

שבוע פרשת בראשית - בכל העולם

(08 - 14 October 2023)

כ"ג - כ"ט תשרי תשפ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דַגְגָּךְ וְתִירְשָׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לזמננו קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַד בְּמוֹךְ: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵתִי לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִנְיָן וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹד,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפוך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֱלֹהִים נִשְׂאָתִי אֶת
 עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַשָּׁמַיִם: ב הֲנֵה כְּעֵינֵי
 עֲבָדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי
 שִׁפְחָה אֶל יְד גַּבְרָתָהּ בֵּן עֵינֵינוּ אֶל
 יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְּנוּ: ג חֲנַנּוּ יְיָ חֲנַנּוּ
 כִּי רַב שִׁבְעָנוּ בּוֹז: ד רַב־תְּשַׁבֵּעַה לָּהּ
 נַפְשֵׁנוּ הַלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֲלֵי
 יוֹנִים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שִׁמְחָתִי בְּאֲמָרִים לִי בַיּוֹם יְיָ נִלְדָּה:
 ב עַמְדוֹת הָיוּ רְגֵלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם
 הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחִבְרָה־לָּהּ יְחִדּוּ: ד שִׁשִּׁים עָלוּ שְׂבָטִים
 שְׂבִטֵי־יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה
 יֵשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת, לְבַיִת דָּוִד: ו שְׁאֵלוּ
 שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלְיוּ אֶהְבִּיךָ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחֵילֶךָ
 שְׁלוֹהַּ בְּאֲרָמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן אֲחִי וְרַעֲי אֲדַבְּרָה־נָּא
 שְׁלוֹם בְּךָ: ט לְמַעַן בַּיִת־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשׁה טוֹב לָךְ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי, תשט"ו
 ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו כותב שאיננו מרגיש חשק ורצון פנימי בלימודיו כו'.

הנה כבר כתבתי בזה לכמה מחבריו והוספתי שכל אברכי התלמידים בכלל זה שתורתנו הק' תורת חיים פסקה אשר יגעת ולא מצאת אל תאמין, ובמילא בידם הדבר שישתדלו בזה ע"י התמדה ושקידה ובקביעות בנפש נוסף על הקביעות בזמן בשמירת זמני וסדרי הלימוד ולעסוק בתורת ה' תורה תמימה במסירה ונתינה אמיתית מבלי מחשבות חוץ, חשבונות וכיוצא בזה, ואז מובטחים הם שיצליחו, אלא שצריך לטהר הכלי לקבלת התורה הוא הגוף ובפרט המחשבות הדבורים.

ולכן צריך להזהר בטבילת עזרא ולהזהר במצות אהבת ישראל ביותר וביותר ובמדות טובות בכלל ולעסוק בפנימיות התורה נשמתא דאורייתא וחיותה אשר ע"י נתגלה החיות גם בנגלה דתורה, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל הנ"ל, בין בהנוגע לעצמו והן בנוגע לחבריו, וההקדס בזה ישובח.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 220..... שולחן ערוך עם הערות וצינונים
 221..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 224..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 227..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 229..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 230..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 231..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 233..... ספר המאמרים - תרפ"ט
 234..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
 236..... רשימת המאסר
 238..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 38..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 40..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
 176..... נביאים וכתובים.
 185..... עין יעקב - מסכת ברכות.
 239..... נקודה משיחת קודש מעובדת.
 240..... חומש לקריאה בציבור.
 252..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
 254..... לוח זמנים.
 255..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ויכלו השמים והארץ וכל צבאם,
 שבת פרשת בראשית, מבה"ח וער"ח מרחשון, ה'תשל"ג... 5

התוועדות

- שיחת ש"פ בראשית, מברכים החודש
 וערב ראש חודש מרחשון, ה'תשל"ג... 11

לקוטי שיחות

- בראשית, כך טו, ה... 29
 בראשית, כך כ, א... 33

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 41..... חומש יומי
 82..... לוח לתהלים היומי.
 83..... תניא יומי
 95..... לוח 'היום יום'.

רמב"ם

- 98..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם.
 102..... שלושה פרקים ליום.
 153..... פרק אחד ליום.
 174..... ספר המצוות.

לימוד מוחולק לפי ימים

- 178..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת מועד קטן
 182..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת חגיגה
 188..... גמרא עם ביאור - מסכת קידושין.
 221..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּשָׂא לְהוֹסִיף בְּזָה, דְּהַגָּה, מְלֻבֵּד הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט שְׁוִיכְלוּ 37
 2 הוּא לְשׁוֹן סִיּוּם וְסוּף, שְׁמוּרָה עַל עַנְיָן הַהֶגְבְּלָה (סִיקוּסִים), 38
 3 יִשְׁנֹו גַם הַפִּירוּשׁ שֶׁהוּא וִיכּוּלֵר מְלֻשׁוֹן תְּעֻנּוּגָה,⁸ כְּמוֹ וְכוּת 39
 4 הַנֶּפֶשׁ שְׁזָהוּ מֵה שְׁנֵאָמֵר בְּנוֹסַח הַתְּפִילָה בְּנוֹגַע לְשַׁבַּת (שְׂבוּ 40
 5 הִיָּה הָעֲנָנִין דְּוִיכְלוּ גוֹ' כְּפִשׁוּטוֹ, 41
 6 סִיּוּם מַעֲשֵׂה הַבְּרִיאָה) חֲמֻדַת יָמִים 42
 7 אוֹתוֹ קְרֵאָתָּה⁹, שְׁזָהוּ מֵה 43
 8 שְׁכָתוּב¹⁰ בְּנִבְוֵאת יִשְׁעִיה וְקֵרֵאָתָּה 44
 9 לְשַׁבַּת עֲנָג, וְהִינּוּ, שְׁפִיּוּם 45
 10 הַשַּׁבַּת נִמְשָׁף בְּעוֹלָם (בְּכַל 46
 11 חִלְקֵיה, כַּהִמְשָׁךְ הַכְּתוּב שֶׁמַּחֲחִיל 47
 12 בְּוִיכּוּלֵר שְׁמִים וְאָרְצִין וְכַל 48
 13 צְבָאָם) בְּחֵינַת הַתְּעֻנּוּג הָאֱלוּקִי 49
 14 דְּלִמְעַלָּה (וִיכְלוּ), וְעַד כְּפִי 50
 15 שְׁנִמְשָׁף עֲנִין הָעוֹנָג וְכַל לִירֵד בִּישׁוּי 51
 16 לְמַטָּה בְּגִשְׁמִיּוּת, שְׁמַצְנָה 52
 17 לְעֲנָגוֹ אֶת יוֹם הַשַּׁבַּת בְּאֶכִילָה 53
 18 וְשִׁתְיָה, בְּכִשְׁר שְׁמֵן וְזִין לְשׁוֹן 54
 19 כוֹ'¹¹ שׁוּ אֶכִילָה וְשִׁתִּיה הַגּוֹרַמַת 55
 20 עוֹנָג, כְּפִי שְׁנִפְסַק בַּחֲלֵקָה. וְהִרֵי עֲנָנִין 56
 21 הַתְּעֻנּוּג (שֶׁהוּא לְמַעַלָּה גַם 57
 22 מְעַנְנֵן הַרְצוֹן כוֹ' כְּפִי שֶׁהוּא גַם 58
 23 בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁהָעוֹנָג הוּא עֲנִין פְּנִימִי 59
 24 וְעוֹמֵק בְּנֶפֶשׁ עוֹד יוֹתֵר מֵהָרְצוֹן) הוּא 60
 25 בְּאֹפֶן שְׁלֹמְעַלָּה מֵהֶגְבְּלָה 61
 26 כוֹ'. וּבִפְרָט עַל פִּי הַיָּדוּעַ 62
 27 בְּתוֹרַת הַסּוּר שְׁעֵנִינוּ שֶׁל יוֹם 63

1 נִמְר בְּפִרְשַׁת הַשְּׁבֻעַ, פִּרְשַׁת בְּרֵאשִׁית: 1
 2 וִיכְלוּ הַסְּתִימָה מְלֻאכַת הַבְּרִיאָה שֶׁל הַשְּׁמִים וְהָאָרֶץ וְכַל צְבָאָם,¹ 2
 3 וְאִתָּא מוֹבָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּא² פְּתִיב³ כְּתוּב בַּתְּהִלִּים לְכַל תְּכֵלָה 3
 4 רְאִיתִי קָצֵן, רְחֵבָה מְצוּתָהּ מְאֹד (וּפִירוּשׁ רִש"י: "לְכַל סִיּוּם דְּבַר יֵשׁ 4
 5 קָצֵן גְּבוּל, אֲבֵל מְצוּתֵיךְ אֵין קָצֵן וְגְבוּל 5
 6 לְתַכְלִיחִים"), לְכַל לְכַל דְּבַר בְּעוֹלָם 6
 7 יֵשׁ סִיקוּסִים (קָצֵן וְגְבוּל 7
 8 וְזִמְן⁴). שְׁמִים וְאָרְצִין יֵשׁ לָהֶם 8
 9 סִיקוּסִים, חוּץ מְדְבָר אֶחָד 9
 10 שְׁאֵין לוֹ סִיקוּסִים, וְאִיזָה הוּא 10
 11 הַדְּבַר שְׁאֵין לוֹ גְבוּל, זֶה תוֹרָה, 11
 12 שְׁנֵאָמֵר⁵ בְּאִיּוֹב שֶׁהַתּוֹרָה הִיא 12
 13 אֶרְכָּה מְאָרְץ מְדָה וּרְחֵבָה מְנִי 13
 14 יָם. 14
 15 וְצִרְיָה לְהַבִּינִי⁶ מֵה שְׁאֹמֵר 15
 16 הַמְדֻרָשׁ שְׁמִים וְאָרְצִין יֵשׁ לָהֶם 16
 17 סִיקוּסִים גְּבוּלוֹת, וְהֵלָא בְּעוֹלָם 17
 18 יֵשׁ גַּם בֵּין הַמְשָׁכוֹת שֶׁל אֹר 18
 19 אֱלוּקִי שֶׁהֵן בְּחֵינַת אֵין סוּף 19
 20 וּבְבַחֲחֵינַת בְּלִי גְבוּל, וּכְיָדוּעַ 20
 21 שֶׁיֵּשׁ הַמְשָׁכַת הַרְצוֹן הָאֱלוּקִי 21
 22 הָעֲלִיּוֹן בְּעוֹלָמוֹת, וְכִמּוֹ 22
 23 שְׁנֵאָמֵר⁷ בְּתוֹרָה בְּרֵאשִׁית בְּרָא, 23
 24 וְתִרְגַּם אִוְנֶקְלוֹס בְּקְדָמִין בְּרָא 24
 25 כוֹ' (נִוְסָף עַל הַפִּירוּשׁ 25
 26 בְּתִרְגוּמֵי יוֹנָתָן: בְּחֵקְמָתָא), 26
 27 דְּקָאֵי 'וּבְקְדָמִין' מִכּוּון עַל הַרְצוֹן 27
 28 הָאֱלוּקִי הָעֲלִיּוֹן שְׁנֵאָקְרָא קְדָמוֹן, 28
 29 וְרָצוֹן הוּא בְּחֵינַת בְּלִי גְבוּל 29
 30 (כְּפִי שְׁמוּבֵן גַּם מִכּוּחַ הַרְצוֹן שֶׁבְּנֶפֶשׁ 30
 31 הָאָדָם שֶׁהוּא כּוֹחַ כְּלָלִי וּמְקִיף שְׁאֵינוֹ 31
 32 מִתְּלַבֵּשׁ בְּאֱבָרֵי הַגּוּף כְּמוֹ הַכּוֹחוֹת 32
 33 הַפְּרִשִׁים הַמּוֹגְבָלִים) וְלִמָּה אֵם כֵּן 33
 34 נִאֲמַר שְׁכַל דְּבַר בְּעוֹלָם מוֹגְבֵל, הִרֵי יֵשׁ 34
 35 כּוֹ הַמְשָׁכוֹת שֶׁל אֹר אֱלוּקִי אֵין סוּף 35
 36 וְכֵלִי גְבוּל? 36

(1) פִּרְשַׁתוֹ ב, א. 2) בְּרֵאשִׁית רַבָּה פ"א, א. 3) תְּהִלִּים קִיט, צו. 4) מִתְּנוּת כְּהוֹנָה לְב"ר שֵׁם. 5) אִיּוֹב יא, ט. 6) רד"ה וִיכּוּלוֹ
 הַשְּׁמִים תְּרִס"ו (הַמְשָׁךְ תְּרִס"ו ע' מָא [ננ]). 7) פִּרְשַׁתוֹ א, א. וְרֵאה מֵאֱמַרֵי אֲדָמוֹר הָאֲמַצְעִי בְּחֻקוֹתֵי ע' תְּתַכּוּ. הַמְשָׁךְ תְּרִס"ו
 ע' כֵּט [ס"ע מ וַאֲיֵלךְ]. 8) רֵאה אוֹה"ת עה"פ (ח"א מ, ב וַאֲיֵלךְ. ח"ג תְּקָה, ב וַאֲיֵלךְ). 9) נִוְסַח תְּפִלַּת הָעֵמִידָה דש"ק.
 10) יִשְׁעִי נח, יג. 11) רֵאה רַמְב"ם ה' שַׁבַּת פ"ל ה"ז. שו"ע אַדְה"ז או"ח רַסְרַמ"ב.

ביאור בדרך אפשר

1 השְׁבִיעִי בַּסְּפִירוֹת הוּא סְפִירַת הַבֵּינָה (שְׁנֹקְרָאֵת לַפְּעָמִים
2 תְּמִינָאָה שְׂמִינִית, כשמונים את הספירות מלמטה למעלה)¹², שְׁנוֹסְפָה
3 לְךָ שְׁפוּלָלֶת סְפִירַת הַבֵּינָה אֶת כָּל שֵׁשֶׁת הַמְּדוֹת (שהמידות הן
4 התוכן הפנימי של שֵׁשֶׁה יָמִים ימי הבריאה, שֵׁשֶׁה קְצוֹת מוֹרַח,
5 מערב, צפון, דרום, מעלה ומטה),
6 בְּיָדוֹעַ בְּעֵנִין לשון הכתוב לגבי
7 מצות שילוח הקן וְהָאֵם רוֹבֶצֶת
8 עַל הָאָפוֹרוֹחִים¹³, סְפִירַת הַבֵּינָה
9 הַנִּקְרָאֵת בַּתּוֹרַת הַסוּד 'אמא' היא
10 ה'מולידה' את המידות (כי התעוררות
11 המידות היא על ידי התבוננות), הנה
12 יחד עם זה שספירת הבינה כוללת
13 בתוכה את המידות, הָרִי הֵיא
14 מְדַרְיָגָה עֲלִיוֹנָה שְׁמוֹבְדָלֶת
15 מִהֶם כו' ויש ריחוק הערך בין
16 המידות לבינה, וְהוּא עֵנִין זה
17 שהבינה מובדלת מהמידות ונעלית
18 מהמידות עֵנִין פְּנִימִיּוֹת בֵּינָה
19 שְׁהֵיא פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק¹⁴,
20 העומק והפנימיות של ספירת הבינה, קשור בעומק ובפנימיות של מדריגת
21 עֵתִיק יוֹמִין' (הפנימיות של 'כתר עליון') שלמעלה מעשר הספירות
22 וְהַתְּגַלּוֹת עֵתִיק הֵיא בְּבִינָה דְּיוֹקָא¹⁵ וכמבואר ב'לקוטי תורה'
23 לאדמו"ר הזקן, מאמרי ראש השנה 'כמו על דרך משל באדם למטה כשנופל
24 לו איזה השגה ושכל חדש באיזו עמקות הוא מתמלא תענוג, אמנם עיקר
25 התגלות התפשטות התענוג בשלימות הוא דווקא אחר כך, כשמשיג העמקות
26 הזאת בהרחבת שכלו ורוחבו בינתו'. (כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאָר לְעִיל¹⁶ במאמר
27 דיבור המתחיל 'להבין ענין שמחת תורה' שנאמר בתוועדות שמחת תורה
28 שנה זו, תשל"ג, יוצא לאור עם ביאור בדרך אפשר ב'דבר מלכות' לשמחת
29 תורה שנה זו, תשפ"ד, ושם נתבאר: "... והנה, אף שגם בחכמה ישנו גילוי
30 התענוג, וכפי שמצינו שצהבו פניו של ר' אבהו כשמצא תוספתא חדתא, שזהו
31 תענוג הבא מגילוי אור החכמה, ועד שפנימיות אבא פנימיות עתיק, מכל
32 מקום, כיון שאור החכמה הוא בבחינת נקודה בלבד, לכן גם התענוג
33 שבחכמה הוא באופן של נקודה (והעלם) בלבד, ועדיין אין בזה הטעם
34 והתענוג שיש בהתרחבות והתפשטות דבינה, ולכן, דוקא בבינה הנה לא זו
35 בלבד שפנימיות בינה פנימיות עתיק, אלא יתירה מזה, שהתגלות עתיק היא
36 בבניה דוקא...)
37 וכמבואר בענין הבלי גבול שבתענוג, ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר הזקן:
38 "... גם בגשמיות אנו רואים שהתענוג נפש הוא ביתר שאת יותר ריבוי

ביאור בדרך אפשר

מדרגות משאר כחות הנפש, וכנראה בעליל שיש תענוגים רבים לאין קץ
ותכלית כי יש הרבה מיני תענוג כחוש הטעם בחיך יטעם אוכל או משקה
בהרבה מינים מינים ממינים שונים וכל אחד מובדל ומשונה מחבירו בטעמו,
וכיוצא בזה כחוש הריח, וכן בדבור שמתענג מצחות הלשון והמליצה בהגיון
או דקדוק או אפילו במלתא
דברידותא, וכן בשמיעה מקול נאה או
כלי זמר ערב וכיוצא, וכן בראיה יש
תענוגים רבים שונים כנודע, ועל אחת
כמה וכמה בכחות ורוחניים כמו השכל
כו' וכיוצא. וזוהי יכול המשכיל לצייר
עוצם הריבוי בתענוג אלקי מאחר
שנודע דכללות התענוג שבענינים דהאי
עלמא הוא רק פסולת ותמצית דתמצית
מתענוג האלקי... למקור התענוג
העליון שהוא בודאי רב הכמות
והאיכות לאין קץ ותכלית וביתר שאת
ויתר עז מכל ה" ספירות שלמעלה, על
דרך משל הנ"ל דחוש התענוג שבנפש
שגדול מאד ורב כחו יותר מכל כחות
הנפש כנ"ל. ולכן נקרא בחינת מקור התענוגים למעלה בשם אריך אנופין לפי
שמתפשט באריכות הרבה כנ"ל... מה שאין כן המדות דאצילות נקרא זעיר
אנופין לפי שהם מעטי הכמות ובבחינת קיצור בעצם מציאותן ועל דרך משל
ממדות שבלב האדם אהבה ויראה שהם כחות מצומצמים וקצרים בעצם
מציאותן ואינן בערך אורך המציאות של התענוג..."
וְעַל דֶּרֶךְ עֵנִין הַשׁוֹפָר שְׁבִירָאֵת הַשְּׁנָה, שְׁהוּא בְּבִינָה¹⁷,
כמבואר בתורת הסוד, וכמבואר במאמר 'להבין ענין שמחת תורה' הנוכח,
שזוהו הטעם הפנימי לכך שבבית שני לא היו תקועים בשופר בראש השנה
שחל בשבת, כי בבית שני היה חסר ענין הבינה, וְעַל יָדוֹ על ידי השופר
שענינו ספירת הבינה נִמְשָׁח עַד לְמַטָּה המושכה נעלית ביותר מִבְּחִינַת
הַתְּעֵנוֹג האלקי הָעֲצָמִי שְׁלִמְעֵלָה מִתְּעֵנוֹג הַמּוֹרְגָשׁ וְתְּעֵנוֹג
הַמּוֹרְגָשׁ כו'¹⁸ נקודת ההבדל בין 'תענוג עצמי' ל'תענוג מורגש' ותענוג
המורגש, כפי שהוא בכוחות הנפש וזוהי יש ללמוד על משמעות הדברים
למעלה באלקות, כביכול, היא ש'תענוג עצמי' הוא ענין העונג בלי ש'תלבש'
בתענוג שמכוון כלפי מטרה מסוימת והוא תענוג 'פשוט' לללא 'צירוף' והגדרה,
ואילו תענוג המורגש הוא תענוג מגורם מסוים כמו במשל מכוחות הנפש,
העונג שבשכל או העונג שבמידות (וראה ב'לקוטי תורה' סוף ספר ויקרא:
"התענוג מאכילה ושתייה כו' הם תענוג מדבר שחוי' ממנו... ואין זה כמו מקור
התענוגים שאין התענוג מדבר שחוי' ממנו").

(12 ראה המשך תער"ב ח"ב ע' א'פח ואילך. 13) לשון הכתוב – תצא כב, ו. וראה פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים)
ערך קן. תניא אגה"ת רפ"ט. אוה"ת תצא ע' תתקטז ואילך. 14) סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תיא. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקעט
[ח"ד ס"ע א'שלא. וש"נ]. וראה הערה בסה"מ ה'ש"ת ע' 50. 15) זהר ח"ג קעח, א. וראה תו"א ר"פ לך (יג, סע"ב). ובכ"מ.
16) בדי"ה להבין ענין שמחת תורה פ"ג (תורת מנחם התוועדיות ח"ע ע' 112). 17) ראה זה"ב פא, ב ובמקדש מלך ואור
החמה שם. לקו"ת ר"ה נז, ב ואילך. 18) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי שבועות ע' תרפח ואילך. סה"מ תרמ"ז ריש ע' קא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וכיון שיום השבת קשור עם בחינת עתיק, שנגעתך ונבדל
 2 ומרומם מכל סדר השתלשלות כו', הרי זה ענין השבת והאור
 3 הנמשך ביום השבת בנודאי ענין שלמעלה ממדידה והגבלה כו'.
 4 ואם כן, איך נכלל ענין זה של השבת, הקשור בענין התענוג במה
 5 שכתוב ויכלו השמים והארץ
 6 גו', שיש להם לשמים ולארץ, וכן
 7 לצבא השמים וצבא הארץ, סיקוסים
 8 כו' קץ וגבול?
 9 (ב) ויש לבאר תחילה (כחקדמה
 10 לביאור ענין הענוג, והמענה לשאלה
 11 שכיון שאינו מוגבל מדוע נאמר
 12 במדרש שלכל דבר יש גבול) מעלת
 13 המשכת הרצון האלוקי
 14 בעולמות, על פי המשל מכת
 15 הרצון שבנפש¹⁹, שעם היותו
 16 כח מהנפש, מכל מקום, אינו
 17 מהות נבדל חוצה לנפש, אלא
 18 הרצון הוא חלק בלתי נפרד מהנפש
 19 עצמה שהרי כל ענין הרצון
 20 הוא השניית נטיית ומרוצת
 21 משיכת הנפש לאיזה דבר
 22 לרצות בו. ואינו דומה לכח
 23 החכמה והשכל שהיא החכמה
 24 מציאות נפרדת לעצמה חוצה
 25 לנפש, והראיה, שהחכמה היא
 26 ענין בפני עצמה, נבדל מהנפש שמה
 27 שהשפיל הרעיון השכלי שהאדם
 28 הבין נשאר קיים גם לאחר
 29 שתסתלק הנפש מכת השכל
 30 וכוח השכל יחדל לפעול, מה שאין
 31 כן ברצון, שפאשר מסתלק
 32 הנפש מהרצון לא נשאר מזה
 33 מאומה וללא הנפש הרצון לא קיים,
 34 כיון שכל מהות הרצון הוא
 35 רק מה שהנפש רוצה בבחינת
 36 הרצון שבו באמצעות כוח הרצון
 37 שבנפש כו'. ומזה מענין הרצון כפי
 38 שהוא בנפש האדם מוכן בנוגע
 39 לענין הרצון למעלה באלוקות, שהוא בחינת השניית נטיה של
 40 העצמות דאור אין סוף לרצות להאציל ולברוא העולמות
 41 כו', ולכן מאחר שהרצון הוא נטיה של עצמות האלוקות, אין סוף עצמו,
 42 לכן הרצון הוא בבחינת בלי גבול כו'.

אמנם ברצון גופא יש חילוק בין הרצון
 שבבריאת העולם לרצון דתורה ומצות²⁰, שהרצון דבריאת
 העולם הוא רק חיצוניות הרצון, שאינו אלא הארה מועטת
 וזיו של התפשטות כו', אבל לא הפנימיות והעצמיות של הרצון ולכן
 יש לו לרצון זה, עם היותו רצון
 שמהותו היא למעלה מהגבלה, בכל
 זאת יש לו, לרצון של בריאת העולם
 שייכות עדיין להגבלת
 העולמות, וכמו בחינת סובב
 כל עלמין, האור האלוקי שאינו
 מתלבש בעולמות ובנבראים
 בהתלבשות פנימית (שזהו ענינו של
 האור ה'ממלא כל עלמין') אלא 'סובב'
 ומקיף' ששייכות עדיין לעלמין
 כו'²¹.

וכמבאר בליקוטי תורה' לאדמו"ר
 הזקן:
 "גם בחינת סובב כל עלמין, אף על פי
 שהוא בחינה מה שאינו מתלבש ונתפס
 בתוך העולמות... עם כל זה מאחר
 שהוא בחינת סובב ומקיף לעלמין, אם
 כן הוא בגדר בחינת עלמין, וכמו על
 דרך משל השמים והארץ שהשמים
 מקיפים את הארץ וכל אשר עליה
 וסובבים סביב הארץ תמיד שאף על פי
 שמאוד גבוה שמים מעל הארץ עד
 שהארץ היא רק כנגריר חרדל לגבי
 השמים, עם כל זה יש להם ערך זה
 לזה עד שמוכרח שגם השמים יש להם
 תכלית וגבול כיון שהם המקיפים
 הארץ כו' רק שאף על פי כן גבהו
 שמים מעל הארץ כו'. ועל דרך זה יובן
 גם כן הנמשל בענין סובב כל עלמין
 וממלא כל עלמין דאף על פי שבחינת
 סובב כל עלמין הוא בבחינת אין סוף
 לגבי הארה המתלבשת בעולמות
 להיות ממלא כל עלמין ולא כמו
 בגשמיות שהשמים הם בעלי גבול
 ממש, עם כל זה מאחר שהוא בחינת סובב ומחיה לעלמין בבחינת מקיף על
 כל פנים הוא בערך וגדר בחינת עלמין...".
 אף הרצון האלוקי דתורה ומצות הוא למעלה לגמרי
 משייכות לעולמות (למעלה גם מבחינת סובב כל עלמין),

(19) ראה המשך תרס"ו ע' לט [נה]. (20) ראה שם ע' כח ואילך [ע' מ]. (21) ראה לקו"ת ר"ה נט, ג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 להיותו פְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן, שָׁבוּ בַּפְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן מְלוּבָּשׁ פְּנִימִיּוֹת
 2 הַתַּעֲנוּג, שְׁזָהוּ לֹא רַק הָאָרֶז וְזִיו, שְׁזָהוּ עֵינֵי הַרְצוֹן בְּעוֹלָמוֹת שֶׁהוּא
 3 רַק חִיצוֹנוֹת הַרְצוֹן אֲלָא בְּחִינַת הַעֲצָם כּו'. וְזָהוּ שְׁאוּמֵר הַקֶּבֶ"ה
 4 שְׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה, אוֹתִי אֲתָם לּוֹקְחִים²² (כדברי המדרש: "אדם
 5 לוקח חפץ מן השוק שמא יכול לקנות
 6 בעליו, אבל הקדוש ברוך הוא נתן
 7 תורה לישראל, ואומר להם כביכול לי
 8 אתם לוקחים, הוי ויקחו לי תרומה"
 9 ר"ל פירושו 'אותי, היינו אותי אתם
 10 לוקחים), אוֹתִי דְּיִיקָא, וְדִיוּק
 11 הַלְשׁוֹן 'אוֹתִי' מִלְמַד שֶׁהַכּוּנָה הִיא
 12 לְעַצְמוֹת הָאֱלוּקוֹת, כְּמוֹ אֲנָכִי
 13 (הַוְי' אֱלֹקִיךָ)²³, שְׁזָהוּ
 14 בְּחִינָה שְׁלִמְעָלָה מִשְׁמוֹת,
 15 בְּחִינָה נְעֻלִית כֹּל כִּי דְלָא אֲתַפְּס
 16 בְּשֵׁם וְלֹא אֲתַרְמִיז בְּשׁוֹם אוֹת
 17 וְקוּצָא כְּלָל²⁴ שלא נתפס בשם
 18 ולכן נקרא 'אנכי', מי שאנכי, ולא
 19 באחד השמות הקדושים) ולא נרמז
 20 בשום אות וגם לא בשום קוץ (תג שעל
 21 גבי האותיות) כלל, כי מפני מעלתו
 22 אינו 'נתפס' ואינו נרמז בשום דבר.
 23 וְעַל פִּי זֶה הָאֵמור לְעִיל אֲדוּת
 24 הַהַבְדֵּל בֵּין הַרְצוֹן בְּעוֹלָמוֹת (שֶׁהוּא רַק
 25 זִיו וְהָאֵרָה וְחִיצוֹנוֹת הַרְצוֹן) לְרַצוֹן
 26 בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת (שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן)
 27 יֵשׁ לְבָאֵר גַּם בְּנוֹגַע לְעֵנִין
 28 הַתַּעֲנוּג שְׁבִשְׁפָת, שֶׁהוּא עֵינֵי
 29 וְיִכּוּל, כְּמוֹבֵא בְּחִילַת הַמֵּאמֵר,
 30 שְׁאֵף שְׁזָהוּ מְדַרְיָגָה נְעֻלִית
 31 בְּיוֹתֵר, עַד לְבַחֲנֵת עֵתִיק,
 32 כְּמוֹבֵא לְעִיל, הֲרִי זֶה רַק כְּפִי
 33 שְׁבַחֲנֵת עֵתִיק שֶׁהִיא אֲמַנֵם בְּחִינָה
 34 נְעֻלִית, לְמַעַל מִהַסְפִּירוֹת, אֲבֵל זָהוּ
 35 כְּפִי שֶׁהִיא שְׂיִיכָת וְלֶכֶן נִמְשָׁכָת
 36 וּמְתַגַּלָּה בְּבִינָה שֶׁהִיא אַחַת מֵעֵשֶׂר
 37 הַסְפִּירוֹת, שְׁאֵינִי זֶה בְּחִינַת עֵתִיק כְּפִי
 38 שֶׁהִיא בְּבִינָה דּוּמָה כְּלָל לְבַחֲנֵת
 39 עֵתִיק מְשֻׁמֵּס²⁵, וְלֶכֶן הֲרִי זֶה
 40 מְדַרְיַגַת הַתַּעֲנוּג הָאֱלוּקִי הַזֶּה, 'עֵתִיק'³⁰

ביאור בדרך אפשר

כפי שהוא מתגלה בבינה נְכַלָּל בְּעֵינֵי וְיִכּוּל הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ גּו',
 שְׂיֵשׁ לָהֶם לְשָׁמַיִם וְלָאָרֶץ סִיקוּסִים קֶץ וּגְבוּל. וְאֵילוּ אֲמִיתִית
 הַעֵינֵן דְּבָלִי גְבוּל לֹא כֹל שְׂיִיכוֹת לְהַגְבִּלוֹת, כְּפִי שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵת
 עֵתִיק מְשֻׁמֵּס, הֲרִי זֶה רַק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת כּו', כִּשֶׁם שְׁפִימִיּוֹת
 הַרְצוֹן הִיא דּוּקָא בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת
 שְׁעַל זֶה עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹת נֶאֱמָר
 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא אֲרָכָה מְאֹרֶץ מְדָה
 גּו', וְרַחְבָּה מְצוֹתָךְ מְאֹד, בְּלִי
 גְבוּל מְשֻׁמֵּס.
 אָף עַל זֶה עַל הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי
 שֶׁל הַכְּתוּב וְיִכּוּלִי אֲמָרוּ רַז"ל²⁶
 בְּגִמְרָא כֹּל הַמִּתְפַּלֵּל בְּעֵרֵב
 שְׁבָת וְאוֹמֵר וְיִכּוּל, מְעָלָה
 עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵילוּ נַעֲשֶׂה
 שׁוֹתֵף לְהַקְבִּ"ה בְּמַעֲשֵׂה
 בְּרֵאשִׁית, וּמְבֹאֵר בְּזָה
 בְּדְרוּשֵׁי חֲסִידוֹת (דְּבִדּוֹר
 הַמִּתְחִיל וְיִכּוּל²⁷) שְׁאֵמִירַת
 הַפְּסוּק וְיִכּוּל שֶׁהוּא עֵינֵי
 הַעֲדוּת שְׁמַעִיד הָאֵדָם הָאוֹמֵר
 וְיִכּוּלִי שְׁנִכְרָא הַעוֹלָם בְּשִׁשֶׁת
 יָמֵי בְּרֵאשִׁית וְבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 שְׁבַת כּו'²⁸, הֲרִי זֶה מְפַלֵּל
 קִיּוֹם מִצְוֹת שְׁבָת, וְלֶכֶן כִּיּוֹן
 שֶׁהֲדָר הוּא חֵלֶק מִמִּצְוֹת הַשְּׁבַת יֵשׁ
 בְּזָה הַעֲלִי דְרַחְבָּה מְצוֹתָךְ
 מְאֹד, כְּמוֹ בְּכֹל הַמִּצְוֹת שְׁזָהוּ
 הַבְּלִי גְבוּל דְּעֲצָמוֹת אוֹר אֵין
 סוּף, וְעַל יְדֵי זֶה קִיּוֹם הַמִּצְוָה
 שְׁבִאמִירַת וְיִכּוּלִי נַעֲשֶׂה הָאֵדָם
 שׁוֹתֵף לְהַקְבִּ"ה בְּמַעֲשֵׂה
 בְּרֵאשִׁית, שְׁמַמְשִׁיף בְּעוֹלָם
 גִּילּוּי אוֹר אֵין סוּף וְכִפִּי
 שְׁמַמְשִׁיךְ וּמְבֹאֵר.
 אָף עַל זֶה אֲמָרוּ רַז"ל²⁶ כֹּל הַמִּתְפַּלֵּל בְּעֵרֵב
 שְׁבָת וְאוֹמֵר וְיִכּוּל, מְעָלָה עָלָיו הַכְּתוּב
 כְּאֵילוּ נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף לְהַקְבִּ"ה בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית,
 וּמְבֹאֵר בְּזָה בְּדְרוּשֵׁי חֲסִידוֹת (דְּבִדּוֹר הַמִּתְחִיל
 וְיִכּוּל²⁷) שְׁאֵמִירַת וְיִכּוּל שֶׁהוּא עֵינֵי הַעֲדוּת
 שְׁמַעִיד שְׁנִכְרָא הַעוֹלָם בְּשִׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית
 וְבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבַת כּו'²⁸, הֲרִי זֶה מְפַלֵּל קִיּוֹם מִצְוֹת שְׁבָת, וְלֶכֶן יֵשׁ בְּזָה
 הַעֲלִי דְרַחְבָּה מְצוֹתָךְ מְאֹד, שְׁזָהוּ הַבְּלִי גְבוּל דְּעֲצָמוֹת אוֹר אֵין סוּף, וְעַל
 יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף לְהַקְבִּ"ה בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שְׁמַמְשִׁיף בְּעוֹלָם גִּילּוּי אוֹר
 אֵין סוּף.

(22) ראה שמו"ר פל"ג, א. שם, ו. וראה תניא פמ"ז. (23) יתרו כ, ב. (24) ראה לקו"ת פינחס פ, ב. (25) ראה סה"מ תער"ב ע' כה ואילך. (26) שבת קיט, ב. (27) אוה"ת ח"ג שבעה ע"ה 8 (תקו, ב). (28) סד"ה ויכולו תרס"ו (ע' מח [ס"ע סה ואילך]). (28) ראה כל בו סל"ה. טושו"ע או"ח סרס"ח ס"ו. חדא"ג מהרש"א לשבת שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהֶעֱנַן בָּזָה, דְּהֵנָּה, בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת בְּיוֹם הַשִּׁישִׁי לַמַּעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית
 2 נִבְרָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, וּמִיָּד לְאַחַר שִׁנְבְּרָא פְּעַל אָדָם הָרִאשׁוֹן עֵילוּי
 3 בְּכָל הַבְּרִיאָה כּוֹלָה, בְּאָמְרוֹ לְכָל הַנְּבִרָאִים בְּאוֹ נִשְׁתַּחֲוֶה
 4 וְנִכְרַעַה נִכְרַכָּה לְפָנֵי הוֹי' עוֹשָׁנוֹ²⁹. וְעַל דִּרְךָ זֶה בְּכָל אֶחָד
 5 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁפֹעֵל עֵילוּי בְּכָל
 6 הַבְּרִיאָה עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ 1 וְהֶעֱנַן בָּזָה, דְּהֵנָּה, בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת נִבְרָא אָדָם
 7 בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁזוּהֵי הַעֲבוּדָה 2 הָרִאשׁוֹן, וּמִיָּד פְּעַל עֵילוּי בְּכָל
 8 בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת תְּכַלִּית 3 הַבְּרִיאָה כּוֹלָה, בְּאָמְרוֹ לְכָל הַנְּבִרָאִים בְּאוֹ
 9 הַכּוֹנֵנָה וְהַמְטֵרָה שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה, 4 נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה נִכְרַכָּה לְפָנֵי הוֹי' עוֹשָׁנוֹ²⁹. וְעַל
 10 כְּמֵאֲמַר רַז"ל³⁰ בְּרֵאשִׁית³¹, 5 דִּרְךָ זֶה בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁפֹעֵל עֵילוּי בְּכָל
 11 בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוֹ 6 הַבְּרִיאָה עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁזוּהֵי
 12 רֵאשִׁית, וּבְשִׁבִיל הַתּוֹרָה 7 תְּכַלִּית הַבְּרִיאָה, כְּמֵאֲמַר רַז"ל³⁰ בְּרֵאשִׁית³¹,
 13 שְׁנִקְרָאת רֵאשִׁית כְּמוֹבַב בְּמַפְרָשִׁי 8 בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוֹ רֵאשִׁית, וּבְשִׁבִיל הַתּוֹרָה
 14 הַתּוֹרָה, שֶׁאֵת הַמִּלָּה 'בְּרֵאשִׁית'⁹ 9 שְׁנִקְרָאת רֵאשִׁית [דְּכַשֵּׁם שְׁקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 15 אֲמַתְּפַל בְּאוֹרֵייתָא וּבְרָא עֲלֵמָא, כִּף בַּר נֶשׁ עֲסִיק 10
 16 בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ] יֵשׁ 11 בְּאוֹרֵייתָא וּמִקְיָיִם עֲלֵמָא³², וּמִצְדָּ זֶה הִיָּה כָּל
 12 תַּחֲלַת הַתְּעוֹרְרוֹת הָרְצוֹן עַל בְּרִיאַת הָעוֹלָם, 13 כְּמֵאֲמַר רַז"ל³³ עַל הַפְּסוּקִים³⁴ עִם הַמְּלִיךְ
 14 בְּמִלְאֲכָתוֹ יֵשְׁבוּ שָׁם, בְּמִי נִמְלֵךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל 15 צְדִיקִים, שְׁעֵלָה בְּמַחְשְׁבָהּ לְפָנָיו שִׁיְהִי נִשְׁמוֹת
 16 הַצְּדִיקִים שִׁיְתַלְבְּשׁוּ בְּגוֹפִים וְיִקְיִימוּ תוֹרָה 17 וּמִצְוֹת בְּפֹעֵל מְמַשׁ. וְעַל זֶה אָמְרוּ רַז"ל³⁵
 18 גְּדוּלִים מַעֲשֵׂה צְדִיקִים מִמַּעֲשֵׂה שְׁמַיִם וְאָרֶץ, 19 לְפִי שְׁעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה צְדִיקִים מִשְׁלִימִים אֶת
 20 הַכּוֹנֵנָה הָעֵלְיוֹנָה בְּבְרִיאַת שְׁמַיִם וְאָרֶץ, 21 שְׁנִתְּאוּוּהָ הַקְּב"ה לְהִיּוֹת לוֹ תִּבְרַךְ דִּירָה
 22 בְּתַחֲתוֹנִים³⁶, כְּמֵאֲמַר רַז"ל³⁷ עַל הַפְּסוּקִים³⁸ שׁוֹקִי
 23 עֲמוּדֵי שֵׁשׁ, זֶה הָעוֹלָם שְׁנִשְׁתַּחֲוֶה הַקְּב"ה 24 לְבְרֵאוֹתוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה עֵילוּי בְּכָל הַבְּרִיאָה,
 25 וְעַד לְתַכְלִית הָעֵילוּי כְּפִי שִׁיְהִי לְעֵתִיד לְבוֹא, 26 שִׁיְהִי שְׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאָרֶץ חֲדָשָׁה³⁹, וּבְאֹפֶן
 27 נַעֲלָה יוֹתֵר מִכְּמוֹ שִׁיְהִי בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, 28 כִּדּוּעַ בְּעֵינַי אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פְּרָצִי⁴⁰, תּוֹלְדוֹת מְלֵא
 29 כְּתִיב⁴¹, שְׁזוּהוּ בְּאֹפֶן נַעֲלָה יוֹתֵר מִמָּה שְׁנִנְאָמַר 30 תַּחֲלַת הַתּוֹרָה וְהַמְטֵרָה שֶׁל
 31 הַכּוֹנֵנָה וְהַמְטֵרָה שֶׁל 32 הַבְּרִיאָה, בְּשִׁבִיל הַתּוֹרָה וּבְשִׁבִיל
 33 יִשְׂרָאֵל, הִיָּה כָּל תַּחֲלַת 34 הַתְּעוֹרְרוֹת הָרְצוֹן הָאֱלֹקִי עַל
 35 בְּרִיאַת הָעוֹלָם, כְּמֵאֲמַר 36 רַז"ל³³ בְּמַדְרַשׁ עַל הַפְּסוּקִים³⁴
 37 בְּדַבְרֵי הַיָּמִים עִם הַמְּלִיךְ 38 בְּמִלְאֲכָתוֹ יֵשְׁבוּ שָׁם, בְּמִי
 39 נִמְלֵךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַתִּיבֵּץ

(29) תהלים צה, ו. פרקי דר"א פרק יא. זהר ח"א רכא, ב. ח"ג ס"פ אמור. (30) פרש"י ורמב"ן בראשית א, א. (31) בראשית שם. (32) זח"ב קסא, סע"א ואילך. (33) רות רבה פ"ב, ג. וראה המשך תרס"ו ע' כ [כז]. (34) דברי הימים"ד, ד. כג. (35) כתובות ה, א. וראה תו"א בשלה סו, סע"ב ואילך. אוה"ת ח"ג שם (תקז, ריש ע"א). (36) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (37) במדבר"ר רפ"ו. (38) שה"ש ה, טו. (39) ישע"י סו, כב. (40) רות ד, יח. (41) ב"ר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תולדות השמים והארץ בהפראם⁴², תולדות מלא⁴¹, שעל
 2 כך אומר המדרש שכתוב המלא של המילה 'תולדות' מלמד שיעולם על
 3 מילואו נברא, היינו שהעולם נברא מלכתחילה כדבר מלא ושלים, ובכל זאת,
 4 בימות המשיח שעל כך רומז הכתוב 'אלה תולדות פרץ' שממנו נולד דוד
 5 המלך, תהיה שלימות נעלית עוד יותר,
 6 ויקויים בימות המשיח גם היעוד
 7 אַז אֶהְפֶּךָ אֶל עַמִּים הֵם אוֹמוֹת
 8 העולם, והיינו כאמור שיהיה עליו בכל
 9 הבריאה שפה ברורה לקרא
 10 כָּל־שֵׁם הַיְוָי לְעַבְדוֹ שָׂכֵם
 11 אַחַד⁴³, וכן יקוימו היעודים והיה
 12 הַיְוָי לְמִלְךָ עַל כָּל הָאָרֶץ

בתחלת הבריאה אלה תולדות השמים והארץ
 בהפראם⁴², תולדות מלא⁴¹, ויקויים גם היעוד
 אַז אֶהְפֶּךָ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה לְקִרְאָה לְקִרְאָה שָׂכֵם אַחַד⁴³,
 וְהַיְוָי לְמִלְךָ עַל כָּל הָאָרֶץ בְּיּוֹם הַהוּא יְהִי־ה' אַחַד וְשֵׁמוֹ אַחַד⁴⁴, וְנִגְלָה
 כָּבוֹד הַיְוָי וְרָאוּ כָּל בְּשָׂר (הַבְּשָׂר הַגְּשָׁמִי) יַחְדָּו כִּי פִי הַיְוָי דְבַר⁴⁵, בְּגִאוּלָּה
 הָאֱמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, בְּקִרְוֹב מְמָשׁ.

פ"ב, ו. שמו"ר פ"ל, ג. (42) בראשית ב, ד. (43) צפני' ג, ט. (44) זכרי' יד, ט. (45) ישעי' מ, ה. ראה שער האמונה פכ"ה. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקלב [ה"ד ע' א'רסד. וש"נ]. לקו"ש חט"ו ע' 44.

המשך ביאור למס' קידושין ליום שבת קודש עמ' ב

1 לשיעור גדילה של 'שחת' בתבואה, והוא כדבר שמקצתו בעולם,
 2 ולכן מקודשת, אבל לפני כן הוא כדבר שלא בא לעולם, וכתבואה
 3 שגדלה כאגס. וא' – אם רבי חנינא סובר כרב יוסף שניתן להפריש
 4 תרומה אף מתבואה שגדלה רק כשיעור מועט של 'אגס', אם כן
 5 אף כאן חלים הקידושין כשהיא מעוברת ואף על פי שעדיין לא
 6 הופר עופרה כלל, שבוה העובר נחשב כבר כבא לעולם.
 7 הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת רבה ורב יוסף בדברי רבי
 8 אליעזר בן יעקב: וְאִיבָא דְאֶמְרֵי – יש שאומרים שלדברי שניהם יש
 9 צורך שתגדל התבואה ותהיה לפחות כ'שחת', ונחלקו בדבר אחר,
 10 אֶמְרֵי רַבָּה, לֹא אֶמְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שְׁנִיתָן לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה אִף
 11 מִתְּבוּאָה שְׁלֹא גְדְלָה 'שליש' אֶלָּא בְּ'שַׁחַת' דְּרַבִּי כִּיבְשָׂא –
 12 שמתפקת ממי גשמים, שכיון שאינה תלויה במעשי האדם הרי
 13 היא כמי שהתחילה לבוא לעולם, ואף אם עדיין לא הביאה שליש,
 14 אפשר להפריש ממנה ועליה. אֶבְל בְּ'שַׁחַת' דְּרַבִּי שְׁקִיָּא – הזקוקה
 15 להשקאת בני אדם, לֹא אִמְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שְׁנִיתָן לְהַפְרִישׁ
 16 מִמֶּנָּה תְּרוּמָה, כיון שיתכן שלא ישקוה ותיפסד ולא תצמח, והרי
 17 היא כדבר שלא בא לעולם כלל. ורב יוסף אֶמְרֵי, אֶפִּילוּ בְּשַׁחַת דְּרַבִּי
 18 שְׁקִיָּא סוּבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שְׁנִיתָן לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה תְּרוּמָה,
 19 שכיון שכבר הגיעה לצמיחה חשובה של 'שחת', הרי זה דבר שבא
 20 לעולם.
 21 מבררת הגמרא לפי לשון זו: כְּמֵאֵן אֶלָּא – כשיטת מי ניתן להבין
 22 את דברי רבי חנינא, שאמר על הָא (דתניא) [דְּתַנִּין] במשנתינו,
 23 הָאוּמֵר לְהַבְרִי, אִם יִלְדָּה – תלד אשתך נקבה הרי הבת מקודשת לך,

לֹא אֶמְרֵי כָּלּוּם ואין קידושיו קידושין, וְאֶמְרֵי רַבִּי חֲנִינָא, לֹא שָׁנוּ דִּין
 זֶה אֶלָּא כְּשֵׁאִין אִשְׁתּוֹ מְעוּבְרָתָא, אֶבְל אִם הִיתָה אִשְׁתּוֹ מְעוּבְרָתָא דְּרַבִּי
 קִיּוּמִים. ומשמע מדבריו שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם
 כלל, אבל דבר שמקצתו בעולם אדם מקנה, ולכן אם אשתו
 מעוברת ועדיין לא נולדה הבת, מקודשת, כיון שמקצתו בא
 לעולם. ומבררת הגמרא. כְּמֵאֵן – כשיטת מי נאמרו דבריו.
 מבארת הגמרא: מדובר בְּשַׁחַת עוֹבְרָה – לאחר שלשה חודשי
 עיבורה שאז העיבור ניכר וחשוב, וכדברי רב – בין לרבה ובין
 לרב יוסף, שלדברי שניהם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב שניתן
 להפריש תרומה אלא כשכבר גדלה התבואה לשיעור של 'שחת',
 אבל בשיעור פחות מזה לדברי שניהם אין הקידושין חלים. ואף
 לדברי רבה שרק בתבואה הגדילה על מי גשמים חלים דבריו, כאן
 גם כן חלים הקידושין, שהרי עיבור האשה גם הוא תלוי רק בידי
 שמים ולא במעשי האדם.
 אֶמְרֵי אַבְי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, וְרַבִּי – רבי יהודה הנשיא, וְרַבִּי
 מֵאִיר, בּוֹלְהוּ כְּבִירָא לְהוּ – כל אלו סוברים שאדם מקנה דבר
 שעדיין לא בא לגמרי לעולם אלא התחיל לבוא קצת, ויחול קנינו
 כשיבוא הדבר לעולם לגמרי.
 מבאר אביי את דבריו: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, נלמד מְהָא דְאֶמְרֵין
 בתוספתא לעיל, שאדם יכול להפריש תרומה מפירות שעדיין לא
 צמחו לגמרי, שלא הביאו שליש, ואף שעדיין לא באו לעולם
 לגמרי.
 רַבִּי סוּבֵר כֵּן מִמַּה דְּתַנִּיא בְּבֵרִיתָא

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח וער"ח מרחשון, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.
- 2 א. שבת בראשית חל תמיד לאחרי שמח"ת, כך, ששמח"ת הוא אחד הימים שהשבת שלהם הוא שבת
3 בראשית.
- 4 ונוסף לכך ישנו ענין מיוחד בקביעות שנה זו (שהרי נוסף על הענינים שישנם בכל השנים, ישנם
5 ענינים שתלויים בקביעות השנה) – כמדובר בהתוועדות הקודמת¹ אודות המעלה המיוחדת שבקביעות
6 שנה זו, שתחילתה ב"יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת", ואז חל שמח"ת ביום ראשון בשבוע:
- 7 בקביעות כזו – יש לשבת בראשית שבעה ימים, היינו, שכל ששת הימים שלפני השבת שייכים לשבת
8 בראשית, החל מיום ראשון שבו חל שמח"ת, שאז מתחילים לקרוא פ' בראשית (לאחרי קריאת פרשת
9 וזאת הברכה, שזהו ענין השייך רק לשעות שבתחלת היום), ולכן נקרא יום ראשון דפ' בראשית;
- 10 משא"כ כשהקביעות דשמח"ת היא (לא ביום ראשון בשבוע, אלא) ביום אחר בשבוע (ולדוגמא:
11 כשר"ה חל ביום שני (שהרי "לא אד"ו ראש"2), ואז חל שמח"ת ביום שלישי), אזי אין לשבת בראשית
12 שבעה ימים, כיון שענינה של פ' בראשית מתחיל רק מהיום דשמח"ת שבו מתחילים לקרוא פ' בראשית
13 (יום שלישי בשבוע), ואילו ימי השבוע שלפנ"ז, עד שמח"ת (יום ראשון ויום שני), שייכים לפ' ברכה.
14 ובקביעות שנה זו ניתוסף שלימות בשבת בראשית:
- 15 יום השבת אסור בעשיית מלאכה, ועד שצריך אדם לראות כאילו כל מלאכתו עשויה³, ואילו כל צרכי
16 השבת נעשים ע"י ההכנה בימים שלפני השבת, כמארז"ל⁴ "מי שטרח בערב שבת [שפירושו לא רק יום
17 הששי בשבוע, אלא גם כל ימי השבוע, החל מיום ראשון, כפי שהוא בתור הכנה לשבת, "ערב שבת"]
18 יאכל בשבת". ומובן, שכאשר ההכנה לשבת נעשית במשך כל ששת ימי השבוע (לא רק במשך ימים
19 אחדים מהם), אזי ניתוסף ביום השבת שלימות גדולה יותר.
- 20 והענין בזה – שאינה דומה עבודת יום אחד לעבודת יום שני, אלא לכל יום יש עבודה מיוחדת משלו,
21 כמאמר⁵ "כל יומא ויומא עביד עבידתי".
- 22 וכפי שרואים בשבוע הראשון שבתחילת הבריאה, שבעת ימי בראשית שנקראים שבעת ימי הבנין,
23 שבכל יום מימי בראשית היתה פעולה מיוחדת ליום זה.
- 24 ועד"ז בכל שבוע ושבוע שבו חוזרים ונשנים אותם הענינים שהיו בתחלת הבריאה – כפי שמבאר
25 רבינו הזקן⁶ מה שאנו מונין בכל שבוע "היום יום ראשון בשבת", אף שכבר עברו רכבות ימים מששת
26 ימי בראשית עד עתה, "מפני שבשבת העלי' של בחי' נער שר העולם (כדאיתא בגמרא⁷ "נער הייתי גם
27 זקנתי⁸ .. שר העולם אמרו") .. למעלה מבחי' זמן, ע"כ כל יום א' הוא ממש יום ראשון כמו יום א'

(5) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב.

(6) לקו"ת שה"ש כה, סע"א.

(7) יבמות טז, ב.

(8) תהלים לז, כה.

(1) שיחת יום שמח"ת סט"ז ואילך (תורת מנחם –

התוועדויות ח"ע ע' 130 ואילך).

(2) רמב"ם הלי' קידוה"ח רפ"ז. טושו"ע או"ח סתכ"ח.

(3) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.

(4) ע"ז ג, סע"א.

1 של ששת ימי בראשית שנתחדש הזמן מלמעלה מהזמן כו" – יש לכל יום מימי השבוע ה"עבדתי"
2 המיוחדת של יום זה.

3 ולכן, כשההכנה ליום השבת נעשית במשך כל ששת ימי השבוע, באופן ש"כל יומא ויומא עביד
4 עבדתי", כך, שישנה ה"עבדתי" של יום ראשון, יום שני, יום שלישי, יום רביעי, יום חמישי ויום
5 ששי, אזי ה"עבדתי" דיום השבת היא בשלימות יותר.

6 ב. ולהעיר:

7 האמת היא שבהכרח לומר שענין זה ישנו בכל שנה, באיזו קביעות שתהי', כי, לכל שבת יש שבעה
8 ימים, להיותו קשור עם ששת ימי השבוע שלפניו. ולא יתכן לומר שבענין זה שונה שבת בראשית מכל
9 שבתות השנה; מה שיש בכל שבתות השנה, יש גם בשבת בראשית, ואדרבה: הענינים שבכל שבת
10 נמשכים משבת בראשית, כידוע הפתגם⁹ שאופן העמידה ("ווי מ'שטעלט זיך אַוועק") בשבת בראשית
11 פועל ומשפיע על כל שבתות השנה. ועכצ"ל, שכל שבת בראשית – באיזה אופן שתהי' קביעות השנה
12 – קשור עם כל ששת ימי השבוע שלפניו.

13 אבל החילוק הוא – שכאשר שמח"ת חל (לא ביום ראשון, אלא) בשאר ימי השבוע (ולדוגמא: ביום
14 שלישי), אזי השייכות של הימים שלפני שמח"ת (יום ראשון ויום שני) לשבת בראשית היא לא כפי שהם
15 בפני עצמם, אלא כפי שהם כלולים וטפלים לימי השבוע שלאחרי שמח"ת (יום שלישי ואילך), ששייכותם
16 לשבת בראשית היא באופן גלוי (ולא כמו הימים שלפני שמח"ת שבגלוי שייכים לפ' ברכה); ורק
17 כששמח"ת חל ביום ראשון, אזי השייכות לפ' בראשית היא בכל ימי השבוע כפי שהם בפני עצמם, בתור
18 ענין עיקרי, ולא כפי שכלולים וטפלים לימים אחרים.

19 ומובן בפשטות שיש חילוק גדול ביותר בין ענינו של כל יום כפי שהוא בפני עצמו לגבי היותו כלול
20 ביום אחר.

21 וכמובן גם מדברי רבינו הזקן בשער היחוד והאמונה¹⁰: "עד"מ ביום ראשון מששת ימי בראשית
22 נגלית מדת החסד כלולה מכל מדותיו הקדושות ורצונו חכמתו ובינתו ודעתו מלובשין בה .. וכן ביום
23 שני נגלית מדת גבורה כלולה משאר מדות ורצונו כו", כך, שהמדה שנגלית בכל יום היתה כלולה גם
24 משאר המדות, אבל אעפ"כ, ההתכללות דשאר המדות היא רק בדרך טפל, ומה שמאיר בהתגלות היא
25 המדה העיקרית ששייכת ליום זה, ובהתאם לכך היא הבריאה של יום זה: בריאת האור ביום ראשון,
26 שהיא בחי' מדת חסד, או בריאת הרקיע ביום שני, שהיא בחי' צמצום וגבורות כו'.

27 ועפ"ז מובנת המעלה המיוחדת שבקביעות שנה זו – שההכנה לשבת בראשית היא ע"י ה"עבדתי"
28 של כל ימי השבוע כפי שכל אחד מהם בפני עצמו שייך לפ' בראשית באופן גלוי ועיקרי, ולא בתור
29 טפל ליום ש"עביד עבדתי" בענין אחר.

30 ג. וההוראה מזה בעבודת האדם – כמדובר כמ"פ שמכל ענין, כולל גם מקביעות השנים, יש ללמוד
31 הוראה בעבודה:

32 כל ענין של עבודה צריך להיות ענין עיקרי בפני עצמו, ואין לחשוב שעבודה מסויימת היא רק דבר
33 טפל, ולכן די בכך שתוכלל בענין אחר של עבודה, ואין צריך להתעסק בה בתור דבר בפני עצמו, אלא
34 צריך לעשות כל דבר בפני עצמו, בתור ענין עיקרי (לא רק בתור דבר טפל שכלול בענין אחר).

35 וכמובן גם ממאמר רז"ל¹¹ "לא תהא יושב ושוקל מצוותי' של תורה כו' אחת קלה שבקלות ואחת
36 חמורה שבחמורות כו'", והיינו, שאע"פ שהתורה עצמה קוראת למצוה זו "קלה" ולמצוה אחרת

(9) ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון (התועדות (א) תשי"ח ס"ב (תורת מנחם – התועדות חכ"א ע' 132). וש"נ. משלי רמז תתקלו. ירושלמי פאה פ"א ה"א. ועוד.
11) תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. יל"ש יתרו רמז חצו.
(10) פ"י.

1 "חמורה", אעפ"כ, "אל תהי יושב ושוקל כו'", כי, החילוק בין קלה וחמורה הוא רק בנוגע לשכר ועונש,
2 אבל לא בנוגע לענין העיקרי של המצוה, שבזה כולם שווים, וכל ענין של מצוה הוא (לא ענין טפל,
3 אפילו לא טפל לגבי תומ"צ, אלא) ענין עיקרי¹².

4 וכיון שזהו ענין עיקרי, צריכה להיות ההתעסקות בזה באופן שמונחים לגמרי בענין זה (ולא לחשוב
5 מתי יסיים כבר את העבודה בענין זה ויוכל לעבור לענין אחר¹³), וכמבואר בשיחה הידועה בתורת שלום¹⁴
6 בנוגע לענינו של "פנימי", שבכל מקום שנמצא, הרי הוא נמצא שם בכל עצמותו¹⁵.

7 וכן הוא הסדר בקיום המצוות, שכאשר מקיימים מצוה מסויימת, מונחים לגמרי במצוה זו, והיינו,
8 שאע"פ שכל מצוה כוללת את כל המצוות, שזהו הטעם¹⁶ ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"¹⁷, מ"מ,
9 בשעת קיום המצוה לא מונחים בשאר פרטי המצוות הכלולים במצוה זו, אלא בענינה המיוחד של המצוה
10 שעוסקים בה.

11 וזוהי גם ההוראה המודגשת בקביעות שנה זו בנוגע לשבת בראשית – שההכנה לשבת בראשית היא
12 ע"י העבודה של כל אחד מששת ימי השבוע כפי שהוא ענין עיקרי בפני עצמו, ולא כפי שכלול בעבודה
13 של יום אחר, כיון שלכל יום יש עבודה מיוחדת שצריכה להעשות בשלימות בתור ענין עיקרי בפני עצמו.

14 ד. ולהעיר, שענין זה נוגע ושייך גם לאופן העבודה בכל השנים, אלא שהדגשת ההוראה מקביעות
15 שנה זו מהוה נתינת כח על ענין זה,

16 – ככל הוראות התורה, שההוראה עצמה היא גם נתינת כח, וכמבואר בכ"מ¹⁸ שמצוות התורה נאמרו
17 בלשון ציווי וגם בלשון הבטחה, וכמו "שמע ישראל"¹⁹, שיש בו ב' פירושים: (א) לשון ציווי ("דו
18 זאלסט הערן"), (ב) לשון הבטחה ("דו וועסט הערן"), ועד"ז "והי' אם שמוע תשמעו גו"²⁰, וכן כל
19 שאר הציוויים, וטעם הדבר – לפי שציווי הקב"ה הוא גם נתינת כח, וכיון שהקב"ה נותן כח לקיים
20 המצוה, לא יתכן שכחו של הקב"ה ילך לאיבוד ח"ו, אלא בודאי יבוא הדבר לידי פועל, ובלשון הכתוב
21 בהפטרה הידועה בנבואת ישעי'²¹: "כן יהי' דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עשה וגו'" –

22 ונתינת כח זו פועלת שיהי' נקל יותר לקיים זאת, אבל אעפ"כ אין זה באופן שלא צריכים להתייגע
23 על זה, שהרי כל עניני קדושה צריכים להיות באופן של יגיעה דוקא, אלא שמצד הנתינת כח שבשנה זו
24 פועלים ע"י היגיעה באין ערוך יותר ממה שהיו פועלים בשאר השנים – ע"ד המבואר בקונטרס ומעין²²
25 בנוגע לענין היגיעה בתורה, שעז"נ²³ "יגיעת ומצאת", ש"אפילו כלי שכלו רחבים וקלים להבין, מ"מ
26 צריך עסק ויגיעה .. (ו)אם הי' עוסק הרבה, הי' בא למדרי' היותר נעלה כו'".

27 וכמו כל הענינים הקשורים עם זמנים מיוחדים, שמהם נמשך גם על כל שאר הזמנים,

28 – כמו בנוגע לענין השמחה, שגם בכל השנה צ"ל שמחה של מצוה²⁴, אלא שישנו זמן מיוחד בשנה
29 שבו מודגש ביותר ענין השמחה: "זמן שמחתנו", וממנו נמשכת נתינת כח לענין השמחה על כל השנה
30 כולה²⁵ –

18 ראה ת"א ס"פ תשא (פו, ג'ד). לקו"ת במדבר יג, ג.

12 ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1192.

13 ולדוגמא: כשיושבים בהתועדות – אין לחשוב מתי תסתיים כבר ההתועדות!...

14 ע' 39 ואילך. וראה גם תורת מנחם – התועדות חנ"ב ע' 368. וש"נ.

15 חסר קצת (המו"ל).

16 ראה סה"מ תרנ"ה ע' לו. המשך תרס"ו ס"ע סח [ע' צב].

ע' רסז [שנן]. ע' תקכב [תרפח]. תער"ב ח"ב ע' א"פא. סה"מ עטר"ת ע' קנב. ע' תסג. ע' תרסט. תרפ"ה ע' קיא. תרפ"ז ע' נ. קונטרסים ח"ב תלה, ב. תש"ה ע' 79. ע' 107. ועוד.

17 סוכה כה, סע"א. וש"נ.

ובכ"מ.

19 ואתחנן ו, ד.

20 עקב יא, יג.

21 ישעי' נה, יא.

22 מט"ז פ"ב.

23 מגילה ו, ריש ע"ב.

24 ראה רמב"ם סוף הל' לולב.

25 ראה מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. אוה"ת סוכות ע' א'תשנו. ברכה ע' א'תתסו. סה"מ תרנ"ד ע' לו. תרע"ח ע' רעת.

תש"ב ע' 49. ועוד.

1 כן הוא גם בנוגע להוראה והנתינת כח מקביעות שנה זו בנוגע לשבת בראשית – שנוסף לכך שנמשכת
2 משבת בראשית על כל השנה כולה (כיון שאופן העמידה בשבת בראשית נמשך על כל השנה כולה?),
3 הרי זה נמשך גם על כל השנים כולם.

4 והעבודה באופן כזה שכל פרט הוא ענין עיקרי בפני עצמו כו', נעשית הכנה לגאולה האמיתית
5 והשלימה ע"י משיח צדקנו, שבה יהי' החידוש של קיבוץ ובירור הניצוצות כל אחד בפני עצמו כו',
6 להוציאם מן הגלות אל הגאולה, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

7 * * *

8 ה. נוסף על המדובר לעיל אודות הקביעות דשמח"ת ביום ראשון, שאז באה שבת בראשית לאחרי
9 עבודת ששת ימי השבוע דפ' בראשית, שמזה יש הוראה בנוגע לשלימות העבודה שהיא באופן שכל פרט
10 הוא ענין עיקרי בפני עצמו – יש הוראה נוספת מהקביעות דיו"ט של ר"ה שחל בשבת, בנוגע לאופן
11 העבודה.

12 ובהקדמה:

13 דובר כמ"פ²⁶ אודות הענינים שתלויים בקביעות של ימי החודש, והענינים שתלויים בקביעות של ימי
14 השבוע, וכמו ר"ה ושבת, שר"ה תלוי בימי החודש (ולא בימי השבוע, שקביעותו בימי השבוע יכולה
15 להיות בכמה אופנים), ושבת תלוי בימי השבוע – שאע"פ שלכאורה הם שני מנינים שונים, הרי הם
16 פועלים זה על זה, כדמוכח מהקביעות דיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, שרק "במקדש היו תוקעין
17]ו"משחרב בית המקדש .. תוקעין .. ביבנה" (שהיתה שם סנהדרי גדולה, וכן בכל מקום שגלתה
18 סנהדרין) או גם ב"כל מקום שיש בו בית דין", אבל לא במדינה²⁷, כמבואר בחסידות²⁸ שזהו לפי שיום
19 השבת פועל את הענינים שנפעלים ע"י תק"ש, ונמצא, שענין השבת שתלוי בימי השבוע פועל גם על
20 ר"ה שתלוי בימי החודש.

21 וככל הענינים שבפנימיות התורה, מרומז גם ענין זה בנגלה דתורה²⁹ – כפי שמצינו בגמרא במסכת
22 זבחים³⁰: "אטו שבת למוספין אהנאי לתמידין לא אהנאי" (בתמי"), "כיון דהאינדא קריבין אם כן שם
23 שבת עליהם", וכן בנוגע לר"ח ור"ה שחל בשבת: "אטו ראש חודש למוספין דידי' אהני למוספי שבת
24 לא אהני .. אטו ראש השנה למוספי דידי' אהני למוספי ראש חודש לא אהני" (ועד"ז בנוגע ליוהכ"פ³¹),
25 והיינו, שכשר"ה חל בשבת, אזי ניתוסף קדושה בשבת מצד ר"ה, כך, שר"ה פועל על שבת, כשם ששבת
26 פועל על ר"ה, כנ"ל בנוגע לתק"ש.

27 וכיון שר"ה שחל בשבת הוא נעלה יותר, ר"ה שבתי ("א שבת'דיקער"), הרי מובן, שגם ענין השבת
28 שבר"ה – ככל עניני ר"ה – צריך להיות נמשך על כל השנה כולה, שבמשך כל השנה כולה יהי' אופן
29 העבודה של שבת.

30 ו. והענין בזה:

31 כללות העבודה דקיום התומ"צ – באיזה אופן זמן שהיא – הו"ע השבת, כי, ענין השבת הוא כמ"ש³²
32 "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", מלשון כליון³³, שהו"ע הכליון להתאחד עם הקב"ה, וזהו גם כללות
33 ענין העבודה דתומ"צ, שע"ז מתאחדים בני" עם הקב"ה.

חנ"ו ס"ע 9 ואילך. וש"נ.

(31) ראה יומא לב, סע"ב.

(32) פרשתנו ב, א.

(33) ראה אוה"ת עה"פ (כרך א – מב, ב ואילך. כרך ג –

תקח, א ואילך).

(26) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 50. וש"נ.

(27) ר"ה רפ"ד (ובפרש"י).

(28) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך. ובכ"מ.

(29) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ס"ע 158.

וש"נ.

(30) צא, רע"א ובפרש"י. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות

1 אלא שבזה גופא יש ריבוי דרגות, כמו שיש שבת ושבת שבתון וכו', ולכן ניתן להוסיף בזה בעילוי
2 אחר עילוי.

3 וכללות הענין בזה – שהעבודה דשבת (שהרי גם בשבת צ"ל ענין העבודה, אלא שהעבודה) היא
4 עבודה שלמעלה מהעולם (ע"ד שהתורה היא למעלה מהעולם, שהרי שבת קשור במיוחד עם התורה,
5 כדאיאת במדרש³⁴ שמשוה ה' מקהיל קהלות בשבת ללמוד תורה), ולכן מצינו שגם בשבת היתה עבודה
6 בביהמ"ק – הקרבת הקרבנות וכו' – הקשורה עם מלאכות שאסורות בשבת, כי, איסור מלאכה בשבת
7 הוא רק בשייכות לעניני העולם, עובדין דחול, משא"כ בנוגע לענינים שלמעלה מהעולם, כמו העבודה
8 בביהמ"ק³⁵.

9 וזוהי ההוראה הכללית מהקביעות דיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת – להמשיך את ענין השבת
10 בעבודת כל השנה כולה, שגם הענינים שמצד עצמם אינם שייכים לשבת, יהיו באופן של שבת.

11 ובפשטות – שצריך למעט בעסק המלאכה [ומיעוט העסק גופא צ"ל באופן ד"יגיע כפיך כי תאכל³⁶,
12 היינו, שהיגיעה בעסק היא רק ב"כפים", אבל המוח והלב שקועים בלימוד התורה כו'³⁷], ולהוסיף שקידה
13 בלימוד התורה והידור בקיום המצוות, שזהו ענין השבת, ולעשות זאת מתוך מנוחה, ללא דאגות כו',
14 ומתוך שמחה וטוב לבב, שהרי שבת "אין עצב בה"³⁸.

15 ומובן מעצמו שלא יהיו דאגות של פרנסה, כיון שהקב"ה יתן פרנסה בהרחבה אפילו במיעוט העסק,
16 שהרי בלאה"כ באה הפרנסה מהקב"ה, כמ"ש³⁹ "ברכת ה' היא תעשיר", ואילו העסק הוא רק כדי לקיים
17 מ"ש⁴⁰ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", שזהו ה"לבוש" שבו מתלבשת הברכה, וכידוע המשל³⁷
18 מלבוש שצריך להיות כפי מדת האדם; לא קטן ממדת האדם, אבל גם לא גדול ממדת האדם, ואילו
19 לבוש שגדול יותר מכפי המדה, לא זו בלבד שאינו מוסיף, אלא גם מקלקל, שמעכב ומונע הישיבה
20 וההילוך כו', ובאופן כזה צריך להיות הלבוש דעסק הפרנסה – לא יותר מכפי המדה, אלא רק כפי המדה
21 – עד כמה שמוכרח לעשיית הכלי שבו תשרה ברכתו של הקב"ה.

22 ז. וענין זה קשור גם עם שבת בראשית:

23 כשר"ה חל באמצע השבוע, אזי השייכות של שבת בראשית עם ר"ה היא רק בגלל היותו יום בשנה
24 שמתחילה בר"ה; משא"כ כשר"ה חל בשבת, מודגשת יותר שייכותו לשבת בראשית, כיון ששניהם באותו
25 יום בימי השבוע, ולכן ניתוסף חיזוק בענינים שר"ה ממשיך ומשפיע בשבת בראשית (ובפרט בנוגע לענין
26 השבת), על מנת להמשיכם על כל השנה כולה.

27 ובפרט ששנה זו היא שנת השבע, שנת השמיטה, שנקראת "שבת לה"⁴¹, "לשם ה', כשם שנאמר בשבת
28 בראשית⁴¹.

29 ובאופן כזה יוצאים משבת בראשית לימי השנה כולה, כפי שאומרים במוצאי שבת⁴²: "אל תירא עבדי
30 יעקב⁴³ (אע"פ שלפי מנהגנו אין אומרים זאת בפועל⁴⁴), היינו, שבניי אינם מתייראים משום דבר,
31 והולכים לבטח דרכם בלימוד התורה וקיום המצוות, באופן דמוסיף והולך ואור.

(34) יל"ש ר"פ ויקהל (רמז תח).

(35) ראה גם בהנשמן בהתוועדויות תשמ"ט ח"ד ע' 6. תש"נ

ח"ד ע' 194.

(36) תהלים קכח, ב.

(37) ראה תורת מנחם – סה"מ תשרי ע' רמו. וש"נ.

(38) ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מאן דאמר –

מו"ק כג, ב.

(39) משלי יו"ד, כב.

(40) פ' ראה טו, יח.

(41) בהר כה, ב ובפרש"י.

(42) ראה לקו"ת בלק עב, ב. וראה גם שיחת מוצאי ש"פ

בראשית, מבה"ח מרחשון דאשתקד ס"ז (תורת מנחם –

התוועדויות חס"ו ע' 191).

(43) ישע' מד, ב. ועוד.

(44) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' 106. וש"נ.

1 ועד שזוכים לקיים מצות שמטיטה כפשוטה – כשכל בני"י ילכו ביחד לארץ ישראל באופן ש"כל יושבי"
2 עלי"י" (שאז מונין שמטיין ויובלות מן התורה לכל הדעות)⁴⁵, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
3 צדקנו, בקרוב ממש.

4 * * *

5 ח. האמור לעיל שביום השבת נמצאים במעמד ומצב שלמעלה מהעולם, שלכן אסור לעשות מלאכה
6 כו' – שייך גם להמדובר בהתועדות הקודמת⁴⁶ שבנוגע להוצאת שבת אומר הקב"ה "לוו עלי .. ואני
7 פורע"⁴⁷, שזוהי הנהגה שלמעלה מטבע העולם לגמרי.

8 ולהעיר, שזהו חידוש גדול יותר ממ"ש בנוגע לשמטיטה "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת
9 את התבואה לשלש השנים"⁴⁸:

10 ובהקדים – שעצם ענין הברכה בצמיחת תבואה לשלש שנים, אינו דבר פלא כ"כ, כיון שיהודים
11 רגילים לזה, כמ"ש⁴⁹ "ויזרע יצחק גו' וימצא גו' מאה שערים", היינו, לא רק ג"פ ככה (כמו בנוגע
12 לשמטיטה), אלא מאה פעמים ככה, וכל זה אפילו בארץ קשה ובשנה קשה⁵⁰, ועאכו"כ בתנאים רגילים.

13 וכיון שכך הי' אצל יצחק, הרי מובן שכך צ"ל אצל כל אחד מישראל – כפי שמבאר רבינו הזקן
14 בתו"א⁵¹ ש"בחי' האבות ("אין קורין אבות אלא לשלשה"⁵², אברהם יצחק ויעקב) היא ירושה לבניהם
15 אחריהם בכל דור ודור .. בחי' האבות צריך להיות בכל אדם" (כיון שהאב מוריש עניניו לבנו), ומזה
16 מובן שגם הענין ד"וימצא גו' מאה שערים" צריך להיות אצל כל אחד מישראל, ובמילא לא יפלא כ"כ
17 הענין ד"וצויתי את ברכתי .. ועשת את התבואה לשלש השנים".

18 והחידוש בנוגע לשנת השמטיטה הוא – שכל אחד מישראל, ללא נפק"מ מהו מעמדו ומצבו, בטוח
19 בברכתו של הקב"ה, ולכן מקיים מצות השמטיטה מבלי להתיירא "מה נאכל"⁵³, ועד שהברכה נמשכת
20 בפועל ובגלוי – ש"עשת את התבואה לשלש השנים".

21 אמנם, אע"פ שזהו ענין שלמעלה מהטבע, הנה לאחרי כל זה, צריך יהודי עדיין לזרוע את שדהו
22 עכ"פ, ואז מברכו הקב"ה שמזריעה שעל ידה צומחת תבואה בשדה של גוי לשנה אחת, תצמח אצלו תבואה
23 לשלש שנים.

24 אבל יש ברכה באופן שיהודי לא צריך לעשות מאומה, כי אם "לוו עלי .. ואני פורע", והיינו, שאע"פ
25 שאין לו ממון, וגם אין לו עסק שיכול לקוות שעל ידו ירויח ויוכל לפרוע הלוואתו – אומר הקב"ה:
26 "אני פורע"!

27 ט. המשך השיחה,

28 – הביאור בדברי רבינו הזקן⁵⁴ בשו"ע⁵⁵: "ואף אם אין לו עכשיו מעות מזומנים אלא חפצים, ימשכנם
29 וילוה עליהם, והקב"ה ימציא לו לפרוע", שאין הכוונה שילוה על מנת לפרוע עם המשכון גופא, כי אם
30 ש"הקב"ה ימציא לו לפרוע";

54) כידוע גודל הדיוק בשו"ע אדה"ז בכל תיבה, כמו
ב"משנה תורה" להרמב"ם. ובתוספת הפלאה – שהרי חיבורו של
הרמב"ם הוא רק פסקי הלכות ללא טעמים (מלבד במקומות
ספורים שבהם מביא גם טעם ההלכה), ואילו בנוגע לשו"ע
אדה"ז מבואר בהקדמה שכתב "הלכות בטעמיהן" [ולא כמו
השו"ע של הב"י, שכתב רק פסקי הלכות, ואילו בנוגע לטעמי
ההלכות סמך על פירושו על הטרור], ואעפ"כ, הרי זה באופן שכל
תיבה היא בדיוק כו' (ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ח
ע' 331. וש"נ).

55) או"ח סרמ"ב ס"ג.

45) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמטיטה ויובל פ"י ה"ח.
46) שיחת יום שמח"ת סט"ז (תורת מנחם – התועדויות ח"ע
ע' 131).
47) ביצה טו, סע"ב.
48) בהר כה, כא.
49) תולדות כו, יב.
50) פרש"י עה"פ.
51) ר"פ וארא.
52) ברכות טז, ב.
53) בהר שם, כ.

1 ולא רק "במי שיש לו עסק... (ש)יכול לקוות לה' שירויח ויפרע" (כמ"ש בערוך השולחן⁵⁶), אלא
 2 גם אם אין לו עסק כו', שדוקא אז מתאים לומר "האמינו בי ואנו פורע"⁴⁷, וכדמוכח גם מהמשך הסוגיא⁵⁷:
 3 "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה חוץ מהוצאת שבתות כו' ואם הוסיף מוסיפין לו", דמשמע
 4 שמוסיפין לו גם אם אין לו עסק כו' –

5 נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה⁵⁸ בלקו"ש חט"ז ע' 180 ואילך.

6 י. ומכאן למדים הוראה נפלאה בנוגע למדת הבטחון⁵⁹:

7 ענינה של מדת הבטחון, שיהודי צריך לבטוח בהקב"ה ולסמוך עליו לגמרי – היא רק בנוגע לעצמו,
 8 בנוגע לענינים שלו; אבל בנוגע להזולת – צריך להיות בטוח שחבירו לא יפסיד מעותיו, שלכן, רק אם
 9 יש לו חפצים, אזי "ימשכנם וילוה עליהם והקב"ה ימציא לו לפרוע", דכיון שנותן משכון, מובטח המלוה
 10 שלא יפסיד ממונו, "אבל אם אין לו חפצים למשכנם ולפרוע בהם, לא ילוה ו(י)סמוך על כך) שהקב"ה
 11 יפרע"⁵⁵ (אלא יתנהג באופן ד"עשה שבתך חול"⁶⁰), כיון שהוא מצדו לא הבטיח שהמלוה לא יפסיד
 12 ממונו.

13 כלומר: כשיהודי רוצה להרבות בצדקה, ולבטוח בהקב"ה שיחזיר לו – הרי זה דבר טוב ונכון וראוי
 14 וכו', אבל, במה דברים אמורים, כשיש לו מעות; משא"כ ללוות מעות מאחרים כדי ליתן לצדקה – זאת
 15 לא!

16 ולהעיר גם ממ"ש בספר חסידים⁶¹ ש"מי שחייב לאחרים לא ירבה בצדקות עד שיפרע".

17 ולכאורה אינו מובן:

18 מצות הצדקה היא מצוה גדולה ביותר, ועד כדי כך, שמי שיכול ליתן צדקה ואינו נותן, הרי זה היפך
 19 "החייית את נפש העני"⁶². וא"כ, כשיש לאדם הזדמנות ליתן צדקה, אלא שאין לו מעות, למה לא ילוה
 20 מאחרים כדי ליתן צדקה – הרי "מלוה ה' חונן דל"⁶³, וא"כ, ברור הדבר בלי שום ספק שהקב"ה יחזיר
 21 למלוה, ובמילא יכול ללוות מאחרים כדי ליתן צדקה, ולבטוח בהקב"ה שהמלוה לא יפסיד את ממונו?!
 22 אך על זה אומר רבינו הזקן, שכל החשבונות האלו הם רק בנוגע לעצמו: כשיש לך ממון, עליך ליתן
 23 צדקה ללא חשבונות, ולבטוח בהקב"ה שלא יחסר לך כו', אבל לא כשמדובר אודות הזולת – ללוות
 24 מאחרים כדי ליתן צדקה, ולבטוח בהקב"ה שיחזיר למלוה; מדת הבטחון אינה יכולה להיות על חשבונות
 25 של מישהו אחר.

26 יא. ועד"ז בנוגע לצדקה רוחנית – התעסקות עם הזולת:

27 כשדורשים מיהודי לקיים מצות צדקה ברוחניות, ולצאת לעסוק עם יהודי נוסף לקרבו ליהדות וכו'
 28 – יכול לטעון: מדוע צריך הוא לעסוק עם יהודים נוספים – "אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים"⁶⁴,
 29 ולסמוך עליו שבודאי ידאג לבני – בניו – בכל עניניהם, ולמה צריך הוא לעסוק בהפצת התורה והיהדות,
 30 לטלטל ולייגע את עצמו ("אויסגעריסן ווערן") לנסוע לכאן ולשם עד ליהודי שנמצא בקצוי תבל כו' –
 31 מוטב שישב במקומו ויעבוד עבודתו בתפלה, לימוד התורה וקיום המצוות בהידור. ובודאי שגם יצטער
 32 ויתאנח ("ער וועט אַ קרעכטץ טאָן") על כך שפלוני אינו אווז בדרגא שלו, אבל הוא לא יעשה מאומה

בשבת", כיון ש"התענית הזה תענוג הוא לו" (שו"ע אדה"ז שם סרפ"ח ס"ג).

(60) שבת קיח, א. וש"נ. שו"ע אדה"ז סרמ"ב ס"ד.

(61) סתנ"ד (הובא באג"ק חכ"ט ע' רסא). וראה גם ששצ"ה. ששצ"ז (הובא במכתב כ"א סיון; כ"ג מנ"א – תשי"ז אג"ק מילואים).

(62) ראה תנחומא משפטים טו.

(63) משלי יט, יז.

(64) ע"פ לשון חז"ל – סוטה בסופה (וגירסת הע"י).

(56) או"ח שם סקמ"ד.

(57) ביצה טז, רע"א. הובא בשו"ע אדה"ז שם.

(58) בשילוב שיחת (ומאמר) ט"ו בשבט תשל"ז.

(59) שהרי הענין ד"לוו עלי ואני פורע" צריך להיות מתוך בטחון חזק בהקב"ה שבודאי "ימציא לו לפרוע", שלכן אינו דואג כלל אין יוכל לפרוע כו' – שהרי אם יש לו דאגה כו', הרי זה היפך ענין המנוחה והתענוג שצ"ל בשבת, וכיון שכן, יצטרך להמנע מללוות עבור צרכי השבת, כדי שלא תהי' לו דאגה שתפריע לעונג שבת (וע"ד ש"מותר להתענות תענית חלום

1 בשביל זה, אלא רק יבטח בהקב"ה, שהוא "כל יכול", שבדאי יתן לבנ"י כל הדרוש להם, ובפרט ש"לא
2 ידה ממנו נדח"65, כך, שברור הדבר שסוכ"ס יהיו כל בני כדבעי למהוי.

3 אך על זה אומרים לו: לא כך הוא הסדר! – ישנו אמנם ענין של בטחון, אבל כשמדובר אודות יהודי
4 נוסף, מוטל עליך חיוב ליתן לו "די מחסורו אשר יחסר לו"66.

5 ובנוגע לטענה שצריך לסמוך על הקב"ה כו' – הרי זה מה שטען טורנוסרופוס לרבי עקיבא: "אם67
6 אלקיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם"?! – הקב"ה הוא זן ומפרנס לכל, ואם הוא רוצה,
7 יכול לפרנס את העני בעצמו. וכיון שכן, אין להתערב בעסקיו של הקב"ה... וליתן פרנסה לעני ע"י נתינת
8 הצדקה68. ועד"ז טוען הוא בנוגע לצדקה ברוחניות: אם רצונו של הקב"ה שגם לעני ברוחניות יהיו כל
9 צרכיו – שיתנם לו בעצמו, ומדוע יש צורך שהוא יסע אליו בתור שליח ו"לוחה" לו עניני תומ"צ, ומה
10 גם שע"ז מעמיד אותו במעמד ומצב ד"עבד לוח לאיש מלוה"69 – מוטב שהקב"ה בעצמו יתן לו כל
11 המצטרך לו.

12 ומוסיף לבאר טענתו ע"פ חסידות:

13 רבינו הזקן מבאר באגה"ק70 מה שאמרו רז"ל71 "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה", שזהו "לפי
14 שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו הי' מאמין שמאת ה' היתה זאת לו, לא הי' בכעס כלל,
15 ואף שכן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממונו, ומתחייב .. על רוע בחירתו, אעפ"כ,
16 על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום".

17 וא"כ טוען הוא – ממה-נפשך: אם פלוני צריך לקבל זאת – יקבל זאת בלאה"כ, שהרי לא יתכן
18 שבגלל רוע בחירתו יחסר אצל פלוני; ואם פלוני לא צריך לקבל זאת – לא יועיל מה שיתן לו.

19 זוהי המסקנא – טוען הוא – מביאור רבינו הזקן, שזהו ביאור המתקבל בשכל, לאחרי הלימוד והעיון
20 באגה"ק הנ"ל.

21 ועל זה אומרים לו: מטרת כתיבה אגה"ק זו היא – כדי שהאדם לא יכעוס ויתרעם כו', אבל בנוגע
22 לפועל – עליך ליתן לפלוני את צרכיו ולהשתדל לעזור לו וכו'. ומה שצריך לבטוח בה' – הנה בטחון
23 הוא אמנם דבר טוב ויפה כו', ענין נעלה ביותר, א' מעיקרי האמונה וכו', אבל בנוגע לפועל, כשמדובר
24 אודות יהודי נוסף, מוטל עליך החיוב לקיים מצות צדקה ברוחניות, ולכן עליך לנסוע אליו, ולהתעסק
25 בקירובו לתומ"צ.

26 וכשעושים זאת – הנה על זה אמרו חז"ל62 "נפשו של עני היתה מפרכסת לצאת כו' והחיית אותו",
27 והיינו, שאע"פ שענין התחי' הוא א' המפתחות שלא נמסרו לשליח72, נותנים לו את הזכות להחיות את
28 נפש העני!

29 יב. וכאן המקום להזכיר גם הביאור של הרב המגיד73 על מאמר רז"ל74 "אמר הקב"ה לוו עלי ואני
30 פורע", וז"ל:

31 וקשה, למה המדה כך, ולא יזמין הקב"ה לעני שיהי' לו על סעודות שבת, ולא יצטרך ללוות?
32 [כלומר: כאשר העני זקוק למעות עבור הוצאות שבת – הרי זה יכול להיות אמנם באופן שילווה

(65) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הלי' ת"ת 266. וש"נ).

69) משלי כב, ז. לארדה"ז פ"ד סה"ג.

70) סכ"ה. 66) פ' ראה טו, ח.

71) נסמן בלקו"ש ח"ז ע' 20. 67) ב"ב יו"ד, א.

72) ריש מס' תענית. 68) אף שהאמת היא שהממון שהוא נותן לעני, אינו שלו;

73) או"ת סתצ"א. 74) ריש מס' תענית. זהו ממון ששייך לעני, אלא שהקב"ה נתן לו ממון זה בתור פקדון כדי ליתן לעני (ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ד ס"ע

- מעוות מחבירו, ויסמוך על הקב"ה שימציא לו לפרוע ההלוואה, אבל יש אופן טוב יותר – שמלכתחילה לא יצטרך ללוות מעוות מחבירו, אלא הקב"ה יתן לו מעוות באופן ישיר⁷⁴, שאז יכול ליתן לו ללא שיעורן.
- וי"ל ע"פ הלצה⁷⁵, כי ידוע שאין הברכה שורה אלא על איזה דבר, אף שהוא מועט, מתברך .. אבל אין הברכה שורה על דבר ריקן, אם לא שיעשה הקב"ה נס מפורסם, כי היינו יש מאין. והנה, אין רוצים להנות ממעשה נסים, כמו שמצינו כמה תנאים ואמוראים⁷⁶. וז"ש לורו עלי .. מדבר בעני בעת שביתו ריקן ואין כל בבית, אפילו דבר מועט, בכדי שלא יהי' הנס מפורסם וניכר לו כ"כ .. שלא ירצה להנות (מענין של נס). לזה אמר לורו עלי וכו', כמ"ש בגמרא⁷⁷ המודר הנאה מחבירו פורע את חובו, א"כ מצינו שפריעת חוב אינה הנאה, א"כ לא יחוש העני וילוה ויענג את השבת, ואע"פ שהקב"ה יפרע את חובו, אין זה נקרא הנאה ממעשה נסים.
- (ומסיים שם – וכנראה שזוהי ה"בדיחותא" שבדבר): ואע"ג דבגמרא⁷⁸ מוקי לה באותו החוב שאין המלוה טובע את הלוה, שאם ירצה לא ישלם למלוה – גם הכא המלוה לעני כזה⁷⁹, מסתמא ג"כ מלוה לו ע"מ שלא לתובעו.
- יג. והנה, כללות ההנהגה באופן ד"לוו עלי ואני פורע", שהיא הנהגה שלמעלה מדרך הטבע (כנ"ל ס"ח) – קשור עם המדובר בהתועדות די"ג תשורי⁸⁰ אודות פתגם אדמו"ר מהר"ש⁸¹: העולם סבורים שכשלא יכולים לילך "אָרונטער" אזי צריכים לילך "אָריבער", ואני אומר – בתור נשיא בישראל, בידעו שאח"כ יפרסמו זאת לכל בני, כפי שאכן נתפרסם הדבר לכל בני ע"י נשיא בישראל – שצריך לילך לכתחילה "אָריבער".
- וכיון שזוהי תביעה של נשיא בישראל, שתבע זאת לא רק מבני שבדורו, אלא באופן שנמסר ונתפרסם לכל בני דורנו, הרי זה ענין שנדרש מכל אחד ואחד, וכיון שדורשים זאת, בודאי ניתנו גם הכחות הדרושים לעבודה זו – להתנהג באופן ד"לכתחילה אָריבער", כמו בענין ד"לוו עלי ואני פורע", שמדלגים על ההגבלה ד"עבד ליה לאיש מלוה", ובוטחים בהקב"ה שיפרע את ההלוואה, ועד"ז בכללות העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות, ללמוד תורה ללא הגבלות, וכן בכל עניני טוב וקדושה.
- ואז יתנהג גם הקב"ה באופן ד"אָריבער" – ליתן לבני פרנסה בהרחבה, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁸², בבני חיי ומזוני, וכולם רויחי.
- וע"י ביטול כל ההגבלות וההליכה באופן ד"אָריבער" בעילוי אחר עילוי ("אָריבער און אָריבער און אָריבער"), נזכה לקיום היעוד⁸³ "פרזות תשב ירושלים", הן בנוגע לירושלים כפשוטה, והן בנוגע לענין דירושלים בעבודת האדם – יראה שלם⁸⁴, שתהי' באופן ד"פרזות", בגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

* * *

74) בענין זה הובא מאמר הגמרא (תענית כה, א) שמלמעלה "מיהב יחיבי". – ואולי הכוונה שבזה נרמז (גם) שלילת הענין ד"לוו עלי ואני פורע", כי, לקחת הלוואה עבור הקב"ה ("לוו עלי") היא כמו בניגוד לכך שמלמעלה "מישקל לא שקלי" (המו"2).

75) ולהעיר, שהלשון ע"פ הלצה – שמצינו גם אצל אדמו"ר האמצעי (ראה – לדוגמא – דרך חיים פא, ב) – אינו סתם ענין של ליצנות ח"ו (ראה אוה"ת ענינים ס"ע רנה ואילך. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ב ע' 346 הערה 83).

76) ראה תענית כד, א"ב.

77) נדרים לג, סע"א.

78) שם ריש ע"ב: "דיהיב על מנת שלא לפרוע" (כלומר, דכשהלווה התנה עמו שלא יהא כח בחבירו לכופו, אלא כשירצה הלוה יפרענו מדעתו, הלכך, כי פרע לי' מדיר לאותו חוב .. כיון דאי בעי לא פרע לי', לאו מידי יהיב לי' למודר – פי' הר"ן).

79) ש"ביתו ריקן ואין כל בבית, אפילו דבר מועט, כנ"ל.

80) ס"ד (תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 84).

81) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריו.

82) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

83) זכרי' ב, ת.

84) ראה ב"ד פנ"ו, יו"ד. הובא בתוד"ה הר – תענית טז, א. לקר"ת ראה כט, ד. ובכ"מ.

- 1 יד. כאן המקום לסיים כמה נקודות בנוגע למה שהעירו על המדובר בהתוועדות הקודמת:
- 2 דובר לעיל⁸⁵ אודות עשרת הדברות (שהם כללות התורה כולה) שהם מחולקים לשני לוחות (אף
- 3 שלכאורה היו יכולים להכתב על לוח אחד) – שזהו בדוגמת מ"ש בספר יצירה⁸⁶ בנוגע לעשר הספירות
- 4 שהם "חמש כנגד חמש" (ומהם נמשך גם בעולם – חמש אצבעות של יד ימין וחמש אצבעות של יד
- 5 שמאל), ובכללותם הם ב' התנועות דימין מקרבת ושמאל דוחה⁸⁷, שזהו ענינם של מצוות עשה – "עשה
- 6 טוב", ומצוות לא תעשה – "סור מרע"⁸⁸, וזהו גם מש"נ בנוגע לתורה: "מימינו אש דת למו"⁸⁹ –
- 7 "מימינו", ימין מקרבת, ו"אש" – ענין הגבורה, שמאל דוחה.
- 8 והעירו על זה, שעפ"ז, הוצרכו להיות בעשה"ד חמש מצוות עשה וחמש מצוות לא תעשה, ובפועל
- 9 יש בעשה"ד שבע מל"ת, ורק שלש מ"ע.
- 10 ויש להוסיף בשאלה הנ"ל, שכיון שבלוחות שניות (שבהם נכתבו עשה"ד שבפ' ואתחנן⁹⁰) נאמר⁹¹
- 11 "שמור את יום השבת" (לא כמו בלוחות ראשונות שבפ' יתרו⁹²: "זכור", אלא "שמור"⁹³), שהו"ע מל"ת,
- 12 כמאמר רז"ל⁹⁴ "כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בל"ת", נמצא, שיש רק שתי מ"ע.
- 13 ובכן: שאלה כזו היא כמו שהיו שואלים איך מבואר בקבלה⁹⁵ שז"א כולו חסדים (ומלכות כולה
- 14 דינים), בה בשעה שבז"א יש גם מדת הגבורה.
- 15 ולגופו של ענין: הדברים שנאמרו בהתוועדות הם על יסוד מ"ש בפרדס⁹⁶ שעשה"ד הם כנגד עשר
- 16 ספירות, וכיון שבנוגע לע"ס מפורש בספר יצירה שהם חמש כנגד חמש, צ"ל גם עשה"ד באופן כזה;
- 17 ואין סתירה לזה ממה שעשה"ד לא נקבעו באופן שיהיו חמש מ"ע על לוח אחד וחמש מל"ת על לוח
- 18 שני.
- 19 ובהקדמה – שיתירה מזו מצינו:
- 20 ידוע שכל תרי"ג מצוות כלולים בעשה"ד, כפי שמביא רש"י בפירושו על התורה⁹⁷ ש"רבינו סעדי
- 21 (גאון) פירש באזהרות שיסד לכל דבור ודבור מצוות התלויות בו", ויש עוד דעות באופן השייכות של
- 22 תרי"ג המצוות לעשה"ד (ולא צריך להיות בקי בכל פרטי הדעות, כיון שיכולים לעיין בתורה שלמה⁹⁸,
- 23 ששם הובאו מכל הספרים אופנים שונים בזה).
- 24 ובענין זה רואים בפירוש – לפי כמה דעות – שכו"כ מצוות עשה שבתורה מרומזים במל"ת
- 25 שבעשה"ד, וכו"כ מצוות לא תעשה שבתורה מרומזים במ"ע שבעשה"ד.
- 26 [ולהעיר גם מהמבואר בתניא⁹⁹ ש"שני דברות הראשונים אנכי ולא יהי' לך הם כללות כל התורה
- 27 כולה, כי דבור אנכי כולל כל רמ"ח מצוות עשה, ודבור לא יהי' לך כולל כל שס"ה מצוות ל"ת", ובפרט
- 28 לפי הדעה¹⁰⁰ ש"אנכי ולא יהי' לך" נחשבים לדיבור אחד (אף שבענין הציוויים הם בודאי ב' ציוויים,
- 29 כמובן מדברי הגמרא¹⁰¹ על הפסוק¹⁰² "תורה צוה לנו משה", "תורה בגימטריא שית מאה וחד סרי הוי

94 עירובין צו, א. וש"נ.
95 ראה שער הכוונות דרושי ר"ה דרוש ח. המשך תער"ב ח"ג ע' א"שכ.
96 ש"ב פ"ג.
97 משפטים כד, יב.
98 יתרו במילואים ס"א. וש"נ.
99 רפ"כ.
100 ראה תורה שלמה יתרו כ, יד (אות תב).
101 מכות כג, סע"ב ואילך (ובפרש"י).
102 ברכה לג, ד.

85 שיחת יום שמח"ת ס"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 118 ואילך).
86 פ"א מ"ב.
87 סוטה מז, א. וש"נ.
88 תהלים לד, טו. לו, כז.
89 ברכה לג, ב.
90 ראה התוועדויות תנש"א ח"ד ע' 130. וש"נ.
91 ה, יב.
92 כ, ח.
93 ולהעיר ש"זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו" (מכילתא ופרש"י יתרו כ, ח), שהרי מ"ת הי' רק פעם אחת.

1 (והיינו דכתיב תורה צוה לנו משה, ושתיים) אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום" (הרי שית מאה
2 ותליסרי)), ואילו ב"פ "לא תחמוד" נחשבים שני דברות].

3 ועוד ענין בזה – שכאשר מונים את מספר האותיות שבעשה"ד (שגם נער קטן יספרם), רואים שבלוח
4 אחד יש מספר אותיות גדול יותר (רוב האותיות) מאשר בלוח השני, אף שלא מצינו חילוק כזה בנוגע
5 לעשר ספירות שהם חמש מול חמש באופן שוה.

6 ומכל זה מובן שהענין שעשה"ד הם חמש כנגד חמש אינו בסתירה לכך שעשה"ד אינם באופן של
7 חמש מ"ע וחמש מל"ת¹⁰³.

8 טו. כמו"כ העירו על מה שנזכר לעיל¹⁰⁴ אודות דברי רבינו הזקן באגה"ק¹⁰⁵ בנוגע לז' מצוות דרבנן,
9 ש"אינן נחשבות מצוות בפני עצמן, שהרי כבר נאמר¹⁰⁶ לא תוסף, אלא שהן יוצאות ונמשכות ממצוות
10 התורה וכלולות בהן במספר תרי"ג כו" – איך יתאים זה עם הידוע שמלבד תרי"ג האותיות שבעשה"ד
11 שכנגד תרי"ג מצוות התורה, ישנם גם ז' האותיות ד"אשר לרעך"¹⁰⁷ שהם כנגד ז' מצוות דרבנן¹⁰⁸,
12 דלכאורה, מאחר שז' מצוות דרבנן אינם מצוות בפ"ע אלא הם כלולים בתרי"ג מצוות התורה, הוצרכו
13 להיות בעשה"ד תרי"ג אותיות בלבד.

14 ובכן: שאלה זו היא כמו שהיו שואלים מדוע ישנם "תר"ך עמודי אור"¹⁰⁹, כנגד תרי"ג מצוות התורה
15 וז' מצוות דרבנן – דלכאורה, לפי ביאורו של רבינו הזקן, היו צ"ל רק תרי"ג עמודי אור.

16 אך הביאור בזה – שכשמדובר אודות כללות ענין המצוות, נחשבים ז' מצוות דרבנן כמו ענפים של
17 מצוות התורה, אבל כשמדברים בפרטיות, היינו, שמתחילים לפרט את המצוות, מונים גם ז' מצוות דרבנן,
18 ז' ענינים בפ"ע.

19 וההכרח לדבר – מזה שנמנו רק ז' מצוות דרבנן, אף שיש עוד כמה מצוות מדרבנן, וטעם הדבר,
20 לפי ששאר המצוות דרבנן נכללות במצוות שמן התורה [וע"ד מ"ש הרמב"ם¹¹⁰ בנוגע למצוות ביקור
21 חולים וניחום אבלים וכו', ש"אע"פ שכל מצות אלו מדבריהם, הרי הן בכלל ואהבת¹¹¹ לרעך כמוך"],
22 ואילו ז' מצוות דרבנן הם גם ענינים בפ"ע, שלכן נמנו לחוד; ולכן גם נוסח הברכה הוא (לא על המצוה
23 מן התורה שבה כלולה המצוה מדרבנן, אלא) על המצוה מדרבנן עצמה, כמו נר שבת ונר חנוכה וכיו"ב.

24 וכמו בתורה – שבכלל נקראים כל הענינים בשם תורה, אבל בפרטיות הרי זה נחלק לשני סוגים:
25 תורה ומצוות, ובפרטיות יותר – נחלקים המצוות עצמם למצוות עשה ומצוות לא תעשה, מצוות מן
26 התורה ומצוות מדרבנן, וכמו"כ נחלקת התורה גופא לתושב"כ ותושבע"פ (וזהו גם א' הביאורים לחלוקת
27 שני הלוחות – כנגד תושב"כ ותושבע"פ¹¹²), ובפרטיות עוד יותר – התחלקות בלי גבול, כמ"ש¹¹³
28 "ארוכה מארץ מדה גו".

29 טז. כמו"כ העירו על מה שדובר¹¹⁴ אודות "גמרה של תורה" בשמח"ת, שלכאורה היו צריכים לקבוע

103 "כנגד ז' ימי בראשית" (במדב"ר פי"ג, טו-טז). – וראה גם אג"ק חט"ז ע' שי.

104 תפלת רבי נחוניא בן הקנה הידועה – הובאה בפרדס שער ח (שער מהות והנהגה) פ"ג. וראה אגה"ק שם (קמט, סע"ב). וראה גם אג"ק חט"ד ע' צד.

110 הלי' אבל רפי"ד.

111 קדושים יט, יח.

112 ראה רמב"ן יתרו כ, ג. אוה"ת תשא (כרך ו) ע'

א'תתקעח. ע' א'תתקפג.

113 איוב יא, ט.

114 שיחת יום שמח"ת הנ"ל בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 116 ואילך). וש"נ.

103 נתבאר שענין זה הוא ע"ד מ"ש אדמו"ר האמצעי בדרושי מחר חודש (וראה גם סידור (עם דא"ח) ד"ה ישיש כגיבור כו' (קפב, ב [רעא, א] ואילך)), שצדה של הלבנה שמאיר תמיד, הו"ע החסדים, ואילו הצד שיש בו שינויים, הו"ע הגבורה, דין וצמצום.

104 שיחת יום שמח"ת הנ"ל ס"ב (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 117).

105 סכ"ט (קנ, סע"א).

106 פ' ראה יג, א.

107 יתרו כ, יד.

108 של"ה שטז, סע"א (בשם "קדמונים"). – בענין זה נזכר שיש עוד פירושים ברמז שבו' האותיות ד"אשר לרעך", ולדוגמא:

1 שמח"ת בחג השבועות, כיון שאז הי' הענין ד"גמרה של (נתינת כל ה)תורה" – שיתכן שהסיבה לכך
2 שקבעו את "גמרה של תורה" בשמח"ת היא בגלל ששמח"ת הוא בעצם יום של שמחה.

3 אך האמת היא, שענינו של שמח"ת הוא השמחה שעושים לגמרה של תורה, והיינו, שאין זה באופן
4 שבגלל היותו "יום זכאי", לכן קבעו גמרה של תורה ביום זה דוקא, אלא להיפך: בגלל שמסיימים את
5 התורה ביום זה, לכן עושים בו "שמחת תורה".

6 ובהתאם לכך נשאלת השאלה: הרי גם בחג השבועות ישנו הענין ד"גמרה של תורה", וא"כ, היו
7 יכולים לקבוע שמח"ת בחג השבועות. ולכן יש צורך בביאור שנתבאר לעיל.

8 יז. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

9 ויה"ר שתהי' שנת תורה, ובאופן של אין-סוף, דכיון שהתורה מצד עצמה היא בלי גבול, "ארוכה
10 מארץ מדה", צ"ל הלימוד באופן של א"ס, ועד"ז בנוגע לקיום המצוות בהידור (כתוצאה מהלימוד
11 שמביא לידי מעשה¹¹⁵), שצ"ל גם באופן של א"ס – הידור אחר הידור; ומזה נמשך גם בעבודת הבירורים
12 בעניני העולם, באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹¹⁶, שגם ענין זה יהי' באופן של בלי גבול (דכיון
13 שהעולם נברא ע"י הקב"ה, שהוא למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית¹¹⁷, הרי מובן
14 שגם העבודה בבירור העולם יכולה להיות באופן של בל"ג), ועאכו"כ העבודה ד"בכל דרכיך דעהו"¹¹⁸,
15 שמכל דבר שבעולם עושים מצוה, שבודאי יכולה להיות באופן של בל"ג.

16 ואז תהי' גם שנת גאולה – ע"י משיח צדקנו, שיבנה מקדש במקומו, ויקבץ נדחי ישראל¹¹⁹, וגם
17 בנוגע לגוים – הנה "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"¹²⁰,
18 בקרוב ממש, ובעגלא דידן.

19 * * *

20 יח. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ויכולו השמים וגו'.

21 * * *

22 יט. הביאור בפירושו רש"י,

23 – שלא הוצרך לפרש מ"ש¹²¹ "ויאמר הנחש וגו'" (כמו כמה מפרשים¹²²), שבזמן ההוא הי' טבע
24 הנחש לדבר, ובגלל חטאו נלקח ממנו כשרון הדיבור¹²³, כיון שזוהי משמעות הכתוב¹²⁴ "כי עשית זאת
25 ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה", דכיון שהחטיא את חוה בדברי הסתה, נענש בכך שניטל
26 ממנו כח הדיבור, ולא עוד אלא ש"לפי ערמתו וגדולתו (תכונת הדיבור שמגלה ומפעילה את הערמה)
27 היתה מפלתו, ערום מכל, ארור מכל"¹²⁵, שנסתם פיו לגמרי שלא יוכל אפילו להשמיע קולות כשאר
28 בע"ח.

29 וה"ינה של תורה", שכיון שמדה טובה מרובה ממדת פורענות¹²⁶, הרי ע"י השתדלות בעניני קדושה

הנגלה", ורק "לפי הנסתר הענין מבואר כו". וכדאיא בזהר
(ח"א לה, א) ש"נחת סמא"ל מן שמיא רכיב על נחש דא כו' ומטו
לגבי אתתא במלין". ובראב"ע: "ואחרים אמרו שהוא שטן".
ובתורה שלמה כאן – ששה פירושים בענין זה!

123 ראה אדר"נ נו"ב פמ"ב הקללות שנתקלל הנחש –
"שנסתם פיו".

124 שם, יד.

125 פרש"י שם, א.

126 יומא עו, א. וש"נ.

115 קידושין מ, ב. וש"נ.

116 אבות פ"ב מ"ב.

117 ראה תקו"ז סוף תיקון נו (וראה שם תיקון יט – מ, ב).

זו"ח יתרו לד, סע"ג.

118 משלי ג, ו.

119 רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

120 צפני' ג, ט. וראה רמב"ם שם.

121 פרשתנו ג, א"ד.

122 ולדוגמא: הרד"ק כתב ש"הענין בזה מבלבל מאוד לפי

1 יכולים להתהפך מדרגא פחותה ביותר ("ארור מכל") לדרגא נעלית ביותר ("ערום מכל"), בדוגמת הפיכת
2 הנחש באופן ש"גם¹²⁷ אויביו ישרים אתו גו"¹²⁸ –

3 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י ע' 13 ואילך.

4 כ. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א בהמשך ל"יינה של תורה:");

5 אבל בשביל זה יש צורך בענין היגיעה, ועי"ז פועלים הענין כו'.

6 וכמו בנוגע להבנת הדברים בפירושו רש"י ע"פ פשוטו של מקרא – שהבן חמש למקרא יכול לשאול:
7 מדוע נקבע הסדר שיש דברים שלא נתפרשו בכתוב, ויש צורך בפירושו רש"י – דלכאורה, אם זה פשוטו
8 של מקרא, מדוע לא נתפרש הדבר בכתוב? אך הענין הוא, שרצונו של הקב"ה שתהי' יגיעה בתורה,
9 ולכן יש דברים שלא נתפרשו כו', כדי שיתייגעו על הבנת הענין, וע"י היגיעה תהי' הצלחה רבה בהבנת
10 הענין. וכמו בנדו"ד, שע"י היגיעה בפירושו רש"י, רואים שרש"י מבהיר ענין שלם ע"י הוספת תיבה
11 אחת: "וגדולתו" (כנ"ל).

12 וזהו גם המענה לאלו הטוענים כשוראים בעולם ענין בלתי-רצוי: מדוע צריכים אנו לעסוק בתיקון
13 הדבר; אם הקב"ה אינו חפץ בכך, שיתקן זאת בעצמו – שרצונו של הקב"ה בעבודתנו ויגיעתנו דוקא,
14 וככל שמתייגעים יותר, מקבלים יותר שכר.

15 ויש בזה ענין נוסף:

16 אדם יכול לטעון שאינו צריך להתייגע ולבוא לתכלית העילוי, אלא די בכך שישאר בדרך המיצוע.
17 מספיק עבורו שאינו "ארור מכל", אבל הוא לא חייב להיות "ערום מכל".

18 והמענה על זה – שאין דרך אמצעית; או "ארור מכל" או "ערום מכל". אם לא יהי' במצב של "ערום
19 מכל", אזי יפול רח"ל למצב הפכי – "ארור מכל". וכפי שאמר רבינו נשיאנו כמ"פ¹²⁹, שהעבודה בזמננו
20 זה היא כמו טיפוס על הר חלק, כך, שאי אפשר להשאר לעמוד באמצע; או שממשיכים לטפס למעלה,
21 או שנופלים למטה, והיינו, שהדרך היחידה שלא ליפול היא – להמשיך ולעלות למעלה.

22 והוראה נוספת בנוגע לאופן העבודה – שאין להתחשב בענינים של מדידות והגבלות, אלא כאמור
23 לעיל (סי"ג) שצריך להתנהג באופן ד"לכתחילה אריבער".

24 וכמדובר בהתועדות הקודמת¹³⁰ שכאשר חיים במדינה כזו שכללות הנהגת החיים היא באופן
25 ד"אריבער", אזי נקל יותר ליישם בפועל אופן העבודה ד"לכתחילה אריבער".

26 וזהו מ"ש במדרש¹³¹ "אזלת לקרתא הלך בנימוסה" – דלכאורה אינו מובן: היתכן שהתורה מצוה
27 ללמוד מהנהגת העיר – הרי כשיהודי בא לעיר מסויימת עליו לפעול בה ולשנותה כו', וזוהי כוונת בואו
28 לשם, כדי לפעול בה עילוי כו', וא"כ, מדוע מצווים עליו ללמוד מהנהגת העיר?! אך הענין הוא, שלא
29 אומרים לו שצריך לקבל את השקפת-העולם או הדעות של העיר, אלא "הלך בנימוסה" דייקא, היינו,
30 שאותם עניני נימוס שיכול לנצל, עליו לנצל אותם לקדושה¹³².

31 ובנוגע לעניננו:

32 חיים במדינה שבה רואים במוחש שהנהגה בכל הענינים היא באופן של "אריבער": כשקונים בגד
33 – לובשים אותו במשך זמן קצר, ולאח"ז זורקים אותו וקונים בגד חדש; כשקונים מכונית – נוסעים בה

(127) משלי טז, ז. וראה ב"ר רפנ"ד.

(128) וכמו קודם החטא, נחש הקדמוני "שמש גדול" הי' (סנהדרין נט, ב), ועד"ז לעתיד לבוא, שיתהפך לקדושה, כמ"ש (ישעי' יא, ח) "ועל מאורת צפעוני גו".

(129) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שיט, ב. סה"ש תש"ד ס"ע

114. וראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ח ע' 243 הערה 21.

וש"נ.

(130) שיחת יום שמח"ת בסופה (תורת מנחם – התועדויות ח"ע ס"ע 137).

(131) ראה ב"ר פמ"ח, יד. וש"נ.

(132) ראה גם תורת מנחם – התועדויות שם ס"ע 345. וש"נ.

- 1 במשך זמן קצר, ולאחרי כן, הנה ללא נפק"מ איך נראית המכוננית, אפילו אם הכל בסדר ויכולים להמשיך
2 להשתמש בה – קונים מכוננית חדשה, גם כאשר מלכתחילה נשאלת השאלה האם הוא זקוק בכלל
3 למכוננית, בה בשעה שנוסע בה ד' או ג' אמות בלבד... אם נרשם על המכוננית שהיא משנת 71, הנה
4 לאחרי משך זמן הוא צריך מכוננית משנת 72, וה"מחמירים" צריכים מכוננית משנת 73! ...
- 5 ובכן: הנהגה זו של התרחבות, "לכתחילה אריבער", יש לנצל אותה לקדושה – להתנהג באופן של
6 "ואתהלכה ברחבה"¹³³ בכל עניני תומ"צ.
- 7 ואדרבה: הסיבה להנהגה של התרחבות בעניני העולם היא – בגלל שיש צורך בהנהגה זו בעבודת
8 ה', כמובן מדברי המדרש¹³⁴ "לא הי' העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא, בשביל המשכן ובשביל
9 ביהמ"ק", ורק בגלל זה ישנו זהב גם בעולם.
- 10 כא. בהמשך להאמור לעיל שאין דרך אמצעית: או "ערום מכל", ואם לאו, אזי מתדרדרים למצב של
11 "ארור מכל" – דובר גם אודות הענין של מיהו יהודי, ואמר:
- 12 אין זה ענין פרטי, אלא ענין שמורה על ירידה בתכלית, עד שיכולים לומר על גוי שהוא יהודי! ועד
13 כדי כך גדולה הירידה, שדוקא ה"דתיים" הם אלו שמגינים על החוק, באמרם שזהו הישג דתי; זהו חוק
14 שמסכן 14 מליון יהודים, ועליו אומרים שזהו הישג דתי!
- 15 דובר גם אודות שני הבחורים שישבו במאסר ביוהכ"פ, שלא עשו מאומה כדי לשחררם, ואמר:
- 16 מדוע אינך עושה מאומה כדי לשחררם, בה בשעה שאתה הוא זה שאמור לדאוג לענינים כאלו? !
17 אינך יכול לפעול שישחררו אותם – לך שב עמהם במאסר, ומדוע אתה שותק? ! ואם אינך יכול לעשות
18 מאומה – אזי תפטר מה"כסא", ושב ללמוד תורה בתור איש פרטי!
- 19 ולא עוד אלא שבשעה שאחרים מרעישים היתכן שלא משחררים את שני הבחורים לקראת יוהכ"פ
20 – טוען הוא שאין להרעיש על כך; זהו אמנם דבר נורא, וצריך לפעול בזה, אבל לא לצעוק ולהרעיש,
21 אלא לפעול בסדר מסודר, בשקט! ...
- 22 מה פירוש "לא צריך לצעוק"? ! – יושבים שני בחורים במאסר ביום הקדוש, ואתה שותק? ! אתה
23 חושש שאם תצעק אזי יורידו אותך מהכסא? – אדרבה, כדברי הגמרא במסכת ברכות¹³⁵: "אשריך רבי
24 עקיבא שנתפסת על דברי תורה" ! אבל איך אתה יכול לגשת לומר "כל נדרי", בשעה שאתה יודע ששני
25 הבחורים יושבים עדיין במאסר? !
- 26 הוא טוען שאינו יכול לעשות מאומה, כיון שהוא עסוק עם ענינים אחרים: הוא צריך לאחוז ספר-תורה
27 באמירת "כל נדרי" ! – אוי ואבוי לספר-תורה שאוחז מי שמנפיק לגוי "דרכון" שבו נרשם בתור יהודי!
28 יתכן שבכית-כנסת שלו, על ידו, עמד גוי שמחזיק בדרכון שלו שבו נרשם שהוא יהודי! – לפני "כל
29 נדרי" אומרים: "אנו מתירין להתפלל עם העבריינים", אבל לא עם גוים! ...
- 30 ובענין זה רואים לאן מביא הדבר – שמתדרדרים לגמרי עד למעמד ומצב שאין למטה הימנו!
31 אין צורך בהוכחות לדבר; רואים זאת מהצד המנגד עצמו – שיש להם עכשיו בזיונות גדולים שאין
32 לשערם! סטירה או יריקה בפנים ובזיונות בפני כל עם ועדה, כפי שהיו בימים האחרונים (ועדיין עומדים
33 באמצע הענין שהולך ונמשך) – לא היו להם מעולם!
- 34 [ובנדוד"ד אין מקום לטעות שאין זה שייך אליהם, או שאין זו יריקה, אלא גשמי ברכה – כהסיפור
35 אודות מישהו שירקו בפניו, אבל בגלל שרצה לישא חן בפניו, אמר, שאין זו יריקה, אלא גשמי ברכה! ...].

(135) ברכות סא, ב.

(133) תהלים קיט, מה.
(134) ב"ר פט"ז, ב. שמו"ר רפ"ה.

1 — אסור אמנם לשמוח מזה שמבזים יהודי, אבל הענין נוגע, שכן, בשעה שנותנים סטירה למישהו
 2 שמתיימר לייצג יהודים דתיים, הרי זו סטירה ליהודים דתיים!
 3 ובכן: מדוע הנך שותק?! — זורקים את הרב שלך, (ש'לטענתך) צוה עליך להצביע נגד "דבר ה' זו
 4 הלכה"¹³⁶, ולמה אינך נחלץ לעזרתו?! אלא מאי, רצית לישא חן בעיני פלוני, הנה זוהי התוצאה!
 5 ירידה כזו — לא שיערו כלל שתהי' כל כך מהר! ראו אמנם שמיום ליום נופלים מדחי אל דחי, אבל
 6 ליפול בירידה גדולה כזו במשך זמן קצר כזה — לא שיערו כלל!
 7 כנראה שזהו מ"ש בסוף דניאל¹³⁷ שקודם ביאת המשיח "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים", וכיון שמשיח
 8 בא בקרוב ממש, צ"ל בירור וליבון וצירוף הדברים במהירות גדולה ביותר! ...
 9 כב. ויה"ר שבקרוב ממש ישוּבו בתשובה כל בני"י, כולל גם פושעי ישראל, הם ובני ביתם כו', ויצאו
 10 מהבוץ שבו הכניסו את עצמם, ומשכו עמהם יהודים נוספים, נגד דעתם ונגד רצונם, בעל כרחם; והלואי
 11 שיהי' זה בחסד וברחמים.
 12 ויקייים מ"ש¹³⁸ "בא גו' אל התיבה", כפירוש הבעש"ט¹³⁹ שקאי על הכניסה בתיבות התורה והתפלה;
 13 וקשור גם עם חג הסוכות, כמבואר בכ"מ¹⁴⁰ שבתבת נח הי' מעמד ומצב ד"סוכת שלומך", ע"ד מ"ש¹⁴¹
 14 "וגר זאב עם כבש גו' וארי' כבקר יאכל תבן", עד "ונער קטן נוהג בס", כפי שיהי' בימות המשיח,
 15 שיבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו בקרוב ממש.
 16 ובעמדנו ביום השבת (ובפרט שהשנה כולה היא "שבת לה"), שבו אסור לילך יותר מתחום שבת —
 17 הרי זה צריך להעשות בזמן מועט, אבל באופן של מועט המחזיק את המרובה, ע"ד המבואר בשערי
 18 אורה¹⁴² בנוגע לב' הענינים ד"בעתה" ו"אחישנה"¹⁴³, שאע"פ שהגאולה תהי' באופן ד"אחישנה", יהי'
 19 בה גם המעלה ד"בעתה"¹⁴⁴.

* * *

21 כג. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר, הנה בזהר דפרשת השבוע¹⁴⁵ ישנו ענין שאומרים בתיקון ליל
 22 שבועות:
 23 "ר' שמעון הוה יתיב ולעי באורייתא בליליא דכלה אתחברת בבעלה .. מתורה לנביאים ומנביאים
 24 לכתובים וכו'",
 25 — שזהו ענין שיש לו שייכות מיוחדת לשמח"ת, שהרי בשבועות ניתנו לוחות ראשונות, ובהמשך
 26 לזה ניתנו אח"כ לוחות שניות, שהיו באופן נעלה יותר — "כפלים לתושי"¹⁴⁶, וידוע¹⁴⁷ שהשמחה
 27 דשמח"ת קשורה עם נתינת לוחות שניות.
 28 ולהעיר גם אודות הקשר המיוחד לרשב"י, כי: אמיתית הענין ד"כפלים (לתושי)" יהי' לעתיד לבוא
 29 דוקא, לאחרי זמן הגלות, שאז יהיו כל הענינים באופן ד"כפלים" — לא רק ב"פ ככה, אלא בריבוי גדול
 30 ביותר, עד לאופן שבאין ערוך¹⁴⁸. וזהו גם ענינו של רשב"י, כיון שאצלו לא הי' ענין החורבן (כמדובר
 31 פעם בארוכה אודות פתגם זה המובא בפלח הרמון¹⁴⁹), ועוד זאת, שעל ידו תהי' הגאולה, כדאיתא

(144) חסר הסיום (המו"2).

(145) הקדמת הזהר ח, רע"א.

(146) איוב יא, ו. וראה שמור"ר רפמ"ר.

(147) ראה תורת מנחם — סה"מ תשרי ריש ע' רטז. וש"נ.

(148) ראה גם תורת מנחם — התוועדיות חס"א ע' 131. וש"נ.

(149) שמות ע' ז. וראה גם תורת מנחם — התוועדיות חס"א

ס"ע 170. וש"נ.

(136) שבת קלח, ב.

(137) יב, יו"ד.

(138) נח ז, א.

(139) ראה כש"ט בהוספות ס"ט. וש"נ.

(140) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 29.

(141) ישעי' יא, ר"ז.

(142) שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד ואילך.

(143) ישעי' ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.

1 בזהר¹⁵⁰ (שמביא רבינו הזקן באגה"ק¹⁵¹) "בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזהר . . בגין דעתידין ישראל
2 למטעם מאילנא דחיי דאיהו האי ספר הזהר יפקון בי' מן גלותא ברחמים", והיינו, שדוקא ע"י הפצת
3 המעיינות (דפנימיות התורה, תורת הרשב"י) חוצה יצאו בני"י מן הגלות אל הגאולה העתידה –
4 "והוה רבי שמעון וכלהו חברייא מרננין ברננא דאורייתא ומחדשן מלין דאורייתא . . והוה חדי רבי
5 שמעון וכל שאר חברייא".

6 וכתב אאמו"ר¹⁵²: "דוק בלישנא, מתחלה נקט וכלהו חברייא, וכאן נקט וכל שאר חברייא, הוא, כי
7 בחדי, שמחה, צריך להיות בבחי' שאר, שמשים עצמו כשיריים¹⁵³, ביטול, כמ"ש¹⁵⁴ וגילו ברעדה, ועיין
8 בתו"א¹⁵⁵ בד"ה ויהי בשלח פרעה בענין ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כו".

9 והענין בזה – שכשאדם נמצא בתנועה של שמחה, אזי יכול לבוא מזה לידי ענינים בלתי־רצויים,
10 וכפי שמצינו בשו"ע (כפי שמביא רבינו הזקן בשו"ע שלו)¹⁵⁶ ש"חייבים ב"ד להעמיד שוטרים ברגלים
11 שיהיו מסבין וכו", כדי להבטיח ששמחת יו"ט לא תגרום לענינים בלתי־רצויים. ולכן, יש צורך להזהר
12 שלא תהי' יניקה ללעו"ז מענין השמחה – שזהו כללות הענין דקליפת פלשתים, מלשון מבוי המפולש,
13 שיכולה לבוא מענין השמחה, שהיא בחי' פלשתים דקדושה כו'. וזהירות זו היא ע"י ענין הביטול כו'.

14 ועדיין יש בענין זה דיוק נוסף שאאמו"ר אינו מבארו – כמדובר כמ"פ שמצד הצמצום בדיו ונייר לא
15 ביאר אאמו"ר כל הענינים:

16 משמעות הלשון "ר"ש וכלהו חברייא" היא – שרשב"י חלוק מהחברייא; רשב"י הוא בפלוגה בפ"ע,
17 ו"כלהו חברייא" הם בפלוגה בפ"ע; ואילו משמעות הלשון "רשב"י וכל שאר חברייא" היא שרשב"י
18 נכלל ב"חברייא", שנקראים "שאר חברייא", והוא אחד מהם.

19 וצריך להבין מהו הטעם שבשייכות לענין השמחה ("חדי") נאמר הלשון "ר"ש וכל שאר חברייא",
20 שרשב"י הוא חלק מהחברייא?

21 וכפי שיתבאר לקמן.

22 כד. בהמשך להמדובר אודות ענין התורה – הנה כאן המקום לקיים את המנהג שבשבת בראשית
23 "מוכרים" ענינים של תומ"צ¹⁵⁷. ויה"ר שיהי' הדבר מתוך שמחה ("חדי"), הן אצל המוכרים והן אצל
24 הקונים, והן אצל כל שאר חברייא, ובאופן שימשיכו את השמחה על כל השנה.

25 (ואח"כ אמר:) עכשיו נותנים את ה"טשער"¹⁵⁸ (כפי שאומרים כאן) לאלו שצריכים למכור ולקנות
26 את המצוות, ותחול עליהם ברכה.

27 [כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לגבאי שיורה לשמש להכריז "שא' שטילער"... ולאחרי המכירה הורה
28 להכריז שהקונים לא ישכחו לשלם כו'. ואח"כ התחיל לנגן הניגון "והריקותי לכם ברכה"].

29 * * *

30 כה. הביאור בנוגע להערות אאמו"ר:

31 ע"פ ביאור אאמו"ר ש"בחד, שמחה, צריך להיות בבחי' שאר, שמשים עצמו כשירים, ביטול, מובן,
32 שע"י שהחברייא היו בתכלית הביטול (שאינם מציאות לעצמם כלל, אלא רק "משים עצמו כשיריים"),
33 היו יכולים להתחבר ולהתאחד עם רשב"י – ע"ד שמצינו בנוגע ללימוד התורה, שדוקא ע"י הביטול של

155) בשלח סא, סע"ג ואילך.

156) או"ח סו"ס תקט.

157) ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון דאשתקד

158) תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ריש ע' 166). וש"נ.

158) = ההנחי'.

150) ח"ג כד, ב (ברע"מ).

151) רסכ"ו.

152) לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ס"ע ג.

153) ר"ה יז, ריש ע"ב. וש"נ.

154) תהלים ב, יא.

1 התלמיד באופן ש"שפתותיו נוטפות מר"159, אזי נעשה כלי לקבל השפעת שכל הרב באופן שתתאחד
2 עמו כו'.

3 כלומר: אע"פ שידוע גודל הפלאת מעלת רשב"י, עד שאיתא בזהר¹⁶⁰ "מאן פני האדון הוי' [שעז"נ¹⁶¹
4 "יראה כל זכורך את פני האדון הוי'" בעת העלי' לרגל לביהמ"ק] דא רשב"י" – הנה ע"י עוצם הביטול
5 של התלמידים בעת השמחה, היו יכולים להתאחד עם רשב"י.

6 [ולהעיר, שענין זה שייך גם להאמור לעיל (סי"ג-כ) אודות ההנהגה באופן ד"לכתחילה אריבער",
7 כיון שע"י ענין הביטול יוצא האדם ומתעלה ("אריבער") ממציאותו, ומכל המדידות וההגבלות כו'].

8 וזהו הדיוק "הוה חדי ר"ש וכל שאר חברי"א" – שמצד הביטול שבענין השמחה, שע"י התאחדו
9 החברייא עם רשב"י, נכלל גם רשב"י ב"חברייא", שנקראים "שאר חברייא", כך, שרשב"י הוא אחד מהם
10 (ולא כהלשון שלפנ"ז "ר"ש וכלהו חברייא", רשב"י בפ"ע ו"כלהו חברייא" בפני עצמם).

11 כו. ועוד ענין בזה:

12 ובהקדים משנ"ת בהתוועדות שלפנ"ז¹⁶² שיש שני פירושים ב"שמחת תורה": (א) שמחת בנ"י עם
13 התורה, (ב) שמחת התורה עצמה, ע"ז שבנ"י ממשיכים בה אלקות, ע"ד שדוד ה' מחבר אורייתא
14 בקוב"ה¹⁶³.

15 ומזה מובן גם בנוגע לענין ש"הוה חדי ר"ש" – שנוסף על שמחתו של רשב"י עם התורה, ה' גם
16 ענין השמחה בתורה עצמה, ע"ז שרשב"י חיבר אותה עם קוב"ה.

17 והנה, כדי לחבר את התורה עם קוב"ה, יש צורך להתעלות לדרגא שלמעלה מהתורה (למעלה מבחי'
18 החכמה, ולמעלה מכל סדר ההשתלשלות כו'), ומשם יכולים להמשיך אלקות בתורה ולחברה עם
19 קוב"ה¹⁶⁴.

20 ומזה מובן, שרשב"י שהי' אז בדרגא שלמעלה מהתורה, ה' גם בתכלית הביטול, כי, דוקא מצד
21 היותו בתכלית העילוי, נרגש אצלו ריחוק ערכו לגבי בחי' הא"ס – ע"ד מאמר התקו"ז¹⁶⁵ (שהובא
22 במאמרים שלפנ"ז¹⁶⁶) "כ"ע אע"ג דאיהו אור קדמון, אור צח ומצוחצח, אוכם הוא קדם עילת העילות".

23 וכיון שהן רשב"י והן החברייא היו בתנועה של ביטול, לכן כוללים אותם ביחד – "ר"ש וכל שאר
24 חברייא" – לפי שכל הדרגות שבענין הביטול שייכים זל"ז וענינם אחד, ע"ד המבואר בחסידות אודות
25 הדרגות שבענין היראה¹⁶⁷, וכן בענין השתלשלות הכתרים זמ"ז¹⁶⁸.

26 כז. וכאן המקום להזכיר עוה"פ המדובר בהתוועדות קודמת¹⁶⁹ שיש לקבוע בכל אתר ואתר "ספרי"
27 שבה יהיו ספרים אודות כל עניני תומ"צ, החל מספרי אל"ף בי"ת, ספרים בנגלה דתורה, ועד לספרים
28 בקבלה ופנימיות התורה, כדי שכל אחד לפי ערכו יוכל לעיין וללמוד באיזה ספר שירצה, ובלשון
29 הגמרא¹⁷⁰: "הכותב .. ומשאלין לאחרים".

30 והכוונה בזה – לא רק להמתין עד שמישהו יבוא לשם כדי ללמוד, אלא לצאת ולעורר אנשים לבוא

פ"ג (תורת מנחם שם ע' 45).

167 ראה תר"א ויקהל (בהוספות) קיד, ד. ביאווה ז'
לאדהאמ"צ אמור פא, א"ב [קסד, ד ואילך]. קונטרס העבודה פ"ג
(ע' 18).

168 ראה לקו"ת ר"פ קרח. סה"מ תרס"ה ע' רס [שצח]
ואילך. המשך תער"ב ח"א ע' קמט [קצט]. סה"מ תש"ג ע' 112.
169 שיחת וא"ו תשרי סכ"ד (תורת מנחם – התוועדויות
ח"ע ע' 33 ואילך).
170 כתובות נ, סע"א.

159 שבת ל, ב. וש"נ.

160 ח"ב לח, א.

161 תשא לד, כג.

162 רד"ה להבין ענין שמח"ת דיום שמח"ת (תורת מנחם –
התוועדויות ח"ע ע' 109). וש"נ.

163 ס' הבהיר סנ"ח (קצו). זח"ג רכב, ב. וראה לקו"ת
שמיני (יה, ב. יט, ד). שלח מזו, רע"ג. נא, סע"א). ובכ"מ.

164 ראה סה"מ תש"ה ע' 123 ואילך. ועוד.

165 ת"ע קרוב לסופו (קלה, ריש ע"ב).

166 ד"ה שובה ישראל דש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי

1 וללמוד, ולומר להם "א ווארעמער וואָרט" בעניני יהדות, ולהציע להם את האפשרות ליקח הספר עמהם
2 על מנת ללמדו בביתם, וזו תהי' התחלה לשמור קשר עמהם, ועד שיפעלו עליהם להיות שומרי תומ"צ
3 בשלימותם, שזוהי מטרת כל הענין.

4 אלא שההתעסקות בזה צריכה להיות מן הקל אל הכבד: לכל לראש יש לקבוע מקום שבו יוכלו לבוא
5 ולעיין בספרים, ומהעיון יבואו ללימוד, ומהלימוד במקום זה יבואו להתחיל ללמוד גם בביתם עם כל
6 המשפחה, וכך יפעלו עליהם להתקרב לתומ"צ. ובהתאם לכך יש לערוך תכנית בנוגע לסדר העבודה,
7 אבל המטרה היא – שיהודים יתחילו ללמוד תורה ולקיים מצוות בשופי, עי"ז שיהי' בכל אתר ואתר
8 מקום מרכזי להאיר את כל הסביבה ב"תורה אור" ו"נר מצוה"¹⁷¹, ע"י לימוד שמביא לידי מעשה.

9 ועי"ז תהי' השמירה מכל הענינים הבלתי-רצויים, שזהו"ע המבול:

10 ברחוב, אצל כל אלו שהם מחוץ לארץ ישראל במוכן הרוחני, יורד "מבול" – ברוחניות – שעל ידו
11 נשטפו כל המחיצות, כך, שלא מבחינים בין יום ולילה, שמשתמשים בערבוביא, כמוכא בפירוש רש"י¹⁷²
12 ש"כל ימות המבול (שנה תמימה", כולל "י"א ימים שהחמה יתירה על הלבנה"¹⁷³) לא שמשו המזלות,
13 ולא ניכר בין יום ובין לילה" (כידוע הדיעות בזה)¹⁷⁴.

14 אבל ע"י הענין ד"בא גו' אל התיבה", שקאי על הכניסה בתיבות התורה כו', נעשית השמירה מהמבול,
15 באופן ש"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה"¹⁷⁵, הן "מים רבים" כפשוטם (דקאי על אומות
16 העולם)¹⁷⁶, והן הפירוש הפנימי שמבאר רבינו הזקן¹⁷⁷ ש"מים רבים הם כל טרדות הפרנסה והמחשבות
17 שבעניני עוה"ז כו'", שמבטלים אותם ע"י "תורה אור".

18 ועי"ז כובשים את העולם (עולם הזה וכל העולמות העליונים) – שמבטלים את חומריות העולם,
19 ומגשמות העולם עושים דירה לו ית' בתחתונים¹⁷⁸.

20 וענין זה נמשך על כל השנה כולה, באופן ש"יעקב הלך לדרכו"¹⁷⁹ – דרכו של הקב"ה, ובאופן
21 ש"וישא יעקב רגליו"¹⁸⁰, "משנתבשר בשורה טובה .. נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת"¹⁸¹, והולך
22 ל"חרון" – "חרון אף של מקום בעולם"¹⁸², לבנות שם בתים בישראל, ואח"כ מביא אותם עמו לארץ
23 ישראל, ובאופן ש"ויפגעו בו מלאכי אלקים גו' מחנייים"¹⁸³, "שתי מחנות, של חוצה לארץ שבאו עמו
24 עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו"¹⁸⁵, ועד שפועלים ש"והי' ה' למלך על כל הארץ"¹⁸⁴, "והיתה
25 לה' המלוכה"¹⁸⁵, בביאת משיח צדקנו.

26 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז אודות ה"מלוה מלכה" לטובת ה"מעמד"¹⁸⁶, ונתן המשקה
27 והמזונות להרב משה פינחס הכהן כ"ק¹⁸⁷.

28 לאחרי אמירת ברכה אחרונה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה את עמך", וכן לאחרי
29 תפלת מנחה].

171 משלי ו, כג.
172 נח ח, כב.
173 שם, יד.
174 ראה ירושלמי פסחים פ"א ה"א. ב"ר פכ"ה, ב. פל"ג,
ג. וראה לקו"ש ח"י ע' 20 ואילך. ח"כ ע' 25 הערה 12.
175 ש"ש ח, ז.
176 פרש"י עה"פ.
177 תו"א ר"פ נח.
178 ראה תנחומא בחוקתי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר
פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
179 ויצא לב, ב. וראה שיחת ש"פ בראשית תרצ"ו ס"ג (סה"ש
תרצ"ו ע' 43). וש"נ.
180 שם כט, א.
181 פרש"י עה"פ.
182 פרש"י ס"פ נח.
183 ס"פ ויצא ובפרש"י.
184 זכר' יד, ט.
185 עובד' בסופו.
186 ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ד ע' 144. וש"נ.
187 כשהכריזו שה"מלוה מלכה" תקיים בבית הרבנית מרת
מנוחה רחל גראַנער, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי היא נכדת
כ"ק אדמו"ר האמצעי!

לקוטי שיחות

פרשת בראשית

כרך טו, שיחה ה

מתורגם ללשון הקודש

16 חרטה, ומדוע מפרש זאת רש"י באופן שונה?

ב.

17 במקומות אחרים "נחמת" היא חרטה, גם אצל הקב"ה
לכאורה ניתן היה לומר שרש"י אינו מסביר את
18 "נחמת" כלשון של חרטה, מפני שאפילו ילד מבין שאצל
19 הקדוש-ברוך-הוא לא תיתכן חרטה כנאמר⁴ "לא איש א-ל
20 יכזב ובן אדם ויתנחם", ולכן הוא מוכרח להסביר כאן
21 "נחמת" – חשבתי...". אך אין הדבר מובן לחלוטין, שהרי,
22 גם הפסוק הקודם, המוזכר לעיל, מדבר אודות הקדוש-
23 ברוך-הוא "וינחם ה'", ולמרות זאת⁵ אומר שם רש"י,
24 "וינחם" פירושו "נחמה מחשבתו של מקום".

25 יותר מכך: בין ההוכחות שמביא שם רש"י הוא מצטט
26 גם את הפסוק "לא איש א-ל יכזב ובן אדם ויתנחם", אך
27 עם זאת מפרש רש"י את הביטוי "וינחם" מלשון חרטה⁶.
28 מכך רואים, שמסיבה כלשהי אין מפריעה לרש"י שאלה
29 זו⁶, כיצד תיתכן חרטה אצל הקדוש-ברוך-הוא, וכפי
30 שרואים גם בפסוקים האחרים שמצטט שם רש"י – "ועל"

א.

פירוש רש"י על "נחמת", והשאלות על כך

1 בסוף פרשתנו מצטט רש"י את המילים "כי נחמתי כי
2 עשיתים", ומפרש: "חשבתי מה לעשות על אשר
3 עשיתים".
4 ואין מובן:
5 (א) משמעותה הפשוטה של המילה "נחמת" היא
6 חרטה, ואם כך, הפירוש הפשוט של "נחמתי כי עשיתים"
7 הוא: התחרטתי על שעשיתים, כפי שמסביר התרגום (ולא
8 רק תרגום יונתן, המפרש לפעמים בדרך הדרש¹, כי אם
9 גם תרגום אונקלוס, המפרש לפי הפשט). וכיצד ייתכן
10 שרש"י, המפרש פשוטו של מקרא², יפרש כאן אחרת.
11 (ב) יותר מכך: בפסוק הקודם³ קובע רש"י את הכלל:
12 "כל לשון ניחום שבמקרא – לשון נמלך מה לעשות..."
13 נולם לשון מחשבה אחרת הם", שמשמעות הביטוי ניחום
14 בתנ"ך היא מחשבה השונה ממחשבה קודמת, חרטה. לפי
15 כלל זה צריכה גם משמעות המילה "נחמת" כאן לבטא

הכתוב גם תיבות "האדם בארץ", משא"כ לפי ה' – י"ל והעתיקים
בפנים פירושו " (ב) אדם (שעשה) בארץ" (וצ"ל באותיות מרובעות, אלא
שלא הרגיש בזה המעתיק).

6 ראה בפירוש"י בלק שם "לא איש א-ל וגו' – כבר נשבע להם כו",
ומשמע דלולי זאת אפשר שיהי' "וינחם".

וראה בפ"י הרא"ש (חזקוני ורע"ב) ובאר יצחק עה"פ וינחם ה' ענין
הנחמה בהקב"ה. ולהעיר מהמענה של ר"י בן קרחה להאפיקורס שהביא
רש"י (ובמפרשי רש"י שם)**. וראה פס"ז עה"פ כי נחמתי "דברה תורה
כלי בני אדם כי כיון שאדם הורס מלאכתו בידוע שהוא מתנחם כי עשאו
.. אבל אין ניחום ואין חרטה לפני הכבוד". ועד"ז הובא בראב"ע בפסוק
וינחם ה'.

6* וי"ל מפני שכבר תירצה בפ"י (סד"ה בראשית) שמלכתחילה "נתנה
להם" לזמן מסויים, וראה הערה הקודמת.

1 (דמביא כו"כ דרשות רז"ל וכו' (ראה הפסוקים ביד שלפני זה) –
משא"כ ת"א.

2 ראה לעיל ג, ת. ג, כד. וראה ג"כ חילוקי הל' בפרש"י: א, א (ואם
באת לפרשו כפשוטו). א, ד. א, יב. א, כ. א, כז. ב, יט. ג, יד. ג, כא.
ג, כב. ג, כד. ד, ח. ד, יט. ד, כ. ד, כד. ה, א. ו, ג. – ובכ"מ (גם בסדרה
זו) שהי' צ"ל אחד מלשונות אלו ולא כתבם רש"י!

3 ד"ה ויתעצב (הא)*.
4 בלק כג, יט.

5 ומה שכתבו רש"י כפי' שני, ובפ"י הא' כי "נחמה היתה לפניו כו",
הוא לא לפי שקשה לפרש ענין חרטה – מחשבה אחרת למעלה (ראה
פ"י באר יצחק בפרש"י), אלא מפני שלפי פ"י הא' מובנות תיבות "כי"
"בארץ", משא"כ לפי' ה' – ראה מפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, משכיל
לדוד. ועוד). ולהעיר אשר לפי' הא' קשה דהו"ל לרש"י להעתיק מן

(* בכמה דפוסים "אל לבו" הוא ד"ה חדש. אבל ברוב הדפוסים (וכ"מ מדפוס א' וב' ורש"י כת"י ש)הד"ה הוא "ויתעצב . אל לבו", אלא שמכניס (בתור ביאור) ותיבת
"האדם" בתוך דברי הכ'.

(** במדרש (ב"ר ספכ"ו לפי הגי' שבפס"ז עה"פ) מביא דעת ר"י "ניחום ה"י שלא ה"י בריית האדם מלמעלה אלא בארץ שאם נברא מלמעלה לא ה"י מורד" לאחר
שמקשה "הוא כתיב לא איש גו' ויתנחם כו". ומה שמשמע לכאוף שיש הפרש בין חרטה על עצם ההתהוות שזה אין שייך בהקב"ה, וחרטה על אופן העשי' וכו'. וביותר
משמע כן מפ"י הרא"ש שהקושיא "חזילה שהקב"ה תהא על מה שעשה כו" מביא בתחילת דברי ר"י עצמו. אבל בפשט"מ אין מסתבר חילוק זה מכיון שגם על
האופן וכו' – הרי"ו נתמה וחרטה על פעולתו שבטעב.

המבול. לפיכך אי אפשר להסביר את "אמחה" במשמעות
הפשוטה של מחיקה גמורה מן העולם, "מאדם עד בהמה
עד רמש ועד עוף השמים", מפני שלא כולם נמחו מן
העולם.

ואף אין צורך להזדקק לפרשה הבאה: בפרשתנו עצמה
נאמר בפסוק הבא "ונח מצא חן בעיני ה'". ואם כך, כבר
אי אפשר לומר, שב"אמחה את האדם אשר בראתי"
התכוון הקדוש-ברוך-הוא למחוק את המין האנושי, שהרי
נח לא נכלל בכך, כי "מצא חן בעיני ה'".

ולאמיתו של דבר אין צורך בהוכחה אפילו מן הפסוק
הבא. כבר כאשר לומדים פסוק זה עצמו, כאשר רואים
עולם עם אנשים ובעלי חיים שונים, מובן מיד
שב"אמחה... מאדם עד בהמה..." לא התכוון הקדוש-
ברוך-הוא למחוק את המין האנושי ואת כל בעלי החיים.

לפיכך, מסביר רש"י, שמשמעות המילה "אמחה"
(כאן, ולא כן לגבי עמלק) היא: אני אמחהו, אמיסו במים.
וכך אין הישארותם של "נח ואשר אתו בתיבה" סותרת
זאת, כי הגזירה לא היתה מחיקה מוחלטת, אלא "מיחוי"
במים, ולכן נמחו כל הבריות שהוכנסו למים¹⁸. אבל אלו
שהיו בתיבה, מוגנים מן המים, לא פגעה הגזירה "אמחה",
והם נשארו שלמים.

לפי זה מובן מדוע מסביר רש"י ש"נחמתי כי עשיתים"
פירושו "חשבתי מה לעשות...", ולא מלשון חרטה:
מהצלתם של נח ואשר אתו בתיבה מובן, שהקדוש-ברוך-
הוא לא התחרט על "עשיתים", שהרי אם כן, היה לו
למחוק את כל הברואים¹⁹.

ואין זו סתירה לכלל שקבע רש"י לפני כן: "כל לשון
ניחום שבמקרא לשון נמלך מה לעשות... לשון מחשבה
אחרת הם", כי גם כאן פירוש המילה "נחמתי" הוא

עבדיו יתנחם⁷; וינחם ה' על הרעה⁸; נחמתי כי
המלכתי⁹ – שלמרות שבכל אלו מדובר אודות הקדוש-
ברוך-הוא, בכל זאת "כולם לשון מחשבה אחרת הם".
מדוע, אפוא, אין רש"י מפרש את "נחמתי כי עשיתים"
לפי אותו כלל "לשון מחשבה אחרת הם"?

ג) לפי פירוש רש"י ש"נחמתי" הוא "חשבתי מה
לעשות", אין מובן המשך "כי עשיתים", אשר צריך
להתפרש לפי הסבר זה כסיבה ל"נחמתי"¹⁰. "נחמתי" –
חשבתי מה לעשות "כי עשיתים" – מפני שעשיתים. ואילו
בפשטות הסיבה של "חשבתי מה לעשות" היא רבה רעת
האדם¹¹: הקדוש-ברוך-הוא חושב מה לעשות, כיון
שחטאו. כיצד מהווה "עשיתים" טעם ל"נחמתי"?

ג.

פירוש רש"י על "אמחה" וביאורו

הדברים יובנו לפי קטע קודם של פירוש רש"י על
אותו פסוק, אשר גם הוא, לכאורה, אינו בדרך הפשט: על
15 "ויאמר ה' אמחה את האדם" אומר רש"י¹² "הוא עפר
16 ואביא עליו מים ואמחה אותו, לכך נאמר לשון מיחוי".

המשמעות הפשוטה של "אמחה" היא מחיקה, כמו
הביטויים "מחה אמחה"¹³ או "תמחה"¹⁴ הכתובים לגבי
עמלק, אשר שם, כמובן, בלתי אפשרי להסביר שהכוונה
היא "אביא עליהם מים"¹⁵. ההסבר של "אמחה" במשמעות
של מחיקה הוא כל כך פשוט¹⁵ עד כדי כך שרש"י אינו
מפרש זאת¹⁶, כי אין צורך כלל בביאור. מדוע את המילים
13 "אמחה את האדם" מוכרח רש"י לפרש, ובאופן חדשני:
24 אביא עליו מים ואמחה אותו¹⁷ !

ההסבר לכך הוא: בהמשך הענין, בפרשה הבאה, הורה
26 הקדוש-ברוך-הוא לנח להכין תיבה שאליה יכנסו נח ובניו
27 ואשתו ונשי בניו ומכל סוגי בעלי החיים, כדי להינצל מן

*15) ולהעיר שגם בנשא (ה, כג): ומחה אל נוי המרים – שתק רש"י
על אתר ולאח"ז (ה, כז) כתב "שנמחקה המגילה".

16) ופרש"י בס"פ תצא "שלא יהא שם עמלק נזכר אפי' כו", בא
לפרש (תמחה את) וזכר ולא – "תמחה".

17) בבעלי התוס' כאן לאחר שמעתיק פרש"י (בשינוי ל' קצת)
מסיים: מדכתיב לשון מיחוי ולא כתיב אשמיד או אכלה* ועד"ז הוא
בפירוש' במדרש שם: מהו לשון זה אמחה ה' לו לומר אשמיד אכלה
(ובתנחומא (באבער) נח, ד: אכרות אשמיד אהרוג אאביד אין כתיב כאן)
– אבל כאן בא זה בתור סיום (ולא יסוד והתחלה) "לכך נאמר" ולא
"מדכתיב". ועוד שגם בעמלק נאמר ל' מיחוי.

18) "מכל אשר בחרבה – ולא דגים שבים" (נח ז, כב ובפרש"י).

19) ראה אוה"ח עה"פ.

7) האזינו לב, לו.

8) תשא לב, יד.

9) ש"א טו, יא.

10) משא"כ אם נפרש נחמתי מל' חרטה פי' "כי עשיתים" הוא "אשר
עשיתים", ראה אוה"ח כאן.

11) ראה חזקוני כאן.

12) מ"ב פ"כ"ח, ב (בסופו).

13) בשלח יז, יד.

14) ס"פ תצא.

15) שהרי אין ישראל מוחיץ את עמלק ע"י מים. וגם בהכ' מחה
16) "אמחה" דבשלח דפרש"י "לכך אני מזהירך כן כי חפץ אני למחותו", היינו
שמחית עמלק בפועל היא ע"י ישראל ולא ע"י הקב"ה (ראה רא"ם שם).

(* וכו' בפי' הרא"ש אלא שבמקום מדכתיב נאמר "לכך כתיב" ומיסיים או אהרוג.

29 "אמחה את האדם..." יש הקלה לעומת מחשבתו הקודמת.
 30 לפני כן היתה במחשבתו חרטה על הבריאה של כלל המין
 31 האנושי ובעלי החיים, אך אחר כך אמר הקדוש-ברוך-הוא
 32 "אמחה את האדם", מייחוי באמצעות מים, ועל ידי כך לא
 33 חלה הגזירה על נח ובני ביתו וכל הנמצאים בתיבה.
 34 מה הביא להקלה "אמחה", לאחר שתחילה עלה
 35 במחשבתו של הקדוש-ברוך-הוא לכלות את כל מין
 36 האדם? הדבר מובן בסוף הפסוק "כי", "נחמתי כי
 37 עשיתים" – חשבתי מה לעשות להם, כיון שאני בראתיים.
 38 כלומר, כיון שהם מעשי ידי, אני צריך למצוא דרך לשמר
 39 את קיומם, ולכן "אמחה את האדם..." – במים בלבד.
 40 לפי זה מובן, שפירוש רש"י "נחמתי – חשבתי מה
 41 לעשות" אינו סותר לכלל שכל לשון ניחום הוא מחשבה
 42 אחרת, כי גם כאן יש משמעות של חרטה, אך לא על
 43 "עשיתים", אלא על המחשבה הקודמת שכללה את כל
 44 הנבראים בלי יוצא מן הכלל.

ו.

ההוראה: זיהיות בדיבור

45 פירוש רש"י על "כי נחמתי" הוא, ככל ענין בתורה
 46 (מלשון הוראה) הוראה בעבודתינו הרוחנית:
 47 כאמור, אין רש"י יכול לבאר את "נחמתי" בפסוקנו
 48 כחרטה על בריאת הנבראים כפי שהוא מפרש לפני כן את
 49 "וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ", משום שכאן כתוב
 50 "ויאמר ה'", וזוהי גזירה המוכרחה להתבצע.
 51 זוהי הוראה, עד כמה צריך להיזהר בדיבור. שהרי
 52 צדיקים – שהם כלל ישראל, כנאמר²⁴ ועמך כולם צדיקים
 53 – דומים לבוראם²⁵, ויש לדיבורם השפעה. לפיכך יש
 54 להיזהר ביותר שלא לדבר מילה לא-טובה על הזולת, כי
 55 דיבורו של היהודי עלול להזיק.
 56 כאשר חושבים רעה על הזולת, עוברים על איסור
 57 חמור²⁶, אך אין הדבר עלול להזיק לזולת (כל כך). אך
 58 כאשר מבטאים זאת בדיבור עלול האדם לסבול מכך.

1 "נמלך". יש כאן אכן מחשבה שונה וחרטה, אך לא על
 2 בריאתם, כמו שיוסבר להלן.

ד.

ההבדל בין פסוקנו לבין הפסוק "וינחם ה'"

3 לכאורה, ניתן לשאול על כך: כיצד אפשר לומר
 4 שבגלל הישארותם של נח ואשר אתו בתיבה מוכרח רש"י
 5 להסביר שהמשמעות של "נחמתי כי עשיתים" איננה חרטה
 6 על בריאתם – והרי רש"י עצמו מסביר על "וינחם ה' כי
 7 עשה", שהקדוש-ברוך-הוא התחרט, ו"נהפכה מחשבתו...
 8 למידת הדין", ומצד שני, אפשר לשאול שאלה זו גם על
 9 הפסוק ההוא: אם הקדוש-ברוך-הוא התחרט על בריאת
 10 האדם²⁰, כיצד נמשך קיום המין האנושי? כלומר, מהו
 11 ההבדל בין פסוקנו "נחמתי" לבין הפסוק הקודם "וינחם
 12 ה'", שבגללו יכול רש"י להסביר שם שהכוונה היא חרטה,
 13 ואילו כאן הוא מוכרח להסביר "חשבתי מה לעשות...?"
 14 ההסבר לכך הוא: בפסוק הקודם כתוב "ויתעצב אל
 15 לבו". מכך לומדים, ששם אין מדובר על גזירת הקדוש-
 16 ברוך-הוא שהתבטאה בדיבור, אלא אודות מחשבתו, אשר
 17 חשב, כביכול, בינו לבין עצמו. כפי שמדייק שם רש"י
 18 ומדגיש מספר פעמים את הביטוי מחשבה: "נהפכה
 19 מחשבתו; עלה במחשבה לפניו; מחשבה אחרת הם".

20 וכיון שהניחום היה במחשבה בלבד²¹, לא קשה מדוע
 21 לא היה כך בפועל ממש, כי הניחום הוא נותר, כביכול,
 22 במחשבה, ולא הגיע למימוש של גזירה בדיבור. אבל
 23 בפסוקנו כתוב "ויאמר ה'...", שזוהי גזירה²² באמצעות
 24 אמירה²³ – וגזירת הקדוש-ברוך-הוא חייבת להתקיים,
 25 לפיכך אי אפשר לומר שדיבור זה – "אמחה" – משמעותו
 26 נלכות את הנבראים, ולכן "נחמתי" אינה חרטה על
 27 הבריאה, כאמור.

ה.

החרטה היא על המחשבה לכלות את כולם

28 לפי האמור לעיל יוצא, שבדברי הקדוש-ברוך-הוא

הופכת מדת רחמים למדת הדין דנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם וגוי
 ויאמר ה' אמחה והוא שם מדת רחמים, ולא הביא כ' הקודם "וינחם ה'",
 כי [נוסף ע"ז ש"ל שהביא הכ' דלכל הפי' הוא מדת הדין משא"כ הכ'
 "וינחם ה'" דלפי' הא' בפירוש" כאן הוא (לא מדת הדין אלא אדרבה)
 "נחמה היתה לפניו כו"י] דוקא הפסוק "ויאמר ה'" הוא הגזירה בפועל.
 (24) ישע"י, ס, כא.

(25) ראה ב"ר פס"ז, ת. במדבר פ"י, ה. אסת"ר פ"ו, ב. רות רבה
 פ"ד, ג.

(26) ראה אגה"ק טוסכ"ב שמוחבת לשה"ר חמורה היא גם מהדיבור.

(20) ראה פס"ז שבערה 6.

(21) ברא"ם כתב שפרש"י "נהפכה מחשבתו של מקום ממדת
 הרחמים למדת הדין" שבפסוק "וינחם ה'" הוא לא שפסק עליהם את
 הדין שיאבדו, כ"א שננסח לחקור מה לעשות בהם, אבל בפרש"י בד"ה
 ויתעצב אל לבו (השני) שבא בהמשך לפי' השני שברש"י "נהפכה
 מחשבתו כו"י" (כמו שפי' ברא"ם ובשאר מפרשי רש"י) מפורש: נתאבל
 על אבדן מעשה ידי.

(22) ראה גו"א "חרא למחשבה וחד לגזירה".

(23) ועפ"ז יובן מה שבפרש"י בפ' נח (ח, א) כ' "ורשעתן של רשעים

17 היתה החלטתה לאבד את האדם. מלכתחילה היתה רק
18 מחשבה של חרטה, אך ללא החלטה "מה לעשות"³⁰.
19 וכיון ש"עשיתים", אלה מעשי ידי הקדוש־ברוך־הוא,
20 השתנתה המחשבה לטובה, שנח ואשר אתו בתיבה ישארו
21 בחיים.

22 זוהי הוראה לכל אחד: אף אם רואים על הזולת
23 שרבה רעתו "וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום", יש
24 לדעת שכל יהודי הוא נצר מטעו, מעשי ידיו של
25 הקדוש־ברוך־הוא²⁴, ואין לפסוק דינו ח"ו – אפילו לא
26 במחשבה – אלא לדונו לכף זכות.

27 ואם הקדוש־ברוך־הוא, שהוא בוחן כליות ולב, ואין
28 אצלו טעות ח"ו, וכאשר הוא רואה שרבה רעת האדם
29 היתה זו אמת – למרות זאת הוא נמנע לקבוע לפי זה פסק
30 דין מוחלט, על־אחת־כמה־וכמה אדם, העלול לטעות,
31 אסור לו בודאי לקבוע ולצאת בדעה שלילית על הזולת,
32 כי אפשרי בהחלט שאין זה כפי שנראה לו³¹, כפי שנפסק
33 במשנה³² הוי דן את כל האדם לכף זכות.

(משיחת ע"פ בראשית תשכ"ו)

1 בכך מובן מאמר חז"ל²⁷ "לשון תליתאי קטיל
2 תליתאי", שלשון הרע גורם רעה לכל השלושה
3 המעורבים: לא רק למספר ולשומע, אלא גם למי
4 שמדברים עליו²⁸. והרי, לכאורה, ניתן לשאול: השנים –
5 המספר לשון הרע והשומע – עברו על איסור, אך במה
6 אשם השלישי, מדוע עליו לסבול?

7 ההסבר לכך הוא: הדיבור מוציא דברים מן ההעלם
8 אל הגילוי, ולכן כל עוד אין מדברים על רעותיו של
9 האדם, גם אם זוהי אמת, הרי זה בגדר "העלם",
10 והקדוש־ברוך־הוא מאריך אף ומחכה עד שישוב בתשובה.
11 אך כאשר מדברים על כך, והדברים מתגלים בעולם
12 הדיבור, עלול לצאת מזה^{28*} קטרוג העלול לגרום נזק²⁹.

ז.

הוראה נוספת: "הוי דן... לכף זכות"

13 הוראה נוספת הנלמדת מפירוש רש"י זה, היא:
14 החרטה על הבריאה לא התבטאה בדיבור, כי "חשבתי
15 מה לעשות על אשר עשיתים". כלומר, לא זו בלבד
16 שהגזירה לא התבטאה בדיבור, אלא אפילו במחשבה לא

27 ערכין טו, ב. רמב"ם ה' דיעות פ"ז, ה"ג.

28 בהיום יום (ע' קד) הובא בשם הבעש"ט פ' מרז"ל הנ"ל באו"א
"דעם אויטראַטקטער (=הממציא)". אפשר שהוא ע"פ פירוש רבינו
גרשום בגמ' שם. וראה ויק"ר פכ"ו, ב: שהוא הורג שלשה כו' והנאמר
עליו. ורש"י.

28* יתרה מזה מצינו (לטוב) אפילו בנוגע להבנה והשגה ש"מורי
זלחה" (הה"מ) ה' נוהג כשנפלה לו איזה השגה ה' אומרה בפה אף
שלא יבינו השומעים כ"כ .. בכדי להמשיך את ההשגה .. בזה העולם ..

ע"ז שמדברה .. ממשיכה לעוה"ז (הוס' לאו"ת סצ"ח).

29 וע"ד אל יפתח אדם פיו לשטן (כתובות ח, ב. ובחדא"ג שם).
וראה שו"ע אדה"ז ה' שמירת גוף כו' ס"י"ב. ולהעיר מזה"ב רסד, סע"ב
ואילך. היום יום ע' ק.

30 ולפי' הרא"ם כו' כן הוא הפגש בפרש"י (כנ"ל הערה 21).

31 בארוכה עדכ"ז ראה לקו"ש חלק יוד ע' 24 ואילך.

32 אבות פ"א מ"ה.

המשך ביאור למס' קידושין ליום שישי עמ' א

17 בה, לכן אמר משה רבינו בפירוש שאם לא יעברו חלוצים, לא
18 יפסידו את חלקם בארץ כנען, אלא יטלו בארץ כנען ובארץ גלעד
19 על פי הגורל ככל ישראל, ואם כן אין ללמוד מכך שבכל תנאי יש
20 צורך לכפול את הדברים, אלא מכלל לאו אתה שומע הן:

נמרא

21 שואלת הגמרא: שפיר קאמר ליה – יפה אמר לו רבי חנינא בן
22 גמליאל לרבי מאיר, שמתעם אחר הוצרך משה רבינו לכפול את
23 דבריו, ואין ללמוד מכך שכל תנאי צריך לכופלו.
24 משיבה הגמרא: אמר לך רבי מאיר, אי סלקא דעתך – אם תעלה
25 בדעתך שהסיבה לאמירת התנאי בצורה זו לאו לתנאי קפול הוא
26 דאחא – לא נאמרה משום שצריך לכפול התנאי, אם כן היה צריך
27 לכתוב רק 'ואם לא יעברו ונאחזו בתבכם', ומזה שהוסיף משה ואמר
28 'בארץ כנען'
29

1 רבי מאיר אומר, כל תנאי שאינו כפול, בתנאי שעשה משה עם בני
2 גד וּבְנֵי רְאוּבֵן, כלומר, שלא כפל המתנה את שני הצדדים, שאם
3 יתקיים התנאי יחול המעשה ואם לא יתקיים התנאי לא יחול
4 המעשה, אינו תנאי המועיל, ואף אם לא התקיים התנאי, המעשה
5 קיים. שכן מצינו בתנאי בני גד ובני ראובן, שהיה כפול, שְׁנֶאֱמַר
6 (במדבר לב כט) 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים אִם יַעֲבְרוּ בְנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן
7 אִתְּכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן כֹּל חֲלוּץ לְמַלְחָמָה לִפְנֵי ה' וַנִּכְבְּשֶׁה אֶרֶץ
8 לִפְנֵיכֶם, וְנָתַתֶּם לָהֶם אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאַחֲזָהּ, וְכַתִּיב (שם לב ל)
9 'וְאִם לֹא יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם, וְנֶאֱחָזוּ בְּתַבְּכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן'. רבי
10 חֲנִינָא בֶן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אֵין לְלַמּוּד מִלְשׁוֹן הַתְּנַאי שֶׁהַתְּנַה עִמָּהּ
11 מִשֶּׁה רְבִינּוּ, שְׂכַל תְּנַאי צָרִיךְ לְכַפּוֹל, כִּיּוֹן שְׁבַתְּנַאי בְּנֵי גֵד וּבְנֵי
12 רְאוּבֵן הִיּה טַעַם מִיּוֹחַד, שֶׁמִּמִּתּוֹ צָרִיךְ הִיּה תְּרַבֵּר לְאוּמְרוֹ, שֶׁאִם
13 לֹא יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים יִקְבְּלוּ אֶת נְחֻלְתָּם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, שְׂאֵלְמַלְאָה הִיּה
14 מִשֶּׁה רְבִינּוּ אָמַר בֵּן, וְשׁ בְּמִשְׁמַע – הִיּה אִפְשֵׁר לְהַבִּין מִדְּבַרְיוֹ
15 שְׂאֵפִילוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן לֹא יִנְחָלוּ – שֶׁאִם לֹא יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים לִפְנֵי
16 אַחֲזָהּ, אִפִּילוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן לֹא יִקְבְּלוּ חֵלֶק, כִּקְנַס עַל כֶּךָ שֶׁמֵּאִסּוֹ

לקוטי שיחות

פרשת בראשית

כרך כ, שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

23 אף אם היה הענין של "בראשית" כתוב לאחור
24 "החודש" ניתן היה לדעת ש"כל הארץ של הקדוש-ברוך"
25 הוא היא, הוא בראה ונתנה...". ומדוע לא היתה זו תשובה
26 מספקת לטענה שדלעיל, והתשובה היא דוקא כאשר "פתח
27 בבראשית"?

ב.

28 "פתח בבראשית" – ענין החשוב גם לישראל עצמו
כן יש להבין:

29 אם "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש
30 הזה לכם", כלומר, שמצד התורה עצמה צריכה ההתחלה
31 להיות לא מ"בראשית" (או שענינים אלו לא היו צריכים
32 כלל להכתב בתורה), ובמיוחד כאשר בעל המאמר מדגיש
33 זאת בביטוי "לא .. אלא", המוכיח ששינוי זה היה
34 הכרחי¹⁰ – הרי כיצד ייתכן, שכדי לסתור טענה של אומות
35 העולם, משנים את הסדר של התורה שבכתב, ואולי אף
36 מוסיפים בה?

37 יותר מכך: לצורך זה די היה, לכאורה, במסירת המענה
38 בעל-פה מדור לדור, כתורה שבעל-פה כולה, וכפי שאכן
39 מוצאים בגמרא¹¹, שגביהא בן פסיסא השיב לטענת "בני
40 אפריקיא", שטענו "ארץ כנען שלנו היא", בהסבר אחר,
41 שאינו כתוב בפירוש¹² בתורה שבכתב, וכן התשובה לבני
42 ישמעאל ולבני קטורה על טענתם "ארץ כנען שלנו
43 ושלכם".

הכתוב "הגיד לעמו". אבל ב"יינה של תורה" שבפירוש רש"י י"ל
כפנים. ובפרט ועיקר שרש"י מדייק "פתח בבראשית" (וביל"ש בא שם:
התחיל מבראשית).

(9) לשון רש"י כאן.

(10) ראה תוד"ה מתניתן מנחות פג, ב.

(11) סנהדרין צא, א.

(12) אף שמענתו הי' "רא" .. מן התורה" (ממש"נ נח ט, כה) "כנען
עבר עבדים הי' לאחיו" – ה"ז רק "ראי" אבל אינו מפורש בתורה
שבכתב, ולאחיו היינו כל האומות ולא רק בניי. וראה לקו"ש [המתורגם]
ח"ה (ע' 4 הערה 14) שע"ד הפשט הוי קללה ואין שייך לומר שע"י
קללה נעשה כנען לעבר. ע"ש.

א.

פירוש רש"י על "בראשית... והשאלה על כך

1 על "בראשית ברא אלקים"¹ מביא רש"י את מאמרו
2 של רבי יצחק²: "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא
3 מהחודש הזה לכם³... ומה טעם פתח בבראשית משום כח⁴
4 מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים". והוא מסביר,
5 שזוהי התשובה לטענה של אומות העולם – "לסטים⁵ אתם
6 שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ
7 של הקדוש-ברוך-הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר
8 בעיניו...".

9 מדיק לשונו של רש"י "לא היה צריך להתחיל את
10 התורה... ומה טעם פתח בבראשית"⁶, ששונה מן הנאמר
11 במדרשים אחדים⁷: "לא היה צריך לכתוב את התורה...
12 ומה טעם כתב מבראשית" (וכדומה) – מובן, שהשאלה
13 במאמר זה אינה על עצם כתיבת הפרשיות הללו –
14 מ"בראשית" ועד "החודש" בתורה, אלא על כך שנכתבו
15 בתחילת התורה⁸, אשר לכאורה היתה צריכה ההתחלה
16 להיות "החודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה
17 ישראל"⁹.

18 וכיון שהתשובה לשאלה זו היא "שאם יאמרו אומות
19 העולם..."¹⁰, יוצא, שכדי לסתור את הטענה "לסטים
20 אתם..."¹¹, אין די בעצם כתיבת הפרשה "בראשית ברא
21 אלקים... במקום כלשהו בתורה, אלא היא צריכה להכתב
22 בתחילת התורה. ולפי זה, תמוה:

(1) בראשית א, א.

(2) ראה לקמן הערות 5, 6.

(3) בא יב, ב.

(4) תהלים קיא, ו.

(5) ראה ב"ר פ"א, ב. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 112 הערה

41 ובושה"ג שם.

(6) ועד"ז הוא ביל"ש בא שם.

(7) תנחומא (באבער) פרשתנו יא. לקח טוב ריש פרשתנו. ועד"ז בב"ר
שם, ובפרש"י תהלים שם.

(8) ראה שפ"ח כאן (בפי' הב'). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 3

(הערה 9) – שע"ד הפשט מסתבר לפרש שגם כונת רש"י ב"ולא הי' צריך
להתחיל כו"י היא דלא הו"ל לכותבו בתורה בכלל, ע"ש (וכפשטות

30 אלו ברשות האומות, ברשות החולין, לפני עבודת האדם,
31 היא מפני "ברצונו נתנה להם" כך היה רצון ה' (עקב חטא
32 עץ הדעת) שדברים אלו יימסרו להם¹⁹. אך זאת, כדי
33 שלאחר מכן יהיה – "ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו":
34 הקדוש-ברוך-הוא רוצה שישראל יקחו דברים אלו מן
35 האומות וישבו אותם ל"גבול הקדושה", כפי שהיה לפני
36 החטא, על ידי עבודתם – כיבוש.

37 זוהי המשמעות של "לא היה צריך להתחיל את
38 התורה אלא מהחודש הזה לכם", ה"תורה" נעלית ממעשה
39 בראשית²⁰, וכן מן העבודה עם מעשה בראשית (עניני
40 העולם) – עבודת הכיבוש²¹, כפי שהדבר קיים בפשטות
41 גם אצל האדם העובד: כאשר יהודי לומד תורה או מקיים
42 מצוה הרי הוא שקוע בדבר שבקדושה²², והוא מעל לעניני
43 העולם. ואילו כאשר הוא עסוק בעניני הרשות שלו, אף
44 אם הוא עושה זאת לשם שמים, עדיין אלה הם "מעשיך"
45 ו"דרכיך", עדיין אלה הם עניני רשות, שהאדם מתאוה
46 להם מצד גופו וקיומו וחיותו, מצד נפשו הבהמית.

47 לפי הסבר זה מתגברת השאלה המוזכרת לעיל (בסעיף
48 א) "ומה טעם פתח בבראשית?" אם עבודת הכיבוש אכן
49 נחותה מן התורה והמצוות, אמנם, הכרחי לכתוב אותה
50 בתורה, כדי שידעו שיש צורך בעבודה זו, וקיומה אינו
51 כ"לסטים" – אך כיצד ייתכן שזאת תהיה ההתחלה
52 והפתיחה של התורה, והרי הסדר בתורה מצביע גם על
53 הסדר בחשיבות?

ד.

עבודה של "בראשית ברא" – שלימות ותכלית הבריאה
54 אחד ההסברים שניתן לומר על כך הוא:
55 אמנם, עבודת הכיבוש – הנקראת בלשון החסידות
56 "עבודת הבורים" – נחותה מלימוד התורה ומקיום
57 המצוות בסדר הדרגות, כדלעיל, אך למרות זאת, התכלית
58 העליונה בבריאת העולם היא 'נתאוה הקדוש-ברוך-הוא

1 מכך ניתן להסיק, ש"פתח בבראשית" אינו רק מענה
2 לאומות העולם, אלא ענין זה חשוב גם לישראל עצמם,
3 בתורתם ובעבודת ה' שלהם.
4 ובכך ניתן להבין גם את הסיבה לכך, שבפסוק המובא
5 במאמרו של רב יצחק, "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם
6 נחלת גוים" אין מוזכר שזהו מענה לאומות העולם, אלא
7 "הגיד לעמו". כלומר, "כח מעשיו הגיד לעמו" חשוב
8 לישראל עצמם¹³, כדי שישראל לא יחשבו שעל ידי כבשם
9 את "ארצות שבעה גוים" הם "לסטים", ולכן מספרים לנו
10 מיד בתחילת התורה ש"בראשית ברא אלקים".

ג.

המשמעות הרוחנית של "כבשתם ארצות..."
11 הדברים יובנו לפי ההסבר הפנימי של ה"צמח צדק"¹⁴
12 למאמר זה:
13 המשמעות (הרוחנית) של "כבשתם ארצות שבעה
14 גוים" היא ה"כיבוש" – עבודתם של ישראל בארצות
15 ובעולם בכלל¹⁵: כאשר ישראל "כובשים" – לוקחים
16 ומנצלים את דברי הרשות של העולם לשם שמים, הם
17 מוציאים אותם מכלל "גויות" וחולין, והם נעשים:
18 תשמישי קדושה, דבר שבקדושה, קדושה, ואף – קדשי
19 קדשים.
20 על כך טוענים הגוים "לסטים אתם": דברים אלו
21 הנמצאים תחת ממשלת הגוים, הם לטענת האומות, עניני
22 חולין, ושייכים להם, כנאמר במדרש¹⁶, שיעקב ועשו חלקו
23 ביניהם את העולמות, יעקב נטל את העולם הבא, ועשו
24 את העולם הזה, ולפיכך, לטענת אומות העולם, עבודת
25 הכיבוש – שבאמצעותה "מרחיב גבול הקדושה"¹⁷ – היא
26 "גזילה".

27 התשובה על כך היא: "בראשית ברא אלקים". "ממך
28 הכל"¹⁸ – "כל הארץ של הקדוש-ברוך-הוא היא, הוא
29 בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו": הימצאותם של דברים

(13) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 1 הערה 8.

(14) אוה"ת בא ע' רסב (ע"פ עמק המלך בתחלתו). וראה ד"ה כי ידעתי תרפ"ד.

(15) ראה בארוכה בכ"ז לקו"ש שם (ע' 2 ואילך).

(16) סדר אליהו זוטא פי"ט. יל"ש תולדות רמז קיא.

(17) ראה עמק המלך שם. וראה מאור עינים ר"פ תולדות. הובא ונת'

באוה"ת שם (כרך ד תשצט, בא ואילך).

(18) דה"א כט, יד.

(19) ראה גם רמ"ז לוח"ב (מ, ב). הובא ונת' בד"ה זה היום תרצ"ד

(בסה"מ קונטרסים ח"ב) פ"ד.

(20) ראה אוה"ת בא שם, דתורה ענינה המשכת אור א"ס מלמעלה

המצמצום, משא"כ סיפור מע"ב – אחר הצמצום. וראה הערה הבאה.

(21) ראה ד"ה וירד תרס"ב וד"ה בראשית ברא תש"ה (פ"ל),

שהביור שמדברי הרשות מגיע רק בבחי' "לבוש מלכות", ודוקא ע"י

המצוות ממשיכים בחי' "כתר מלכות" (ראה גם תו"א צא, סע"ב. שערי

אורה סד, א).

(22) ראה תניא פמ"ו (סו, א). ולהעיר מלקו"ש [המתורגם] חט"ו (ע'

263) דכל קיום המצוה – גם אם צ"ל (לפני זה) כפיית היצר – הוא בבחי'

צדיק. ע"ש.

32 עבודה רוחנית של "כל מעשיך לשם שמים" ו"בכל דרכיך
 33 דעהו", וכמובן - לימוד התורה וקיום המצוות.
 34 (ב) דברים האסורים שחיותם היא משלוש קליפות
 35 הטמאות לגמרי שאין בהם טוב כלל. גם בדברים אלו יש
 36 ניצוץ קדושה המהוה ומחיה ומקיים אותם, שהרי כל דבר
 37 קיים רק על ידי הקדושה, אלא שאור הקדושה של
 38 הניצוצות מוסתר בהם לגמרי²⁹,
 39 אפשר (ולא על דרך הרוב, שבזה התורה מדברת)
 40 לזככם רק באופן יוצא מן הכלל על ידי ביטול ברוב
 41 ובששים³⁰, וזוונות נעשו כזכויות על ידי תשובה מאהבה³¹,
 42 וכדומה,
 43 אבל בדרך כלל, אין הם יכולים להזדכך ולעלות
 44 לקדושה, ולכן הם דברים האסורים.
 45 ולפי זה יש לומר שהטענה העיקרית של "לסטים
 46 אתם" ברוחניות מכוונת כלפי דברים אלו, אשר לגביהם
 47 יש מקום לטענה זו לפי התורה, כי יהודי הנוהג בדרך
 48 התורה אינו קשור לבידוד הדברים האסורים, אלא צריך
 49 להיות "סוד מרע" - לדחות את האיסורים³². כלומר, לפי
 50 התורה אין דברים אלו כביכול, ברשותו של יהודי, אלא
 51 הם ברשות ה"קליפה".
 52 ולפיכך, אילו "בראשית" היה כתוב לאחר "החודש"
 53 [ואף יותר מזה: "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא
 54 מהחודש הזה לכם" - מצד התורה עצמה נדרש שהתחלתה
 55 תהיה ב"החודש"], היה יוצא, שהיתה קיימת עבודת כיבוש
 56 ו"בידורים" רק בדרך של לימוד התורה וקיום המצוות, ואז
 57 היה הענין של "כבשתם ארצות שבעה גוים" (הכולל את
 58 זיכוך הניצוצות של שלוש קליפות הטמאות³³), בגדר
 59 גזילה.

.)

**"כתב מבראשית" - עניני רשות; "פתח בבראשית" -
 דברים אסורים**

60 טענה זו מתורצת בכך ש"פתח בבראשית": אמנם,
 61 מצד התורה אין הניצוצות שבדברים האסורים יכולים

1 להיות לו דירה בתחתונים²³. והכוונה היא, כביאורו של
 2 אדמו"ר הזקן²⁴, לתחתון "שאין תחתון למטה הימנו".
 3 ומטרה זו מתממשת על ידי עבודת הבידורים ביתר עומק
 4 מאשר על ידי לימוד התורה וקיום המצוות, כי דוקא
 5 באמצעותה נעשית דירה לה' גם בדברי הרשות של האדם,
 6 שהם "תחתונים" ממש²⁵.
 7 בדומה לכך יש מעלה בעבודה זו בנפש האדם -
 8 שבעבודת הבידורים על האדם להשקיע כוחות נפש
 9 עמוקים יותר מאשר בלימוד התורה ובקיום המצוות: כדי
 10 להגיע לכך, שגם כאשר אין נמצאים בארבע אמות של
 11 קדושה, עד אשר כל עניני הרשות נעשים רק "לשם
 12 שמים", ואף נעלה מכך - "בכל דרכיך דעהו", יש להיות,
 13 בפשטות, יראי שמים יותר. לשם כך הכרחי להגיע
 14 להתקשרות חזקה יותר של הנשמה אל הקדוש-ברוך-הוא,
 15 אשר לא תיחלש גם בעת העיסוק בעניני העולם²⁶.
 16 וזהו הטעם לכך ש"פתח בבראשית"²⁷ - כי שלימות
 17 ותכלית המטרה של הבריאה, עשיית דירה בתחתונים, שאין
 18 תחתון למטה הימנו, מתבצעת על ידי עבודת הבידורים,
 19 עבודה של "בראשית ברא".

ה.

הטענה "לסטים אתם" היא לגבי הדברים האסורים

20 אך אין די בהסבר זה, כי מן הנאמר בהמשך "ומה
 21 טעם פתח בבראשית... שאם יאמרו אומות העולם..."
 22 מובן, שאילולא "פתח בבראשית", גם אילו היה הענין של
 23 "בראשית" מופיע מאוחר יותר בתורה, היה עדיין מקום
 24 לטענת האומות "לסטים אתם", כאמור לעיל (בסעיף א).
 25 אך לפי האמור לעיל יוצא, שלא "פתח בבראשית" כדי
 26 לשלול את הטענה "לסטים אתם", אלא רק כדי להקדים
 27 ולהדגיש את מעלה עבודת הבידורים - בראשית ברא -
 28 על פני מעלת עבודת התורה והמצוות - "החודש".
 29 דבר זה יובן לפי הידוע, שבעניני העולם יש שני
 30 סוגים²⁸:
 31 (א) דברי הרשות, ש"כיבושם" וזיכוכם הוא על ידי

(23) תניא רפ"ו. ע"פ תנחומא נשא טז. ועוד.

(24) תניא שם.

(25) ראה גם לקו"ש שם ע' 263.

(26) ראה בארוכה לקו"ש שם (ואילך) שהוא ע"ד מעלת הבע"ת לגבי הצדיק. ע"ש.

(27) ראה גם ד"ה בראשית ברא תשל"ח פ"ג (נדפס בלקו"ש ח"כ ע' 263).

(28) ראה תניא פ"ו. ובכ"מ.

(29) ראה סה"מ עת"ר ע' קג. המשך תער"ב פרק שעד.

(30) אבל אין מבטלין איסור לכתחילה (שו"ע יו"ד סצ"ט ס"ה).

(31) יומא פו, ב. וראה בארוכה דר"מ צ קצא, א ואילך. ועוד.

(32) ראה לקו"ת שה"ש (ו, ד) "לא יעלה הניצוץ כו' רק נדחה לחוץ כו'".

(33) להעיר ממהז"ל (רש"י אחרי יח, ג) מתו"כ עה"פ "שאותן עממין שכבשו ישראל מקולקלים יותר מכולם".

ז.

הנחה לביורו הדברים האסורים ניתן לישראל ממקור נעלה

וזהו ההסבר לדברי רבי יצחק "ומה טעם פתח
בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת
גוים":³³
לבני ישראל ("עמו") נמשך ("הגיד" לשון המשכה)³⁹
ונמסר "נחח מעשיו"⁴⁰, הכוח (וניצוץ) אלקי שיש ב(כל)
"מעשיו".
שהרי ישראל וקודש-ברוך הוא כולא חד, יותר מאשר
התאחדות התורה עם הקדוש-ברוך הוא, כדברי חז"ל⁴¹,
ש"ישראל קדמו" לתורה, ולכן ניתן לישראל הכח של
"הקדוש-ברוך הוא" (שמעל לתורה) לענין התשובה
שבאמצעותו וזונות נעשו לו כזכויות⁴².
אך כיון שעבודת האדם היא בסדר ובהדרגה, כך גם
בענין התשובה:
בתחילת העבודה, כאשר דרגת התשובה באדם עצמו
היא באופן שהוא חש שעליו להתנתק מן הרע, הרי
התשובה בתחושתו היא בדומה ל"גזילה" – עליו "לגזול",
כביכול, ענין השייך לרשות הקליפה.
אך לאחר מכן, כאשר הוא מגיע לדרגה הנעלית יותר
בתשובה – "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"⁴³, הוא
חש בתשובתו מעין שיבה לרשו ומקורו עד ל"האלקים
אשר נתנה" – שרשו ומקורו הראשון, כי מאיר בו שורש
נשמתו כפי שהוא מאוחד עם "האלקים אשר נתנה" –
כך גם לגבי בירור ניצוצות הקדושה שבדברים
האסורים על ידי תשובתו, שאז אין זה ענין של "גזילה",
אלא "ממך הכל".
והירידה של הניצוצות בכלל היתה מלכתחילה לצורך
העליה – סותר על מנת לבנות – שהיהודי ישיב ויעלה
אותם לרשם ומקורם על ידי תשובה.

"להתברר", אך מצד הקדוש ברוך הוא עצמו, שמעל
לתורה, ניתן הכח לעשיית תשובה, ותשובה מאהבה גורמת
לכך שהזדונות נעשים כזכויות³¹. כמאמר חז"ל³⁴, שרק
כאשר "שאלו להקדוש-ברוך הוא: חוטא מה עונשו? אמר
להם: יעשה תשובה ויתכפר לו", (ולא כך כאשר "שאלו
לתורה"³⁵), ועל ידי כך "מתבררים" גם ניצוצות אלו.
שהרי משום ש"ממך הכל", גם הדברים האסורים הם
ב"בעלותו" של הקדוש-ברוך הוא, וקיומם וחיותם הם
באמצעות ניצוצות הקדושה שבהם. וכיון שעצמותו יתברך
נעלית מהגבלות של העלם וגילוי, הרי גם ניצוצות קדושה
אלו, שבהם האור האלקי מוסתר לחלוטין, מאותדות עם
הקדוש-ברוך הוא, ומשם נובע הכוח לעשות תשובה
ולזיכון ניצוצות אלו ולהתעלם לקדושה.
אך משום "ותורה אור" – משום שגילוי כל עניני
הקדושה הוא באמצעות התורה, כולל הענינים אשר
שלעצמם הם מעל לתורה, נאמר והובהר גם ענין
התשובה, בירור הניצוצות של הדברים האסורים, על ידי
התורה³⁶.
וזהו ההסבר להבדל שבין שני הניסוחים של מאמר
רבי יצחק, אשר הובאו לעיל בסעיף א' – (א) "מה טעם
כתב מבראשית", (ב) "ומה טעם פתח בבראשית": לגבי
בירור דברי הרשות די אילו "כתב מבראשית", שענין זה
יכתב בכלל בתורה. כי אמנם גם לעבודה זו יש יתרון על
פני עבודת התורה והמצוות, אך התורה עצמה נותנת לכך
מקום ואף מחייבת זאת.
אבל בירור הדברים האסורים אינו על פי תדד התורה
כלל, כי אף האומר אחטא ואשוב, עובר עבירה ומתחייב
בעונש בהתאם לפגם³⁷, כי הוא פוגם – ולכן, לגבי ענין
זה של כיבוש ארצות שבעה גוים הכרחי שהדבר יכתב
בפתיחת התורה. כי הכוח לבירור זה נובע מדרגה שמעל
לתורה³⁸, ולכן מופיע ענין זה בתורה עצמה כהתחלה
ופתיחה לתורה.

סצ"ד.

(40) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 6 בדיוק תיבת "כח".

(41) ב"ר פ"א, ד. תדבאר פי"ד. וראה לקו"ת ש"ש יט, ב"ג. ובכ"מ.
(42) ע"פ המבואר בפנים (דפתיחת התורה היא במעלת ישראל
שלמעלה מתורה המתבטאת בענין התשובה) יובן ג"כ קישור התחלת
התורה (ופרש"י) לסיומה, שמדובר ע"ד מעלת התשובה – "אשר שברת
– ישר כחך ששברת" (ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 249
ואילן). ולהעיר ג"כ מלקו"ד ח"ד (תקעח, א"ב) דד' שיטין פנויות בס"ת
הר"ע פשיטות העצמי שבכנ"י.

(43) קהלת יב, ז. לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

(34) פסיקתא דר"ב פ' שובה. יל"ש תהלים מזמור כה. וראה ירושלמי

מכות פ"ב ה"ו.

(35) כי אף שגם (מענה דתורה) – "יביא אשם" צ"ל עם התשובה
דוקא – הנה ע"פ מענה דתורה מועילה התשובה רק שהזדונות ייעשו
כשגגות (ולא נתכפרו לגמרי) ואח"כ "מהני הקרבן שע"י הקרבן מתכפר
השוגג" (אזה"ת יו"כ ס"ע א' תקנו ואילן. ועוד).

(36) ראה גם המשך תער"ב ח"ג ע' א' תח.

(37) תניא ספכ"ד בהגה"ה.

(38) ע"ד שתשובה מכפרת גם על ביטול תורה ועד שנעשה לו זכויות.

(39) אור"ת להה"מ תהלים עה"פ (עב, ג). שם ח"ש (י, ד). לקו"א

1 ולכן (גם) צדיקאי אחבי בתוכתא (=הצדיקים ישובו
2 בתשובה), ובהוראת חז"ל לכל יהודי ולגבי כל יום⁴⁵: כל
3 ימיו בתשובה.
(משיחת ש"פ ויקרא תש"מ)

1 ועל ידי כך מתעלה היהודי לדרגה הנעלית של תשובה,
2 שבמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין
3 לעמוד בו⁴⁴.

(45) שבת קנג, א.

(44) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. כדעת ר' אבהו ברכות לד, ב. וראה
סה"מ תש"ט ע' 183 בהערה.

המשך ביאור למס' קידושין ליום שני עמ' א

1 הקרבנות שבאים לכפר, והמכשיר והמכפר הללו הם **מִכְבָּשִׁים**,
2 שהם נעשים בעזרה. וְנֹאמַר עוד בתורה **מִכְשִׁיר** - ציפורי מצורע
3 הבאים להכשיר את המצורע ולהתירו להיכנס לתוך המחנה,
4 וּמִכְבָּשׁ - עגלה ערופה הבאה לכפרה שנאמר (דברים כא, ח) 'כִּפֵּר
5 לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, והמכשיר והמכפר הללו הם כְּחוּץ, שהם נעשים
6 מחוץ לעזרה. ויש ללמוד שדינם של המכשיר והמכפר בחוץ שווה
7 לדינם של המכשיר והמכפר בפנים. מֵה - כמו שבמִכְשִׁיר וּמִכְבָּשׁ
8 הָאֵמוּר בְּפָנִים, שהם אשם מצורע (מכשיר בפנים), ושאר הקרבנות
9 ומכפר בפנים, עֲשֵׂה בּוֹ - השוואת התורה **מִכְשִׁיר** בְּמִכְבָּשׁ - שדינו
10 של אשם מצורע המכשיר, שווה לכל הקרבנות. אִם מִכְשִׁיר וּמִכְבָּשׁ
11 הָאֵמוּר כְּחוּץ - ציפורי מצורע (מכשיר בחוץ) ועגלה ערופה ומכפר
12 בחוץ עֲשֵׂה בּוֹ - השוואת התורה **מִכְשִׁיר** בְּמִכְבָּשׁ, ודינם של ציפורי
13 מצורע שהם 'מכשיר', כדינה של עגלה ערופה שהיא 'מכפר'.
14 שכמו שעגלה ערופה אסורה בהנאה כבר מחיים, משעת ירידתה
15 לנחל, כך גם ציפורי מצורע אסורים בהנאה מחיים, משעת לקיחה.
16 והרי שלתנא דבי רבי ישמעאל ציפורי מצורע אסורות מחיים,
17 כעגלה ערופה. והוא חולק על רבי יעקב ורבי שמעון. וריש לקיש
18 סובר כמותו, ומבאר שזמן האיסור שלהן תלוי בשעת
19 לקיחה. הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתא שהובאה לעיל. וְנֹאמַר,
20 נאמר בתורה (דברים יד, יא) 'כָּל צִפּוֹר מִהָרָה תֹאכְלוּ, ומלשון 'כל'
21 דרשו לְרֵבּוֹת אֵת הַצִּפּוֹר הַמְשׁוֹלַחַת שמוותרת באכילה. ובהמשך
22 נאמר (שם יד, יב) 'וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם, ומלשון 'אשר' דרשו
23 לְרֵבּוֹת אֵת הַצִּפּוֹר הַמְשׁוֹלַחַת שאסורה בהנאה. שואלת הגמרא,
24 וְאִיפֹה אֵנָּה - מדוע לא נהפוך את הדרשות, ונלמד מן הפסוק 'כל
25 ציפור טהורה תאכלו' לרבות את השחוטה שהיא מותרת
26 באכילה, ומן הפסוק 'וזה אשר לא תאכלו מהם' נלמד לאסור את
27 הציפור המשולחת. ומנין לברייתא להתיר את המשולחת ולאסור
28 את השחוטה.
29 מתרצת הגמרא, אֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי לֹא מְצִינּוּ
30 בשום מקום פְּעֻלַּי חַיִּים שְׁאֵסוּרִים איסור עולם בעודם חיים, לפיכך
31 אין זה מסתבר שהציפור המשולחת תהא אסורה באכילה בעודה
32 חיה. ויש לומר שהפסוק האוסר 'וזה אשר לא תאכלו' בא לאסור
33 את השחוטה, והפסוק המתיר 'וכל צפור טהורה תאכלו' בא
34 להתיר את המשולחת. הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן שאמר
35 בשם רבי שמעון בר יוחאי שלא מצינו בעלי חיים שאסורים:
36 מִתְּקִיף לָהּ - מקשה רב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, וְלֹא - וכי לא מצינו
37 שבה להכשיר את המצורע ולהתירו לאכול בקדשים, שכל זמן
38 שלא הביא אשמו אינו אוכל בקדשים, ונאמר בתורה **מִכְבָּשׁ** - שאר

1 צריך לקחת שתי ציפורים אחרות. וְהַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה הָרִאשׁוֹנָה
2 מוֹתֵרֶת בְּהִנָּחָה, ואף שחיטה אסורת את הציפור, מכל מקום זו
3 היא שחיטה שאינה ראויה, ואינה אסורת. מקשה רבי יוחנן וְאִי
4 סִלְקָא דְעֵתָהּ כמו ריש לקיש שהציפור השחוטה כבר מְחִיִּים משעת
5 הלקיחה אֲסוּרָה, אם כן הציפור השחוטה הָרִאשׁוֹנָה, אֲמַאי מוֹתֵרֶת
6 בְּהִנָּחָה, הרי שמא נאסרה כבר בשעת לקיחה, ולא הותרה. מתרצת
7 הגמרא: אֵמֶר לִיה ריש לקיש לרבי יוחנן, אין המשנה שם עוסקת
8 באופן שאין אנו יודעים אימתי נטרפה, וייתכן שהיתה ראויה
9 בשעת לקיחה. אלא הֲכֵא מְאִי עֲקִינָהּ, כִּגוֹן שְׁנַמְצָאת טְרִיפָה כִּגְנֵי
10 מְעִיָה, שאז יודעים אנו בוודאי שהיתה טריפה כבר בשעת לקיחה,
11 ולפיכך היא מותרת עתה בהנאה. כיוון דְּבִשְׁעַת הַלְקִיחָה לֹא הָלַ
12 עָלָה קְדוּשָׁתָה בְּלָל, כיוון שלא היתה ראויה. קושיא שלישי: אִיתְּבִיבָה
13 רבי יוחנן לריש לקיש, שנינו בתוספתא (נגעים פ"ח ה"ח) שְׁחִיטָה -
14 את הציפור המיועדת לשחיטה שְׁלֹא בְּאוֹזֵב וְשֹׁלֵא בְּעֵץ אֲרִזִּים ==
15 וְשֹׁלֵא בְּשֵׁנֵי תוֹלְעָתָה, רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר הוּאִיל וְהוֹקְצָה הַצִּפּוֹר
16 הַשְּׁחוּטָה לְמִצְוָתָה - לטהרת המצורע, לפיכך אֲסוּרָה הַשְּׁחוּטָה
17 בהנאה אף שלא נשחטה כמצוותה. ואילו רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וְאָמַר,
18 הוּאִיל וְנִשְׁחִטָה שְׁלֹא בְּמִצְוָתָה, שהרי שחטה שלא באוזב ושלא
19 בעץ ארז ושלא בשני תולעת, לפיכך הרי היא מוֹתֵרֶת.
20 מבארת הגמרא: עַד כָּאֵן לֹא פְּלִיגֵי רַבִּי יַעֲקֹב וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֵלָּא לְגַבִּי
21 שחיטה שאינה ראויה, מִר - רבי יעקב כָּבֵר שְׁחִיטָה שְׁאִינָה רְאוּיָה
22 למצותה, כגון ציפור זו ששחטה שלא באוזב ושלא בעץ ארז
23 ופסולה לטהרתו, שְׁמָה שְׁחִיטָה - נחשבת שחיטה לגבי איסור
24 הנאה, והציפור נאסרת בשחיטה זו. וְיָמַר - רבי שמעון כָּבֵר
25 שְׁחִיטָה שְׁאִינָה רְאוּיָה לְקוּם מִצְוָתָה לֹא שְׁמָה שְׁחִיטָה - ואין
26 הציפור נאסרת מחמת שחיטה כזו. אמנם דְּבִלְוֵי עֲלָמָא מִיָּהָא -
27 כולם מודים שְׁמִיִּים לֹא מִיתְּפָרָא - שלא נאסרה הציפור מחיים,
28 וכל הנידון הוא אם היא נאסרת בשחיטה שאינה ראויה או לא.
29 והרי ששניהם סוברים שאין הציפור נאסרת אלא משעת שחיטה.
30 וקשה על ריש לקיש הסובר שהציפורים נאסרות כבר משעת
31 לקיחה. מתרצת הגמרא, תִּנְיָא הִיא - מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש
32 מאימתי הציפורים נאסרות זו מחלוקת תנאים. רבי יעקב ורבי
33 שמעון אכן סוברים שהן נאסרות רק משעת שחיטה, וכמותם סבר
34 גם רבי יוחנן. אמנם יש תנא החולק וסובר שציפורי מצורע
35 נאסרות מחיים, והיא הברייתא המובאת לעיל, דְּתִנְיָא דְּבִי רַבִּי
36 יִשְׁמַעְאֵל, נֹאמַר בתורה בפרשת הקרבנות, מִכְשִׁיר - אשם מצורע,
37 שבא להכשיר את המצורע ולהתירו לאכול בקדשים, שכל זמן
38 שלא הביא אשמו אינו אוכל בקדשים, ונאמר בתורה **מִכְבָּשׁ** - שאר

ילקוט לוי יצחק על התורה

ותפילין של יד הוא בחי' רחל, ושם הקטנה רחל'.
והוא, ע"ד ההפרכ' בין האל"ף ב"ת דאל אדון כו',

ו"לאה" ה- גדולה מרמז לבחי' בינה (מחשבה), ו"רחל" ה- קטנה מרמז לבחי' מלכות (מעשה).

וראה אור התורה פרשת בהעלותך עמוד שצו וז"ל: איתא במדרש דלאה נק' גדולה ע"ש שגדולה במתנותי' כהונה לעולם מלוכה לעולם וכמו ודוד עבדי (שיצא משבט יהודה) נשיא להם לעולם כו' אבל רחל נק' קטנה שקטנה במתנותי' כי מלוכה דשואל לא נמשכה כו', ובהר (חלק ג' - רעיא מהימנא - דף רמד, ב) איתא שם ה' גדולה לאה ושם ה' קטנה רחל והוא בחי' ה' הראשון דשם הוי' שנק' גדולה כי ה' ראשונה יש בו יו"ד (בכתיבתו יו"ד בתחלה וממנו נמשך ה') ובחי' היו"ד הוא שיש בו קצו ש"י שהוא הכתר שעז"נ אני ה' לא שניתי וע"כ נק' גדולה במתנותי' במדרש כנ"ל אבל ה' אחרונה הוא שמקבל מבחי' וי"ו שהוא בחי' היסוד וי"ו זעירא הנ"ל וע"כ נק' קטנה במתנותי', ע"ש. ובפ' בשלח עמוד תסח וז"ל: בת"א פרשת וישב (כט, ד) סוף ד"ה בכ"ה בכסלו ושם ה' קטנה רחל היינו בחי' מלכות ה' אחרונה של שם הוי' שהיא בחי' ממלא כל עלמין המתלבשת בגבולים ומצרים והיא בחי' הדבור ה' מוצאות הפה כו', ולפ"ז ה' גדולה היינו ה' ראשונה דשם הוי' שהוא בחי' מחשבה עילאה סובב כל עלמין כנודע מענין כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו', ועיין ברבות ויצא פרשה ע' בענין הגדולה גדולה במתנותי' כהונה לעולם כו', ר"ל שנמשך מבחי' אני הוי' לא שניתי ע"כ אין הפסק להחמשכה והיינו כי בבניה הנק' ה' עילאה שם התגלות עתיק כו' משא"כ המלכות מקבלת מועיר ע"כ ה' קטנה כו'. עיי"ש.

ועיין לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד קצו, דלאה רומז על המצה החלק הגדול, - האפיקומן, שהוא צפון "עלמא דאתכסיא", נגד לאה, וחלק הפרוסה החלק הקטן - נגד רחל, ועיין שם בעמוד רל דחלק הקטן מרמז על הוויית אביי ורביא - נגלה דתורה בחי' גליא שבתורה, וחלק הגדול מרמז לפנימיות התורה דיתגלה לעתיד ע"ש. לעיל סי' לא. כז.

(4) ראה גם לקמן סי' צו. קיד. קטז. קכה. קלא.

(5) ראה ביאורי הוהר להצמח צדק ח"א ע' תקסו וז"ל: ידוע דאותיות גדולות הן בבחי' בינה, ואותיות בינוני' בז"א, ואותיות הקטנים במל', והיינו, לפי שבבינה הוא רבוי האור שנק' רחובות הנגר שמתפשטת בהרחבה והתפשטות והעיקר מפני שהתגלות עתיק הוא בבניה ולכן נקראת עוה"ב, וע"כ גם האותיות דבינה שהם בחינת אחרויים הם בהתפשטות והרחבה לכך המה רברבן בתמונה שבכתב, משא"כ האותיות שבמלכות שמקבלת מועיר אנפין ולא כמו בבניה שמקבלת מא"א ועתיק כנ"ל, וזהו ענין ותקנא רחל באחותה ע' זהר ר"פ תרומה

מז - והיה לאות ע"ל ידכה ולטומפת בין עניך כי
בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

צו

טעם דתפילין של ראש הוא ד' בתים והקשר דיור אות ד'
הוא גדול, ובתפילין של יד הוא בית א' והקשר דיו"ד הוא
קטן

בתפילין של ראש יש ד' בתים², והד' הקשר דתפילין
של ראש הוא גדול, ע"ד הד' רבתי דאחד.

ובתפילין של יד הוא בית אחד, והקשר דיו"ד הוא קטן.
והטעם:

תפילין של ראש הוא בחי' לאה³, ושם הגדולה לאה,

(1) בסימן זה יבואר:

(א) למה בתפילין של ראש יש ד' בתים, ובתפילין של יד בית אחד,
(ב) ה"קשר" בתפילין של ראש אות ד' הוא גדול, ובתפילין של יד הקשר
דיו"ד הוא קטן?
ראה גם לעיל סי' צה. לקמן סי' צו.

(2) ד' בתים .. בית אחד: ראה ספר המאמרים - בשעה שהקדימו
ה'תער"ב חלק ג' עמוד א'שם וז"ל: דתש"י שהן בבית א' היינו הידיעה
בדרך כללית עדיין כו', ובתש"ר הן ד' בתים הוא הידיעה בבחי' פרטית
כו', וכמ"ש בוהר וארא דכ"ה ע"א שמתחלה צ"ל הידיעה באלקות
בדרך כלל דאיהו שליט על כולא וברא עלמין כו', ואח"כ צ"ל הידיעה
בדרך פרט להבין והשיג הענין האלקי כו', והוא ע"ד עיגולים ויושר
שמכו' בלק"ת פ' שלח (לו, ג) בד"ה טובה הארץ, כמו בקבלת איהו
שכל בתחלה מקבל את השכל בדרך כללות ואינו מבין את הענין
לעמוד על כל חלקי השכל והסברות כו', ואח"כ מתבונן בהשכל ויורד
לעומקו של הענין ומשיגו הטיב כו', וכמו"כ תש"י שהן מוחין דנוק'
הוא הידיעה בבחי' כללות עדיין שאין זה ידיעה והשגה ממש כו',
ותש"ר הן מוחין דז"א והוא הידיעה בפרטיות בבחי' השגה ממש כו'
(ועמ"ש במ"א דעיגולים הוא עד"מ דירים אלמים כו').

ובמ"א (בדרוש התפילין) מכו' דתש"י הוא השכל וההשגה שבעולם
והיינו בחי' ד"ת כו' ובד"כ ההשגה בבחי' האלקות המתלבש בעולם
והוא בחי' ממכ"כ עו', ותש"ר הוא באלקות שלמעלה מהעולמות ובחי'
ד"ע כו' עיי"ש.

(3) ויצא כט, מז. שם הגדולה לאה שם הקטנה רחל", ראה זוהר חלק ג'
- רעיא מהימנא - דף רמד, ב. פירושו: ראה אגרת התשובה פ"ד, דהד'
אותיות דשם הוי' הם: אות י' חכמה (אמונה), ה' ראשונה בינה (שכל),
אות ו' ששה מדות (ז"א), ה' אחרונה מלכות (בחי' דיבור ומעשה).

והניף ידו על הנהר עיי"ש.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד רמד

אדון שאומרים בשבת הם תיקונים של עולם העליון שהוא הבינה, והשבתים (של) א"ל ברוך (גדול דעה שאומרים בחול) תקונו **דעלמא תתאה** (הם התיקונים של עולם התחתון שהוא המלכות), **דאינון כ"ב אתוון זעירין** (שיש בה כ"ב אותיות קטנות, שבר"ת א"ל 'ברוך' גדול 'דעה וכו' שבמלכות).

בגין דאית אתוון רברבין ואתוון זעירין (לפי שיש אותיות גדולות בתורה ואותיות קטנות, ומפרש) **אתוון זעירין מעלמא תתאה** (אותיות קטנות הם מהמלכות שהוא סוד עולם התחתון), **אתוון רברבין מההוא עלמא דאתי** (אותיות גדולות הם מהבינה סוד עולם העליון שהיא עולם הבא). **שבחא דשבת** (כגון השבת של שבת), **דאינון אתוון דשבח** (שהם האותיות של השבת) **א"ל אדון על כל המעשים, 'ברוך ומבורך בפי כל נשמה, אליו אתוון בהמש המש תיבין** (אלו האותיות הם מתפשטות בחמש חמש תיבות, כי בכל אות יש חמש תיבות), **דאינון חמשין תרעין דעלמא דאתי** (שהם כנגד חמשים שערים של עולם הבא שהוא הבינה) עיי"ש.

(7 לקוטי תורה פ' צו יז, ב.)

שבעלמא עלאה שהוא בארוכה אתוון רברבין, ואל"ף ביי"ת דאל ברוך שהוא בקצרה אתוון זעירין שבעלמא תתאה בזה"ק פ' תרומה דף קלב ע"א, ועיין בלקוטי תורה בד"ה

דקב"ו ע"ב וגם היא בחי' לבנה שנתמעט אורה, והיא תכלית וסוף כל דרגין להיות מקור לנבראים בעלי גבול ולכן נקראת הקטנה רחל ה' קטנה כמ"ש בת"א [כט, ד] סד"ה בכ"ה בכסלו וזהו ענין בהבראם ה' זעירא, משא"כ ה' גדולה לאה כו', לכן גם האותיות שלה הם אתוון זעירין בעמצום וקטנות וכו'.

ואותיות בינונים הם בו"א שהוא ממוצע בין אתוון רברבין לאתוון זעירין, שלגבי המלכות הרי האותיות גדולים כי זהו ענין יחודא עילאה ולגבי אתוון רברבין דע"ק הרי זו"א נחשב כמו יח"ת, כי זו"א לגבי עתיקא כאלקים חשוב כמ"ש [לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, ד] בביאור ע"פ שובה ישראל, וזהו ענין ההפרש בין אלפא ביתא דאל ברוך שאומרים בחול ובין אלפא ביתא דאל אדון שאומרים בשבת כמ"ש בזהר תרומה דקל"ב ע"א והיינו שלפי שבשבת נמשך א"ב דאתוון רברבין לכן מכל אות נמשך ה' תיבין משא"כ מאתוון זעירין ועיין בזהר בראשית ד"ג ע"א, עיי"ש.

(6 וז"ל: אינון תיקונו דעלמא עלאה א"ל אדון (אלו השבתים של א"ל

המשך ביאור למס' קידושין ליום שני עמ' 1

24 ולומר מה לְשִׁלִי בְשִׁלְךָ – שוחט קדשים בחוץ שֶׁכֵּן עָנוּשׁ בְּרַת, והרי
25 שהוא חמור, ושמא לפיכך יש בהם גם איסור הנאה. מה שאין כן
26 השוחט חולין בעזרה שאנו יודעים שאינו חייב כרת, שמא אין
27 בהם גם איסור הנאה.
28 הגמרא מביאה מקור אחר לכך שחולין שנשחטו בעזרה אסורים
29 בהנאה. אֵלֶּא אִמְרַ אַבְיִי, איסור ההנאה בחולין שנשחטו בעזרה,
30 נלמד מִהֶקְא, ממה שלמדנו בברייתא, נאמרו בתורה בפרשת
31 הקרבת השלמים שלושה פסוקים, וְשָׁחֲטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד
32 (ויקרא ג ב). וְשָׁחֲטוּ אוֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד (שם ח). וְשָׁחֲטוּ אוֹתוֹ
33 לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד (שם יג). תִּלְתָּא קְרָא יְתִירִי – שלושה מיעוטים
34 הללו מיותרים הם, שלשון זו של 'ושחטו' ושחט אותנו' באה
35 למעט, ולומר שדווקא אותו תשחט פתח אהל מועד, ולא אחר.
36 ויש להבין מדוע יש צורך בשלושה מיעוטים, ומה תלמוד לומר –
37 מה באים הם ללמדנו. מבאר הברייתא: לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בתורה קודם
38 הכניסה לארץ ישראל, לְכִי יִרְחַק מִקֶּדֶךָ הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ
39 לְשׁוֹם שְׁמוֹ שֶׁם וְנִבְחַתְּ מִבְּקֶרְךָ וּמִצִּיאָנְךָ, (דברים יב כא). ויש ללמוד
40 מן הפסוק שדווקא בְּרְחוּק מִקְדָּשׁ – כלומר מחוץ למקדש אֵתָה זִבְחָה
41 – התיירה התורה לשחוט 'מבקר ומצאנך' דהיינו חולין שלך. וְאִי
42 אֵתָה זִבְחָה – ואין אתה שוחט חולין שלך בְּמִקְדָּשׁ קְרוֹב – בעזרה.
43 הרי יש ללמוד מכאן למעט, שֶׁרָחַק לְחוּלִין שְׁלֵא יִשְׁחֲטוּ בְּעִזְרָה –
44 שאסור לשחוט חולין בעזרה.
45 ממשיכה הברייתא: וְאִין לִי רֵאִיָּה מִן הַפֶּסוּק אֵלֶּא לאסור שחיטת
46 חולין תְּמִימִים (ה' הדמות תמימת בלא מום)

1 וְשָׁחֲטוּ אֶת בֶּן הַבְּקָר לִפְנֵי ה'. וְשִׁלְךָ – את הבשר שאתה שוחט
2 בשבילך, דהיינו בשר חולין, שוחט בְּמִקְדָּשׁ שִׁלְךָ, כלומר 'בשעריך'
3 שהוא מחוץ לעזרה, שנאמר (דברים יב, כא) וְנִבְחַתְּ מִבְּקֶרְךָ
4 וּמִצִּיאָנְךָ וּגו' בְּשַׁעְרֶיךָ. ויש לדרוש ולהקיש זה לזה, מֶה – כשם
5 שִׁלְךָ – הקרבנות שלי, אם נשחטו בְּמִקְדָּשׁ שִׁלְךָ – מחוץ לעזרה
6 אִסוּר הוא בהנאה, שכיון שנאסרו בהנאה מחיים בשעה
7 שהקדישם, שוב אינם ניתנים אלא בשחיטה והריקת הדם על
8 המזבח. ואם שחטם חוץ לעזרה לא הותרו, והם אסורים בהנאה.
9 אֵף שִׁלְךָ – החולין שלך, אם נשחטו בְּמִקְדָּשׁ שִׁלְךָ – בעזרה, אִסוּר
10 הוא בהנאה.
11 ממשיך רבי מאיר: אִי – אולי נמשיך להקיש ונאמר, מֶה – כשם
12 שהשוחט שִׁלְךָ בְּשִׁלְךָ – קדשים בחוץ עָנוּשׁ – ענשו הוא בְּרַת, אֵף
13 שִׁלְךָ בְּשִׁלְךָ – אף השוחט חולין בעזרה יהא עָנוּשׁ בְּרַת. והיינו שלא
14 נסתפק בלימוד הקודם שיש איסור הנאה בחולין בעזרה, כשם
15 שיש איסור הנאה בקדשים בחוץ, אלא נסיף ונלמד שהשוחט
16 חולין בעזרה חייב כרת, כשם שהשוחט קדשים בחוץ חייב כרת.
17 דוחה רבי מאיר, אִמְרַ קְרָא – אמרה התורה (ויקרא יז, ד) וְאֵל
18 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהִקְרִיב קֶרְבָּן לָהּ וְנִבְרַת, ומשמע
19 שדווקא על קֶרְבָּן ששחטו מחוץ לעזרה עָנוּשׁ בְּרַת, אבל על חולין
20 שֶׁנֶּשְׁחֲטוּ בְּעִזְרָה אִין עָנוּשׁ בְּרַת.
21 מקשה הגמרא על רבי מאיר, אם יש חילוק לגבי כרת, כאמור,
22 שהשוחט קדשים בחוץ חייב כרת והשוחט חולין בעזרה אינו חייב
23 כרת. אם כן אִכְפָּא לְמִפְרָךְ גם את הלימוד על איסור ההנאה,

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

שֶׁל גְּאֻלָּה, עַל יְדֵי עֲשִׂית יוֹמוֹ הַפְּרָטִי לְ"יוֹם גְּאֻלָּה (פְּרָטִית)", וְעֲשִׂית מְקוֹמוֹ הַפְּרָטִי - "אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל", עַל יְדֵי זֶה שְׁעוֹשֶׂה הָעֲבוּדָה שְׁלוֹ בְּרַגְעַ זֶה וּבְמִקּוֹם זֶה בְּתַקְלִית הַשְּׁלֵמוֹת, בְּמַחְשְׁבָה דְבוּר וּמְעֻשָׂה.

(משיחת ש"פ פנחס ה'תשנ"א. מתוך "לקראת שבת")

חסר מעשה קטן

נִמְצָאִים אֲנִי בְּרַגְעִים הָאֲחֵרוֹנִים לִפְנֵי בִיאַת הַמְּשִׁיחַ, וְהָעֲבֹדָה שְׁעֵדִין לֹא בָּא, אֵינָה, חֲלִילָה, מְשׁוּם שֶׁהוּא מַחְסֵר זְמַן, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁעֵדִין חֶסֶר מְעֻשָׂה אֶחָד שִׁיכְרִיעַ אֶת כָּל הָעוֹלָם לְכַף זְכוּת וְיָבִיא אֶת הַגְּאֻלָּה.

הַכְּרַח הַשְּׁעָה מְחִיב אֶפּוֹא, שֶׁכָּל יְהוּדִי, מְקַטֵּן וְעַד גְּדוֹל, "יִחְשַׁב" אוֹדוֹת הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדִיקוֹ, וְיִפְעַל לְהִבְיֵא אֶת הַגְּאֻלָּה, הֵן בְּעֲצֻמוֹ וְהֵן שִׁשְׁפִּיעַ עַל זֹלָתוֹ.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ז ח"ב ע' 651)

שירה והודיה על חשבון העתיד

עַל יְהוּדֵי הַהֵיחָד בְּשִׂמְחָה וְלוֹמַר שִׁירָה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַנְּסִים שֶׁבְּעֶבֶר וּבַהוֹדָה, וְגַם עַל הַנְּסִים שֶׁיְבֹאוּ בְּעֵתִיד.

דְּהִנֵּה אֵיתָא בְּמִדְרַשׁ (פְּרָשַׁת בְּשַׁלַּח) "עֵתִידִין יִשְׂרָאֵל לֹמַר שִׁירָה לְעֵתִיד לְבָא".

וּבְשִׁלְ"ה בְּאֵר הַדְּבָרִים: "כְּלוֹמַר עֵתִידִין כְּשִׁיתְבְּשׂוּר לְהַגְּאֻלָּה יֵאמְרוּ שִׁירָה עַל מַה שְׁעֵתִיד לְבָא דְהֵינּוּ עַל הַנְּסִים שֶׁיְבֹאוּ שִׁיתְבְּשׂוּר עֲלֵיהֶם יִקְדִּימוּ לְשׁוֹרֵר מִיָּד וְיִהְיוּ בְּחֻזֵק אֲמוֹנָתָם כְּאֵלוֹ נַעֲשֶׂה כו'".

(ע"פ ת"מ תנש"א ח"ב ע' 222 ובהע' 147. מתוך "לקראת שבת")

לְעוֹרֵר אֶת כָּלָם

יֵשׁ לְעוֹרֵר אֲשֶׁר לְגַדֵּל חֲשִׁבוֹת הָעֲנִיָּן, כְּדָאֵי וְנִכּוֹן שֶׁבְּכָל אֲסַפְתָּ כְּמָה וְכְמָה מִיִּשְׂרָאֵל יִזְכִּירוּ וְיַעֲזְרוּ: הַקְּשִׁיבוּ יְהוּדִים! הוֹסַפְתָּ מְעֻשָׂה אֶחָד עַל יְדֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָת מִכֶּם - וּבִפְרָט עַל יְדֵי שְׁלֵמָה יְהוּדִים בְּיַחַד - יְכוּלָה לְהִיּוֹת הַמְעֻשָׂה שֶׁהוּא הַ"מְכָה בִּפְטִישׁ" לִפְנֵי הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ז ח"ב ע' 621)

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַאֲוֶה לְבַקְשָׁה

אוֹלֵי הַסִּבָּה לְהִמְשֵׁךְ הַגְּלוּת עוֹד רַגַע אֶחָד, הִיא - מִפְּנֵי שֶׁ"הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַאֲוֶה לְתַפְלָתָם שֶׁל צְדִיקִים" ("וְעַמּוּךָ כָּלָם צְדִיקִים"), שִׁיתְפַּלְלוּ וַיִּבְקְשׁוּ וַיִּדְרְשׁוּ וַיִּתְבַּעוּ מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אֲרִיכוֹת הַגְּלוּת, "עַד מְתִי" . וַיִּדְרְשׁוּ וַיִּתְבַּעוּ שֶׁתְּבֹאוּ הַגְּאֻלָּה תַּכְף וּמִיָּד, "אֶת צְמַח דָּוִד עֲבֹדָה מְהֵרָה תַצְמִיחַ" . כִּי לִישׁוּעָתָךְ קוִינֵנוּ כָּל הַיּוֹם, וּבִשְׂבָתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים - "וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבָךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים", וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, וְאֵז, מִיָּד הוּא בָּא!

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ז ח"ב ע' 205)

הַכְּנִיעָה לַגְּלוּת מְעִצְמָה אוֹתָהּ

סֵדֵר הַגְּלוּת בְּמִצְרַיִם הָיָה, שֶׁבְּתַחֲלָה הִתְחִילוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִוְתֵר מְעַט מְעַט בְּעֲנִיָּים רוּחַנִיִּים, וְנִכְנְעוּ לְדְרִישׁוֹתֵיהֶם שֶׁל הַמִּצְרַיִם, וְאַחַר כֵּן הָיָה שְׁעֵבוּד הַגְּלוּת בְּגִשְׁמִיּוֹת.

כְּאֲשֶׁר אֵין מוֹתָרִים בְּשׁוּם פְּרָט, הָרִי אַף עַל פִּי שְׂבִינִתִּים נִמְצָאִים עֲדִין בְּגְלוּת... - מִכָּל מְקוֹם יִשְׁנוּ הָעֲנִיָּן שֶׁל "וְאִכְלוּ אֶת חֶלֶב הָאָרֶץ", דְּהֵינּוּ רַק עֲנִין הַגְּלוּת, אֲבָל עֲנִין הַשְּׁעֵבוּד.

(ש"פ שמות תשט"ו. מתוך "לקראת שבת")

הָאֲחֵרִיּוֹת עַל כָּל אֶחָד

כָּל יְהוּדִי, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְאֶפְלוֹ טַף, יֵשׁ לוֹ אֲחֵרִיּוֹת לְהוֹסִיף בְּעֲבוּדָתוֹ לְהִבְיֵא אֶת מְשִׁיחַ צְדִיקוֹ בְּפִעַל מִמֶּשׁ! וּמִזֶּה מוּבָן, שְׂאֵין מְקוֹם כָּלָל שֶׁבְּמִקּוֹם לְפִעַל בְּעֲצֻמָּם יִסְמְכוּ עַל אֲחֵרִים אוֹ יִטְילוּ אֶת הָעֲבוּדָה עַל אֲחֵרִים - אֲלֵא שֶׁזֶה הִיא הָעֲבוּדָה דְּכָל אֶחָד וְאֶחָת, כָּל אֶחָד וְאֶחָת צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּעֲצֻמוֹ אֶת הָעֲבוּדָה "לְשִׁמּוֹשׁ אֶת קוֹנֵי" (שְׁלִשְׁמָה "אֵינִי נִבְרָאתִי"), וּבִוְדָאֵי שִׁישׁ לוֹ הַכּוֹחַת עַל זֶה (כִּינּוֹן שֶׁ"אֵינִי מְבַקֵּשׁ כּו' אֲלֵא לְפִי כְתוּן").

(תורת מנחם - התוועדויות תנש"א ח"ג ע' 132)

יוֹם גְּאֻלָּה פְּרָטִי

בְּעִמְדָנוּ קְרוֹב מְמֵשׁ לִפְנֵי הַגְּאֻלָּה - צָרִיךְ כָּל יְהוּדִי לְהִתְוַגֵּל לְגְאֻלָּה וּלְהִצְיֵב אֶת עֲצֻמוֹ בְּמִצְבַּ וּרְגֵשׁ

חומש יומי

פרשת וזאת הברכה

~ יום ראשון כ"ג תשרי ~

א וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֹדֶם מוֹתוֹ:^א

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

כ"ט ~ וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ - שָׁאֵם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימְתִי?.

ב וַיֹּאמֶר יְיָ מִסִּינַי אֶתְגַּלִּי וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר
אֶתְחַזִּי לְנֹא אֶתְגַּלִּי בְּגִבְרַתָּהּ מִטּוֹרָא דְפֶאָרָן
וְעַמָּה רַבַּת קַדִּישִׁין כְּתִב יְמִינָהּ מִגּוֹ אֲשַׁתָּא
אֹרִיתָא יְהִב לְנֹא:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וּזְרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ
מִהַר פֶּאָרָן וְאֶתָּה מִרְבַּבְתָּ קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת
לְמוֹ:

וְלֹא רָצוּ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מִהַר פֶּאָרָן • שֶׁהֵלֶךְ שָׁם
וּפְתַח לְבָנֵי יִשְׂמַעֵאל שִׁיקְבִּלוּהָ, וְלֹא רָצוּ. וְאֶתָּה •
לְיִשְׂרָאֵל (סו). מִרְבַּבְתָּ קֹדֶשׁ • וְעַמּוֹ מִקְצַת רַבְבוֹת
מִלְאָכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלָם, וְלֹא רַבָּם, וְלֹא בְּדֶרֶךְ
בְּשֶׁר-וְוָדָם שֶׁמְרָאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְתַפְאָרְתוֹ בְּיוֹם
חַפְּתוֹ. אֵשׁ דָּת • שֶׁהִיְתָה כְּתוּבָה מֵאֵז לִפְנֵי בָּאֵשׁ
שֶׁחֹרָה עַל גְּבֵי אֵשׁ לְבָנָהּ, נִתַּן לָהֶם בְּלוּחוֹת כְּתִב
יְד יְמִינוֹ. דְּבַר אַחֵר: "אֵשׁ דָּת", כְּתַרְגּוּמוֹ, שֶׁנִּתְּנָה
לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

כ"ט ~ וַיֹּאמֶר, ה' מִסִּינַי בָּא • פְּתַח תַּחֲלֶה
בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַחֲר־כֵּן פְּתַח בְּצַרְכֵיהֶם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׂבַח שֶׁפְּתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְּכָרֹת זְכוֹת
לְיִשְׂרָאֵל. וְכֵן זֶה דֶּרֶךְ רְצוֹנֵי הוּא, כְּלוּמַר כְּדֹאֵי הֵם
אֵלוֹ שֶׁתַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם בְּרַכָּה. מִסִּינַי בָּא • יֵצֵא
לְקִרְאָתָם כְּשֶׁבָאוּ לְהִתְיַצֵּב בְּתַחֲתֵית הַהָר, כְּחֶזֶן
הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שְׁמוֹת יט) "לְקִרְאֵת
הָאֱלֹהִים", לְמַדְנֵוּ שֶׁיֵּצֵא בְּנִגְדָם. וּזְרַח מִשְׁעִיר
לְמוֹ • (ספרי) שֶׁפְּתַח לְבָנֵי עֲשׂוֹ שִׁיקְבִּלוּ אֶת הַתּוֹרָה,

~ נקודות משיחות קודש ~

(גם בָּאֵלוֹ שֶׁלֹּא חָטְאוּ בְּעֵגֶל) עֲבוּרַת הַתְּשׁוּבָה – עֲבוּרָה
בְּכַח עֲצָמוּ.
וְכֹאֲשֶׁר נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתָם בְּמִילוּאָה, אִזּוֹ נִתַּן לָהֶם הַקֶּבֶ"ה
אֶת הַלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, שֶׁבְּזֶה הִרְאָה לְעִין כֹּל שֶׁהוּא יִתְבַּרֵךְ
קִבַּל תְּשׁוּבָתָם וְנִתְרַצָּה הַקֶּבֶ"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׂמְחָה וּבְלִב
שָׂלֵם וְנִתַּן לָהֶם לּוּחוֹת שְׁנִיּוֹת, הִינֵנו שָׂגַם בְּתוֹרָה תְּהִיָּה
הַעֲבוּרָה וְיִגִּיעָה – לְמוּד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצָמוּ.
וְכֹאֲשֶׁר בָּאִים לְשִׁמְיַנ־עֲצָרָת לְאַחַר ז' יְמֵי הַסְּפֹכֹת, הַזְּמַן
שֶׁכֹּל הַהִמְשָׁכוֹת נִקְלְטוֹת בְּפְנִימִיּוֹת, וְגַם בְּחִינַת הַתּוֹרָה
שֶׁנִּתְּנָה בְּלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, הִרִי אִזּוֹ בָּאָה הַשְּׂמִיחָה הָאֲמִתִּית
וְהַשְּׂלִימָה כְּלִמּוּד הָאֲדָם בְּתוֹרָה בְּכַח עֲצָמוּ.
וְלִכֵּן לְאַחַר סִיּוּם הַתּוֹרָה "לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", מִתְחִילִין

בְּתַחֲלַת פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" מְדוּבָר בְּלוּחוֹת
הֶרֶאשׁוֹנוֹת: "הִנֵּנִי מִסִּינַי בָּא גו'", וְעַל זֶה נֶאֱמַר "תּוֹרָה
צִוָּה לְנוֹ מֹשֶׁה מוֹרְשֵׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב", "מוֹרְשֵׁה" לְשׁוֹן
רְיוּשָׁה, הִינֵנו שֶׁנִּתְּנָה וּבָאָה בִּירוּשָׁה, בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא וְלֹא
עַל יְדֵי עֲבוּדָה וְיִגִּיעָה. וְסִיּוּם פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה"
(שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחַתּוּמִּים) הוּא "לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל",
שֶׁקָּאֵי עַל שְׂבִירַת הַלוּחוֹת, "שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבוֹ לְשִׁבּוֹר הַלוּחוֹת
לְעִינֵיהֶם, וְהַסְּפִימָה דַעַת הַקֶּבֶ"ה לְדַעַתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר
שִׁבְרָתָּ, יִשְׂרַל כְּחֶךְ שֶׁשִׁבְרָתָּ", שֶׁבְּזֶה מְרַמֵּז עִילוּיִם שֶׁל
הַלוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת לְגַבִּי לּוּחוֹת הֶרֶאשׁוֹנוֹת (שֶׁלִּכֵּן אָמַר
לוֹ יִשְׂרַל כְּחֶךְ שֶׁשִׁבְרָתָּ), כִּי דוֹקָא עַל יְדֵי שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבוֹ
לְשִׁבּוֹר אֶת הַלוּחוֹת לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, פְּעַל כָּכָל יִשְׂרָאֵל

בנרא ומנהגה מאין; אכל פשעבודתו היא בכת עצמו, הפעל-תשובה שעבודתו היא התחדשות ממש בבריאה, פנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר הרצוי - מעולם ד"לא הנגין ליה" (להקב"ה) עושה עולם ד"הנגין ליה", על-ידי-זה נעשה דומה לבנרא - שתף בשלימות להקב"ה, ובנרא שמים וארץ חדשים שנגש בהם ש"ה' אלמי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", ומסייעין להאדם למלאות שליחותו ועבודתו בעולם.

(לקוטי שיחות כרך יד פרשת וזאת הברכה - שמחת-תורה)

לקרוא תפך "בראשית ברא אלמים, את השמים ואת הארץ", כי על ידי עבודת האדם בלמוד התורה בכת עצמו (ועל דרך זה - בעבודת הפעל-תשובה שהיא בכת עצמו ובכחינת התחדשות ממש) נעשה שתף להקב"ה במעשה בראשית, שהוא מוסיף ומשפיע בכיכול במעשה בראשית - כי שתפות בשלימותה היא כששניהם שתפים שוים לגמרי. ולכן הצדיק שעבודתו היא רק לגלות מהכת אל הפעל (הן הכחות שלו, והן בדירה שעושה בעולם) אין ה"שתפות" בשלימותה - שהרי הקב"ה

גאף חבבנון לשבטיא כל קדישוי ביה בית ישראל בבנרא אפקנון ממצרים ואנון מדברין תחות ענגף נטלין על מימריה :

(ג) **אף חבב עמים כל קדשיו ביה ויהם תפן לרגלך ישא מדברתיך:**

ואשמע את מדבר אלי, כמו מתדבר אלי, אף זה "מדברתיך", מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם. טיש פורפולירי"ש בלע"ז (זיינע אונטערעדנוגען). ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על-פי דבריהם, והמ"ם בו שמוש, משמשת לשון 'מן'. דבר אחר: "אף חבב עמים", אף בשעת חבתן של האמות שהראית להם פנים שוחקות, ומסרת את ישראל בידם. כל-קדשיו ביה. כל צדיקיהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאתריה, ואתה שומרם. והם תפן לרגלך. והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך. ישא מדברתיך. מקבלים גזרותיך ודתותיך בשמחה, ואלה דבריהם.

ש"י אף חבב עמים. גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד לפאמר הקדוש-ברוך-הוא ליעקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך". כל-קדשיו ביה. נפשות הצדיקים גנוזות אתו, פענין שנאמר: (ש"א כה) "והיתה נפש אדני צרוכה בצרור החיים את ה' אלהיך". והם תפן לרגלך. והם ראויים לך, שהרי תפן לעצמן לתוך תחתית הקר לרגלך, בסיני. "תפן" לשון פעלו, התוכו לתוך מרגלותיך. ישא מדברתיך. נשאו עליהם על תורתך. מדברתיך. המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו: (מדרב"ר ז) "וישמע את הקול מדבר אלי", (יחזקאל ב)

ד אורימא יחב לנא משה מסרה ירמא לכנשת יעקב:

(ד) **תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:**

ש"י תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה" היא ל"קהלת יעקב", אחזניה ולא נעזבנה.

~ נקודות משיחות קודש ~

תכמים, מהו החדוש שיש לתורתם בשמחת-תורה עד-כדי-ך שהוא משפיע על כל עניניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שהחנינו? על כך מסבך בפירשתנו: "תורה צוה לנו משה מורשה..." - התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של הירוש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה. ולפיכך, כאשר יש התחדשות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשות ותוספת

התורה היא "מימינו אש דת למו". ונאמר בספרי: "מה אש - כל המשמש בו עושה בגופו רשם, אף בני אדם שעמלים בו נכרים הם בין הבריות, כך תלמידי-תכמים נכרים בהילוכם ובדבורם ובצטיפתם בשוק" (ויכפי שמפרש הרמב"ם את הפסטים שבבבב). אף, לכאורה, מתעוררת השאלה מצד שני: אצל תלמידי תכמים, שהתחלת למוד התורה שוב, היא אצלם באופן חדש לגמרי, מוכן, שנגרמת התחדשות ותוספת הנפכת "בהילוכם ובדבורם...", אצל אצל יהודים שאינם תלמידי

עצמה - כי עקר השמחה בשמחת תורה איננה כל-כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא "שהחיינו" - מחיה אותנו בכל עונגנו, עד לעשיה בפעל. (משיחות ליל שמחת תורה תשל"ל, תשל"א)

בהתנהגותו ובחיותו על-פי התורה. ולכן עקר השמחה בשמחת תורה מתבטאת דוקא בהקפות - לא על-ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על-ידי תנועות ופעולות מעשיות של ריקוד עם התורה.

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל: עמא פחדא שבטיא דישראל: את ראש"ו, ראויין אלו שאברכם. דבר אחר: "בהתאסף", בהתאספם יחד, באגדה אחת ושלוש ביניהם - הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם.

ויחי ראובן לחיי עולמא ומותא תנינא לא ימות ויקבלון בניהי אחסנתהון במינהון: שנגאמר: (בראשית לה) "וישפכ את בלהה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

כ"ט ויהי הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי כמו (שמות ל) "כיתשא

(ו) יחי ראובן ואל-ימת ויהי מתיו מספר: ס

ויחי ראובן לחיי עולמא ומותא תנינא לא ימות ויקבלון בניהי אחסנתהון במינהון: שנגאמר: (בראשית לה) "וישפכ את בלהה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

כ"ט ויהי הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי כמו (שמות ל) "כיתשא

וידא ליהודה ואמר קבל יי צלותה דיהודה במפקה (באגדה) לקרבא ולעמה תתיבנה לשלם ידוהי ועבדן לה פרענותא מסנאוהי וסעיד מבצלי דכבוהי הוי לה:

(ז) וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ

סנחריב. ואל-עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ספרים אחרים: מן המלחמה). ידיו רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו. ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד: (דה"ב יח) "ויזעק יהושפט, וה' עזרו". דבר אחר: "שמע ה' קול יהודה", (ספר) כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה. ואף פשחלקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנגאמר: (יהושע ט) "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון". וימפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו? שנהיה בלבו עליו על מה שפשה בשטים, כך כתיב באגדת תהלים (מזמור צ):

כ"ט וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שביתם, שנגאמר: (איוב ט) "אשר חכמים יגידו וגו', להם לבדם וגו' ולא עבר זר בתוכם". (ב"ק צב) ועוד פרוש רבותינו שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נדווי שקבל עליו, שנגאמר: (בראשית מד) "וחטאתי לאבי כל הימים", אמר משה: 'מי גרם לראובן שיודה? יהודה וכו'. שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד, ושלמה, ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים, ויחזקיה מפני

ח וללוי אמר תמיא ואוריא אלבשתא לגבר דאשתכח חסידא קדמך די נסיתוהי בנסתא ויהוה שלים פנתוהי על מי מצותא ואשתכח מהימן:

(ח) וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש חסידך נסיתו במפה תריביו עלמי מריבה:

דבר אחר: "תריביו על מי מריבה", נסתקפת לו לבא בעלילה, אם משה אמר: (במדבר ט) "שמעו נא המורים", אהרן ומרים מה עשו?.

כ"ט וללוי אמר. ועל לוי אמר. תמיד ואוריך כלפי שכינה הוא מדבר. אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם שאר המלנים. תריביו וגו'. כתרגומו.

ט דעל אבוהי ועל אמה לא רחם פד חבו
מן דינא ואפי אחוהי ובנוהי לא נסיב ארי
נטרו מטרת מימרה וקמרה לא אשניו:

(ט) האמר לאביו ולאמו לא ראיתו ואת אחיו לא
הפיר ואת בנו לא ידע פי שמרו אמרתך וביתך
ינצרו:

לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר: (שם) "כל בני לוי".
פי שמרו אמרתך • "לא יהיה לך אלהים אחרים".
ובביתך ינצרו • ברית מילה, שאותם שנולדו במדבר
של ישראל לא מלו את בניהם, והם היו מוליך ומלין
את בניהם (ספרי אחרים: אותם שנולדו במדבר, שישראל לא מלו את בניהם,
והם היו מוליך) •

כ"ט • האמר לאביו ולאמו לא ראיתו • כשחטאו
בעגל ואמרת: (שמות לב) "מי לה' אלי", נאספו אלי
כל בני לוי, וצויתים להרג את אבי אמו והוא
מישראל, או את אחיו מאמו, או את בן בתו, וכן
עשו. ואי אפשר לפרש "אביו" ממש, ו"אחיו"
מאביו, וכן "בניו" ממש, שהרי לויים הם ומשכט

י פשרין אליו דילפון דיניך ליעקב ואוריתך
לישראל ישוון קטרת בוסמין גדמה וגמיר
לרעוא על מדבתך:

(י) יורו משפטיו ליעקב ותורתך לישראל ישימו
קטורה באפך וכליל על מזבחתך:

כ"י • יורו משפטיו • ראויין אלו לכהן • וכליל • עולה.

יא ברה יי נכסוהי וקרפן ידוהי תקבל ברעוא
תבר חרצא וסנאוהי ודבעלי דכבוהי דלא
קומון:

(יא) ברה יהוה חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים
קמיו ומשנאיו מן יקומון: ם

והתפלל עליהם, לפי שהיו מועטים: שנים עשר בני
חשמונאי ואלעזר, כנגד כמה רכבות. לכה נאמר:
"ברה ה' חילו ופעל ידיו תרצה". ומשנאיו מן
יקומון • מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה.

כ"כ • מחץ מתנים קמיו • מחץ קמיו מפת מתנים,
פענין שנאמר: (תהלים טו) "ומתניהם תמיד המעד",
ועל המעוררין על הפנהא אמר בן. דבר אחר: ראה
שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם עובדי כוכבים,

יב לבנימן אמר רחיקא דיי ישרי לרחצן
עלוהי יהי מגן עלוהי כל יומא ובארעה
תשרי שכנתא:

(יב) לבנימן אמר ירד יהוה ישפן לבטח עליו חפה
עליו פל-היום ובין פתפיו שכן: ם

משנבחרה ירושלים, לא שרתה שכינה במקום אחר.
ובין פתפיו שכן • בגבה ארצו היה בית המקדש
בנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם,
ושם היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא ב'שחיתת
קדשים': 'אמרי נחתי ביה פורתא', משום דכתיב:
"ובין פתפיו שכן", אין לך נאה בשור יותר
מכתפיו.

כ"ל • לבנימן אמר • לפי שברפת לוי בעבודת
הקרנות, ושל בנימין בבנין בית המקדש בחלקו,
סמך זה לזה, וסמך יוסף אתריו שאף הוא משפן
שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר: (שם עב) "וימאס
באהל יוסף וגו'", ולפי שבית עולמים חביב
משילה, לכה הקדים בנימין ליוסף. חפה עליו •
מכסה אותו ומגן עליו. פל-היום • לעולם.

~ נקודות משיחות קודש ~

שבתוך כל יהודי: כשנפש האלקית שבו אינה בבחינת
התנשאות והבדלה מנפשו הפהמית, גופו, וחלקו בעולם,
אלא היא מתעסקת אתם ומתלבשת בהם, בכדי לבררם
ולזככם – נעשים פלם משפן ומקדש להשראת השכינה.
(לקוטי שיחות י עמ' 146)

אמרי, נחתי ביה פורתא (רש"י לג, יב) בית המקדש אמור
להאיר אור אלקי לכל העולם, עד לחלקו הכי נמוך. לכן
לא היה גבוה לגמרי מן העולם, כי אז היה נעלה מכדי
שיוכל להאיר לכל העולם; אלא נחתי ביה פורתא, ואז
הוא שייך וקרוב לעולם. והוא הדין למקדש הפרטי

יג) וְלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרַכְתָּ יְהוָה אֲרֻצֹּ מִמֶּנּוּ שְׁמִיָּם
עֲבָדָא מַגְדִּינִין מְטֵלָא דְשְׁמֵיָא מְלַעֲלָא
וּמִמְבוּעֵי עֵינָן וְיִתְהוּמִין דְּנַגְדָּן מִמְעַמְקֵי
אַרְעָא מְלַרְע:
אֹתָהּ מִלְמֻטָּה. אֵתָהּ מוֹצֵא בְּכָל הַשְּׂבָטִים בְּרַכְתּוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה, מֵעֵין בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

כ"י) «מְבָרַכְתָּ ה' אֲרֻצֹּ • שְׁלֵא הִיְתָה בְּנַחֲלַת הַשְּׂבָטִים
אַרְץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאַרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף. מִמֶּנּוּ • לְשׁוֹן
עֲדָנִים וּמְתָק. וּמִתְהוּם • שֶׁהִתְהוּם עוֹלָה וּמְלַחֲלַח

~ נקודות משיחות קודש ~

יֵשׁ הַכֵּל, וְכֹאשֶׁר יַעֲבֹדוּ אֹתָהּ – הִיא תִּתֵּן כָּל טוֹב. וְיֵשׁ
לְהוֹסִיף, שִׁ'אַרְץ' זוֹ מְבָרַכְתָּ הֵן בְּרוּחַ, "מֶגֶד שְׁמַיִם מְטֵל",
וְהֵן בְּגֻשְׁמ, "תְּהוּם רוֹבֵצַת תַּחַת".

(שיחת ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם התועודיות כט עמ' 131)

שְׁלֵא הִיְתָה בְּנַחֲלַת הַשְּׂבָטִים אֲרֵץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאַרְצוֹ
שֶׁל יוֹסֵף (רש"י לג, יג)
בְּאַחַת הַפְּעָמִים הַנְּדִירוֹת שֶׁכְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרֵי־וַחֲמִי
אֲדוּמוֹר דָּבַר עַל עֲצוּמוֹ, הוּא אָמַר: אֲרֻצֹּ שֶׁל 'יוֹסֵף'
מְבָרַכְתָּ בְּכָל טוֹב. תִּנּוּ יְדְכֶם וְתִסְיְעוּ לְעַבְדֵי אֹתָהּ! בְּאַרְץ

יד) וּמִמֶּנּוּ תְּבוּאֹת שְׁמֵשׁ וּמִמֶּנּוּ גֵרֶשׁ יְרֻחִים:
יְדוּעָבָדָא מַגְדִּינִין וְעֵלְלָן מִיבּוּל שְׁמֵשׁ
וְעֲבָדָא מַגְדִּינִין מְרִישׁ יְרַח בִּירַח:

אַחַר: "גֵרֶשׁ יְרֻחִים", שֶׁהָאֲרֵץ מְגֻרֶשֶׁת וּמוֹצִיאָהּ
מִחֲדָשׁ לְחֲדָשׁ.

כ"ג) «וּמִמֶּנּוּ תְּבוּאֹת שְׁמֵשׁ • שֶׁהִיְתָה אֲרֻצֹּ פְתוּחָה
לְחֶמְהָ, וּמִמְתָּקַת הַפְּרוֹת. גֵרֶשׁ יְרֻחִים • יֵשׁ פְּרוֹת
שֶׁהִלְבְּנָה מִבְּשֵׁלְתָן, וְאֵלוֹ הֵן: קְשׁוּאִין וְדְלוּעִין. דָּבַר

טו) וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדָם וּמִמֶּנּוּ גְבַעוֹת עוֹלָם:
טו וּמְרִישׁ טוּרֵיָא בְּפִירֵיָא וּמְטוֹב רְמֵן דְּלָא
פְּסָקָן:

גְבַעוֹת עוֹלָם • גְבַעוֹת הַעוֹשׂוֹת פְּרוֹת לְעוֹלָם וְאֵינָן
פּוֹסְקוֹת מֵעֲצֹר הַגְּשָׁמִים.

כ"ד) «וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדָם • וּמִבְּרַכְתָּ מְרֵאשִׁית בְּשׁוּל
הַפְּרוֹת, שֶׁהַרְרֵיָהּ מְקַדִּימִין לְבַכּוֹר בְּשׁוּל פְּרוֹתֵיהֶם.
דָּבַר אַחֵר: מַגִּיד שֶׁקְדָמָה בְּרִיאַתָן לְשָׂאֵר הָרִים.

טז) וּמִמֶּנּוּ אֲרֵץ וּמְלֵאָה וְרִצּוֹן שְׁכֵנֵי סְנֵה תְּבוּאֹתָהּ
לְרֵאשׁ יוֹסֵף וְלְקַדְקַד נְזִיר אַחִיו:
טז וּמְטוֹב אֲרֻעָא וּמְלֵאָה רְעִי לָהּ דְשִׁכְנָתָהּ
בְּשְׁמֵיָא וְעַל מֹשֶׁה אֲתַגְלִי בְּאַסְנָא יִתְּנֵן כָּל
אַלִּין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף וְלַגְנָיָא פְּרִישָׁא
דְאַחוּהִי:

כ"ה) «וְרִצּוֹן שְׁכֵנֵי סְנֵה • כְּמוֹ שׁוֹכֵן סְנֵה, וְתֵהָא אֲרֻצֹּ
מְבָרַכְתָּ מְרֻצוֹנָא וְנַחַת רוּחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
הַנִּגְלָה עָלַי תַּחֲלָה בְּסֵנָה. רִצּוֹן • נַחַת רוּחַ וּפְיּוּס,

יז) בְּכוֹר שׁוּרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רֵאשׁ קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים
יִנְגַּח יַחְדוֹ אֶפְסֵי־אֲרֵץ וְהֵם רַבְבוֹת אֶפְרָיִם וְהֵם
אַלְפֵי מְנַשֶּׁה: ם
יז רַבָּא דְבְנוּהִי זִנְיָא לָהּ וּגְבוּרֵן דְאַתְעִבִידָא
לָהּ מִקְדָּם תְּקַפָּא וְרוּמָא דִילָהּ בְּגִבְרַתָּהּ
עַמְמֵיָא יְקַטֵּל בְּחֲדָא עַד סִפְיָא אֲרֻעָא וְאַנּוּן
רַבּוּתָא דְבֵית אֶפְרָיִם וְאַנּוּן אֶלְפֵיָא דְבֵית
מְנַשֶּׁה:

כ"ו) «בְּכוֹר שׁוּרוֹ • יֵשׁ "בְּכוֹר" שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּדֻלָּה
וּמְלֻכוּת, שְׁנַאֲמַר: (תהלים פט) "אַף אֲנִי בְכוֹר אֲתַנְהוּ",
(שמות ט) "בְּנֵי בְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל". בְּכוֹר • מְלַךְ הַיּוֹצֵא
מִמֶּנּוּ, וְהוּא יְהוֹשֻׁעַ. שׁוּרוֹ • שֶׁכַּחוֹ קָשָׁה כְּשׁוֹר לְכַבֵּשׁ
כְּפָה מְלָכִים. הָדָר לוֹ • נְתוּן לוֹ, שְׁנַאֲמַר: (במדבר כז)
"וְנִתְתָה מֵהוֹדֶךָ עָלָיו". וְקַרְנֵי רֵאשׁ קַרְנָיו • שׁוֹר

ישראל, שחשובה לכלם היא, שנאמר: (ירמיה ג) "נחלת צבי צבאות גוים". והם רבבות אפרים. אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים. והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון במדין, שנאמר: (שופטים ה) "וזבח וצלמנע בקרקר וגו'".

כחו קשה, ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויפני קרני ראם. אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים. אפשר שכלם מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארץ

יח ולזבולן אמר חדי זבולן במפקד לאגתא קרבא על פעלי דבבך ויששכר במהבך למעבד זמני מועדיא בירושלם:

(יח) ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך:

ומשפתר ונותן לתוף פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה. שמח זבולן בצאתך. הצלח בצאתך לסחורה. ויששכר. הצלח בשיבת אהליך לתורה, לישוב ולעבר שנים ולקבע חדשים, כמו שנאמר: (דה"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל פי קביעת עתיקה ועבוריהם.

כ"ט « ולזבולן אמר. אלו חמשה שבטים שברך באחרונה: זבולן גד דן נפתלי ואשר - כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהולידו יוסף לפני פרעה, שנאמר: (בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. זבולון ויששכר עשו שתפות: "זבולן לחוף ימים ישכון", ויוצא לפרקמטיא בספינות

יט שבטיא דישראל לטור בית מקדשא תפנשוין תמן יכסון נכסת קודשין לרעוא ארי נכסי עממא יכלון וסימא דמטמרא בחלא מתגליא להון:

(יט) עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק פי שפע ימים יינקו וישפני טמוני חול: ם

בכיורי (ספרים אחרים: בכסוי) ארזא. דבר אחר: "עמים הר יקראו", על ידי פרקמטיא של זבולון, תגרי עובדי כוכבים באים אל ארצו, והוא עומד על הספר, והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד כאן, גלף עד ירושלים, ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעובדי כוכבים, אלהות של זה לא כאלהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים 'אין אומה כשרה כזו' ומתגריין שם, שנאמר: "שם יזבחו זבחי צדק". פי שפע ימים יינקו. זבולון ויששכר, הים נתן להם ממון בשפע.

כ"י « עמים. של שבטי ישראל. הר יקראו. להר המוריה ואספו. כל אספה על ידי קריאה היא, ושם יזבחו ברגלים זבחי צדק. פי שפע ימים יינקו. יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסק בתורה. וישפני טמוני חול. (מגילה ה) כסוי טמוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, ובהלקו של יששכר וזבולון היה, כמו שאמרו במסכת מגלה: (שופטים ה) "זבולון עם חרף נפשו למות", משום ד'נפתלי על מרומי שדה", שהיה מתרעם זבולון על חלקו: לאחי נתת שדות וכרמים וכו'. וישפני. לשון כסוי, כמו שנאמר: (מ"א ו) "ויספן את הבית", (שם ז) "ויספון בארז", ותרגומו: 'ומטלל

כז ולגד אמר בריה אפתי לגד פליתא שרי ויקטול שלטונין עם מלכין:

(כ) ולגד אמר ברוך מרחיב גוד פלביא שכן וטרף זרוע אף קדקד:

לספר צריכים להיות גבורים. וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיגתן היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת.

כ"ח « ברוך מרחיב גוד. מלמד שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח. פלביא שכן. לפי שהיה סמוך לספר. לפיכך נמשל באריות, שכל הסמוכים

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם הקדמת בני גד לבני יהודה - בכבוש הארץ

פתח לי ערף" "כי ינוסו ויחפכו לי ערף". מה שאין כן בני גד היו הורגים אותם מיד, "חולתכים הראש עם הזרוע במכה אחת (לג, כ. ובפירוש רש"י) בפסוק שלאחריו, "וימת ראשי עם", פירש רש"י ששבוט גד היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים.

והנה במלחמת שבועה עממין נצטוו "לא תחיה כל נשמה", ולכן היתה מעלה מיוחדת בכבוש הארץ ורקא בבני גד שהיו הורגין אותם מיד. מה שאין כן אצל יהודה שהיו בורחים, שגם אם אחר-כך יתפסו, יהיה להם זמן להצרים, כהגבועונים בימי יהושע, וכהפנענים בימי משה (פירוש רש"י נצבים כט, י). ומטעם זה פירש רש"י בפרשת דברים על הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם": הם היו הולכים לפני ישראל. לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם.

וטרף זרוע אף-קדקד: הרוגייהם היו נקרין, חולתכים הראש עם הזרוע במכה אחת (לג, כ. ובפירוש רש"י) בפסוק שלאחריו, "וימת ראשי עם", פירש רש"י ששבוט גד היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים.

וְצָרִיךְ לְהַבִּין, הרי בכרפת יצלב לשבטים בפרשת ויחי, נאמר בנגוע ליהודה "ידך בערף אויביך גו' גור ארזה יהודה גו'" ומזה שנמשל לארזה - מלך שבחיות, משמע, שיהודה הנה החזק מבין השבטים, ומדוע אמר לבני גד ללכת לפני החלוצים בכבוש הארץ ולא לבני יהודה?

ויובן בהקדים החלוק בין יהודה לגד, שעל יהודה נאמר "ידך בערף אויביך" שפרושו שלרב גבורתו היו האויבים בורחים מפניו, וכפרוש המצודות על הפסוק "ואיבי

(עלפי לקוטי-שיחות חלק ט עמוד 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

כא ואתקבל בקדמתא דילה ארי תמן באחסנתה משה ספרא רבא דישראל קביר והוא נפק ועל בריש עמא זכון קדם יי עבד ודינוהי עם ישראל:

כא) וירא ראשית לו בישם חלקת מתקן ספון ויתא ראשי עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו עם-ישראל: ס

הם היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ, לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר: (במדבר לב) "חלוצים תעברו לפני אחיכם וגו'". צדקת ה' עשה. שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבר את הירדן, עד שפכשו וחלקו. דבר אחר: "וימת", משה. "ראשי עם". צדקת ה' עשה. על משה אמור.

כ"ג) וירא ראשית לו. ראה ליתן לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ. בישם חלקת מתקן. כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מתקן, והוא משה. ספון. אותה חלקה ספונה וטמונה מכל בריה, שנאמר: (לקמן לה) "ולא ידע איש את קבורתו". ויתא. גד. ראשי עם.

כב) ולדן אמר דן גור אריה יונק מן-הבשן: שתיא מן נחליא דנגדן מן מהגן:

כ"ד) דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו באריות. יונק מן-הבשן. בתרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמיאס והיא לשם שהיא בחלקו של דן, שנאמר: (יהושע ט) "ויקראו ללשם דן", וזנוקו וקלוחו מן הבשן. דבר אחר: מה זנוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונות מערבית, עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, וכאו

ונלחמו עם לשם, שהיא פמיאס, והיא בצפונות מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמיאס, והוא במזרחת של ארץ ישראל, ובה מהצפון לדרום וכלה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפירש בספר יהושע, והוא שנאמר: (שם) "ויצא גבול בני דן מזה, ויעלו בני דן וילחמו עם לשם וגו'", יצא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחל בו.

כ"ה) דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו באריות. יונק מן-הבשן. בתרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמיאס והיא לשם שהיא בחלקו של דן, שנאמר: (יהושע ט) "ויקראו ללשם דן", וזנוקו וקלוחו מן הבשן. דבר אחר: מה זנוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונות מערבית, עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, וכאו

(כג) וּלְנִפְתָּלֵי אֲמֹר נִפְתָּלֵי שִׁבְעַ רְצוֹן וּמְלֵא בְרִבַּת יְהוָה ים וְדָרוֹם יְרֵשָׁה: ׀ ׀ ׀

כג וּלְנִפְתָּלֵי אֲמֹר נִפְתָּלֵי שִׁבְעַ רְצוֹן וּמְלֵא בְרִבַּת יְהוָה ים וְדָרוֹם יְרֵשָׁה ים וְדָרוֹם יְרֵשָׁה: ׀ ׀ ׀

ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם למעלה: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף פאן: "ירשה", לשון צווי. ובמסרת הגדולה מציינו ב'אלפא ביתא' לשון צווי דטעמיהון מלעיל.

ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם למעלה: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף פאן: "ירשה", לשון צווי. ובמסרת הגדולה מציינו ב'אלפא ביתא' לשון צווי דטעמיהון מלעיל.

(כד) וּלְאֲשֶׁר אֲמֹר בְּרוּךְ מְבַנֵּים אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן אֲחֵיו וּטְבֵל בַּשָּׁמֶן רִגְלוֹ:

כד וּלְאֲשֶׁר אֲמֹר בְּרוּךְ מְבַנֵּים אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן אֲחֵיו וּטְבֵל בַּשָּׁמֶן רִגְלוֹ:

ברזית", שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים, הנמשחים בשמן זית. וטבל בשמן רגלו. (ספר)

ברזית", שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים, הנמשחים בשמן זית. וטבל בשמן רגלו. (ספר)

~ נקודות משיחות קודש ~

לְבָנִים 'כֹהֲנִים גְדוֹלִים', כְּלוֹמֵר: הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל נִכְנָס לִקְדֵשׁ הַקְּדוֹשִׁים, שָׁם הָיָה הָאָרוֹן, שָׁבוּ הַלְּחוּתוֹת, שֶׁעֲלֵיהֶם תְּקוּקוֹת עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרוֹת (לֹא כְּתוּבוֹת בְּדִיו, שֶׁהוּא דְבַר נֹסֵף עַל הַקְּלוּף); וְכֵמוּ כֵן, הָאָדָם וְהַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד הֵם דְבַר אֶחָד.

שהיו בנותיו נאות... נשואות לכהנים גדולים (רש"י לג, כד) יש לשאל, מה הקשר בין שני הדברים. ויש לומר, דהנה הנאי האמתי של אשה הוא צניעותה, כל כבודה בת מלך פנימה. וצניעות מביאה ומועילה לכהונה גדולה, כפי שנגמר במדרש שאשה צנועה ראיה שתנשא לכהן ותעמיד כהנים גדולים, ובוכות צניעותה זכתה לקמחית לבנים ששמשו בכהונה גדולה. אשה צנועה זוכה

(לקוטי שיחות א עמ' 109)

(כה) בְּרוּל וְנַחֲשֶׁת מְנַעַלְךָ וּכְיַמִּיךָ דְבָאָךָ:

כה תקיף כפרזלא ונחשא וכיומי עולםתך תקיף:

נעוררך, כך יהיו ימי זקנתך, שהן דואבים, זבים ומתמוטטים. דבר אחר: "וכימריך דבאך", וכימריך שהם טובים לך, כמנין ימריך כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מברכת בפרות, וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקלונ"ט, הכסף וזהב פלה מהם, שהן מזיבות אותם לארצכם.

נעוררך, כך יהיו ימי זקנתך, שהן דואבים, זבים ומתמוטטים. דבר אחר: "וכימריך דבאך", וכימריך שהם טובים לך, כמנין ימריך כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מברכת בפרות, וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקלונ"ט, הכסף וזהב פלה מהם, שהן מזיבות אותם לארצכם.

(כו) אִין כְּאֵל יִשְׂרוּן רִכַב שָׁמַיִם בְּעִזּוֹךְ וּבִגְאֻתוֹ שַׁחֲקִים:

כו לית אלה כאלהא דישראל דשכנתה בשמיא כסעדיך ותקפה בשמי שמיא:

שיעור יומי ליום ראשון כ"ג תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת וזאת הברכה מט
כ"ג «אין פאל ישרון • דע לך ישרון, שאין פאל בְּכַל אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי-כּוֹכְבִים, וְלֹא פְצוּרָה צוּרִים. רַבֵּב

(כו) **מְעַנֶּה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמַתַּחַת זִרְעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד:**
 כו מדור אלהא די מלקדמין במימרה מתעבד עלמא ותרין מקדמך סנאא ואמר שציי:

כ"ג «מְעַנֶּה אֱלֹהֵי קֶדֶם • לְמַעַן הֵם הַשְּׁחָקִים לְאֱלֹהֵי קֶדֶם, שְׁקֹדֵם לְכָל אֱלֹהִים, וּבָרַר לֹו שְׁחָקִים לְשִׁבְתוֹ וּמַעֲוֹנָתוֹ, וּמַתַּחַת מַעֲוֹנָתוֹ כָּל בְּעַלֵי זְרוּעַ שׁוֹכְנִים. זִרְעַת עוֹלָם • סִיחוּן וְעוֹג וּמַלְכֵי כְּנָעַן, שֶׁהָיוּ תִקְפוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְפִיכָּה עַל-פְּרָחֵם יַחֲרִדוּ וַיִּזְוְעוּ

וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו בעזרה. ויגרש מפניך אויב • ויאמר לך 'השמד אותם'. מענה • כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה.

(כח) **וַיִּשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל בְּבֵית בְּרָדְלָה בְּיַם יַעֲקֹב אֶל-אַרְצוֹ דְגֹן וַתִּירוֹשׁ אֶף-שָׁמְיוֹ יַעֲרֹפוּ-טָל:**
 כח ושרא ישראל לרחצן בלחודוהי פעין ברפתא דברכנון יעקב אבוהון לארעא עבדא עביר ותמר אף שמאי דעלויהון ישמשנון בטלא:

כ"ג «בֵּית בְּרָדְלָה • כָּל יָחִיד וַיְחִיד "אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וַתַּחַת תְּאֲנָתוֹ", מַפְזִיזִין וְאִין צְרִיכִין לְהַתְּאַסֵּף וְלִישֵׁב יָחַד מִפְּנֵי הָאוֹיֵב. עֵינֵי יַעֲקֹב • כְּמוֹ: (במדבר יא) "וְעֵינֵינוּ פְּעִינֵי הַבְּדֹלַח", פְּעִינֵי הַבְּרָכָה שֶׁבְּרַכְּם יַעֲקֹב, לֹא פִ"בְּדָד" שְׁאָמַר יִרְמְיָהּ: (ירמיה טו) "בְּבָדָד יִשְׁבְּתִי", אֲלֹא

פעין הכטחה שהבטיחם יעקב: (בראשית מח) "והיה אלהים עמכם, והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם". יערפו • טיפו. אף שמיו יערפו-טל • אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב: (שם כו) "ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'".

(כט) **אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד עִם נוֹשַׁע בֵּיהוָה מִגֹּן עוֹרֶךְ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹתֶךָ וַיִּפְחָשׁוּ אֵיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימֹו תִּדְרֹךְ: ם**
 כט טוכך ישראל לית דכותך עמא דפרקנה (מו) קדם ?? תקיף פסעך ודמן קדמוהי נצחו גפנותך ויכדכו סנאך לך ואת על פריקת צוארי מלכיהון תדרך:

כ"ג «אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל • לְאַחַר שִׁפְרַט לְהֵם הַבְּרָכוֹת, אָמַר לָהֶם: 'מָה לִּי לִפְרַט לָכֶם, כָּלֵל דְּבָר: הַכֹּל שְׁלָכֶם'. אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד • תְּשׁוּעַתְךָ בְּה' אֲשֶׁר הוּא מִגֹּן עוֹרֶךְ, תִּרְבַּב גְּאוֹתְךָ. וַיִּפְחָשׁוּ

אייביך לך • כגון הגבעונים שאמרו: (יהושע ט) "מארגן רחוקה באו עבדיך וגו'". ואתה על-במותימו תדרך • פענן שנאמר: (שם י) "שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה".

(א) **וַיַּעַל מֹשֶׁה מַעֲרֹבַת מוֹאָב אֶל-הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפְּסֹגָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יַרְחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֶת-הַגִּלְעָד עַד-דָּן:**
 א וסלק משה ממושרא דמואב לטורא דנבו ריש רמתא די על אפי ירחו וראהו יי ית כל ארעא ית גלעד עד דן:

כ"ג «מַעֲרֹבַת מוֹאָב אֶל-הַר נְבוֹ • כַּמָּה מַעֲלוֹת הָיוּ, וּפְסָעַן מֹשֶׁה בְּפִסְיַעַה אַחַת. אֶת-כָּל-הָאָרֶץ • הָרְאָהוּ אֶת כָּל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלְוֹתָהּ, וְהַמְצִיקִין הָעֲתִידִין לְהִיּוֹת מְצִיקִין לָהּ. עַד-דָּן • הָרְאָהוּ בְּגֵי דָן עוֹבְדִים

עבודת כוכבים, שנאמר: (שופטים יח) "ויקמו להם בני דן את הפסל", והראהו שמשון שעתיד לצאת ממנו למושיע.

~ נקודות משיחות קודש ~

ישנם החושבים שענן הנריות צריך להיות רק בענן של מצוה, כלשון תנ"ל: "וריון מקדימין למצות", אבל בענן של רשות – "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" – לא נוגע ענן הנריות.

ועל זה באה ההוראה מהנהגת משה רבינו בעליה להר גבו
 לראות את הארץ - שאף-על-פי שראתו את הארץ לא
 היתה ענין של מצוה, כפי-אם דבר הרשות, מפל-מקום
 "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו", "כמה מעלות היו
 ופסעו משה בפסיעה אחת", שעשה זאת בנריות כו',
 שמזה למדים שגם בעניני הרשות צריכה להיות ההנהגה
 באופן של זריזות.
 ויש להוסיף בזה - על-פי האמור לעיל שבשכר הזריזות
 (בעניני הרשות) זכה להשליחות לילך ולומר לאברהם
 צחק ויעקב שהקב"ה קנים את שבועתו:

ובהקדים - שלכאורה אינו מובן:
 כיון שבני ישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ועל-
 אחת-כמה וכמה אברהם אבינו שהוא "ראש למאמינים"
 - איך שיך לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום
 שבועתו של הקב"ה, שיצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה
 קנים את השבועה! ?
 ובענין זה רואים נקדה נפלאה - שעל-ידי ענין הזריזות
 (בעניני הרשות) הגיע משה רבינו למדרגה נעלית יותר
 אפלו מאמונתו של אברהם אבינו.
 (שיחת ש"פ האוינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ו)

**(ב) ואת כל-נפתלי ואת-ארץ אפרים ומנשה ואת
 כל-ארץ יהודה עד הים האחרון:**

כ"ט ואת כל-נפתלי. הראהו ארצו בשלוחתו
 וחרבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים
 עם סיסרא וחילותיו. ואת-ארץ אפרים ומנשה.
 הראהו ארצם בשלוחתו וחרבנה, והראהו יהושע
 נלחם עם מלכי כנען, שבא מאפרים, וגדעון שבא
 ממנשה, נלחם עם מדן ועמלק. ואת כל-ארץ

ב וית כל נפתלי וית ארעא דאפרים ומנשה
 וית כל ארעא דיהודה עד ימא מערבא:

יהודה • בשלוחתו וחרבנה, והראהו מלכות בית
 דוד ונצחונם. עד הים האחרון • ארץ המערב
 בשלוחתו וחרבנה. דבר אחר: אל תקרי "הים
 האחרון", אלא 'היום האחרון', הראהו הקדוש-
 ברוך-הוא כל המאצעות שעתידין ליארע לישראל
 עד שיחיו המתים.

**(ג) ואת-הנגב ואת-הכפר בקעת ירחו עיר התמרים
 עד-צער:**

כ"ט ואת-הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר: מערת
 המכפלה, שנאמר: (במדבר יג) "ויעלו בנגב, ויבא עד
 חברון". ואת-הכפר • הראהו שלמה יוצק כלי בית

ג וית דרומא וית מישרא בקעתא דירחו
 קרמא דדקליא עד צער:

המקדש, שנאמר: (מלכים א') "בכפר הירדן יצקם המלך
 במעבה האדמה".

**(ד) ויאמר יהוה אליו זאת הארץ אשר נשבעתי
 לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעה אתננה
 הראיתך בעיניך ושמה לא תעבר:**

כ"ט לאמר לזרעה אתננה הראיתך • כדי שתלך
 ותאמר לאברהם, ליצחק וליעקב: 'שבועה שנשבע
 לכם הקדוש-ברוך-הוא, קימה, וזהו "לאמר", לךך

ד ואמר יי לה דא ארעא די קנימית לאברהם
 ליצחק וליעקב למימר לבניך אתננה
 אחזיתך בעיניך ויתמן לא תעבר:

הראיתך לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא
 תעבר, שאלולי כך, הייתי מקנימך עד שתראה אותם
 בטועים וקבועים בה, ותלך ותגיד להם.

**(ה) וימת שם משה עבד-יהוה בארץ מואב על-פי
 יהוה:**

כ"ט וימת שם משה • (כ"ב טו) אפשר משה מת,
 וכתוב: "וימת שם משה"? אלא עד כאן כתב משה,
 מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר: אפשר

ה ומית תמן משה עבדא דיי בארעא דמואב
 על מימרא דיי:

ספר התורה חסר כלום, והוא אומר (לעיל לא): "לקוח
 את ספר התורה הזו"? אלא הקדוש-ברוך-הוא
 אומר, ומשה כותב בדמע. על-פי ה' • בנשיקה.

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי בְּאֵרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
וַיִּקְבֹּר יְתָהּ בְּחֵילְמָא בְּאַרְעָא דְמוֹאָב לְקַבְּלַת בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אִנְשׁ יְתָ קְבֻרָתָהּ עַד יוֹמָא הַדִּין:

אותם עון אשמה, וכי אחרים משיאים אותם? אלא הם משיאים את עצמם. מול בית פעור. קברו הנה מוכן שם מששת ימי בראשית, לכפר על מעשה פעור, וזה אחד מן הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה).

כ"י - וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ. הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכַבּוּדוֹ. (ספרי נשא) רבי ישמעאל אומר: הוא קבר את עצמו, וזהו אחד משלשה אַתִּין שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ בֵּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו", הוא מביא את עצמו. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "והשיאו

(ז) וּמֹשֶׁה בֶן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כָהֲתָה עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחַה:
ז ומשה בר מאה ועשרין שנין כד מית לא כהת עינוהי ולא שנא זיו יקרא דאפוהי:

כ"י - לֹא־כָהֲתָה עֵינָיו. אף משמת. וְלֹא־נָס לַחַה. לחלוחית שבו, לא שלט בו רקבון ולא נהפך תאר פניו.

(ח) וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיָּתִמּוּ יָמֵי בְּכֹי אַבְל מֹשֶׁה:
ח ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב דמואב תלתין יומין ושלטו יומי בכיתא אבלא דמשה:

לבעלה, נאמר: "כל בית ישראל", זכרים ונקבות.

כ"י - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הַזְּכָרִים, אַבְל בְּאַהֲרֹן מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה וּדְרָף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה

~ נקודות משיחות קודש ~

גם אדם פנה שבשבילו מכרחים לשנות מן האמת. במקשה חיי משה, כשהיה עסוק במלוי תפקידו, היה עסוק בלוי בעבודתה שלו, מדת האמת; אבל כאשר השלים שליחותו, הרגיש את מעלת הנהגת אהרן.

הזכרים, אבל באהרן. זכרים ונקבות (רש"י לד, ח) לכאורה, מדוע מזכירים בעת מיתת משה את החסרון שלו לגבי אהרן. ויש לומר: אהרן עשה שלום על-ידי ששנה קצת מן האמת. אף משה, שמדתו אמת, אינו מסוגל לפעל בדרך זו. ויש בזה מה שאין בזה: משה - אינו נוטה מן האמת. אהרן - מביא שלום לכל יהודי,

(לקוטי שיחות כד עמ' 255)

(ט) וַיְהִי־שֶׁעַ בֶּן־זֶנוּן מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה בְּיַסְמִךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
ט ויהי שעה בן זנון מלא רוח חכמה בייסמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את משה:

(י) וְלֹא־קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:
י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל-פנים:

ל"ב) "ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".

כ"י - אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פָּנִים אֶל־פָּנִים. שֶׁהָיָה לְבוֹ גַם בּוֹ וּמִדְבַּר אֵלָיו בְּכָל עֵת שְׂרוּצָה, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאמַר: (שמות

(יא) לְכֻל־הָאֲתָת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַח יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכֻל־עַבְדָּיו וּלְכֻל־אֶרְצוֹ:
יא לכל אתיא ומופתיא די שלחיה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:

(יב) וְלִכְלֵל הַיָּד הַחֲזָקָה וְלִכְלֵל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יַעֲבֹד מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:
 יב וְלִכְלֵל יָדָא תְּקַפְתָּא וְלִכְלֵל חֲזוּנָא רַבָּא דִּי
 עַבְד מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל: חזק

(ט) "וְאֲשַׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם", וְהִסְפִּימָה דַעַת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 הוּא לְדַעְתּוֹ, שְׁנֹאֲמַר: (לעיל ט) "אֲשֶׁר שִׁבְרֹתָ", יִישַׁר
 כַּחַךְ שְׁשִׁבְרֹתָ (שבת פז):

כ"ג - וְלִכְלֵל הַיָּד הַחֲזָקָה • שְׁקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוּחֹת
 בְּיָדָיו. וְלִכְלֵל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל • נְסִים וּגְבוּרוֹת
 שֶׁבְּמִדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל.
 שְׁנֹאֲמַר לְבוֹ לְשִׁבֵר הַלוּחֹת לְעֵינֵיהֶם, שְׁנֹאֲמַר: (לעיל

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. הסלת פרשת וזאת הברכה

~ נקודות משיחות קודש ~

מעלת משה בשבירת הלווחות

אלו ערב רב, והשופשבין זה משה, ארוסתו של הקב"ה
 אלו ישראל.
 ועל-פי-זה מוכנת בפשטות מעלת משה בשבירת
 הלווחות, שמעלה זו נעלית יותר משאר מעלותיו הנזכרות
 בכתוב, שהרי מוכן גדל ויקר ערך התורה בעיני משה
 רבנו, ובפרט שהוא זה שקבלה מידו של הקב"ה,
 ואף-על-פי-כן כּאֲשֶׁר רָאָה מֹשֶׁה רַבְּנוּ, הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן
 וְהָאוֹהֵב יִשְׂרָאֵל, שִׁישׁ מְקוֹם לְחֹשֵׁשׁ שְׁמִצִּיאוֹתָם שֶׁל
 הַלוּחֹת: יְכוּלָה לְפַגֵּעַ בְּיִשְׂרָאֵל חֲסִי-וְשִׁלוֹם, לֹא הִסֵּס כָּלֵל
 וְשִׁבְרָם מִיַּד כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵהָעֶנֶשׁ.

וְלִכְלֵל הַיָּד הַחֲזָקָה גו' אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:
 לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל - שְׁנֹאֲמַר לְבוֹ לְשִׁבֵר הַלוּחֹת לְעֵינֵיהֶם
 (לד, יב. ובפירושו רש"י)
 וְצָרִיךְ-עֵינָי אֵיךְ מֵתִים שֶׁלְאַחֲרֵי שֶׁהִכְתוּב מִסְפָּר עַל
 הַמַּעֲלוֹת הַגְּדוֹלוֹת וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוּ, יִסֵּם
 בְּ"לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", שְׁנֹאֲמַר לְבוֹ לְשִׁבֵר הַלוּחֹת
 לְעֵינֵיהֶם?

וְגַם לִזְמַר עַל-פִּי הַמְדַרְשׁ (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א):
 "מִשַּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהֵלֵךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וְהַיָּמִים אֲרוֹסְתּוֹ עִם
 הַשְּׂפָחוֹת, מֵתוֹךְ קַלְקוּל הַשְּׂפָחוֹת יֵצֵא עֲלֵיהָ שֵׁם רַע. עֲמַד
 וּשׁוֹבֵינָה וְקָרַע כְּתֻבָתָהּ. אָמַר, אִם יֹאמַר הַמֶּלֶךְ לְהִרְגָהּ,
 אִמַּר לוֹ עֲדוּן אֵינָה אֲשַׁתְּךָ. . הַמֶּלֶךְ זֶה הַקַּבְ"ה, הַשְּׂפָחוֹת

(על-פי לקוטי משיחות חלק ל"ד עמוד 217 - מתוך 'לקראת שבת')

עטרת מרים

דְּבַרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מהמדבר
 וְהִלְבֵּנוּן הָיָה וְעַד־הַנְּהַר הַגָּדוֹל
 נְהַר־פָּרַת כָּל אֶרֶץ הַחֲתִיּוֹם וְעַד־
 הַיָּם הַגָּדוֹל בְּרִיחַ מְבֹאֵה הַשָּׁמֶשׁ
 יְהִיָּה גְבוּלְכֶם: ה לא־יתיצב
 אִישׁ לְפָנָיִךְ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ כֹּאֲשֶׁר
 הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא
 אֲרַפֶּךָ לֹא אֶחָן לְךָ חֹלֶשֶׁת וְלֹא
 אֶעֱזָבְךָ: ו חזק ואמץ
 כִּרְאִי כִּי אֶתָּה תִּנְחַלֵּל אֶת־הָעָם
 הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי

הפטרת וזאת הברכה-שמחת תורה

לשמו"ת ביהושע פרק א

א אִוְיָהִי אַחֲרַי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 ב מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת וְעַתָּה לְקוֹם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן
 הַזֶּה אֶתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ג כָּל־מְקוֹם אֲשֶׁר

עטרת מרים

אִוְיָהִי אַחֲרַי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד
 יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
 בֶּן־נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 ב מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת כִּי אִלּוּ הָיָה עֲבוֹן
 חַי, לֹא וְכָלָם לְעָבוֹר אֶת הַיַּרְדֵּן כִּי
 עָלָיו נִגְזַר לְכָל עַבְדּוֹ וְעַתָּה לְקוֹם
 עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אֶתָּה וְכָל־
 הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי
 נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ג על
 כָּל־מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כִּי־
 וְנָלַכְתֶּם בּוֹ לָכֶם נִתְּתִיו כֹּאֲשֶׁר

תִּדְרֹךְ כִּי־וְנָלַכְתֶּם בּוֹ לָכֶם נִתְּתִיו כֹּאֲשֶׁר דְּבַרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מהמדבר
 וְהִלְבֵּנוּן הָיָה וְעַד־הַנְּהַר הַגָּדוֹל מְבֹאֵה הַשָּׁמֶשׁ יְהִיָּה גְבוּלְכֶם: ה לא־יתיצב אִישׁ
 לְפָנָיִךְ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ כֹּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אֲרַפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזָבְךָ: ו חזק ואמץ כִּי

יהוה אלהיכם מניח לכם נתן לכם מקום מנוחה ונתן לכם את הארץ הזאת: יד נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו חמשים לפני אחיכם כל גבורי החיל שבכם ועברו חלוצים ועזרתם אותם: טו עד

אשר יניח יהוה | יתן ה' מקום מנוחה גם לאחיכם ככם וירשו גם-המה את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן להם ושבתם לארץ ירשתכם וירשתם אותה אז תאחזו בה מבלי מערער את הארץ אשר | נתן לכם משה עבד יהוה בעבר הירדן מזרח השמש בעבר הפנורתי, הואיל ותקניו התנאי: טז ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה ולא לבד הדבר הזה שחיבנו עליו מצד הישר, כי גם ואל-כל אשר תשלחנו נלך: יז ככל אשר שמענו אל משה בן נשמע אליו רק אם יהיה יהוה אלהיך עמך כאשר היה עם משה ולא זאת לבד, כי גם: יח כל-איש אשר ימרה ימרה את-פיו ולא ישמע את-דברך לכל אשר תצונו וימת דרו מוד במלכות רק חזק ואמץ לעניש המורדים ולא למחול על פגודך:

לבוא לרשת את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן לכם לרשתה: יב ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר: יג זכור את-הדבר אשר צוה אתכם משה עבד-יהוה לאמר יהוה אלהיכם מניח לכם ונתן לכם את הארץ הזאת: יד נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו חמשים לפני אחיכם כל גבורי החיל ועזרתם אותם: טו עד אשר יניח יהוה | לאחיכם ככם וירשו גם-המה את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן להם ושבתם לארץ ירשתכם וירשתם אותה אשר | נתן לכם משה עבד יהוה בעבר הירדן מזרח השמש: טז ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה ואל-כל אשר תשלחנו נלך: יז ככל אשר שמענו אל משה בן נשמע אליו רק יהיה יהוה אלהיך עמך כאשר היה עם משה: יח כל-איש אשר ימרה ימרה את-פיו ולא ישמע את-דברך לכל אשר תצונו וימת רק

חזק ואמץ:

לאבותם לתת להם: זרק חזק ואמץ מאד בתורה לשמר לעשות ככל-התורה אשר צוה משה עבדי כי ללא זאת, לא תועיל כלום בהנהגת העם כראוי, אל-תסור מפניו כספר התורה ימין ושמאל למען תשפיל תצליח בכל אשר תלך: ח לא ימוש ספר התורה הזה

אתה תנחיל את-העם הזה את-הארץ אשר-נשבעתי לאבותם לתת להם: זרק חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל-התורה אשר צוה משה עבדי אל-תסור מפניו ימין ושמאל למען תשפיל בכל אשר תלך: ח לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל-הפתיב בו פיראז תצליח את-דרכך ואז תשפיל: ט הלוא צויתך חזק ואמץ במלחמה מול האויב אל-תערץ ואל-תחת כי עמד יהוה אלהיך בכל אשר תלך: י ביום שתמו ימי כבי אבל משה ויצו יהושע את-שמרי העם לאמר: יא עברו | בקרב המחנה וצו את-העם לאמר הקינו לכם צדה מיני מאכלים וזלתי הלחם, כי בשבעה באדר שפוט משה לקטו כון שהסתפקו בו עד ט"ז בניסן פ"י בעוד | בסוף שלשת ימים אתם עברים את-הירדן הזה לבוא לרשת את-הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן לכם לרשתה: יב ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר: יג זכור עליכם לבד את-הדבר אשר צוה אתכם ימים אתם עברים את-הירדן הזה

האמור במקרא שלפניו מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל-הפתיב בו פיראז תצליח את-דרכך ואז תשפיל: ט הלוא צויתך חזק ואמץ במלחמה מול האויב אל-תערץ ואל-תחת כי עמד יהוה אלהיך בכל אשר תלך: י ביום שתמו ימי כבי אבל משה ויצו יהושע את-שמרי העם לאמר: יא עברו | בקרב המחנה וצו את-העם לאמר הקינו לכם צדה מיני מאכלים וזלתי הלחם, כי בשבעה באדר שפוט משה לקטו כון שהסתפקו בו עד ט"ז בניסן פ"י בעוד | בסוף שלשת ימים אתם עברים את-הירדן הזה לבוא לרשת את-הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן לכם לרשתה: יב ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר: יג זכור עליכם לבד את-הדבר אשר צוה אתכם ימים אתם עברים את-הירדן הזה

חומש יומי

פרשת בראשית

בארץ הקודש מתחילים כאן

א (א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
א בְּקִדְמֵינָא בְּרָא יְיָ ית שְׁמַיָא וְיַת אֶרְעָא:

שְׁנֵי קִרְיָתַי (משלי ח): "ראשית דרכו", ובשביל ישְׁרָאֵל שְׁנֵי קִרְיָתַי (ירמיה ב): "ראשית תבואתה". ואם באת לפרשו כפשוטו, כִּף פִּרְשֵׁהוּ: בְּרֵאשִׁית בְּרֵאשִׁית שְׁמַיִם וְאָרֶץ, וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוּ וְכֵהוּ וְחִשְׁךָ וְגו', וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אור", ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה, לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות כִּף, הִיְתָה לוֹ לכתב: בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֶת הַשָּׁמַיִם וְגו', שְׁאִין לך 'ראשית' במקרא שאינו דבוק לתבה של אחרי, כמו: "בְּרֵאשִׁית מִמְלַכֶּת יְהוּדִים", "ראשית ממלכתו", "ראשית דגגד". אף כאן אֶתְּה אֹמֵר: "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְגו'", כמו בְּרֵאשִׁית בְּרָא, וְדוּמָה

כִּי בְּרֵאשִׁית • אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לֹא הָיָה צָרִיף לְהִתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה אֲלֵא מ"הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם", שֶׁהִיא מִצְוָה רֵאשׁוֹנָה שְׁנִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל. וּמָה טַעַם פָּתַח בְּ"בְרֵאשִׁית"? מִשּׁוּם (תהלים ק"א): "כַּח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לַעֲמוֹ לְתַת לָהֶם נְחִלַת גּוֹיִם", שְׁאֵם יֹאמְרוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל: לִסְטִים אַתֶּם שְׁכַבְשַׁתֶּם אַרְצוֹת שְׁבַעַה גּוֹיִם, הֵם אוֹמְרִים לָהֶם: כֹּל הָאָרֶץ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הִיא, הוּא בְּרָאָה וְנִתְּנָה לְאִשְׁרָיִךְ בְּעֵינָיו, בְּרִצּוֹנוֹ נִתְּנָה לָהֶם, וּבְרִצּוֹנוֹ נִטְלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לָנוּ. בְּרֵאשִׁית בְּרָא • אִין הַמִּקְרָא הַזֶּה אוֹמֵר אֲלֵא דְרִשׁוֹנִי, כְּמוֹ שְׁדַרְשׁוּהוּ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה: בְּשִׁבִיל הַתּוֹרָה

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהורות בלום, אברטוביץ

אלפי"ן, כְּנִגּוּד שְׁנֵי אֲלָפִים יְמוֹת הַמַּשִּׁיחַ (ראה ביר ב ד). וּבְפִרְשֵׁת בֵּא בְּקִרְא דְלִמְעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ (שמות יג ט), כְּתוּב שְׁנֵי אֲלָפִים, כְּנִגּוּד שְׁנֵי אֲלָפִים תּוֹרָה: בְּרֵאשִׁית. פִּירֵשׁ רִשׁ"י בְּזִכּוֹת הַתּוֹרָה בְּזִכּוֹת שְׁבַת [וי] בְּרִית (וי) מִלְּהָ. וְנִפְקָא לְהוּ, כִּי בְּתִיבַת 'בְּרֵאשִׁית' תִּמְצָא 'שְׁבַת', 'בְּרִית', 'אֵשׁ', וְהַתּוֹרָה נִמְשְׁלָה לְאֵשׁ, דְּכְתִיב (דברים לג ב) אֵשׁ דַּת לָמוֹ. וְעוֹד פִּירֵשׁ רִשׁ"י: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לֹא הָיָה צָרִיף לְהִתְחִיל הַתּוֹרָה [אֲלֵא מִהַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם שֶׁהִיא מִצְוָה רֵאשׁוֹנָה] וְכו' (תנחומא ישן יא). וְקָשָׁה, שְׁהָרִי כְּבָר נִצְטוּוּ עַל מִלְּהָ וְגִיד הַנְּשָׂה. וּמִיָּהוּ יֵשׁ לוֹמֵר דְּנִקֵּט מִצְוָה רֵאשׁוֹנָה שְׁנִצְטוּוּ כֹל יִשְׂרָאֵל בְּיַחַד, וְלֹא לְיַחֲד: תּוֹרָה ב

אברהם בן עזרא, וְאָמַר שְׁפִירוֹשׁ זֶה גַם בֵּן.

רשימת היומין תרצ"א - עם פענוחים עמוד קפו

(א) בְּרֵאשִׁית. לְפִיכָף הַתְּחִילָה הַתּוֹרָה בְּבִי"ת, לְפִי שֶׁהַעוֹלָם דּוּמָה לְב', שֶׁהוּא (מסוכך) [מסבב] מְשַׁלֵּשׁ וְרוּחֹתָיו וְרוּחַ צְפוֹנִית אֵינָה מְסַבֶּבֶת. וּבְאֻתָּה שְׁעָה בָּאָה אוֹת הָאֵל"ף וְקִרְאָה תִּגְר, וְשִׁלֵּם לָהּ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּמַתַּן תּוֹרָה, שֶׁפָּתַח בְּאֵל"ף בְּאֻנְכִי (ביר א י). וּבְתִיבַת בְּרֵאשִׁית יֵשׁ שְׁשֵׁה אוֹתִיּוֹת, כְּנִגּוּד זְמֵי הַמַּעֲשֵׂה. וּבְאוֹתוֹ פְּסוּק יֵשׁ בּוֹ שְׁבַעַה תִּיבּוֹת, כְּנִגּוּד זְמֵי הַשְּׁבֻעָה. וּבּוֹ עֲשָׂרִים וְשִׁמּוֹנָה אוֹתִיּוֹת, כְּנִגּוּד עֲשָׂרִים וְשִׁמּוֹנָה זְמֵי הַחֲדָשׁ. וּבְכַפְסוּק זֶה יֵשׁ שְׁשֵׁה אֲלָפִים, כְּנִגּוּד שִׁתָּא אֲלָפִין שְׁנִין הוּי עֲלָמָא, דְּכֹל אֵל"ף וְאֵל"ף מְשַׁמַּע אֵלָף. וּבְכַפְסוּק שְׁלֹאֲחֵרְיוֹ וְהָאָרֶץ, כְּתַב שְׁנֵי

דרכו של אמו"ר ללמוד בכל שנה לבד פרוש רש"י, עוד אינה פירוש (רמב"ן).

ספר השיחות תרצ"ו עמוד 54

וְזֶהוּ גַם כֵּן בִּיאוֹר הַסִּפּוּר אוֹדוֹת בְּנֵי אֲדָמוֹר הַצִּמְח צָדֵק, שְׁכָבֵל שְׁנָה הִיוּ מְקַבְּלִים עַל עַצְמָם לְלַמּוֹד חוּמַשׁ עִם פִּירוּשׁ אֶחָד הַמְּפָרְשִׁים (מְלַבֵּד פִּירוּשׁ רִשׁ"י), וְהִזְמֵן שָׁבוּ הִיוּ מְקַבְּלִים אֶת הַהַחֲלָטָה בְּזָה, וְהִיוּ נִכְנָסִים לְהַצִּמְח צָדֵק בְּשִׁנְכוֹת לְזָה - הַזֶּה בְּשְׁבַת בְּרֵאשִׁית.

שיחת שבת פרשת בראשית (התוועדות ב) תשכ"א

סוף סימן ז (תורת מנחם חלק כ"ט עמוד 311).

מְלַבֵּד זֶה [=לִמּוּד פִּרְשֵׁה חוּמַשׁ עִם פִּירוּשׁ רִשׁ"י] הִיְתָה [=אֲדָמוֹר מִהוֹרֵשׁ"ב נ"ע] לוֹמֵד תּוֹרָה (חוּמַשׁ) עִם אֵינָה פִּירוּשׁ אַחֵר. פַּעַם הַפְּנִינִים יְפוֹת'. שְׁאֵלְתִי עַל-דְּבַר פִּירוּשׁ הַרְב

עצמך, שְהָרִי הַמַּיִם קָדְמוֹ, שְהָרִי כְּתִיב: (לקמן א, ב) "וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם", וְעַדִּין לֹא גִלָּה הַמְקַרָּא, בַּסְּדוּר הַקּוֹדְמִים וְהַמְאַחְרִים כְּלוּם, בְּרִיאַת הַמַּיִם מִתִּי הִיְתָה, הָא לְמַדְתָּ, שְקָדְמו הַמַּיִם לְאַרְץ. וְעוֹד שְהַשְׁמִים מֵאֵשׁ וּמַמִּים נִבְרָאוּ, עַל-כְּרַחֵף לֹא לְמַד הַמְקַרָּא בַּסְּדוּר הַמְקַדְמִים וְהַמְאַחְרִים כְּלוּם. בְּרָא אֱלֹהִים • וְלֹא אָמַר בְּרָא ה', שְבַתְחַלָּה עֲלֶיהָ בַּמַּחְשָׁבָה לְבְרֵאתוֹ בַּמַּדְתַּ הַדִּין, וְרָאָה שְאִין הַעוֹלָם מִתְקַיֵּם, וְהַקָּדִים מַדְת רַחֲמִים וְשִׁתְפָּה לְמַדְתַּ הַדִּין, וְהִינּוּ דְכְתִיב "בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם".

לו: "תַּחֲלַת דְבַר ה' בְּהוֹשָׁע", כְּלוֹמַר תַּחֲלַת דְבִוְרוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, בְּהוֹשָׁע: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הוֹשָׁע וְגו'". וְאִם תֹּאמַר לְהוֹרוֹת בָּא, שְאֵלוֹ תַחֲלָה נִבְרָאוּ, וּפְרוּשׁוֹ 'בְּרֵאשִׁית הַכֹּל בְּרָא אֱלוֹ', וְיֵשׁ לָךְ מְקַרָּאוֹת שְמֻקְצָרִים לְשׁוֹנָם וּמְמַעֲטִים תַּבָּה אַחַת, כְּמוֹ: "כִּי לֹא סָגַר דַּלְתֵי בִטְנִי", וְלֹא פָרַשׁ מִי הַסּוּגָר. וּכְמוֹ: "יֵשׂא אֶת חֵיל דְמַשְׁק", וְלֹא פָרַשׁ מִי שְאָנּוּ. וּכְמוֹ: "אִם יַחֲרַשׁ בַּבְּקָרִים", וְלֹא פָרַשׁ אִם יַחֲרַשׁ אָדָם בַּבְּקָרִים. וּכְמוֹ: "מַגִּיד מְרֵאשִׁית אַחֲרִית", וְלֹא פָרַשׁ מַגִּיד מְרֵאשִׁית דְבַר אַחֲרִית דְבַר. אִם כֵּן, תַּמָּה עַל

~ נקודות משיחות קודש ~

כבוש הארץ על ידי בני ישראל

אֶף בְּשׁוּנָה מִכֶּף הַיָּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְעַל-יְדֵי כְבוּשָׁה, נִשְׁתַּנְּתָה מֵהוּתָה: לְפָנֵי זֶה הִיְתָה אֶרֶץ כָּכָל הָאֲרָצוֹת, וְעַכְשֵׁי נִשְׁתַּנְּתָה לְהִיּוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְשׁוּנֵי זֶה הוּא בַּפְּנִימִיּוּתָה וְלְעוֹלָם, וּמַעֲמָה אֵינָה: כּוֹלָה לְהַשְׁתַּיֵּף לְשׁוּם אִמָּה אַחֲרָת, וְגַם בְּזִמְן הַגְּלוּת פֶּאֶשׁוּר "גְּלִינּוּ מֵאֲרָצְנּוּ וְנִתְרַחֲקֵנוּ מֵעַל אֲדַמְתַּנּוּ" הִיא נִקְרָאת "אֲרָצְנּוּ" וְ"אֲדַמְתַּנּוּ"; וַיְתַרְהָ מִזֶּה: אֲסוּר לְנִכְרִי לְהִתְיַשֵּׁב בְּאֲרָצְנּוּ.

וְזוֹהֵי טַעֲנַת אַמּוֹת הַעוֹלָם "לְסֻטִּים אַתֶּם שְׂכַבְשִׁתֶּם אֲרָצוֹת שְׂבָעָה גוֹיִם": בְּיּוֹדְעִם, שְעַל יְדֵי כְבוּשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁתַּנְּתָה הָאֶרֶץ בְּמֵהוּתָה שְׁנׁוּי תְּמִידִי לְהִיּוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמַעֲמָה אֵינָה: כּוֹלָה לְהַשְׁתַּיֵּף עוֹד לְאִמָּה אַחֲרָת, אִם-כֵּן נִטְלָה מֵהֶם שְׂיִכּוּתָם לְאֶרֶץ לַחֲלוּטִין, וְלֹא כְּכַבוּשׁ שְאֵר הָאֲרָצוֹת שְאִפְשָׁר לְחֹזֵר וּלְכַבֵּשׁ, וְאִם כֵּן "לְסֻטִּים אַתֶּם".

וְהַמַּעֲנָה לְכַךְ הוּא: "כָּל הָאֶרֶץ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה הִיא, הוּא בְּרָאָה וְגו' וּבְרַצוֹנוֹ נִטְלָה מֵהֶם וַיִּתְּנָה לָנוּ": הִיּוֹת שְׁהַקֶּבֶ"ה בְּרָא אֶת הָאֶרֶץ, לְכֵן "כָּל הָאֶרֶץ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה הִיא" הִינּוּ לֹא רַק מְצִיאוֹת הַשְּׁלִיטָה בְּאֶרֶץ אֵלָּא גַם עֲצָם מֵהוּתָה, וְלָכֵן הוּא: כּוֹל לְשִׁנוֹת אֶת מֵהוּתָה שֶׁל הָאֶרֶץ לְהִיּוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(על-פי לקוטי-שיחות כרך ה עמוד 2 - מותר 'לקראת שבת')

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
בְּרֵאשִׁית - אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהִתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה אֲלָא מֵהַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם.. וּמָה טַעַם פִּתַּח בְּבְרֵאשִׁית, מֵשׁוּם כַּח מַעֲשֵׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לְתַת לָהֶם נַחֲלַת גוֹיִם, שְאִם יֹאמְרוּ אַמּוֹת הַעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל, לְסֻטִּים אַתֶּם, שְׂכַבְשִׁתֶּם אֲרָצוֹת שְׂבָעָה גוֹיִם, הִם אוֹמְרִים לָהֶם, כָּל הָאֶרֶץ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הִיא, הוּא בְּרָאָה וַיִּתְּנָה לְאַשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְרַצוֹנוֹ נִטְלָה מֵהֶם וַיִּתְּנָה לָנוּ" (א, א. וּבִפְרִוּשׁ רש"י)

וְצָרִיךְ לְהַבִּין: הָרִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּבוּשׁוּ אֶת הָאֶרֶץ כְּכַבוּשׁ מְלַחְמָה, וְכַבוּשׁ מְלַחְמָה אֵינּוּ בְּכָלֵל אֲסוּר גְּזֵל. וּכְמוֹ שֶׁלֹּא מְצִינּוּ שׁוּם אִמָּה שְׁתַּעֲנֵשׁ עַל עֲנָן זֶה דְכַבוּשׁ מְלַחְמָה, הַגַּם שְאִסוּר גְּזֵל הוּא מְשַׁבַּע מִצּוֹת בְּנֵי נַח. וְאִם כֵּן, מֵהוּ הַיְסוּד לְטַעֲנַתָּם: "לְסֻטִּים אַתֶּם"?

וְיֵשׁ לוֹמַר: בְּהַעֲבַרְתַּ דְבַר מֵאָדָם אַחַד לְזוּלָתוֹ בְּאַחַד מִדְּרָכֵי הַקְּנָנִן (מְכִינְרָה, מִתְּנָה, כְּבוּשׁ מְלַחְמָה וְכו'), אֵין מִשְׁתַּנָּה דְבַר בְּמֵהוּת הַחַפֵּץ, וְהַשְׁנוּי הוּא רַק בַּבְּעִלוֹת. וְכֵן בְּאֶרֶץ: כְּשִׁאוּמָה כּוֹבֵשֶׁת אֶרֶץ מֵאִמָּה אַחֲרָת, מֵהוּת הָאֶרֶץ לֹא מִשְׁתַּנִּית, וְהַאִמָּה הַשְּׁנוּיָה יְכוּלָה לְכַבוּשׁ אֶת הָאֶרֶץ וּלְהַחֲזִירָה אֲלֶיהָ.

בְּוֹאֲרָעָא הָוֵת צְדִיקָא וְרִיקָנִיא וְיַחֲשׁוּבָא עַל אִפִּי תְהוּמָא וְרוּחָא מִן קָדָם וְיִ מְנַשְׁבָּא עַל אִפִּי מִיָּא:

תְּהוּם וְהָאֶרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וְכֵהוּ וְחֲשָׁד עַל-פְּנֵי וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת • כִּסָּא הַכְּבוֹד עוֹמֵד בְּאוֹרִי וּמְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, בְּרוּחַ פִּיּוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּבְמֵאֲמָרוֹ, כִּיּוֹנָה הַמְרַחֶפֶת עַל הַקֵּן, אַקּוּבִטִּי"ר בְּלַע"ז.

כִּי"ר תְהוֹ וְכֵהוּ • תְהוֹ, לְשׁוֹן תַּמָּה וְשְׁמֻמוֹן, שְאָדָם תּוֹהָה וּמִשְׁתוּמָם עַל בְּהוֹ שְׂבָה. תְהוֹ • אֲשִׁטוּרִדִּישׁוֹן בְּלַע"ז. בְּהוֹ • לְשׁוֹן רִיקוּת וְצָדוֹ (בַּסְּפָרִים אַחֲרִים אֵינּוּ). עַל פְּנֵי תְהוּם • עַל פְּנֵי הַמַּיִם שְעַל הָאֶרֶץ. וְרוּחַ

(ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי־אֹר:

ג וַיֹּאמֶר יי יְהִי נְהוֹרָא וְהָאֵר נְהוֹרָא:

(ד) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

ד וַחֲזָא יי יְהִי נְהוֹרָא אֲרִי טָב וְאֶפְרַשׁ יי בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין חֹשׁוֹךְ:

כ"ג יי וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֶף בְּזָה אֲנִי צְרִיכִים לְדַבְּרֵי אַגְדָּה: רָאָהוּ שְׂאִינוּ כְּדַאי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ רְשָׁעִים, וְהַבְדִּילוֹ לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד

לְבֹא'. וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ, כִּךְ פִּרְשָׁהוּ: רָאָהוּ "כִּי טוֹב", וְאִין נָאָה לוֹ וּלְחֹשֶׁךְ שְׂיֵהִיו מִשְׁתַּמְשִׁין בְּעַרְבוּבָא, וְקָבַע לְזָה תַּחֲמוֹמוֹ בְּיוֹם, וְלְזָה תַּחֲמוֹמוֹ בְּלֵילָה.

(ה) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ קֶרָא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

ה וַיִּקְרָא יי לְנְהוֹרָא יוֹמָא וּלְחֹשׁוֹךְ קֶרָא לַיְלָה וְהָאֵר רְמַשׁ וְהָאֵר רְמַשׁ יוֹמָא חַד:

כ"ג יי יוֹם אֶחָד. לְפִי סֵדֶר לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב יוֹם רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשָׁאֵר הַיָּמִים: שְׁנֵי, שְׁלִישִׁי, רְבִיעִי. לְמָה כְּתַב "אֶחָד"? לְפִי שֶׁהִיָּה

הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא יְחִיד בְּעוֹלָמוֹ, שְׁלֹא נִבְרָאוּ הַמַּלְאָכִים עַד יוֹם שְׁנֵי, כִּךְ מְפָרֵשׁ ב'בְּרָאשִׁית רַבְּה'.

(ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מְבֹדֵל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:

ו וַיֹּאמֶר יי יְהִי רְקִיעַא בְּמַצִּיעוֹת מַיָּא וַיְהִי מְפָרִישׁ בֵּין מַיָּא לַמַּיָּא:

כ"ג יי יְהִי רְקִיעַ • תַּחֲזוֹק הַרְקִיעַ, שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׁנִבְרָאוּ שְׁמַיִם בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, עַדִּין לַחִים הָיוּ, וְקָרְשׁוּ בְּשְׁנֵי מַגְעַרַת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא, בְּאֶמְרוֹ: "יְהִי רְקִיעַ", וְזָהוּ שֶׁכְּתוּב: "עַמּוּדֵי שְׁמַיִם יְרוּפְפוּ" כֹּל יוֹם רִאשׁוֹן, וּבְשְׁנֵי: "וַיִּתְמָהוּ מַגְעַרְתּוֹ", כְּאֵדָם שֶׁמִּשְׁתַּמֵּם וְעוֹמֵד

מַגְעַרַת הַמַּיִם עָלָיו. בְּתוֹךְ הַמַּיִם • בְּאֶמְצַע הַמַּיִם, שְׂיֵשׁ הַפְּרָשׁ בֵּין מַיִם הַעֲלִיוֹנִים לְרְקִיעַ, כְּמוֹ בֵּין הַרְקִיעַ לַמַּיִם שֶׁעַל הָאֶרֶץ. הָאֵ לַמְדַת, שֶׁהֵם תְּלוּיִים בְּמַאֲמְרוֹ שֶׁל מְלַךְ.

(ז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מַעַל לְרְקִיעַ וַיְהִי־כֵן:

ז וַיַּעֲבַד יי יְהִי רְקִיעַא וְאֶפְרִישׁ בֵּין מַיָּא דִּי מַלְבַּע לְרְקִיעַא וּבֵין מַיָּא דִּי מַעַל לְרְקִיעַא וְהָאֵר כֵּן:

כ"ג יי וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ • תִּקְנֵנוּ עַל עַמּוּדוֹ, וְהִיא עֲשִׂיתָּהּ, כְּמוֹ: "וַיַּעֲשֶׂתָּהּ אֶת צְפַרְנִיקָהּ". מַעַל לְרְקִיעַ • "עַל הַרְקִיעַ" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "מַעַל לְרְקִיעַ", לְפִי שֶׁהֵן תְּלוּיִים בְּאִוִיר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַר: "כִּי טוֹב" בְּיוֹם שְׁנֵי? לְפִי שְׁלֹא הִיָּה נִגְמַר מְלֶאכֶת הַמַּיִם

עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, וְהָרִי הִתְחִיל בָּהּ בְּשְׁנֵי, וְדָבָר שְׁלֹא נִגְמַר אִינוּ בְּמִלּוּאָה וְטוֹבוֹ. וּבְשְׁלִישִׁי שְׁנִגְמְרָהּ מְלֶאכֶת הַמַּיִם וְהִתְחִיל וְנִגְמַר מְלֶאכֶה אַחֲרָת, כְּפֹל בּוֹ "כִּי טוֹב", שְׁתֵּי פְעָמִים, אֶחָד לְגַמַר מְלֶאכֶת הַשְּׁנֵי וְאֶחָד לְגַמַר מְלֶאכֶת הַיּוֹם.

(ח) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרְקִיעַ שְׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁנֵי:

ח וַיִּקְרָא יי לְרְקִיעַא שְׁמַיָּא וְהָאֵר רְמַשׁ וְהָאֵר צְפַר יוֹם שְׁנֵי:

כ"ג יי וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרְקִיעַ שְׁמַיִם • שָׂא מַיִם, שָׂם מַיִם, אֵשׁ וּמַיִם שֶׁעָרְבָן זֶה בְּזָה וְעָשָׂה מֵהֶם שְׁמַיִם. (בַּסְּפָרִים אַחֲרִים: שְׁמַיִם, שָׂם מַיִם, דָּבָר אַחֵר: אֵשׁ וּמַיִם) •

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהירות כלום, אברטוביץ
(ג) יְהִי אֹר וַיְהִי אֹר. מָה שְׁלֹא כְּתוּב 'וַיְהִי כֵן' כְּמוֹ בְּאַחֲרִים, לְפִי שְׂמָה שֶׁכְּתוּב כֵּן בְּאַחֲרִים לְקַצֵּר דְּבָרָיו נִכְתַּב, אֲרִיכוֹת בְּתִיבַת 'וַיְהִי אֹר' מִבְּתִיבַת 'וַיְהִי כֵן' תוֹרַח ד' צְטָרַף לְהַאֲרִיךְ, אֶבֶל הִכָּא אִין כָּאן 'וַיְהִי כֵן' תוֹרַח ד'

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיַּבְּשָׁה וַיְהִי־כֵן:

כ"ט - יָקוּוּ הַמַּיִם • שְׂטוּחִין הָיוּ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְהִקְנוּם בְּאוֹקְנָנוּס, הוּא הַיָּם הַגָּדוֹל שֶׁבְּכָל הַיָּמִים.

(י) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְּשָׁה אֶרֶץ וּלְמַקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיִּרְא אֱלֹהִים בְּיָטוֹב:

כ"ט - קָרָא יַמִּים • וְהֵלֵא יָם אֶחָד הוּא? אֵלֶּא אֵינּוּ דוּמָה טַעַם דָּג הָעוֹלָה מִן הַיָּם בְּעַכּוֹ, לְדָג הָעוֹלָה מִן הַיָּם בְּאֶסְפְּמִיא.

(יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זֶרְעוּבוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:

כ"ט - תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב • לֹא דְשָׂא לְשׁוֹן עֵשֶׂב וְלֹא עֵשֶׂב לְשׁוֹן דְּשָׂא, וְלֹא הָיָה לְשׁוֹן הַמִּקְרָא לִזְמַר תַּעֲשִׂיב הָאָרֶץ, שְׁמִינֵי דְשָׂאִין מְחַלְקִין, כָּל אֶחָד לְעֲצָמוֹ נִקְרָא עֵשֶׂב פְּלוּנֵי, וְאִין לְשׁוֹן לְמַדְבַּר לִזְמַר דְּשָׂא פְלוּנֵי, שְׁלִשׁוֹן דְּשָׂא הוּא לְבִישַׁת הָאָרֶץ בְּעֵשְׂבִים כְּשֶׁהִיא מִתְמַלֵּאת בְּדְשָׂאִים. תִּדְשָׂא הָאָרֶץ • תִּתְמַלֵּא וְתִתְכַסֶּה לְבוּשׁ עֵשְׂבִים, בְּלִשׁוֹן לְע"ז נִקְרָא דְשָׂא אַרְבָּאז"י, כְּלָן בְּעַרְבוּכְיָא, וְכָל שְׂרָשׁ לְעֲצָמוֹ נִקְרָא

(יב) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה פְּרִי אֲשֶׁר זֶרְעוּבוֹ לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים בְּיָטוֹב:

כ"ט - וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ וְגו' • אַף־עַל־פִּי שְׁלֹא נִאָּמַר "לְמִינֵהוּ" בְּדְשָׂאִין בְּצוּוּיָיְהֵן, שְׁמַעוּ שְׁנַצְטוּוּ הָאֵילָנוֹת

(יג) וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי:

(יב) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא [וגו'] לְמִינֵהוּ. בְּמִסְכַּת חוֹלִין (ס). דְּרִישׁ שְׁנַצְטוּוּ דְשָׂאִים קַל־וְחוֹמֵר בְּעֲצָמָן וְכוּ', פִּתַּח שֵׁר הָעוֹלָם וְאָמַר זֶהי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם [נִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו] (תהלים קד לא). וְקִשְׁשָׁה לְמֵאן דְּאָמַר חֲנוּךְ זֶה מִשְׁטְרוֹן, וּמִשְׁטְרוֹן זֶה שֵׁר הָעוֹלָם (ראח

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהורות כלום, אברטוביץ
תוס' חולין שם ד"ה פסוק, שְׁהָרִי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה עֲדִין לֹא נִבְרָא חֲנוּךְ. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים דְּתַרִּי שֵׁר הָעוֹלָם הוּוּ. וְעוֹד יֵשׁ לִזְמַר, דִּהְיָה לֹא הוּוּיָא כְּמֵאן דְּאָמַר חֲנוּךְ זֶה מִשְׁטְרוֹן. וּמִיָּהוּ אַף לְדִידֵיהּ יֵשׁ לְיִשְׁבּוּ, דְּנֵהִי דְאִיהוּ לֹא נִבְרָא, נִשְׁמַתוּ אוּ מִזְלוּ מִיָּהָ נִבְרָא שְׁאָמַר לְהוּוּא קָרָא, כְּדָאשְׁכַּחן גַּבִּי סֵפֶר תּוֹלְדַת אָדָם (להלן ה א), דְּרָרְשִׁינָן (ע"ז ה.) מְלַמֵּד שְׁהָרָאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְאָדָם [הִרְאָשׁוֹן] דּוֹר דּוֹר וְחֲכָמִיר, אַף־עַל־פִּי שְׁלֹא נִבְרָאוּ אוֹתָן הַדּוֹרוֹת, מִכָּל־מָקוֹם נִשְׁמַתָּם וּמִזְלָם הָרָאָה לוֹ: תוֹרַה יג

יְהוָה יִצְמַח בְּיָמֵינוּ וְיִהְיֶה נְהוֹרֵינוּ בְּרִקְיעַ דְּשָׁמַיָא
לְאַפְרָשָׁא בֵּין יַמְמָא וּבֵין לִילַיָא וְיִהוֹן
לְאַתֵּין וּלְזַמְנֵין וּלְמַמְנֵי בְּהוֹן יוֹמֵין וְשָׁנֵין :

(ד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מֵאֲרֶת בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם
לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וַהֲיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים
וּלְיָמִים וּלְשָׁנִים:

כְּשֶׁהֲמֵאוֹרוֹת לֹקִינ, סִימָן רַע הוּא לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר
(רמיה ט'): "וּמֵאֲתוֹת הַשָּׁמַיִם אֵל תַּחֲתוֹ", בְּעִשׂוֹתְכֶם רָצוֹן
הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֵין אַתֶּם צְרִיכִין לְדָאג מִן
הַפְּרָעָנוֹת. וּלְמוֹעֲדִים. עַל שֵׁם הַעֲתִיד, שְׁעִתִּידִים
יִשְׂרָאֵל לְהַצִּטּוֹת עַל הַמוֹעֲדוֹת, וְהֵם נִמְנִים לְמוֹלַד
הַלְּבָנָה. וּלְיָמִים. שְׁמוֹשׁ הַחֲמָה חֲצִי יוֹם, וְשְׁמוֹשׁ
הַלְּבָנָה חֲצִי, הָרִי יוֹם שְׁלֹם. וְשָׁנִים. לְסוּף שִׁס"ה
יָמִים (סְפָרִים אֲחֵרִים: וְרִבְעֵי יוֹם), וְגַמְרוּ מִתְּלַחֵן בִּי"ב מְזֻלוֹת
הַמְּשָׁרְתִים אוֹתָם, וְהִיא שְׁנָה. (סְפָרִים אֲחֵרִים: וְהוּא שִׁס"ה יוֹם
וְרִבְעֵי יוֹם), וְחוֹזְרִים וּמִתְחִילִים פְּעַם שְׁנֵיָה לְסַבֵּב בְּגִלְגֵּל
כְּמִתְלַחֵן הַרְאֵשׁוֹן.

כש"כ יהי מארת וגו'. מיום ראשון נבראו, וברביעי
צנה עליהם להתלות ברקיע. וכן כל תולדות שמים
וארץ נבראו ביום ראשון, וכל אחד ואחד נקבע
ביום שנגזר עליו, הוא שכתוב: "את השמים", לרבות
תולדותיהם, ו"את הארץ", לרבות תולדותיה. והי
מארת. חסר וי"ו כתיב, על שם שהיא יום מארה,
לפל אסקרה בתינוקות, הוא ששנינו: 'ברביעי, היו
מתענים על אסקרה, שלא תפל בתינוקות'. להבדיל
בין היום ובין הלילה. משנגזר האור הראשון, אבל
בשבעת ימי בראשית, שמשו האור והחשך
הראשונים יחד, בין ביום ובין בלילה. והיו לאת.

טו ויהוון לנהורין ברקיעא דשמיא לאנהרא
על ארעא והוה כן:

(טו) וַהֲיוּ לְמֵאוֹרוֹת בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ
וַיְהִי-כֵן:

כש"כ יהיו למאורת. עוד זאת שמשו, שיאירו לעולם.

טז ועבד יי ית תרין נהוריא רברביא ית
נהורא רבא למשלט ביממא וית נהורא
זערא למשלט בליליא וית פוכביא:

(טז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמֵּאוֹרוֹת הַגְּדֹלִים אֶת-
הַמָּאוֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת-הַמָּאוֹר הַקָּטָן
לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַפּוֹכְבִּים:

שישתמשו בכתר אחד. ואת הפוכבים. על-ידי
שמעט את הלבנה, הרבה צבאיה להפיס דעתה.

כש"כ המארת הגדלים וגו'. שוים נבראו, ונתמעטה
הלבנה על שקטרגה ואמרה: "אי אפשר לשני מלכים

יז ויהב יתהוון יי ברקיעא דשמיא לאנהרא
על ארעא:

(יז) וַיִּתֵּן אַתֶּם אֱלֹהִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר
עַל-הָאָרֶץ:

יח ולמשלט ביום ובלילה ובליילא ולאפרשא בין
נהורא ובין חשוכא וחזא יי ארי טב:

(יח) וּלְמַשֵּׁל בַיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין
הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בְּיָטוֹב:

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהורות בלום, אברטובין

יתברך שקטרגה והקטינה. ולאותן
שגורסים ראה 'הקטין', הפירוש פה,
ראה השם יתברך שעתידין האומות
העולם לטעות אחר השמש ולעשותו
עבודה נרה, עמד ותיקן צורת הלבנה
להראותן שאין השמש אלוה, שהרי
יש שמש אחר הגיון ונאה
כמהוה: תורה יז

(שבת פח): הנעלבין ואינם עולבין,
שומעים חרפתם ואינם משיבין,
עליהם הפתוי אומר (שופטים ה לא)
ואהבו כצאת השמש בגברתו.
כשמש ששמע חרפתו ולא השיב
ונתגדל על ידי כן. וגם ביוצר של
שבת יש גורסים ראה 'הקטין' צורת
הלבנה, והכי פירוש, ראה השם

(טז) את שני המאורות הגדולים.
פירוש, שניהם גדולים, ומיהו האחד
גדול מהביר, כדכתיב את המאור
הגדול ואת המאור הקטן. ורבותינו
דרשו (תולין ט) בתחילה נבראו שוין
בגדילה, וקטרגה הלבנה ונתמעטה.
והשמש עמד בגדולתו, לפי ששמע
חרפתו ולא השיב, והיינו דאמרין

יט ותהו רמש ותהו צפר יום רביעיאי:

(יט) וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי:

כ ואמר יי ירחשון מיא רחש נפשא חיקא ועופא יפרח על ארעא על אפי רקיעא דשמיא:

(כ) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם:

בשקצים, כגון נמלים וחסושים ותולעים. ובכריות, כגון חלד ועכבר וחמט וכיוצא בהם, וכל הדגים.

כ"ג נפש חיה • שיהא בה חיות. שרץ • כל דבר חי שאינו גבה מן הארץ, קרוי שרץ: בעוף, כגון זבובים.

כא וברא יי ית תנינא רבכניא וית כל נפשא חיקא דרחשא די ארחישו מיא לזניהון וית כל עופא דפרח לזניהי וחזא יי ארי טב:

(כא) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּיִנִּים וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרֹמֶשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם וְאֵת כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:

וירבו - לא תקנים העולם בפניהם. "התנינים" כתיב. נפש החיה • נפש שיש בה חיות.

כ"ד התנינים • דגים גדולים שבים. ובדברי אגדה: הוא לויתן וכן זוגו, שבראם זכר ונקבה, והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא, שאם פרו

~ נקודות משיחות קודש ~

קנה לך חבר

רק בנוגע לאנשים רגילים, אבל כשמדבר באנשים שהם בדרגת "לוייתן", אולי אין הם צריכים ל"חבר", ויכולים להסתדר לבד בעבודת ה'. ועל זה באה ההוראה מהלוייתן שגם לו ברא ה' "כך זוג", להראות שגם מי שעבודתו לקונו היא באפן גבוה ביותר, גם הוא צריך ל"חבר" ו"כך זוג" בעבודת ה'. (ומכאן ראיה עד היכן חשוב "חבר" ו"כך זוג" בעבודת ה' אצל כל אחר, ובקל-וחמר מאלו שבבחינת "לוייתן").

(על-פי לקוטי-שיחות כרך ה עמוד 16 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ויברא אלהים את-התנינים הגדלים הוא לויתן וכן זוגו (א, כא. ובפירושו ר"י) יש לפרש זה על-פי דרך החסידות: בספר "לקוטי תורה" (שמיני יח, ב) מבאר אדמו"ר הזקן ש'לוייתן' הוא 'לשון התחברות, כמו הפעם ילנה אישי אלי', ומרמז על צדיק שמחבר כל פלו לעבודת ה'. והנה, הנה אפשר לחשוב שאף שכלל גדול בעבודת ה' הוא "קנה לך חבר", שבשביל להצליח בעבודת ה' צריך כל אחד שיהנה לו חבר, שיעזרו אחד לרעהו להתגבר על כל המכשולים, הרי אפשר שיעלה על הדעת שזהו

כב ובריה יתהון יי למימר פושו וסגו ומלו ית מיא ביממא ועופא יסגי בארעא:

(כב) וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ ורבו ומלאו את-המים בימים והעוף ירב בארץ:

עשו פרות. ורבו • אם לא אמר אלא "פרו", הנה אחד מוליד אחד ולא יותר, וכא "ורבו", שאחד מוליד הרבה.

כ"ד ויברך אותם • לפי שמחסרים אותם, וצדין מהם ואוכלין אותם, הצרכו לברכה, ואף החיות הצרכו לברכה, אלא מפני הנחש שעתיד לקללה, לכך לא ברך, שלא יחא הוא בכלל. פרו • לשון פרי, כלומר

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהדורת בלום, אברמוביץ

דלמוצאי שבת בראשית הביא אדם שתי בהמות והרפיכן זו על זו ויצא מהן פרד, לא קשיא מידי, ד'פרו ורבו' נאמר קודם: תורה כג

ולא הווי בכלל ברכה, כדאמרין (פסחים ג:) הוא ענה אשר מצא את הימם במדבר (לחלן לו כד), ולפיכך אינן פרות ורבות בעולם. ואפילו לרבי יוסי דמסיק בפרק מקום שנהגו (פסחים שם)

(כב) ויברך אותם אלהים. וכן ויברך אלהים את יום השביעי (לחלן ב ג). הא למדת, שהקונה דבר חדש מברך שהחינו (תנחומא ד): פרו ורבו. ופרדות לא היו בעולם

כג) וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי:

כג וְהָיָה רֵמֶשׂ וְהָיָה צֶפֶר יוֹם חַמִּישָׁאִי:

כד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ
בַּהֶמָּה וּרְמֶשׂ וְחַיֵּיתוֹ־אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן:

כד וַאֲמַר יי תפק ארעא נפשא חיתא לזנה
בעיר ורחש וחות ארעא לזנה ויהיה כן:

ורומשים על הארץ ונראים פאלו נגדרים, שאין
הלוכך נפר. כל לשון "רמש" ו"שגן", בלשוננו
קונמובריי"ש.

כ"ד - תוצא הארץ • הוא שפרשתי, שהכל נברא מיום
ראשון, ולא הצרכו אלא להוציאם. נפש חיה •
שיש בה חיות. ורמש • הם שרצים, שהם נמוכים

כה) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיֵּית הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־
הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת פְּלִרְמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ
וַיֵּרָא אֱלֹהִים בְּיָמֹוֹב:

כה ועבד יי ית חות ארעא לזנה וית בעירא
לזנה וית כל רחשא דארעא לזנהי וחזא יי
ארי טב:

כ"ה - ויעש • תקנם בצביונם, בתקונן ובקומתן.

כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוֹתֵנוּ
וַיִּרְדּוּ בְדִגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־
הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

כו וַאֲמַר יי נעביד אינשא בצלמנא
כדמותנא וישלטון בנוני ימא ובעופא
דשמאי ובעבירא ובכל ארעא ובכל רחשא
דרחש על ארעא:

במעשה בראשית. נעשה אדם • אף-על-פי שלא
סיעוהו ביצירתו ויש מקום לאפיקורסים לרדות, לא
נמנע הכתוב מללמד 'דרך ארץ' ומדת ענוה, שיהא
הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן, ואם כתב "אעשה
אדם", לא למדנו שהיה מדבר עם בית דינו, אלא
עם עצמו, ותשובתו כתב בצדו: "ויברא אלהים את
האדם" ולא כתב 'ויבראו'. בצלמנו • בדפוס שלנו.
כדמותנו • להבין ולהשפיל. וירדו בדגת הים • יש
בלשון הזה לשון רדוי ולשון ירידה: זכה, רודה
פחיות ובבהמות. לא זכה, נעשה ירוד לפניהם והחיה
מושלת בו.

כ"ו - נעשה אדם • ענותנותו של הקדוש-ברוך-הוא
למדנו מפאן: לפי שהאדם הוא בדמות המלאכים
ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהם. וכשהוא דן את
המלאכים הוא נמלך בפמליא שלו, שכן מימינו
באחאב, שאמר לו מיכה: "ואיתי את ה' יושב על
כסאו, וכל צבא השמים עומד עליו מימינו
ומשמאלו". וכי יש זמין ושמאל לפניו? אלא אלו
מימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה, וכן "בגגרת
עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא". אף פאן
בפמליא שלו נטל רשות, אמר להם: יש בעליונים
כדמותי. אם אין כדמותי בפתחונם, הרי יש קנאה

כז) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם
בְּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:

כז וברא יי ית אדם בצלמה בצלם אלהין
ברא יתה דכר ונקבא ברא יתהון:

לו, צלם דיוקן יוצרו הוא. זכר ונקבה ברא אתם •
ולהלן הוא אומר: "ויקח אחת מצלעתיו וגו'". מדרש
אגדה, שנבראו שני פרצופים בכריאה ראשונה,
ואחר-כך חלקו. ופשוטו של מקרא: פאן הודיעך
שנבראו שניהם בששי, ולא פרוש לך כיצד ברייתן,
ופרוש לך במקום אחר.

כ"ז - ויברא אלהים את האדם בצלמו • בדפוס
העשוי לו, שהכל נברא במאמר והוא נברא בידים,
שנאמר (תהלים קלט): "ותשת עלי פככה", נעשה בחותם
כמטבע העשויה על-ידי רשם, שקורין קוני"ו בלע"ז,
וכן הוא אומר: "תתהפף כחמר חותם". בצלם
אלהים ברא אתו • פרוש לך שאתו צלם המתקן

כח וּבְרִיךְ יְתְהוֹן יְיָ וְאָמַר לְהוֹן יְיָ פּוֹשֵׁוּ וּסְגוּ וּמְלוּ יְת אַרְעָא וּתְקוּפוּ עֲלֵהּ וּשְׁלוּטוּ בְּנוּגֵי נְפֵא וּבַעוּפֵא דְשָׁמַיָא וּבְכֹל חִתָּא דְרַחֲשָׂא עַל אַרְעָא :

(כח) וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֹאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבַשְׁתֶּהּ וּרְדוּ בְּדֹגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הַרְמִישֵׁת עַל־הָאָרֶץ :

כט"ו ◀ וּכְבַשְׁתֶּהּ • חֶסֶר וַי"ו, לְלַמְדָּךְ שֶׁהַזְכָּר כּוֹבֵשׁ אֶת הַנְּקֵבָה שְׁלֵא תֵהֵא יַצְאֲנִית. וְעוֹד, לְלַמְדָּךְ שֶׁהָאִישׁ שֶׁדָּרְכוּ לְכַבֵּשׁ, מַצְנֵה עַל פְּרִיָה וּרְבִיָה – וְלֹא הָאִשָּׁה.

כט וְאָמַר יְיָ הֵא יְהִיבִית לְכוּן יְת פֶּל עֶסְפָּא דְבַר זְרַעָה מְזֻדְרַע דִּי עַל אֲפִי כָל אַרְעָא וְיָת פֶּל אֵילָנָא דִּי בַה פִּירִי אֵילָנָא דְבַר זְרַעָה מְזֻדְרַע לְכוּן יְהֵא לְמִיכָל :

(כט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בוּ פְרִיעֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָה :

יחד פֶּלֶם. וּכְשָׁבֵאוּ בְּגֵי נַח, הַתִּיר לָהֶם בְּשׂוֹר, שְׁנֵאָמַר: "כָּל רִמֵּשׁ אֲשֶׁר הוּא חַי וְגו'" , "כִּי־יִרְק עֵשֶׂב", שֶׁהַתִּרְתִּי לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן, "נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל".

כט"ו ◀ לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָה וּלְכָל חַיַּת הָאָרֶץ • הַשְּׂוֹה לָהֶם בְּהֵמוֹת וּחַיֹּת לְמֵאֲכָל וְלֹא הִרְשִׂיה לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ לְהַמִּית בְּרִיָה וְלֵאֲכָל בְּשׂוֹר, אִךְ פֶּל יִרְק עֵשֶׂב יֵאָדְלוּ

ל וּלְכָל חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל רִמֵּשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בוּ נִפְשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יִרְק עֵשֶׂב לְאֹכְלָה וַיְהִי־כֵן :

(ל) וּלְכָל־חַיַּת־הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל רִמֵּשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בוּ נִפְשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יִרְק עֵשֶׂב לְאֹכְלָה וַיְהִי־כֵן :

לא וַחֲזָא יְיָ יְת פֶּל דִּי עֲבַד וְהָא תְקִין לְחֻדָּא וְהָרָה רִמֵּשׁ וְהָרָה צִפּוֹר יוֹם שְׁתִּיתָאִי :

(לא) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי :

הוא שְׁשִׁי בְּסִינן. (סְפָרִים אַחֲרִים, שְׁבִיּוֹם ו' בְּסִינן, שְׁקִבְלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה, נִתְחַזְקוּ פֶל וְצִירַת בְּרֵאשִׁית, וְנִחְשָׁב כְּאֵלוּ נִבְרָא הָעוֹלָם עִמָּה, וְזֶהוּ "יוֹם הַשְּׁשִׁי" בַּה"א, אוֹתוֹ יוֹם ו' בְּסִינן) הַמוֹכֵן לְמַתֵּן תּוֹרָה.

כט"ו ◀ יוֹם הַשְּׁשִׁי • הוֹסִיף ה' בְּשִׁשִּׁי, בְּגִמְרַ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, לוֹמַר שֶׁהַתְּנָה עִמָּהֶם עַל־מַנְת שֶׁיִּמְקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁי תּוֹרָה. דְּבַר אַחֵר: "יוֹם הַשְּׁשִׁי", פֶּלֶם תְּלוּיִים וְעוֹמְדִים עַד "יוֹם הַשְּׁשִׁי",

א וַאֲשַׁתְּכֻלּוּ שְׁמַיָא וְאַרְעָא וְכָל חַיִּלְהוֹן :

ב (א) וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם :

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהירות בלום, אברמובין

6. וַאֲיֵתָא בְּפִרְקָא פֶּל כְּתָבִי (שְׁבַת קִישׁ), בְּשַׁעָה שְׁאָדָם אוֹמַר וַיְכַלּוּ שְׁנֵי מְלָאכִים הַמְּלוּיִם לוֹ לְאָדָם מִנִּיחִים וְדִיָּהֶם עַל רֵאשׁוּ, וְאוֹמְרִים לוֹ וְסָר עֲוֹנְךָ וְחַטָּאתְךָ תִּכְפֹּר (ישעיהו ז' ז). וְאִם תֹּאמַר וּמֵאֵי שְׁנָא פְּסוּק זֶה. וַיֵּשׁ לוֹמַר מִשׁוּם דְּכְתִיב גְּבִי עֲדוּת (ויקרא ה' א) אִם לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ, וְזֶה שְׁאוֹמַר וַיְכַלּוּ, לֹא עֵיכֵב עֲדוּתוֹ וְהִגִּידוּ: תּוֹרָה ב

וּשְׁבַצְתָּ. וַיֵּרָא וְהָאֵיךְ לְהַעֲמִיד מַמְנָה כְּהַנִּים גְּדוֹלִים, שְׁנֵאָמַר (תהלים קכח א) [אֲשַׁתְּךָ כְּגִפְן פְּרִיָה בִּינְכִתִּי בֵּיתְךָ] בְּנִיךָ כְּשִׁתְּלִי זִיתִים, שְׁנִמְשָׁחִים בְּשֶׁמֶן זֵית (תנחומא ושלח ה'ו): תּוֹרָה כֵּט ב (א) וַיְכַלּוּ. מִנֵּינן שְׁאֲנוּ אוֹמְרִין אוֹתוֹ בְּעַמִּיבָה, לְפִי שֶׁהוּא עֲדוּת עַל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׁבָרָא עוֹלְמוֹ בְּשַׁשָּׁה יָמִים, וְעֲדוּת מְעוּמָד, דְּכְתִיב (דברים י"ז) וְעַמְדוֹ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים (שְׁבוּעוֹת)

(כח) וּכְבַשְׁתֶּהּ. חֶסֶר וַי"ו, לְלַמְדָּךְ שֶׁדָּרְךְ הָאִישׁ לְכַבּוֹשׁ אֶת הַנְּקֵבָה שְׁלֵא תֵהֵיָה יַצְאֲנִית לְגֵרוֹם תְּקֵלָה לְעֲרוּהָ, כְּמוֹ שֶׁעֲשִׂתָהּ לְאָה שֶׁהִרְגִּילָה לְצֵאת וְגִרְמָה תְּקֵלָה לְבִתָּה (ראה ב"ר ח' יב, פ א). וְכָל מִי שֶׁמַּצְנֵעַ עֲצָמָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת רְאוּיָה לְהִנְשָׂא לְכַהֵן גְּדוֹל, שְׁנֵאָמַר (תהלים מה יד) פֶּל כְּבוֹדָה בַּת מְלֶךְ פְּנִימָה [מִמְשַׁבְּצוֹת] וְגו', כְּלוֹמַר שֶׁתִּנְשָׂא לְמִי שֶׁכְּתוּב בּוֹ (שְׁמוֹת כח לט)

(ב) וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

ב וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

כִּאלוּ כָלָה בּוֹ בַּיּוֹם. דְּבַר אַחֵר: מָה הָיָה הָעוֹלָם חָסֵר? מְנוּחָה. כָּאת שְׁבֹת, כָּאת מְנוּחָה, כָּלְתָה וְנִגְמְרָה הַמְּלָאכָה.

וַיִּכַּל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: בְּשֶׁר־וְדָם שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ עֲתִיו וְרַגְעִיו, צָרִיף לְהוֹסִיף מַחֵל עַל הַקֹּדֶשׁ, אָבֵל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׂיֹדֵעַ עֲתִיו וְרַגְעִיו, נִכְנָס בּוֹ כְּחוּט הַשְּׁעָרָה וְנִרְאָה

~ נקודות משיחות קודש ~

יְהוּדֵי הַמְּרָגִישׁ אֶת קְדוּשַׁת הַשְּׁבֹת יוֹדֵעַ מִתֵּי הַשְּׁבֹת נִכְנָסֵת (וּכְמִסּוּפָר עַל הַרֵב הַקְּדוֹשׁ רַבִּי יִשְׂרָאֵל מְרוֹז'וֹן, שְׁנֵהָג לַעֲשׂוֹן מִקְטָרֵת בְּעֶרֶב שְׁבֹת, וּכְשֶׁהֲרָגִישׁ אֶת זְמַן כְּנִיסַת הַשְּׁבֹת, זָרַק אֶת הַמְּקַטְרֵת מִזְדוֹ וּפְנָיו נִשְׁתַּנּוּ).

זוֹ מִשְׁמַעוֹת שְׁנֵי הַלְשׁוֹנוֹת שְׁבֹר־שׁי, "עֲתִיו" ו"רַגְעִיו": עֲתִיו – מִכְּנֵן לְיִדְעָה שְׁמָרְגִישׁ אֶת הַזְּמַן מִחֻמַּת עֲצוּמוֹ, דְּהִנּוּ שְׂיֹדֵעַ שֶׁהַשְּׁבֹת נִכְנָסֵת מִתּוֹךְ הַרְגֵּשׁת קְדוּשַׁת הַשְּׁבֹת. [כִּי "עַת" פִּירוּשָׁה זְמַן לַעֲנֵן מְסוּיִים, כְּמוֹ "עַת לְלֶדֶת גוֹ" עַת לְשַׁחַק גוֹ"] (קֹהֵלֶת א).

רַגְעִיו – מִכְּנֵן לְיִדְעָה שְׂיֹדֵעַ עַל בּוֹא הַדְּבָר מִתּוֹךְ סְפִירַת הַזְּמַן שְׂעֵבֵר עַד עֵתָה, דְּהִנּוּ שְׂיֹדֵעַ עַל כְּנִיסַת הַשְּׁבֹת מִסְפִּירַת הַזְּמַן, הַשְּׁעוֹת וְהַרְגְעִים מִהַשְּׁבֹת שְׂעֵבֵרָה.

(לקוטי־שיחות כרך ה, עמ' 25)

וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי (ב, ב)

וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, בְּשֶׁר־וְדָם שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ עֲתִיו וְרַגְעִיו, צָרִיף לְהוֹסִיף מַחֵל עַל הַקְּדוֹשׁ; אָבֵל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׂיֹדֵעַ עֲתִיו וְרַגְעִיו, נִכְנָס בּוֹ כְּחוּט הַשְּׁעָרָה וְנִרְאָה כְּאִלוֹ כָּלָה בּוֹ בַּיּוֹם (רש"י)

מָהוּ הַכֶּפֶל "עֲתִיו" ו"רַגְעִיו" וּמָה מִשְׁמַעוֹת כָּל אֶחָד מֵהֶם? יִדְעַת זְמַן מְסוּיִים, כְּגוֹן יִדְעַת שְׁעַת כְּנִיסַת הַשְּׁבֹת, יְכֹלֵה לְהִיּוֹת בְּשִׁתֵּי דְרָכִים:

א) עַל־יְדֵי סְפִירַת הַזְּמַן, הַשְּׁעוֹת וְהַרְגְעִים שְׂעֵבֵרוּ מִהַשְּׁבֹת שְׂעֵבֵרָה עַד עֵתָה, וּכְשֶׁעוֹבְרִים חֲמִשָּׁה יָמִים וְכֹךְ וְכֹךְ שְׁעוֹת וְרַגְעִים שֶׁל הַיּוֹם הַשִּׁישִׁי, יוֹדְעִים שְׂעֵכְשִׁיו מִתְחִיל יוֹם הַשְּׁבֹת.

ב) עַל־יְדֵי שְׂמָרְגִישִׁים אֶת הַשְּׁבֹת עֲצוּמָה, כְּשֶׁהִיא מְגִיעָה.

גוֹבְרִיף יִי יֵת יוֹמָא שְׂבִיעָא וְקֹדִישׁ יֵתָה אַרִי בַּה נַח מִכָּל עֲבֹדְתָה דִּי בְּרָא יִי לְמַעַבְד:

(א) וַיְבָרַךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת • הַמְּלָאכָה שֶׁהִיָּתָה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת בְּשֹׁבֵת, כֶּפֶל וְעֵשְׂאָה בְּשִׁישִׁי, כְּמוֹ שְׂמַפְרֵשׁ בְּבְרָאשִׁית רַבָּה'.

וַיְבָרַךְ וַיְקַדְּשׁ • בָּרַכּוּ בְּמֵן, שְׁכַל יָמֵי הַשְּׁבִיעִי יָרַד לְהֵם עֲמֹר לְגַלְגַּלֶּת, וּבְשִׁישִׁי "לְחֵם מִשְׁנֵה", וְקֹדֶשׁוֹ בְּמֵן שְׂלָא יָרַד כָּלֵל בְּשֹׁבֵת, וְהַמְקָרָא כְּתַב עַל הָעֲתִיד.

~ נקודות משיחות קודש ~

הַתְּשׁוּבָה עַל־כֹּף הִיא – "אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת, לְתַמְנֵן". תְּכִלִּית הַכְּנֻגָה שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת הִיא – לְתַמְנֵן: הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן כּוֹחַ וַיְכֹלֵת לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שְׂעַל־יְדֵי עֲבֹדְתוֹ? תַּמְנֵן אֶת הַחֶסֶר בְּעוֹלָם וַיְבִיאֵהוּ לְיְדֵי שְׁלִימוֹת!

זוֹהִי אִפּוֹא הַכְּנֻגָה וְהַתְּכִלִּית שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם כּוֹלוֹ.

(משיחת פרשת בראשית תשט"ז)

אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת (ב, א)

"אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹקִים וְעָשָׂה" אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֶלָּא "אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת", לוֹמֵר שֶׁהַכֹּל צָרִיף תִּיקוֹן (רש"י לבי"ר פ"א)

אָדָם עֲלוּל לְחָשׁוּב: כִּיצַד דּוֹרְשִׁים מִמֶּנּוּ לְתַמְנֵן וְלְהַעֲלוֹת אֶת עֲנִיגֵי הָעוֹלָם עַל־יְדֵי עֲבֹדְתוֹ, וְהָרִי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּרָא אֶת הָעוֹלָם כְּפִי שְׁהוּא, וְכִיצַד יָבּוֹא הוּא וַיִּשְׁנֵה אֶת מָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא קָבַע בְּעוֹלָמוֹ?!

~ יום שני כ"ד תשרי ~

ד אלֵיך תולֹדֶת שְׁמַיָא וְאַרְעָא כַּד אַתְבְּרִיאוּ
בְיוֹמָא דִּי עֶבֶד יְיָ אֱלֹהִים אַרְעָא וְשְׁמַיָא :

(ד) אֵלֶּה תולֹדֹת השָׁמַיִם והָאָרֶץ בְּהִבְרָאֵם בְּיוֹם
עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

הַזֶּה נִבְרָא בְּה"א. (ספרים אחרים: רְמוּ כְמוֹ שֶׁהֵאָר פְּתִיחָה לְמִטָּה,
כִּף הָעוֹלָם פְּתוּחַ לְשָׁבִימַי בְּתִשְׁבֻּחָה, וְעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא בְּיוֹד, לומר שְׁצַדִּיקִים
שֶׁבְּאֹתוֹ זְמַן מוֹעֲטִים כְּמוֹ י' שֶׁהִיא קִטְנָה בְּאֹתִיּוֹת) רְמוּז שְׁיִרְדוּ
הַרְשָׁעִים לְמִטָּה לְרֵאוֹת שַׁחַת, כְּה"א זֹאת שִׁסְתּוּמָה
מִכַּל צְדִיקָה וּפְתוּחָה לְמִטָּה, לְרֵדֶת דְּרָךְ שָׁם.

כ"ט אֵלֶּה • הָאֲמוּרִים לְמַעַלְהָ. תולֹדֹת השָׁמַיִם
והָאָרֶץ בְּהִבְרָאֵם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' • לְלַמֶּדְךָ שֶׁכֵּלֵם
נִבְרָאוּ בְּרֵאוֹן. דְּבַר אַחַר: "בְּהִבְרָאֵם", בְּה"א בְּרָאֵם,
שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּיַהּ ה' צוּר עוֹלָמִים", בְּב' אוֹתִיּוֹת אֵלוֹ
שֶׁל הַשֵּׁם, יִצַּר שְׁנֵי עוֹלָמִים, וְלַמֶּדְךָ כֵּאֵן, שֶׁהָעוֹלָם

ה וְכֹל אֵילָנֵי חֲקֵלָא עַד לֹא הָיוּ בְּאַרְעָא וְכֹל
עֶסְבָּא דְחֲקֵלָא עַד לֹא יִצְמַח אַרְי לֹא אַחִית
מִטְרָא יְיָ אֱלֹהִים עַל אַרְעָא וְאָנֹשׁ לִית
לְמַפְלַח יַת אַדְמָתָא:

(ה) וְכֹל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יְהִיֶּה בְּאֶרֶץ וְכֹל־עֵשֶׂב
הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים
עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אֵינִי לְעֶבֶד אֶת־הָאֲדָמָה:

כִּי לֹא הִמְטִיר. וּמַה טַעַם "לֹא הִמְטִיר"? לְפִי
ש"אָדָם אֵינִי לְעֶבֶד אֶת הָאֲדָמָה" וְאֵינִי מְכִיר בְּטוּבְכֶן
שֶׁל גִּשְׁמִים, וְכִשְׁבָּא אָדָם וְיָדַע שֶׁהֵם צָרָךְ לְעוֹלָם,
הַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם וְיִרְדוּ, וְצָמְחוּ הָאֵילָנוֹת וְהַדְּשָׂאִים:
ה' אֱלֹהִים • ה' הוּא שְׁמוֹ. אֱלֹהִים, שֶׁהוּא שְׁלִיט
וְשׁוֹפֵט עַל כָּל, וְכֵן פְּרוּשׁ זֶה בְּכָל מְקוֹם לְפִי פְּשוּטוֹ:
ה' שֶׁהוּא אֱלֹהִים.

כ"ט טָרֵם יְהִיֶּה בְּאֶרֶץ • כֹּל "טָרֵם" שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן
'עַד לֹא הוּא, וְאֵינִי לְשׁוֹן קֹדֶם, וְאֵינִי נִפְעַל, לומר
הַטְרִים, בְּאֶשֶׁר יֹאמַר הַקָּדִים, וְזֶה מוֹכִיחַ. וְעוֹד אַחַר:
"כִּי טָרֵם תִּירְאוּן", עֲדִין לֹא תִירְאוּן. וְאַף זֶה תְּפַרֵּשׁ:
עֲדִין לֹא הִיָּה בְּאֶרֶץ, כְּשֶׁנִּגְמְרָה בְּרִיאַת הָעוֹלָם בְּשִׁשִּׁי
קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא אָדָם. וְכֹל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה • עֲדִין לֹא
יִצְמַח, וּבְשִׁלְשִׁי שֶׁכְּתוּב "וַתוֹצֵא הָאֶרֶץ", לֹא יִצְאוּ,
אֵלָּא עַל פְּתַח הַקַּרְקַע עֲמָדוֹ עַד יוֹם שִׁשִּׁי, וְלָמָּה?.

וַיַּעֲנֵא הוּא סְלִיק מִן אַרְעָא וְאִשְׁקִי יַת כָּל
אֲפִי אַדְמָתָא:

(ו) וְאֵד יַעֲלֶה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי
הָאֲדָמָה:

כַּגְּבֹל זֶה, שְׁנוֹתֵן מִים וְאַחֲרֵי־כֵן לֵשׁ אֶת הָעֶסֶה, אֵף
כֵּאֵן "וְהִשְׁקָה", וְאַחֲרֵי־כֵן "וַיִּיצֹר".

כ"ט וְאֵד יַעֲלֶה • לְעַנְיֵן בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם. הָעֲלָה
הַתְּהוֹם וְהִשְׁקָה עֲנָנִים לְשֵׁרוֹת הָעֶפֶר, וְנִבְרָא אָדָם,

וַיִּבְרָא יְיָ אֱלֹהִים יַת אָדָם עֶפְרָא מִן אַדְמָתָא
וַיִּנְפַח בְּאִפְּוֹהִי נְשָׁמָתָא דְחַיִּי וְהוּת בְּאָדָם
לְרוּחַ מְמַלְלָא:

(ז) וַיִּיצֹר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עֶפֶר מִן־הָאֲדָמָה
וַיִּנְפַח בְּאִפְּוֹ נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

נִבְרָאוּ שְׁמַיִם וְאָרֶץ. בְּשָׁנֵי, בְּרָא רְקִיעַ לְעֲלִיוֹנִים.
בְּשִׁלְשִׁי, "תִּרְאָה הִיבְשָׁה" לְתַחְתּוֹנִים. בְּרַבִּיעִי, בְּרָא
מְאוּרוֹת לְעֲלִיוֹנִים. בְּחַמִּשִּׁי, "וַיִּשְׂרְצוּ הַמִּים"
לְתַחְתּוֹנִים. הַזֶּקֶק בְּשִׁשִּׁי לְבִרְאוֹת בּוֹ בְּעֲלִיוֹנִים
וּבְתַחְתּוֹנִים, וְאִם לֹאוּ, יֵשׁ קִנְיָה בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאוֹשִׁית,
שִׁיְהִיוּ אֵלֵינוּ רַבִּים עַל אֵלֵינוּ בְּבִרְיַת יוֹם אַחַד. נֶפֶשׁ
חַיָּה • אֵף בְּהִמָּה וְחַיָּה נִקְרָאוּ: "נֶפֶשׁ חַיָּה", אֵף זֶה
שֶׁל אָדָם – חַיָּה שֶׁבְּכֹלֵן, שֶׁנֶּתְּוֹסֵף לוֹ דַּעַה וְדַבּוּר.

כ"ט וַיִּיצֹר • שְׁתֵּי יִצִּירוֹת, יִצִּירָה לְעוֹלָם הַזֶּה וַיִּצִּירָה
לְתַחֲתֵי הַמַּתִּים. אֲבָל בְּבִהְמָה, שְׂאֵינָה עוֹמֶדֶת לְדִין,
לֹא נִכְתַּב בִּיצִירְתָּהּ שְׁנֵי יוֹדִיָן. עֶפֶר מִן הָאֲדָמָה •
צָבַר עֲפָרוֹ מִכָּל הָאֲדָמָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁבְּכָל מְקוֹם
שִׁמּוֹת, שֵׁם תְּהֵא קוֹלְטָתוֹ לְקַבּוּרָה. דְּבַר אַחַר: נִטַּל
עֲפָרוֹ מִמְּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי",
אָמַר: הַלּוֹא תִהְיֶה לוֹ כְּפָרָה וַיּוּכַל לְעַמְד. וַיִּנְפַח
בְּאִפְּוֹ • עֲשָׂאוֹ מִן הַתַּחְתּוֹנִים וּמִן הָעֲלִיוֹנִים, גּוֹף מִן
הַתַּחְתּוֹנִים וְנִשְׁמָה מִן הָעֲלִיוֹנִים. לְפִי שְׁבִיוֹם רֵאוֹשׁוֹן

(ח) וַיִּפְטַע יְהוָה אֱלֹהִים גִּן־עֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם חַוְּוָצִיב יְיָ אֱלֹהִים גִּינְתָא בְעֵדֶן מִלְקָדְמִין וַאֲשׁוּי תְמֹן יַת אָדָם דִּי בְרָא : אַתְהָאָדָם אֲשֶׁר יִצָר :

לו גִּן־עֵדֶן, וַיִּנְחָהּוּ בְּגִן־עֵדֶן, וַיִּפֹּל עָלָיו תְּרַדְמָה. הַשׁוֹמֵעַ סְבוּר שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אַחַר, וְאֵינּוּ אֶלָּא פְּרִטּוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן. וְכֵן אֶצֶל הַבְּהֵמָה, חֲזוּר וְכַתּוּב: "וַיִּצָר ה' וַגּוֹ' מִן הָאָדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה" כְּדִי לְפָרֵשׁ "וַיִּבְא אֶל הָאָדָם" לְקִרְוֹת שֵׁם, וְלִלְמַד עַל הַעוֹפּוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ מִן הַרְקָק.

כ"ח • מִקְדָּם • בְּמִזְרְחוֹ שֶׁל עֵדֶן, נִטַע אֶת הַגֶּן. וְאִם תֹּאמַר, וְהָרִי כְּתִיב: "וַיִּבְרָא וַגּוֹ" אֶת הָאָדָם וַגּוֹ"? רֵאִיתִי בְּבְרִיתָא שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנֵו שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי, מַל"ב מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת, וְזוֹ אַחַת מֵהֶן, כָּלֵל שֶׁלֹּא חָרְיוֹ מַעֲשֶׂה, הוּא פְּרִטּוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן: "וַיִּבְרָא וַגּוֹ" אֶת הָאָדָם" זֶהוּ כָּלֵל, סַתֵּם בְּרִיאָתוֹ מֵהִיכָן, וְסַתֵּם מַעֲשִׂיו. חֲזוּר וּפְרֵשׁ "וַיִּצָר ה' אֱלֹהִים וַגּוֹ" וַיִּצְמַח

ט וַאֲצֻמַּח יְיָ אֱלֹהִים מִן אֲרֻעָא כָּל אֵילָן דְּמִרְגַּג לְמַחְזִי וְטַב לְמִיכַל וְאֵילָן חַיִּיא בְּמַצִּיעוֹת גִּינְתָא וְאֵילָן דְּאֶקְלִין פִּירוּהִי חַפְימִין בֵּין טַב לְבִישׁ :

(ט) וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאָדָמָה כָּל־עֵץ נִחְמַד לְמִרְאֵה וְטוֹב לְמֵאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֶּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע :

כ"ח • וַיִּצְמַח • לְעִנְיַן הַגֶּן, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. בְּתוֹךְ הַגֶּן • בְּאֲמֻצַּע הַגֶּן.

י וַנְּהַר יִצָּא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעַה רְאשִׁים :

(י) וְנָהָר יִצָּא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעַה רְאשִׁים :

יא שׁוּם חֵד פִּישׁוֹן הוּא מְקִיף יַת כָּל אֲרַע דְּחַוְוִילָה דִּי תְמֹן דְּהִבָּא :

(יא) שֵׁם הָאָחַד פִּישׁוֹן הוּא הַפִּכָּב אֶת כָּל־אֲרֶץ הַחַוְוִילָה אֲשֶׁר־שָׁם הַזֶּהב :

שהוּא מְגַדֵּל פִּשְׁתָּן, שְׁנֹאמַר אֶצֶל מְצָרִים: "וּבוֹשׁוּ עוֹבְדֵי פִשְׁתִּים".

כ"ח • פִּישׁוֹן • הוּא נִילוּס נְהַר מְצָרִים, וְעַל שֵׁם שְׁמִימִיו מִתְּבַרְכִּין וְעוֹלִין וּמִשְׁקִין אֶת הָאֲרֶץ, נִקְרָא פִישׁוֹן, כְּמוֹ "וּפִשׁוּ פְרָשָׁיו". דְּבַר אַחַר: "פִּישׁוֹן",

יב וְזֶהב הָאֲרֶץ הַזֶּה הוּא טוֹב שֵׁם הַבְּדֹלַח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם :

(יב) וְזֶהב הָאֲרֶץ הַזֶּה הוּא טוֹב שֵׁם הַבְּדֹלַח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם :

יג וְשׁוּם נְהַרָא תְנַנְנָא גִּיחוֹן הוּא מְקִיף יַת כָּל אֲרַעָא דְכוּשׁ :

(יג) וְשֵׁם־הַנְּהַר הַשֵּׁנִי גִּיחוֹן הוּא הַפּוֹכֵב אֶת כָּל־אֲרֶץ כּוּשׁ :

כ"ח • גִּיחוֹן • שְׁהִיָּה הוֹלֵף וְהוֹמָה, וְהִמְיָתוֹ גְּדוּלָּה מְאֹד, כְּמוֹ: "וְכִי יַגַּח", שְׁמַנְגַח וְהוֹלֵף וְהוֹמָה.

יד וְשׁוּם נְהַרָא תְלִיתָאָה דִּיגְלַת הוּא מְהַלֵּף לְמַדְנַחָא דְאִתּוּר וְנְהַרָא רְבִיעָאָה הוּא פְּרַת :

(יד) וְשֵׁם־הַנְּהַר הַשְּׁלִישִׁי חֲדַקְל הוּא הַהַלֵּף קְדַמַּת אֲשׁוּר וְהַנְּהַר הַרְבִּיעִי הוּא פְּרַת :

אֲשׁוּר • לְמִזְרְחָהּ שֶׁל אֲשׁוּר. הוּא פְּרַת • הַחֲשׁוּב עַל כָּלֵם, הַנּוֹכַח עַל שֵׁם אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל.

כ"ח • חֲדַקְל • שְׁמִימִיו חֲדִין וְקִלִּין. פְּרַת • שְׁמִימִיו פְּרִין וְרִבִּין, וּמְבָרִין אֶת הָאָדָם. כּוּשׁ וְאֲשׁוּר • עֵדֶן לֹא הָיָה, וְכַתּוּב הַמְקַרָּא עַל שֵׁם הָעֵתִיד. קְדַמַּת

טו וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ: (טו) וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

כז"א • וַיִּקַּח • לָקַחוּ בַדְּבָרִים נְאֻמִּים וּפְתָהוּ לִיפְנֵי. 'בְּרֵאשִׁית רַבָּה'.

טז וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לְמִימְרֵי מַכְלֵ אֵילָן גִּינְתָא מִיכָל תִּיכּוּל: (טז) וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לְאֹמְרֵי מַכְלֵ עֵץ־הַגֵּן אֲכַל תֹּאכְל:

יז וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ: (יז) וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ:

יח וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ: (יח) וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ:

יט וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ: (יט) וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ:

כ • וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ: (כ) וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ:

כא וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ: (כא) וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ:

כב וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ: (כב) וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ וְלֹא־טוֹב הָיִיתָ לְבַדְּךָ לְעַבְדָּהּ וְאֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אֲנִי בְרָאתִי אֶעֱבְדָהּ:

~ יום שלישי כ"ה תשרי ~

כג וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל־הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל־חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא־מָצָא עוֹר כִּנְגוּדוֹ: (כג) וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל־הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל־חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא־מָצָא עוֹר כִּנְגוּדוֹ:

כד וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים וַתִּרְדְּמָה עַל־הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אַחַת מִצְלָעוֹתָיו וַיִּסְגֵר בָּשָׂר תַּחַתָּנָה: (כד) וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים וַתִּרְדְּמָה עַל־הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אַחַת מִצְלָעוֹתָיו וַיִּסְגֵר בָּשָׂר תַּחַתָּנָה:

המשכן", זהו שאמרו: "שני פרוצופין נבראו".
ויסגר • מקום התקן • ויישן ויקח • שלא יראה
חתיכת הבשר שממנו נבראת, ותתבזה עליו.

כ"י • ולאדם לא מצא עזר • ויפל ה' אלהים
תדמה. כשהביאן, הביאן לפניו כל מין ומין, זכר
ונקבה, אמר: לכלם יש בן זוג, ולי אין בן זוג, מייד:
"ויפל". מצלעתי • מסטרי, כמו: "ולצלע

כב ויבא יי אלהים ות עלצא הנסיב מן אדם
לאתמא ואימה לות אדם:

(כב) ויבן יהוה אלהים את הצלע אשר לקח
מן האדם לאשה ויבאה אל האדם:

ויבן וגו' את הצלע וגו' לאשה • להיות אשה,
כמו: "ויעש אותו גדעון לאפור", להיות אפור.

כ"י • ויבן • כבנין, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה,
לקבל הולד. כאוצר של חטים, שהוא רחב מלמטה
וקצר מלמעלה, שלא יכביר משאו על קירותיו.

כג ואמר האדם הדיא זמנא גרמא מגרמי
ובסרא מבסרי לדיא יתקרי אתמא ארי
מבעלא נסיבא דא:

(כג) ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר
מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת:

יקרא אשה פי מאיש וגו' • לשון נופל על לשון,
מכאן שנברא העולם בלשון הקדש.

כ"י • זאת הפעם • מלמד שבא אדם על כל בהמה
וחיה, ולא נתקרה דעתו עד שבא על חיה. לזאת

כד על פן ישבוק גבר בית משכבי אבוהי
ואמה וידבק באתמה ויהון לבסרא חד:

(כד) על-בן יעזב איש את-אביו ואת-אמו ודבק
באשתו והיו לבשר אחד:

על פן יעזב איש • ויח הקדש אומרת פן, לאסר על בני נח את העריות. לבשר אחד • הולד נוצר
על-ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד.

כ"י • על פן יעזב איש • ויח הקדש אומרת פן, לאסר על בני נח את העריות. לבשר אחד • הולד נוצר
על-ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד.

כה והיו תרויהון ערטילאין אדם ואתמה
ולא מתפלמין:

(כה) והיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא
יתבששו:

לקרות שמות, לא נתן בו יצר-הרע עד אכלו מן
העץ, ונכנס בו יצר הרע, וידע מה בין טוב לרע.

כ"י • ולא יתבששו • שלא היו יודעים הרף צניעות,
להבחין בין טוב לרע, ואף-על-פי שנתנה בו דעה

א וחויא הנה חפים מכל חות ברא דעבר יי
אלהים ואמר לאתמא בקושטא ארי אמר יי
לא תיכלון מכל אילן גינתא:

ג (א) והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר
עשה יהוה אלהים ויאמר אל-האשה אף כי-אמר
אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן:

היתה מפתו: "ערום מכל", "ארור מכל" (בראשית רבה) •
אף כי-אמר וגו' • שמא אמר לכם: "לא תאכלו
מכל וגו'", ואף-על-פי שראה אותם אוכלים משאר
פרות, הרבה עליה דברים כדי שתשיבנו ויבא לדבר
באותו העץ.

כ"י • והנחש היה ערום • מה ענין זה לכאן, היה
לו לסמך: "ויעש לאדם ולאשתו פתנות עור
וילבשם"? אלא ללמדך, מאיזו סבה קפץ הנחש
עליהם, ראה אותם ערמים ועוסקים בתשמיש לעין
כל ונתאנה לה. ערום מכל • לפי עזמתו וגדלתו,

ב ואמרת אתמא לחויא מפירי אילן גינתא
גיכול:

(ב) ותאמר האשה אל-הנחש מפרי עץ-הגן נאכל:

ג ומפירי אילנא די במציעות גינתא אמר יי
לא תיכלון מנה ולא תקרבון בה דילמא
תמותון:

(ג) ומפרי העץ אשר בתוך-הגן אמר אלהים לא
תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן-תמתון:

שיעור יומי ליום שלישי כ"ה תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - ג - פרשת בראשית 80
כ"ט - וְלֹא תִגְעוּ בוֹ • הוֹסִיפָה עַל הַצּוּוּי, לְפִיכֶךָ בָּאָה לְיַד גְּרַעוֹן, הוּא שְׁנֵאמַר: (משלי ל) "אֶל-תּוֹסֵף עַל דְּבָרָיו".

(ד) וַיֹּאמֶר הַנְּחֹשׁ אֶל-הָאִשָּׁה לֹא-מֹת תִּמָּתוֹן: ד וַאֲמַר חוּיָא לְאַתְמָא לֹא מוּת תְּמוּתוֹן: כ"ט - לֹא-מֹת תִּמָּתוֹן • דְּחִפָּה עַד שְׁנַגְעָה בוֹ, אָמַר לָהּ: 'כְּשֵׁם שְׂאִין מִיְתָה בְּנִגְיָעָה, כִּף אֵין מִיְתָה בְּאֶכְלִיָּה' (בראשית רבה) •

(ה) כִּי יִדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶם מִמֶּנּוּ וַנִּפְקְחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם בְּאֱלֹהִים יִדְעֵי טוֹב וְרָע: ה אַרְי גְּלִי קָדָם יִי אַרְי בְּיוֹמָא דְתִיכְלוֹן מִנְהָ וַיִּתְפַּחְסוּ עֵינֵיכֹן וַתְּהוּן כְּרַבְרָבִין חִפְמִין בֵּין טַב לְכִישׁ: כ"ט - כִּי יִדַע • כָּל אִמָּן שׁוֹנָא בְּנֵי אִמְנוֹתוֹ, מִן הָעֵץ אֲכַל וּבָרָא אֶת הָעוֹלָם (בראשית רבה) • וְהִייתֶם בְּאֱלֹהִים • יוֹצְרֵי עוֹלָמוֹת.

(ו) וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכָל וְכִי תֵאֻוָּה הוּא לְעֵינַיִם וַנְּחַמְדָּה הָעֵץ לְהַשְׁפִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם-לְאִישָׁהּ עִמָּה וַיֹּאכַל: ו וַחַזוּת אִתְמָא אַרְי טַב אֵילָן לְמִיכָל וַאֲרִי אִסִּי הוּא לְעֵינַיִם וּמְרַגַּג אֵילָנָא לְאַסְתְּכָלָא בַּהּ וּנְסִיכַת מֵאִבְהָ וְאֶכְלַת וַיְהִיבַת אַף לְכַעְלָה עִמָּה וְאֶכַל:

כ"ט - וַתֵּרָא הָאִשָּׁה • רָאָתָה דְּבָרָיו שֶׁל נְחֹשׁ וַהֲנֵאוּ לָהּ וַהֲאִמִּינָתוּ (בראשית רבה) • כִּי טוֹב הָעֵץ • לְהִיּוֹת בְּאֱלֹהִים. וְכִי תֵאֻוָּה-הוּא לְעֵינַיִם • כְּמוֹ שְׁאֵמַר לָהּ: "וַנִּפְקְחוּ עֵינֵיכֶם" • וַנְּחַמְדָּה לְהַשְׁפִּיל • כְּמוֹ שְׁאֵמַר לָהּ "יִדְעֵי טוֹב וְרָע" • וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ • שְׁלֹא תִמּוּת הִיא, וַיְחִיבָה הוּא וַיִּשָּׂא אַחֲרָתָה • גַּם • לְרַבּוֹת בְּהִמָּה וַחֲיָהּ.

(ז) וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי עִירְמָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עָלֶיהָ תֵאֻוָּה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת: ז וַזְּאִתְפַּחְתָּא עֵינֵי תְרוּיְהוּן וַיִּדְעוּ אַרְי עֲרִטְלֵאִין אֵינּוּן וַחֲטִיטּוֹ לְהוּן טְרַפֵּי תֵאֻוָּה וַעֲבָדוּ לְהוּן זְרוּיִן:

כ"ט - וַתִּפְקַחְנָה וְגו' • לְעֵנֵן הַחֲכָמָה דְּכָר הַכְּתוּב, וְלֹא לְעֵנֵן רָאָיָה מִמֶּשׁ, וְסוּף הַמִּקְרָא מוֹכִיחַ. וַיִּדְעוּ כִּי עִירְמָם הֵם • אַף הַסּוּמָא יִדְעַ כִּשְׁהוּא עֵרֶם, אֲלֵא מַהוּ "וַיִּדְעוּ כִּי עִירְמִים הֵם"? מִצְּהָ אַחַת הִזְתָּה בְּיָדְךָ וַנִּתְעַרְטְלוּ הִימְנָה (בראשית רבה) • עָלֶיהָ תֵאֻוָּה • הוּא הָעֵץ שְׁאֲכָלוּ מִמֶּנּוּ, בְּדָבָר שְׁנִתְקַלְקְלוּ, בוֹ נִתְקַנּוּ (סנהדרין ט), אֲבָל שְׂאָר הָעֵצִים מְנַעוּם מִלְטַל עֲלֵיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה לֹא נִתְפָּרְסָם הָעֵץ? שְׂאִין הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חִפֵּץ לְהוֹנוֹת בְּרִיָּה, שְׁלֹא יִכְלִימוּהוּ וַיֹּאמְרוּ: 'זֶהוּ שְׁלֵקָה הָעוֹלָם עַל-יָדוֹ' (מדרש רבי תנחומא) •

(ח) וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהַלֵּךְ בְּגֵן לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וַאֲשֵׁתוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן: ח וַיִּשְׁמְעוּ יַת קַל מִיְמְרָא דִּי אֱלֹהִים מִהַלֵּף בְּגִינְתָא לְמִנַּח יוֹמָא וַאֲיִטְמַר אָדָם וְאִתְתַּהַב מִן גְּדָם יִי אֱלֹהִים בְּגוֹ אֵילָן גִּינְתָא:

כ"ט - וַיִּשְׁמְעוּ • יֵשׁ מְדַרְשֵׁי אֲגָדָה רַבִּים, וּבְכָר סְדָרוּם רַבּוּתֵינוּ עַל מְכוּנָם בִּבְרָאשִׁית רַבְהִי וּבְשְׂאָר מְדַרְשׁוֹת, וְאֵנִי לֹא בְּאִתִּי אֲלֵא לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, וְלֹא אֲגָדָה הַמְיֻשְׁבֶּת דְּבָרֵי הַמִּקְרָא דְּכָר דְּבוּר עַל אֲפָנְיוֹ. וַיִּשְׁמְעוּ • מָה שְׁמָעוּ? שְׁמָעוּ אֶת קוֹל הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁהִיָּה מִתְּהַלֵּךְ בְּגֵן. לְרוּחַ הַיּוֹם • לְאוֹתוֹ רוּחַ שְׁהַשְׁמֵשׁ בָּאָה מִשָּׁם (סְפָרִים אַחֲרִים: לְשָׁם, וְדו"ק כִּי כֵן עָקַר), וְזוֹ הִיא מְעַרְבִית, שְׁלִפְנוֹת עָרַב חֲמָה בְּמַעְרָב, וְהֵם (שם ל) סְרָחוּ בְּעִשְׂרִית.

(ט) וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיבָה: ט וַיִּקְרָא יִי אֱלֹהִים לְאָדָם וַאֲמַר לָהּ אֵן אָת:

כ"ט • וַיֹּאמֶר אֱיִבָּהּ • יוֹדַע הָיָה הֵיכָן הוּא, אֲלֵא לִפְנֵס עֲמוֹ בְּדַבְרִים, שְׁלֵא יְהֵא נִבְהֵל לְהִשִּׁיב אִם יַעֲנִישֶׁהוּ פְתָאֵם (בראשית רבה). וְכֵן בְּקִינָא אָמַר לוֹ: "אִי הִבֵּל אַחִיךָ"? וְכֵן בְּבִלְעָם: (במדבר כב) "מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ"? לִפְנֵס עִמָּהֶם בְּדַבְרִים, וְכֵן בְּחֻזְקָהוּ, בְּשִׁלּוּחֵי מְרוֹדָךְ בְּלֹאדָן (ישעיה לט).

(י) וַיֹּאמֶר אֶת־קַלְדָּךְ שָׁמַעְתִּי בְּגֹן וַאֲיִרָא פִּי־עֵירֹם אֲנִי וְאַחְבָּא:

(יא) וַיֹּאמֶר מִי הַגִּיד לְךָ כִּי עֵירֹם אַתָּה הַמֶּן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבִלְתִּי אֲכַל־מִמֶּנּוּ אֲכַלְתָּ:

כ"ט • מִי הַגִּיד לְךָ • מֵאִינָן לְךָ לְדַעַת מַה בְּשֵׁת יֵשׁ בְּעוֹמֵד עֵרֹם? • הַמֶּן־הָעֵץ • בְּתַמִּיהָ.

(יב) וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נִתְּנָה־לִּי מִן־הָעֵץ וְאָכַל:

כ"ט • אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי • (ע"ה) כָּאֵן כְּפַר בְּטוֹבָה.

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית וְתֹאמֶר הָאִשָּׁה הִנַּחֲשׁ הִשְׁיֵאֲנִי וְאָכַל:

כ"ט • הַשְּׂיֵאֲנִי • הִטְעַנִּי, כְּמוֹ: (ישעיה לו) "אֵל יִשְׂא לָכֶם חֻזְקָהוּ".

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־הַנָּחַשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אַרְוֵר אֶתָּה מִכָּל־הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל־גִּוְהַנֶּחֱךָ תֵּלֵךְ וְעַפְרָא תֹאכַל כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ:

כ"ט • כִּי עָשִׂיתָ זֹאת • מִכָּאֵן שְׂאִין מִהַפְּכִים בְּזִכְוֹתוֹ שֶׁל מַסִּית, שְׂאֵלוֹ שְׂאֵלוֹ: לְמַה עָשִׂיתָ זֹאת? הָיָה לוֹ לְהִשִּׁיב: דְּבָרֵי הָרַב וְדְבָרֵי הַתַּלְמִיד, דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִין? (סנהדרין כט). מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה • אִם מִבְּהֵמָה נִתְקַלַּל, מִחַיָּה לֹא כָּל־שָׂפָן? הַעֲמִידוֹ רַבּוֹתֵינוּ מְדַרְשׁ זֶה בְּמַסְכַּת בְּכוֹרוֹת (דף ט), לְלַמֵּד שְׂמִי עֲבוּרוֹ שֶׁל נַחֲשׁ שֶׁבַע שָׁנִים. עַל־גִּוְהַנֶּחֱךָ תֵּלֵךְ • רְגָלִים הֵיוּ לוֹ וְנִקְצָצוּ.

(טו) וַאֲיִבָּהּ אִשִּׁית בִּינְךָ וּבִין הָאִשָּׁה וּבִין זְרַעְךָ וּבִין זְרַעָהּ הוּא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תִּשׁוּפְנָהּ עֵקֶב:

כ"ט • וַאֲיִבָּהּ אִשִּׁית • אַתָּה לֹא נִתְּבַנְנָתָ אֲלֵא שְׂמִימוֹת אָדָם, כְּשִׂיאֵכֵל הוּא תַחֲלָה, וְתִשָּׂא אֶת חָוָה, וְלֹא בְּאֵת לְדַבֵּר אֶל חָוָה תַחֲלָה אֲלֵא לְפִי שֶׁהַנָּשִׁים דַּעְתָּן קְלוֹת לְהַתְּפוֹת וְיוֹדְעוֹת לְפַתּוֹת אֶת בְּעַלְיָהֶן, לְפִיכָךְ: "וַאֲיִבָּהּ אִשִּׁית". יִשׁוּפְךָ • (סוטה ט) כְּתַתְּךָ, כְּמוֹ: (דברים ט) "וְאָכַת אוֹתוֹ" וְתַרְגּוּמוֹ: 'וְשָׁפִית יְתָה'. וְאַתָּה תִּשׁוּפְנָהּ עֵקֶב • לֹא יְהֵא לְךָ קוֹמָה וְתִשְׁכְּנוּ בְּעַקְבוֹ, וְאֵף מִשָּׁם תְּמִיתְנוּ. וְלִשׁוֹן 'תִּשׁוּפְנָהּ', כְּמוֹ: (ישעיה מ) "נָשַׁף בָּהֶם", כְּשֶׁהַנָּחַשׁ בָּא לְנִשֹּׁף הוּא נוֹשֵׁף כְּמִין שְׂרִיקָה. וְלִפִּי שֶׁהַלְשׁוֹן נוֹפֵל עַל הַלְשׁוֹן, כְּתַב לְשׁוֹן נְשִׁיפָה בְּשִׁנְיָהֶם.

ג (יא) הַמֶּן הָעֵץ. אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ: אֲנִי אוֹמֵר לְתַלּוּתְךָ עַל עֵץ, וְעַתָּה יִגְנוּ וְיִשְׁמַר לְהִמָּן שְׂיִתְלָה עָלָיו, קָרִי בֵּיהַ הַמֶּן הָעֵץ (ראה חולין קלט: אסתר רבה ט ב) תורה יב

טז וְלֹא־תֵאֶמֶר אָמַר אֲסֻנָּאָה אֲסֻגֵי צַעֲרִיכִי וְעִדְוִיכִי בְּצַעַר תְּלִדִי בְּנִין וְלֹתָּהּ בְּעֶלְף תִּהְיֶה תֹאבְדִתִּיהָ וְהוּא יִשְׁלַט בָּךְ :

(טז) אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר הֲרֵבָה אֲרֵבָה עֲצֻבוֹךָ וְהֲרֵנֶךָ בְּעֶצֶב תְּלִדֵי בָנִים וְאֶל־אִישׁוֹ תִּשְׁוֹקֶתְךָ וְהוּא יִמְשַׁלְּךָ :

לך מצח לתבעו בפּה, אלא "הוא ימשל-בך", הכל ממנו ולא ממה. תשוקתך • תאונתך, כמו: (ישעיה כט) "ונפשו שוקקה".

כ"ט • עֲצֻבוֹךָ • זה צער גדול בנים. וְהֲרֵנֶךָ • זה צער העבור. בְּעֶצֶב תְּלִדֵי בָנִים • זה צער הלידה. וְאֶל־אִישׁוֹ תִּשְׁוֹקֶתְךָ • לתשמיש, ואף-על-פי-כן אין

י וְלֹא־אָדָם אָמַר אֲרִי קִבִּילָתָּ לְמִימַר אֶתְּמָךְ וְאֶכְלָתָּ מִן אֵילָנָא דִּי פִקִּידְתָּךְ לְמִימַר לֹא תִיכּוּל מְנַה לִּישָׂא אֲרַעָא אֲרַעָא דְבִדְלָךְ בְּעַמְל תִּיכְלִינָה כֹּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ :

(יז) וְלֹא־אָדָם אָמַר כִּי שִׁמְעַתָּ לְקוֹל אִשְׁתֶּךָ וְתֹאכַל מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבוּרְךָ בְּעֶצֶבוֹן תֹּאכַלְנָהּ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ :

ליוצא לתרבות רעה, והבריית מןללות שדים שניק מהם.

כ"ט • אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבוּרְךָ • תעלה לך דברים ארורים, כגון: זבובים, ופרעושים ונמלים. מְשַׁל אַרְוִרִים,

יח וְכֹבֵדִין וְאַטְדִּין תַּצְמַח לָךְ וְתִיכּוּל יָת עֲסָבָא דְחֻקְלָא :

(יח) וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ וְאֶכְלָתָּ אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה :

מה אמור פאן בראש הענין: "ארוורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה", ואחר העצבון: "וקוץ ודרדר תצמיח לך", כשתזרענה קטניות, או ירקות גנה, היא תצמיח לך קוצים ודרדרים ושאר עשבי השדה, ועל-כרחך תאכלם.

כ"ט • וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ • הארץ, כשתזרענה מיני זרעים, תצמיח קוץ ודרדר, קונדס ועפכיות, והן נאכלים על-ידי תקון (ביצה לד). וְאֶכְלָתָּ אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה • ומה קללה היא זו, והלא בכרחה נאמר לו: "הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו"? אלא

יט בְּזַעַתָּא דְאַפְיָא תִיכּוּל לְחֵמָא עַד דְּתִיתּוּב לְאַרְעָא דְמְנַה אֶתְבְּרִיתָא אֲרִי עַפְרָא אֶת וְלַעֲפָרָא תִתּוּב :

(יט) בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֶךְ אֶל־הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לְקַחְתָּ כִּי־עֹפֵר אֶתָּה וְאֶל־עֹפֵר תִּשׁוּב :

כ"ט • בְּזַעַת אֶפְיֶךָ • לאחר שתטריח בו הרבה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהורות בלום, אברטוביץ

מְרוּבָּה : תורה יז
(יז) אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבוּרְךָ . פִּירוּשׁ , (בתאורתך) [בתבוּאָךְ] , מְלִשׁוֹן מְעַבּוּר הָאֲרֵץ (יְדוּשֶׁע ה יא) , כְּמוֹ שְׂאֵמֶר אַחֲר־כֵּן וְקוֹץ וְדַרְדַּר וגו' : תורה יח
(יט) בְּזַעַת אֶפְיֶךָ . נִמְצָא בְּסִפְר רַבִּי יְהוּדָה הַחֲסִיד (סִפְר חֲסִידִים כְּתִי פְרַמָּא תַחֲשַׁב) , שֶׁזוֹ הַקְּלָלָה אֵינָה מִחֲקִימָת אֶלָּא בְּעוֹבְדֵי אֲדָמָה וְלֹא בְּמִלְכִים וְשָׂרִים , אֲבָל בְּעֶצֶב תְּלִדֵי בָנִים (פִּסְקוֹ טו)
מְרוּבָּה : תורה כ

תְּלִמּוּד לּוֹמֵר (דְּבָרִים כֵּדו) לֹא יִחַבֵּל רִחִים וְרִכָּב . וּפִירֵשׁ רַבִּי יִצְחָק , כֹּל מְמַשְׁלָה מִכָּל צַד שֶׁיְהֵא לּוֹ רִשׁוּת לְמִשְׁכַּן אִשְׁתּוֹ , תְּלִמּוּד לּוֹמֵר לֹא יִחַבֵּל רִחִים וְרִכָּב , וְאִשָּׁה נִקְרָאת רִחִים כְּדֻכְתִּיב (שׁוֹפְטִים טז כֵּא) וְיִהְיֶה טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים כְּדֻרִישׁ בְּסוּטָה (י) , וְכֻתִּיב (אִיּוֹב לֵא י)
תַּטְחֵן לְאַחַר אִשְׁתִּי . וּבִירוּשָׁלַיִם תִּרְגַּם פְּסוּק זֶה , לֹא תִמְשַׁכְּנוּן רִיחָא וְרִכָּבָא אֲרִי צְרִכִי נִפְשָׁאֲתָא אֵינּוּן , וְלֹא תֹאסֵר פְּלִינ וְחֲתַנִּין , אַרוּם כֹּל דְּעַבַּד אֵלִין כְּמָה דְּכַפֵּר בְּעֻלְמָא דְאַתִּי . וּפִירוּשׁ לֹא תֹאסֵר פְּלִינ וְחֲתַנִּין , שְׂאֵם אִירֵס אִשָּׁה לֹא יִנְיַחָהּ לִישֵׁב עֲגוּנָה כְּאִירוּסִין זְמַן

(טז) אֶל הָאִשָּׁה אָמַר וגו' . פִּירֵשׁ רַבִּי שְׁלֵמָה בְּרַבִּי מִשָּׁה , שֶׁתִּהְיֶה בְּעֶצֶבוֹן וּבְעַמְל כֹּל יְמֵיךָ , וְאֵם תֹּאמַר מָה אֵיכַפֵּת לִי אֲרֵבָה שְׁפָחוֹת לְשִׁמְשׁוּנִי , תְּלִמּוּד לּוֹמֵר וְהַרְוֵנָה , עַל כְּרַחֲךָ תִּהְיֶה הַרְּהָ , וְאֵם תֹּאמַר אֵלֶּךְ בְּשׁוֹפִי , תְּלִמּוּד לּוֹמֵר בְּעֶצֶב תְּלִדֵי בָנִים , וְאֵם תֹּאמַר אֲשִׁמּוּר עֲצָמִי מִלִּידָקָה לְבַעֲלִי , תְּלִמּוּד לּוֹמֵר וְאֶל אִישׁוֹ תִּשְׁוֹקֶתְךָ , וְאֵם תֹּאמַר אֲכּוֹף יְצָרִי וְלֹא אֲזַקֵּק לוֹ , תְּלִמּוּד לּוֹמֵר וְהוּא יִמְשׁוּל בָּךְ , בְּעַל־כְּרַחֲךָ תִזְקַק לוֹ :
וְהוּא יִמְשַׁלְּךָ . אֲמַרִינָן בְּבְרָאשִׁית רַבָּה (כ ט) : כֹּל מְמַשְׁלָה מִכָּל צַד ,

(כ) וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הִיְתָה כַּיְקָרָא אָדָם שֵׁם אִתְתָּה חוּה אַרִי הִיא הִנֵּת אִמָּא דְכָל בְּנֵי אָנְשָׁא : אַם פְּלִיחִי :

סמך לו פרשת הנחש, להודיעך שמתוך שראה אותם ערמים וראה אותם עסוקים בתשמיש, נתאנה לה ובא עליהם במחשבה ובמרמה. חוה • נופל על לשון חיה, שמתיה את ולדותיה, כאשר תאמר (קהלת ב כב) : "מה הנה לאדם" בלשון חיה.

כ"ו • ויקרא האדם • חזר הכתוב לענינו הראשון : "ויקרא האדם שמות", ולא הפסיק אלא ללמדך שעל-ידי קריאת שמות נזדווגה לו חוה, כמו שכתוב "ולאדם לא מצא עז כנגדו". לפיכך : "ויפל... תרדמה", ועל-ידי שפכת : "ויחיו שניהם ערומים",

(כא) וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוּת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם :

הבא מן העור, כגון צמר הארנבים שהוא רך וחס, ועשה להם כתנות ממונו.

כ"ז • כתנות עור • יש דברי אגדה אומרים : חלקים כצפרן היו מדבקים על עורן. ויש אומרים : דבר

~ יום רביעי כ"ו תשרי ~

כב וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים הֵא אָדָם הָיָה יְחִידִי בְּעֵלְמָא מְנָה לְמִידַע טַב וּבִישׁ וּכְעַן דִּילְמָא יוֹשִׁיט יְדָה וְיִסַּב אַף מְאִילָן חַיִּיא וְנִכּוּל וַיְחִי לְעֵלָם :

(כב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמְּנוּ לְדַעַת טוֹב וְרַע וְעַתָּה פְּנִי-יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחִי לְעֵלָם :

פְּנִי-יִשְׁלַח יָדוֹ וְגו' • ומשיחיה לעולם, הרי הוא קרוב להטעות הבריות אחריו, ולומר אף הוא אלוה. ויש מדרשי אגדה, אבל אין מישיבין על פשוטו.

כ"ח • הנה כאחד ממונו • הרי הוא יחיד בתחתונים, כמו שאני יחיד בעליונים, ומה היא יחידתו? "לדעת טוב ורע", מה-שאין-כן בבחמה וחיה. ועתה

כג וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מַגֹּן-עֵדֶן לְעֵבֶד אֶת-הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׂם :

(כג) וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מַגֹּן-עֵדֶן לְעֵבֶד אֶת-הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׂם :

כד וַתְּרִיף יְיָ אָדָם וְאֲשֶׁרֵי מִלְּקַדְמִין לְגִינְתָא דְעֵדֶן יְיָ פְּרוּבָא וְיָת שָׁנָן חֲרָבָא דְמַתְּהַפְּכָא לְמִיטְרָא יְיָ אֹרַח אֵילָן חַיִּיא :

(כד) וַיִּגְרַשׂ אֶת-הָאָדָם וַיִּשְׁכַּן מִקֶּדֶם לְגִן-עֵדֶן אֶת-הַפְּרִי הַיְיָ וְאֶת לֶחֶט הַחֲרָב הַמַּתְּהַפְּכָת לְשִׁמּוֹר אֶת-דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים :

תרגום "לחט", שגן, כמו שלף שגנא, ובלשון לע"ז לאמ"ה (קלינג), ומדרשי אגדה יש, ואני איני בא אלא לפשוטו.

כ"ט • מקדם לגן עדן • במזרחו של גן עדן, חוץ לגן. את-הפרים • מלאכי חבלה. החרב המתהפכת • ולה לחט לאים עליו מלפנס עוד לגן.

א וְאָדָם יָדַע יְיָ חַוָּה אִתְתָּה וַעֲדִיאַת וַיִּלְדַּת יְיָ קַזָּא וְאִמְרַת קְנִיתִי גְבָרָא (מִן) קָדָם יְיָ :

ד (א) וְהָאָדָם יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתְּהַר וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן וְהָאָמֶר קְנִיתִי אִישׁ אֶת-יְהוָה :

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהדורת כלום, אברמובין

(כד) לֶחֶט הַחֲרָב. זו גיהנם, המתהפכת מחמין לצונן ומצונן לחמין על הרשעים (תנחומא ישן כה) : תורה א

שְׂפָתַימ אָנוּ עִמּוֹ (גדה לא) • אֶת־קִינ אֶת־אָחִיו אֶת־
הַבֶּל • ג' אֶת־יָם רַבִּיִּים הֵם, מִלְמַד שְׁתַּאמְרָה נוֹלָדָה
עִם קִינ, וְעַם הַבֶּל נוֹלְדוּ שְׂפָתַימ, לְכַף נֶאֱמַר "וַתִּסָּף"
(בראשית רבה) •

כִּי־יֹאמְרוּ אֲדָם יָדַע • כָּבֵד קָדָם הַעֲנִינְךָ שֶׁל מַעֲלָה, קָדָם
שְׁחָטָא וְנִטְרַד מִגִּן־עֵדֶן, וְכֵן הִתְרִיז וְהִלְדָּה, שְׂאָם
כְּתוּב "וַיַּדַּע אָדָם", נִשְׁמַע שֶׁלְאַחַר שְׁנִטְרַד הָיָה לוֹ
בְּנִים. קִינ • עַל שֵׁם "קִנִּיתִי". אֶת ה' • כְּמוֹ עַם ה',
כְּשֶׁבָרָא אוֹתִי וְאֶת אִישִׁי, לְבִדּוֹ בְרָאנוּ. אַבְל בְּזָה,

בְּאוֹסִיפֶת לְמִילַד יָת אַחִוּהִי יָת הַבֶּל וְהוּהָ
הַבֶּל רְצִי עָנָא וְקִינ הוּהָ פְלַח בְּאַרְעָא :

(ב) וַתִּסָּף לְלִדַת אֶת־אָחִיו אֶת־הַבֶּל וַיְהִי־הַבֶּל רָעָה
צִיאָן וְקִינ הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:

כִּי־יֹאמְרוּ רָעָה צִיאָן • לְפִי שְׁנַתְקַלְלָה הָאֲדָמָה, פִּרְשׁ לוֹ מַעֲבֹדְתָהּ.

גְּוִינָה מְסוּפָה יוֹמִין וְאִתִּי קִינ מֵאָבָא
דְאַרְעָא פְתַרְבְּתָא קָדָם יי :

(ג) וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קִינ מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה
לְיְהוָה:

כִּי־יֹאמְרוּ מִפְּרֵי הָאֲדָמָה • מִן הַגְּרוּעַ, וַיֵּשׂ אֲגָדָה שְׂאוֹמְרֵת: 'זָרַע פִּשְׁתָּן הָיָה'. (דָּבָר אַחֵר: מִפְּרֵי, מֵאִיזָה שְׂבָא לִידּוֹ, לֹא טוֹב וְלֹא
מְבַרְכִּי) •

~ נקודות משיחות קודש ~

קִרְבָנוּ שֶׁל קִינ מְשׁוּבָה או גְרוּעַ

הַגְּרוּעַ" לֹא יִתְקַבַּל קִרְבָנוּ?
וְעַל זֶה הִבִּיא רש"י אֶת הָאֲגָדָה שֶׁהִבִּיא "זָרַע פִּשְׁתָּן",
שֶׁפִּשְׁתָּן הוּא מִינ מְשֻׁבָת. דְּטַעוּתוֹ שֶׁל קִינ הִיטָה שֶׁחֲשַׁב
שֶׁאֵף שֶׁהִבִּיא רַק מְסוּג הַצּוּמָח שֶׁהוּא מִינ "גְרוּעַ", הָרִי
מִכִּיּוֹן שֶׁהִבִּיא מִהַמְבַּחֵר שְׁבָמִין הַצּוּמָח, יִתְקַבַּל קִרְבָנוּ.
וּמוּכָן הַטַּעַם שֶׁחֲרָה לוֹ כְּשֶׁלֵּא נִתְקַבַּל קִרְבָנוּ. וְזוֹ הִיטָה
טַעוּתוֹ, דְּיֵשׁ לְהִבִּיא לֹא רַק מִהַמִּין הַמְשֻׁבָח אֲלָא מְסוּג
נַעֲלָה יוֹתֵר, סוּג חֲסִי וּק"ל.

(על-פי לקוטי־שיחות כרך טו עמוד 20 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

וַיָּבֵא קִינ מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיְי: מִן הַגְּרוּעַ, וַיֵּשׂ אֲגָדָה
שְׂאוֹמְרֵת זָרַע פִּשְׁתָּן הָיָה (ד, ג. ובפירושו רש"י)
יֵשׁ לַעֲיִן, מִדּוּעַ הִבִּיא רש"י אֶת הָאֲגָדָה שֶׁקִּרְבָנוּ שֶׁל קִינ
"זָרַע פִּשְׁתָּן הָיָה", מַה זֶה נוֹגַע לְהַבְנַת הַכְּתוּבִים?
וַיֵּשׁ לוֹמַר בְּפִשְׁטוּת, דְּבָזָה בְּאֵר דְּבָר תְּמוּהָ בְּיוֹתֵר:
הָרִי קִינ הִבִּיא קִרְבָן כְּמִנְחָה וְתוֹדָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְאִם־כֵּן
תְּמוּהָ מִדּוּעַ הִבִּיא קִרְבָן "מִן הַגְּרוּעַ"? וַיִּתְרָה מִזֶּה: לְאַחֲרֵי
שֶׁהִבִּיא אֶת הַקִּרְבָן וְרָאָה שֶׁלֵּא נִתְקַבַּל בְּשָׂמִים, כְּתוּב "וַיִּחַר
לְקִינ מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו", וְכִי לֹא חֲשַׁשׁ שְׂאָם יִקְרִיב "מִן

דְּוְהַבֶּל הִבִּיא אִתִּי אֵף הוּא מִבְּפִירֵי עֲנָה
וּמִשְׂמִנְהוֹן וְהוֹת רַעוּא מִן קָדָם יי לְהַבֶּל
וּלְקִירְבָנָה:

(ד) וְהַבֶּל הִבִּיא גַם־הוּא מִכְּבָרוֹת צִיאָנוּ וּמִחֻלְבָתָּהּ
וַיֵּשַׁע יְהוָה אֶל־הַבֶּל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:

מְעַלְיוֹ", פְּנָה מְעַלְיוֹ. וַיֵּשַׁע • יָרְדָה אֵשׁ וְלַחֲכָה
מִנְחָתוֹ.

כִּי־יֹאמְרוּ וַיִּשַׁע • וַיִּפֶן, וְכֵן: "וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה", לֹא
פְּנָה. וְכֵן "וְאֶל יִשְׁעוֹ", לֹא יִפְנוּ. וְכֵן: (איוב יד) "שָׁעָה

הַיִּלְקִינ וּלְקִירְבָנָה לֹא הוֹת רַעוּא וַיִּתְקַף
לְקִינ לְחֲדָא וְאִתְּבִישׁוּ אִפּוּהִי:

(ה) וְאֶל־קִינ וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיִּחַר לְקִינ מְאֹד
וַיִּפְּלוּ פָּנָיו:

דעת זקנים מכעלי התוספות - מהירות כלום, אברמוביץ

ד (ד) וַיֵּשַׁע ה' אֶל הַבֶּל וְאֶל מִנְחָתוֹ. מִכָּאן תְּשׁוּבָה לְמִינִים שְׂכּוּפְרִים בְּעוֹלָם הַבָּא, דְּבִמָּה שָׁעָה צְרִיף לוֹמַר שֶׁקִּיבַל קִרְבָנוּ וַיִּזְקָהוּ מִנְחָתוֹ. אֲלִיו, וְהָרִי גִהְרַג מִיָּד, אֲלָא עַל־כְּרִתָּךְ לְעוֹלָם הַבָּא: תוּרַה ה

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קַיִן לְמָה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ:
 וַיֹּאמֶר יי לְקַיִן לְמָּה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ:
 אַתְּכֹבֵּשׁוּ אֶפְרַיִם:

(ז) הֲלוֹא אִם-תִּיטֵיב שְׂאת וְאִם לֹא תִיטֵיב לִפְתַּח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תִּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל-בּוֹ:
 זֶהְלֵא אִם תִּיטֵיב עוֹבְדֶךָ יִשְׁתַּבַּח לְךָ וְאִם לֹא תִיטֵיב עוֹבְדֶךָ לְיוֹם דִּינָא חַטָּאת נָטִיר וְדַעְתִּיד לְאַתְפָּרַעַא מִנֶּךָ אִם לֹא תתוּב וְאִם תתוּב יִשְׁתַּבַּח לְךָ:

כ"ט - הֲלוֹא אִם תִּיטֵיב • כְּתַרְגוּמוֹ פְּרוּשׁוֹ. לִפְתַּח חַטָּאת רֹבֵץ • לִפְתַּח קַבְרֶךָ חֲטָאָךְ שְׁמוּר. וְאֵלֶיךָ תִּשׁוּקָתוֹ • שֶׁל חַטָּאת, הוּא יֵצֵר הָרַע, תְּמִיד שׁוֹקֵק וּמִתְאַנֶּה לְהִכְשִׁילֶךָ. וְאַתָּה תִּמְשָׁל-בּוֹ • אִם תִּרְצָה, תִּתְנַבֵּר עָלָיו.

(ח) וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקַּם קַיִן אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ:
 ח וַיֹּאמֶר קַיִן לְהֶבֶל אָחוּי וַיְהִי בְּמַהְוִיחוֹן בְּחַקְלָא וְקָם קַיִן בְּהֶבֶל אָחוּי וְקָטְלָהּ:

כ"ט - וַיֹּאמֶר קַיִן • נִכְנַס עִמוֹ בְּדַבְרֵי רִיב וּמְצָה, לְהִתְעוֹלֵל עָלָיו לְהַרְגוֹ, וַיֵּשׁ בְּזֶה מִדְּרָשֵׁי אַגְדָּה, אֶף זֶה יִשׁוּבוּ שֶׁל מִקְרָא.

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קַיִן אֵי הֶבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי:
 ט וַיֹּאמֶר יי לְקַיִן אֵן הֶבֶל אָחוּיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְנָא הַנְּטִיר אָחִי אָנָּא:

כ"ט - אֵי הֶבֶל אָחִיךָ • לְהַכְנִס עִמוֹ בְּדַבְרֵי נַחַת, אוֹלִי יָשׁוּב, וַיֹּאמֶר: 'אֲנִי הִרְגֵיתִיו וְחֲטָאתִי לְךָ'. לֹא יָדַעְתִּי • נַעֲשֶׂה כְּגוֹיֵב דַּעַת הַעֲלִינָהּ. הַשֹּׁמֵר אָחִי • לְשׁוֹן תְּמָה הוּא, וְכֵן כָּל ה"א הַנִּקְוָה בְּחֻטְף פִּתְ"ח.

(י) וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן-הָאָדָמָה:
 י וַיֹּאמֶר מָה עֲבַדְתָּא קַל דִּם זַרְעִין דַּעְתִּידִין לְמַפְק מִן אָחוּיךָ קַבִּילִין קַדְמֵי מִן אַרְעָא:

כ"ט - דְּמֵי אָחִיךָ • דְּמוֹ וְדָם זַרְעִיּוֹתָיו. דְּבַר אַחַר, שֶׁעָשָׂה בּוֹ פְּצָעִים הִרְבָּה, שְׁלֵא הָיָה יוֹדֵעַ מַהֲיֵךְ נִפְשׁוֹ יוֹצֵאָה (סנהדרין לו').

(יא) וְעַתָּה אָרְוֵר אֹתָהּ מִן-הָאָדָמָה אֲשֶׁר פָּצַתָּהּ אֶת-פִּיהָ לְקַחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ:
 יא וְכַעַן לִיט אֶתְּ מִן אַרְעָא דַּפְתַּחַת יַת פּוּמָה וְקַבִּילַת יַת דְּמָה דְּאָחוּיךָ מִן יָדְךָ:

כ"ט - מִן הָאָדָמָה • יוֹתֵר מִמָּה שֶׁנִּתְקַלְלָה הִיא כְּבָר בְּעוֹנָהּ, וְגַם בְּזוֹ הוֹסִיפָה לְחַטֵּא. אֲשֶׁר פָּצַתָּהּ אֶת-פִּיהָ לְקַחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ וְגו' • וְהִנְנִי מוֹסִיף לָהּ קִלְלָה אַצְלָךְ: "לֹא תִסַּף תִּתְּ-לַחַה" (ספרים אחרים: כָּל דְּבוּר אָחֵד, מ"מֵן הָאָדָמָה" עַד בְּאֵן).

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהירות בלום, אברומיין

(זח) וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הֶבֶל אָחִיו. פִּירוּשׁ, שְׁסִיפֵר לוֹ דְּבָרֵי הַקְדוּשׁ-בְּרוּיךָ הוּא וּמָה שְׁאָמַר לוֹ, וְהִרְאָה לוֹ שְׁחָרָה לוֹ הֵיטֵב עַל אֲשֶׁר לֹא שָׁעָה אֵלָיו כְּמוֹ אֶל הֶבֶל, וְשָׂמַח הֶבֶל, וַיִּקַּם קַיִן עַל הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ בְּקַנְיָתוֹ. וַיִּבְשֵׁם הָרֵב רַבִּי יוֹסֵף קָרָא שְׁמַעְתִּי, וַיֹּאמֶר קַיִן וְגו', כִּי מִתְחִילָה הִיָּה יֵרָא מִפְּנֵי קַיִן מִכַּעֲסוֹ וְהִיָּה נִשְׁמֵר מִמֶּנּוּ, וְכִשְׁאָמַר לוֹ יִתְבַּרֵךְ הֲלוֹא אִם תִּיטֵיב שְׂאת, מִיָּד

(יב) כִּי תַעֲבֹד אֶת־הָאֱלֹהִים לֹא־תִסְרֹף תִּתְּכַחֵה לָךְ יב אַרְצָא תַפְלַח בְּאַרְעָא לֹא תוֹסִיף לְמַתָּן חִילָה לָךְ מִשְׁלֹטַל וְגַלִּי תְהִי בְאַרְעָא:

נַע וְנַד תַּהִיָּה בְאַרְצָא:

כ"י - נַע וְנַד • אֵין לָךְ רְשׁוּת לְדוֹר בְּמָקוֹם אַחֵד.

יג וַיֹּאמֶר קִיָּן אֶל־יְהוָה גְּדוֹל עֲוֹנִי מִנְשׂוֹא:

כ"י - גְּדוֹל עֲוֹנִי מִנְשׂוֹא • בְּתַמִּיּהָ, אַתָּה טוֹעֵן עַל־יוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים, וְעוֹנִי אֵי אֶפְשֶׁר לָךְ לְטַעַן? (כ"ה)

יד הֵן גִּרְשֵׁת אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵי אֶפְתָּר וְהִיָּתִי נַע וְנַד בְּאַרְצָא וְהִיָּה כָל־מִצְאֵי יַהֲרֹגְנִי:

יד הָא תְּרִיבְתָא יְתִי יוֹמָא דִּין מֵעַל אֶפְי אַרְעָא וּמִן קְדַמָּךְ לִית אֶפְשֶׁר לֹא־שְׁמַרָא וְאִהִי מִשְׁלֹטַל וְגַלִּי בְאַרְעָא וְיִהִי כָל דִּישְׁכַּחְנִי יִקְטְלִינִי:

טו וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לָכֵן פְּלִהַרְג קִיָּן שִׁבְעָתִים יָקָם וַיִּשֶׁם יְהוָה לְקִיָּן אֹת לְבַלְתִּי הַכּוֹת־אֹתוֹ כָּל־מִצְאוֹ:

טו וַיֹּאמֶר לֵהּ ?? לָכֵן כָּל קִטִּיל קִיָּן לְשִׁבְעָא דְרִין יַתְפַּרַע מִנָּה וְשׁוּי ?? לְקִיָּן אַתָּא בְּדִיל דְלָא לְמִקְטַל יְתֵהּ כָּל דִּישְׁכַּחְנֵהּ:

כ"י - לָכֵן פְּלִהַרְג קִיָּן • זֶה אַחֵד מִן הַמְּקַרְאוֹת שֶׁקָּצְרוּ דְבָרֵיהֶם, וְרָמְזוּ וְלֹא פִרְשׁוּ: "לָכֵן פְּלִהַרְג קִיָּן", לְשׁוֹן גְּעֵרָה, כֹּה יַעֲשֶׂה לוֹ, כִּף וְכִף עָנְשׁוּ, וְלֹא פִרַשׁ עָנְשׁוּ. שִׁבְעָתִים יָקָם • אֵינִי רוֹצֵה לְהִנָּקֵם מִקִּיָּן עַכְשָׁיו, לְסוֹף שִׁבְעָה דוֹרוֹת אֲנִי נוֹקֵם נְקַמְתִּי מִמֶּנּוּ, שְׂעֵמַד לְמָךְ מִבְּנֵי בְּנָיו וַיַּהֲרֹגוּהוּ, וְסוֹף הַמְּקַרָא שִׁאֲמַר: "שִׁבְעָתִים יָקָם", וְהוּא נִקְמַת הַכָּל מִקִּיָּן, לְמַדְנֵהוּ שֶׁתְּחַלַּת הַמְּקַרָא לְשׁוֹן גְּעֵרָה הִיא שְׁלֹא תִּהְיֶה בְרִיָּה מִזִּיקְתּוֹ. וְכִיּוֹצֵא בּוֹ (שְׂמוּאֵל ב ה'): "וַיֹּאמֶר דָּוִד כָּל מִכָּה יְבוֹסִי וַיִּגַּע בְּצַנּוֹר", וְלֹא פִרַשׁ מָה יַעֲשֶׂה לוֹ, אֲבָל דְּבַר הַכְּתוּב בְּרָמְזוֹ, "כָּל מִכָּה יְבוֹסִי וַיִּגַּע בְּצַנּוֹר וַיִּקְרַב אֶל הַשַּׁעַר וַיִּכְבְּשֵׁנוּ, וְאֶת הָעוֹרִים וְגו'", וְגַם

אֹתָם יָכָה, עַל אֲשֶׁר אָמְרוּ: 'הָעוֹר וְהַפְּסֶסֶת לֹא יָבֹא אֶל תוֹף הַבַּיִת', הַמְּכָה אֶת אֱלוֹ, אֲנִי אַעֲשֶׂנוּ רֹאשׁ וְשֵׁר, כָּאֵן קָצַר דְּבָרֵינוּ, וּבְדְבָרֵי הַיָּמִים' א' (י א) פִּרַשׁ: יְהִיָּה לְרֹאשׁ וְלִשֵׁר. וַיִּשֶׁם ה' לְקִיָּן אֹת־ חֶקֶק לוֹ אוֹת מִשְׁמוֹ בְּמִצְחוֹ. (סְפָרִים אַחֲרִים:) דְּבַר אַחֵר: "כָּל מוֹצְאֵי יַהֲרֹגְנִי", הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת, אֲבָל בְּנֵי אָדָם עֲדִין לֹא הָיוּ שְׂיִירָא מֵהֶם, רַק אֲבִיו וְאָמוֹ, וּמֵהֶם לֹא הָיָה נֵרָא שְׂיִהְרֹגוּהוּ, אֲלָא אָמַר: עַד עַכְשָׁיו הָיָה פַחַדְתִּי עַל כָּל הַחַיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וּמִוֹרְאָכֶם וְגו'", וְעַכְשָׁיו, בְּשִׁבִיל עוֹן זֶה לֹא יִירָאוּ מִמֶּנִּי הַחַיּוֹת וַיַּהֲרֹגוּנִי, מִיָּד: "וַיִּשֶׁם ה' לְקִיָּן אֹת", הַחֲזִיר מוֹרָאוֹ עַל הַכָּל.

טז וַיִּצָא קִיָּן מִלְּפָנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בְּאַרְצ־נֹד קְדָמַת־ עַד־ן:

טז וַיִּנְפַק קִיָּן מִן קִדְּם ?? וַיְתִיב בְּאַרְעָא גַלִּי וּמִשְׁלֹטַל דְּהוּה עֶבְדָא עֲלוּהִי מִלְּקַדְמִין דְּגִינְמָא דְעַד־ן:

כ"י - וַיִּצָא קִיָּן • יָצָא בְּהִכְנַעַה, כְּגוֹנֵב דַּעַת הָעֲלִיוֹנָה. בְּאַרְצ־נֹד • בְּאַרְצַ שְׁפַל הַגּוֹלִים נָדִים שָׁם. קְדָמַת־עַד־ן • שָׁם גָּלָה אָבִיו כְּשֶׁנִּגְרַשׁ מִגֶּן־עֵדֶן, שְׁנַאֲמַר:

וַיִּשְׁכֵּן מִקְדָּם לְגֶן־עֵדֶן וְגו'", לְשֵׁמֶר אֶת שְׁמִירַת דְּרָךְ מִבּוֹא הַגֶּן, שְׂיִשׁ לְלַמֵּד שֶׁהָיָה אָדָם שָׁם, וּמִצִּינוּ רֹחַ מְזַרְחִית קוֹלָטַת בְּכָל מָקוֹם אֶת הַרוֹצְחִים, שְׁנַאֲמַר:

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהדורת בלום, אברמוביץ

(טו) לָכֵן כָּל הַרְג קִיָּן. פִּשְׁטִיָּה דְקַמְרָא הַכִּי, לְפִי שֶׁהָיָה קִיָּן דּוֹאֵג שְׂיַהֲרֹג, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא כָּל הוֹרֵג קִיָּן לְאַחַר שִׁבְעָה אֲנָקוֹם מֵהוֹרְגוֹ. וְלִפִּי זֶה הַכִּי פִּירוּשׁ קָרָא (בֵּר כג ד), 'לְפַעֲצֵי' 'לְחַבְרַתִּי', כְּלוֹמַר לְצַעֲרִי וְלִמְתִּיתִי, כִּי אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שִׁבְעָתִים יָקָם כָּל הוֹרֵג קִיָּן, וְלְמָךְ שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה, וְאִם־כֵּן אֶפְּלִלוּ יוֹלִיד לְמָךְ שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה בְּנִים כָּל־מְוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ עוֹן: תוֹרָה טו

לְנַשְׂוִי, הָיָה מְקוֹנֵן לְמָךְ עַל עֲצָמוֹ, כִּי אִישׁ הַרְגָתִי לְפַעֲצֵי [וַיִּלְד לְחַבְרַתִּי] זֶה קִיָּן שֶׁהָיָה גְּדוֹל בְּקוֹמָה וַיִּלְד בְּשָׁנִים (בֵּר כג ד), 'לְפַעֲצֵי' 'לְחַבְרַתִּי', כְּלוֹמַר

(דברים ה) "אָז יבְדִיל מִשָּׁה וְגו' מִזְרָחָה שְׁמֶשׁ". דָּבָר אַחֵר: "בְּאֶרֶץ נוֹד", כָּל מְקוֹם שֶׁהָלַךְ, הָיְתָה הָאֶרֶץ מִזְדַּעְזַעַת תַּחְתָּיו, וְהַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים: "סוּרוּ מֵעָלָיו, זֶהוּ שֶׁהָרַג אֶת אָחִיו".

(י) וַיֵּדַע קַיִן יֵת אֶת־הַחַוְיָאֵל וַתְּהַר וַתֵּלֶד אֶת־חַנּוּךְ וַיְהִי בְנֵה עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר בְּשֵׁם בְּנוֹ חַנּוּךְ: **כ"ז** וַיְהִי • קַיִן בְּנֵה עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר "לְזֵכֶר בְּנוֹ חַנּוּךְ.

(יח) וַיּוֹלֵד לְחַנּוּךְ אֶת־עֵיֶרֶד וְעֵיֶרֶד יָלַד אֶת־מְחוּיָאֵל וּמְחוּיָאֵל יָלַד אֶת־מֶתוּשָׁאֵל וּמֶתוּשָׁאֵל יָלַד אֶת־לֶמֶךְ:

כ"ח וַעֲרִיד יָלַד • יש מקום שהוא אומר בזכר 'הוליד', ויש מקום שהוא אומר 'ילד', שהלדה משמשת שתי לשונות: לדת האשה, נישטר"א בלע"ז, וזריעת תולדות האיש, אינוניד"ר בלע"ז. כִּשְׁהוּא אוֹמֵר 'הוֹלִיד', בְּלִשׁוֹן הַפְּעִיל, מְדַבֵּר בְּלִדַת הָאִשָּׁה: פְּלוּנֵי הוֹלִיד אֶת אִשְׁתּוֹ, בֶּן אוֹ בַת. וְכִשְׁהוּא אוֹמֵר 'יָלַד', מְדַבֵּר בְּזִרְעַת הָאִישׁ, וְהוּא בְּלַע"ז אֲנִיִּדְרִי"ר.

~ יום חמישי כ"ז תשרי ~

(יט) וַיִּקְחֻלוּ לְלֶמֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשְּׁנַיִת צֵלָה:

כ"ט וַיִּקַּח לוֹ לְמֶנָּה • לא היה לו לפרש כל זה, אלא למדנו מסוף הענין שקנים הקדוש-ברוך-הוא הבטחתו שאמר: "שבַעְתִּים יָגֵם קַיִן", וְעַמֵּד לְמֶנָּה לְאַחַר שֶׁהוֹלִיד בָּנִים וְעָשָׂה דוֹר שְׁבִיעִי וְהָרַג אֶת קַיִן, זֶהוּ שֶׁאָמַר "כִּי אִישׁ הִרְגֵתִי לִפְעָעִי וְגו'". שְׁתֵּי נָשִׁים • (כ"ח) כִּף הָיָה דִרְכָן שֶׁל דוֹר הַמַּבּוּל: אַחַת לִפְרִיָה וּרְבִיָּה וְאַחַת לַתְּשֻׁמִּישׁ, זוֹ שֶׁהָיָה לַתְּשֻׁמִּישׁ מִשְׁקָה כּוֹס שֶׁל עֶקְרִין (סְפָרִים אַחֲרֵים אֵינוֹ), כְּדִי שֶׁתַּעֲקֶר, וּמִקְשָׁט כְּכֹלָה וּמֵאֲכִילָה מַעֲדוּנִים, וְחִבְרָתָה נְזוּפָה וְאַבְלָה כְּאַלְמָנָה. וְזֶהוּ שֶׁפָּרַשׁ אִיּוֹב (כד כא): "רוּעָה עֲקָרָה לֹא תֵלֵד, וְאַלְמָנָה לֹא יִיטִיב", כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּאַגְדַּת חֵלְקֵי. עֵדָה • היא של פריה ורביה, על שם שְׁמַגְנָה עָלָיו וּמוֹסַרְתָּ מֵאַצְלוֹ (סְפָרִים אַחֲרֵים: מִמֵּאֲכִלוֹ). "עֵדָה" תַּרְגוּם שֶׁל סוּרָה. צֵלָה • היא של תְּשֻׁמִּישׁ, על שם שִׁיּוּשְׁבַת תָּמִיד בְּצֵלוֹ, דְּבָרֵי אַגְדָּה הֵם בְּבִרְאשִׁית רַבָּה'.

(כ) וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת־יִבְל הוּא הָיָה אָבִי יֵשֶׁב אַהֵל וּמִקְנָה:

כ"י אָבִי יֵשֶׁב אַהֵל וּמִקְנָה • הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות, ויושב אהלים, חדש כאן וחדש כאן בשביל מרעה צאנו, וכשכלה המרעה במקום זה, הולך ותוקע אהלו במקום אחר. ומדרש

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהרות בלום, אברמוביץ

(יט) וְשֵׁם הַשְּׁנַיִת צֵלָה. פִּירַשׁ רש"י: שְׁדִרְכָן לִיקַח שְׁתֵּי נָשִׁים, אַחַת לַתְּשֻׁמִּישׁ וְאַחַת לִפְרִיָה וּרְבִיָּה, וְאוֹתָהּ שֶׁל תְּשֻׁמִּישׁ מִשְׁקִין אוֹתָהּ כְּתִיב גַּם, כְּלוּמָר אִף צֵלָה שֶׁנִּבְחָרָה לַתְּשֻׁמִּישׁ יְלֵדָה, וְלֹא הוּעִיל לָהּ כּוֹס שֶׁל עֶקְרִין: תוֹרָה כ

כא וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הָיָה יוֹבֵל הוּא הָיָה רִבְהוּן דְּכָל דְּמִנְגֵן עַל פּוּם גְּבֵלָא יְדַעֵי זְמַר פְּנוּרָא וְאַבּוּבָא :

(כא) וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי כָּל־תַּפְּשֵׁי בְּנוֹר וְעוּבָב:

כב וְצִלָּה גַם־הוּא יִלְדָה אֶת־תּוֹבֵל קִין לְטֵשׁ דְּכָל יְדַעֵי עֵיבִידַת נְחֹשָׁא וּפְרוּזָלָא וְאַחַתְהָ דְּתּוֹבֵל קִין נְעֻמָּה :

(כב) וְצִלָּה גַם־הוּא יִלְדָה אֶת־תּוֹבֵל קִין לְטֵשׁ כָּל־חֲרָשׁ נְחֹשֶׁת וּבְרִזָּל וְאַחֹת תּוֹבֵל־קִין נְעֻמָּה:

לי"א. "חֲרָשׁ", אינו לשון פעל (בסגול"ל) אלא לשון פועל (בציד"ל), שֶׁהֵרִי נָקוּד קִמֵץ קָטָן וְטַעְמוֹ לְמַטָּה, כְּלוּמַר מִחֲדָד וּמִצַּחֲצִחַת כָּל כְּלֵי אֲמָנוּת נְחֹשֶׁת וּבְרִזָּל. נְעֻמָּה • היא אשתו של נח, ב'בראשית רבה'.

יט"א • תּוֹבֵל קִין • תּוֹבֵל אֲמָנוּתוֹ שֶׁל קִין. תּוֹבֵל, לְשׁוֹן תְּבַלִּין, תּוֹבֵל וְהִתְקִין אֲמָנוּתוֹ שֶׁל קִין, לַעֲשׂוֹת כְּלֵי זֵין לְרוֹצְחִים. לְטֵשׁ כָּל־חֲרָשׁ נְחֹשֶׁת וּבְרִזָּל • מִחֲדָד אֲמָנוּת נְחֹשֶׁת וּבְרִזָּל, כְּמוֹ (איוב טו ט): "יִלְטֵשׁ עֵינָיו

~ יום שישי כ"ח תשרי ~

כג וְאָמַר לְמֶדֶד לְנִשְׁוֵהֵי עֵדָה וְצִלָּה שְׁמַעֵן קָלִי נָשִׁי לְמֶדֶד אֲצִיתָא לְמִמְרֵי לֹא גִבְרָא קַטְלִית דְּבְדִילָה אֲנָא סְכִיל חוּבִין וְאָף לֹא עוֹלִימָא חֲבַלִית דְּבְדִילָה יִשְׁתַּיְצִי זְרַעֵי :

(כג) וַיֹּאמֶר לְמֶדֶד לְנִשְׁוֵי עֵדָה וְצִלָּה שְׁמַעֵן קוֹלִי נָשִׁי לְמֶדֶד הָאֲזֹנָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הֲרַגְתִּי לְפַעְעֵי וַיִּלְד לְחַבְרָתִי:

מפִּיסָן. שְׁמַעֵן קוֹלִי • לְהִשְׁמַע לִי לְתַשְׁמִישׁ: וְכִי אִישׁ אֲשֶׁר הֲרַגְתִּי, לְפַעְעֵי הוּא נְהַרְג, וְכִי אֲנִי פּוֹעֵצְתִי מִזִּיד, שְׂוִיָּהּ הַפְּעַע קְרוֹי עַל שְׂמִי? וַיִּלְד אֲשֶׁר הֲרַגְתִּי, לְחַבְרָתִי נְהַרְג? כְּלוּמַר עַל־יְדֵי חַבְרָתִי, בְּתַמִּיָּה. וְהֵלֵא שׁוּגַג אֲנִי וְלֹא מִזִּיד, לֹא זְהוּ פּוֹעֵצְתִי וְלֹא זְהוּ חַבְרָתִי. פּוֹעֵצְתִי • מַפֶּת חֲרָב, אוֹ חֵץ, מִקְאָדוֹר"ה בְּלַעַ"ז.

יט"א • שְׁמַעֵן קוֹלִי • שְׁהִיוּ נָשִׁיו פּוֹרְשׁוֹת מִמְּנֹו מִתַּשְׁמִישׁ, לְפִי שֶׁהֲרַג אֶת קִין וְאֶת תּוֹבֵל קִין בְּנוֹ, שְׁהִיָּה לְמֶדֶד סוּמָא וְתּוֹבֵל קִין מוֹשְׁכוֹ, וְרָאָה אֶת קִין וְנִדְמָה לוֹ כְּחִזָּה, וְאָמַר לְאָבִיו לְמַשְׁךְ בְּקַשְׁתִּי, וְהֲרַגוּ, וְכִינּוֹן שְׂיַדַע שֶׁהוּא קִין זְקֵנָה, הִפָּה כַּף אֶל כַּף וְסַפֵּק אֶת בְּנוֹ בִּינֵיהֶם וְהֲרַגוּ, וְהִיוּ נָשִׁיו פּוֹרְשׁוֹת מִמְּנֹו וְהוּא

כד אַרְי לְשַׁבְעָא דְרִין אִיתְלִין לְקִין הֵלֵא לְלֶמֶד בְּרַה שְׁבַעִין וְשַׁבְעָא :

(כד) כִּי שְׁבַעַתִּים יָקַם־קִין וְלֶמֶד שְׁבַעִים וְשַׁבְעָה:

את הכל'. והוא אומר להן: "וכי איש הרגתי לפעעיי", וכי אני הרגתי את הָבֵל שְׁהִיָּה אִישׁ בְּקוּמָה וַיִּלְד בְּשָׁנִים, שְׂוִיָּהּ זְרַעֵי כְּלָה בְּאוֹתוֹ עוֹן? וּמָה קִין שְׁהַרְג, נְתַלָּה לוֹ שְׁבַעַה דְּזוֹרוֹת, אֲנִי שְׁלֹא הֲרַגְתִּי, לֹא כָּל־שְׁכָן שְׂוִיָּתְלוֹ לִי שְׁבַעַיִתוֹת הֲרַבָּה? וְזְהוּ קַל־חֲמַר שֶׁל שְׁטוֹת. אִם כֵּן, אֵין הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא גוֹבָה אֶת חוּבוֹ וּמְקַזֵּם אֶת דְּבָרוֹ.

יט"א • כִּי שְׁבַעַתִּים יָקַם קִין • קִין, שְׁהַרְג מִזִּיד, נְתַלָּה לוֹ עַד שְׁבַעַה דְּזוֹרוֹת, אֲנִי שְׁהַרְגְתִּי שׁוּגַג, לֹא כָּל־שְׁכָן שְׂוִיָּתְלוֹ לִי שְׁבַעַיִתוֹת הֲרַבָּה? • שְׁבַעַיִם וְשַׁבְעָה • לְשׁוֹן רַבּוּי שְׁבַעַיִתוֹת אֲחִזוֹ לוֹ, כֶּף דְּרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא. וּמִדְּרַשׁ בְּרַאשִׁית רַבָּה: לֹא הֲרַג לְמֶדֶד כְּלוּם, וְנָשִׁיו פּוֹרְשׁוֹת מִמְּנֹו מִשְׁקִימוֹ פְּרִיָּה וְרַבִּיָּה, לְפִי שְׁנַגְזָרָה גְּזָרָה לְכַלּוֹת זְרַעוֹ שֶׁל קִין לְאַחַר שְׁבַעַה דְּזוֹרוֹת, אָמְרוּ: 'מָה אָנוּ יוֹלְדוֹת לְכַהֲלָה. לְמַחַר הַמַּבּוּל בָּא וְשׁוּטַף

כה וַיַּדַּע אָדָם עוֹד זֶת אֲתָתְהָ וַיִּלְיַדַת בַּר וַיִּקְרַת זֶת שְׂמָה שֶׁת אַרְי אָמַר יִהְיֶה לִי זֶת בַּר אַחֲרָן חֲלָף הָבֵל דְּקַטְלָה קִין :

(כה) וַיַּדַּע אָדָם עוֹד אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֶׁת כִּי שֵׁת־לִי אֱלֹהִים זְרַע אַחֲרֵי תַחַת הָבֵל כִּי הֲרַגוּ קִין:

מאשתך זה מאה ושלושים שנה, משננקסה מיתה על-ידיך, מיד: "וידע אדם וגו'", ומהו 'עוד'? ללמד, שנתוספה לו תאנה על תאנתו (בראשית רבה) *

כ"ט • וידע אדם וגו' • בא לו למך אצל אדם הראשון וקבל על נשיו, אמר להם: 'וכי עליכם לדקדק על גזרתו של מקום? אתם עשו מצותכם, והוא יעשה את שלו'. אמרו לו: 'קשט עצמך תחלה, והלא פרשת

כו ולשת אף הוא אתליד בר וקרא ית שמה אנוש בכך כיומהי חלו בני אינשא מלצלאה בשמא דיני:

(כו) וְלִשְׁתַּיִם הוּא יִלְדֶיָּהּ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אָנוּשׁ אִזּו הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם יְהוָה:

כ"ט • אז הוחל • לשון חלין, לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, לעשותן אלילים ולקרומן אלהות.

א דיין ספר תולדת אדם כיומא דברא יי אדם בדמות אלהים עבד יתה:

ה (א) וְזֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדִמוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:

כ"ט • זה ספר תולדת אדם • זו היא ספירת תולדות אדם, ומדרשי אגדה יש רבים. ביום ברא וגו' • מגיד שביום שנברא, הוליד.

ב דבר וניקבא בראנון וכריף יתהון וקרא ית שמהון אדם כיומא דאתבריאוי:

(ב) זָכַר וַנִּקְבְּהָ בְּרֵאשִׁית וַיִּבְרָךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

שָׁמֶם אָדָם – השם הנעלה ביותר, המורה על תכלית שלמות האדם. ויש להעיר מ'שדי חמד' (א כללים מע' א אות עו): אדם הוא כנוי לאיניש דעלמא שאינו תלמיד חכם כו', עין שם בארבה. (תורת מנחם כרך לג עמ' 80)

ויברך אותם ויקרא את שמם אדם (ה, ב) האדם נקרא בארבעה תארים. אדם – מעלת השכל. איש – מעלת המדות. גבר – ההתגברות להשיג מעלת השכל או מעלת המדות, הינו שגבר עוסק עם האנוש, להגביהו למעלת אדם או למעלת איש. זהו ויברך אותם ויקרא את

ג ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו בצלמו ויקרא את שמו שת:

(ג) וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּדִמוֹתוֹ בְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת:

כ"ט • שלשים ומאת שנה • עד כאן פירש מן האשה (כ"ה) *

ד והיו יומי אדם בטר דאוליד ית שת תמני מאה שנין ואוליד בנין ובנין:

(ד) וַיְהִי וַיִּמְיָאָדָם אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־שֵׁת שְׁמֹנֶה מֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת:

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהורות כלום, אברטוביץ

עזאי ואמר, שאף אם הוא אינו חושש לכבוד עצמו יש לו לחוש לכבוד חבירו, לפי שרואה דמות חבירו ואינו רואה דמות עצמו, ולזה אמר שמקרא זה פולל יותר ממקרא ד'ואהבת לרעך כמוך': תורה ב

כמוך אמר רבי עקיבא זה פלל גדול בתורה, בן עזאי אמר זה ספר תולדות אדם [זה פלל] גדול יותר. פירוש, אספיה דקרא קאי בדמות אלהים עשה אותו, דמקרא דרבי עקיבא לא שמענין אלא 'דעלך סני לחברך לא תעביד' (שבת לא), וקא בן

(כו) אז הוחל לקרא בשם ה'. פירוש לישבע לשקר, מלשון לא יחל דברו (במדבר ל א): תורה א ה (א) זה ספר תולדות אדם. אפילו סירגול הספר מסר לו הקדוש-ברוך-הוא האדם הראשון (ביר כד ז). וב'תורת כהנים' (ויקרא יט יח) מסיק, ואהבת לרעך

- ה וַיְהִי כָּל יְמֵי אָדָם דַּחֲמָא תִּשְׁעָ מְאָה וְתַלְתִּין שָׁנִין וַיָּמֹת׃
ה וַיְהִי כָּל יְמֵי אָדָם תִּשְׁעָ מְאֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמֹת׃
- ו וַיְחַיֶּשֶׁת חָמֵשׁ שָׁנִים וּמְאֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-אֲנוּשׁ׃
ו וַיְחַיֶּשֶׁת חָמֵשׁ שָׁנִים וּמְאֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-אֲנוּשׁ׃
- ז וַיְחַיֶּשֶׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-אֲנוּשׁ שִׁבְעַ שָׁנִים וּשְׁמֹנֶה מְאֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃
ז וַיְחַיֶּשֶׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-אֲנוּשׁ שִׁבְעַ שָׁנִים וּשְׁמֹנֶה מְאֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃
- ח וַיְהִי כָּל יְמֵי שֵׁת תִּשְׁעָ מְאָה וַתְּרַמָּא עֶשְׂרֵי שָׁנִין וַיָּמֹת׃
ח וַיְהִי כָּל יְמֵי שֵׁת תִּשְׁעָ מְאָה וַתְּרַמָּא עֶשְׂרֵי שָׁנִין וַיָּמֹת׃
- ט וַיְחַיֶּשֶׁת אֲנוּשׁ תִּשְׁעִין שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד זֶת קִינָן׃
ט וַיְחַיֶּשֶׁת אֲנוּשׁ תִּשְׁעִין שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד זֶת קִינָן׃
- י וַיְחַיֶּשֶׁת אֲנוּשׁ בְּתֵר דְּאוֹלִיד זֶת קִינָן תִּמְנִי מְאָה וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵי שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין׃
י וַיְחַיֶּשֶׁת אֲנוּשׁ בְּתֵר דְּאוֹלִיד זֶת קִינָן תִּמְנִי מְאָה וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵי שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין׃
- יא וַיְהִי כָּל יְמֵי אֲנוּשׁ תִּשְׁעָ מְאָה וַחֲמֵשׁ שָׁנִין וַיָּמֹת׃
יא וַיְהִי כָּל יְמֵי אֲנוּשׁ תִּשְׁעָ מְאָה וַחֲמֵשׁ שָׁנִין וַיָּמֹת׃
- יב וַיְחַיֶּשֶׁת קִינָן שְׁבַעִין שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד זֶת מְהֻלְלָאֵל׃
יב וַיְחַיֶּשֶׁת קִינָן שְׁבַעִין שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד זֶת מְהֻלְלָאֵל׃
- יג וַיְחַיֶּשֶׁת קִינָן בְּתֵר דְּאוֹלִיד זֶת מְהֻלְלָאֵל תִּמְנִי מְאָה וַאֲרַבְעִין שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין׃
יג וַיְחַיֶּשֶׁת קִינָן בְּתֵר דְּאוֹלִיד זֶת מְהֻלְלָאֵל תִּמְנִי מְאָה וַאֲרַבְעִין שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין׃
- יד וַיְהִי כָּל יְמֵי קִינָן תִּשְׁעָ מְאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים וַיָּמֹת׃
יד וַיְהִי כָּל יְמֵי קִינָן תִּשְׁעָ מְאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים וַיָּמֹת׃
- טו וַיְחַיֶּשֶׁת מְהֻלְלָאֵל שְׁתֵּין וַחֲמֵשׁ שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד זֶת גִּרְד׃
טו וַיְחַיֶּשֶׁת מְהֻלְלָאֵל שְׁתֵּין וַחֲמֵשׁ שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד זֶת גִּרְד׃
- טז וַיְחַיֶּשֶׁת מְהֻלְלָאֵל בְּתֵר דְּאוֹלִיד זֶת גִּרְד תִּמְנִי מְאָה וְתַלְתִּין שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין׃
טז וַיְחַיֶּשֶׁת מְהֻלְלָאֵל בְּתֵר דְּאוֹלִיד זֶת גִּרְד תִּמְנִי מְאָה וְתַלְתִּין שָׁנִין וַאֲלוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין׃
- יז וַיְהִי כָּל יְמֵי מְהֻלְלָאֵל תִּמְנִי מְאָה וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרִין שָׁנִין וַיָּמֹת׃
יז וַיְהִי כָּל יְמֵי מְהֻלְלָאֵל תִּמְנִי מְאָה וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרִין שָׁנִין וַיָּמֹת׃

(יה) וַיְחִי־יֶרֶד שְׁתַּיִם וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־חֲנוּךְ:
 יח וַחֲזָא יֶרֶד מְאָה וּשְׁתַּיִן וּתְרַמִּין שְׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת חֲנוּךְ:
 אֶת־חֲנוּךְ:

(יט) וַיְחִי־יֶרֶד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־חֲנוּךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:
 יט וַחֲזָא יֶרֶד בְּמֵר דְּאֹלִיד יֵת חֲנוּךְ תְּמַנִּי מְאָה שְׁנִין וַאֲוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(כ) וַיְהִי כָּל־יְמֵי־יֶרֶד שְׁתַּיִם וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:
 כ וְהָיָה כָּל יוֹמֵי יֶרֶד תְּשַׁע מְאָה וּשְׁתַּיִן וּתְרַמִּין שְׁנִין וּמֵיֵת:

(כא) וַיְחִי חֲנוּךְ חָמֵשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־מֵתוֹשֶׁלַח:
 כא וַחֲזָא חֲנוּךְ שְׁתַּיִן וּחֲמֵשׁ שְׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת מֵתוֹשֶׁלַח:

(כב) וַיְתַהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מֵתוֹשֶׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:
 כב וְהָלִיךְ חֲנוּךְ בְּדַחֲלָמָא דִּינִי בְּמֵר דְּאֹלִיד יֵת מֵתוֹשֶׁלַח תְּלַת מְאָה שְׁנִין וַאֲוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(כג) וַיְהִי כָּל־יְמֵי חֲנוּךְ חָמֵשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה:
 כג וְהָיָה כָּל יוֹמֵי חֲנוּךְ תְּלַת מְאָה וּשְׁתַּיִן וּחֲמֵשׁ שְׁנִין:

(כד) וַיְתַהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וַאֲיַנְנוּ כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים:
 כד וְהָלִיךְ חֲנוּךְ בְּדַחֲלָמָא דִּינִי וְלִיתוּהִי אַרְי (לָא) אַמִּית יֵתָה יְיָ:

כ"ט • וַיְתַהַלֵּךְ חֲנוּךְ • (כ"ה) צַדִּיק הָיָה וְקָל וְסָרִיס אַחֲרִים: | הַפְּתוּב בְּמֵיתוֹ לְכַתֵּב: "וַאֲיַנְנוּ" בְּעוֹלָם לְמַלְאוֹת שְׁנוֹתָיו. כִּי לָקַח אֹתוֹ • לְפָנַי זְמַנּוֹ, כְּמוֹ: (יחזקאל כד) בְּרוּךְ־הוּא וְסָלְקוּ וְהֵמִיתוּ קִדְם זְמַנּוֹ, וְזָהוּ שְׁשֻׁנָה

~ שבת קודש כ"ט תשרי ~

(כה) וַיְחִי מֵתוֹשֶׁלַח שִׁבְעַת וְשִׁמּוֹנִים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־לָמְךְ:
 כה וַחֲזָא מֵתוֹשֶׁלַח מְאָה וְתְמַנְנָן וּשְׁבַע שְׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת לָמְךְ:

(כו) וַיְחִי מֵתוֹשֶׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לָמְךְ שְׁתַּיִם וְשִׁמּוֹנִים שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:
 כו וַחֲזָא מֵתוֹשֶׁלַח בְּמֵר דְּאֹלִיד יֵת לָמְךְ שְׁבַע מְאָה וְתְמַנְנָן וּתְרַמִּין שְׁנִין וַאֲוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(כז) וַיְהִי כָּל־יְמֵי מֵתוֹשֶׁלַח תְּשַׁע וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:
 כז וְהָיָה כָּל יוֹמֵי מֵתוֹשֶׁלַח תְּשַׁע מְאָה וּשְׁתַּיִן וּתְשַׁע שְׁנִין וּמֵיֵת:

כח וּבְחַיָּא לְמֶךָ מָאָה וּתְמַנָּן וּתְרַמִּין שְׁנִין
וַיֹּלֶד בֶּן:
(כח) וַיְחַי־לְמֶךָ שְׁתַּיִם וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמְאַתַּת שָׁנָה

כ"ט - וַיֹּלֶד בֶּן • שְׁמַמְנוּ נִבְנָה הָעוֹלָם.

כט וַיִּקְרָא יְת שְׁמָה נָח לְמִימְר דִּין וַיִּנְחַמְנָא
מְעוֹבְדָנָא וּמְלֵאוֹת יְדָנָא מִן אַרְעָא דִּי לְטֻטָּה
יְי:

(כט) וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לְאֹמֶר זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעַשְׂנוּ
וּמִעֲצוֹבוֹן יְדִינוּ מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אָרְרָה יְהוָה:

נח נחמה, וזהו "ינחמנו". ואם לא תפְרָשֶׁהוּ כֵּן, אין טעם הלשון נופל על השם, ואתה צריך לקרות שמו מנחם.

כ"ט - זֶה יִנְחַמְנוּ • יִנִּיחַ מִמְּנוּ אֶת עֲצוֹבוֹן יְדִינוּ. עַד שְׁלֵא בָּא נֹחַ, לֹא הָיָה לָהֶם פְּלִי מַחְרָשָׁה, וְהוּא הִכִּין לָהֶם, וְהִתְהַ אָרְרָן מוֹצִיָּא קוֹצִים וְדַרְדְּרִים כְּשׂוֹרְעִים חֲטִיִּם, מִקְלָתוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן, וּבִימֵי

לח וּבְחַיָּא לְמֶךָ בְּתַר דְּאֹלִיד יְת נֹחַ חֲמֵשׁ מָאָה
וּתְשַׁעִין וּחֲמֵשׁ שְׁנִין וַאֲלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(ל) וַיְחַי־לְמֶךָ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמֵשׁ וְתַשְׁעִים
שָׁנָה וְחֲמֵשׁ מְאַת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

לא וַיְהוּוּ כָל יוֹמֵי לְמֶךָ שְׁבַע מָאָה וּשְׁבַעִין
וּשְׁבַע שְׁנִין וּמִית:

(לא) וַיְהִי כָּל־יְמֵי־לְמֶךָ שֶׁבַע וְשִׁבְעִים שָׁנָה וּשְׁבַע
מְאוֹת שָׁנָה וּמָת:

לב וַיְהוּה נח בר חמש מאה שנים ואוליד נח
ית שם ית חם וית יפת:

(לב) וַיְהִי־נֹחַ בֶּן־חֲמֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד נֹחַ אֶת־שֵׁם
אֶת־חָם וְאֶת־יֶפֶת:

שָׁנָה, כְּדִי שְׁלֵא יְהָא יְפֵת, הַגְּדוֹל שְׁבַבְנִיו, רְאוּי לְעַנְשִׁין
לְפָנֵי הַמַּבּוּל (כ"ד), דְּכַתִּיב: (ישעיה סב) "כִּי הִנְעַר בֶּן מָאָה
שָׁנָה יָמוֹת", רְאוּי לְעַנֵּשׁ לְעַתִּיד, וְכֵן לְפָנֵי מַתָּן תּוֹרָה.
אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יֶפֶת • וְהֵלֵא יְפֵת הַגְּדוֹל הוּא ? !
אֶלָּא בְּתַחֲלָה, אֶתְהַ דוֹרֵשׁ אֶת שְׁהוּא צְדִיק, וְנוֹלֵד
כְּשֶׁהוּא מְהוּל וְשְׂאֲבָרְהֶם יְצֵא מִמְּנוּ וְכוּ' (בבראשית רבה).

כ"ט - בֶּן חֲמֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה • אָמַר רַבִּי יוֹדֵן: מַה טַּעַם כָּל הַדּוֹרוֹת הוֹלִידוּ לְמָאָה שָׁנָה, וְזֶה לְחֲמֵשׁ מְאוֹת? אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: 'אִם רְשָׁעִים הֵם, יֵאבְדוּ בַּמַּיִם וְרַע לְצְדִיק זֶה (ספריים אחרים: לְנוֹעַ שֶׁל צְדִיק זֶה), וְאִם צְדִיקִים הֵם, אֶטְרִיחַ עֲלֵיו לַעֲשׂוֹת תְּבוֹת הַרְבֵּה? כְּכַשׁ אֶת מַעֲיָנוּ וְלֹא הוֹלִיד עַד חֲמֵשׁ מְאוֹת

א וַיְהִי כֵּד שְׂרִיאָו בְּנֵי אֲנָשָׁא לְמַסְגֵי עַל
אִפִּי אַרְעָא וּבְנִתָּא אֲתִילִידוּ לְהוֹן:

ו (א) וַיְהִי כִּי־הִחַל הָאָדָם לָרֵב עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה
וּבָנוֹת יִלְדוּ לָהֶם:

ב וַיִּרְאוּ בְנֵי רַבְרַבִּיא יְת בְּנַת אֲנָשָׁא אַרִי
שְׁפִירָן אַנְיָ וּנְסִיבוּ לְהוֹן נְשִׁין מִכָּל דִּי
אֲתַרְעִיאָו:

(ב) וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת
הָנָה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ:

שָׁל מְקוֹם, אַף הֵם הָיוּ מִתְעַרְבִים בָּהֶם. כָּל 'אֱלֹהִים'
שְׁבַמְקָרָא לְשׁוֹן מְרוֹת, וְזֶה יוֹכִיחַ: (שמות ד) "וְאֶתְהַ

כ"ט - בְּנֵי־הָאֱלֹהִים • בְּנֵי הַשָּׁרִים וְהַשׁוֹפְטִים. דְּבַר אַחֵר: בְּנֵי הָאֱלֹהִים, הֵם הַשָּׁרִים הַהוֹלְכִים בְּשִׁלְיַחוֹתוֹ

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהרות כלום, אברטובין

הַדּוֹר מְכַשְׁפִּים הָיוּ, וַיְהִיו מְכַשְׁפִּים
אוֹתוֹ אִם יִדְעוּ שְׁמוֹ (ילקוט רמז
כמ): תוֹרָה כַּט

הַמַּבּוּל וְהוּא וּבְנֵיו נִשְׂאָרוּ. דְּבַר אַחֵר,
מִתּוֹשֵׁלַח הַצְּדִיק נִתֵּן לוֹ עֲצָה שְׁלֵא
יִמְהַר לְקָרוֹא לוֹ שֵׁם, לְפִי שְׂאֲנִישֵׁי

(כח) וַיֹּלֶד בֶּן. וְלֹא כְּתִיב וַיֹּלֶד אֶת
נֹחַ כְּמוֹ בְּאַחֲרִים, רְמָזוּ, שְׁמַמְנוּ יְבָנָה
הָעוֹלָם, שְׁכָל הָעוֹלָם נִחְרַב בִּימֵי

ובועלה תחלה (ב"ה). מפל אשר בחרו. אף בעולת בעל, אף הזכר והבהמה (ב"ה).

תהיה לו לאלהים", "ראה נתתיך אלהים". פי טבת הנה. אמר רבי יודן: "טבת" כתיב, כשהיו מיטיבין אותה מקשטת ליכנס לחפה, היה גדול נכנס

(ג) ויאמר יהוה לא־ידון רוחי באדם לעלם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה:

ג ואמר יי לא תקנים דרא בישא הדין קדמי לעלם בדיל דאנון בשרא ועובריהון בישא ארכא יהיבת להון מאה ועשרין שנין אם יתובין:

מדבר עמי, כמו שאתה, אף ב"שגם" כמו בשגם. והיו ימיו וגו'. עד מאה ועשרים שנה אאריף להם אפי, ואם לא ושובו, אביא עליהם מכול. ואם תאמר: משנולד יפת עד המבול אינו אלא מאה שנה, אין מקדם ומאחר בתורה (פסחים ט). כבר היתה הגזרה גזורה עשרים שנה קדם שהוליד נח תולדות, וכן מצינו ב'סדר עולם'. ויש מדרשי אגדה רבים ב"לא ידון", אבל זה הוא צחצוח פשוטו.

כ"ט - לא ידון רוחי באדם. לא תרעם ויריב רוחי עלי בשביל האדם. לעלם. לארף ימים, הנה רוחי גדון בקרבי אם להשחית ואם לרחם, לא יהיה מדון זה ברוחי לעולם, כלומר, לארף ימים. בשגם הוא בשר. כמו בשגם בסגו"ל, כלומר, בשביל שגם זאת בו, שהוא בשר ואף על-פי-כן אינו נכנע לפני, ומה אם יהיה אש, או דבר קשה? פיוצא בו: (שופטים ה) "עד שקמתי דבורה", כמו שקמתי, וכן "שאתה

(ד) הנפלים היו בארץ בימים ההם וגם אחרי-כן אשר יבאו בני האלהים אל-בנות האדם וילדו להם המה הגברים אשר מעולם אנשי השם:

ד גבריא הו בארעא ביומיא האנון ואף פטר כן די עלין בני רברביא לות בנת אנשא וילידן להון אנון גבריא דמעלמא אנשין דשמא:

ללמד מהם. אשר יבאו. היו יולדות ענקים כמוהם. הגברים. למרד במקום. אנשי השם. אותם שנקבו בשמות: עירד, מחויאל, מתושאל שנקבו על שם אבדן, שנמוחו והותשו. דבר אחר: אנשי שמרון, ששממו את העולם.

כ"ט - הנפלים. על שם שנפלו והפילו את העולם. וב'לשון עברית, לשון ענקים הוא. בימים ההם. בימי דור אנוש ובני קין. וגם אחרי-כן. אף על-פי שראו באבדן של דור אנוש, שעלה אוקגנוס והציף שליש העולם, לא נכנע דור המבול

(ה) וירא יהוה כי רבה רעת האדם בארץ וכל-יצר מחשבת לבו רק רע פל-היום:

ה ויחזא יי ארי סגיאת בישת אנשא בארעא וכל יצרא מחשבת לבה לחוד ביש כל יומא:

(ו) וינחם יהוה פיעשה את-האדם בארץ ויתעצב אל-לבו:

ו ותיב יי במימרה ארי עבד ית אנשא בארעא ואמר במימרה למתבר תקפוהון ברעיתה:

אונקלוס. דבר אחר: "וינחם", נהפכה מחשבתו של מקום ממדת רחמים למדת הדין, עלה במחשבה לפניו מה לעשות באדם שעשה בארץ. וכן כל לשון נחום' שבמקרא, לשון נמלך מה לעשות: (במדבר כג)

כ"ט - וינחם ה' פיעשה. נחמה היתה לפניו שבראו בתחוננים, שאלו היה מן העליונים, היה ממרידן. ב'בראשית רבה'. ויתעצב. האדם. אל-לבו. של מקום. עלה במחשבתו של מקום להעציבו, זה תרגום

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהדורת בלום, אברמוביץ

טוב, דהיינו לב בשר' כדכתיב (יחזקאל לו כ) ונתתי לכם לב בשר, וזהו בשגם הוא בשר: תורה ד (ו) ויתעצב אל לבו. אמר רבי אחא ב"ר חנינא ביין שראה יתברך עולמו

הוא, 'משה', חושבניה דדין. ויהיו ימיו וגו', ימי משה (ב"ר כו סוף ג, פרקי ד"א פל"ג). ונראה לי דהכי פירושא דקרא, לא ידון רוחי באדם עד שיבא משה, שיהיה לו יצר

(ג) לא ידון רוחי באדם. כשיעלה נשמח למעלה איני מחזירה להם. דבר אחר, איני בורא עוד נפש לאדם (תנחומא ישן מ, סנהדרין קח). בשגם הוא בשר. [בשגם] נוטריקון

וַיִּתְעַצֵּב אֶל-לְבוּ? אָמַר לוֹ: נוֹלַד לָךְ בֶּן זָכָר מִיְמִיךָ? אָמַר לוֹ: הֵן, אָמַר לוֹ: וְיָמָה עֲשִׂיתָ? אָמַר לוֹ: שְׁמַחְתִּי וְשִׂמְחַתִּי אֶת הַכֹּל. אָמַר לוֹ: וְלֹא הִייתָ יוֹדֵעַ שְׁסוּפוֹ לְמוֹת? אָמַר לוֹ: בְּשַׁעַת חֲדוּתָא - חֲדוּתָא, בְּשַׁעַת אֲבֵלָא - אֲבֵלָא. אָמַר לוֹ: כִּפָּךְ מַעֲשֵׂה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אַף-עַל-פִּי שְׁגָלוֹי לְפָנָיו שְׁסוּפָן לַחֲטָא וְלֹא-בְדָן, לֹא נִמְנַע מִלְּכַרְאָן (ועיין ברא"ם) בְּשִׁבִיל הַצְּדִיקִים הַעֲתִידִים לְעַמֵּד מִהֶם.

"וַיִּבְן-אָדָם וַיִּתְנַחֵם", (דברים לב) "וַעַל עֲבָדָיו יִתְנַחֵם", (שמות לב) "וַיִּנָּחֵם ה' עַל הַרְעָה", (שמואל א טו) "נַחֲמַתִּי כִּי הִמְלַכְתִּי". בְּלֹם לְשׁוֹן מַחֲשָׁבָה אַחֲרַת הַסּ. וַיִּתְעַצֵּב אֶל-לְבוּ • נִתְאַבַּל עַל אֲבָדָן מַעֲשֵׂה יָדָיו, כְּמוֹ: (שמואל ב יט) "וַיַּעֲצֵב הַמֶּלֶךְ עַל בְּנוֹ", וְזֶה כְּתוּבָתִי לְתִשׁוּבַת אֲפִיקוּרוֹס אַחַד שְׂשָׂאֵל אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְתָּה, אָמַר לוֹ: 'אֵין אַתָּם מוֹדִים שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹאֶה אֶת הַנוֹלָד? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. אָמַר לוֹ: וְהָא כְּתִיב

וַיֹּאמֶר יי אָמַחִי יֵת אֲנָשָׁא דִּי בְּרֵאתִי מֵעַל אֲפִי אֲרַעָא מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא עַד רַחֲשָׂא וְעַד עוֹפָא דְשִׂמְיָא אַרְי תְּבִית בְּמִימְרֵי אַרְי עַבְדְּתַנּוּן:

(י) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחָה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-בְּרֵאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחֲמַתִּי כִּי עֲשִׂיתָם:

(כ) דְּבַר אַחֵר: הַכֹּל נִבְרָא בְּשִׁבִיל אָדָם, וְכִינּוּן שֶׁהוּא כְּלָה, מַה צֶּרֶף בְּאֵלּוּ? כִּי נַחֲמַתִּי כִּי עֲשִׂיתָם. חֲשַׁבְתִּי מַה לַּעֲשׂוֹת עַל אֲשֶׁר עֲשִׂיתָם.

כ"ט וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחָה אֶת-הָאָדָם • הוּא עֶפֶר, וְאֲבִיא עֲלָיו מַיִם וְאֲמַחָה אוֹתוֹ, לְכֶךְ נֶאֱמַר לְשׁוֹן 'מַחוּי'. מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה • אַף הֵם הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם

(ח) וְנָח מִצָּא חַן בְּעֵינָי יְהוָה: ח וְנַח אֲשַׁפַח רַחֲמִין קְדָם יי:

~ נקודות משיחות קודש ~

אָלָא עוֹלָם הִנֵּה הַתַּחְתּוֹן דְּנִקְא. וְזֶהוּ מַה שְּׁכַתּוּב (יְרֵמְיָהּ לֵא, א) מִצָּא חַן בְּמַדְבָּר - ה'חַן' מִתְגַּלֶּה דְּנִקְא ב'מַדְבָּר', מְקוּם נְחֹשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וְצַמְאוֹן אֲשֶׁר אֵין מַיִם. (תורת מנחם כרך יח עמ' 113)

וְנַח מִצָּא חַן בְּעֵינָי ה' (ו, ח) גְּלוּי שְׁלֵמוֹת מִצִּיאַת חַן תְּהִיָּה לְעַתִּיד לְבוֹא, כְּמֵאֲמַר הַזֶּהר נִיחָא לְעֵלְמָא דְאַתִּי. וְהַגְּלוּי יְהִיָּה בְּעוֹלָם הִנֵּה דְּנִקְא, וְכַמְבָּאָר בְּתַנּוּיָא, שְׁתַּכְלִית הַכְּנָנָה אֵינָה הַעוֹלָמוֹת הַעֲלִיּוֹנִים

פפפ קמ"ו פסוקים, אמציה, יחזקיהו סימן. חסלת פרשת בראשית

הפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמו - רנב

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהויות בלום, אברטובין	חַרְב, כְּכִיכּוֹל יֵשֵׁב לוֹ וְהָיָה מִתְאַבֵּל. אָנִי הוּא שְׁעֲשִׂיתִי, וַיְדַעְתִּי כִּי יֵצֵר לִבִּי הָאָדָם רַע (להלן ח בא) (תנחומא ישן נח	אָדָם הוּא עֶפֶר, וְאֲבִיא עֲלָיו מַיִם וְאֲמַחָה אוֹתוֹ, לְכֶךְ נֶאֱמַר לְשׁוֹן מַחֲשָׁבָה אַחֲרַת הַסּ. וַיִּתְעַצֵּב אֶל-לְבוּ • נִתְאַבַּל עַל אֲבָדָן מַעֲשֵׂה יָדָיו, כְּמוֹ: (שמואל ב יט) "וַיַּעֲצֵב הַמֶּלֶךְ עַל בְּנוֹ", וְזֶה כְּתוּבָתִי לְתִשׁוּבַת אֲפִיקוּרוֹס אַחַד שְׂשָׂאֵל אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְתָּה, אָמַר לוֹ: 'אֵין אַתָּם מוֹדִים שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹאֶה אֶת הַנוֹלָד? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. אָמַר לוֹ: וְהָא כְּתִיב
באופן דומה, שעל פיהם יש לדון בנידוננו:	אָדָם הוּא עֶפֶר, וְאֲבִיא עֲלָיו מַיִם וְאֲמַחָה אוֹתוֹ, לְכֶךְ נֶאֱמַר לְשׁוֹן מַחֲשָׁבָה אַחֲרַת הַסּ. וַיִּתְעַצֵּב אֶל-לְבוּ • נִתְאַבַּל עַל אֲבָדָן מַעֲשֵׂה יָדָיו, כְּמוֹ: (שמואל ב יט) "וַיַּעֲצֵב הַמֶּלֶךְ עַל בְּנוֹ", וְזֶה כְּתוּבָתִי לְתִשׁוּבַת אֲפִיקוּרוֹס אַחַד שְׂשָׂאֵל אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְתָּה, אָמַר לוֹ: 'אֵין אַתָּם מוֹדִים שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹאֶה אֶת הַנוֹלָד? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. אָמַר לוֹ: וְהָא כְּתִיב	אָדָם הוּא עֶפֶר, וְאֲבִיא עֲלָיו מַיִם וְאֲמַחָה אוֹתוֹ, לְכֶךְ נֶאֱמַר לְשׁוֹן מַחֲשָׁבָה אַחֲרַת הַסּ. וַיִּתְעַצֵּב אֶל-לְבוּ • נִתְאַבַּל עַל אֲבָדָן מַעֲשֵׂה יָדָיו, כְּמוֹ: (שמואל ב יט) "וַיַּעֲצֵב הַמֶּלֶךְ עַל בְּנוֹ", וְזֶה כְּתוּבָתִי לְתִשׁוּבַת אֲפִיקוּרוֹס אַחַד שְׂשָׂאֵל אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְתָּה, אָמַר לוֹ: 'אֵין אַתָּם מוֹדִים שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹאֶה אֶת הַנוֹלָד? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. אָמַר לוֹ: וְהָא כְּתִיב

המשך עמוד 217

1 הגמרא, לא צָרִיבָא - לא הוצרך התנא להשמיענו שאם הראה לה
2 קרקע שאינה שייכת לו כלל שאינה מקודשת, אלא החידוש הוא
3 שאף דְּנִקְיִים בְּדִישְׁתוּבָא - שאותו אדם לקח את הקרקע באריסות,
4 והוא עובד בה עבור בעל הקרקע ומקבל בשכרו חלק מפירות
5 הקרקע, אינה מקודשת כיון שאין זו קרקע שלו ממש.
6 הגמרא עוברת לדון לגבי המקדש אשה בתנאי שיש לו בית כור
7 עפר, ויש לו בית כור, אלא שחלקו אינו ראוי לזריעה, האם קיים
8 בכך את תנאו. ובהקדמה לכך מביאה הגמרא משניות שדנות

באופן דומה, שעל פיהם יש לדון בנידוננו:
אדם המקדש 'שרה אחוזה' ודהיינו, שהגיעה לו בירושה) בזמן
שהיובל נוהג, הריהו פודה אותה לפי הערך האמור בתורה (ויקרא
כז טז) וְרַע חָמֵר שְׁעָרִים בְּחַמְשִׁים שְׁקֵל כֶּסֶף, כלומר, קרקע
הראויה לזרוע בה 'חומר שעורים', והוא שיעור המכונה 'בית כור',
נפדית בחמישים שקלים. ואין חילוק אם קרקע זו טובה ושוה יותר,
או שהיא גרועה ושוה פחות.
לְנִפְי דִּין הַקְּדִישׁ, תִּנּוּן בְּמִשְׁנָה בַּעֲרִכִין (כה).

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ג תשרי < פרק כ. מפרק קח עד פרק קיב

יום שני, כ"ד תשרי < פרק כ. מפרק קיג עד פרק קיח

יום שלישי, כ"ה תשרי < פרק כ. פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום רביעי, כ"ו תשרי < פרק כ. פרק קיט מפסוק צו עד סוף הפרק

יום חמישי, כ"ז תשרי < פרק כ. מפרק קכ עד פרק קלד

יום שישי, כ"ח תשרי < פרק כ. מפרק קלה עד פרק קלט

שבת קודש, כ"ט תשרי < פרק כ. מפרק קמ עד פרק קמז

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ג תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 272, על כן אהוביי... עד עמ' קלז, יהי רצון:

הלכות", אלא בנוגע להספד על "שונה הלכות" שלמד את ההלכות עצמן בלי השקלא-וטריא וכו', ובמס' נדה על מאמר זה עצמו מפרש רש"י, שאלו הן משניות, ברייתות והלכה למשה מסיני, שגם הן בלי השקלא-וטריא של הגמרא, ועל-דרך זה בנוגע ל'שולחן ערוך' הכוונה להלכות פסוקות ברורות הנוגעות למעשה.

ובשבת קדש בעלות המנחה - יעסקו בהלכות שבת, פי "הלכתא רבתא לשבתא", - שבת היא הלכה גדולה, ישנן הרבה הלכות שיש לדעתן בנוגע לשבת, ובקל יכול האדם לכשל בה חס' ושלום, אפילו באסור ברת וסקילה, מחסרון ידיעה, - של הדינים, ו'שגגת תלמוד עולה דיון' חס' ושלום, - כשעושים איסור מבלי לדעת שזה איסור, ואי הידיעה הוא מפני שלא למד - נחשב הדבר כאילו

עשה זאת במזיד חס' ושלום, כפי שהמשנה אומרת באבות⁴⁸. הרי שאפילו באיסורים של כרת וסקילה יכולים להיכשל חס' ושלום כשלא יודעים הלכות שבת, ואין צריך לומר באסורי דברי סופרים, שרבו כמו רבו למעלה, ובפרט באסורי מוקצה דשכיחי טובא, - הקורים לעתים קרובות מאד, ונחמורים דברי סופרים - דמדרבנן, יותר מדברי תורה⁴⁹, כמו שאמרו רז"ל⁵⁰, שכל העובר על דברי חקמים אפילו באסור קל של דבריהם, - שהחכמים

על כן, - לכן, אהובי אחי ורעי, אל נא תרעו הרעה הגדולה הזאת, - לעשות, לפני התפלה או אחרי התפלה, מושב לצים רחמנא-ליצלן, ותנו כבוד לה' אלהיכם בטרם יחשך⁴³, דתינו בין מנחה למעריב כל ימות החל⁴⁴,

ללמד בעשרה פנימיות התורה, שהיא אגדה שבספר "עין יעקב", שרוב סודות התורה גנוזין בה, ומכפרת עונותיו של אדם, במבאר בכתבי הארז"ל⁴⁵, ותנגלות שבה - סודות התורה, הרי אמר, גנוזין באגדה שביעין יעקב, והדברים הגלויים אודותם לומדים בחלק הנגלה של האגדה, הן דרכי ה' שילך בהם האדם, וישית עצות בנפשו במלי דשמיא - בעניני תורה ומצוות, ובמלי דעלמא, - בעניני עולם, וכידוע לכל חכמי לב. וגם ללמד מעט - בין מנחה למעריב, ב'שולחן ערוך'

אגרת הקדש

על כן אהובי אחי

ורעי אל נא תרעו הרעה הגדולה הזאת ותנו כבוד לה' אלהיכם בטרם יחשך דהיינו בין מנחה למעריב כל ימות החול ללמוד בעשרה פנימיות התורה שהיא אגדה שבס' ע"י שרוב סודות התורה גנוזין בה ומכפרת עונותיו של אדם כמבואר בכהארז"ל והנגלות שבה הן דרכי ה' שילך בהם האדם וישית עצות בנפשו במולי דשמיא ובמולי דעלמא וכידוע לכל חכמי לב וגם ללמוד מעט בשו"ע או"ח הלכות הצריכות לכל אדם וע"ז ארז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו' שהן הלכות ברורות ופסוקות הלכה למעשה כמבואר בפרש"י ז"ל שם ובשבת קדש בעלות המנחה יעסקו בהל' שבת כי הלכתא רבתא לשבתא ובקל יכול האדם ליכשל בה ח"ו אפילו באיסור כרת וסקילה מחסרון ידיעה ושגגת תלמוד עולה דיון ח"ו ואצ"ל באיסורי דברי סופרים שרבו כמו רבו למעלה ובפרט באיסורי מוקצה דשכיחי טובא וחמורים ד"ס יותר מד"ת כמו"ש רז"ל שכל העובר על דברי חכמים אפילו

ארחיחיים הלכות הצריכות לכל אדם, - שהרי החלק "אורח חיים" שב'שולחן ערוך' נחוץ לכל אחד לדעת הלכותיו, ועל זה אמרו רז"ל⁴⁶: "כל השונה הלכות בכל יום כו'", - מובטח לו שהוא בן עולם הבא, ש'הן הלכות ברורות ופסוקות הלכה למעשה, - לדעת איך לעשות בפועל, במבאר בפרוש רש"י ז"ל שם⁴⁷. - שב'הלכות' מתכוונת הגמרא להלכות ברורות, בלי השקלא-וטריא והמחלוקת שבדבר, כפי שרש"י מפרש במגילה לפני המאמר "כל השונה

43. ע"פ ל' הכתוב - ירמי' יג, טז. 44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"ל הא דאינו מתחיל בנוגע לתפלה הא', שחרית - כי אז הרי דין מפורש הוא בשו"ע (ספ"ט ס"ד) דאסור לעסוק בצרכיו קודם התפלה, וכן שלאחרי' צ"ל ת"ת דרבים, מביהכנ"ס לביהמ"ד (סקנ"ה ס"א)". 45. ראה הלכות ת"ת לאדמו"ר הוקן פ"ב ה"ב ובנסמן שם (בהוצאת קה"ת). הקדמת הרמב"ן לשיר השירים. 46. מגילה כח, ב. נדה עג, א. 47. ראה ט"ז יו"ד סרמ"ו ס"ב. 48. פרק ד' משנה י"ב. 49. ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. 50. ברכות ד, ב.

שלכן, למרות שרבותינו ז"ל אמרו זאת רק לגבי דבר שבקדושה, שבהם הענין של עשרה מישראל (מניין) הוא תנאי שבלעדו אי אפשר לומר אותו דבר שבקדושה, מה-שאינ-כן בלימוד תורה הרי אין זה תנאי שמן ההכרח שיהיו עשרה, זה רק עילוי כשעשרה

מישראל הם ביחד – בכל זאת, כיוון שאין קדושה כקדושת התורה, וכשעשרה מישראל לומדים תורה ביחד הם הרי ממשיכים כאמור לעיל, את הבחינה הגבוהה של קדושה והשראת השכינה – לכן מי שיוצא החוצה ובגלל זה לא נשאר "ציבור" בשעת הלימוד, הוא על-

דרך מי שהולך מדבר שבקדושה ועל-ידו מופרע הדבר שבקדושה. ו"כל הפורש מן הצבור בו", – אינו זוכה לראות בנחמת הציבור⁵⁴, ו"שומע לי – אומר רבנו הזקן, ושבון פטח, ובימיו ובימינו תושע יהודה, וירושלים תשכן לבטח"⁵⁵, אמן בן יהי רצון:

אסרוהו, כמו האוכל קדם תפלת ערבית וכהאי גוונא – וכדומה, תיב מיתה פעובר על חמורות שבתורה⁵¹. – על-כל-פנים נוגע הדבר מאד ללמוד ולדעת הלכות ודיני שבת, אשר לכן ילמדו הלכות שבת בעלות המנחה של שבת, וכל

יחד אל יפרש עצמו מן הצבור – בשעה שהציבור לומד הלימודים האמורים ב"עין יעקב", "שולחן ערוך" וכדומה, אפילו ללמוד ענין אחר, – גם כן אל יפרוש היחיד מן הציבור, פיראם – יצטרף פקדן שהצבור עסקין בו, ואין צריך לומר שלא יצא החוצה – בשעה שהציבור לומד אם לא יהיו עשרה

מבלעדו, ועליו – על מי שיוצא החוצה, אני – רבנו הזקן, קורא הפסוק⁵²: "ועזבי ה' – אלה שעוזבים תורתו של ה', יכלו בו", כמו שאמרו רז"ל⁵³ על כל דבר שבקדושה, פי אין קדושה בקדושת התורה, ד"אורייתא וקדשאי-פריד" הוא בלא חד". – התורה והקדוש-ברוך-הוא הם דבר אחד,

~ יום שני כ"ד תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 274, כד אהוביי אחיי... עד עמ' קלח, בלבנות:

אותם בשעת התפלה, אומר רבנו הזקן, שהוא מראה בכך שאין הוא רוצה להתבונן ולראות את ההתגלות האלקית שהקדוש-ברוך-הוא מתגלה בשעת התפלה.

רבנו הזקן מביא דוגמה לכך, כמו למשל במלך למטה שברוך כלל כבודו וגדולתו מוחבאים בחדרי חדרים, ורבים מחכים ימים ושנים שיעלה בידם לראות אותו, וכשעלה ברצון המלך לצוות להכריז בכל רחבי ממלכתו שיאספו בזמן מסויים, והוא יראה להם כבוד מלכותו ויקר תפארת גדולתו, הרי מי שעומד אז מן הצד ואינו מתעניין לראות את המלך – עד כמה מטופש הוא נראה בעיני הכל, וגם יש בכך משום בזיון למלך, שאין המלך חשוב בעיניו לשאוף נחת ותענוג מההסתכלות בכבודו ובתפארת גדולתו, וחשוב לו יותר לספר ולדבר אז בענינים הנחוצים לו. יתירה מזו, הוא מתחייב בנפשו למלך בהראותו עלבונו ובזיונו כלפי המלך בעיני כל.

כד. באגרת הקדושה הקודמת, סימן כ"ג, הסביר רבנו הזקן את ההפלאה הגדולה, בהשראת השכינה, כשעשרה מישראל לומדים תורה ביחד או עושים מצוה ברבים, ולכן (אמר) "רע בעיני המעשה" שיכול לקרות, שגם אלה אשר "נגשים אל ה' הגשה זו תפלה", שעוסקים בעבודת התפלה, ובכל זאת לפני או אחרי התפלה נעשה מושב לצים מפני שלא לומדים תורה, ולכן תבע לעשות קביעות ברבים ללמוד "עין יעקב" ו"שולחן ערוך" הלכה למעשה, בין מנחה למעריב. לאחר האגרת האמורה, באה האגרת הקדושה סימן כ"ד, בה תובע רבנו הזקן בצורה חריפה מדוע ישנם כאלה שמדברים בשעת התפלה. ואין הכוונה לדברים בטלים, אלא אפילו כשמדברים בתוכן של "סיפור בצרכיו", הוא מדבר אודות דברים הנצרכים לו, ואם היה מדבר בהם בזמן אחר (שלא בשעת התפלה) לא היה בזה משום חטא. שכן, הוא צריך לדבר אודות דברים אלה: אך אם הוא מדבר

51. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל - טובא קמ"ל שלא כהדעות דלהפלגה וגוזמא כוונתו. וראה שו"ע אדה"ז סס"ג ס"ה. שד"ח כללים ע' 386. פאת השדה ת, טו - בארוכה. אנציק' תלמודית יד ע' תקצט ואילך". 52. "ישע" א, כח. 53. ברכות ת, א. א. ירושלמי מגילה פ"ד ה"ד. 54. מסכת שמחות ב, י. אבל שם מדרכי ציבור. ועיין רמב"ם הלכות אבל פ"א ה"י. 55. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "השייכות כאן - אולי - ע"פ תענית (יא, א) הדמעצר עצמו עם הציבור רואה בנחמת הצבור. ולהעיר מברכות ל, רע"א."

ושנואים ליצרים, – צריכים הרי לעשות מה שהאובה (הבורא) רוצה, ולא מה שהשונא (היצר הרע) רוצה, ואל יעשה אדם עצמו רשע שעה אחת – השעה היחידה והמיוחדת של תפלה, לפני המקום, – לפני הקדוש-ברוך-הוא, אשר – הקדוש

ברוך הוא, בחר בה מכל היום, להקהל ולעמוד לפניו בשעה זו, – של תפלה, שהיא עת רצון לפניו, להתגלות לבוא אל ה"מקדש מעט", – "בית המקדש" הקטן, כפי שנקרא בית הכנסת בו יהודים מתפללים, להקדש לשכינת כבודו, השוכן אתם בתוך טמאותם, – שגם במצב של גלות ושל טומאה – שוכנת בכל זאת השכינה עם בני ישראל, הרי בשעת הרצון של תפלה, בא כביכול הקדוש-ברוך-הוא לבקר את השכינה השוכנת איתם, ולהמציא לדורשיו ומבקשיו ומחליו.

ובעת רצון זו שהיא שעת התפלה, הרי והמספר בצרכיו – מראה בעצמו שאינו חפץ להתבונן ולראות בגלוי כבוד מלכותו, ונעשה מרכבה טמאה – נעשה בטל כמו מרכבה לכסיל העליון, – לקליפה, הנקראת "כסיל העליון", שנאמר עליו: "לא יחפוץ כסיל בתבונה כו", כמו שכתבו הזוהר והאר"י ז"ל, דהיינו שאינו חפץ להתבונן ולראות ביקר תפארת גדולתו של מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא, הנגלות למעלה בשעה זו, – ששעת התפלה היא הרי עת רצון למעלה, וגם – זה נתגלה למטה אל החפצים – ברצון פנימי, להביט אל כבודו וגדלו, המתעטף ומתלבש בתוך תבות התפלה הסדורה בפי כל, ומתגלה לכל אחד לפי שכלו – והבנתו, ושרש נשמתו, בדכתיב: – כמו שכתוב: "לפי שכלו יהלל איש" – "יהלל" כתיב; – בלי וא"ו – שמשמעותו, שבהתאם לשכלו ולהבנתו בגדולת הקדוש-ברוך-הוא, מהלל האדם את הקדוש-ברוך-הוא בשעת התפלה, ומלכותא דרקיע בעין מלכותא דארעא, – מלכות השמים דומה למלכות על הארץ, להנהגת המלכות

כך הדבר בנמשל, בענין התפלה, שמלך מלכי המלכים ציווה לקבוע זמני התפלה בהם הוא מתגלה לכל דורשי שמו על ידי התבוננותם בגדולתו של הקדוש-ברוך-הוא. וגם כאן הרי זה כאילו ציווה המלך להכריז בכל רחבי ממלכתו, שכן זמני

התפלה הם עת רצון גם למעלה וגם למטה, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק י"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", ששעת התפלה היא זמן של "מוחין גדולות" למעלה, ולמטה היא "שעת הכושר" לכל אדם – הרי זו קריאה בכל רחבי מלכותו של הקדוש-ברוך-הוא. ועל האדם רק להכין את עצמו שיוכל "לקבל" התגלות זו – על ידי התבוננותו בגדולת הקדוש-ברוך-הוא בשעת התפלה, וכפי שרבנו הזקן פירש בתורה קצרה את המאמר "אם כיוון לבו יצא", אם פתח חלון בלבו, "כיוון" מלשון

"וכיון פתיחין ליה" הכתוב בתפלתו של דניאל: שהכוונה היא שחלונות היו פתוחים אצלו – כך כאן הכוונה ב"אם כיוון לבו" היא, שפתח חלון בלבו שיוכל להאיר דרכו בלבו ההתגלות המאירה במוח על ידי ההתבוננות בגדולת ה'.

וכאשר מישוהו מדבר אז בעניניו הוא, ויהיו אלה גם דברים הנחוצים לו, הוא מראה – כאמור לעיל – שאין הוא רוצה לראות התגלות המלך שישנה בשעת התפלה, ויתירה מזו, זהו בזיונו של המלך ולפני עיני כל.

לכן מסיים רבנו הזקן בגזירת גזירה שלא לדבר שום "שיחה בטילה" מהשעה שהחזן מתחיל בתפלה עד לסוף הקדיש האחרון שאחרי התפלה. ומי שיעבור על כך במזיד ישב על הקרקע ויבקש משלשה אנשים להתיר לו הנידוי שלמעלה. אך, זה רק בשעה שהוא עושה זאת במזיד, לא כאשר שכח או שהתפרצו מפיו כמה מלים, שאז לא חל עליו מלכתחילה ענין הנידוי, ורבנו הזקן מסיים ב"הטיבה ה' לטובים ולישירים בלבותם".

אהובי אחי, אל נא תרעו, רעים האהובים ליצרים

1. ברכות יג, א. 2. דניאל ו, יא. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר ממחז"ל אין עמידה אלא תפלה (ברכות ו, ב)". 4. מגילה כט, א. 5. אחרי טז, טז. וראה תניא פמ"ה. 6. משלי יח, ב. 7. ראה זח"א קעט, א. 8. ראה רמ"ז לזח"א שם. 9. משלי יב, יח. 10. ברכות נח, א.

צריכים להיות כשהוא עומד לפני המלך, אף שאין לו מהשבה לכסיל. - להרגיש במחשבתו שבעמדו בתפלה הוא עומד לפני המלך, ועל זה הענין - שעומדים לפני המלך שקבע זמן זה להתגלות לכל הדורשים אותו, נתקן¹¹ כל התפלות, למתבונן בהם היטב. ומי שאינו מראה בן - מתחייב בנפשו. ועליו אמרו בזהר הקדוש¹²:

"דאנהיג קלנא בתקונא עלאה - הוא מכניס קלון בתיקון העליון, ואחזי פרודא, - ומראה היפרדות (מקדושה) ולית ליה חלקא באלהא דישראל", - ואין לו, חלק באלקי ישראל, רחמנא-לצלן. - על בן

לכן, אומר רבנו הזקן, שליחותיהו דרו"ל קא עבידנא, - מקיים אני שליחותם של רבותינו ז"ל, לגור גזירה¹³ שוה לכל נפש, שלא לשיח שיחה במלה משיתחיל השליח צבור - החזן, להתפלל התפלה עד גמר קדיש בתרא, - עד סוף הקדיש האחרון, שחרית ערבית ומנחה¹⁴ וכו'. והעובר על זה בודון - ישב על הארץ ויבקש משלשה אנשים שיתירו לו נדוי שלמעלה, - שמגיע למי

שעובר על גזירה שגזרו, וישב - יעשה תשובה, שלא לדבר יותר בשעת התפלה, ורפא לו, ולא חל עליו שום נדוי למפרע כל עקר, - לא זו בלבד שיירפא מהנידוי על להבא, אלא תשובה זו גורמת שמלכתחילה לא היה עליו שום נדוי, כי מתחלתו לא חל - הנידוי, בריאם על המורדים והפושעים, שאינם חוששים כלל לבקש בפרה מן

למטה, שדרך המלך להיות "חביון עזו"¹⁵ בחדרי חדרים, וכמה שומרים על הפתחים, (עד) אשר כמה וכמה מצפים ימים ושנים לראות עוזו וכבודו וכשעלה רצונו להתגלות לכל והעביר קול בכל מלכותו להקהל ולעמוד להראותם כבוד מלכותו ויקר תפארת גדולתו מי שעומד לפני ואינו חושש לראותו ומתעסק בצרכיו כמה גרוע וסכל ופתי הוא ונמשל כבהמות נדמה בעיני כל הבריות וגם הוא בזיון המלך בהראותו לפניו שאינו ספון בעיניו לקבל נחת אל כבודו ויפיו יותר מעסק צרכיו וגם הוא מתחייב בנפשו למלך על הראות קלונו ובזיונו את המלך לעין כל רואה וע"ז נאמר וכסילים מרים קלון כלומר אף שהוא כסיל לא יהי מרים קלון שיהי נראה הקלון לעין כל. וע"כ קבעו חז"ל בתפלה כאלו עומד לפני המלך עכ"פ יהי מראה בעצמו כאלו עומד כו' לעין כל רואה בעיני בשר אל מעשיו ודיבוריו אף שאין לו מחשבה לכסיל וע"ז הענין נתקן כל התפלות למתבונן בהם היטב ומי שאינו מראה בן מתחייב בנפשו ועליו אמרו בזהר הק' דאנהיג קלנא בתקונא עילאה ואחזי פרודא ולית ליה חולקא באלהא דישראל ר"ל ע"כ שליחותיהו דרו"ל קא עבידנא לגזור גזירה שוה לכל נפש שלא לשוח שיחה במלה משיתחיל הש"ץ להתפלל התפלה עד גמר קדיש בתרא שחרית ערבית ומנחה וכו'. והעובר ע"ז בודון ישב על הארץ ויבקש מג' אנשים שיתירו לו נדוי שלמעלה ושב ורפא לו ולא חל עליו שום נדוי למפרע כל עיקר כי מתחלתו לא חל כ"א על המורדים והפושעים שאינם

לפניו, להראותם כבוד מלכותו ויקר תפארת גדלתו, מי שעומד לפני ואינו חושש לראותו ומתעסק בצרכיו - כמה גרוע וסכל ופתי הוא, ונמשל כבהמות נדמה בעיני כל הבריות. וגם הוא בזיון המלך - בהראותו לפניו שאינו - שהמלך אינו ספון - חשוב בעיניו לקבל נחת ושעשועים מהביט אל כבודו ויפיו, יותר מעסק צרכיו. וגם הוא מתחייב בנפשו למלך, על הראות קלונו ובזיונו את המלך לעין כל רואה, ועל זה נאמר¹⁶:

מרים קלוני, כלומר: אף שהוא כסיל - לא יהיה "מרים קלוני", שיהיה נראה תקלון לעין כל. - ועל הראותו קלונו של המלך לעיני כל, הוא הרי לא רק מבזה את המלך אלא מתחייב בנפשו למלך. ועל בן - ולכן, קבעו חז"ל בתפלה: - שעליה להיות כאלו עומד לפני המלך, - שבאמת הוא הרי עומד לפני מלך מלכי המלכים, אס"כן מדוע אומרים "כאלו" עומד לפני המלך? אלא, הכוונה היא: על-כ"ל-פנים יהיה מראה בעצמו כאלו עומד כו' - לפני המלך, כך יראה עצמו לעין כל רואה בעיני בשר אל מעשיו ודיבוריו, - שכל אחד יראה שמעשיו ודיבוריו הם כפי שהם

אגרת הקדש

להיות חביון עוזו בחדרי חדרים וכמה שומרים על הפתחים (עד) אשר כמה וכמה מצפים ימים ושנים לראות עוזו וכבודו וכשעלה רצונו להתגלות לכל והעביר קול בכל מלכותו להקהל ולעמוד להראותם כבוד מלכותו ויקר תפארת גדולתו מי שעומד לפני ואינו חושש לראותו ומתעסק בצרכיו כמה גרוע וסכל ופתי הוא ונמשל כבהמות נדמה בעיני כל הבריות וגם הוא בזיון המלך בהראותו לפניו שאינו ספון בעיניו לקבל נחת אל כבודו ויפיו יותר מעסק צרכיו וגם הוא מתחייב בנפשו למלך על הראות קלונו ובזיונו את המלך לעין כל רואה וע"ז נאמר וכסילים מרים קלון כלומר אף שהוא כסיל לא יהי מרים קלון שיהי נראה הקלון לעין כל. וע"כ קבעו חז"ל בתפלה כאלו עומד לפני המלך עכ"פ יהי מראה בעצמו כאלו עומד כו' לעין כל רואה בעיני בשר אל מעשיו ודיבוריו אף שאין לו מחשבה לכסיל וע"ז הענין נתקן כל התפלות למתבונן בהם היטב ומי שאינו מראה בן מתחייב בנפשו ועליו אמרו בזהר הק' דאנהיג קלנא בתקונא עילאה ואחזי פרודא ולית ליה חולקא באלהא דישראל ר"ל ע"כ שליחותיהו דרו"ל קא עבידנא לגזור גזירה שוה לכל נפש שלא לשוח שיחה במלה משיתחיל הש"ץ להתפלל התפלה עד גמר קדיש בתרא שחרית ערבית ומנחה וכו'. והעובר ע"ז בודון ישב על הארץ ויבקש מג' אנשים שיתירו לו נדוי שלמעלה ושב ורפא לו ולא חל עליו שום נדוי למפרע כל עיקר כי מתחלתו לא חל כ"א על המורדים והפושעים שאינם

שעליה להיות כאלו עומד לפני המלך¹⁷. - שבאמת הוא הרי עומד לפני מלך מלכי המלכים, אס"כן מדוע אומרים "כאלו" עומד לפני המלך? אלא, הכוונה היא: על-כ"ל-פנים יהיה מראה בעצמו כאלו עומד כו' - לפני המלך, כך יראה עצמו לעין כל רואה בעיני בשר אל מעשיו ודיבוריו, - שכל אחד יראה שמעשיו ודיבוריו הם כפי שהם

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת (דרושי יוהכ"פ - סד"ה שבת שבתון) בי' דרגת חביון עוזו למע' שמוה מובן למטה, בכיכול". 12. משלי ג, לה. 13. ברכות לג, א. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לברר בשאר הדפוסים הצ"ל 'נתקנו'. 15. ח"א קלא, ב. 16. עיין סמ"ק סוף סימן יא. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג"ל בדא"פ לתרץ הסדר: שחרית ערבית ונאפילו) מנחה, היינו, אפילו בתפלת מנחה שבאה בהמשך לתפלת שחרית (שלכן אצ"ל ק"ש עוה"פ), ג"כ כל כך חמורה הפסק שיחה (ואף שמפסיק בפשטות בין ק"ש שחרית ששייכת גם למנחה - למנחה)".

הַשְּׁמַיִם וּמִן הַבְּרִיּוֹת עַל הָעֵזֶן פְּלִילֵי הַזֶּה. וְגַם דּוֹקָא עֲלֵיו הוּא אֹמֵר: "וּבִחוּן לְבוֹת וּכְלִיּוֹת אֱלֻקִּים צְדִיק"¹⁸,
 כְּשֶׁמְדַבְּרִים בְּדוֹן בְּשֵׁאֵט נֶפֶשׁ, וְלֹא עַל הַשׁוֹכֵחַ אוֹ שְׁנוֹרְקוֹ מִפּוֹ כִּמְהַתְּבֵן, שְׂאִינוֹ צְרִיךְ הַתְּרָה כְּלָל, – שִׁיתִירוֹ לוֹ אֵת הַנִּידוּי, וְמִי שִׁדְבֵר בְּמִזִּיד וַיֹּאמֶר שֶׁהִיא זֶה שְׁלֹא בְּמַתְכוּיִן וְכוּ' –

אגרת הקדש

הוֹשָׁעִים כֻּלָּל לְבַקֵּשׁ כִּפְרָה מִן הַשְּׁמַיִם וּמִן הַבְּרִיּוֹת עַל הָעֵזֶן פְּלִילֵי הַזֶּה. וְגַם דּוֹקָא כְּשֶׁמְדַבְּרִים בְּדוֹן בְּשֵׁאֵט נֶפֶשׁ וְלֹא עַל הַשׁוֹכֵחַ אוֹ שְׁנוֹרְקוֹ מִפּוֹ כִּמְהַתְּבֵן, שְׂאִינוֹ צְרִיךְ הַתְּרָה כְּלָל, – שִׁיתִירוֹ לוֹ אֵת הַנִּידוּי, וְמִי שִׁדְבֵר בְּמִזִּיד וַיֹּאמֶר שֶׁהִיא זֶה שְׁלֹא בְּמַתְכוּיִן – גַּם לָהֶם שְׁלֹא בְּמַתְכוּיִן – עֵשָׂה ה' טוֹב.

~ יום שלישי כ"ה תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלח, כה להבין אמרי... עד עמ' 276, לו וגו'.

מהשכינה המחיה כל נברא כולל גם אותו אדם, בשעת מעשה, כשהכה אותו או כשדיבר אותו דיבורים.

וכפי שהוא מביא ראיה על כך ממה שאמר דוד המלך כששמעי בן גרא קילל אותו: "ה' אמר לו קלל", שלמרות שאין אנו מוצאים שהקדוש-ברוך-הוא יאמר זאת לשמע, אך הרי כיוון שרוח פיו יתברך החיה בשעת מעשה את שמעי ונתן לו הכוח לדבר אותם

דיבורים, הוא קורא לכך "ה' אמר לו קלל", וכפי שרבונו הזקן מסביר בפרוטרוט ענין התלבשות הארת השכינה גם בקליפות וכו'. מה שאין רבנו הזקן מביא מאמרו של הבעל-שם-טוב והקושיא האמורה שהקשו עליו – אפשר אולי לומר, על-דרך מה שאנו מוצאים בסיפורי מאסרו של רבנו הזקן, שמסר נפשו בפועל ממש שלא להיות נפרד חסוּשִׁלּוֹם מתנועה של הבעל-שם-טוב, אף לא לשעה קלה ואף לא למראית עין, כך גם בענינו, שרבנו הזקן נזהר גם שלא להזכיר ענין של קושיא על תורת הבעל-שם-טוב, אלא הוא מסביר את הענין, ובמילא מתורצת הקושיא שהקשו על כך.

לְהַבִּין אֲמָרֵי בֵּינָה, – בהבנה של תורה, על-דרך הלשון במשלי², ועל-דרך מאמר הגמרא³: "אל-ף-בי"ת – אלף בינה", מפרש רש"י: למוד תורה, מֵהַ שְׂכָתוֹב בְּסֵפֶר הַנִּקְרָא "צִוּוֹת רִיב"ש", – צוואתו של רבי ישראל בעל-שם (טוב) – כך נקרא הספר, הַגַּם שְׂפָאֵמֶת אֵינָה צִוּוֹתוֹ כְּלָל, וְ – הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב, לֹא צִוָּה כְּלָל לְפָנַי פְּמִירָתוֹ, רַק – הַעֲנִינִים שֶׁבִּסְפֵר, הֵם לְקוֹמֵי אֲמָרוֹתָיו הַמְּהוֹרֹת – על-דרך

כה. תוכנה של אגרת הקדוש, סימן כ"ה, הוא ביאור על תורה של הבעל-שם-טוב, שנדפסה בספר "צוואת הריב"ש" (סימן ק"כ בהוצאת קה"ת משנת תשל"ה), בה מדובר איך כל דבר הוא התפשטות מהקדוש-ברוך-הוא באמצעות המדות אהבה ויראה, אלא שיכול להיות שהאהבה או היראה הן בגלות וכו'.

בהמשך כתוב שם, שכך הדבר גם כשהוא שומע מישהו מדבר בשעה

שהוא מתפלל, יחשוב לעצמו "לשם מה הביא אותי הקדוש-ברוך-הוא כאן שהלזי ידבר בשעת תפילתי, הרי זה הכל בהשגחה פרטית", אלא, הדיבור הוא השכינה והיא (השכינה) "שרתה" (כך כתוב שם הלשון, אך כפי שיסביר רבנו הזקן (באגרת זו) הלשון המתאימה היא לא "שרתה" כִּי-אִם "נתלבשה") בפיו של אותו אדם, כדי שאתחזק בעבודת התפלה, ובפרט (כתוב שם להלן) אם המדבר הוא גוי או קטן, הרי יוצא שהשכינה צמצמה את עצמה כביכול בסוג אדם כזה, צריך הדבר בוודאי, להביא אותו לזירוּת יתר בעבודתו. כפי הנראה, התנכלו מנגדי תורת החסידות למאמר זה של הבעל-שם-טוב האומר שהשכינה שרתה בגוי המדבר בשעה שיהודי מתפלל – הדבר היה קשה בעיניהם, לומר ענין של השראה (או אפילו התלבשות) של השכינה בגוי וכו'. ענין זה בא רבנו הזקן להסביר באגרת זו, בהקדמת ביאור מאמר רבותינו ז"ל "כל הכועס כאילו עובד עבודה-זרה" – שעל יהודי לדעת שכל דבר הוא מהקדוש-ברוך-הוא, וכשהלזי הכה אותו או דיבר דיבורים העלולים להביאו לידי כעס, התלבשה בזה הארה

18. ל' הכתוב - תהלים ז, י. 19. ל' הכתוב - תהלים קכה, ד. 1. "התמים" חוברת ב' ע' נו. 2. א, ב. 3. שבת קד, א. 4. בתניא לפנינו ליתא ליתבת "כלל", וניתוספה ע"פ הגהת כ"ק אדמו"ר הצ"צ, הובאה ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא הוצאת קה"ת.

הניזק לקבל אותו נזק – מסבב הקדוש-ברוך-הוא שאותו אדם מסויים יהיה המזיק שיזיק לניזק. אך, שם מדובר בשוגג, מה-שאינ-כן כשהדבר הוא במזיד, כשהמזיק עושה זאת בבחירתו, ואם הוא לא היה עושה זאת, הרי (כפי שהגמרא אומרת במסכת תענית¹¹)

"הרבה שלוחים למקום"
לכצע על-ידם את הגזירה. על-כל-פנים, מוכח מהאמור, שאין לניזק להיות בכעס על האדם שהזיק לו וכדומה, שכן לא הוא היה הסיבה על מה שאירע לו, הסיבה היא גזר הדין מן השמים. להלן יאמר רבנו הזקן יתירה מזו, שלא זו בלבד כשכבר היה גזר הדין, דבר הנותן את האפשרות הכללית שהלזי יוכל להרע לו – אלא אפילו הרעיון להרע לזולת והכוח שיש לו בשעת מעשה לעשות זאת, הרי הכוח לרעיון זה

בא מהקדוש-ברוך-הוא (אלא מוכן הדבר שאותו אדם שהוא בעל בחירה, היה יכול לדחות מחשבה זו ולא לעשות אותו מעשה), אך כעסו הוא הרי לא מפני שמרגיז אותו שהלזי בחר בבחירתו להרע לו, אלא מרגיז אותו למה הוא הזיק לו, וזאת מפני שחסרה לו האמונה שהסיבה להזיקו היא גזר-דין מן השמים ולא בחירתו הרעה של הלז. ובלשון רבנו הזקן: **וְלֹא עוֹד**, – מה שהגזירה מן השמים נתנה את הרשות והאפשרות הכללית שהוא ייזק, **אֲלֵא אִפְּלוּ בְּשַׁעַה זֶה מִמֶּשׁ שְׂמִיכָהּ אוּ מִקְלָלוֹ** – הרי באותו זמן ממש, **מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ** – במזיק, **בְּחַ' וְרוּחַ פִּיּוֹ יִתְבַּרְךְ הַמְּחַיֶּה וּמְקַיְּמוֹ, וְכִמּוֹ שְׂפָתָיו¹²**: **"כִּי ה' אָמַר לוֹ קַלְלֵךְ"**, – דוד אומר זאת, שהקדוש-ברוך-הוא אמר לשמעיה בן גרא לקלל את דוד, **וְהִיכֵן אָמַר** – הקדוש-ברוך-הוא **לְשִׁמְעִי?** – היכן מוצאים אנו שהקדוש-ברוך-הוא יאמר לשמעיה לקלל את דוד? **אֲלֵא שְׂמִיכָהּ זֶה שְׂנַפְלָה לְשִׁמְעִי בְּלִבּוֹ וּמִחוֹ** – לקלל את דוד, **יְרַדָּה מֵאֵת ה'**, – הקדוש-ברוך-הוא סיבב הסיבות שתעלה בלבו ובמוחו של שמעיה מחשבה זו, **"וְרוּחַ פִּיּוֹ"** – של הקדוש-ברוך-הוא, **הַמְּחַיֶּה כָּל צְבָאָם** – כלשון הפסוק¹³: **"וּבְרוּחַ פִּיּוֹ כָל צְבָאָם"**, **הַחַיָּה רוּחוֹ שֶׁל שְׁמַעִי בְּשַׁעַה שְׂדֵבֵר הַבְּרִים אֱלוֹ לְדוֹד; כִּי אֱלוֹ נִסְתַּלַּק רִוּחַ פִּיּוֹ יִתְבַּרְךְ רְגַע אֶחָד מְרוּחוֹ**

"טהורה היא" הנאמר לגבי הנשמה, המציין מדרגת הנשמה שב"אצילות"; "טהורה" מלשון "כעצם השמים לטהרה"⁵, **שְׁלֵקְטוּ לְקוּטִי בְּתַר לְקוּטִי**, – כלומר, שלא אחד ליקט את הדברים, אלא היו כמה וכמה שליטו אימרות מתורת הבעל-

שם-טוב. "לקוטי בתר לקוטי" הוא לשון במסכת תענית⁶, **וְלֹא יָדְעוּ לְבִנּוֹן הַלְשׁוֹן עַל מִתְבַּנּוֹתוֹ**, – שתבטא במדויק את תוכן הענין, כפי שייסביר להלן. שהבעל-שם-טוב היה אומר תורתו בשפת אידיש, ואילו התורות שבספר "צוואת הריב"ש" לשונן לשון הקודש, **אֲךְ הַמְּבִינֵן הוּא אֵמֶת לְאֵמֶתוֹ**. – וזאת מתחיל רבנו הזקן להסביר המאמר המובא ב"צוואת הריב"ש" סימן ק"כ: **וְהוּא**, – המאמר יוסבר, **בְּהַקְדָּים מֵאֵמֶר רַו"ל⁷**: **"כָּל הַבּוֹעֵם בְּאֵלוֹ**

עוֹבֵד עִבּוּ"ם וְכוּ", **וְהַמַּעַם** – מדוע הכועס הוא כאילו עובד עבודה זרה, **מוֹבֵן לְיִדְרְעִי בִּינְהוּ**, **לְפִי שְׂבַעַת בְּעִסּוֹ נִסְתַּלַּקָה מִמֶּנּוּ הָאֱמוּנָה**; – בהקדוש-ברוך-הוא והשגחתו, שהיא השגחה פרטית על כל נברא ונברא, **כִּי אֱלוֹ הָיָה מֵאֲמִין שְׂמֵאת ה' הָיְתָה זֹאת לוֹ** – הדיבורים או המעשים שהביאו אותו לידי כעס – שהם באו מהקדוש-ברוך-הוא, **לֹא הָיָה בְּכַעַס בְּלָל**. – על מי שדיבר אותם דיבורים או עשה אותם מעשים. **וְאֵף שְׂבִינְאָדָם שְׁהוּא בְּעַל בְּחִירָה מְקַלְלוֹ אוּ מִכְּהוּ אוּ מִזִּיק מִמוֹנּוֹ, וּמִתְחַיֵּב בְּדִינֵי אָדָם וּבְדִינֵי שָׁמַיִם עַל רַע בְּחִירָתוֹ** – שבחר לעשות מעשים רעים אלה, לקללו או להכותו וכו', הרי, לכאורה, אי אפשר לומר שהוא לא אשם, מפני שהוא שליח בלבד של הקדוש-ברוך-הוא והשגחתו; וראיה לדבר, שהרי הוא מחוייב בדיני אדם ובדיני שמים? **אֵף-עַל-פִּירְבּוֹ, עַל הַנּוֹק בְּכָר נִגְזַר מִן הַשָּׁמַיִם**, – שיינוק באותו נזק, ואם אותו אדם לא היה עושה זאת מפני שלא היה רוצה לבחור בבחירתו להרע להלז, הרי את הנזק היה הלז מקבל בין כה וכה, שכן: **וְהַרְבֵּה שְׁלוּחִים לְמַקּוֹם**. – לבצע גזירה שנגזרה. כל הענין המדובר כאן, הוא על-דרך המכילתא (שמביא רש"י) על הפסוק⁹: **"וְהֵאֱלָקִים אֵנָּה לִידּוֹ"**, שזהו מה שכתוב¹⁰: **"מְרַשְׁעִים יֵצֵא רַשַׁע"**, שלמרות שנגזר על

5. משפטים כד, ו. 6. ו, ב. 7. זח"א כז, ב. ח"ג קעט, א. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ג בשם "חכמים הראשונים". ובכ"מ. 8. ביאור הקשר דתואר "יודעי בינה" דוקא – ראה לקוטי לוי יצחק לתניא כאן. 9. משפטים כא, יג. 10. שמואל א' כד, יד. 11. יח, ב. 12. שמואל ב' טז, ו. 13. תהלים לג, ו.

פסוק אחר בקהלת¹⁵: "באשר דבר מלך שלטון] ומי יאמר לו מה תעשה", שמשמעותו "מי יכול לומר להקדוש-ברוך-הוא מה אתה עושה?"; אך כיוון שהרי דוחק לומר שבדברו אודות הפסוק המסתיים ב"ומי יאמר", יביא רבנו הזקן פסוק אחר (בקהלת), אפשר אולי לומר, שהמלה "לו" שמביא רבנו הזקן, היא לא מהפסוק אלא הוא מפרש ש"מי יאמר מדוע עשית כן" אין הכוונה לשמעי בן גרא (כפי שיש מפרשים כך) אלא הכוונה היא "לו" לה' ש"אמר לו קלל": "מי יכול לומר להקדוש-ברוך-הוא מדוע עשית כך לצוות לשמעי לקלל את דוד".

אגרת הקדש

לא יכול לדבר מאומה (וזהו כי ה' אמר לו בעת ההיא ממש קלל את דוד ומי יאמר לו וגו')

שֶׁל שְׁמַעִי – לֹא יִכּוֹל לְדַבֵּר מְאוּמָה. (וְזֶהוּ כִּי ה' אָמַר לוֹ) – בְּעֵת הַהִיא מִמֶּשׁ – כַּשְּׂדִיבְךָ אוֹתָם דִּיבּוּרִים, "קָלַל" אֶת דָּוִד, – בְּכֵן שִׁבְשַׁעַת מַעֲשֵׂה הַחַיָּה אוֹתוֹ וּנְתַן לוֹ הַכּוֹחַ לְדַבֵּר אוֹתָם דִּיבּוּרִים, "וּמִי יֹאמֵר לוֹ וְגו'". – מְדוּעַ עֲשִׂית כֵּן.

על המלה "לו" מציין הרבי ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר" (שנדפס בסוף "תניא") שלכאורה מלה זו ("לו") מיותרת, שהרי בפסוק כאן¹⁴

כתוב: "ומי יאמר מדוע עשית כן", בלי המלה "לו". – מה שהרבי אומר ש"לכאורה" המלה "לו" מיותרת, יש שרוצים לפרש, שזה מפני שיכול להיות שכונת רבנו הזקן היא על

~ יום רביעי כ"ו תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 276, וכנודע מ"ש הבעש"ט... עד עמ' קלט, רוחנית.

עושה מגולם (מתחיתת זהב או כסף וכדומה) כלי, ולתחבולותיו שמערבב חומרים שונים ועושה מהם כלי, כִּי כְּאֲשֶׁר יֵצֵא לְצוּרָה כְּלִי – שׁוֹב אֵין הַכְּלִי צָרִיךְ לִידֵי הַצּוּרָה, שְׁאֵף שְׂדִיּוֹ – שֶׁל הַנֶּפֶחַ, מִסְּלֻקוֹת הַיָּמֵנוּ – מֵהַכְּלִי, הוּא – הַכְּלִי, כְּגַם מֵעֲצָמוֹ. – בלי עזרתו של הנפח; כך הדבר, חושבים הם, כבריאת שמים וארץ, שאחרי שהקדוש-ברוך-הוא ברא אותם, אין הם זקוקים יותר חסוֹשֵׁלוֹם להקדוש-ברוך-הוא, ולכן הם כופרים בהשגחה פרטית – שעל הקדוש-ברוך-הוא להשיג תמיד על הנבראים, וְטַח מְרֵאוֹת עֵינֵיהֶם, – עֵינֵיהֶם דְּבוֹקוֹת מֵלְרֵאוֹת,

הַהֶבְדֵּל הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין מַעֲשֵׂה אֲנוּשׁ וְתַחבּוּלוֹתָיו, שֶׁהוּא יֵשׁ מֵיֵשׁ – מְדַבֵּר שֶׁכֵּב קִיִּים יוֹצֵר הָאֵדָם "יֵשׁ" שֶׁנִּי, כְּמוֹ לְמַשֵּׁל מַחֲתִיכַת כֶּסֶף, שֶׁהוֹמַר שֶׁלוֹ כִּבְר יִשְׁנוּ, יוֹצֵר הָאֵדָם כְּלִי, הִרִי שֶׁאֵת הַכֶּסֶף הוּא לֹא הִיָּה צָרִיךְ לִיַּצֵּר, שֶׁכֵּן זֶה כִּבְר הִיָּה קִיִּים, רַק שֶׁמִּשְׁנֵה הַצּוּרָה וְתַחבּוּלוֹתָהּ, – מִצּוֹרֵת חוֹמֵר הַכֶּסֶף הוּא מֵיַצֵּר דְּמוֹתוֹ וְצוּרֹתוֹ שֶׁל הַכְּלִי; הִרִי, כִּיוּן שֶׁלֹּא יִצֵּר שׁוֹם דְּבַר

וְכַנּוּדֵעַ מֵהַ שֶׁכָּתַבְתָּ הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב וְזֶל עַל פְּסוּקִים¹⁶: "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נִצָּב בְּשָׁמַיִם", – הַסְּבִיר הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב פֶּסוּק זֶה בֶּאֱרִיכוֹת וּבְבִיאוֹר, וְהַפִּיץ אֵת הַנְּקוּדָה הַמּוּבֹאֵת בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים (כְּמוּבָא לְעִיל – "שֶׁעַר הַיַּחֲדוּד וְהַאֲמוּנָה" פֶּרֶק א'),

שְׁנִבְרָאוּ בְּהֵן הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא מֵאֲמַר: "יְהִי רְקִיעַ כֹּו" – בְּתוֹךְ הַמֵּיִם¹⁷, שֶׁמֵּאֲמַר זֶה נִבְרָאוּ הַשָּׁמַיִם, הֵן – אוֹתִיתוֹי שֶׁל מֵאֲמַר זֶה, נִצְבּוֹת וְעוֹמְדוֹת מְלַבְּשׁוֹת לְעוֹלָם לְהַחְיוֹתָם וְלְקִיָּמָם. – וְכַפִּי שְׁמוּסְבֵר בְּפִרוּטְרוֹט ב"שֶׁעַר הַיַּחֲדוּד וְהַאֲמוּנָה" פֶּרֶק א' וּפֶרֶק ב' – שֶׁכֵּן הַדְּבַר בְּכָל הַנִּבְרָאִים. וְלֹא

בְּהַפְּלוּסוֹפִים שְׁכּוֹפְרִים בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, – בְּהַשְׁגַּחְתוֹ הַפְּרָטִית שֶׁל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל כָּל נִבְרָא וְנוֹצֵר, וְהֵם סוֹבְרִים שֶׁלְּמִרוֹת שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא מֵהַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְאִינוּ קְדֻמוֹן, אֶךְ אֵין הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְשִׁיחַ עַל הַנִּבְרָאִים. שֶׁכֵּן וּמְדַמֵּין בְּדִמְיוֹנָם הַכּוֹזֵב אֵת מַעֲשֵׂה ה', "עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ", לְמַעֲשֵׂה אֲנוּשׁ וְתַחבּוּלוֹתָיו; – לְמַעֲשֵׂים שֶׁאֵדָם

14. ש"ב שם. 15. ה, ד. 16. תהלים קיט, פט. 17. בראשית א, ו.

הכוח המחודש להיות ולפעול תמיד את החידוש. אלא, על כך שהטבע במים להיות ניגרים במורד, הוא נברא "יש מאין" – מביא רבנו הזקן ראייה להלן, שאין זה ענין עצמי במים, שנאמר שאם ישנו נברא (דבר שנברא), שזהו מים, מן ההכרח שיזרום במילא במורד, כמו למשל

שנאמר שמה שנברא "תופס מקום" הוא ענין עצמי בנברא, ואין זה צריך להיבראות במיוחד "יש מאין", אלא עם בריאת הנברא הוא במילא באופן שהוא "תופס מקום"; אך זרימת המים איננה כך – שכן, ישנם

הרי נבראים שהטבע שלהם אינו כך, הטבע שלהם הוא אחר לגמרי, הם עומדים, כמו למשל חומת אבנים שעומדת – ואינה זקוקה לדבר מן החוץ שיחזיק אותה, ובלשון רבנו הזקן: **שְׁהָרֵי חוֹמַת אֲבָנִים נִצְבֶּת מֵעֲצָמָה בְּלֵי רוּחַ, רַק שְׁטַבְעַת הַמַּיִם אֵינֶוּ בְּנֵוּ.** – ואם יש בטבע המים שלא להיות עומדים אלא להיות זורמים במורד, הרי טבע זה הוא דבר נברא "יש מאין" בתוך המים. אם-כן מה היה על הכוח האלקי שהתלבש ברוח, לפעול? – הוא לא היה צריך לפעול "יש מאין", ליצור דבר חדש לגמרי שלא היה לפני זה בנבראים, היה עליו רק לשנות "יש" אחד ל"יש" אחר (מטבע הזרימה לטבע היציבות כחומה), ובכל זאת זה פלא גדול, "חידוש", שאנו מבינים שעל הכוח המחודש – הכוח שפעל חידוש זה – לפעול תמיד בחידוש, אחרת יתבטל החידוש מיד, הרי כל-שכן וקל-וחומר, יסביר להלן רבנו הזקן, שבחידוש של "יש מאין", כפי שהדבר בבריאת כל הנבראים – בודאי שמן ההכרח שעל הכוח המחודש – הכוח האלקי שברא את הדבר – לפעול תמיד את החידוש, שהדבר יהיה "יש", ולא לחזור מיד כבתחילה ל"אין". הרי שגם בהתאם להשוואה המדומה שמדמים הפילוסופים 'מעשה שמים וארץ' למעשה אדם שבכוחו ליצור רק "יש מיש" – הרי גם ב"יש מיש" – באופן שצריך להיות חידוש, שינוי מ"יש" אחד ל"יש" אחר (כמו מטבע המים לזרום במורד לטבע של להיות עומדים כחומה) מן ההכרח שעל הכוח המחודש לפעול תמיד, הרי זה מחייב, שהכוח האלקי שברא את הנברא, מן ההכרח שיהיה תמיד נברא. הרי שנוסף על השקר שבהשוואתם 'מעשה שמים וארץ' למעשה אנוש ותחבולותיו, הם טועים גם בכך שהם חושבים שאין זה מן ההכרח שהכוח המחודש יעמוד תמיד בדבר המחודש, ואם כאן, שהחידוש הוא רק בשינוי "יש" אחד ל"יש" שני – מן ההכרח שהכוח המחודש יפעל תמיד בדבר המחודש – **וְכָל-שֶׁבֶן וְקָל־וְחָמֶר בְּבְרִיאת יֵשׁ**

חדש, שכן הדבר היה קיים כבר, ואף תבניתו של הכלי שהוא יצר מהכסף, איננה חידוש נוסף בכסף, שכן לכסף יש מלכתחילה ה"עלוליות" (האפשרות) לעשות ממנו כלי, שהרי הכסף נברא כך, שיכולים לכופפו בכל צורה שהיא, הרי

שהאדם לא חידש בכך שום דבר, לכן לאחר יצירתו, אין הכלי זקוק לידי האדם שיצר אותו, – אין הפילוסופים רואים את ההבדל בין מעשה אדם אלה, **לְמַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁהוּא יֵשׁ מֵאֵין.** – לפני בריאת שמים וארץ, לא היה קיים

שום דבר, ועם בריאתם, נתהווה "יש", דבר שהוא חדש לגמרי שלא היה קיים לפני זה כלל, ואז, כשנברא דבר חדש (יסביר רבנו הזקן להלן) מן ההכרח שהכוח שברא את הדבר החדש, יהיה בו ויחדש אותו תמיד, שאילולא כך היה הדבר החדש מתבטל. על-כל-פנים, הרי בריאת שמים וארץ היא "יש מאין", **וְהוּא פְּלֵא נְדוּל יוֹתֵר מִקְרִיעַת יַם-סוּף עַל דְּרָךְ-מִשְׁלַל, אֲשֶׁר הוֹלִיךְ ה' – אֵת הַיָּם, בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל הַלַּיְלָה –** הכוח האלקי שבקע את הים התלבש ברוח מזרחית עזה, **וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם¹⁸,** – ונצבו כחומה, **וְאָלוּ פָּסַק הָרוּחַ בְּרִנְעַת – הָיוּ הַמַּיִם חוֹזְרִים וְנִגְרָרִים בְּמִוֶּרְדֵי כְּדָרְכָם וּמְבַעֵם, וְלֹא קָמוּ בְּחוֹמָה,** – ב"שער היחוד והאמונה" הוא מוסיף שזה "בלי ספק", כלומר, שאין שום מקום לחשוב שהמים היו נשארים ניצבים כחומה אחרי שהרוח היתה פוסקת לרגע, אלא הם היו בוודאי חוזרים לטבעם לזרום במורד, **אֵף שְׁטַבְעַת זֶה בְּמַיִם –** להיות ניגרים במורד, **הוּא גַם-כֵּן נִבְרָא וּמְחַדֵּשׁ יֵשׁ מֵאֵין,** – שבמקום שלפני זה היה "אין", לא היה טבע כזה, נוצר "יש", נוצר טבע כזה. כלומר, בהתאם לפירושו של הרבי, טבע זה במים, שהם זורמים במורד ואינם ניצבים במקום כחומה, טבע זה עצמו הוא נברא "יש מאין" במים. כלומר, נוסף על שהמים עצמם נבראו "יש מאין" – נברא בתוך המים הטבע להיות זורמים ולא לעמוד במקום כחומה; הרי, כשבאה הרוח העזה והשפיעה במים להיות ניצבים כחומה, מה היה על הרוח לפעול במים? – לא היה על הרוח ליצור דבר חדש, "יש" מ"אין", אלא היה עליה לשנות "יש" אחד ל"יש" שני, לשנות את טבע המים מלהיות זורמים ומתנועעים, ל"יש" אחר של טבע, להיות ניצבים כחומה, ובכל זאת, כיוון שיש בכך משום חידוש במים להיות ניצבים כחומה – מן ההכרח שאותו כוח שפעל את החידוש, הרוח שעשתה את המים ניצבים, ייצר את החידוש כל רגע, ומשרק פוסק כוח זה – מתבטל החידוש, הרי זה מוכיח שגם בחידוש של "יש מיש" מן ההכרח שעל

18. בשלח יד, כא.

שאות אחת מחליפה אות שניה וכו'), וּאִפְלוּ אֶרֶץ הַלְלוּ הַנְּשָׁמִית וּבְחִינַת דּוּמָם שְׁבָה - שעפר²⁰ יש בו הרי גם כוח הצומח להצמיח צמחים, וצמיחה היא הרי ענין שנראה בו חיות לצמוח מקטן לגדול, ואילו הדומם שבעפר, שלא נראה בו שום ענין של חיות,

אפילו לא חיות של צמיחה מקטן לגדול חיותו וקיומו הוא "דבר ה" מעשרה מאמרות המלבש בהן ומקומו להיות דומם ו"יש" מ"אין", ולא יחזרו לאין ואפס ממש בש"הו. - לפני שנבראו מ"אין" ל"יש". וזהו שכתב האר"י ו"ל²¹, שגם בדומם, באבנים ועפר ומים, - שלא נראה בהם לכאורה שום חיות, יש בהם בחינת נפש וחיות רוחנית. - והוא "דבר ה" שברא אותו ומחיה ומקים אותו להיות דומם, ולא לשוב להיות "אין" כפי שהאבן או העפר או המים היו לפני שנתהוו. להלן מסביר רבנו הזקן, ש"דבר ה" המהווה כל הנבראים - הוא "שכינה":

מֵאֵין, שְׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַטְּבַע, וְהַפְּלֵא וְהַפְּלֵא יוֹתֵר מִקְרִיעַת יַסְוֹף, הִרִי עַל-אַחַת-כַּמְהַזְכְּמָה שְׁבָהּתְּלָקוֹת חֲסוּשָׁלוֹם בַּח הַבּוֹרָא יֵשׁ מֵאֵין מִן הַנְּבִרָא - יָשׁוּב הַנְּבִרָא לְאֵין וְאִפְסִים מִמֶּשׁ, אֶלָּא צָרִיךְ לְהִיּוֹת

בַּח הַפּוֹעֵל - הכוח היוצר ופועל את הנברא, בַּנְּפֵעַל - בנברא, תמיד, לְהַחִיּוֹתוֹ וּלְקַיְּמוֹ, וּבְחִינַת זו"ר - של כוח הבורא העומד תמיד בנברא להחיותו ולקיימו, הוא "דבר ה" ו"רוח שפיעשרה פיו" מאמרות שבהן נברא העולם, - "דבר ה" שבעשרה מאמרות הבורא את הנברא, עומד תמיד בנברא, שמעשרה המאמרות באים צירופי אותיות הדיבור המרכיבות את "דבר ה" הבורא כל נברא, כפי שהוא אומר ב"שער היחוד והאמונה" בפרק א', שגם הנבראים שאינם נזכרים בעשרה המאמרות נמשך להם חיות מעשרה המאמרות על-ידי צירופי האותיות השונים ועל-ידי חילופים ותמורות של האותיות

אגרת הקדש

שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא יותר מקריעת י"ס עאכ"ו שבהסתלקות ח"ו כח הבורא יש מאין מן הנברא ישוב הנברא לאין ואפס ממש אלא צ"ל כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו ובחי' זה הוא דבר ה' ורוח פיו שבעשרה מאמרות שבהן נברא העולם ואפילו ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם שבה חיותו וקיומו הוא דבר ה' מ' מאמרות המלוכש בהן ומקיומן להיות דומם ויש מאין ולא יחזרו לאין ואפס ממש כשהיו וז"ש הארז"ל שגם בדומם כאבנים ועפר ומים יש בהם בחי' נפש וחיות רוחנית.

המאמרות באים צירופי אותיות הדיבור המרכיבות את "דבר ה" הבורא כל נברא, כפי שהוא אומר ב"שער היחוד והאמונה" בפרק א', שגם הנבראים שאינם נזכרים בעשרה המאמרות נמשך להם חיות מעשרה המאמרות על-ידי צירופי האותיות השונים ועל-ידי חילופים ותמורות של האותיות

~ יום חמישי כ"ז תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלט, והנה נודע לי"ח... עד עמ' 278, לארץ.

מבט מלך, "מטרוניתא", לְפִי ש - "דבר ה", שוֹכֵן וּמִתְלַבֵּשׁ בַּנְּבִרָאִים לְתַחִיּוֹתָם, - ולכן הוא נקרא "שכינה", מלשון "שוכן", ו"אימא תתאה" ו"מטרוניתא",

המתייחסים לבחינה שהיא "אמא" ו"מלכה" המחיה את ילדיה ואת החוסים בקרבה, וּבְלִשׁוֹן הַמְּקַבְּלִים נְקִרָא בְּשֵׁם "מַלְכוּת", עַל שֵׁם "דְּבַר מַלְךְ שְׁלִטוֹן"²², כִּי הַמְּלָךְ מְנַחֵג

וְהִנֵּה, נוֹדַע לְיודְעֵי חָן, - ליודעי חכמה נסתרה (תורת הקבלה), כִּי "דְּבַר ה'" - המהוה ומחיה את הנבראים, בחינה

זו באלקות נקרא בשם "שכינה" בלשון רז"ל, - בש"ס ומדרשים וכדומה, וְ - היא נקראת "אמא תתאה" - ה"אמא התחתונה", ו"מטרוניתא" - מלכה, בלשון הוה, וּבְפִרְט - בוהר, פְּרִיש - בתחילת פְּרִשַׁת וְאֶרָא, - דף כב, ב. - שם מובא משל על הבחינה בה הקדוש-ברוך-הוא מדבר,

אגרת הקדש

והנה נודע לי"ח כי דבר ה' נק' בשם שכינה בלשון רז"ל ואימא תתאה ומטרוניתא בלשון הוה ובפרט בר"פ וארא לפי ששוכן ומתלבש בנבראים להחיותם ובלשון המקובלים נק' בשם מלכות ע"ש דבר מלך שלטון כי המלך מנהיג מלכותו בדיבורו ועוד טעמים אחרים ידועים לי"ח ומודעת זאת כי יש בחי' ומדריגת מל' מלכותו בדיבורו, ועוד טעמים אחרים ידועים ליודעי חן.

19. בתניא לפנינו: "זה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק רבינו שצ"ל "זו", ככפנים. 20. הערת כ"ק רבינו: "כנראה מפרש 'ארץ' דכאן - עפר (כמו בתדשא הארץ). לי נראה הפי' כאן - בניגוד (לדברך ה' נצב ב) שמים שקדמו, ול'עולמות עליונים ותחתונים" (שהיחוד"א פ"א עיי"ש). וא"צ לחילוק דכח הצומח כו'. והרי מפרש תומ"י "בדומם כאבנים ועפר כו'". 21. ע"ח שער ל"ט פרק ג. וראה ג"כ שם שער נ'. 22. קהלת ח, ד.

הוא מצווה עליו לדבר, אלא שמלכתחילה מדבר הקדוש-ברוך הוא עצמו באמצעות גרונו של משה, וכן כל הנביאים ובעלי רוח הקדש, היה קול ודבור העליון מתלבש בקולם ודבורם ממש, כמו שכתב האר"י (ז"ל). ו"מלכות דבריאה" הוא "דבר ה" המחיה ומתנה הנשמות והמלאכים שבעולם הבריאה, שאין מעלתם – ומדריגתם, כמעלת – ומדריגת האצילות וכו'. – ש"מלכות" של עולם ה"יצירה" היא ה"דבר ה" המהווה ומחיה את הנוצרים של עולם ה"יצירה", ו"מלכות דעשיה", – בחינת ה"מלכות" של עולם ה"עשיה", הוא "דבר ה" המחיה ומתנה את

– חכמה נסתרה (תורת הקבלה). ומודעת זאת, – וידוע הדבר, כי – בבחינת "מלכות", דבר ה', ישנן דרגות רבות. שכן, יש בחינת ומדרגת "מלכות האצילות", – ספירת ה"מלכות" של עולם ה"אצילות", ובחינת "מלכות דבריאה" – ספירת ה"מלכות" של עולם ה"בריאה", וכו'. – הרי שבחינת "דבר ה" ישנן דרגות רבות, ופרוש "מלכות האצילות", הוא "דבר ה" המחיה ומתנה הנשמות הגדולות שהן מבחינת אצילות, כמו נשמת אדם הראשון, שנאמר בוי"ק: "ויפח באפיו בו", – נשמת חיים" – כלומר שהקדוש-ברוך הוא נפח נשמה זו בבחינת "אצילות", וכמו

אגרת הקדש

דאצילות ובחי' מל' דבריאה וכו'. ופי' מל' דאצילות הוא דבר ה' המח'י' ומהוה נשמות הגדולות שהן מבחי' אצילות כמו נשמת אדה"ר שנא' בו ויפח באפיו כו' וכמו נשמות האבות והנביאים וכיוצא בהן (שהיו מרכבה לה' ממש ובטלים ממש במציאות אליו כמארו"ל שכינה מדברת מתוך גרונו של משה וכן כל הנביאים ובעלי רוח"ק היה קול ודבור העליון מתלבש בקולם ודבורם ממש כמ"ש האר"י"ל) ומל' דבריאה הוא דבר ה' המחיה ומהוה הנשמות והמלאכי' שבעולם הבריאה שאין מעלתם כמעלת האצ'י' וכו' ומלכות דעשיה הוא דבר ה' המחיה ומהוה את עוה"ז בכללו עד יסוד העפר והמים אשר מתחת לארץ.

נשמות האבות והנביאים וכיוצא בהן – ורבנו הזקן מפרש במה מתבטא מעלתם של הנביאים – (שהיו מרכבה לה' ממש²⁴, ובטלים ממש במציאות אליו, – אל הקדוש-ברוך הוא, כמאמר ר"ל²⁵: שכינה מדרגת מתוך גרונו של משה. – כלומר, ביטולו של משה היה גדול כל כך, שנבואתו אינה נחשבת כאילו הוא המדבר מה שהקדוש-ברוך-

עולם היה בכללו, עד יסוד העפר, ו – כן המים אשר מתחת לארץ²⁶ – בהתאם לאמור, שהתהוות כל הנבראים אשר על פני האדמה היא מבחינת ה"שכינה", מההתגלות של הקדוש-ברוך הוא, דרושה הסברה נוספת, כיצד נבראים אותם ענינים בעולם שהם מ"קליפות" שכ"נגד" האור האלקי – ורבנו הזקן מסביר:

~ יום שישי כ"ח תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מועמ' 278, (אלא שבארצות... עד עמ' קמ, עמהם):

בהם ממש, אלא נמשך להם חיות מהארה זו שמאיר עליהם מלמעלה בבחינת מקיף. ומהשרים – מהמלאכים, נשפע חיות לאמות, ולכהמות חיות ועופות שבארצותיהם, – בחוץ לארץ; כלומר, בתחילה נשפעת החיות באומות עצמן, "מין המדבר", ולאחר מכן בכהמות וכדומה, מין החי, ו'למין הדומם, לארץ הנשמת, ולשמים הנשמיים שהם הנגלגלים²⁷ (אלא

ה"מחיה שם את העולם, הוא על-ידי התלבשות שרים החיצונים הממנים על שבעים אמות. דהיינו, שיוצד ניצוץ מ"דבר ה", הנקרא בשם "מלכות דעשיה", – שמ"דבר ה" עצמו בא ניצוץ בלבד, ומאיר על השרים – המלאכים, של מעלה בבחינת מקיף מלמעלה, – והוא מפרש שוב אך אינו מתלבש

אגרת הקדש

(אלא שבארצות העו"ג החיות הוא על ידי התלבשות שרים החיצוני' הממוני' על ע' אומות דהיינו שיוצד ניצוץ מדבר ה' הנקרא בשם מלכות דעשיה ומאיר על השרים של מעלה בבחי' מקיף מלמעלה אך אינו מתלבש בהם ממש אלא נמשך להם חיות מהארה זו שמאיר עליהם מלמעלה בבחי' מקיף ומהשרים נשפע חיות לעו"ג ולכהמות חיות ועופות שבארצותיהם ולארץ הגשמית ולשמים הגשמיים שהם הגלגלים

23. בראשית ב, ז. 24. ב"ר רפמ"ו. ובכ"מ. 25. ראה זח"ג רלד, א. ועוד. 26. לשון הכתוב - יתרו כ, ד. 27. ראה רמב"ם הל' יסוה"ת

עמים כו' לְקַרְא בְּשֵׁם ה' 29. – רבנו הזקן חוזר כאן למה שהסביר שהניצוץ האלקי המחיה את השרים העליונים, ודרכם את העובדים עבודת-הזרה, הוא בגלות, ואומר: וְ- החיותם של עובדי עבודת-הזרה על-ידי החיות האלקית, נִקְרָא

גַּם-בֶּן בְּשֵׁם "גְלוּת" הַשְּׂכִינָה", מֵאַחַר שְׁחִיּוֹת זֶה אֲשֶׁר בְּבַחֲבִינַת "גְלוּת" בְּתוֹכְכֶם, – כפי שהוסבר לעיל, הוּא מֵהַאֲרָה הַנִּמְשָׁכֶת לָהֶם מֵהַנִּיצוּץ מִ"דְבַר ה'" הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׂכִינָה" – כאמור לעיל ש"דבר ה'" נקרא "שכינה" בלשון רבותינו ז"ל. ברם, מתעוררת השאלה: אם כך, הרי שענין הגלות היה תמיד, מאז בריאת העולם עם כל הדברים הטמאים שבו? – מסביר רבנו הזקן בחצאי עיגול: (וְגְלוּת זֶה – הנגרם בגלל חיותן של הקליפות על-ידי ניצוץ מ"דבר ה'", נִמְשָׁךְ מִחֲטָא עֵיז־

הַדַּעַת וְאֵילָה, – כידוע, שעל-ידי חטא עץ-הדעת נמשכה חיות לקליפות שלא היתה להם לפני החטא, אך – והוא בְּחִינַת אַחֲרִים לְבַד דְּקַדְשָׁה. – כלומר, הניצוץ הנמשך אז לשרים הוא מבחינת "אחורים" בלבד, מהצד התחתון והחיצוני של קדושה ואלקות, אֲךָ בְּשִׁנְלוּ יִשְׂרָאֵל לְבִין הָאֲמוֹת, וְאֲחִיּוֹת יִשְׂרָאֵל וְשִׂרְשָׁם הוּא בְּבַחֲבִינַת פְּנִים הָעֲלִיּוֹנִים – הפנימיות של הקדוש-ברוך-הוא, הִנֵּה זֶה הֵיא גְלוּת שְׁלֵמָה, – שכן, גם הפנימיות של אלקות נמשכה בשרים של האומות; כמוסבר בפרוטרוט לעיל ב"אגרת התשובה" פרק ו', עיין שם, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבֵּינוּ 30: "גְלוּ לְאֲדוֹם – שְׂכִינָה עִמָּהם")):

– קיים הבדל בין הנבראים עצמם, שְׂשֻׁמִּים וְאֶרֶץ וּבְחַמּוֹת וְחַיּוֹת וְעוֹפּוֹת מְהוֹרִים – נִשְׁפָּעִים – מקבלים שפעם וחיותם מְקַלֶּפֶת נִגְהָ, וְ-בעלי החיים הַטְּמָאִים וְנַפְשׁוֹת הָאֲמוֹת – מקבלים חיותם מִשְׂאֵר קְלִפּוֹת). – כמוסבר באריכות בחלק א' של

ספר ה"תניא" פרק ו', ההבדל בין "קליפת נוגה" המעורבת טוב ורע, לבין שאר "ג' קליפות הטמאות" שכולן רע. וְהֵנָּה, שְׂמִים וְאֶרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם בְּאֲרָצוֹת הָאֲמוֹת – פֶּלֶם פֶּלֶא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי – נחשבים ככלום, לְגַבִּי הַשְּׂרִים – המלאכים, שֵׁהֶם חַיּוֹתָם וְקִיּוּמָם. וְהַשְּׂרִים פֶּלֶא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי – נחשבים ככלום ממש, לְגַבִּי הַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁךְ לָהֶם מֵהַנִּיצוּץ מִ"דְבַר ה'" הַמְאִיר עֲלֵיהֶם מְלֻמְעָלָה. – באופן של "מקיף", וְאֵף-עַל-פִּיבּוֹ, הַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁךְ לְתוֹכָם – במלאכים ובשרים העליונים, מֵהַאֲרָה זֶה, הוּא בְּבַחֲבִינַת גְלוּת בְּתוֹכְכֶם, שְׁלֶכֶן נִקְרָאִים – השרים של הגוים, בְּשֵׁם "אֱלֹקִים אַחֲרִים", וְקָרוּ לָיָה: "אֱלֹהָ דְאֵלֵהֶּיָא" 28, – והם קוראים להקדוש-ברוך-הוא האלוקה של האלוקיות (כלומר שגם הם נחשבים, לעצמם, כ"אלקים"), שְׁנֵם הֵם, הֵן בְּחִינַת אֱלֹקוֹת. – בהרגשתם ובישותם. וְלָבֵן – כיוון שהחיות של אומות העולם (וכל אשר ברשותם) היא מההארה האלקית המאירה בשרים העליונים, במילא הם אכן מקבלים חיותם מהם, ולכן הַגּוֹיִם הַנִּשְׁפָּעִים מֵהֶם – מהשרים העליונים, הֵם עוֹבְרֵי עֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשׁ, עַד עַת קִיָּן, – של הגאולה העתידה, שְׂיִבְלַע הַמּוֹת וְהַסְּטֵרָא-אֲחֵרָא, – הקליפות, וְ"אִז אֶהְפֵּךְ אֶל

אגרת הקדש

(אלא ששמים וארץ ובהמות וחיות ועופות טהורים נשפעי' מקליפת נוגה והטמאים ונפשות העו"ג משאר קליפות). והנה שמים וארץ וכל אשר בהם בארצות עו"ג כולם כלא ממש חשיבו לגבי השרים שהם חיותם וקיומם. והשרים כלא ממש חשיבו לגבי החיות הנמשך להם מהניצוץ מדבר ה' המאיר עליהם מלמעלה ואעפ"כ החיות הנמשך לתוכם מהארה זו הוא בבחי' גלות בתוכם שלכן נקרא' בשם אלקי' אחרים וקרו ליה אלהא דאלהיא שגם הם הן בחי' אלקות ולכן העו"ג הנשפעים מהם הם עע"ז ממש עד עת קץ שיבולע המות והסט"א ואז אהפוך אל עמים כו' לקרוא כולם בשם ה' ונקרא גם כן בשם גלות השכינה מאחר שחיות זה אשר בבחי' גלות בתוכם הוא מהארה הנמשכת להם מהניצוץ מדבר ה' הנקרא בשם שכינה (וגלות זה נמשך מחטא עה"ד ואילך והוא בחי' אחוריים לבד דקדושה אך כשגלו ישראל לבין האומות ואחיות ישראל ושרשם הוא בבחי' פנים העליונים הנה זו היא גלות שלימה וע"ז ארוז"ל גלו לאדום שכינה עמהם):

פ"ג. 28. מנחות קי, א. ובחדא"ג מהרש"א שם. 29. צפני' ג, ט. 30. מגילה כט, ב. מכילתא בא יב, מא. ובכ"מ.

~ שבת קודש כ"ט תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמ, והנה אף כ... עד עמ' קמ, האר"י ז"ל:

והנה, אף כי ה' אחד ושמו אחד³¹, דהינו – ששמו הוא דבורו ו"רוח פיו" המכנה בזה הקדוש³² בשם "שמו" – ויותר מכך בעולם ה"עשייה"; אבל – למרות כל האמור, אין שום שנוי חסד ושלום – על ידי הצמצומים והמסכים,

הוא יחיד ומיוחד – אף על-פירבן, ההארה והמשכת הנמשכת מ"רוח פיו" ותכונה, מתחלקת לארבע מדרגות שונות, שהן ארבעה עולמות: אצילות, פריאה, יצירה עשית. ותשינוי – בין ארבע המדרגות, הוא מחמת הצמצומים ומסכים (רבים), לצמצם האור והחיות ולהסתירו, שלא מאיר כ"כ בעולם הבריאה כמו בעולם האצילות ובעולם היצירה הוא ע"י צמצומים ומסכים יותר וכו' אבל אין שום שינוי ח"ו בעצמות השכינה שהיא דבר ה' ורוח פיו וגם בכח' ההארה והמשכת החיות הנה ההארה שבאצילות בוקעת המסך ומתלבשת בבריאה וכן מבריאה ליצירה ומיצירה לעשייה ולכן אור א"ס ב"ה שבאצילות הוא ג"כ בעשייה ובעוה"ז החומרי ע"י התלבשותו במלכות דבי"ע כמבואר הכל בכתבי האר"י ז"ל:

אגרת הקדש

בעצמות השכינה, שהיא "דבר ה'" ו"רוח פיו". וגם בכחית ההארה והמשכת החיות, מ"דבר ה'", הנה ההארה שפ'אצילות' בוקעת ומתלבשת ב'פריאה', וכן מ'פריאה' ל'יצירה' ומ'יצירה' לעשייה, ולכן אור אינסוף ברוך הוא שפ'אצילות' הוא גם כן פ'עשייה' – ויתירה מזו ובעולם הזה החמרי, התלבשותו – של "אור אין סוף", במלכות

הוא יחיד ומיוחד – אף על-פירבן, ההארה והמשכת הנמשכת מ"רוח פיו" ותכונה, מתחלקת לארבע מדרגות שונות, שהן ארבעה עולמות: אצילות, פריאה, יצירה עשית. ותשינוי – בין ארבע המדרגות, הוא מחמת הצמצומים ומסכים (רבים), לצמצם האור והחיות ולהסתירו, שלא מאיר כ"כ בעולם הבריאה כמו בעולם האצילות ובעולם היצירה הוא ע"י צמצומים ומסכים יותר וכו' אבל אין שום שינוי ח"ו בעצמות השכינה שהיא דבר ה' ורוח פיו וגם בכח' ההארה והמשכת החיות הנה ההארה שבאצילות בוקעת המסך ומתלבשת בבריאה וכן מבריאה ליצירה ומיצירה לעשייה ולכן אור א"ס ב"ה שבאצילות הוא ג"כ בעשייה ובעוה"ז החומרי ע"י התלבשותו במלכות דבי"ע כמבואר הכל בכתבי האר"י ז"ל:

הוא והחיות מוסתרים על-ידי צמצומים ומסכים יותר וכו'. דבריאה ויצירה עשייה, כמבואר הכל בכתבי האר"י ז"ל³³:

31. זכרי' יד, ט. 32. ראה תקי"ז תכ"ב (סו, ב). 33. ראה ע"ח שמ"ב פ"ד. ובכ"מ.

המשך מעמוד 216

17. מכלים – פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות, מבית אבי אמו בנה, וקא סבר התנא שמתנות כהונה שלא הורמו [הופרשו], כמי שהורמו דמין – הן דומות, והכחן זוכה בהן קודם ההפרשה, כיון שנגמרה מלאכתן והן עומדות להיתרם, וכיון שאבי אימו הכחן זכה בתרומה, אף נכדו שירש אותו זכה בתרומה, ולכן הוא יכול לקדש בה אשה.

18. הגמרא מביאה אמוראים שדנים בענין זה: בעא מיניה – שאל רבי חייא בר אבין מרב הונא, טובת הנאה ממון או אינה ממון. אמר ליה רב הונא, תניתוק – שנינו במשנתנו, המקדש אשה בתרומות ובמעשרות ובמתנות ובמי חטאת ובאפר פרה, הרי זו מקודשת, ואפילו אם המקדש הוא ישראל שיש לו בהם רק טובת הנאה. ומבואר שטובת הנאה ממון.

19. אמר ליה רבי חייא בר אבין, ולא אוקימנא – וכי לא העמדנו שמדובר ב'ישראל שנגלו לו בירושה מכלים מבית אבי אמו בנה, והחידוש אינו שטובת הנאה נחשבת ממון, אלא שמתנות שלא הורמו הרי הן כמי שהורמו.

1. המקדש אשה, בתרומות – תרומה גדולה או בתרומת מעשר, ובמעשרות – מעשר ראשון או מעשר עני, ובמתנות – ורוע לחיים וקובה, הניתנים לכהנים, ובמי חטאת שנתנו בהם אפר פרה אדומה, להוות על טמא מת, ובאפר חטאת – אפר פרה אדומה, הרי זו מקודשת, ואפילו אם המקדש הוא ישראל, שאין לו זכות ממון בדברים אלו, אלא רק טובת הנאה שיכול לתת אותם למי שירצה, וגם האשה ישראלית.

גמרא

2. הגמרא דנה האם טובת הנאה נחשבת ממון: אמר עולא, טובת הנאה – הזכות של ישראל שיכול לתת מתנות כהונה למי שירצה, אינה נחשבת ממון לקדש בה אשה.

3. רבי אבא מקשה על עולא: איתיבית רבי אבא לעולא, שנינו במשנתנו, המקדש אשה בתרומות ובמעשרות ובמתנות ובמי חטאת ובאפר פרה, הרי זו מקודשת, ואפילו אם המקדש הוא ישראל ויש לו רק טובת הנאה. ומבואר שטובת הנאה ממון.

4. אמר ליה עולא, הלא – במשנה מדובר בישראל שנגלו לו בירושה

לוח היום יום...

יום ששי כג תשרי, שמחת תורה [בחו"ל. בא"י – אסרו חג] ה'תש"ד

אין קוראים בתורה בלילה. נושאים בפנים בשחרית. אין נוהגים לפרוש טלית על ראשי העולים לחתן תורה או לחתן בראשית. גם העולה לתורה אומר חוק חוק ונתחוק.

שיעורים. חומש: ברכה, ששי ושביעי עם פירש"י.

תהלים: קח־קיב.

תניא: כד. אהובי . . . קלח לעין כל.

בשמחת תורה תק"מ אמר רבנו הזקן: "עץ חיים היא למחזיקים בה" – אלו בעלי השגה הלומדים תורה. "ותומכיה מאשר" – אלו בעלי עבודה העוסקים בתורה. "מאשר" – פדאיתא בזהר (חלק ג' נג. ב), אל תקרי 'מאשר' אלא 'מראשו', דעל־ידי עבודתם ממשיכים מראשו, הינו מפנימיות האין־סוף ברוך־הוא, וכמעלת הרגל המקים את הראש דוקא.

יום ראשון

שבת כד תשרי, אסרו חג [בחו"ל] ה'תש"ד

מברכים ראש חדש מרחשוון. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התעודות הפטורה: כה אמר – ויאדיר.

שיעורים. חומש: בראשית, כל הסדרה עם פירש"י.

תהלים: קיג־קיא.

תניא: וע"כ קבעו . . . בלבותם.

ההתעודות – פארבריינגען – ברבים בכלל, ובשבת או במוצאי שבת בפרט, היא אחת היסודות בדרכי החסידים והחסידות, ופתח ומבוא למצוה היסודית דאהבת ישראל.

רבא דרבא [ברוב המקרים], הנה בכל התעודות הרי ראשי המדברים תובעים מאת המסבים שייטבו הנהגותיהם ודרכיהם, שייקבעו עתים ללמד דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] ושישמרו הקביעות, ואשר הלמוד יהיה על־מנת ללמד ולקיים. – והנה כללות ענין ואפן התוכחה מבאר היטב בדבור־המתחיל "ואם רוח המושל" (קנטרס למ"ד), אשר ראוי לכל אחד ואחד מאנ"ש ללמדו היטב אדעתא דנפשיה [=עם עצמו] – אמנם הוכחה זו בעת ההתעודות היא רק על דברים וענינים שאין בהם משום הלבנת פנים ולא כלום, כמו שהיה מאז ומקדם, אשר איש את רעהו הוכיחו באהבה ובחבה גדולה.

יום שני

יום ראשון כה תשרי ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי...מצותך מאד.

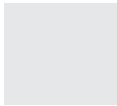
תניא: כה. להבין...לדבר מאומה.

עשרה נגונים – מהם תנועות בלבד – מיחסים לרבנו הזקן שהוא בעצמו חברים.

המיחסים לרבנו האמצעי, הינו שנתחברו בזמנו והיו מנגנים אותם לפניו,

יום שלישי

אָבֵל לֹא שֶׁהוּא מִחֲבָרָם. וְהִיְתָה אֶצְלוֹ קְבוּצַת אַבְרָכִים מְנַגְנִים – וַיְדוּעָה בְשֵׁם "דָּעַם מִיטְעֵלְעֵן רַבִּי'ס קאַפּעֵלְע" [= "מִקְהֵלְתוֹ שֶׁל הַרְבֵּי הָאֲמֻצְעִי"] – וַנְּחַלְקָה לְשֵׁתֵי פְּלָגוֹת: בְּעֵלֵי שִׁיר – בְּפֶה, וּבְעֵלֵי זְמֶרָה – בְּכֻלָּים שׁוֹנִים.

יום רביעי

יום שני

כו תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה...לא שכחתי.
תניא: וזהו כי...קלט רוחניית.

הַעֲנִין עַל פְּסוּק "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נִצָּב בְּשָׁמַיִם", מֵבִיא רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן (שֶׁעַר הַיַּחֲוּד וְהָאֲמוּנָה פָּרָק א, אֲגַרַת הַקֹּדֶשׁ כ"ה) בְּשֵׁם הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב, הַגֵּם שֵׁשׁ עֲנִין זֶה בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים, וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְפָּאֵר גַּם בְּ"לִקוּטֵי תוֹרָה" בְּדַבּוּר־הַמֵּתְחִיל "כִּי בְיוֹם הַיּוֹם יְכַפֵּר", וְכוּנָה מִיַּחַדָּת בְּזֶה, כִּי בְיוֹם שְׁנֵי הָיָה הַמְּאָמֵר "יְהִי רָקִיעַ" – שֶׁהוּא הַנִּצָּב בְּשָׁמַיִם – וְזֶה יְהִי לְזִכְרוֹן עוֹלָם, כִּי בְיוֹם שְׁנֵי ח"י אֵלּוּל נוֹלַד הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב.

יום חמישי

יום שלישי

כז תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: והנה נודע . . . 278 לארץ.

הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת מְקִיפּוֹת אֶת חַיֵּי הָאָדָם מִיּוֹם גִּיחוּ מִבְּטָן אִמּוֹ עַד עַת פְּקָדוֹתוֹ, וּמַעֲמִידוֹת אוֹתוֹ בְּקֶרֶן אוֹרָה בְּשֶׁכַל בְּרִיא וּבְקִנְיָן מִדּוֹת נַעֲלוֹת וְהַנְּהֻגוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא רַק בֵּין אָדָם לְמָקוֹם אֲלָא גַם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, כִּי הַמִּתְנַהֵּג עַל פִּי הַתּוֹרָה וְהוֹרָאוֹת תו"ל הוּא חַי חַיִּים מְאֻשְׁרִים בְּגִשְׁם וּבְרוּחַ.

יום שישי

יום רביעי

כח תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: (אלא שבארצות . . . עמהם).

"אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ גו' וְנִתְתִּי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתְכֶם" .. לְמוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת הֵם טְבַעַת הַקְּדוּשִׁין שֶׁבָּהֶם קֹדֶשׁ הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּחִיב לְזוּזן אוֹתָם וּלְפָרְנָסָם.

שבת קודש

יום חמישי

כט תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תניא: והנה . . . האר"י ז"ל.

מְבָרְכִים בְּרַבַּת הַקִּשָּׁת, וְלֹא כִּישׁ מִפְּקָפְקִים בְּזֶה. אֵינְנוּ עוֹרֵר פּוֹן דִּי מַעֲזִיבוּשְׁעַר בְּעֵלֵי בַתִּים הָאֵט גַּעְהָאֵט א מַחְלוּקַת מִיט נֶאֱךָ א בְּעַל הַבַּיִת, אֲוֹן זַיַּעֲנֵדִיג אֲמָאֵל בֵּא דְעַם בְּעַש"ט אִין שׁוּהַל הָאֵט עַר גַּעֲשֵׁרִיעֵן, אֲוֹ עַר וּוְאֵלְט זַיַּין בַּר פְּלוּגַתָּא קוֹרַע כַּדָּג זַיַּין.

דער בעש"ט האָט געהייסען די תלמידים געבען איינע די אנדערע די הענט, און זיך שטעלען לעבען אים מיט צוגעמאַכטע אויגען. דער בעש"ט האָט ארויפגעלייגט זיין הייליגע הענט אויף די אקסלען פון די צוויי תלמידים, וועלכע זיינען געשטאַנען לעבען אים, פלוצלונג האָבען די תלמידים אָנגעהויבען שרייען פון גרויס שרעק: זיי האָבען געזעהן ווי דער בעל הבית איז קורע כדג זיין בר פלוגתא.

דאָס באַווייזט קלאָהר, אז פון יעדער כח איז פאראן א פועל דבר: אָדער אין א לבוש חומרי, אָדער א רוחני וואָס מי קאָן אים אָנעמען נאָר מיט העכערע און איידעלערע געפילען.

תרגום

אַחַד מֵהַבְּעָלֵי בַתִּים' שֶׁל הָעִיר מְעֻזְבוֹ הֵיְתָה לוֹ מְרִיבָה עִם עוֹד 'בְּעַל בֵּית', וּבְהִיּוֹתוֹ פְּעַם אֶצֶל הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב בְּבֵית הַפְּנֹסֶת הוּא צָעַק, שֶׁהִיא "קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג".

הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב צָוָה אֶת תְּלַמִּידוֹ לְשַׁלֵּב יָדָיו כֵּל אַחַד עִם חֲבִירוֹ, וּלְהַתְּיַצֵּב לְיָדוֹ בְּעֵינָיו עֲצוּמוֹת. הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב הִנִּיחַ יָדָיו הַקְּדוּשׁוֹת עַל כַּתְּפֵי שְׁנֵי הַתְּלַמִּידִים שֶׁעָמְדוּ בְּסוּמוֹךְ אֵלָיו. לְפֶתַע הִחְלוּ הַתְּלַמִּידִים לְצַעֲקוֹ מִתּוֹךְ אֵימָה גְּדוֹלָה: הֵם רָאוּ כִּי צִד 'בְּעַל־הַבֵּית' קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג!

זֶה מוֹכִיחַ בְּבִרּוּר, שֶׁמִּכָּל כַּח יִשְׁנוֹ פֶּעַל דְּבָר: אִם בְּלְבוּשׁ חֲמָרִי, אִם רוּחָנִי שְׂאֵפֶשֶׁר לְתַפְסוֹ רַק בְּחוּשִׁים נְעִלִים וְעֵדִינִים יוֹתֵר.

המשך ביאור למס' קידושין ליום שבת קודש עמ' 1

23 ותחול ההפרשה לאחר שיתלשו.
 24 מקשה רב אסי על דברי רבי יוחנן ממשנתינו: אֵיתִיבִיה, שנינו
 25 במשנתינו, גוי האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתניירי,
 26 או בן ישראל האומר לגויה הרי את מקודשת לי לאחר שתתניירי,
 27 וכן עבד המקדש ישראלית ואומר לה הרי את מקודשת לי לאחר
 28 שאשתתקרי, או ישראלי המקדש שפחה ואומר לה הרי את
 29 מקודשת לי לאחר שתשתתקרי, וכן המקדש אשת איש ואומר לה
 30 הרי את מקודשת לי לאחר שישמות פעליך, או המקדש את אחות
 31 אשתו ואומר לה הרי את מקודשת לי לאחר שתמות אחותיך, וכן
 32 המקדש יבמה ואומר לה הרי את מקודשת לי לאחר שיחלוץ לך
 33 יבמיה, בכל אלו אינה מקודשת. ומבררת הגמרא, בשלמא בולחו -
 34 ברוב האופנים שנשנו במשנה יתכן לומר כי אין הקידושין חלים
 35 אף לדברי רבי יוחנן, כיון שהחלת הקידושין לאו כְּיָדוֹ - שהרי אין
 36 ביד העבד או השפחה להשתחרר, וכן אין ביד האשה להמית
 37 בעלה או אחותה, ולכן אינה מקודשת, אלא מה ששנינו לגבי גר
 38 - בגוי שקדש אשה ואמר שיחולו הקידושין לאחר שיתגיר,
 39 שאינה מקודשת, ולכאורה לדברי רבי יוחנן מדוע אינה מקודשת,
 40 והרי הגירות הוי כְּיָדוֹ - תלויה רק ברצונו, וא"כ יכולים קידושו
 41 לחול מיד אחר שיתגיר.
 42 מתרצת הגמרא: גר נמי לאו כְּיָדוֹ - גם התיגירותו של הגוי אינה
 43 תלויה רק בדעתו, דאמר רבי תימא בר אבא, אמר רבי יוחנן

1 המחובר תרום, ולכשיתלש צריך שוב לתרום עליו.תנן הָתָם
 2 במסכת תרומות (פ"א מ"ה). אין תורמין מן התלוש - מפירות שכבר
 3 נתלשו מהקרקע והתחייבו בתרומות ומעשרות, על המקובר - על
 4 פירות שעדיין מחוברים לקרקע, ופטורים מתרומות ומעשרות.
 5 ואם תרם, אפילו בדיעבד אין תרומתו תרומה.
 6 בעא מיניה רב אסי מרבי יוחנן, האם באופן שיש לאדם פירות
 7 תלושים ופירות מחוברים, ואמר, פירות ערוגה זו שהם תלושים,
 8 יהיו תרומה על פירות ערוגה זו - ערוגה אחרת, שהם מחוברים,
 9 או שאמר פירות ערוגה זו שהם מחוברים יהיו תרומה על פירות
 10 ערוגה זו - ערוגה אחרת, שהם תלושים, ותחול התרומה
 11 לכשיתלשו הפירות המחוברים, ועתה נתלשו אותם פירות, מהו -
 12 האם לאחר שנתלשו הפירות חלה התרומה למפרע, או שכיון
 13 שבעת ההפרשה היו הפירות מחוברים, הוי דבר שלא בא לעולם
 14 ואינה תרומה.
 15 אמר ליה רבי יוחנן לרב אסי, אכן באופן כזה דבריו קיימים, ובין
 16 כשהפריש מתלוש על המחובר ובין כשהפריש מהמחובר על
 17 התלוש, לאחר שנתלשו הפירות המחוברים והתחייבו בתרומה,
 18 חלה הפרשתו, והטעם, כיון שכל דבר שפָּיְדוֹ של האדם לעשותו,
 19 אף אם עדיין לא נעשה, לאו כְּמַחוּסֵר מַעֲשֵׂה דְּמִי - אינו נחשב
 20 למחוסר מעשה, ולכן אף שכאן היו הפירות מחוברים בשעת
 21 הפרשה, מ"מ כיון שבידו של האדם לתולשם ויתחייבו בתרומה,
 22 ניתן להפריש עליהם או מהם תרומה אף קודם שנתלשו בפועל,

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ג תשרי ~

מעמדו של האוויר

בחפץ שנורק לחלל החצר או הרשות, אין ספק שהאוויר משייך לרשות (שכן החלל שבתוך מחיצות החצר בוודאי שייך להצר, וכן דין רשות הרבים לעניין שבת חל עד גובה עשרה טפחים), והספק הוא האם החפץ נחשב כמונח שם או לא. אולם לגבי אויר המזבח, השאלה היא האם הקדושה חלה שם או רק על גבי המזבח עצמו, ושאלה זו לא נפשטה, ומספק נוקט הרמב"ם לחומרא (נתן פרו, סוגיות ח"א סי' עב).

ויש שדנו לגבי אדם שהפסיק בדיבור לאחר שהגיעו התפילין מעל ראשו (ועדיין לא הונחו עליו) – האם עליו לחזור ולברך משום שהפסיק בין הברכה לקיום המצוה או שאין כאן הפסק משום שהמצוה כבר התקיימה כשהגיעו התפילין לאוויר הראש מדין 'קלוטה כמו שהונחה' (שו"ת הלכות קטנות ב, מב). אולם לפי האמור אין דין זה שייך כאן, ולא אמרו כן אלא בחפץ שהגיע לאוויר החצר שדינו כחלק מהחצר, ובאוויר המזבח נפסק לחומרא שאף הוא קדוש בקדושת המזבח, אולם לאוויר שמעל ראשו בוודאי אין שייכות לראש ואין בוזה דין 'קלוטה כמו שהונחה' (נתן פרו שם).

הלכות פסולי המוקדשין פרק ג, הלכה יב: ואויר מִזְבֵּחַ, כְּמִזְבֵּחַ.

בגמרא (זבחים פז, ב) הסתפקו בדין זה: האם דיני המזבח חלים גם על האוויר שמעליו או רק על גבו ממש, וההשלכה מכך היא לגבי איברים פסולים ששהו מעליו ולא נגעו בו – האם חל עליהם הכלל 'מאחר ועלו לא ירדו'. ואין הכרעה לשאלה זו, והרמב"ם פוסק מספק לחומרא (כסף משנה).

והנה, שאלת שייכותו של האוויר למקום שתחתיו, נידונה בסוגיות נוספות: לגבי הזורק חפץ בשבת מרשות לרשות אחרת ולא נח על הקרקע, נחלקו תנאים האם מתחייב על הוצאה מרשות לרשות מחמת הימצאותו באוויר הרשות או לא. וכן לענין גירושין נפסק שאם זרק הבעל גט לחצר האשה, הרי היא מגורשת אע"פ שהגט נשרף בעודו באוויר ולא נח על הקרקע, כי 'קלוטה (באוויר) – כמו שהונחה' (ראה גיטין עט, א).

אמנם, מכך שנושאים אלו נידונו בסוגיות נפרדות, מובן שמדובר בשאלות שאינן תלויות זו בזו, והחילוק ביניהן:

~ יום שני כ"ד תשרי ~

קרבן עוף שנפסל להקרבה

וכתבו התוספות (שם ד"ה מלק) שהלכה זו היא לדעת רבי שמעון (זבחים פד, א) הסובר שקרבן שנפסל להקרבה והעלוהו על המזבח, אם 'פסולו בקודש' לא ירד, ורק אם 'אין פסולו בקודש' (כגון בהמה טרפה) 'אין הקודש מקבלו', ואם עלה – ירד. אך לדעת רבי יהודה הסובר שגם קרבן שנשחט בלילה, היינו ש'פסולו בקודש', אם עלה – ירד, אין המליקה מטהרת מידי נבלה.

ולפי זה הקשו אחרונים (תוס' יו"ט פ"ז מ"ה, ברכת הזבח, זבחים שם):

הרמב"ם (לעיל פ"ג ה"ז) פסק כרבי יהודה שבהמת קדשים שנשחטה בלילה (אף ש'פסולו בקודש') אם עלתה – תרד, ואיך פסק כאן שקרבן עוף שנמלק אינו נבלה כי היה פסולו בקודש, ואם עלה לא ירד?

ותירצו:

לדעת הרמב"ם, רבי יהודה סובר שגם אם 'פסולו בקודש'

הלכות פסולי המוקדשין פרק ז, הלכות א-ב: כָּל הַפְּסוּלִין לְעִבּוּדָה שְׁמֵיִקְוָה, מְלִיקְתָן פְּסוּלָה; וְאֵף עַל פִּי שְׂאוֹתוֹ הָעוֹף פְּסוּל, אִינוּ כְּנִבְלַת הָעוֹף הַתְּהוֹר לְטִמְאַה. וְכֵן אִם מְלֵק בְּלִילָה... אִינֵם כְּנִבְלָה... וְהַהֲלָל: כָּל שְׁתֵּיהֶם פְּסוּלָה בְּקֹדֶשׁ – פְּסוּלָה, וְאִינֵה נְבֵלָה; לֹא הִיָּה פְּסוּלָה בְּקֹדֶשׁ, חֲרִי וְזוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר.

נבלת עוף טהור מטמאה בכניסתה לבית הבליעה, אך קרבנות העוף שאין בהם שחיטה אלא מליקה – המליקה מטהרת אותם מטומאת נבלה. ושנינו במשנה (זבחים סח, א) שמליקה מטהרת מטומאת נבלה גם כשהקרבן פסול, ובתנאי ש'פסולו בקודש' – (פסול הקשור בעבודת הקרבן, כגון, קרבן שנשחט בלילה) כי קרבן שנפסל להקרבה והעלו אותו על המזבח – אם "פסולו בקודש" בדיעבד לא ירד ומקריבים אותו, וכיון שהמליקה הועילה שמקריבים אותו בדיעבד – הרי היא מטהרת מידי נבלה.

(ואם עלו על המזבח לא ירדו) מליקתן מטהרת מטומאת נבלה, ורק בקרבן בהמה כתב (לעיל פ"ג ה"ו) "בהמת קדשים שנשחטה בלילה... אם עלתה – תרד".

אם עלה ירד, רק בקרבן בהמה ואילו בקרבן עוף מודה רבי יהודה שכל שהיה פסולו בקודש – אם עלה לא ירד, ולכן כאן בקרבנות העוף כתב הרמב"ם שכל שהיה פסולו בקודש

~ יום שלישי כ"ה תשרי ~

קן שפרח ממנה גזול

נדחה לגמרי מהקרבה, כי אפשר שישוב או יילכד על ידי אדם שיביא אותו כקרבן, ולכן גם חברו לא נדחה. יתירה מכך במקרה השני, "פרח לבין העופות שימותו כולם" (היינו שהתערב בקבוצת עופות שדינם למיתה ואסור להקריבם) שבכך הוא נפסל להקרבה, ואף על פי כן אפשר להקריב את חברו. אך גם במקרה השני עדיין יש סיכוי שיצליחו לזהות את העוף הפורח ולכן אין כאן דיחוי גמור. ועל כך התחדש במקרה השלישי שאפילו אם "מת גזול אחד" ושוב אין כל אפשרות שיקרב, ניתן להקריב את חברו (קנים כג, א, רא"ש ומפרש שם).

ויש מפרשים כי במקרה הראשון יש חידוש גדול יותר מאשר באחרים, כי יש לחשוש שמא משהו ילכוד את העוף שפרח ויקריבהו בתור חטאת וממילא זה שכנגדו נעשה עולה (או להיפך) וכיון שאין אנו יודעים מכך, נקריבהו שלא כדינו. ומכל מקום אין צריך לחשוש לכך ואפשר להקריב את הגזול הנותר (רא"ש שם בשם הר"ה).

הלכות פסולי המוקדשין פרק ט, הלכה א: קן שתומה שפרח ממנה גזול לאויר, או שפרח לבין העופות שימותו כולם, או שמת גזול אחד – יקח זוג לשני.

'קן שתומה' – ששני העופות שבה הוקדשו באופן סתמי, בלי לפרש איזה מהם לחטאת ואיזה לעולה. ואם אחד מהם נעלם ואין אפשרות להקריבו, ניתן להקריב את השני בצירוף עוף אחר.

ולמעשה דין זה נוהג גם ב'קן מפורשת', היינו כאשר התפרש איזה מהעופות לחטאת ואיזה לעולה, אלא שבאופן זה ברור שאפשר להקריב את האחד ללא חברו, כי מלכתחילה אינם תלויים זה בזה. והחידוש הוא שאפילו ב'קן שתומה' ששני העופות תלויים זה בזה (כי הקרבת האחד לחטאת קובעת את דינו של השני כעולה ולהיפך), אם אבד אחד מהם ניתן להקריב את השני.

ונקטו שלוש דוגמאות בהן לא ניתן להקריב את אחד העופות, כי בכל אחת מהן יש חידוש נוסף:

במקרה הראשון, "פרח גזול לאויר", גזול זה עדיין לא

~ יום רביעי כ"ו תשרי ~

דיבור נחשב כמעשה?

עדים על דברים שבלב (וללא התראה אין מלקות) – ובהכרח צריך להיות גם דיבור!

והקשו אחרונים (חק נתן זכחים כט, ב, נודע ביהודה תנינא יו"ד סי' קסח):

אם מחשבת פיגול בקדשים אינה פוסלת במחשבה ללא דיבור, מדוע אין לוקים עליה, הרי הלכה כר' יוחנן ש'עקימת שפתים' נחשבת כמעשה (ראה הל' שכירות פי"גה"ב ובמ"מ שם)? ומבאר ה'נודע ביהודה' (שם):

דיבור שמביא לידי מעשה הנראה לעין אכן נחשב כמעשה (כמו החוסם בהמה בקול בשעת מלאכתה, שלוקה משום 'לא תחסום שור בדישו' כיון שסגירת הפה נראית), אבל המפגל בדיבור, הרי פסילות הקרבן אינה נראית ולכן אינה נחשבת למעשה.

וה'עמודי אור' (סי' סאסקי"ט) מבאר:

הלכות פסולי המוקדשין פרק יג, הלכה א: שלש מחשבות הן שפוסלות את הקרבן, ואלו הן: ... מחשבת שני השם ביצר? זה השוחט את הנכח שלא לשמו – כגון שהיה עולה ונחשב שהוא שלמים.

כתב ה'משנה למלך': לדעת רש"י (זכחים מא, ב ד"ה כגון) והתוספות (שם ד, ב ד"ה מחשבה), מחשבת פיגול פוסלת בקדשים רק אם הוציאה בדיבור. ואילו לדעת הרמב"ם מחשבה פוסלת אף אם לא הוציאה בדיבור.

וה'חסדי דוד' (מנחות ספ"ה) כתב שגם לדעת הרמב"ם מחשבה לבד אינה פוסלת, שכן כתב הרמב"ם (פי"ח"ב) שאין לוקים על מחשבת פיגול כיון "שאינן המחשבה מעשה", ואם מחשבה היא ללא דיבור, בלאו הכי אין עליה חיוב מלקות שהרי (אף אם המחשבה נחשבת מעשה) לא יכולה להיות התראת

נעשה עילוי אין הוא נחשב כמעשה, והמפגל את הקרבן הרי אף שהקרבן נפסל על ידי הדיבור, אין כאן שום עילוי ואינו נחשב כמעשה.

הדיבור נחשב כמעשה רק אם על ידי הדיבור מתקדש הדבר ומתעלה, כמו דיבור של הממיר בהמת קדשים בבהמת חולין שעושה מחולין קדשים, אבל אם על ידי הדיבור לא

~ יום חמישי כ"ז תשרי ~

בין 'מנחת העומר' ל'מנחת קנאות'

[מנחת סוטה] והלבונה עליה, קודם שילקט הלבונה, אין מחשבת 'שלא לשמה' פוסלת אותה כיון שאינה ראויה לעבודה" (כי התורה אמרה "לא יתן עליה לבונה") – הרי מנחת קנאות באה מן השעורים, ואם-כן גם אם לא נתן עליה לבונה אין המחשבה פוסלת אותה, כיון שאינה ראויה לשאר המנחות הבאות מן החיטים?

ותירץ הכסף משנה: אכן מנחת קנאות נעשית בדבר שאינו ראוי לשאר מנחות, אך כאשר יש עליה לבונה, נוסף עוד טעם – ש'אינה דבר הראוי לעבודה' מצד הלבונה שנתן עליה.

וה'ברכת הזבח' (זבחים כו, ב. וכו"כ המרכבת המשנה) ביאר: שיטת הרמב"ם היא כדברי רש"י (זבחים ט"ז) שבמנחת קנאות מחשבת 'שלא לשמה' פוסלת (אף שגם היא באה מן השעורים) משום שהתורה קוראת למנחה זו 'חטאת', וכשם שחטאת נפסלת במחשבת 'שלא לשמה' כך גם מנחת קנאות. ולכן דייק הרמב"ם וכתב שאין המחשבה פוסלת במנחת קנאות רק כאשר הלבונה עליה, כי'אינה דבר הראוי לעבודה'.

הלכות פסולי המוקדשין פרק יד, הלכה ג: מנחת העומר שקמצה שלא לשמה – הרי זו כמי שנעשית לשמה... מפני שהיא מן השעורים, ואין השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות. וכן המחשב במנחת קנאות והלבונה עליה, קדם שילקט הלבונה – אין מחשבתו מועלת, שחרי אינה דבר הראוי לעבודה.

מנחת העומר שקמצה שלא לשמה אינה נפסלת כי "אין המחשבה מועלת אלא בדבר הראוי לעבודה" (לעיל ה"ב). כלומר, מחשבת 'שלא לשמה' פוסלת את הקרבן רק אם הוא נעשה מדבר הראוי גם לקרבן אחר, וכיון שמנחת העומר באה מן השעורים ואינה ראויה לשאר מנחות הבאות מן החיטים, אין עבודתה כקרבן רגיל וכל ענינה הוא רק להתיר תבואה חרשה (כסף משנה ע"פ רש"י מנחות ה, ב) ולכן מנחת העומר אינה נפסלת במחשבת 'שלא לשמה'.

והראב"ד השיג על זה:

לפי הסבר זה שמנחת העומר נעשית בדבר שאינו ראוי לעבודה כיון שבאה מן השעורים (ולכן אינה נפסלת במחשבת 'שלא לשמה'), אינו מובן המשך ההלכה: "המחשב במנחת קנאות

~ יום שישי כ"ח תשרי ~

שריפת משקאות חמין

צ"ב, א) שייך של נסכים שנטמא בעזרה יש לשורפו, הרי ששייכת שריפה גם במשקין!

ויש שביארו כי בעצם לשון שריפה אינה נופלת על משקין וממילא אינם נכללים במצווה זו, אך יין הנסכים שנטמא היה נשרף על גבי האש שעל המזבח שהיתה בעלת תכונה ייחודית ש"אוכלת" (עצים) לחים כיבשים" (יומא כא, ב) ולכן שייכת בה שריפה גם ביחס למשקים, מה שאין כן בשאר איסורי הנאה הנשרפים באש רגילה (מקור ברוך ח"ב סי' לו, ג). ולפי זה, אף מצות שריפת חמין אינה כוללת משקין, כשאר איסורי הנאה.

ויש שביארו באופן אחר:

בקדשים פסולים נאמר דין שריפה דווקא, ולכן יש לקיימו

הלכות פסולי המוקדשין פרק יט, הלכה י: ודבר שאין דרכו להשרת, כגון משקין של ערלה וכלאי הכרם – הרי אלו יקברו.

נחלקו תנאים האם מצות ביעור חמין היא בשריפה דווקא או בכל דרך, והמנהג לכתחילה להחמיר לשורפו, כדעת רבי יהודה (שו"ע או"ח סי' תמה ס"א). ויש לעיין: האם הדברים אמורים דווקא במאכלי חמין או אף במשקאות כגון בירה וכדומה? והנה, בהלכה זו נאמר לגבי פירות ערלה וכלאי הכרם שאע"פ שמצוותם בשריפה, "דבר שאין דרכו להשרף כגון משקין" יקברו, ומבואר מכך שמצות שריפה שייכת רק במאכלים ולא במשקין.

אך לכאורה יש להקשות על כך מהמפורש בגמרא (זבחים

רבי יהודה מצוותו בשריפה, מאחר ודינו נלמד מ'נותר' (בשר קדשים שנשאר לאחר זמן אכילתו) שנאמרה בו שריפה דווקא (כדין קדשים), אף משקין של חמץ יש לבער בשריפה דווקא ולא בקבורה.

בין במאכלים ובין במשקין, אולם באיסורי הנאה אין עניין בעצם השריפה אלא כדי לכולתם ולאבדם מהעולם, ולגבי משקין איבודם מהעולם נעשה באופן המיטבי בקבורה ולכן היא עדיפה משריפה (בנין ציון סי' קא, חידושי הגר"ז תמורה לג, ב). ולפי זה, כתב ה'בנין ציון' (שם) שבחמץ בפסח שלשית

~ שבת קודש כ"ט תשרי ~

הגורל של שעירי יום הכפורים

הכיפורים, ואינה נקראת 'עבודה' כי יש דעה שכשרה לא רק ככהן גדול אלא גם בסגן.

וה'מקדש דוד' (קדשים סי' כד סק"ג) מבאר:

מעשה ההגדלה אינו 'עבודה' ומבחינה זו אינה פסולה בזר, אלא שכתוצאה מפעולת ההגדלה נקבע דין חדש על שני השעירים, אחד ל'שם' ואחד ל'עזאזל'. ואמרה התורה שקביעה זו היא דוקא ע"י כהן גדול ('וינתן אהרן על שני השעירים גורלות'), ואילו קביעה ע"י זר אין לה תוקף. ואמנם, אם ההגדלה אינה מעכבת וקביעת השעירים נעשית על ידי קריאת הכהן הגדול, אחד ל'שם' ואחד ל'עזאזל', אזי אכן ההגדלה כשרה בזר, כיון שאינה 'עבודה' וקביעת שני השעירים נעשית ע"י הכהן, אך כיון שההגדלה מעכבת והקביעה היא דווקא על ידה, הרי אף שאינה 'עבודה' – פסולה היא בזר, כי אין בכוחו של זר לקבוע את דין השעירים.

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ג, הלכה ג: **כָּרַף כַּפְלָפִי וְהֶעֱלָה שְׁנֵי הַגּוֹרְלוֹת בְּשֵׁתֵי יָדָיו לְשֵׁם שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, וְפִתַּח יָדָיו... וְנִתְּן שְׁנֵי הַגּוֹרְלוֹת עַל שְׁנֵיהֶן – שֶׁל יָמִין עַל שֶׁל יָמִין, וְשֶׁל שְׂמֹאל עַל שֶׁל שְׂמֹאל... וְהַהֲדָלָה מְעַכֶּבֶת, אֵף עַל פִּי שְׂאִינָה עֲבוּדָה. לְפִיכָּה... הַעֲלִית הַגּוֹרְלוֹת מִן הַכָּלָפִי פְּסוּלָה בְּזֵר.** והקשה ה'לחם משנה':

לדעת רב (יומא מב, א), שחיטת פר כהן גדול של יום הכפורים כשירה בזר, אף שבתורה נאמר 'והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו', כיון ששחיטה אינה נחשבת 'עבודה'. וכן פסק הרמב"ם (הל' פסוה"מ פ"א ה"ב). ומאחר ששחיטה כשרה בזר כיון שאינה עבודה, אף שהשחיטה מעכבת, אם כן מדוע הגדלה שגם היא אינה 'עבודה' פסולה בזר משום שההגדלה מעכבת?

ותירץ: שחיטה אינה 'עבודה' כלל שהרי נוהגת גם בחולין ולא רק בקרבנות, מה שאין כן הגדלה היא חלק מעבודת יום

המשך ביאור למס' קידושין ליום חמישי עמ' א

17 הסובר שהקידושין חלים רק משעת קיום התנאי, קידושי השני הוּו
18 קידושי, כיון שבשעה שקידשה לא חלו עדיין קידושי הראשון.
19 הגמרא מביאה משנה, השונה את דין משנתינו לגבי גירושין: וְתַנְן
20 נְמִי – וְכַן שֵׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה (גיטין עד). לְנִפְי גִּיטִין, כִּי הָאִי גְּוֵינָא – כְּדִין
21 האמור במשנתינו, הַאֲמַר לְאִשָּׁה 'הָרִי זֶה יָנִיף, עַל מְנַת שְׁתַּתְּנִי לִי
22 מֵאֵתִים זֵוִי, הָרִי זֶה מְגוֹרְשָׁת, וְהִיא תִּתֵּן. וְאִף שֵׁם אִתְּמַר, רַב הוֹנָא
23 אָמַר 'וְהִיא תִּתֵּן, כְּלוּמַר, כְּשִׁתְּנָה הָאִשָּׁה מֵאֵתִים זֵוִו לְבַעַל, יִתְּבַרַר
24 לְמַפְרַע שַׁחְלוּ הַגִּירוּשִׁין מִמֶּן נִתְיַת הַגֵּט. רַב יְהוּדָה אָמַר, שַׁחְלִים
25 הַגִּירוּשִׁין רַק לְבִשְׁתַּתְּנָה לֹו מֵאֵתִים זֵוִו.
26 מְבֹאֲרַת הַגְּמָרָא אֵת סְבֻרֵתֵיהֶם: רַב הוֹנָא אָמַר 'וְהִיא תִּתֵּן, מְכִיזָן
27 שְׂמֵאֵתִים זֵוִו אֵלֹו תִּנְאָה הָיוּ לְקִיּוּם הַגִּירוּשִׁין, וּמְמִילָא מְכִיזָן תִּנְאָה
28 וְאִזְלוּ – מְקִימַת הָאִשָּׁה אֵת תִּנְאָה וְהוֹלַכְתָּ לְכַשְׁתַּרְצָה, וְהָרִי הִיא
29 מְגוֹרֶשֶׁת לְמַפְרַע מִזִּמְנָה נִתְיַתָּה. רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂאִינָה מְגוֹרֶשֶׁת אֵלָא
30 לְבִשְׁתַּתְּנָה, כִּיּוֹן שְׂכוּנַת הַמְּגֻרָשׁ הִיחֵלוּ הַגִּירוּשִׁין רַק לְאַחַר
31 קִיּוּם הַתְּנָאִי, וּמְמִילָא רַק לְכִי יְהִיבָה לִיָּה – לְבִשְׁתַּתְּנָה לֹו הוּוּ דְהָיוּ
32 גַּם, הִשְׁתָּא מִיָּהָ – אֲבָל עֵתָה קוֹדֵם נִתְיַת הַמֵּאֵתִים זֵוִו, לֹא הָיוּ גַּם.

1 אָמַר, הִרְיָהּ מְקוּדֶשֶׁת מֵעַתָּה, וְהוּוּ יָתֵן לָהּ מֵאֵתִים זֵוִו אִימְתִי
2 שִׁירְצָה. רַב יְהוּדָה אָמַר, אִינָה מְקוּדֶשֶׁת עֵתָה, אֵלָא רַק לְבִשְׁתַּתְּנָה לָהּ.
3 מְבֹאֲרַת הַגְּמָרָא אֵת סְבֻרֵתֵיהֶם: רַב הוֹנָא אָמַר 'וְהוּוּ יָתֵן, מְכִיזָן
4 שְׂמֵאֵתִים זֵוִו אֵלֹו תִּנְאָה הָיוּ – אִינָם אֵלָא תְּנָאִי לְקִיּוּם הַקִּדוּשִׁין,
5 וּמְמִילָא מְכִיזָן תִּנְאָה וְאִזְלוּ – מְקִימַת תְּנָאוֹ וְהוֹלַךְ לְכַשְׁתַּרְצָה, וְחֵלִים
6 הַקִּדוּשִׁין לְמַפְרַע. רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂהִרְיָהּ מְקוּדֶשֶׁת רַק לְבִשְׁתַּתְּנָה,
7 כִּיּוֹן שְׂלִדְעָתָה אִין כּוּוּנַת הַמְּקוּדֶשׁ שִׁיחֵלוּ הַקִּדוּשִׁין אֵלָא לְאַחַר
8 שִׁיתָן לָהּ, וּמְמִילָא רַק לְכִי יְהִיב – לְאַחַר שִׁיתָן לָהּ מֵאֵתִים זֵוִו הָיוּ
9 קִדוּשִׁי – חֵלִים הַקִּדוּשִׁין, הִשְׁתָּא מִיָּהָ – אֲבָל עֵתָה, קוֹדֵם הַנְּתִיבָה
10 לֹא הָיוּ קִדוּשִׁי.
11 מְבֹרַרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי בִּינְיָהוּ – אִיזָה חִילוּק דִּין יִשְׁנֵוּ בִּינְיָהֶם.
12 מְבֹאֲרַת הַגְּמָרָא, אִיכָּא בִּינְיָהוּ בְּאוּפֵן שְׂפִשְׂפִטָּה אִשָּׁה זֵוִו אֵת יָדָהּ לְפָנֵי
13 שְׂהִתְקִיּוּם הַתְּנָאִי, וְקִבְלָהּ קִדוּשִׁין מֵאֵדָם אַחֵר, וְאַחַר כֵּךְ קִיּוּם
14 הַרְאִשׁוֹן אֵת תְּנָאוֹ, לְדַבְרֵי רַב הוֹנָא שַׁחְלוּ קִדוּשִׁיו לְמַפְרַע, קִדוּשִׁי
15 הַשְּׁנִי לֹא הָיוּ קִדוּשִׁי – אִינָם קִדוּשִׁין, כִּיּוֹן שְׂהִתְבַּרַר שְׂכַבֵּר הִיחֵה
16 מְקוּדֶשֶׁת לְרֵאשׁוֹן, וְשׁוּב אִין תּוּפְסִים בַּהּ קִדוּשִׁין. וְאִילוּ לְרַב יְהוּדָה

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

ה. אָבֵל אִם נָתַן הָאֲחֵת בְּיָוֵם - לֹא יִתֵּן הַשְּׂלֵשׁ בְּלֵילָהּ.⁸

(8) מפני שהדם נפסל בשקיעת החמה.

ו. וְאִם נָתַן אֲחֵת בְּפָנִים וְהִשְׁלִימָן בַּחוּץ - תִּיבֵּי מִשּׁוּם מַעֲלָה בַּחוּץ.¹⁰

(9) כרת. (10) שהרי מתנות אלו מצוה לעשותן בפנים, לפיכך אנו קוראים בה (ויקרא יז, ט) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו וגו' ונכרת האיש ההוא מעמיו". שם רבינו שינה את הסדר שבגמרא, שם הסדר: לילה, מיתה, חוץ. ורבינו סידר: מיתה, לילה, חוץ, לפי חומרת דיניהם: מיתה – נותן לכתחילה; לילה – לא יתן, אבל אם נתן אינו חייב כרת; חוץ – ענוש כרת.

ז. הִיָּה מִזְבֵּחַ¹¹ וְנִקְטְעָה יָדוֹ¹² שֶׁל מִזְבֵּחַ קִדְּם שְׂגִיעֵי דָם לְאֹוִיר הַמִּזְבֵּחַ - לֹא עֲלֵתָהּ לוֹ הַיָּזֵחַ.¹³

(11) בחטאת העוף ובחטאות הפנימיות (פרים ושעירים הנשרפים) כתוב בתורה לשון הזאה, היינו מזה באצבע מרחוק. (12) ונעשה בעל מום ופסול לעבודה. (13) שההזייה נגמרת כשהדם נוגע במזבח ואז המזה היה בעל מום.

ח. שָׁנָה מִתֵּן קָרְבָּנוֹת¹⁴ בְּחֻטָּאת, בֵּין בְּחֻטָּאת הַנְּעֻשִׁית בְּפָנִים¹⁵ בֵּין בְּחֻטָּאת הַנְּעֻשִׁית בַּחוּץ¹⁶ - נִפְסָל. אָבֵל בְּשָׂרָה קִדְּשִׁים - בְּשָׂרֵי¹⁷.

(14) הסדר הנכון בחטאות הוא, להתחיל בקרן דרומית מזרחית ואחריה מזרחית צפונית, צפונית מערבית, ולבסוף מערבית דרומית ואם שינה מסדר זה נפסל הקרבן. (15) שמזים את דמה על הפרוכת ועל מזבח הזהב שבהיכל. (16) שדמה נזרק על המזבח שבעזרה, שהיא חוץ להיכל. (17) ולא נתבאר טעמו של ההבדל בין חטאת לשאר קרבנות.

ט. נָתַן הַדָּם מִן הַקֶּרֶן וְלִפְנֵים¹⁸, בֵּין בְּחֻטָּאת בֵּין בְּשָׂרָה קִדְּשִׁים, בֵּין בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בֵּין בְּמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן - פְּסוּל.

(18) ארבע הקרנות שבפינות מזבח החיצון, ארכן אמה ורחבן אמה ודם החטאות נותן הכהן כנגדן בחציו העליון של המזבח. וכן שתי המתנות של שאר הקרבנות ניתנות נגד הקרנות היינו אמה מכאן ואמה מכאן בחציו התחתון של המזבח. ומלמדנו רבינו כאן, שאם נתן הדם בשטח שהוא לפנים מן הקרן, היינו שלא כנגד הקרן – פסול, בין במזבח החיצון ובין בפנימי.

י. דָּם שְׂמֵצוֹתוֹ לִתֵּן אוֹתוֹ לְמַעֲלָה מִחֻצֵי הַמִּזְבֵּחַ¹⁹ שְׂנֵתָנוּ לְמִטָּה, אוֹ שְׂמֵצוֹתוֹ לִתְנוּ לְמִטָּה²⁰ וְנִתְנוּ לְמַעֲלָה, אוֹ שְׂמֵצוֹתוֹ לִתְנוּ בְּפָנִים בְּהִיכָל²¹ וְנִתְנוּ

~ יום ראשון כ"ג תשרי ~

הִלְבוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין

פֶּרֶק שְׁנַיִ

(1) יבאר דמים הניתנין על מזבח החיצון ונתן מתנה אחת אם כיפר.

א. כָּל הַדָּמִים הַנִּתְנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן², אִם נָתַן מִתְּנָה אֲחֵת בְּלֶבֶד - כִּפָּר. וְאִפְלוּ בְּחֻטָּאת³ - מִתְּנָה אֲחֵת הִיא הָעֶקֶר, וְשָׂרָה הָאֲרֵבָע⁴ מִתְּנוֹת לְמִצְוָה. שְׂנֵאָמֵר: וְדָם זִבְחֶיךָ לְשִׁפְךָ עַל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ - שְׂפִיכַת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ הִיא הָעֶקֶר.

(2) המזבח שבעזרת הכהנים, שמקטירים עליו את הקרבנות וזורקין את דמם. (3) כבית הלל זבחים שם ובגמרא שם לז: מבואר נימוקם, כי כתוב בתורה בדיני חטאת שתי פעמים קרנת בלי ואו ומשמע לשון יחיד, ופעם אחת קרנות מלא [=עם וא"ו], הרי עוד שתיים וביחד ארבע, שלוש למצוה ואחת לעכב (בדיני הקרבנות כלל בדינו, שכל דבר שציוותה התורה פעם אחת נאמר רק למצוה, אבל בדיעבד אינו מעכב, אלא אם כן נצטוו עוד פעם או שכתובה שם מלה המורה על עיכוב), מפני שאי אפשר לכפרה בלי זריקת דם כלל. ושאר הקרבנות נלמדים מחטאת. (4) כלומר, מה שנשתייר מהארבע אחרי שנתן האחת.

ב. וְכָל הַנִּתְנִין בְּזִרְיָקָה⁵ שְׂנֵתָנוּ בְּשִׂפְכָה - יִצָּא; שְׂנֵאָמֵר: וְדָם זִבְחֶיךָ לְשִׁפְךָ.

(5) זריקה פירושה, שהכהן עומד רחוק מהמזבח וזורק בכוח למזבח את הדם שבמזוק. ושפיכה היינו שעומד בצד המזבח ושופך עליו את הדם. אשם, עולה ושלמים ניתנים בזריקה, בכור, מעשר ופסח בשפיכה וחטאת ניתנת באצבע.

ג. כָּל הַדָּמִים הַנִּתְנִין עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי⁶, אִם חָסַר אֲחֵת מִהֵן - לֹא כִפָּר, אֲלָא כִלְוֵן הֵן עֶקֶר הַכִּפְּרָה; שְׂהָרֵי הַכְּתוּב הַקָּפִיד עַל מַגְיָנוֹ, שְׂנֵאָמֵר: שְׂבַע פְּעָמִים.

(6) מזבח הזהב שעמד בהיכל ועליו מקטירים בכל יום את הקטורת ומזים עליו דם פר ושעיר של יום הכיפורים ושל שאר פרים ושעירים שבשרם אינו מוקטר ואינו נאכל אלא נשרף.

ד. חֻטָּאת שְׂנֵתָנוּ מִמֶּנּוּ מִתְּנָה אֲחֵת וּמִתּוֹ הַבְּעָלִים - יְשָׁלִים אֲרֵבַע מִתְּנוֹת לְאַחַר הַמִּיתָה.⁷

(7) והטעם, מפני שהראשונה כיפרה והשלוש הנותרות הן רק למצוה ואינן מעכבות, לפיכך אין לה דין חטאת שמתו בעליה, וגומרים את המצוה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכור בדם מעשר. (35) דם חטאות בלבד ניתן מתן ארבע, והמדובר כאן בתערובת דמן של שתי חטאות. (36) "כל הדמים הניתנים על מזבח החיצון, אם נתן מתנה אחת בלבד כיפר". ואסור ליתן מן התערובת יותר ממתנה אחת כדי שלא יעבור במעשה על "לא תוסיף", אבל אם נתן פחות ועובר על "בל תגרע" הרי אינו עושה מעשה. (37) כעין מרוב היה עובר על פני כל רצפת העזרה ופתוח לחוץ ומים עוברים בו. (38) שנתן ארבע המתנות במקומן, וטעונון שפיכה על יסוד המזבח שהוא למטה. (39) אף על פי ששניהם מקומם למטה. מפני שדם העולה טעון זריקה על קיר המזבח ושיירי חטאת נשפכים ישר על היסוד ואסור לשפוך אותם על הקיר, כדי שיזובו על היסוד, כר' יוחנן ורב יהודה שם פא.

יב. ואם לא שאל, אלא נתן מן התערובות למעלה ולמטה - הרי זה פשר. נתן למעלה ושאל - יתן למטה⁴⁰, ואלו ואלו עלו לו.

(40) ברייתא שם פא: "נתן למעלה ולא נמלך, אלו ואלו (רבי אליעזר וחכמים) מודים שיחזור ויתן למטה".

יג. נתערבו הנתנים בפנים בנתנים בחוץ - לשפך הכל לאמה. ואם לא שאל ולקח דם התערובת ונתן ממנו בפנים ובחוץ, בין שנתן בפנים ויחזר ונתן בחוץ או בחוץ ויחזר ונתן בפנים - הכל פשר⁴¹. במה דברים אמורים? בפשר דמים הנתנים בחוץ, חוץ מן החטאת; אבל דם חטאת הנעשית בחוץ שנתערב בדם חטאת הנעשית בפנים: אם נתן בחוץ ויחזר ונתן בפנים - פשר⁴², נתן בפנים ויחזר ונתן בחוץ - פסולה. שדם חטאת שנקנס להיכל, אפילו חטאת יחיד הנאכלת⁴³ - אסורה; שנגמר: וכל חטאת אשר יקבא מדמה וגומר. והוא⁴⁴ שיקבא דרך שער ההיכל, שנגמר: יוקבא - דרך ביאה⁴⁵; אבל אם הכניסו בפשפש⁴⁶ או דרך חלון או גג - אינו נפסל.

(41) כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא ור' אליעזר, המחלוקת היא בפירוש הכתוב (ויקרא ו, כג): "וכל חטאת אשר יוקבא מדמה אל אהל מועד לכפר בקודש לא תאכל באש תשרף". חכמים סוברים חטאת דווקא, אבל שאר קרבנות אינם נפסלים בכך, ורבי עקיבא, ששיטתו לדרוש כל אות שבתורה, מרבה מהמלה "ויכל" את כל הקרבנות (שם פב). (42) ואפילו לא נתן בפנים נתכפרו הבעלים. (43) כי פשוטו של מקרא אפשר לפרש בחטאות ציבור שדמן טעון הוייה בפנים ומצוותן בשריפה. (44) וזה נאמר. (45) רגילה. (46) דלת צדדית קטנה.

יד. פה העלים⁴⁷ ושיעיר עבודה זרה, שדמם נקנס להיכל⁴⁸, אם הכניסו לקדש הקדשים - נפסל; שבמקום זה פנימה⁴⁹ של מקומן הוא⁵⁰. וכן פה

על מזבח החיצון, או הנתנים על מזבח החיצון שנתן לפנים בהיכל, או שנתן דם הנתנים בחוץ על הכבש²² שלא פנגד היסוד²³ - הרי בשר הזבח פסול²⁴. ואף על פי כן, נתפפרו הבעלים²⁵ בו; בין שהגיע דם למזבח, אף על פי שהגיע שלא למקומו - הרי הוא כמו שהגיע למקומו לכפר. במה דברים אמורים²⁶? פשהיה זה הזרק בשר לעבודה²⁷; אבל אם קבל הפשר²⁸ ונתן לפסול²⁹, ונתן הפסול את הנתנים למעלה למטה, ואת הנתנים בפנים בחוץ, ואת הנתנים בחוץ בפנים, או שנתן על הכבש שלא פנגד היסוד - לא נפסל בשר הזבח, אם נשאר דם הנפש³⁰, אלא יחזר הפשר ויקבל³¹ שאר דם הנפש ויזרק הדם במקומו.

(19) חטאת בהמה ועולת העוף. (20) שאר הקרבנות הנעשים בחוץ. (21) פר ושעיר של יום הכיפורים, ופרים ושעירים הנשרפים המבוארים בהלכות מעשה הקרבנות ובשרם נשרף בבית הדשן שמחוץ לחומת ירושלים. (22) ולא על המזבח ממש. (23) פירוש, או שלא כנגד היסוד במזבח ממש. במשנה מדות פרק ג, א שנינו: "והיסוד (של מזבח החיצון) היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב. ואוכל (תופס) בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת". ויוצא מזה שבקרבן דרומית מזרחית לא היה יסוד ואם זרק בקרבן זה את דם הניתנים למטה מחצי המזבח הקרבן פסול. בזבחים נו: ונו: למדו דין זה מהכתוב (ויקרא ד, ז) "אל יסוד מזבח העולה". (24) וגם האימורים פסולים. (25) ואינו חייב להביא קרבן אחר. (26) שבשר הזבח נפסל ואין לו תקנה. (27) ובדיעבד כיפר ולפיכך הדם שנשאר נעשה שיריים ופסול לזריקה. (28) כלומר, אפילו אם קיבל הכשר, שהרי קבלת כהן פסול בוודאי אינה עושה שיריים (לחם משנה). (29) אפילו פסול טמא שעושה שיריים. (30) בצוואר הבהמה. (31) קבלת הדם הראשונה אף על פי שקיבל כשר לא עשתה שיריים את הדם הנשאר, מפני שקבלה בלי זריקה אינה עושה שיריים והזריקה הייתה פסולה.

יא. דמי קדשים שנתערבו, בין דם בדם³² בין פסולות פסולות³³: אם נתערבו הנתנים מתנה אחת³⁴ בנתנים מתנה אחת - יתן הכל מתנה אחת. וכן הנתנים מתן ארבע³⁵ בנתנים מתן ארבע - יתן הכל מתן ארבע. נתערבו הנתנים מתנה אחת בנתנים מתן שתיים שהן ארבע - יתן הכל מתנה אחת³⁶. נתערבו הנתנים למעלה בנתנים למטה - ישפך הכל לאמה³⁷, והזבחים פסולים. אפילו נתערבו שירי החטאת³⁸ עם דם העולה, שמקום הכל למטה - ישפך הכל לאמה³⁹.

(32) בכלי אחד נתקבל דם של שני קרבנות. (33) בכל כוס יש דם מקרבן אחד אלא שנתערבו הכוסות. (34) כגון דם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יט. הכניס דם חטאת העוף להיכל בצוארה - הרי זה ספק אם הצואר חשוב ככלי.⁶²

62) בבהמה אמרנו בהלכה יז שכשרה אף על פי שגם הדם נכנס, אבל בחטאת העוף ושואל ר' אבין, מפני שאין דמה טעון קבלה בכלי אלא הכהן מזה ישר מהצוואר אפשר לומר שזה כאילו הכניס הדם בכלי.

כ. נשפך⁶³ דם חטאת העוף ונאספו⁶⁴ - הרי זה ספק⁶⁵ אם הפלי פוסל בדמה או אינו פוסל; לפיכך תשרף⁶⁶, ככל חטאת העוף שהוא ספק.

63) ישר מהצוואר על הרצפה. 64) לכלי. 65) בעיני שלא נפתרה שם, אם כוונת התורה היא שגם חטאת העוף אינו טעון כלי ומותר להזותו ישר מהצוואר, או התורה אוסרת להשתמש בכלי. 66) מוסב גם אל הדין שבהלכה יט. אבל הבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר, כדי שלא יקריב חולין בעזרה.

כא. חטאת⁶⁷ שקבל דמה בארבעה כוסות, ונתן מתנה אחת מפל כוס וכוס - שגרי ארבעתן נשפך על היסוד, שנאמר: ואת פל דמה לשפך. נתן ארבע המתנות מכוס אחד - שגרי אותו הפוסל נשפך על היסוד, ושאר הכוסות נשפכין לאמה⁶⁸.

67) שמצוותה ארבע מתנות. 68) שאין לדם זה דין שיריים שמצוותם להישפך ליסוד המזבח. ולמדו זה מהכתוב (ויקרא ד, כו) "ואת דמו ישפך" ולא כל דמו. וההיגיון מחייב להעמיד את הכתוב "כל דמו" בנתן מד' כוסות והכתוב "ואת דמו" בכוס אחת.

כב. דם שנפל לתוך המים או לתוך דמי חלין - לא יזה ממנו, ואם הזה - פסול⁶⁹. נפל מים לתוך הדם שבמזרק, אם יש בו מראה דם - פשר. נפל לתוכו יין או דם חלין - אומדין אותו אלו היו מים: אם ראויין לבטל דם שבמזרק עד שלא יהיו מראיו מראה דם - הרי זה לא יזה ממנו; ואם אינם ראויין לבטל מראיו - יזה ממנו.

69) אפילו אם יש בו מראה דם. במשנה שנינו: "דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר". ואמר ר' יוחנן שם: "לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם, אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל", פירוש כל טיפה שנפלה בטלה במים ונפסלה ואינה חוזרת לכשרותה. זה נקרא "דיחוי".

כג. דם הקדשים שנתערב בדם פסולי המזבח⁷⁰ או בדם הקדשים שנפסלו בשחיטה⁷¹ - ישפך הפל לאמה. ונאפלו קרבו כל הכוסות חוץ מאחד - ישפך לאמה⁷². וכל אותן הזבחים פסולים. נתערב בדם התמצית⁷³ - ישפך לאמה⁷⁴; ואם לא שאל ונתן - פשר.

70) כגון בעלי מומים, רובע ונרבע ונעבד כאליל.

ושעיר של יום הפפורים, שדמם נכנס לקדש הקדשים, אם הכניס דמם לקדש הקדשים והזה ממנו⁵¹ והוציאו להיכל, וחרז והכניסו לקדש הקדשים - נפסל⁵², ואינו גומר ממנו הזיות שבקדש הקדשים; פיון שפיצא⁵³ יצא⁵⁴. וכן אם גמר הזיות שבקדש הקדשים והוציאן להיכל, והזה מקצת הזיות והוציאן חוץ להיכל⁵⁵, וחרז והכניסן להיכל - אינו גומר הזיות שבהיכל; שפיון שפיצא הדם חוץ למקומו נפסל⁵⁶.

47) שגגו בית דין והורו שחלב וכדומה מותר ועשה הציבור על פי הוראתם, מביאים פר לחטאת ודמו טעון הזייה בהיכל על הפרוכת. ואם טעו בעבודה וזה ועשה הציבור, מביאים שעיר לחטאת. 48) מצוותם בכך. 49) כתוב בתורה (שם יח), "הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה", משמע שאם הובא נפסל הקרבן, ופנימה - זה קודש הקדשים. 50) מקומם בהיכל, וקודש הקדשים הוא לפני מן ההיכל. 51) מקצת הזיות ולא גמר הכל. 52) פסול יוצא, אף על פי שדם זה מקומו בהיכל כמצוותו. 53) מחוץ לקדש הקדשים לפני גמר הזיותיו. 54) נפסל ביוצא, ואף על פי שסופו לצאת להיכל - עכשיו מקומו בקודש הקדשים. 55) לעזרה. 56) פסול ודאי.

טו. חטאת שקבל דמה בשני כוסות ויצא אחד מהם לחוץ - הפנימי פשר⁵⁷ ויזה ממנו. נכנס אחד מהם להיכל והזה ממנו שם - אף החיצון פסול⁵⁸. שנאמר: אשר יובא מדמה; אפלו מקצת דמה אם נכנס לכפר בקדש - נפסלה.

57) ובגמרא למדו דין זה מהכתוב (שם ו, כג) "אשר יובא וגומר לא תאכל"; הנכנס פוסל (גם מה שלא נכנס) ואין היוצא פוסל את החלק שלא יצא. 58) כחכמים שם שדרשו את הכתוב (שם) יובא "מדמה" ואפילו מקצת דמה, מכיוון שלא כתבה התורה "דמה".

טז. דם חטאת שהכניסו לכפר בו בפנים ולא כפר, אלא הוציאו ולא הזה ממנו בפנים פלום: אם הכניסו בשוגג - הרי זה פשר, ומזה ממנו בחוץ, שהרי לא כפר בקדש; ואם הכניסו במזיד - פסול⁵⁹.

59) ובכפר בין במזיד בין בשוגג - פסול.

יז. הכניסו⁶⁰ החטאת עצמה להיכל - פשרה; שנאמר: אשר יובא מדמה - ולא בשרה.

60) שם צב: ואפילו הכניסה קודם קבלת הדם - כשרה.

יח. חטאת העוף שפרפסה ונכנסה להיכל - פשרה⁶¹.

61) שם, מפני שלא הובאה אלא נכנסה מאליה, והתורה אמרה: אשר יובא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כו. אֵיבָרִים שֶׁסִּדְרָן, וְכֵן קִמְצָן שֶׁסִּדְרוּ, וְסִדְרֵי הָעֵצִים שֶׁל מַעֲרָכָה לְמַעְלָה מֵהֶם⁸⁵, או שֶׁסִּדְרָן מִצְדֵי הָעֵצִים - הָרִי זֶה סִפֵּק אִם דֶּרֶךְ הַקְּטָרָה בְּכָף⁸⁶ או אִין דֶּרֶךְ הַקְּטָרָה בְּכָף; לְפִיכָף לֹא יַעֲשֶׂה פֶן לְכַתְחֻלָּה, וְאִם עֲשֶׂה - הָרִצָּה.

85) כלומר, עליהם. (86) בגמרא שם נאמר נימוק זה רק בקומץ, אבל באיברים הבעייה היא אם "על העצים" שנאמר בתורה הכוונה "על" ממש או סמוך לעצים, כדי שתאחז בהם האש (לחם משנה).

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר אם כל המזבח ראוי לשחיטת העולה, הדברים שאם יעלו לא ירדו ואם ירדו לא יעלו.

א. קְדָשֵׁי קְדָשִׁים שֶׁשֶּׁחֲטַן בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - כְּאִלוֹ שֶׁחֲטַן בְּצִפּוֹן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְזָבַחַת עֲלָיו אֶת עֲלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֹמֶיךָ - מִלְּמַד, שֶׁכָּל הַמִּזְבֵּחַ רָאוּי לְשַׁחֲיִטַת הָעוֹלָה וְשַׁחֲיִטַת הַשְּׁלָמִים.

2) מחלוקת תנאים במשנה זבחים נח. ופסק כר' יוסי.

ב. עוֹלָה³ שֶׁשֶּׁחֲטָה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, או שֶׁשֶּׁחֲטָה לְמִטָּה וְהָעֵלָה אוֹתָהּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - יִפְשִׁיט אוֹתָהּ וַיִּנְתְּחָנָה בְּמִקְוָמָה⁴, וּמוֹרִיד הַקְּרָבִים וּמְדִיחֵן לְמִטָּה⁵ וְחוֹזֵר וּמַעֲלָה אוֹתָן, וּמוֹרִיד הָעוֹר וְנוֹתְנוֹ לְפָנֵיהֶם⁶.

3) משנה שם פד. 4) שם ובגמרא שם פה. מחלוקת אם יש הפשט וניתוח בראשו של מזבח בקרבנות כשרים או לא, והאוסר מעמיד את המשנה בפסולים, שאם עלו לא ירדו, ואם יוריד לא יוכל להעלותם, לכן מפשיט ומנתח במקומם. ורבינו סתם, וברור שסובר שגם כשרים מפשיט ומנתח בראש המזבח. וכן כתב בפירושו על המשנה, שכל הראוי למזבח אם עלה למזבח אין מורידים אותו שלא לצורך. 5) ברייתא שם. משום כבודו של המזבח אינו מדיח שם. 6) כי עור עולה ניתן לכהנים, שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לוי יהיה", וכן עורות קדשי קדשים אחרים (משנה שם קג).

ג. וְכֵן זָבָחִים⁷ שְׁחוּטִים⁸ שֶׁעָלוּ לְגִבֵי הַמִּזְבֵּחַ - מִפְּשִׁיטָן וּמִנְתְּחָן בְּמִקְוָמָן, וּמוֹרִיד הַקְּרָבִים וּמְדִיחֵן בְּמִים וְחוֹזֵר וּמַעֲלָה אוֹתָן⁹, וּמוֹרִיד אֶת הָעוֹר וְאֶת הַבָּשָׂר וְנוֹתְנוֹ לְבָעֲלִים, וְחוֹזֵר וּמְקַטֵּיר אֶת הַשְּׂאֵר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יוֹרֵד הַפֶּל, אֲלֹא יִפְשִׁיט וַיִּנְתְּחַ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ? שֶׁכָּל הָרָאוּי לְאֲשִׁים¹⁰, אִם עָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יֵרֵד¹¹; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַנֶּגַע בְּמִזְבֵּחַ יִקָּדֵשׁ. יָכוֹל אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רָאוּי¹²? תְּלַמּוּד לֹמַר: הִיא הָעֵלָה עַל מוֹקְדָה. מָה עוֹלָה, שֶׁהִיא רָאוּיָה לְאֲשִׁים¹³, אִם עָלְתָה - לֹא תֵרֵד; אֵף כָּל הָרָאוּי לְאֲשִׁים, אִם עָלָה - לֹא יֵרֵד.

7) שלמים. 8) וכל-שכן אם נשחטו בראש המזבח.

71) השחיטה לא נעשתה כהלכתה. 72) ואף על פי שאין בדם הפסול כדי לבטל את הכשר, והטעם, שגזרו חכמים שמא יבואו להתיר גם כשרבו דמי הפסולים על הכשרים. ולא גזרו על תערובת בדם חולין (ראה הלכה כב), מפני שלא שכיח שימצא דם חולין בעזרה וחכמים לא גזרו במקרים שאינם שכיחים - "מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן". 73) דם שאינו דם הנפש, ופסול לזריקה על המזבח. 74) דם התמצית גם כן שכיח וגזרו בו.

כד. הָאֱמוּרִין⁷⁵ וְאֵיבָרֵי הָעוֹלוֹת⁷⁶, וְהַקְּמָצִים⁷⁷ וְהַלְבוּנָה⁷⁸ וּמִנְחוֹת הַנִּשְׁרָפוֹת⁷⁹ אַחַר שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שְׂרֵת⁸⁰, אִם זָרַק אֶחָד מִכָּל אֱלוֹהַּ עַל גִּבֵי הָאֲשִׁים בֵּין בֵּינָן⁸¹ בְּכָלִי, בֵּין בְּמִין בֵּין בְּשִׂמְאֵל - הָרִי אֱלוֹהֵי הַשָּׁמַיִם.

75) חלקי הבהמה שמקטירים אותם על המזבח. 76) כל איבריהן, שעולה כולה נשרפת על המזבח. 77) מנחה באה מן הקמח והכהן קומץ ממנה מלא חפניו ומקטיר על המזבח. 78) מין סממן רוחני. כל מנחה, חוץ למנחת סוטה ומנחת חוטא, נותנים עליה לבונה והיא נקטרת עם הקומץ. 79) כגון מנחת כהן שכולה נשרפת שנאמר (ויקרא ו, טז): וכל מנחת כהן כליל תהיה. 80) אחר הקמיצה. 81) שהוציאם מכלי השרת וזרקם ביד על המזבח.

כה. הֵיזֵן וְהַמִּים⁸² שֶׁנִּסְכָּן בֵּין בְּקַעֲרָה בֵּין בְּהִין⁸³ בֵּין בְּשִׂאָר כְּלֵי הַשְּׂרֵת⁸⁴ - כְּשָׂרִים. נִסְכָּן בְּכָלִי חַל אוֹ בִּידוֹ - פְּסוּלִין.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~

"הֵיזֵן וְהַמִּים שֶׁנִּסְכָּן בֵּין בְּקַעֲרָה בֵּין בְּהִין בֵּין בְּשִׂאָר כְּלֵי הַשְּׂרֵת - כְּשָׂרִים. נִסְכָּן בְּכָלִי חַל אוֹ בִּידוֹ - פְּסוּלִין".

ובפנימיות העניינים צריך להבין, הרי ניסוך היין הוא עניין הבינה, וניסוך המים הוא עניין החכמה. בשלמא לניסוך המים צריך כלי, כי הוא עניינה של הבינה - המשכת השכל בכלים, אבל בנוגע לניסוך המים - בחינת חכמה, מה ההכרח שתבוא בכלי דווקא, ולא עוד אלא ש"ניסוכן בידו פסולין".

והביאור בזה: חכמה ובינה הם אמנם עניינים שונים, ולפעמים גם הפכים זה מזה, כי חכמה עניינה ביטול, נקודה בלבד (מיצר), ובינה עניינה הרחבה (רחובות הנהר - מרחב). יחד עם זאת, ישנו קשר ושייכות ביניהם, כי החכמה אינה באה להתגלות אמיתית ללא בינה, ולכן ניסוך המים צריך להיות בכלי דווקא, כלומר המשכת אור החכמה בכלי הבינה.

(על-פי י"ן מלכות' ספר עבודה, סימן ג מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

82) שמנסכים על המזבח. 83) כלי מדה שנתקדש. 84) שלא בכלים המיוחדים להם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסק כאן שאם עלו לא ירדו. ונראה שרבינו הסתמך על הגמרא זבחים כז. וגרס כגירסת התוספות שם: "קדשי קדשים ששחטם בדרום, אין מועלים בהם. ואם עלו לא ירדו. ואיבעיא להו, ירדו מהו שיעלו וכו'" (אבן האזל).

ח. פל שפסולו פקדש³² - הקדש מקבולו³³. וקשם שאם עלו - לא ירדו, פך אם ירדו - לא יעלו³⁴ שניה³⁵, שהרי פסולין הם.

32) שנפסל אחר שנכנס לעזרה (רש"י שם) או אחר שנשחט ונתקדש (תוספות שם ד"ה כל). 33) ר' שמעון במשנה שם. רבינו סובר, שכלל זה דברי הכל הוא, ולמדוהו מן הכתוב: "כל הנוגע במזבח יקדש" (ראה למעלה הלכה ג), ור' יהודה חולק רק בנשחטה בלילה, נשפך דמה או יצא דמה, מפני שנתמעטו מהכתוב (ויקרא ו, ב) "זאת... היא העולה" (ברייתא שם). 34) משנה שם. 35) שנית.

ט. ואם משלה³⁶ פהם האור, אף על פי שיירדו - יעלו³⁷ שניה וישלים הקטרותן.

36) אחזה. לקמן בפרק יח הלכה כא בדין פיגול ונותר וטמא, כתב רבינו: "משמשלה האור ברובם", ונראה שגם בפסול לינה הדין כן, ורש"י כאן פירש מקצתה, ראה משנה-למלך כאן. 37) נעשו לחמו של אש המזבח. מימרה של עולא שם פה:

י. קמץ³⁸ שנתפגל³⁹ ומקצתו בארץ ומקצתו משלה בו האור - יעלה פלו⁴⁰.

38) שם מג: 39) בשעת קמיצה חישב להקטירו או לאכול שיריים למחר. 40) ואפילו אם החלק שמונח למטה לא עלה כלל. והטעם, שכל הקומץ חשוב כרבר שלם. רב אחאי שם לפי דעת עולא.

יא. איברים וחלבים וקמצים שלנו פראשו של מזבח - פאלו לנו בעזרה⁴¹, ואם ירדו - לא יעלו; אבל אם לא ירדו - מקטירין אותן לעולם⁴².

41) ונפסלו בלינה, פסק כרבא שם פז. "לינה מועלת בראשו של מזבח". 42) שהרי לא גרע מלן על הרצפה והעלה למזבח.

יב. ואיר מזבח⁴³ - פמזבח⁴⁴. ואמורי קדשים קלים שהעלן קדם זריקת דמים⁴⁵ - לא ירדו⁴⁶, שהרי נעשו לחמו של מזבח⁴⁷.

43) שם פז: ופח. 44) בעיא של ריש לקיש שם. ומפרש רב אשי, שאם אדם עומד על המזבח ואוחז בידו את הקדשים הפסולים, ברור הדבר, שהאוויר כמזבח. והבעיא היא אם הכהן עומד על הרצפה, והפסול בראש קנה באוויר של המזבח. הבעיא לא נפשטה, ודעת רבינו שגם בספק אם עלה לא ירד. 45) הזריקה קובעת קדושתם של אימורי קדשים קלים ומתירתם להקטרה, אבל לפני זריקה האימורים פסולים להקטרה. 46) מימרא של עולא שם פג: 47) מכיון שסופם להקטרה בלי כל מעשה בגופם.

9) פירוש, את החלב שעליהם שמקטירים אותו על המזבח. 10) להקטירו על המזבח "אשה לה". 11) אע"פ שבשעה שעלה אינו מוכן עדיין להקטרה. 12) בשר קדשים העומד לאכילה ולא להקטרה, נקרא גם כן "אינו ראוי". 13) כדעת ר' יהושע במשנה שם פג. ולא כרבן גמליאל שאומר: "כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד". ומחלוקתם בדם ונסכים, שהם ראויים למזבח, אבל לא לאשים (להקטרה על האש).

ד. עולה שהעלה חיה לראש המזבח - תרד¹⁴, שעדין אינה ראוייה¹⁵.

14) משנה שם פד. 15) אבל כשנשחטה נקראה ראוייה, אלא שמוסרת הכנה.

ה. וכן קמץ¹⁶ המנחה שלא נתקדש בכלי שרת. וכל אסורי המזבח¹⁷ שעלו - ירדו, לפי שאינן ראויין מתחלתן¹⁸.

16) שם פג: 17) בעלי חיים האסורים להקרבה, כגון נעבד כאליל, טריפה, רובע ונרבע. 18) לא היו ראויים אף שעה אחת להעלותם על המזבח.

ו. וכן בהמת קדשים שנשחטה בלילה או נשפך דמה או שיצאת¹⁹ חוץ לעזרה²⁰, אם עלתה - תרד²¹.

19) במשנה שם "ויצא דמה", נראה שטעות-סופר כאן, וצ"ל שיצא, היינו דם, אבל יצאו אימורים אם עלו לא ירדו לדברי הכל (ברייתא שם סח: ובכמה מקומות), וכן כתב רבינו בהלכה ז: וזבח שיצא חוץ לעזרה... לא ירדו. 20) ונפסל ביוצא. 21) שם פה. מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון, ופסק כר' יהודה.

ז. אבל קדשים²² שלנו או שלן הדם²⁴ או הפשר²⁵ או האמורים²⁶, וזבח שיצא חוץ לעזרה, או שנטמא או נפסל במחשבת הזמן²⁷ או במחשבת מקום²⁸ או במחשבת שנוי²⁹, או שקבלו השמאים וזרקו את דמו, הואיל וראויין בעבודת קרבן הפא בטמאה³⁰, וישנתן דמו חוץ למקומו, או קדשי קדשים שנשחטו בדרום³¹ או שנתקבל דמם בדרום, אף על פי שפל אלו פסולים, אם עלו לראש המזבח - לא ירדו.

22) משנה שם פד. 23) פירוש, כגון. 24) דם נפסל בשקיעת החמה (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות ה"א, ולמעלה פ"א הל"ה). 25) בשר עולה. 26) נפסלים בעליית עמוד השחר (שם הלכה ב). 27) שחט וחישב לזרוק את הדם במקום שקבעה תורה. 28) שחטו לשם קרבן אחר, ואפילו חטאת ופסח, ששנינו (שם ב.) שפסולים שלא לשמם. 30) בקרבן ציבור. 31) הכסף-משנה מתפלא, שהרי במעילה ב: אמרו שלדעת ר' יהודה האומר נשחטה בלילה ונשפך דמה אם עלו ירדו, הכל מודים שגם נשחטו בדרום ירדו, ורבינו פוסק בהלכה ו כר' יהודה, ואם-כן למה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(65) מנחות כג. (66) קצת מן השמן שבסולת המנחה. (67) כך היא גירסת רבינו שם (רש"י וראב"ד גורסים "עצים"). (68) עצם לבדה שירדה לא תעלה (למעלה הלכה טז), אבל אם מזה עליה שמן מן הקומץ, מעלים אותה מפני השמן שעליה. (69) בעיא של רבא שלא נפשטה. (70) הקומץ אם ירד יעלה, ולפיכך גם השמן המחובר אליו עולה, והעצם שעליה נשפך עולה ביחד עמו (לחם-משנה).

יח. **מִזְבַּח הַפְּנִימִי מְקֻדָּשׁ פְּסוּלֵינָּ בֵּין רְאוּיָּ לֹא בֵּין שְׂאִינָּ רְאוּיָּ לֹא; אֲבָל מִזְבַּח הַחִיצוֹן אֵינוּ מְקֻדָּשׁ אֶלָּא פְּסוּלֵינָּ הָרְאוּיָּ לֹא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. בִּיצֵד? מִזְבַּח הַחִיצוֹן שֶׁעָלוּ לֹא זִבְחִים שֶׁנִּפְסְלוּ - לֹא יֵרְדוּ. עֲלֵתָה לֹא קִטְרֵת זָרָה⁷¹ - תֵּרַד, שְׂאִין הַקִּטְרֵת זָרָה⁷² רְאוּיָּ לְמִזְבַּח הַחִיצוֹן⁷³. אֲבָל מִזְבַּח הַפְּנִימִי שֶׁעָלָה לֹא קִמֵּץ מִנְחָה, בֵּין כֶּשֶׁר בֵּין פְּסוּל - לֹא יֵרְד⁷⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. כֶּשֶׁם שֶׁהַמִּזְבַּח מְקֻדָּשׁ אֶת הָרְאוּיָּ לֹא, כֶּן הַכֶּבֶשׂ⁷⁵ וְשֶׂאֵר כְּלֵי הַשְּׂרָת⁷⁶ מְקֻדָּשִׁין אֶת הָרְאוּיָּ לָהֶם, שֶׁהָרִי גָּאֵמֵר כְּפָלִים: כָּל הַנִּגְעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ. מִשְׁנִיעַ לְכַבֵּשׁ דָּבָר הָרְאוּיָּ לֹא - לֹא יֵרַד, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל. וְכֵן כֶּשֶׁנִּיגַע לְכָלִי שְׂרָת כָּל דָּבָר הָרְאוּיָּ לֹא - מִתְקַדָּשׁ, וְלֹא יִפְדָּה לְעוֹלָם⁷⁷, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּאַסוּרֵי הַמִּזְבַּח⁷⁸.**

(71) שהיא זרה למזבח החיצון, שהרי אין מקטירים קטורת לעולם. (72) המלה זרה מיותרת, ויש למחקה. (73) כלומר, אין קטורת כלל במזבח החיצון, ולכן אם עלתה תרד (אמנם מצאנו קטורת על מזבח החיצון בקרבנות הנשיאים, אבל זו הוראת שעה היתה ואין ללמוד מהוראת שעה. מנחות נ:), אבל במזבח הפנימי - לא תרד (ראה למעלה בהלכה טז מנה רבינו קטורת סתם בין אלה שאם עלו ירדו, ומשמע אפילו קטורת ציבור, מפני שמקומה על המזבח הפנימי בלבד, ולפיכך נדחקנו לפרש כאן "זרה" היינו זרה למזבח זה. רש"י אמנם פירש "זרה" נדבת יחיד, והתכוון לפירוש שנדחה שם, שהמדובר במזבח הפנימי. (74) זבחים כג: והטעם אמרו שם, מפני שמזבח הפנימי נמשח ונתקדש בקדושת כלי שרת. ואע"פ שכלי שרת מקדשים את הראוי להם בלבד (ראה המשך הלכה זז), מזבח עדיף, מפני שיש בו שתי קדושות, של מזבח ושל כלי שרת (שיטה-מקובצת שם). (75) משנה שם פו. "מוליכים את כל האיברים לכבש, ומולחים אותם שם" (רבינו פרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד). (76) למעלה כתב רבינו דין מזבח הפנימי, שהוא כלי שרת. ולפיכך כתב כאן ושאר כלי השרת. (77) משנה מנחות ק: פרק ו הלכה ד.

יט. **אֵין⁷⁹ כְּלֵי הַלֶּחַח⁸⁰ מְקֻדָּשׁוֹת אֶת הַיָּבֵשׁ, וְלֹא כְּלֵי הַיָּבֵשׁ מְקֻדָּשׁוֹת אֶת הַלֶּחַח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִדּוֹת⁸¹ הַלֶּחַח וְהַיָּבֵשׁ שֶׁהֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ⁸²; אֲבָל הַמְזַרְקוֹת⁸³ מְקֻדָּשׁוֹת**

יג. **הַפְּרִישׁ⁴⁸ שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת⁴⁹ לְאַחֲרֵי⁵⁰, וְשָׁחַט אֶת שְׁנֵיהֶם, וְקָדַם וְהֵעִלָּה אֲמוּרִים שֶׁל אֶחָד מֵהֶם קָדַם זְרִיקָה⁵¹ - הָרִי אֵלוֹ יֵרְדוּ⁵².**

(48) מעילה ז: (49) הוא-הדין בחטאות (כ"מ). (50) שאם יאבד האחד יתכפר בשני. (51) ואחר-כך זרק את דמו של השני (רש"י שם, וראה ראב"ד כאן). (52) שזריקת דמו של זה אינה מתירה את אימוריו של השני.

יד. **הַזִּבְחַת הַפְּסוּל וְהַנְּסָכִים⁵³ הַפְּסוּלִים שֶׁעָלוּ לְמִזְבַּח - הַזִּבְחַת לֹא יֵרַד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּיָּ לְאִשִּׁים, וְהַנְּסָכִים יֵרְדוּ⁵⁴. וְכֵן נְסָכִים הַבָּאִים בְּפָנֵי עֶצְמוֹ⁵⁵ שֶׁנִּפְסְלוּ וְעָלוּ - יֵרְדוּ⁵⁶.**

(53) היין שמנסכים כשמביאים קרבנות, דיניהם מפורטים בפ"ב מהל' מעשה הקרבנות. (54) כר' יהושע ור' שמעון (שם פג.). (55) אדם שהתנדב להביא נסכים. (56) שם פד. פסק כר' יהושע, נגד דעת רבן גמליאל ור' שמעון.

טו. **עוֹף⁵⁷ שֶׁמְלָקוֹ זָר וְעָלָה - לֹא יֵרְד⁵⁸; וְקִמֵּץ הַמִּנְחָה שֶׁקָּמְצוֹ זָר וְעָלָה - יֵרְד⁵⁹. אֵף עַל פִּי שֶׁזָּה פְּסוּל וְזֶה פְּסוּל - זֶה כְּאֵלוֹ לֹא נִתְקַדָּשׁ כְּלָל. וְאֶחָד הֵזֵר וְאֶחָד שֶׂאֵר הַפְּסוּלִים⁶⁰.**

(57) שם טז. (58) מפני שמליקה כשרה בזר בכמה (לפני שנבנה המשכן בשילה, וכן אחר חורבנו עד שנבנה בית המקדש בירושלים, מותר היה לכל אדם לבנות במה ולהקריב עליה קרבנות לה') לכתחילה, לפיכך במקדש לא תרד. (59) ואע"פ שקמיצה בכמה היא בזר, במקדש תרד. ואין זה דומה למליקה, כי קמיצה בכלי שרת לא היתה בכמה. גמרא שם. (60) בגמרא המדובר בזר, אבל אין נימוק להבדיל בין זר ובין פסולים אחרים, כגון בעל מום, חלל או אונן. ראה כסף-משנה.

טז. **וְאֵלוֹ אִם יַעֲלוּ - יֵרְדוּ: כָּל שְׂאִינוֹ רְאוּיָּ לְאִשִּׁים. בְּשׂוֹר קָדָשִׁי קָדָשִׁים וּבְשׂוֹר קָדָשִׁים קָלִים, מוֹתֵר הַעֲמֵר⁶¹ וְשִׁירֵי מִנְחוֹת וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם⁶² וְלֶחֶם הַפָּנִים⁶³ וְהַקִּטְרֵת, וְצִמֵּר שֶׁבְּרֵאשֵׁי כֶּבֶשִׁים וְשֶׁעַר שְׂבִזָּן הַתִּיָּשִׁים וְהָעֶצְמוֹת וְהַגִּידִים, וְהַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים בְּזִמְן שְׂאִינָּ מִחֻבְרִים⁶⁴, אִם עָלוּ - יֵרְדוּ.**

(61) ביום ששה עשר בניסן, מקריבים מנחה מסולת שעורים מתבואה חדשה, מקטירים את הקומץ, והמותר לאכילת כהנים. ראה דיני עומר בפרק ז בהלכות תמידין ומוספין. (62) שמביאים בחג השבועות עם שני כבשי שלמים, שהם קרבנות ציבור והכהנים אוכלים אותם. (63) שתים עשרה חלות שמניחים על השולחן שבהיכל בכל יום שבת, ונאכלות לכהנים ביום שבת שלאחריו. (64) זה נמשך לכל הדברים המפורטים למעלה, החל מצמר שבראשי כבשים.

יז. **יִזוּ קִמֵּץ⁶⁵ שֶׁמָּצָה שְׁמָנוֹ⁶⁶ עַל הָעֶצֶם⁶⁷ וְיֵרַד הָעֶצֶם - יִחְזִירוּ⁶⁸; שֶׁהִדְבֵּר סִפְקוֹ⁶⁹, שֶׁמָּא חֻבְרֵי עוֹלֵינָּ כְּעוֹלֵינָּ⁷⁰ הֵם חֲשׂוּבִין.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כב. מִזְבַּח שְׁנֵפָנִים 97 - נִפְסְלוּ כָּל הַקֹּדְשִׁים שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁחוּטִין⁹⁸ בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁעָדִין לֹא נִזְרַק דָּמָם; שֶׁהָרִי אֵין שָׁם מִזְבַּח לְזֶרֶק עָלָיו, וְנֹאמַר: וְזִבְחַתְּ עָלָיו אֶת עֲלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ. כְּלוּמַר, תִּזְבַּח וְהוּא עוֹמֵד בַּתְּקוּנָה, לֹא פָגוּם⁹⁹.

97) זבחים נט. (98) שנשחטו לפני שנפגם המזבח, והיה דמם ראוי להיזרק עליו, וכשנפגם נדחה הדם מזריקה, ומכיון שנדחה רגע אחד אינו חוזר ונראה. אבל אם נשחטו אחר שנפגם לא נפסלו, מפני שזה "דיחוי מעיקרו" (ראה הלכה כד). (99) ואין זורקים את דמם אפילו אם תיקנו את הפגם לפני שקיעת החמה. מימרא של ר' ישמעאל בר' יוסי שם.

כג. אֲבָל קֹדְשִׁים חַיִּים שֶׁהָיוּ שָׁם בְּעֶזְרָה פְּשֻׁפָּגִים - לֹא נִפְסְלוּ, אֲלָא כְּשִׁיבְנָה¹⁰⁰ הַמִּזְבַּח יִקְרְבוּ; שְׂאִין בְּעַלֵי חַיִּים נִדְחִין¹⁰¹.

100) כלומר, כשיתוקן הפגם. (101) פסק כרב שם נגד דעת ר' יוחנן, נגד הכלל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, מפני שביומא סח: אמר רבא שהמשנה מסייעת לרב, וברייתא לר' יוחנן, ומשנה עדיפה מברייתא.

כד. הַקֹּדֶשׁ בְּהִמּוֹת עַד שֶׁלֹּא נִבְנָה הַמִּזְבַּח - כְּשִׁיבְנָה מִקְרִיבִין אוֹתָן; שֶׁהִדְחִי מִעֲקָרוֹ¹⁰² אֵינוֹ דָּחִי¹⁰³.

102) הקרבן הזה לא היה ראוי מעולם למזבח, ודיחוי הפוסל הוא רק במה שהיה פעם ראוי. (103) שם. רבינו לא היה צריך לטעם זה, ומספיק היה הנימוק שאמר בהלכה הקודמת שאין בעלי חיים נדחים, אלא שנקט הנימוק שנאמר שם בגמרא, שהוא גם לדעת ר' יוחנן. ראה לחם-משנה.

כה. וְכֵן¹⁰⁴ אֵין אוֹכְלִין קֹדְשִׁים וְהַמִּזְבַּח פָּגוּם, שְׁנֹאמַר: וְאֹכְלֵיהּ מִצּוֹת אֲצֶל הַמִּזְבַּח¹⁰⁵. וְהוּא הִדִּין לְקֹדְשִׁים קָלִים¹⁰⁶, שְׂאִין אוֹכְלִין אוֹתָן בִּירוּשָׁלַיִם וְהַמִּזְבַּח פָּגוּם עַד שִׁיבְנָה.

104) זבחים ס. (105) ר' אלעזר שם דורש: "המזבח", בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר. (106) אע"פ שנאכלים בכל העיר, ולא נאמר באכילתם "אצל המזבח". אביי שם.

פֶּרֶק רִבְעִי

1) יבאר חטאת ותמורת חטאת של יחיד או של ציבור שמתו בעליה וחטאת שאבדה ונמצאת.

א. וְלֹד חֲטָאת² וְתַמּוּרַת חֲטָאת וְחֲטָאת שְׁמֵתוּ בְּעֵלֶיהָ וְחֲטָאת שְׂאֵבְדָה וְנִמְצְאת אַחַר שֶׁכִּפְרוּ הַבְּעָלִים - הָרִי אֵלוֹ יָמוּתוּ³. נִמְצְאת אַחַר שֶׁנִּשְׁחָטָה הַחֲטָאת הַשְּׂנֵינָה שֶׁהִפְרִישׁ לָדָם שִׁיזְרַק דָּמָה - הָרִי זֹו סָפַק⁴ אִם תָּמוּת אִם תִּרְעָה עַד שִׁיפּוֹל בָּהּ מוּם, לְפִיכֶּךָ תַּמּוּת⁵. וְכִיצַד הֵן מֵתוֹת? לֹא שֶׁיִּהְיֶה בְּכָלִי אוֹ בְּיָדוֹ, אֲלָא יִכְנָסִים

הַלַּח וְהִיבֵשׁ⁸⁴. וְכָלִי שָׂרַת מִקְדָּשִׁין דָּם הַפְּסוּל לְקָרְבָּ⁸⁵.

79) משנה זבחים פח. (80) כלים שבמקדש שנותנים בהם דברים נוזלים. (81) כלים שנעשו כדי למדוד בהם, היינו שבע מדות ללח ושתי מדות ליבש. (82) פרק א הלכה ט"ז. והטעם, מפני שכלים אלה נמשחו ונתקדשו רק למדידה, מדות מיוחדות ללח ומדות אחרות ליבש, ולפיכך אין מקדשים בנתינה שלא למדידה. (83) קערות גדולות, אגנים. (84) מימרא של שמואל, שם. והטעם, מפני שנמשחו לקבל דם - ולא למדידה בלבד - ומתוך שהם ראויים לקבל בהם נוזלים, הם ראויים גם לקדש דברים יבשים (רש"י שם). (85) כר' יוסי בכריתות כח: וכו' יוחנן זבחים פז. (בלחם-משנה כאן מעיר, שדבריו כאן סותרים את דברי עצמו בפרק רביעי הלכה יט שפסק: הדם ישפך והבשר ישרף. ראה שם).

כ. כָּל פְּלִי הַשָּׂרַת אֵין מִקְדָּשִׁין אֲלָא בַּמִּקְדָּשׁ⁸⁶, וְאֵין מִקְדָּשִׁין אֲלָא מִדַּעַת⁸⁷, וְאֵין מִקְדָּשִׁין אֲלָא מֵתוֹכָן⁸⁸, וְאֵין מִקְדָּשִׁין אֲלָא שְׁלָמִים. נִקְבוּ, אִם עוֹשִׁין מִעֵין מְלֹאכְתָן שֶׁהָיוּ עוֹשִׁין וְהֵם שְׁלָמִים⁸⁹ - מִקְדָּשִׁין, וְאִם לָאוּ - אֵין מִקְדָּשִׁין. וְאֵין מִקְדָּשִׁין אֲלָא מְלֵאִין⁹⁰. אֲבָל הַמִּדּוֹת אֵין מִקְדָּשׁוֹת חֲסֵרוֹת אֲלָא אִם יַעֲתוּ לְמֵלֵאמְתָן⁹¹; וְאִם אֵין יַעֲתוּ לְמֵלֵאמְתָן - מִקְדָּשׁוֹת לְהַפְּסֵל⁹², אֲבָל לֹא לְקָרְבָּ⁹³.

86) אבל לא חוץ לעזרה. משנה זבחים פח. (87) שהכהן מתכוון לקדש את הדבר שנותן לכלי שרת. כר' יוחנן במנחות ז. (88) אבל אם הגדיש עד שחלק מן הסולת וכדומה נמצא למעלה מדפנות הכלי, לא נתקדש הגודש (זבחים פח.). בפ"א מהלכות כלי המקדש הי"ט חילק רבינו בין כלי יבש לכלי לח, ופסק שכלי הלח מקדשים את הברוצים (הגודש שנשפך על דופן הכלי מבחוץ, וכאן הכוונה לכלי היבש), ראה לחם-משנה. (89) כלומר, כשהם שלמים. (90) כשיש בהם השיעור המלא שצריכים לו אז, כגון עשרון סולת לכבש או שני עשרונים לאיל וכדומה. (91) ר' יוסי בברייתא שם. (92) פסול שהוא חל רק אחרי קידוש בכלי, כגון לן ויוצא, ואילמלא נתקדשו לא נפסלו. (93) מנחות ז. רבינו מחלק בין דם לקמצים. דם פסק למעלה בהלכה יט, שכלי שרת מקדשים ליקרב, וכאן המדובר בקמצים (לחם-משנה כאן).

כא. פְּלִי שָׂרַת⁹⁴ מִקְדָּשִׁין שֶׁלֹּא בְּזִמְנָן לְהַפְּסֵל, אֲבָל לֹא לְהַקְרִיב. כִּיצַד? דָּבָר שֶׁמִּצּוֹתוֹ בָּיוֹם שֶׁנִּתְקַדַּשׁ בְּכָלִי שָׂרַת בְּלִילָה - נִפְסְלוֹ⁹⁵ וְיִשְׂרָף, אֲבָל אֵינוֹ קָרְבָּ. כְּגוֹן שֶׁמִּזֵּן מִנְחָה בְּלִילָה וְנִתֵּן קִמְצָה לְכָלִי שָׂרַת - הָרִי זֹו נִשְׂרָפָה⁹⁶.

94) מנחות ק. (95) אלמלא נתקדש לא היה נפסל, ומועיל הקידוש שנעשה שלא בזמנו, כדי שייפסל. (96) במקום המיוחד לשריפת קדשים שנפסלו (ראה פ"ו ממעשה הקרבנות ה"ג).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּפְּלֹ דְמִיָּה לְנִדְבָהּ. הֵיְתָה אַחַת מֵהֵן תְּמִימָה וְאַחַת
בְּעֵלֶת מוֹם - תְּמִימָה תִּקְרָב, וּבְעֵלֶת מוֹם תִּפְדָּה²⁴.
נִשְׁחָטָה²⁵ בְּעֵלֶת מוֹם קֹדֶם שֶׁיִּזְרַק דָּם הַתְּמִימָה²⁶ -
הָרִי זֶה אֲסוּרָה בְּהֵנָּה. הִיוּ שְׂתִיחֵן בְּעֵלֵי מוּמִין²⁷ -
יִמְכְּרוּ שְׂתִיחֵן וַיָּבִיאוּ מִדְּמִיָּהֶם חֲטָאת, וְהִשְׁאָר יִפְּלֹ
לְנִדְבָהּ²⁸.

(19) תמורה כב, ב. (20) כרב הונא בשם רב, שם כג, א:
"הכל מודים, שאם משך אחת והקריבה שהשניה מתה".
והטעם, מפני שהבעלים דחו בידיים את השניה ע"י הקרבת
האחרת. (21) בבית-דין מה לעשות. ובוזה הוכיחו, שאין
דעתם לדחות, אלא מעוניינים למצוא תקנה. (22) היינו
האבודה. (23) כרבנן החולקים על רבי, וסוברים "שאיין
חטאת מתה, אלא שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים" (שם
כב,): אם לא דחוה בידיים. (24) ברייתא, שם כד, א.
(25) לאחר פדיונה. (26) חסרון יש כאן, וצ"ל "התמימה -
מותרת, אחר שזרק דמה אסורה בהנאה", מחלוקת רבי
אלעזר ורבנן שם, ופסק כרבים (כסף-משנה ולחם-משנה).
נימוקם של רבנן הוא, שאם נזק הדם של התמימה הרי
בעלת המום היא חטאת שכיפרו בעליה באחרת, ודינה -
ע"י הקרבת האחרת. (27) משנה, שם כב, ב. (28) ראה
למעלה הערה יב.

ד. הַפְּרִישׁ²⁹ חֲטָאתוֹ וְאַבְדָּהּ, וְהִפְרִישׁ אַחֲרַת תַּחְתִּיהָ
וְאַבְדָּהּ, וְהִפְרִישׁ אַחֲרַת וְנִמְצְאוּ הָאוֹבְדוֹת וְהָרִי
שֶׁלְשֵׁתן עוֹמְדוֹת וְנִתְּכַפֵּר בְּרֵאשׁוֹנָה - שְׁנֵיָה מֵתָה,
וְשְׁלִישִׁית רוּעָה³⁰; נִתְּכַפֵּר בְּשְׁלִישִׁית - שְׁנֵיָה מֵתָה,
וְרֵאשׁוֹנָה רוּעָה³¹; נִתְּכַפֵּר בְּאַמְצָעִית - שְׁתֵּיָהֶם
מֵתוֹת.

(29) מנחות פ, ב. (30) כרבי זירא, שם. בניגוד לדעת אביי
סובר - שתייהן מתות. וטעמו של דבר, מפני שהשלישית
אינה חליפי הראשונה ואין לה קשר ישר עמה. (31) מאותו
הנימוק עצמו.

ה. הַמְּפָרִישׁ³² שְׂתֵי חֲטָאוֹת לְאַחֲרֵיּוֹת - מִתְּכַפֵּר בְּאֵי
זו שְׁיִרְצָה, וְהַשְּׁנֵיָה תִרְעָה עַד שֶׁיִּפְּלֹ בָּהּ מוֹם, וַיִּפְּלֹ
דְמִיָּה לְנִדְבָהּ.

(32) שם כד, א. מימרא של רבי אושעיא.

ו. הַפְּרִישׁ³³ חֲטָאת מַעֲבֶרֶת וְיִלְדָה - הָרִי הִיא וְיִלְדָה
בְּשְׂתֵי חֲטָאוֹת שֶׁנִּתְּפָרְשׁוּ לְאַחֲרֵיּוֹת.

(33) שם כה, א. מימרא של רבי יוחנן.

ז. הַמְּפָרִישׁ חֲטָאתוֹ וְעִבְרָה שֶׁנִּתְּהָ³⁴ - תִרְעָה עַד
שֶׁיִּפְּלֹ בָּהּ מוֹם, וְתִמְכַּר וַיָּבִיאוּ בְּדְמִיָּה אַחֲרָת. וְכֵן אִם
הַפְּרִישׁ חֲטָאתוֹ וְנִפְּלֹ בָּהּ מוֹם³⁵ - יָבִיאוּ בְּדְמִיָּה
אַחֲרָת.

(34) שם כב, א. מימרא של ריש לקיש. (35) משנה, שם כב,
ב.

לְבִית וְנוֹעַל עֲלֵיהֶם⁶ עַד שְׂמִימוֹתוֹ. וּדְבָרִים אֵלֶּי פְּלֹם
מִפִּי מֹשֶׁה רַבְּנוֹ נִשְׁמַעוּ⁷. אֵינן כָּל הַדְּבָרִים אֲמֹרִים
אֶלָּא בְּחֲטָאת יָחִיד בְּלִבָּד⁸; אֲבָל חֲטָאת צִבּוֹר
שֶׁאֲבָדָה וְנִמְצָאת אַחַר כִּפְרָה⁹, בֵּין רְאוּיָה¹⁰ בֵּין אֵינָה
רְאוּיָה¹¹ - תִרְעָה עַד שֶׁיִּפְּלֹ בָּהּ מוֹם¹², וְתִמְכַּר וַיִּפְּלֹ
דְמִיָּה לְנִדְבָהּ¹³. וְאֵינן אִתָּה יָכוֹל לִזְמַר¹⁴ בְּחֲטָאת
צִבּוֹר וְלֹד אוֹ תְּמוּרָה אוֹ שְׂמִתּוֹ בְּעֲלִיהָ, שֶׁכָּל קְרָבָנוֹת
הַצִּבּוֹר זְכָרִים, וְאֵינן הַצִּבּוֹר עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ
שֶׁתִּבְּאָר¹⁵, וְאֵינן כָּל יִשְׂרָאֵל מֵתִים.

(2) משנה תמורה כא, ב. (3) רבינו אינו מונה חטאת
שעברה שנתה (פירוש, שהזדקנה והיא למעלה מבת שנה)
בין החטאות המתות, מפני שהוא פוסק לקמן ה"ו כריש
לקיש, שעברה שנתה אינה מתה, ומפרש את המשנה כרבא
שם כב, א. ראה לקמן ה"ח בהערות. (4) שם כב, ב. בעיה
של רב פפא, אבודה בכוס, מאי? (5) שאסור להקריב ספק
פסולים. (6) שם יז, ב. ונזיר כה, א. (7) בכורות טז, א:
"חטאות מתות הילכתא גימירי לה". (8) כתנא-קמא
במשנה, תמורה טו, א. (9) כלומר, אפילו לאחר שהקריבו
אחרת במקומה. (10) להקרבה על המזבח. (11) נמצאת
בעלת מום או שעברה שנתה. (12) קרבן תמים אין לו
פדיון, ואין קדושתו נפקעת על ידי מכירתו. (13) לקנות
בהם בהמות להקריבן עולות נדבת ציבור כשהמזבח יהיה
פנוי. שנינו בשקלים פ"ו מ"ו: זה הכלל: כל שהוא בא
משום חטאת ומשום אשם ילקח בהם עולות וכו'. (14) רבי
שמעון בברייתא שם טז, א. (15) בהל' תמורה פ"א ה"א.

ב. פֶּר וְשִׁעִיר¹⁶ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאֲבָדוּ וְהִפְרִישׁ
אַחֲרֵים תַּחְתִּיהֶן, וְכֵן שְׁעִירֵי עֲבֹדָה זָרָה¹⁷ שֶׁאֲבָדוּ
וְהִפְרִישׁ אַחֲרֵים תַּחְתִּיהֶן - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפְּלֹ בָּהֶן
מוֹם, וַיִּמְכְּרוּ וַיִּפְּלֹ דְמִיָּה לְנִדְבָהּ; שֶׁאֵינן חֲטָאת
הַצִּבּוֹר מֵתָה¹⁸. וְלָמָּה לֹא יִקְרְבוּ עֲצֻמֵן נִדְבָהּ,
שְׁהָרִי זְכָרִים הֵם? גְּזָרָה לְאַחַר כִּפְרָה מִשּׁוּם לִפְנֵי
כִּפְרָה.

(16) יומא סה, א. מחלוקת של תנאים, ופסק כרבים.
(17) בית-דין שטעו והתירו איסור עבודה-זרה ועשו הציבור
כהוראתם, מביאים שעיר לחטאת ופר לעולה (ראה הל'
שגגות פ"ב ה"א). (18) רבינו קבע הלכה בפני עצמה לפר
ושעירים אע"פ שנכללו כבר בהלכה הקודמת, מפני שכל
החטאות חוץ מאלו הן נקבות ופסולות לקרבן עולה, ולפיכך
אין להן תקנה אלא ע"י מום, אבל אלה הם זכרים ואפשר
לחשוב שמותר להקריבם לעולות נדבה ואינם צריכים רעייה,
ולפיכך כתב דינן שנית, ומנמק בסוף ההלכה למה טעונים
רעייה.

ג. הַמְּפָרִישׁ¹⁹ חֲטָאתוֹ וְאַבְדָּהּ, וְהִפְרִישׁ אַחֲרַת
תַּחְתִּיהָ, וְנִמְצָאת הָרֵאשׁוֹנָה וְהָרִי שְׂתֵיָהֶם עוֹמְדוֹת:
מִשְׁךְ אַחַת מִשְׂתִּיהֶן וְנִתְּכַפֵּר בָּהּ - הָאַחֲרַת תְּמוּת²⁰;
בָּא לְהַמְלִיךָ²¹ - אוֹמְרִין לוֹ שֶׁיִּתְּכַפֵּר בְּזוֹ שֶׁהִפְרִישׁ
בְּרֵאשׁוֹנָה²², וְהַשְּׁנֵיָה תִרְעָה²³ עַד שֶׁיִּפְּלֹ בָּהּ מוֹם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) מפני שההלכה למשה מסיני התכוונה לאבודה ממש, אבל לא למקרה שזה או זה אינו יודע מקום הבהמה ואחרים יודעים.

יא. וְכָל אֵלוֹ שְׂרוּעוֹת - רועות עד שִׁיפֵל בָּהֶן מוֹם⁴⁷, וְיִפְּלוּ דְמִיָּהּ לְנִדְבָה⁴⁸.

47) תמורה יט, ב. 48) ראה למעלה ה"א.

יב. הֵיטָה אֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמִן הַרְוֵעָה וְאַחַר מִפְּיָהּ אֶפְּלוּ בְּסוֹף הַעוֹלָם - הָרִי זֶה סִפְקָא⁴⁹, לְפִיכָךְ תְּמוֹת⁵⁰.

49) בעיה שלא נפתרה, שם כב, ב. 50) שאין להקריב על המזבח ספק פסולים.

יג. הֵיטָה נִחְבָּאת אַחֲרֵי הַדֶּלֶת⁵¹ או בְּסִתְרֵי הַמְּדֻרְגָה⁵² - הָרִי זֶה אֲבוּדָה, שֶׁהָרִי אֵין אָדָם רוֹאֶה אוֹתָהּ בְּשַׁעַת כְּפָרָה. הֵיטָה בְּשַׁדָּה אוּ בְּאֵגֶם⁵³ - הָרִי זֶה סִפְקָא⁵⁴ אֲבוּדָה, שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם אָדָם רוֹאֶה אוֹתָהּ בְּשַׁעַת כְּפָרָה, לְפִיכָךְ תְּמוֹת מִסְּפָק.

51) שם. מימרא של רבי יוחנן. 52) לשון המקרא (שיר השירים ב, יד), פירוש, עמדה במקום שהמדריגה מסתירה אותה ואינה נראית, וזה כמו אחורי הדלת, ראה לחם-משנה. 53) מקום מרעה רחוק מן העיר. 54) רבינו מפרש כך את האיבעיה של "אבראי". ורש"י פירש אחרת, ראה כסף-משנה ולחם-משנה.

יד. הַשּׁוֹלֵחַ חֲטָאתוֹ⁵⁵ מִמְּדִינַת הַיָּם⁵⁶ - מִקְרִיבִין אוֹתָהּ בְּחִזְקָת שֶׁהוּא קָיָם⁵⁷. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּחֲטָאת הָעוֹף⁵⁸, אוּ בְּחֲטָאת בְּהֵמָה שֶׁל אִשָּׁה, שֶׁאֵינָה בַת סְמִיכָה⁵⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁰. אֲבָל אֲשֶׁם⁶¹ וְדֹא⁶² שְׁמֵתוֹ בְּעֵלְיוֹ וְשִׁכְּפָרוֹ בְּעֵלְיוֹ - יִרְעָה⁶³ עַד שִׁיפֵל בּוֹ מוֹם, וְיִמְכֹּר וְיִפְּלוּ דְמִיָּהּ לְנִדְבָה. שֶׁפֵּל שֶׁבְּחֲטָאת תְּמוֹת - פְּאֲשֶׁם יִרְעָה⁶⁴ עַד שִׁיפֵל בּוֹ מוֹם, וְיִפְּלוּ דְמִיָּהּ לְנִדְבָה.

55) משנה, גיטין כח, ב. 56) ואין אנו יודעים אם הוא חי בשעה שהחטאת הגיעה לבית המקדש. 57) אין חוששים שמא מת בינתיים. 58) כל הקרבנות בהמה של יחיד, הבעלים סומכים ידיהם עליהם בעזרה לפני שחישטם, אבל עופות אינם טעונים סמיכה ('תורת כהנים' פרשתא ג פ"ד). 59) משנה, מנחות צג, א. 60) בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ה. אבל חטאת בהמה של גבר, אין מקריבים כשאינו יכול לסמוך ואע"פ שבידעבד כשר בלי סמיכה (ראה כסף-משנה פ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ב, ו'תוספות' גיטין שם ד"ה והא, וזבחים עד: ד"ה והא). 61) אין לזה קשר עם דין השולח חטאתו ממדינת הים, אלא זה נמשך לעיקר הדין של חטאות המתות (יש להניח, שהמעתיק דילג כאן על שני חצאי משפטים, מן "אבל". וכך צ"ל: "אבל חטאת בהמה של איש - לא. במה דברים אמורים בחטאת, אבל אשם וכו'"). ובדפוס רומא (ר"מ) מתחילה הלכה טו בפיסקא: "אבל אשם". ומכאן סיוע לפירושו. 62) אשם הבא על

ח. כָּל חֲטָאת³⁶ שֶׁאֲבָדָה וְנִמְצְאת קִדְּם כְּפָרָה, (אָף עַל פִּי³⁷ שֶׁנִּמְצְאת בְּעֵלֶת מוֹם אוּ שֶׁנִּמְצְאת אַחַר שֶׁעֲבָרָה שְׁנָתָה) - אֵינָה מֵתָה, אֲלָא תִרְעָה עַד שִׁיפֵל בָּהּ מוֹם, וְיִפְּלוּ דְמִיָּהּ לְנִדְבָה. נִמְצְאת אַחַר כְּפָרָה, אָף עַל פִּי³⁸ שֶׁנִּמְצְאת בְּעֵלֶת מוֹם אוּ עֲבָרָה שְׁנָתָה, הוֹאִיל וְהֵיטָה אֲבוּדָה בְּשַׁעַת כְּפָרָה - הָרִי זֶה תְּמוֹת.

36) מסקנה של רבא שם, ליישב קושיות הגמרא על ריש לקיש (ראה הלכה הקודמת). ונחלקו שם רש"י ו'תוספות' מחלוקת עקרונית, וממנה תוצאות לכמה חילוקי דינים. דעת רש"י שריבוי ריעותות (מגרעות) בקרבן גורם למיתתה. ועם התמעטות מספר הריעותות נוטה הדין לרעייה. ושיטת ה'תוספות' מנוגדת מן הקצה אל הקצה, היינו הריעותות מכריעות לרעייה. ונימוקם, שהרי אם הקרבן ראוי למזבח ולא הקריבוהו, הרי זה דיחוי, וחטאת שנדחתה - מתה, אבל אם אינה ראויה יש מקום לומר: הרי לא נדחתה אלא היא פסולה, ולכן תרעה. לשיטת רש"י יוצא, אם נמצאה קודם כפרה והיא בעלת מום או שעברה שנתה - תמות אפילו לרבנן, מפני שיש בה שתי ריעותיות - אבודה ומום או אבודה ועברה שנתה. ולשיטת ה'תוספות' אם נמצאה לפני כפרה ויש בה מום שבינתיים עברה שנתה - תרעה. ורבינו נקט שיטת ה'תוספות'. 37) בעל הלחם משנה' מוחק את כל המשפט, מן "אע"פ" עד "שנתה" (בספרים שלפנינו הכניסו משפט זה בסוגריים מעוגלים). וטעמו, שהרי לשיטת רבינו אין מקום לומר "אע"פ" שיש בה כמה ריעותות - תרעה, כי ריעותות מכריעות לרעייה. אולם אפשר לקיים את הגירסה שלפנינו, וכוונת רבינו היא להוציא מדעת רש"י - שאולי שמע עליה - האומר שאם נמצאת בעלת מום או עברה שנתה לפני כפרה - תמות. וקובע רבינו שגם במקרה שכזה תרעה לדעת רבנן אם נמצאה קודם כפרה. 38) בהתאם לשיטתו שריעותות מכריעות לרעייה, אומר כאן רבינו, שאם נמצאה אחר כפרה - תמות, אפילו כשיש בה כמה ריעותות, שהלכה למשה מסיני היא: חטאת שכיפרה בעליה - מתה.

ט. הֵיטָה גְנוּבָה³⁹ אוּ גְזוּלָה בְּשַׁעַת כְּפָרָה וְאַחַר כֶּן חֲזָרָה - אֵינָה מֵתָה, אֲלָא תִרְעָה. לֹא שֶׁמְעוּ מִמֶּשֶׁה רַבְּנֵינוּ אֲלָא אֲבוּדָה⁴⁰. הֵיטָה עֵקֶר אֲבִדְתָה בְּלִילָה⁴¹, אָף עַל פִּי שֶׁהֵיטָה אֲבוּדָה בְּשַׁעַת כְּפָרָה - אֵינָה מֵתָה, אֲלָא תִרְעָה⁴².

39) שם סב, ב. מימרא של אביי. 40) ואין להוסיף מדעתנו על מה שנאמר למשה מסיני. 41) רבא, שם כב, א. 42) כי בשעה שנאבדה לא היתה ראויה להקרבה, שאין מקריבים קרבנות בלילה.

י. אֲבָדָה⁴³ מִמֶּנּוּ⁴⁴ וְלֹא מִן הַרְוֵעָה⁴⁵, אוּ שֶׁאֲבָדָה מִן הַרְוֵעָה⁴⁶ וְאֵינָה אֲבוּדָה מִבְּעֵלְיָהּ - אֵינָה מֵתָה, אֲלָא רועה.

43) מימרא של רב פפא, שם. 44) הבעלים אינם יודעים מקומה של החטאת. 45) הרועה יודע איפה היא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ג תשרי - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁחָטָא וְדַאי⁷⁸: אַם עַד שְׁלֵא נִשְׁחַט - יִרְעָה עַד שְׁיַפֵּל בּוּ מוּם⁷⁹, וַיִּפְּלוּ דְמִיּוֹ לְנִדְבָה; מִפְּנֵי שְׁלִבּוֹ שֶׁל אָדָם דְּרָה עַל עֲוֹנוֹתָיו, וְהוֹאִיל וְעַל סִפְקַ הַפְּרִישׁוֹ - גָּמַר בְּלִבּוֹ לְהַקְדִישׁוֹ⁸⁰. הַפְּרִישׁוֹ אֶפְלוּ עַל פִּי עֵדִים⁸¹ וְהוֹנְמוּ⁸² - יִפְּלוּ דְמִיּוֹ לְנִדְבָה. וְאִם אַחַר שֶׁנִּשְׁחַט נִוְדַע לוֹ - הֲדָם יִשְׁפָּךְ וְהַבְּשָׂר יִשְׂרָף, כְּשֶׁאֵר פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁸³. נִוְדַע לוֹ אַחַר שֶׁנִּזְרַק הֲדָם - הַבְּשָׂר יֵאָכַל לְפָנֵיהֶם כְּכֹל הָאֲשֻׁמוֹת⁸⁴.

(76) משנה, כריתות כג, ב. (77) ראה הלכה יד בהערות. (78) וחייב להביא חטאת. (79) כדעת חכמים שקדושה חלה עליו, ולהקריבו אי-אפשר, שהיה בעליו אינם חייבים להביא אשם תלוי. (80) מפני הספק. ולפיכך, אפילו אם לא חטא אין זה הקדש טעות (ראה לקמן ה"כ). (81) עדים העידו שאכל ספק חלב, והוא עצמו אינו יודע כלום שאכל ספק איסור. (82) שם כד, א. פוסק כרבי יוחנן נגד רב ורבי אלעזר. (83) שכולם נשרפים, כמו שיתבאר לקמן בפ"ט ה"א. (84) שהרי בא על הספק וגמר כפרתו וקרנן כשר הוא.

כ. אֲשֶׁם וְדַאי אֵינוֹ כֵּן⁸⁵. אַם עַד שְׁלֵא נִשְׁחַט נִוְדַע לוֹ שְׁלֵא חָטָא - יֵצֵא וִירְעָה בְּעֵדֵר כְּשֶׁאֵר הַחֲלִין⁸⁶, וְאֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה כָּלֵל; וְאִם מִשְׁנִשְׁחַט - הָרִי זֶה יִקְבָּר⁸⁷; וְאִם מִשְׁנִזְרַק הֲדָם - הַבְּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה⁸⁸, כְּשֶׁאֵר פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁸⁹.

(85) משנה, שם כג, ב. (86) באשם ודאי מודים חכמים לר' מאיר שלא הקדיש אלא על מנת שחטא, ולכן כשנודע שלא חטא הרי זה הקדש טעות, מה-שאי-כן באשם תלוי שגמר בלבו להקדישו על הספק. (87) אינו נשרף כמו באשם תלוי, מפני שאין בו קדושה כלל, ודינו ככל חולין שנשחטו בעזרה. (88) שם. (89) כיון שנזרק הדם נראה כקדשים פסולים, ולכן גזרו חכמים שישרף. סברא של רב אשי, כד, ב.

כא. מִי שֶׁנִּתְחַיַּב בְּאֲשֶׁם תְּלוּי וְהַפְּרִישׁ שְׁנִים לְאַחֲרִיּוֹת - מִתְּפַר בְּאֶחָד, וְהַשְּׁנִי יִרְעָה עַד שְׁיַפֵּל בּוּ מוּם, וַיִּפְּלוּ דְמִיּוֹ לְנִדְבָה⁹⁰. וְאֵין צָרִיף לִזְמַר בְּאֲשֶׁם וְדַאי שֶׁהוּא כֵּן⁹¹.

(90) כמו בחטאת, למעלה ה"ה. שם כג, ב: "אמר רב ששת, מודה רבי מאיר (שבנודע לו שלא חטא, דעתו שיצא וירעה בעדר) לחכמים במפריש שני חטאות לאחריות ונתכפר באחד מהם, השני ירעה עד שיטאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. (91) לא נתברר למה באשם ודאי פשוט יותר דין זה מבאשם תלוי. ראה משנה-למלך.

כב. כָּל הָאֲשֻׁמוֹת שֶׁבַתְּוֹרָה בְּאֵין בְּגֵי שְׁתִּים⁹² וּבְאֵים בְּכֶסֶף שְׁקָלִים⁹³; הוּץ מֵאֲשֶׁם מְצֻרַע וְאֲשֶׁם נְזִיר, שֶׁהֵם בְּגֵי שְׁנָה⁹⁴ וְאֵין לְדַמְיָהֶם קֶצֶבָה⁹⁵. אֲשֶׁם תְּלוּי בָּא מִן הַקְּטָנִים אוֹ מִן הַגְּדוֹלִים⁹⁶. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁹⁷ לְמַדּוֹ, שְׁאֵינוֹ בָּא אֶלָּא בְּכֶסֶף שְׁקָלִים⁹⁸.

חטא ודאי או לרגל מקרים מסוימים, כגון נזירות, מצורע שנתרפא. ויש גם אשם הבא על הספק, ונקרא אשם תלוי, ודיניו מפורשים בהל' שגגות פ"ח. (63) משנה, תמורה כ, ב. (64) שם יח, א.

טו. כָּל אֲשֶׁם שֶׁנִּתְחַיַּב לְרַעֲיָה⁶⁵, אִם הִקְרִיבו עוֹלָה⁶⁶ - כְּשֶׁר. וְלָמָּה לֹא יִקְרַב בְּעֶצְמוֹ עוֹלָה לְכַתְּחִלָּה? גְּזָרָה לְאַחַר כְּפָרָה מְשׁוּם לְפָנֵי כְּפָרָה.

(65) שבעליו מסרוהו לרועה או בעצמם העבירוהו למרעה כדי שירעה עד שיפול בו מום. שם ה, ב. פסחים עג, א. עג, ב. (66) כלומר, הקריבו בפירוש לשם עולה. בלשון הגמרא: "עקירה", משמע שאם שחטו סתם - פסול. בזבחים שם, דרשו מהכתוב (ויקרא ה, יט): "אשם הוא" - בהוויתו יהא. פירוש, יישאר אשם כמו שהיה, ואע"פ שאין אפשרות להקריבו אלא-אם-כן עוקר בפירוש שם אשם ממנו.

טז. הַמְּפִרִישׁ⁶⁷ נִקְבָּה לְאֲשֻׁמוֹ⁶⁸ - תִּרְעָה עַד שְׁיַפֵּל בָּהּ מוּם, וְתִמְכַר וַיְבִיא בְּדַמֶּיהָ אֲשֶׁם. אִם הִקְרִיבו אֲשֻׁמוֹ - יִפְּלוּ דְמִיָּה לְנִדְבָה. וְכֵן וְלָדָה⁶⁹.

(67) משנה, תמורה יט, ב. מחלוקת רבי שמעון ורבנן, ופסק כרבים. (68) אשם בא מן הזכרים בלבד. (69) שם: "אמר רבי יוסי בן חנינא, מודה רבי אליעזר במפריש נקבה לאשם, דאין (שאיך) בנה קרב אשם". ראה הלכה הסמוכה.

יז. הַפְּרִישׁ⁷⁰ נִקְבָּה לְעוֹלָתוֹ וְלִדְהָ זָכָר - יִרְעָה עַד שְׁיַפֵּל בּוּ מוּם, וַיְבִיא בְּדַמִּיּוֹ עוֹלָה.

(70) שם יח, ב - מחלוקת רבי אליעזר ורבנן, רבי אליעזר אומר הולד עצמו יקרב עולה, וחכמים אומרים ירעה עד שיפול בו מום וימכר בדמיו עולה. והטעם מפני שאמו אינה ראויה להקרב עולה, גם הולד שקדושתו מכח האם - אינו קרב עולה. ופסק כרבנן.

יח. אֶבֶל הַדְּיוּט⁷¹ שֶׁהַפְּרִישׁ זָכָר לְחַטָּאת⁷², וְנִשְׂאֵי שֶׁהַפְּרִישׁ שֶׁעִירָה לְחַטָּאת⁷³, וְכֵהֵן מְשִׁיחַ שֶׁהַפְּרִישׁ פָּרָה לְחַטָּאת⁷⁴ - הָרִי אֵלּוּ אֵין מִתְּקַדְּשִׁין⁷⁵ לֹא קְדֻשַׁת הַגּוֹף וְלֹא קְדֻשַׁת דְּמַיִם, לְפִיכָף יִמְכְּרוּ שְׁלֵא בְּמוּם.

(71) כלומר, אדם פשוט, לא נשיא ולא כהן גדול. (72) חטאת יחיד באה נקבה. (73) נשיא שחטא מביא שעיר זכר (ויקרא ד, כג). (74) ומצוותו להקריב פר (שם, ד). (75) לא חלה עליהם קדושה כלל, מפני שאינם ראויים לאותו דבר שהקדישו "כל המשנה בחטאות, לא נתקדשה כלל" (פ"א מהל' תמורה הכ"א). רבינו מחלק בדין זה בין חטאות לאשמות, שהרי למעלה בהלכה טז פסק, שהמפריש נקבה לאשם תרעה עד שיפול בה מום, ולמד דין זה מסוגיית הגמרא תמורה כ, א. ששאלו שם למה שלושה אלה אינם קדושים כלל, ומשמע שפשוט היה להם שאינם קדושים (ראה כסף-משנה ולחם-משנה).

יט. הִבִּיא⁷⁶ אֲשֶׁם תְּלוּי⁷⁷ וְנִוְדַע לוֹ שְׁלֵא חָטָא או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברבי יוסי נוקט בשיטתו של רב. (108) בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד.

כה. הפריש¹⁰⁹ שתי סלעים לאִשָּׁם, וְלָקַח בָּהֶם שְׁנֵי אֵילִים לְאִשָּׁם, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן יָפָה שְׁתֵּי סְלָעִים - יִקְרַב לְאִשָּׁמוֹ, וְהַשְּׁנֵי יִרְעֶה¹¹⁰ עַד שְׂפִיל בּוֹ מוֹם, וְיִפְלוּ דָמָיו לְנִדְבָה.

(109) משנה, כריתות כו, ב. (110) כמו הפריש שנים לאחריות, למעלה הכ"א.

כו. הָיָה חֵיב¹¹¹ בְּאִשָּׁם בְּן שָׁנָה וְהֵבִיא בֶן שְׁתַּיִם, אוּ בְּבֶן שְׁתַּיִם וְהֵבִיא בֶן שָׁנָה, אוּ שֶׁשְּׁחָטוּ מִחֹסֶר זְמַן בְּבָעָלִים¹¹² - פְּסוּל, וְהִעֲבִיר צוּרָתוֹ¹¹³ וַיֵּצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. זֶה הַפְּסוּל¹¹⁴: כָּל הַפְּסוּל בְּחִטָּאת - פְּסוּל בְּאִשָּׁם; חוּץ מִן הָאִשָּׁם שֶׁשְּׁחָטוּ שְׁלֵא לְשָׂמוֹ¹¹⁵, שֶׁהוּא כְּשֵׁר¹¹⁶, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר¹¹⁷.

(111) תוספתא זבחים פ"א, וגמרא מנחות מח, ב. (112) שטרם הגיע זמנם של הבעלים להקריב את האשם, כגון נזיר טמא בתוך שבעת ימי טומאתו או מצורע לפני יום השמיני לטהרתו על ידי הכהן. ויש מחוסר זמן בקרבן עצמו, כגון לפני שעברו שמונת ימים ללידתו. (113) ילינו אותו, כדי שיפסל בלינה, שאין שורפים קדשים שלא נפסלו פסול הגוף (גופו של קרבן). "זה הכלל, כל שפסולו בגופו יישרף מיד, בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצאו לבית השריפה" (פסחים לד:). וגם אם הביא כבש במקום איל או להיפך, אין זה פסול בגוף הקרבן, אלא שהבעלים חייבים להביא בהמה אחרת. (114) תוספתא שם. (115) אלא לשם קרבן אחר. (116) ובחטאת פסול. (117) לקמן פט"ו ה"א.

כז. עוֹלַת נְזִיר¹¹⁸, עוֹלַת יוֹלְדָת, עוֹלַת מִצְרַע, שֶׁשְּׁחָטוּ בְּנֵי שָׁנִים עֶשֶׂר הַדָּשׁ וְיוֹם אֶחָד, אוּ מִחֹסְרֵי זְמַן בְּבָעָלִים - כְּשֵׁרִים¹¹⁹ וְטִעֲוִינֵי נְסֻכִים¹²⁰. זֶה הַפְּסוּל: כָּל שֶׁאִינוֹ פּוֹסֵל בְּעוֹלַת נִדְבָה - אִינוֹ פּוֹסֵל בְּעוֹלַת חוֹבָה, בֵּין עֲלֵתָה לְבָעָלִים בֵּין שְׁלֵא עֲלֵתָה לָהֶם.

(118) מנחות, שם. (119) שם: "זה הכלל, כל הכשר בעולת נדבה (לכתחילה) כשר בעולת חובה (בדיעבד), וכל הפסול בחטאת - פסול באשם". ובתוספתא זבחים פ"א, מסיימים: "אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה", כלומר מחוייבים להביא קרבן אחר. (120) כל העולות הכשרות.

~ יום שני כ"ד תשרי ~

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר המפריש מעות לחטאתו ומת או אבדו והקריב חטאת תחתיהן.

א. הַמִּפְרִישׁ מְעוֹת לְחִטָּאתוֹ וְנָתַת - יִלְכוּ הַמְּעוֹת לָיִם הַמְּלַח². וְכֵן הַמִּפְרִישׁ מְעוֹת לְחִטָּאתוֹ וְאָבְדוּ,

(92) איל בין שתי שנים, היינו מבין שלשה-עשר חודש מלאים ומעלה. משנה, זבחים ז, ב. (93) שמחירו שני שקלים, שקל = סלע בזמן המשנה = ארבעה דינרי כסף, שם. ובגמרא כריתות כב, ב - למדו דין זה מן המקרא. (94) נזיר ומצורע מביאים כבש לאשם, וכבש הוא בן שנה (משנה, פרה פ"א). (95) "בערכך שקלים", נאמר (ויקרא ה, טז) באיל ולא בכבש. (96) בדפוס קושטא, ובדפוס רומא (ר"מ) הגירסה: "אשם תלוי בפירוש שהוא מן הגדולים, ומפי השמועה למדו שאינו בא אלא בכסף שקלים". ברור שגירסה זו נכונה. והגירסה במהדורת וילנא משובשת. ופירוש הדברים: באשם ודאי כתוב בפירוש שבא מן הגדולים (איל) ושמחירו לא פחות משני שקלים, אבל באשם תלוי נאמר בפירוש בתורה שבא מן הגדולים, אבל דין שני שקלים לא נאמר בפירוש אלא למדו מפי השמועה. (97) תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו. (98) פליאה היא, שרבינו מייחס דין זה לפי השמועה, והרי בגמרא הנזכרת למדו זאת מן הכתוב (שם, יז) "ואם נפש".

כג. הוֹזְלוּ אֵילִים וְלֹא יִמָּצֵא אֵיל בְּשְׁתֵּי סְלָעִים - אֵין לוֹ תַּקְנָה⁹⁹, אֲלֵא לְשָׂהָה עַד שְׂיִוְקְרוּ וַיָּבִיֵא בְּשְׁתֵּי סְלָעִים; שְׂהָרֵי הַקְּפִידָה תוֹרָה עַל דָּמָיו וְנִתְנָה¹⁰⁰ לוֹ קֶצֶבָה.

(99) שם כז, א. (100) בדפוס רומא (ר"מ): ונתנה.

כד. הַפְּרִישׁ¹⁰¹ אִשָּׁמוֹ, וְהָיָה בְּשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה יָפָה סְלַע, וּבְשַׁעַת כְּפָרָה יָפָה שְׁתַּיִם - כְּשֵׁר¹⁰²; שֶׁהָדָחוּי מִעֲקָרוֹ¹⁰³ אִינוֹ דָּחוּי, וְעַד יֵצֵא לֹא נִרְאָה¹⁰⁴ עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה שְׁוֵה שְׁתַּיִם. וְאִם עַל פִּי שְׂהָשְׁבִית מֵאֲלִי¹⁰⁵ - אָדָם מִתְּפִיכָה בְּשִׁבְחָה הַקֹּדֶשׁ. הָיָה בְּשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה יָפָה שְׁתַּיִם, וּבְשַׁעַת כְּפָרָה יָפָה סְלַע - הָרִי זֶה פְּסוּל¹⁰⁶. חִזּוֹר וְנַעֲשֶׂה יָפָה שְׁתַּיִם - יִחֲזוֹר לְכַשְׂרוֹתוֹ; שְׂאֵין בְּעֵלֵי חִיִּים נִדְחִין¹⁰⁷, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרַנּוּ¹⁰⁸. לְמָה הַדָּבָר דּוֹמָה? לְמוֹם שֶׁנִּפְלַע וְעָבַר.

(101) שם. (102) איבעיא שם, אם אדם מתכפר בשבח הקדש, ונפשטה מברייתא מפורשת. (103) דבר שמעולם לא היה ראוי להקרבה אינה בגדר נדחה, שעליו אמרו שאינו חוזר להיות ראוי. (104) לא היה ראוי. (105) לא מפני שפיטמו אלא מחיר האילים עלה. רבינו סתם ולא כתב אם הוא מחויב להחזיר להקדש את הסלע שהרויח על ידי שבח הקדש, ומזה משמע שהוא פטור. ראה גמרא שם, ולחם-משנה כאן. (106) מפני שבשעת הקרבה, אין כאן "כסף שקלים". (107) דעת רבי יוחנן בקידושין ז, א. ובכמה מקומות. שבעלי חיים, שהיו ראויים להקרבה ונדחו מהקרבה אינם חוזרים להיות ראויים אפילו אם עבר הפסול, אבל רב סובר (יומא סד). בעלי חיים אינם נדחים (חטאות המתות הלכה למשה מסיני, ואין למדים ממנה לדחויים אחרים). ופסק רבינו כרב, ואע"פ שרב ורבי יוחנן - הלכה כרבי יוחנן, מפני שבגמרא יומא שם אמר רבא שהמשנה מוכיחה כדעת רב, ובזבחים נט, א - אמרו שרבי ישמעאל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

– המותר נדבה, מפני שהקדיש כולן. (13) חטאת באה לכפרה על חטא, ואולי התכוון לתת יותר מחובתו, מפני שלבו נוקפו, מה שאין כן בקרבנות נדבה ולפיכך קל וחומר הוא שהמותר חולין.

ח. המפריש מעות למנחת חוטא והביא מהם מנחתו¹⁴, או שהפריש מנחת חוטא והותירה¹⁵ - המותר יביא מנחת נדבה¹⁶. אבל מותר עשירית האיפה של כהן גדול, שהיא התבתיין¹⁷ - ירקב. וכן מותר לחמי תודה ומותר לחמו של נזיר - ירקבו¹⁸. ומותר דמי נסכיו - יפלו לנדבה¹⁹. כבר בארנו בשקלים, שמותר השקלים - חלין.

(14) ונשאר חלק מהכסף. (15) הביא קמח יותר ממה שהיה צריך להביא. (16) ככל מותר חטאת שקרב נדבה. במשנה שקלים פרק ז הלכה ד שנינו: זה מדרש דרש יהודיע הכהן וכו' כל הבא משום חטאת ושום אשמה, יקח בהם עולות. מלשונו של רבינו משמע שהחוטא מקריב את המותר כמנחת נדבה, אבל בגמרא שם אמרו שזה כמות החטאת והרי שנינו שם, שמותר חטאת הוא לקיץ המזבח לעולות ציבור. (17) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשירית האיפה סולת והיא נקראת מנחת חביתין. (18) והטעם, מפני שלא מצאנו להם קרב בפני עצמו, אלא כחוספת לקרבן, ואין לצרף מותר זה לקרבנו של נזיר אחר, כי הנזיר האחר חייב להביא לחמי נזיר משלו, כמפורש בתורה ואינו יכול להוסיף עליהם. ומזה הטעם גם לחמי תודה ירקבו, כי אין להם תקנה. (19) נסכים קרשי קדשים הם ודינם כמות חטאת ואשם.

ט. מותר קניי זבים²⁰, קניי זבות, קניי יולדות, חטאות ואשמות - מותריהם יפלו לנדבה²¹ ויקרבו עולות, כמו שבארנו. מותר עולה²² - לעולה. מותר שלמים - לשלמים. מותר מנחה - למנחה. מותר פסח - לשלמים²³. מותר נזירים²⁴ - לנזירים. מותר נזיר - לאותו נזיר²⁵. במה דברים אמורים שמותר חטאת לנדבה? בחטאת קבועה²⁶; אבל מי שהוא חייב בקרבן עולה ויורד²⁷ שהפריש מעות לחטאת בהמה והעני²⁸ - מביא תחתיהם עוף ומחלל²⁹ על העוף ויהנה מהם³⁰. וכן אם הפריש דמי העוף והעני³¹ - מביא תחתיהם עשירית האיפה ויחלל המעות עליה ויהנה בהם.

(20) זב סופר שבעה ימים נקיים מראיית זיבה ואחר כך הוא חייב להביא קרבן שתי תורים או שני בני יונה (ויקרא טו, יד) ובלשון התלמוד זוג עופות זה נקרא קן. (21) לנדבות ציבור. (22) שהפריש מעות לעולת נדבה וקנה מהם בהמה ונשארו מעות, יקנה בהן עוד עולה וגם השנייה היא נדבת יחיד בניגוד למותר חטאת ואשם שנופל לנדבת ציבור. (23) בירושלמי שם למדו דין זה מהכתוב "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים" (שם ג, ו) דבר שאינו בא אלא מן

והקריב חטאת תחתיהן, ונמצאו המעות אחר פפרה - ילכו לים המלח³.

(2) דינם כחטאת שמתו בעליה, וכדי שלא ייכשלו בהם בני אדם משליכים אותם לים המלח. (3) כחטאת שכיפרו בעליה.

ב. הפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות תחתיהן, ולא הספיק לקח בהן חטאת עד שנמצאו מעות הראשונות - יביא מאלו ואלו לחטאת, והשאיר יפלו לנדבה⁴.

(4) לעולות ציבור.

ג. הפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש חטאת תחתיהן, ולא הספיק להקריבה עד שנמצאו המעות, והרי החטאת בעלת מום - תמכר, ויביא מאלו ואלו חטאת, והשאיר יפלו לנדבה.

ד. הפריש חטאתו ואבדה, והפריש מעות תחתיה, ולא הספיק לקח בהם עד שנמצאת חטאתו, והרי היא בעלת מום - תמכר, ויביא מאלו ואלו חטאת, והשאיר יפלו לנדבה.

ה. הפריש⁵ שני צבורי מעות לאחריות - מתפטר באחד מהם, והשני יפל לנדבה⁶.

(5) אבל אסור לקחת קצת מציבור זה וקצת מזה, בניגוד לדינים שבהלכות ב"ד שנאמר בהם "יביא מאלו ומאלו". (6) כמו בהפריש שתי חטאות לאחריות, למעלה פרק ד הלכה ה.

ו. המפריש חטאתו או דמי חטאתו, וקסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב - הרי אלו חליין ולא נתקדשו. הפריש שתיים או דמי שתיים, וקסבור שהוא חייב שתיים ונמצא שאינו חייב אלא אחת - יביא אחת, והשאיר⁸ יפלו לנדבה⁹.

(7) שזה הקדש טעות ועל מנת כן לא הקדישו. (8) בהפריש דמים המוכן כפשוטו, ובהפריש בהמות הכוונה שירעו עד שיפול בהן מום וימכרן ויקנו חטאת אחת ושאר הכסף יפול לנדבה. (9) מפני שחלה עליהם קדושה.

ז. הלוקח מעות בידו או שהיה מלוקט¹⁰ ואמר: אלו אביא מהם חטאתי - המותר חליין¹². וכן יראה לי, שהדבר קל והמר בשאר הקרבנות¹³ שהמותר חליין.

(10) לקח בידו בבת אחת כמה מטבעות. (11) מצרף פרוטה לפרוטה עד שנתלקט סכום גדול. (12) אם קנה בהם בהמה לחטאת ונשאר מותר, הרי הוא חולין, מפני שאמר, אביא מהם חטאתי, לא הקדיש כולם אלא כדי מחירו של הקרבן. וכל זה כשאמר "אביא מהם", אבל כשאמר "אלו לחטאת",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּהֵן חֲטָאת בְּהֵמָה - יָבִיא, עוֹלַת בְּהֵמָה - יָבִיא. מֵת וְהַנִּיחַ הַמְּעוֹת - יִלְכּוּ לַיִם הַמֵּלַח⁴³.

(41) ומוטלת עליו חובה להביא עולה. (42) ולא פירש אם לחטאת או לעולה והרי שתייהן חובה עליו. (43) ולמה לא יפלו לנדבה כמו בהלכה יב? אין שני הדברים דומים זה לזה. בהלכה יב אפילו אם הבעלים אומרים אלו לחטאת ואלו לעולה רשאים הם לעשות כולן לעולה ולפיכך "כולן ראויים לבוא לעולה", מה שאין כן בהלכה זו שמוספקים אנו אם התכוון לחטאת או לעולה ומפני הספק ילכו לים המלח, וכל זה כשמת ולא גילה דעתו למה התכוון, אבל כשהוא מביא מדמים אלו חטאת או עולה הרי הוא מגלה את כוונתו באמירתו "לחובתי" (לחם משנה).

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

(1) יבאר כל הזבחים שנתערב בהן אחת מהחטאות או אחד מאיסורי מזבח.

א. כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּהֵן אַחַת מִחֲטָאוֹת הַמֵּתוֹת או שׁוֹר הַנִּסְקָל, אֶפְלוּ אֶחָד בְּרִבּוֹא - כִּלְוֵן זְמוֹתוֹ, לְפִי שֶׁבְּעֲלֵי חַיִּים חֲשׂוּבִין הֵן וְאֵינָם בְּטָלִין. וְאִם הַקָּרִיב - הַרְצָה, שְׂאִין בְּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין³¹.

(2) משנה זבחים ע: (3) בגמרא שם עג: אמרו שלפי השיטה שבעלי חיים אינם נדחים, אם הקריב את התערובת הורצה, אע"פ שנדחו מהקרבה, ורבינו לשיטתו למעלה בפרק ד הלכה כד שבעלי חיים אינם נדחים.

ב. נִתְעַרְבַּ בְּהֵן אֶחָד מֵאִסוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ⁴⁴ - יָרְעוּ פְּלִם עַד שֵׁיפֹל בְּהֵן מוֹם, וְיִמְכְּרוּ, וְיָבִיא בְּדָמֵי הַיִּפָּה שִׁבְהֵן⁴⁵ מֵאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁל קִדְשִׁים שֶׁנִּתְעַרְבַּ⁴⁶.

(4) שם. בהלכה הקודמת המדובר כשנתערבה בהמת קדשים בבהמות שדינן מיתה, ובהלכה זו אנו עוסקים בתערובת באיסורי מזבח. פירוש, בהמות שאסור להקריבן למזבח, כגון שור שהמית אדם או שרבע אשה על-פי עד אחד או על-פי הבעלים, שאינו נסקל אלא על-פי שני עדים כשרים, או בהמה טריפה וכדומה. (5) שמא בהמת קדשים היתה היפה ביותר. (6) אם היתה עולה - מקריב עולה, ואם שלמים - שלמים. וכיצד הוא עושה? לוקח מדמי המכירה סכום שווה למחיר הבהמה השמנה ביותר, ואומר: בהמת הקדשים שנתערבה, בכל מקום שהיא תהא מחוללת על כסף זה, וקדושת הקרבן עוברת בוה על הכסף. נתבאר כבר כמה פעמים, שקרבן תמים אין לו פדיון, ולפיכך ירעו עד שיפול בהם מום.

ג. נִתְעַרְבוּ⁴⁷ קִדְשִׁים בְּחֵלִין תְּמִימִים - יִמְכְּרוּ חֵלְלִין שֶׁבִּתְעַרְבַת לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין⁴⁸ וְיִקְרְבוּ בְּלֵן. כִּיצַד? אֲרֻבַּע בְּהֵמוֹת שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּאֲרֻבַּע בְּהֵמוֹת חֵלְלִין תְּמִימִים - יִמְכְּרוּ הָאֲרֻבַּע שֶׁל חֵלְלִין לְמִי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהָבִיא שְׁלָמִים וְיִקְרְבוּ הַכֹּל שְׁלָמִים. וְכֵן בְּעוֹלָה אוּ בְּאֶשֶׁם. וְהַדָּמִים חֵלְלִין לְכָל דָּבָר, שֶׁהָרִי דָּמֵי חֵלְלִין הֵן.

(7) שם. (8) מין הזבח שנתערב, אם שלמים - שלמים, ואם

הצאן - שלמים. ומה הוא שאינו בא אלא מן הצאן ולא מן הבקר? זה פסח. (24) אם גבו כספים לקנות קרבנות בשביל כמה נזירים ואחרי שקנו נשאר מעות, יקנו בהן קרבנות בשביל נזירים אחרים. (25) הכסף היה מיוחד לאותו נזיר ולפיכך אין לקנות בו קרבן נזיר אחר, אלא הוא מביא במותר זה קרבן נדבה. במשנה כתוב בפירוש: "מותר נזיר - לנדבה". (26) בין עני בין עשיר מביא אותו קרבן. רוב החטאות קבועות הן. (27) עשיר מביא חטאת בהמה ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם הוא עני מדוכא מביא עשירית האיפה סולת למנחה. בלשון התלמוד: "דלי דלות". העובר על שבועה או טמא שנכנס למקדש או אכל קודש חייב קרבן עולה ויורד (שלוש דרגות: בהמה, עופות, סולת. ויקרא ה). ויולדת (שתי דרגות: כבש, עופות. שם יב, זח.). (28) ירד מנכסיו. (29) מעביר קדושתן על העופות והן יוצאות לחולין. (30) כמכסף חולין. (31) דלי דלות.

י. הַפְּרִישׁ בְּהֵמָה וְנִפְלַ בְּהַ מוֹם - תִּמְכַּר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ עוֹף. אֲבָל אִם הַפְּרִישׁ עוֹף וְנִפְסַל - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו עֲשִׂירִית הָאֵיפָה; שְׂאִין לְעוֹף פְּדִיּוֹן, כִּמוֹ שֶׁבְּאִרְנֵי בְּאִסוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ³².

(32) אבל מעות שהפריש לקנות בהן עוף יש להן חילול כמו שנתבאר בהלכה ט.

יא. כָּל חֵיבֵי קִנְיִין³³ שֶׁבִּתּוֹרָה שֶׁהַפְּרִישׁוּ מְעוֹת לְקִנְיָהֶן, רָצָה לְהָבִיא כָּכָל הַמְּעוֹת חֲטָאת הָעוֹף לְבִדָּה - יָבִיא³⁴, רָצָה לְהָבִיא בְּהֵן עוֹלַת הָעוֹף לְבִדָּה - יָבִיא. אֶפְלוּ אָמַר: אֵלּוּ דָּמֵי חֲטָאתִי וְאֵלּוּ דָּמֵי עוֹלָתִי - יֵשׁ לוֹ³⁵ לְעַרְבַּ הַמְּעוֹת וְלִקַּח בְּהֵן כְּאֶחָד חֲטָאתוֹ וְעוֹלָתוֹ, אוּ לִקַּח כֹּפֶל חֲטָאת אוּ עוֹלָה; שְׂאִין הַקִּנְיָן מִתְּפָרְשׁוֹת³⁶ אֲלֵא בְּלִקְיַחַת הַבְּעֲלִים³⁷ אוּ בְּעֲשִׂית כֶּהֵן³⁸.

(33) סתם קן פירושו שני עופות. אחד לחטאת ואחד לעולה. (34) ויקנה עוף אחר לעולה. (35) מותר לו. (36) נקבעות איזהו לחטאת ואיזהו לעולה. (37) כשהבעלים קנו בפירוש עוף זה לחטאת ועוף זה לעולה, אבל אם קנה זוג סתם ואחר כך אמר זה יהיה חטאת וזה עולה, מותר לו לשנות. (38) הכהן רשאי להקריב איזה שירצה לחטאת או לעולה, אם הבעלים לא קבעו בשעת לקיחה ואף על פי שקבעו בין לקיחה להקרבה.

יב. לְפִיכֶן³⁹, אִם הַפְּרִישׁ מְעוֹת לְקִנְיָן סֵתָם וְמֵת - יִפְּלוּ כָּל אוֹתָן הַמְּעוֹת הַסֵּתוּמִין לְנִדְבָה⁴⁰, שֶׁהָרִי כִּלְוֵן רְאוּיִין לְבּוֹא עוֹלָה.

(39) מפני שהוא רשאי לקנות בכל הדמים עולה. (40) ואין דינם כדמי חטאת שמתו הבעלים שצריך להשליכם לים המלח.

יג. מִי שֶׁהָיָה מְחִיב חֲטָאת וְאָמַר: הָרִי עָלַי עוֹלָה⁴¹, וְהַפְּרִישׁ מְעוֹת וְאָמַר: אֵלּוּ לְחֻבָּתִי⁴², רָצָה לְהָבִיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כן אי-אפשר להקריבם כחמור שבהם. ונראה שרבינו נקט כאן "עולה ושלמים" לדוגמה, לבאר את המונח "מין בשאינו מינו", שלא תטעה לפרש כגון שור וכבש, אבל ההלכה עצמה כוללת כל סוגי תערובות של מין בשאינו מינו, ובהלכות הבאות מפורטים דיני כל סוג תערובת בפני עצמו.

ו. ויִקָּשֶׁם שְׂאִין מִמַּעֲטִין בְּזֶמַן אֲכִילָתוֹ, כִּף אֵין מִמַּעֲטִין בְּאוֹכְלֵיהֶן²⁰ וְלֹא בְּמִקּוֹם אֲכִילָתוֹ²¹. אֵלֹא כִּיצַד יַעֲשֶׂה?²² יִרְעוּ הַכֹּל עַד שְׂפִיל בְּהֵם מוֹם, וְיִמְכְּרוּ כֹל אֶחָד מֵהֶן לְבָדוֹ²³, וְיָבִיא בְּדַמֵּי הַיִּפְהָ שְׂבֵהֶן מִמִּין זֶה, וּבְדַמֵּי הַיִּפְהָ שְׂבֵהֶן מִמִּין הָאַחֵר, וְיִפְסִיד הַמּוֹתָר²⁴ מִבֵּיתוֹ.

(20) כגון בכור ומעשר בהמה, ששניהם נאכלים לשני ימים ולילה, אלא שהמעשר מותר לכל אדם מִישראל, ובכור נאכל רק לכהנים. (21) לא מצאנו דבר שיהיה בו צמצום במקום ולא יהיה בו גם צמצום או באוכליו או בזמן אכילתו, ולפיכך לא נתבאר למה הביא רבינו דין זה בכלל. (22) זה נמשך גם להלכה הקודמת. (23) שאם ימכור שניהם יחד, לא ידע כמה מחיר היפה שבהם. (24) ההפרש, שבין דמי יפה ובין דמי גרועה.

ז. אֵף עַל פִּי שְׂפָכָר הַקָּרִיב עוֹלָה שְׂחִיבָה כֶּה אוֹ שְׂלָמִים שְׁהִיָּה חֵיב לְהַקְרִיבָן²⁵ - הֲרִי זֶה מְקַרִּיב²⁶ מְדַמֵּי הַתַּעֲרֹכֶת עוֹלָה אַחֶרֶת וְשְׂלָמִים אַחֶרִים.

(25) כדי שלא יאחר קיום נדרו. (26) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ב.

ח. חֲטָאת²⁷ שְׁנַתְעַרְבָה בְּשְׂלָמִים - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שְׂפִיל בְּהֵן מוֹם, וְיָבִיא בְּדַמֵּי הַיִּפְהָ שְׂבֵהֶן שְׂלָמִים, וּבְדַמֵּי הַיִּפְהָ שְׂבֵהֶן חֲטָאת. וְאִם קָדַם וְהַקָּרִיב חֲטָאת אַחֶרֶת עַל חֲטָאת שְׁהַפְרִישָׁה לוֹ - כִּלְזֶן יִמּוֹתוֹ²⁸.

(27) תוספתא שם. (28) כדין חטאת שאבדה וכיפרו בעליה לפני שנמצאה (למעלה פרק ד ה"א). וסובר רבינו, שנתערבה - דינה כאבודה. ראה כסף-משנה ולחם-משנה.

ט. וְכֵן²⁹ אִם נִתְעַרְבוּ מַעוֹת חֲטָאת בְּמַעוֹת אֲשֶׁם - לֹאֲקַח שְׂתֵי בְּהֵמוֹת, וּמְחַלֵּל דָּמֵי חֲטָאת בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא עַל חֲטָאת, וּדְמֵי אֲשֶׁם עַל אֲשֶׁם. וְאִם כָּבַר קָרְבָה חֲטָאתוֹ³⁰ - יוֹלִיף כֹּל הַמַּעוֹת לִים הַמְּלַח³¹. וְאִם כָּבַר קָרְבָה אֲשֶׁמוֹ³² - יִפְלוּ הַכֹּל לְגִדְבָה³³.

(29) תוספתא שם. (30) לפני שחילל הכסף, והרי כאן דמי חטאת שכיפרו בעליה לפני שנמצאה האבודה מעורבים בדמי אשם. (31) כמו בפרק ב הלכה א. (32) והחטאת לא קרבה. (33) פירוש, כל מה שישאר אחרי שיקנה בהמה יפה ויקריבנה לחטאת - יפול לגדבה כדין מותר אשם.

י. תוֹדָה³⁴ שְׁנַתְעַרְבָה בְּתַמּוּרְתָהּ³⁵ - שְׂתֵיהֶן תִּקְרָבָה, וְיִנִּיף הַלְחָם עִמָּהֶן³⁶. וְכִף³⁷ אִם נִתְעַרְבָה תוֹדָה בְּשֶׂאֵר זְבָחִים, אֵף עַל פִּי שְׂקָרְבָה תוֹדָתוֹ - יִרְעוּ הַכֹּל עַד

עולה - עולה. (9) יאמר לקונה בפירוש, שהוא מוכר לו את ארבע הבהמות שהן חולין. תקנה זו היא יותר יעילה מזו שבהלכה ב.

ד. נִתְעַרְבוּ¹⁰ שוֹר הַקָּדֵשׁ בְּשׂוֹרִים שֶׁל חַל - גְּדוֹל שְׂבֵכְלָן הַקָּדֵשׁ¹¹, וְיִמְכְּרוּ¹² הַשֶּׂאֵר לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין. נִתְעַרְבוּ קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים¹³ מִין בְּמִינוֹ¹⁴ - זֶה יִקְרַב לְשֵׁם בְּעֵלְיוֹ¹⁵, וְזֶה יִקְרַב לְשֵׁם בְּעֵלְיוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין כֹּל אֶחָד מֵהֶן מִכִּיר קָרְבָנוֹ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבָנוֹת נְשִׁים, שְׂאִין בְּהֵם סְמִיכָה¹⁶; אֲבָל קָרְבָנוֹת אֲנָשִׁים, הוֹאִיל וְכֹל אֶחָד צָרִיף לְסִמְךָ עַל רֹאשׁ קָרְבָנוֹ - הֲרִי אֵלּוֹ לֹא יִקְרָבוּ עַד שְׂתֵין הָאֶחָד חִלְקוֹ לְחִבְרוֹ¹⁷, אוֹ עַד שְׂפִיל מוֹם כֹּכֵל, וְיִמְכְרוּ, וְיָבִיאוּ כֹל אֶחָד בְּדַמֵּי הַיִּפְהָ שְׂבֵהֶן מֵאוֹתוֹ הַמִּין.

(10) תוספתא מנחות פ"ג הלכה ב. (11) כלומר, יקריב את הגדול שבהם לאותו מין קרבן, אם עולה - עולה, ואם שלמים - שלמים. והמדובר כשכל השוורים הם של המקדיש, ולפיכך הוא יכול להקריב את הגדול, אבל כשנתערב בשוורים של אחרים אין המקדיש יכול להקריב את הגדול, שמא אין זה שור שלו, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ובתוספתא מנחות שם כתוב בפירוש: שנתערב "בשווריו". וראה גמרא מנחות קח: (12) והדמים שיקבל בעד השוורים הם חולין. ואפילו אם אחד מהנמכרים הוא הקדש, אין קדושתו עוברת על הדמים, כי קרבן שאין בו מום אינו מתחלל (ראה רש"י שם). (13) משנה זבחים עא: (14) עולה בעולה או שלמים בשלמים, והם של שני בני אדם. (15) לשם מי שהוא בעליו. (16) ראה למעלה פרק ד הלכה יד, בפנים ובהערות. (17) המדובר בקדשים קלים שהם ממון בעלים, אבל קדשי קדשים אינם ממונו ואינו יכול ליתנם במתנה (אולם יש לתמוה, שהרי רבינו פסק בפרק ד מהלכות מעילה הלכה ח, ש"המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום". ראה הגהות ר' עקיבא איגר במשנה שם).

ה. נִתְעַרְבוּ מִין בְּשְׂאִינוֹ מִינוֹ¹⁸, כְּגוֹן עוֹלָה בְּשְׂלָמִים - לֹא יִקְרָבוּ אֶפְלוּ בְּחִמּוּרָה שְׂבֵהֶן¹⁹, שְׂאִין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל.

(18) שם עה: (19) להקריב שניהם עולה. במשנה שם המדובר באשם ושלמים ששניהם נאכלים, אלא שזה נאכל לזכרי כהונה ליום ולילה ולפנים מן הקלעים בעזרה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם ולכל אדם מישראל. ונחלקו בזה ר' שמעון ורבנן. ר' שמעון אומר: "ישחטו בצפון (כדין אשם) ויאכלו כחמור שבהם", וחכמים חולקים ואומרים "אין מביאים קדשים לבית הפסול", פירוש אין לגרום לקדשים פסול על ידי צמצום זמן אכילתם, כי שמא לא יספיקו לאכול את כל הבשר, והנשאר ייפסל בנותר. אבל רבינו מדבר כאן בעולה ושלמים, ובמקרה זה אין אנו צריכים כלל לנימוק שאין מביאים קדשים לבית הפסול, שהרי רבינו בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ד פסק שהמעלה בשר קדשים קלים למזבח - לוקה, ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקריבין משניהן אלא האמורין אכל הבשר נאכל - לא יקרבו⁴⁸, אלא ירעו עד שיפיל בהן מום, ויביא בדם היפה אשם, ובדם היפה שלמים, והמותר יפסיד מביתו. ואם קדם והקריב אשמו - שניהן יפלו לגובה⁴⁹.

(47) משנה שם עה: (48) מפני שאשם נאכל ליום ולילה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, ואין מביאים קדשים לבית הפסול (למעלה הלכה ה). (49) עולות ציבור, כדין מותר אשם (ראה למעלה הלכה ח בדין חטאת).

טז. כל הקדשים⁵⁰ אפשר שיתערבו מין במינו, חוץ מן החטאת עם האשם; שאין האשם אלא מזכרי כבשים, ואין לה חטאת מן הכבשים אלא נקבה.

(50) משנה שם עא:

יז. וכל אלו המתערבין⁵¹ פתיים, אם הקריב - הרצה, שאין בעלי חיים נדחין⁵².

(51) גמרא שם עג: (52) ראה למעלה הלכה א, ובהערות שם.

יח. בהמה⁵³ שגמצאת מירושלים ועד מגדל עד⁵⁴, וכמדתה⁵⁵ לכל רוח: אם נקבה בת שנתה היא - כונסה לכפה עד שתמות, שמה חטאת היא⁵⁶. היתה בת שתיים⁵⁷ - וביאנה שלמים⁵⁸, ויביא עמה לחם⁵⁹, שמה תודה היא⁶⁰. מצא זכר בן שתי שנים - אין לו תקנה, שמה אשם הוא⁶¹ ועדין לא כפרו בעליו⁶². מצא זכר בן שנה⁶³ - מגיחו עד שיפיל בו מום, ומביא שתי בהמות תחתיו, ומתנה ואומר: אם עולה היתה - זה עולה תחתיו, ואם שלמים היתה - זה שלמים תחתיו; ומקריב האחד עולה, ונסכיו⁶⁴ משל צבור⁶⁵, והאחר שלמים עם הלחם, שמה תודה היתה. ומה יעשה בזה הנמצא? ואכל במומו. שאפלו היתה בכור או מעשר⁶⁶ - במומו הוא נאכל; ואם פסח אחר זמנו הוא - הרי זה שלמים⁶⁷; ובזמנו - הפל נזהרין בו⁶⁸. ואם תאמר: שמה אשם נזיר או אשם מצרע⁶⁹ הוא - אינן מצויין תמיד, לפיכך לא חשו להן.

(53) משנה שקלים פרק ז, ד. ופירושו של ר' יוחנן קידושין נה: (54) שם עיר קרובה לירושלים. (55) כמרחק זה. בהמות הנמצאות שם, רובן זבחי קרבנות הם. (56) ואין לה תקנה. דברי אביו שם. (57) ופסולה לחטאת ולעולה, ואין אנו חוששים שמה נאבדה לפני זמן רב כשהיתה בת שנה. (58) "שלמים" הוא שם כולל לשלמים ותודה. (59) ראה למעלה הלכה י, והערה לה. (60) מלשונו של רבינו משמע שמקריב רק אותה בהמה, ואף-על-פי שתודה נאכלת ליום ולילה, ושלמים לשני ימים ולילה, ואין מביאים קדשים לבית הפסול (ראה הלכה יב), כאן מותר להקריב

שיפיל בהן מום, ויביא בדם היפה תודה אחרת, ובדם היפה זבח אחר.

(34) שם. (35) אם אמר על בהמת חולין הרי זו תמורת תודה זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): "ואם המר ימירנו, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (36) עם התודה מביאים ארבעים חלות (לחמי תודה) ומניפין אותן בעזרה ביחד עם התודה, ואם נתעברה התודה בתמורתה מניפים הלחם עם שתיהן (ראה לקמן פרק יב הלכה ח, והלכה יג). (37) זה נמשך להלכות יז. תוספתא שם הלכה ג. סתם רבינו ולא פירש אם תודה שניה זו טעונה לחם או לא, וכן בתוספתא אין רמז ללחם. ראה ראב"ד וכסף-משנה כאן.

יא. נתערבה באיל נזיר³⁸ - שתיהם תקרבנה³⁹, ויניף הלחם⁴⁰ עמהן.

(38) שם. נזיר מביא איל לשלמים. (39) ואע"פ שהזרוע נאכל כקדשי קדשים וממעט באוכליו, מפני שלא חששו לחלק קטן כזה (כסף-משנה). (40) ראה הערה לה.

יב. בכור⁴¹ שנתערב בפסח - שניהם ירעו עד שיפיל בהם מום⁴², ויאכלו בכור⁴³. ולמה לא יקרבו? לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות, והכור לשני ימים, ואינו נאכל אלא לפהנים; ואין מביאין קדשים לבית הפסול, ואין ממעטין באכילתן.

(41) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ד, פסחים צח: (42) רבינו השמיט כאן דברי רבא (פסחים שם). הנוגעים לתקנתו של הפסח שצריך פדיון, היינו שמביא בהמה ומחלל עליה את הפסח ומקריבה שלמים, כדין מותר פסח. (43) כחומרת בכור שאסור לשוחטו באטליו הקבוע, ושחיטת בהמות חולין, וגם אין מוכרים את בכורו באטליו ואין שוקלים אותו במשקלות אלא באומד, אבל באכילה עצמה אין בכור בעל מום כל חומרה (ראה רש"י שם, וכסף-משנה כאן).

יג. וכן מעשר⁴⁴ שנתערב בפסח, פשיפל בהן מום יאכלו פמעשר. הככור והמעשר שנתערבו - יאכלו במומן⁴⁵.

(44) תוספתא זבחים שם. גם כאן צריך לחלל את הפסח על בהמה אחרת ויקריבה שלמים (לחם-משנה). (45) בלי כל תיקון, שהרי אין כל הבדל בין דיני בכור לדיני מעשר בעלי מומים.

יד. וכן שאר קדשים⁴⁶ שנתערבו בככור ובמעשר - ירעו עד שיפיל בהם מום, ויאכלו בככור שנתערבו בו מום או פמעשר שנתערבו בו מום.

(46) משנה זבחים עא:

טו. אשם⁴⁷ שנתערב בשלמים, אף על פי שאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהן אורחים. בגמרא שם מעמיד ריש לקיש את הברייתא כשנימוחה שאין בה כל חשיבות, אבל ר' יוחנן שהלכה כמותו מעמידה בחתיכות קטנות, שלא כל אדם מחשיב אותן. ראה תוספות שם ד"ה ר' יוחנן וד"ה דברי. וראה למעלה הלכה כ. (81) בהלכות תרומות פרק יד הלכה יד.

כד. אַבְלָה⁸² חֲתִיכָה שֶׁל חֲטָאת שְׁנַתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חֲלִין, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הִטְהוֹר שְׁנַתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל חֲלִין - הָרִי אֵלוֹ לֹא יַעֲלוּ, אֲלָא יֵאָכַל הַפֶּל לַפְּהִינִים⁸³ פְּכָל הַמְדַמְעוֹת⁸⁴.

שם. (82) זהו הנימוק למה אינה מתבטלת, מפני שאפשר להאכיל הכל לכהנים, מה שאין כן בהלכה הקודמת. (84) תערוכת של קודש וחולין.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר כל הפסולין לעבודה שמלקו, והמולק בלילה, וכל שהיה פסולו בקודש.

א. כָּל הַפְּסוּלִין² לְעִבּוּדָה שְׁמֻלְקוּ³ - מְלִיקְתָן פְּסוּלָה⁴. וְאִף עַל פִּי שְׁאוֹתוֹ הָעוֹף פְּסוּל - אִינוֹ כְּנִבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר לְטִמְאָה⁵. וְכֵן אִם מְלַק בְּלֵילָה, אוֹ שִׁשְׁטוּ⁶ חֲלִין בְּפָנִים וְקִדְשִׁים בַּחוּץ⁷ - אֵינָם כְּנִבְלָה.

2) משנה, זבחים סח, א. (3) קרבנות העוף אינם נשחטים בסכין, אלא הכהן מולקם מן העורף בציפרונו, שנאמר (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו". (4) שמליקה טעונה כהן כשר, שנאמר (שם): "והקריבו הכהן וגו' ומלק". (5) האוכל נבילת עוף טהור - טמא. אבל כשמלק פסול קדשים, אע"פ שהקרבן נפסל, מועילה המליקה להוציא מטומאת נבילה. (6) עופות. (7) והוא הדין לשחט קדשים בפנים, ברייתא שם סט, א.

ב. מְלַק תּוֹרִים⁸ שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ⁹ וְכִי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּהּ, וְשִׁיבַשׁ גִּפְתָּהּ¹⁰ וְשִׁנְסַמִּית עֵינָהּ¹¹ וְשִׁנְקִטְעָה רְגְלָהּ - הָרִי זֹו נִבְלָה לְכָל דְּבָר. זֶה הַפֶּלֶל: פֶּל שֶׁהָיָה פְּסוּלָה בְּקִדְשׁ¹² - פְּסוּלָה וְאִינָה נִבְלָה; לֹא הָיְתָה פְּסוּלָה בְּקִדְשׁ - הָרִי זֹו נִבְלָה לְכָל דְּבָר.

8) משנה, שם. (9) תורים כשרים גדולים בלבד משיזיהיבו נוצותיהם, ובני יונה באים רק כשהם קטנים, כל זמן שעוקרים נוצה גדולה ומתמלא מקומה דם (הל' איסורי מזבח פ"ב ה"ג). (10) כנפה. (11) שנחטטה העין, אבל אם איבדה ראייתה והיא שלימה, כשרה להקרבה. מומים אינם פוסלים בעוף אלא נטילת אבר, ויבש אבר - דינו כניטל האבר. "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף (פירוש, עולת בהמה צריכה להיות תמימה ובאה רק מן הזכרים, אבל לא עולת העוף), יכול יבש גפה, נקטעה רגלה ונחטטה עינה? תלמוד-לומר "מן העוף" ולא כל העוף" (ברייתא קידושין כד, ב ובכמה מקומות).

מפני שזה כדיעבד, שהרי אין תקנה אחרת לאותו קרבן (הר המוריה). אולם בגמרא שם נאמר בפירוש שמביא גם בהמה אחרת (ראה לחם-משנה). (61) קרבן אשם הוא בן שתיים. (62) שאם כיפרו יש לו תקנה ברעייה עד שיומם, ודמיו נופלים לנדבה (למעלה פרק ד הלכה יד). (63) והרי הוא ספק עולה ספק שלמים. (64) שמן ויין שמביאים עם הקרבנות. (65) שהרי אין על מי להטיל חובת הבאתם, משנה שקלים שם. (66) שאין להם פדיון. (67) גם בדין זה אנו צריכים להסברו של "הר המוריה" שהבאנו בהערה נט, שהרי פסח אחר זמנו נאכל ליום ולילה, ושלמים אחרים נאכלים לשני ימים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול. (68) משגיחים עליו שלא יאבד. (69) שניהם באים בני שנה.

יט. נִתְעָרְבוּ קִדְשִׁים בְּקִדְשִׁים אַחַר שְׁנִשְׁחִטוּ⁷⁰ - יֵאָכְלוּ כְּחֵמור שְׁפָהָן. נִתְעָרְבוּ בְּפְסוּלֵי הַמְּקִדְשִׁין⁷¹ אוֹ בְּחֲלִין שְׁנִשְׁחִטוּ בְּעִזָּה - תַּעֲבֹר צוּרְתָן⁷² וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה.

70) משנה זבחים עה: ותוספתא שם פרק ח, ד. (71) תוספתא שם. (72) ילינו אותן, כדי שיפסלו בלינה. שאסור לשרוף קדשים שלא נפסלו.

כ. אֵיבָרֵי חֲטָאת⁷³ שְׁנַתְעָרְבוּ בְּאֵיבָרֵי עוֹלָה⁷⁴ - מְגִיחִין הַפֶּל עַד שִׁיפְסְדוּ וְתַעֲבֹר צוּרְתָן, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָן⁷⁵ בְּעִזָּה בְּמִקּוֹם שְׁשׁוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמְּקִדְשִׁין⁷⁶.

73) משנה שם עז. (74) שטעונים הקטרה על המזבח, אבל איברי חטאת נאכלים לכהנים ואסור להקטירם. (75) כדעת רבנן שם. ואין להם ביטול, מפני שאיברים חשובים הם ואינם בטלים בתערובת. (76) בתוך העזרה. ראה הלכות מעשה הקרבנות פרק ז הלכה ג.

כא. אֵבָרֵי שֶׁל בְּעָלֵי מוֹמִין שְׁנַתְעָרְבּ בְּאֵיבָרֵי קִדְשִׁים, אֲפֹלוּ אֵבָר בְּאֵלָף אֵיבָרִים - יֵצְאוּ הַפֶּל לְבֵית הַשְּׂרָפָה. וְאֲפֹלוּ קָרְבוּ כֵּלֵן חוּץ מֵאֶחָד מִן הַתְּעָרְבֹת - הָרִי זֶה יִשְׂרָף בְּעִזָּה בְּמִקּוֹם שְׁשׁוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמְּקִדְשִׁין.

77) משנה שם עז:

כב. חֲתִיכוֹת⁷⁸ קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שְׁנַתְעָרְבוּ בְּחֲתִיכוֹת קִדְשִׁים קָלִים, אוֹ הִנְאָכְלִין לְיוֹם אֶחָד בְּנִאָכְלִין לְשָׁנָיִם - יֵאָכְלוּ כְּחֵמור שְׁפָהָן.

78) משנה שם עה:

כג. חֲתִיכָה⁷⁹ שֶׁל חֲטָאת טִמְאָה שְׁנַתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חֲטָאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים שְׁנִשְׁחִטָה שְׁנַתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הִטְהוֹר - הָרִי זֶה תַּעֲלֶה⁸⁰, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֹנוּ בְּתַרְוֹמוֹת⁸¹.

79) ברייתא יבמות פא: (80) מתבטלת, ומותר לאכול את התערובת. המדובר בחתיכות קטנות שאינן ראויות לכבד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וזהו הפירוש הפנימי במה ש"חטאת נעשית למטה, ועולת העוף למעלה", שאפילו אחרי הכפרה שכבר עשה תשובה והביא קרבן לבית-המקדש וכבר הקריבוהו על גבי המזבח, בכל זאת "נעשית למטה" והוא בבחינת 'תשובה תתאה' עד שיביא עולה כדי לרצות, ואז יתעלה למעלה. עניין זה מתבטא גם במה שכתב הרמב"ם ש"בעלי-תשובה דרכן להיות שפלים וענווים ביותר", ולכן "חטא גמור הוא לומר לבעל-תשובה זכור מעשיך הראשונים", והוא בכלל האיסור של "ולא תונו איש את אחיו".

(על-פי י"ן מלכות/ ספר עבודה סימן נג מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(12) שנפסל אחרי שהביאו לעזרה (רש"י שם. ו'תוספות ד"ה אמר, מפרשים שנפסלו אחרי שחיתה).

ג. לפיכך, המולק¹³ ונמצאת טרפה¹⁴, או שמלק בספיין, או שמלק חלין בפנים וקדשים בחוץ - הרי זו נבלה¹⁵ לכל דבר; שאין המליקה מתרת ומטהרת אלא דבר שהוא פשר למזבח.

(13) משנה, שם סט, ב. (14) טריפות פוסלת את העוף למזבח (שם פ"ג ה"א). (15) משנה, שם סח, א.

ד. אבל הנרבע¹⁶, והמקצה¹⁷ והנעבד¹⁸, והאתנן¹⁹ והמחיר²⁰, והטמטום והאנדורגיניוס, שנמלקו - הרי אלו נבלה לכל דבר, ומטמאין בגדים בבית הבליעה; שאין הקדשה חלה עליהן, והרי אין פסולן בקדש.

(16) שם פה, ב. (17) שהופרש להקריבו לעבודה-זרה. (18) כאליל. (19) אתנן זונה. (20) מחיר כלב, היינו שמכר כלב וקיבל במחירו בהמה כשרה. כתוב בתורה (דברים כג, יט): "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך".

ה. פָּכַר בארנו במעשה הקרבנות²¹, שחטאת העוף נעשית למטה²², ועולת העוף למעלה²³. חטאת העוף שעשאה למעלה - פסולה. בין שעשה הזיתיה במעשה חטאת²⁴ בין שעשאה במעשה עולה²⁵, בין שעשאה לשם עולה בין שעשאה לשם חטאת.

(21) פ"ו ה"כ, ופ"ז ה"ו. (22) מזים את דמה בחציו התחתון של המזבח. קו אדום היה חוגר את המזבח באמצעו, ונקרא "חוט הסיקרה" ומבדיל בין מקום הדמים הניתנים למעלה ומקום הניתנים למטה. (23) להיפך מקרבנות בהמה, שהחטאת מעשיה למעלה והעולה למטה. (24) הזה את הדם ומיצה את הנשאר בצוואר. (25) מיצוי בלי הזיה. או שהבדיל את הראש מן הגוף, ובחטאת נאמר בפירוש (ויקרא ט, ט): "ומלק... ולא יבדיל".

ו. וכן עולת העוף שעשאה למטה, אפלו מלק סימן אחד למטה וסימן אחד למעלה - פסולה. בין שמלקו במליקת עולה²⁶ בין שעשאה במעשה חטאת, בין שעשאה לשם חטאת בין שעשאה לשם עולה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... שחטאת העוף נעשית למטה, ועולת העוף למעלה. חטאת העוף שעשאה למעלה - פסולה... וכן עולת העוף שעשאה למטה... פסולה".

ומשמעו בעבודת האדם, ידוע החילוק שבין חטאת לעולה, שחטאת באה לכפר, ועולה היא דורון, על-דרך "פרקליט שנכנס, ריצה פרקליט נכנס דורון אחרי, כאדם שסרח במלך וריצהו על-ידי פרקליטין, וכשבא להקביל פניו מביא דורון בידו".

(26) שהבדיל הראש מן הגוף.

ז. חטאת העוף שמלקה למטה²⁷ פמליקת עולה לשם חטאת, או כמעשה חטאת לשם עולה, או כמעשה עולה לשם עולה - פסולה²⁸.

(27) כמצוותה. (28) שינוי השם פוסל בעוף כמו בחטאת בהמה. ראה לקמן פט"ו ה"א.

ח. וכן עולת העוף שעשאה למעלה כמעשה חטאת לשם עולה, או כמעשה חטאת לשם חטאת - פסולה²⁹. כמעשה עולה לשם חטאת - פשרה³⁰, ובלבד שלא עלתה לבעלים לשם חובה³¹.

(29) אע"פ שעשאה במקומה, כיוון ששינה מעשיה - פסולה. (30) כעולת בהמה שעשאה שלא לשמה. (31) חייבים להביא עולה אחרת.

ט. כל אלו העופות שנפסלו מפני מקום עשייתן או מפני שנוי מעשיהן או שנוי שמם - אינן כנבלת העוף³² לטמאה, וכן חטאת העוף או עולת העוף שנתפגלה³³ או נטמאה או נעשית נותר - אינה מטמאה³⁴ בבית הבליעה³⁵ כנבלת העוף. שכל אלו פסולין בקדש.

(32) משנה, זבחים טו, ב. (33) דיני פיגול מבוארים לקמן פרק יג. (34) ברייתא, שם סט, א. (35) נבלת עוף טהור אינה מטמאה בנגיעה אלא כשאוכלים אותה ובשעה שהיא נוגעת בבית הבליעה.

י. חטאת העוף הבאה על הספק - נעשית כמצותה, ואינה נאכלת³⁶, אלא תשרף ככל פסולי המקדשין. וכיצד תבוא על הספק? כגון שהיתה האשה ספק זבה או ספק יולדת³⁷ וכל פיוצא בזה. ואין לנו חטאת בהמה על ספק; שאם נסתפק לו אם חטא אם לא חטא - יביא אשם תלוי, כמו שיתבאר בהלכות שגגות³⁸.

(36) נזיר כט, א. (37) שאינן נטהרות לגמרי עד שמביאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. וכיצד דיניהן? אם נתערכה חטאת בחובה זו הסתומה - אין פשר אלא מגנן חטאות שפחובה בלבד⁸; אבל מגנן העולות שפחובה עם החטאת שנתערכה בהן - פסולין⁹, שהרי נתערכה חטאת בעולות.

7) כגון קן של זב, זבה, יולדת ענייה או של חוטא עני שנכנס למקדש או אכל קודש בטומאה, או שעבר על שבועה, שמביא קן במקום כבשה. 8) לדוגמא: אם הביא שני קינים שהם ארבעה עופות יכול להקריב מהם שתי חטאות, שהרי רשאי הוא להקריב למטה שתי חטאות מתוך שני הקינים איזה מהם שירצה ואין כאן כל חשש של תערובת עולה, אבל שלוש חטאות אסור לו להקריב, כי שמא כל שלוש העופות שהקריב הם מן קיני החובה ואין בהם רק שתי חטאות. 9) אחרי שהקריב שתי חטאות נשארו בתערובת שתי עולות וחטאת אחת וכל עוף הוא ספק חטאת שנתערכה, ספק עולה. והוא הדין אם נתערכה עולה בשני קיני חובה, מקריב שתי עולות, ושלושת עופות שנשארו - פסולים.

ג. לפיכך, אם היתה החובה שתיים בחטאת¹⁰ - חצי החובה פשר¹¹, וחצייה פסול. ויראה לי, שהוא עושה פלן למטן, כמעשה חטאת.

10) לשון המשנה שם. ופירושם הראב"ד והרא"ש, שמספר העופות שבקיני החובה היה פי שניים ממספר החטאות שנתערבו, כגון שנתערבו שתי חטאות בשני קינים סתומים. והמדובר כשהקריב הכהן חציים למעלה וחציים למטה בהתאם לסיימה של המשנה הקודמת. ודינם: חצי כשר וחצי פסול, פירוש שלושה עופות כשרים ושלושה פסולים, כי אנו חוששים שמא הקריב למעלה שתי החטאות שנתערבו ועוף אחד מהסתומות ונפסלו שתי החטאות ורק העוף השלישי הוא עולה וכשר, ולמטה הוקרבו שתי חטאות מקיני חובה ועולה השנייה ואם כן השתיים כשרות והעולה פסולה. 11) כשנתערב מספר זוגי של חטאות ועשה חצי התערובת למעלה וחצי למטה כשר חצי התערובת, אבל אם נתערב מספר בלתי זוגי, כגון חטאת אחת, אין אפשרות מציאותית לחלק את כל התערובת לחצאים, אלא את מניין החובה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "חצי החובה כשר" שזה שייך בכל תערובת שהיא.

ד. וכן אם נתערכה עולה בחובה זו הסתומה - אין פשר אלא מגנן עולות שפחובה; אבל מגנן החטאות שפחובה עם העולה שנתערכה בהן - פסולין, שהרי נתערכה עולה בחטאת. בין שהיתה החובה הסתומה מרבה על העולות שנתערב בה, בין שהיו העולות מרבין על החובה הסתומה, בין שהיו שתייהן שוות - אין פשר אלא מגנן עולות שפחובה. לפיכך, אם היתה החובה שתיים בעולות - חצי החובה פשר, וחצייה פסול. ויראה לי, שהוא עושה פלן למעלה, כמעשה עולה.

קרבנותיהן, לפיכך התיירו להן להביא קרבנות מספק, אבל חוטא שהוא חייב להביא חטאת העוף, אינו מביא על ספק חטא (הל' שגגות פי"א ה"ב). (38) פ"ח ה"א.

יא. חטאת העוף³⁹ הבאה על הספק ונדע לה שהיא חייבת בה ודאי: אם עד שלא נמלקה נודע לה - תעשה ודאית ותאכל⁴⁰; ואם אחר שנמלקה נודע לה - הרי זה גומר הזית דמה ותמצית⁴¹ ותשרף⁴², פדי שלא יאמרו: חטאת העוף הבאה על הספק תאכל, שהרי בתחלה על ספק באה⁴³.

39) משנה, כריתות כב, ב. וגמרא שם כו, ב. 40) משנה, שם. 41) מייצוי מותר הדם שבצוואר. 42) שם כו, ב. מחלוקת רב ורבי יוחנן, ופסק כרבי יוחנן. 43) וקל לטעות.

יב. נודע לה שאינה חייבת בה מאחר שנמלקה - הרי זו תקבר⁴⁴.

44) משנה, שם כה, א. ובגמרא שם כו, ב - מפרשים שמן התורה מותרת בהנאה, שהרי חולין הוא, מאחר שלא הוזה הדם ולא כיפרה ספיקה, ורבנן אסרוה. ראה למעלה פ"ד ה"כ ברין אשם תלוי.

~ יום שלישי כ"ה תשרי ~

פרק שמיני

1) יבאר חטאת העוף שנתערכה בעולת העוף מפורשות או סתומות.

א. חטאת העוף² שנתערכה בעולת העוף³, או עולת העוף שנתערכה בחטאת העוף, אפלו אחת ברבוא - פלן גמותו⁴. במה דברים אמורים? כשהיו מפרשות בשעת לקיחת הבעלים זו חטאת וזו עולה; אבל אם הביא עופות לחובתו, מהן חטאת ומהן עולה, ולא פשר אלא פלן סתומות, ונתערכה חטאת או עולה בחובה⁵ זו הסתומה - יש להן דינים אחרים⁶.

2) נקדים פירושם של מונחים אחדים הנזכרים כמה פעמים בשלושת הפרקים הבאים: א) "קן" - משמעותו שתי תורים או שני בני יונה שהופרשו להקריבם על המזבח. ב) "חובה" או "קן חובה" - קן, אחד חטאת ואחד עולה שאדם מחוייב להביא. ג) "קן סתומה" - קן חובה, שבשעת לקיחתו, לא קבעו הבעלים איזה עוף לחטאת ואיזה לעולה. ד) "קן נדבה" - אדם שהתנדב להקריב "קן" מביא שני עופות כאמור, ושניהם עולות. ה) "פרידה" - עוף אחד. 3) אפילו אחת בריבוא. 4) מפני שחטאת נעשית בחציו התחתון של המזבח ועולה בעליון, ואם שינה פסול. 5) קן שלם, היינו זוג, אחד לחטאת ואחד לעולה. 6) מפני שהרשות ביד הבעלים להקריב איזה מהם שירצה לחטאת או לעולה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16) כלומר, כולן. 17) מפני שמין אחד - החטאות או העולות - נעשה כולו כמצוותו.

י. היו לפניו שלשה צבורי עופות, אֶחָד חטאות ואֶחָד עולות והאֶחָד סתום, חֲצִי עולות וחֲצִי חטאות ולא פָּרַשׁ: אם עָשָׂה פֶּלֶן לְמַעְלָה או לְמַטָּה - מִחֲצָה פֶּשֶׁר¹⁸ ומִחֲצָה פְּסוּל.

18) שהרי מחצית העופות נעשו במקומם.

יא. עָשָׂה חֲצִין לְמַעְלָה וחֲצִין לְמַטָּה¹⁹ - אין הפֶּשֶׁר אֶלָּא הַסְּתוּם בְּכַד²⁰ שֶׁעָשָׂה חֲצִי לְמַעְלָה וחֲצִי לְמַטָּה. והוא מתחלק בין הַבְּעָלִים²¹ ועוֹלָה לְשִׁנְיָה²², שְׁהָרִי הִכְהֵן אִינּוּ יוֹדֵעַ לֹאִי זֶה מֵהֵן פֶּרֶשׁ וְלֹאִי זֶה מֵהֵן הִיָּה הַסְּתוּם. וּשְׁנֵי הַצְּבוּרִין הַמְּפֹרָשִׁין פְּסוּלִין; שְׁהָרִי לֹא יָדַע אִי זֶה עָשָׂה לְמַעְלָה וְאִי זֶה עָשָׂה לְמַטָּה, וְשָׂמָּה הָעוֹלָה נַעֲשִׂית לְמַטָּה וְהַחֲטָאִת לְמַעְלָה.

19) פירוש, הקריב ציבור אחד למעלה וציבור אחד למטה והציבור השלישי הסתום עשה חציו למעלה וחציו למטה. 20) שהרי חציו נעשה למעלה וחציו למטה כהלכתו, אבל המפורשים כולם פסולים, שמא עשה החטאות למעלה והעולות למטה. 21) המדובר, כשהקנים היו של שני בני אדם שהביאו סתומות והכהן הפריש חלק מהן. 22) מחציתו לזה ומחציתו לזה וישלימו את השאר.

פֶּרֶק הַשִּׁיעִי

1) יבאר קן סתומה שפרח ממנה גוזל לבין העופות או לבין הקרבנות.

א. קן סתומה? שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה גּוֹזֵל לְאוֹר, או שֶׁפָּרַח לְבֵין הָעוֹפוֹת שֶׁיְמִיתוּהוּ פֶּלֶן³, או שֶׁמָּת גּוֹזֵל אֶחָד - יִקַּח זוּג לְשִׁנְיָה⁴.

2) משנה קנים פרק ב, א. ראה ההגדרות בתחילת הפרק הקודם. 3) שדינם כך, כדוגמאות המובאות למעלה בפרק ת. 4) נקט "סתומה" לרבותא, שאפילו בקן סתומה, שקיים קשר בין שני הגוזלות, וכל אחד מהן היה ראוי בין לחטאת ובין לעולה, אין אנו אומרים שהנשאר הוא חציו חטאת וחציו עולה (אם לא פרח, והבעלים או הכהן קובעים איזה חטאת ואיזה עולה, עובר חלק החטאת מזה לזה, וכן חלק העולה) ואין לו תקנה, מכל-שכן בקן מפורשת, שפסק הקשר בין שני הגוזלות, דבורדאי שיכול ליקח זוג לנשאר (תפארת ישראל יכין ג).

ב. פֶּרֶחַ⁵ לְבֵין הַקְּרָבוֹת⁶ - פְּסוּל וּפּוֹסֵל אֶחָד כְּגִדּוֹ⁷; שֶׁהַגּוֹזֵל⁸ הַפּוֹרֵחַ מִקֵּן סְתוּמָה לְבֵין הַקְּרָבוֹת - פְּסוּל וּפּוֹסֵל אֶחָד כְּגִדּוֹ. כִּיצַד? פֶּרַח גּוֹזֵל מִן הַסְּתוּם לְעֶשְׂרָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת: אִם עָשָׂה חֲמִשָּׁה לְמַטָּה וְשִׁשָּׁה לְמַעְלָה - הָרִי חֲמִשׁ עוֹלוֹת כְּשֵׁרוֹת⁹ מֵהַשִּׁשָּׁה שֶׁל מַעְלָה¹⁰, וְאַרְבַּע חֲטָאוֹת כְּשֵׁרוֹת מֵהַחֲמִשָּׁה עוֹפוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְמַטָּה; שְׂאֵנִי אוֹמֵר: שָׂמָּה הַגּוֹזֵל

ה. הוֹבָה סְתוּמָה וְהוֹבָה אֲחֵרֶת סְתוּמָה שֶׁנִּתְעַרְבוּ, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן מִשֵּׁם אֶחָד, כְּגוֹן קִנֵּי זָבִים עִם קִנֵּי זָבִים, או מִשְׁנֵי שְׁמוֹת, כְּגוֹן קִנֵּי זָבִים עִם קִנֵּי יוֹלָדוֹת, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶם לְאֵדָם אֶחָד בֵּין שֶׁהָיוּ לְשְׁנַיִם: אִם הָיוּ שְׁתֵּיהֶן שְׁוֹת¹² - מִחֲצָה פֶּשֶׁר וּמִחֲצָה פְּסוּל¹³. בֵּין שֶׁעָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה או הַכֹּל לְמַטָּה, או עָשָׂה חֲצִין לְמַעְלָה וְחֲצִין לְמַטָּה - לְעוֹלָם מִחֲצָה פֶּשֶׁר וּמִחֲצָה פְּסוּל. מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל חֲצִין עוֹלָה וְחֲצִין חֲטָאִת, וְהַחֲטָאִת לְמַטָּה וְהָעוֹלָה לְמַעְלָה. אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה - חֲצִין כְּשֵׁרוֹת וְהֵן עוֹלוֹת, וְאִם עָשָׂה פֶּלֶן לְמַטָּה - חֲצִין כְּשֵׁרוֹת וְהֵן חֲטָאוֹת. עָשָׂה חֲצִין לְמַטָּה וְחֲצִין לְמַעְלָה - חֲצִי הַחֲצִי שֶׁנַּעֲשָׂה לְמַעְלָה כְּשֵׁר מִפְּנֵי הַתְּעַרְבֻת¹⁴ וְהוּא עוֹלוֹת, וְחֲצִי הַחֲצִי שֶׁל מַטָּה כְּשֵׁר וְהוּא חֲטָאוֹת.

12) מספר הקנים של האחת כמספר הקנים של השנייה. 13) במשנה שם: אחת לזו ואחת לזו, שתיים לזו, ושתיים לזו, שלוש לזו ושלוש לזו - מחצה כשר ומחצה פסול. ורבינו ממשך ומבאר כאן טעמו של דין זה. 14) פירוש, מפני שמעורבים קרבנותיהם של שני בני אדם. ויש לחשוש, שמא הקריבו למעלה כל העופות של רחל ונפסלו חציים, היינו החטאות ולמטה היו כולם של לאה ונפסלו העולות.

ו. הָיוּ שְׁתֵּי הַחוֹבוֹת הַסְּתוּמוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ זו גְּדוּלָה מִזוּ, כְּגוֹן שֶׁהִיָּתָה אֶחַת אַרְבַּע עוֹפוֹת וְהַשְּׁנִיָּה שֵׁשׁ: אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה או עָשָׂה הַכֹּל לְמַטָּה - מִחֲצָה פְּסוּל וּמִחֲצָה כְּשֵׁר, וּמִטַּעַם שֶׁבְּאַרְנוּ. עָשָׂה חֲצִין לְמַטָּה וְחֲצִין לְמַעְלָה: אִם אֶחָד שֶׁשָּׂאֵל עָשָׂה בֵּן - הַמוּעַט כְּשֵׁר, וְאִם מִדַּעְתּוֹ עָשָׂה - הַמְּרַבָּה כְּשֵׁר.

ז. זֶה הַכֹּלֵל: כֹּל שֶׁעָשָׂה הִכְהֵן מִדַּעְתּוֹ חֲצִין לְמַעְלָה וְחֲצִין לְמַטָּה, וְאִי אֶפְשֶׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשָּׁל אֶחָד לְמַעְלָה וְלְמַטָּה - הָרִי זֶה הַמְּרַבָּה כְּשֵׁר; הוֹאִיל וְדָבָר יָדוּעַ שֶׁמִּקְצַת קְרָבוֹתָיו לְמַעְלָה וּמִקְצַתָּם לְמַטָּה, יִהְיֶה כֹּל קְרָבוֹתָיו¹⁵ כְּשֵׁרִים.

15) כלומר, מניין של כל קרבנותיו.

ח. שְׁנַיִם שֶׁלְקָחוּ קִנְיָהן בְּעֶרְוָה, או שֶׁנִּתְּנוּ דְּמֵי קִנְיָהן לְכַהֵן - לְאִיזָה שִׁירְצָה הִכְהֵן יִקְרִיב חֲטָאִת, וְלְאִיזָה שִׁירְצָה יִקְרִיב עוֹלָה; שְׂאִין הַקִּנֵּין מִתְּפָרְשִׁין אֶלָּא בְּלִקְיַחַת הַבְּעָלִים או בַּעֲשִׂית הִכְהֵן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

ט. הָיוּ לְפָנָי הִכְהֵן חֲטָאוֹת וְעוֹלוֹת, עָשָׂה שְׁתֵּיהֶן¹⁶ לְמַעְלָה או שְׁתֵּיהֶן לְמַטָּה - מִחֲצָה כְּשֵׁר¹⁷ וּמִחֲצָה פְּסוּל. עָשָׂה חֲצִין לְמַעְלָה וְחֲצִין לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אִם הַחֲטָאוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה או הָעוֹלוֹת - הָרִי הַכֹּל פְּסוּל; שְׂאֵנִי אוֹמֵר: הָעוֹלוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה וְהַחֲטָאוֹת לְמַעְלָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17) פירוש, אחר שחזר אחד מהתעורבות, והשלים את הקנים הראשונות, חזר אחד מן הראשונות ופרח לשניות. 18) פרח אחד מראשונות לשניות ובחזרה כמה וכמה פעמים. 19) אינו מפסיד יותר משנים כאן ושנים כאן, שהרי אפילו אם נתעברו כולם, מחצה כשר ומחצה פסול, כמו שמסיים רבינו כאן. 20) למעלה פרק ח הלכה ה.

ה. צבור אָחָד²¹ יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וּבְשָׁנֵי אַרְבָּעָה, וּבְשָׁלִישֵׁי שָׁשָׁה, וּבְרַבִּיעֵי שְׁמוֹנָה, וּבַחֲמִישֵׁי עֶשְׂרֵה, וּבְשִׁשֵׁי שָׁנַיִם עֶשְׂרִי, וּבְשִׁבְעֵי אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי, וּפְרַח גּוֹזֵל מִן הָרִאשׁוֹנָה לְשֵׁנִיָּה, וְאָחָד מִן הַשְּׁנִיָּה לְשָׁלִישִׁית, וּמְשָׁלִישִׁית לְרַבִּיעִית, וּמְרַבִּיעִית לְחֲמִישִׁית, וּמְחֲמִישִׁית לְשִׁשִׁית, וּמְשִׁשִׁית לְשִׁבְעִית, וְחִזֵּר אָחָד וּפְרַח מִצְבּוֹר לְצְבּוֹר עַד שֶׁחִזֵּר לְרִאשׁוֹנָה שֶׁפְּרַח מִמֶּנָּה רִאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אָחָד בְּהִלְכָתוֹ וְאָחָד בְּחִזְרָתוֹ²². הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה אֵין לָהֶם פְּלוּם²³, וְהַשְּׁלִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וְהַרְבִּיעִית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שָׁשָׁה, וְהַשִּׁשִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁמוֹנָה, וְהַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ שָׁנַיִם עֶשְׂרִי²⁴. חִזֵּר אָחָד וּפְרַח פְּעַם שְׁנִיָּה²⁵ מִזּוֹ לְזוֹ, וְחִזֵּר אָחָד וּפְרַח מִן הָאֲחֵרוֹנָה לְשֶׁלְמַעְלָה מִמֶּנָּה עַד שֶׁחִזֵּר לְרִאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אָחָד בְּהִלְכָתוֹ וְאָחָד בְּחִזְרָתוֹ. הַשְּׁלִישִׁית וְהַרְבִּיעִית אֵין לָהֶם פְּלוּם²⁶, וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת בְּשָׁרִים, וְהַשִּׁשִׁית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ עֶשְׂרֵה²⁷. פְּרַח פְּעַם שְׁלִישִׁית²⁸ גּוֹזֵל מִזּוֹ לְזוֹ, וְחִזֵּר פְּעַם רַבִּיעִית²⁹ מִזּוֹ לְזוֹ - פּוֹסֵל אָחָד בְּהִלְכָתוֹ וְאָחָד בְּחִזְרָתוֹ, וְהַחֲמִישִׁית וְהַשִּׁשִׁית נִפְסְלוּ בְּלָן, וְהַשְּׁבִיעִית נִשְׁאַרוּ לָהּ שְׁמוֹנָה עוֹפוֹת בְּשָׁרִין. כְּשִׁיעֵשָׂה אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי שָׁבַע לְמַעְלָה וְשָׁבַע לְמַטָּה - הָיָו שְׁמוֹנָה מִהֵן בְּשָׁרִין, וְהַשִּׁשָּׁה פְּסוּלִין³⁰ מִפְּנֵי תַעֲרַבְתָּ גּוֹזְלוֹת אֵלוֹ שֶׁפְּרַחוּ בְּהִלְכָהּ וּבְחִזְרָהּ.

21) משנה שם ג. 22) כלמעלה בהלכה ג. נמצא, שכל פריחה מפסידה קן שלם, הן בהליכה והן בחזרה. 23) הראשונה נפסלת כשפרח ממנה בפעם הראשונה, כמו שביארנו למעלה, והשניה כשפרח ממנה עוף אחד לשלישית חוששים, שמה זה שפרח משלה הוא ונשארו אצלה רק שלשה עופות משלה, ולפיכך אפשר להקריב רק אחד חטאת ואחד עולה, שאם תקריב שתי חטאות יוקבע העוף שפרח לשלישית לעולה ושמה יקריבוהו שם חטאת, ותהיינה שלוש חטאות מעופותיה של בעלת שתיים, ומתוך כך יצא שאסור יהיה להקריב מהשלישית אף חטאת אחת רק עולות ויהיה הפסד יותר גדול, וכאשר חזר ופרח אחד מהשניה לראשונה חוששים שמה משלה פרח ונשארו רק שנים, ואם תקריב אפילו חטאת אחת בלבד שמה הקריבו לחטאות שני העופות שלה שפרחו, ואם כן יקריבו שלש חטאות משלה במקום שתיים שהיא חייבת, וכן הדבר אם תוקרב עולה. ולפי אותו החשבון, יוצאים כל הדינים שבהלכה זו (המפרש על המשנה שם מתפלא, אם השניה אין לה כלום, למה

הַפּוֹרֵחַ הוּא אָחָד מִחֲמִשָּׁה שֶׁל מִטָּה¹¹. וְכֵן אִם עֵשָׂה מֵהֶם שָׁשָׁה לְמִטָּה וְחֲמִשָּׁה לְמַעְלָה - נִמְצָא הַכָּשֵׁר חֲמֵשׁ חֲטָאוֹת וְאַרְבַּע עוֹלוֹת; שְׁאֵנִי אֹמֵר: שְׁמָא הַגּוֹזֵל מִחֲמִשָּׁה שֶׁל מַעְלָה. נִמְצָא הַכָּשֵׁר מִהַעֲשָׂרָה תְּשַׁעָּה. הָרִי פֶּסֶל אָחָד¹².

5) שם. 6) קנים סתומות של בעלים אחרים, שעומדות להקרב. 7) שני גוזלות שבתערוכת פסולים. 8) לשון המשנה. הסגנון מורה על נתינת טעם לדין האמור, אולם למעשה אין כאן כל נימוק אלא חזרה מילולית על הדין (ראה תפארת ישראל שמרגיש בזה). 9) שהרי נעשו למעלה כמצוותם. 10) בין אם זה שפרח הוא בין אלה שקרבו למעלה ובין אם כל הששה הם של בעלת התערוכת, יש כאן חמש עולות כשורות. 11) והוקרבו רק ארבע חטאות משל בעלת התערוכת, הרי תשעה גוזלות כשרים ושנים פסולים. 12) "הפורח בעצמו גם כן פסול". לשון רבינו בפירושו למשנה. ראה תפארת ישראל על המשנה שם יכין ובוזעו ב, וברטנורא ד"ה פרח, שהסבירו שבתערוכת נפסל אחד - הפורה או אחר במקומו, והשני חבירו של הפורה, שהרי אי אפשר להקריבו לא לחטאת ולא לעולה, שמה הוקרב הפורה לאותו קרבן. ולפירושם מקריבים עשרה, אולם רבינו כאן מפרש שהקריבו כולם, ושנים מהם פסולים. ולא פירש דינו של הגוזל הנשאר.

ג. אַרְבָּעָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת וְאַרְבָּעָה עוֹפוֹת שְׁנִיּוֹת סְתוּמוֹת, פְּרַח אָחָד מִן הָרִאשׁוֹנוֹת לְשֵׁנִיּוֹת - פֶּסֶל אָחָד מִן הַשְּׁנִיּוֹת¹³. אַחַר שֶׁנִּתְעַרְבוּ חִזֵּר אָחָד¹⁴ מִן הַשְּׁנִיּוֹת וּפְרַח לְרִאשׁוֹנוֹת - פֶּסֶל אָחָד מִן הָרִאשׁוֹנוֹת¹⁵. וְנִמְצָא הַכָּשֵׁר מִן הָרִאשׁוֹנוֹת שְׁתַּיִם בְּלִבָּד¹⁶.

13) כל בבא זו, לא בשביל עצמה נאמרה, שהרי דינה כתוב כבר בסיפא של ההלכה הקודמת, אלא היא כעין הקדמה לדין השני. 14) כל מקום שנאמר בדינים אלה "חזר", אין הכוונה שחזר אותו עוף שפרח, שהרי במקרה זה אין כל בעיה והכל כמו שהיה לפני שפרח. אלא מתכוון לומר, שפרח אחד מן התערוכת אל הקנים הראשונות, ואפשר שחזר אותו גוזל עצמו או אחר במקומו (רבינו בפירושו למשנה כאן). 15) ומוכן שגם החזר פסול כמו בפריחה הראשונה. במשנה שם אמרו: פרח מזו לזו, פוסל אחד בהליכתו. חזר, פוסל אחד בחזירתו. ובשני המקרים, גם הפורח עצמו או אחר במקומו - נפסל. 16) וכן מן השניות, יכול להקריב אחד לחטאת ואחד לעולה בלבד, שאם יקריב שתי חטאות יש לחשוש שמה אותו שחזר לראשונות היה משל השניות, ויקריבו אותו שם לחטאת, וביחד תהיינה שלוש חטאות משתי הקנים, והרי לא היו בשניות יותר משתי חטאות.

ד. חִזֵּר¹⁷ אָחָד וּפְרַח מִן הָרִאשׁוֹנוֹת לְשֵׁנִיּוֹת, אֶפְלוּ פֶּל הַיּוֹם¹⁸ - אֵינוֹ מוֹסִיף לְהַפְסִיד¹⁹ יְתֵר עַל זֶה; שְׁאֶפְלוּ הֵן מְעַרְבוֹת בְּלָן זֶה בְּזֶה - מִחֲצָה בְּשֵׁר מִחֲצָה פְּסוּל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חָזַר אַחַר שְׁנַתְעָרְבוּ וּפְרַח אֶחָד מִפָּאן וְאֶחָד מִפָּאן לְאִמְצַע³⁸ - הַשָּׁנִים הָאִמְצָעִים יְמוֹתוֹ, שְׁהָרִי הֵן חֲטָאת וְעוֹלָה מְעַרְבָּן; וְהַצְדִּיךְ - אֱלוֹ³⁹ יִקְרְבוּ חֲטָאת וְאֱלוֹ יִקְרְבוּ עוֹלָה כְּשֶׁהָיָה⁴⁰. פָּרַח מִן הָאִמְצָעִית⁴¹ לְצְדִיךְ⁴² - כִּלְזָן יְמוֹתוֹ, שְׁמָא עוֹלָה נִתְעַרְבָה בְּחֲטָאוֹת וְחֲטָאת בְּעוֹלוֹת.

(37) משנה שם ה. (38) ואינו יודע אם חזרו אותם שפרחו לשם, או אלה שהיו שם בתחילה. (39) ההלכה מתחילה אמנם בלשון יחיד: "חטאת", אבל גם כשהיו הרבה חטאות הדין כך. (40) בצדדים אין חשש תערובת של חטאת ועולה, שאפילו אם המפורשת פרחה ונשארה הסתומה, אפשר להקריבה בין חטאת ובין עולה. (41) אחר שפרחו לתוכה, אחד מכאן ואחד מכאן. (42) אחד לצד זה ואחד לצד זה. במשנה שלפנינו הגירסא: "חזרו או שפרחו מן האמצע לצדדין", אולם רבינו גורס: "חזרו ופרחו".

פָּרַח עֲשִׂירִי

(1) יבאר האשה שאמרה הרי עולה קן כשאלד זכר וילדה זכר, ודין פירושה לכהן ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי.

א. הָאִשָּׁה² שְׂאִמְרָה: הָרִי עָלַי קֵן כְּשֶׁאֵלַד זָכָר, יִלְדָה זָכָר - מְבִיאָה אֶרְבָּעָה עוֹפוֹת: שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ, וְהֵן עוֹלָה כְּמוֹ שְׂבָאֲרֹנָה³, וּשְׁנַיִם לְחֻבָּתָהּ מִשּׁוּם לְדָהּ⁴, וְהֵן אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁהִפְחֵן צְרִיף לְעֵשׂוֹת שְׁלֹשׁ פְּרִידִין⁵ לְמַעְלָה⁶ וּפְרִידָה אֶחָת לְמַטָּה⁷. טַעֲמָה⁸ וְעֵשָׂה שְׁתַּיִם לְמַעְלָה וּשְׁתַּיִם לְמַטָּה וְלֹא נִמְלָךְ⁹ - צְרִיכָה לְהִבְיֵא עוֹד פְּרִידָה אֶחָת¹⁰ וּיְקַרְיָבָהּ לְמַעְלָה. כִּמְה דְבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהִבְיָא הָאֶרְבָּעָה מִמִּין אֶחָד, כִּגוֹן שְׁהָיָה כִּלְזָן תּוֹרִין אוֹ בְּגִי יוֹנָה¹¹; אֲבָל אִם הָיָה שְׁתֵּי תּוֹרִין עִם שְׁנֵי בְּגֵי יוֹנָה, וְעֵשָׂה שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה¹² - צְרִיכָה לְהִבְיֵא עוֹד תּוֹר וּבֶן יוֹנָה וְיַעֲשֶׂה שְׁתֵּיהֶן לְמַעְלָה כְּדִי לְצַאת יָדֵי חוֹבָתָהּ; שְׂאִם עָשָׂה בְּתַחֲלָה שְׁתֵּי הַתּוֹרִין לְמַטָּה¹³ - צְרִיכָה תּוֹר לְמַעְלָה לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ¹⁴, וְאִם עָשָׂה שְׁנֵי בְּגֵי הַיּוֹנָה לְמַטָּה - צְרִיכָה בֶּן יוֹנָה לְמַעְלָה¹⁵ לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ. שְׂאִין אֲדָם מְבִיא חוֹבָתוֹ גּוֹזֵל אֶחָד תּוֹר וְאֶחָד¹⁶ בֶּן יוֹנָה, אֲלֵא אוֹ שְׁנֵיהֶן תּוֹרִין אוֹ שְׁנֵיהֶן בְּגֵי יוֹנָה¹⁷.

(2) קנים פ"ג מ"ו. רבינו מבאר כאן הדינים בהתאם לפירושו למשנה זו. אולם לרש"י (ובחים זס): שיטה אחרת בזה. (3) לא מצאתי בשום מקום ב'משנה תורה' במפורש שקיני נדר ונדבה הם כולם עולות. אמנם כתב כן בפירושו בהקדמתו לסדר קדשים ובכמה מקומות בפירושו על המשנה, אבל כשרבינו אומר סתם: "כמו שביארנו" מתכוון הוא לספרו הגדול, ולפיכך יש להניח שכוונתו למה שכתב למעלה בפ"א הי"א, שאין עוף בא שלמים (כולל תודה), וחטאת ואשם אינם באים אלא על חטא, יוצא מזה שכולן עולות. (4) מדובר ביולדת עניה, אבל עשירה מביאה ככש

מקריבה השלישית רק שנים, הרי אין כל חשש ששני עופות משלה יוקרבו לחטאות או לעולות, מכיון שזה שפרח לשניה לא יוקרב כלל. ועוד הקשה: אם הראשונה אין לה כלום, למה השניה אין לה כלום? הרי העוף שפרח ממנה לראשונה לא יוקרב. ותיירץ בדוחק, שמפני שנקבע הכלל שפוסל בחזירתו, גזרו גם במקום שאין שם החששות שנאמרו. וראה רבינו בפירושו למשנה זו. ולא ירדתי לסוף דעתו. (24) השביעית מפסידה פחות מאלו שלפניה, מפני שממנה פרח עוף אחד בלבד - לששית, ואילו מהאחרות פרחו שנים, אחד לאלו שלאחריה ואחד שלפניה. (25) פירושו, פרח אחד מן השלישית, שאם פרח אחד מהראשונה או השניה שאין להם כלום, הרי הוא עומד למיתה ונפסלו כולם מפני תערובת של חטאות המתות (תפארת ישראל. וראה פירושו הרא"ש בסוף פרק ב מקינים, בענין אם דין חטאות המתות נוהג בעוף). (26) כל אחת מפסידה ארבעה עופות, כמו בפריחה וחזרה הראשונה וכפי אותו החשבון. (27) מפסידה רק שניים, כפי שביארנו בדין פריחה ראשונה. (28) החשבונות והדינים שלמעלה, מסבירים גם בבא זו. (29) כלומר, החזרה השלישית. רבינו שינה כאן את סדר מנין הפריחות, וקבע חזרה מספר בפני עצמו, שלא כדרך המניינים הקודמים. (30) שמא יש בתערובת שלשה עופות מקנים אחרות, ואפשר שכולם למעלה או כולם למטה, ולפיכך אנו פוסלים שלושה מכאן ושלושה מכאן, ונשארו ארבע חטאות וארבע עולות כשרות שעלו לבעליהן לשם חובה.

ו. קֵן סְתוּמָה³¹ וְקֵן מְפֹרֶשֶׁת, פָּרַח מִן הַסְּתוּמָה לְמְפֹרֶשֶׁת - יִקַּח זוּג לְשְׁנֵי³². חֲזֵר³³ או שְׁפָרַח³⁴ אֶחָד מִן הַמְּפֹרֶשֶׁת לְסְתוּמָה, וְלֹא יָדַע זֶה שְׁפָרַח אִם הָיָה עוֹלָה או חֲטָאת - יְמוֹתוֹ כֹּל הָעוֹפוֹת שֶׁבְּסְתוּמָה; וְשָׂאֵם נִתְעַרְבָה בֵּהֶן עוֹלָה - כֹּל הַחֲטָאוֹת שֶׁבָּהּ פְּסוּלוֹת³⁵, וְאִם חֲטָאת נִתְעַרְבָה - כֹּל הָעוֹלוֹת שֶׁבָּהּ פְּסוּלוֹת, לְפִיכָף יְמוֹתוֹ כִּלְזָן³⁶.

(31) משנה שם ד. (32) ויקבע איזה לחטאת ואיזה לעולה. והמדובר כשנתערבו כל השלושה ואינו יודע איזו חטאת ואיזו עולה. שאם לא נתערבו, אלא העוף שפרח לכאן נתערב עם החטאת או עם העולה, יכול בעל הזוג הראשון לקחת חזרה עוף אחד ולהקריבו לאותו קרבן שנתערב עמו. ואותם השלושה כולם פסולים וימותו, כדין חטאת שנתערבה בעולה (ברטנורא ותפארת ישראל). (33) אחד מן השלושה. ראה למעלה הלכה ג. (34) פירושו, שלא פרח כלום מן הסתומה, אלא מן המפורשת פרח לתוכה. במשנה כתוב: או שפרח מן המפורשת "ראשון". (35) מפני שאי-אפשר להקריב אפילו אחד מהתערובת למטה, שמא היא העולה. (36) שהרי אין אנו יודעים אם חטאת נתערבה ונפסלו העולות, או עולה נתערבה ונפסלו החטאות.

ז. חֲטָאת מִפָּאן³⁷ וְעוֹלָה מִפָּאן וְסְתוּמָה בְּאִמְצַע, פָּרַח מִן הָאִמְצַע לְצְדִיךְ אֵילָף אֶחָד וְאֵילָף אֶחָד - לֹא הִפְסִיד כָּלֹם, אֲלֵא יֵאמָר: זֶה שֶׁהִלָּךְ אֲצֵל הַחֲטָאוֹת חֲטָאת, וְזֶה שֶׁהִלָּךְ אֲצֵל הָעוֹלוֹת עוֹלָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. קִבְעָה נִדְרָה²⁴ וְאִמְרָה: אִם אֶלֶד זָכָר - הֲרִי עָלַי שְׁתֵּי תוֹרִים²⁵, וְיִלְדָה וְהִבִּיֵּאָה אֲרַבְעָה עוֹפוֹת²⁶, שְׁנַיִם לְנִדְרָה וְשְׁנַיִם לְחוֹבְתָהּ, וְעָשָׂה²⁷ שְׁנַיִם לְמַעְלָה וְשְׁנַיִם לְמַטָּה, וְלֹא יֵדַע אִי זֶה נַעֲשֶׂה לְמַעְלָה וְאִי זֶה נַעֲשֶׂה לְמַטָּה²⁸, וְגַם הִיא שֹׁכְחָה וְלֹא יֵדְעָה פְּאֵי זֶה מִיִּן קִבְעָה נִדְרָה אִם בְּתוֹרִים אוֹ בְּכַנֵּי הַיּוֹנָה²⁹ - הֲרִי זוֹ צְרִיכָה לְהִבִּיֵּא שְׁתֵּי תוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָה³⁰, וְיַעֲשֶׂה אֲרַבְעָתָן לְמַעְלָה, וְתִבִּיא גּוֹזֵל אֶחָד³¹ לְהַשְׁלִים חוֹבְתָהּ, וְיַעֲשֶׂה לְמַעְלָה³²; (שֶׁכֶּבֶד עָשָׂה שְׁנַיִם לְמַטָּה, שֶׁהֵם חֲטָאֵת). בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִבִּיֵּא הָאֲרַבְעָה תַחֲלָה³³ מִמִּין אֶחָד; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי מִינֵי³⁴ - צְרִיכָה לְהִבִּיֵּא שְׁשֶׁה עוֹפוֹת: שְׁתֵּי תוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָה³⁵, וְתִבִּיא לְחוֹבְתָהּ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה³⁶, וְיַעֲשֶׂה אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה. וְכֵן אִם נִתְּנָם לַכֹּהֵן וְשִׁכְחָה מֶה נִתְּנָה לוֹ³⁷, וְהִלֵּךְ הַכֹּהֵן וְעָשָׂה וְאִינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן עָשָׂה, אִם הִפֵּל לְמַעְלָה אוֹ הִפֵּל לְמַטָּה אוֹ מִחֲצָה לְמַעְלָה וּמִחֲצָה לְמַטָּה - הֲרִי זוֹ תִבִּיא שְׁתֵּי תוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָה³⁸, וְתִבִּיא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְחוֹבְתָהּ³⁹.

24) שם. פירוש, כשנדרה קבעה את המין, ואמרה הרי עלי להביא מין פלוני, ואם הביאה מין שני לא יצאה ידי חובתה. 25) לדוגמה נקט "תורים". שהרי מדובר בשכחה איזה מין קבעה. 26) ממין אחד, ופירשה איזו מהם לנדרה ואיזו לחובתה (כסף-משנה, וראה 'תוספות יום-טוב'). 27) הכהן. 28) כלומר, שאינו יודע אם עשה למעלה את העופות שקבעה האשה לנדרה. 29) כלומר, יודעת היא איזה מין נתנה לכהן להקריבו לנדרה, אבל אינה יודעת אם זה הוא המין שקבעה בשעה שנדרה (כסף-משנה). 30) יש כאן שני ספקות לחומר: א. שמא העופות שנתנה אינם מאותו המין שנדרה, וספק זה מחייב אותה להביא עוד שני עופות ממין השני, כגון אם הראשונים היו תורים תביא שני בני יונה לנדרה ולא יותר, כי שני תורים מארבעת הראשונים עלו לחובת לידתה. ספק ב. שמא עשה הכהן למטה את שני העופות שפירשה לנדרה שדינם למעלה, במקרה זה נפסלו שניהם. ואם כן לא הקריבה כלום לתשלום נדרה, ומפני שאינה יודעת מה נדרה - תורים או בני יונה - צריכה להביא קן מזה וקן מזה, היינו ארבעה עופות וכולם למעלה, שהרי כולם עלולות. 31) מאיזה מין שתירצה, נוסף על הארבעה. וגו' זה יוקרב חטאת ללידתה, שמא השנים שהוקרבו למטה היו אלה שפירשה לנדרה לעולות. 32) צ"ל: למטה. ולמחוק התיבות המוקפות (כסף-משנה). 33) שני הקינים הראשונים. 34) והכהן אינו זוכר איזה מין עשה למעלה ואיזה למטה. 35) כמו במין אחד. 36) כשהביאה שני מינים, אין אנו יודעים מאיזה מין היתה עולת הלידה, ומפני שהחטאת והעולה צריכות להיות ממין אחד (ראה למעלה ה"א), אינה יכולה להשלים את החטאת

לעולה ועוף לחטאת (ויקרא יב, ו, ח). 5) שלושה עופות. 6) כדין עולה. 7) חטאת חובה. 8) הכהן. 9) לא שאל את האשה איזו חטאת ואיזו עולה, ואם כן הוא קובע (למעלה פ"ז ה"ח). 10) השתים שלמעלה כשורות והן עולות, ולמטה אחת - והיא חטאת - כשרה, והשניה פסולה ועליה להביא עולה שלישית. 11) יולדת עניה, מביאה שתי תורים או שני בני יונה. 12) פירוש, שעשה מין אחד למעלה ומין אחד למטה, ואינו יודע איזה מין למטה ואיזה למעלה (ראה ראב"ד, לא השיג אלא פירש דברי רבינו, וכן פירש רבינו עצמו בפירושו למשנה). 13) ואם כן הקריבה תור לחטאת, ומחויבת להביא תור לעולה ולא בן יונה, כמו שמסיים רבינו בהלכה זו. 14) קרבנות הלידה. 15) כמו שביארנו בתורים. 16) בדפוס רומא ר"מ: "גוזל אחד תור ואחד בן יונה", וגירסה זו נכונה. 17) ולפיכך צריכה להביא תור ובני יונה. במשנה שם, פ"ב מ"ה, שנינו סתם: "אין מביאין תורין נגד בני יונה ובני יונה נגד תורין". ורבינו הוסיף וכתב: "שאיין אדם מביא חובתו", לומר לך שרק קן חובה צריכה להיות ממין אחד, אבל נדבה מותר להביא משני מינים. והטעם, מפני שדין זה למדו ב'תורת כהנים' (תזריע פ"ד) מן הכתוב "את האחד חטאת ואת האחד עולה" (ויקרא ה, ז) ומן הכתוב (שם יב, כ): "אחד לעולה ואחד לחטאת", ושניהם נאמרו בקיני חובה.

ב. פִּרְשָׁה נִדְרָה¹⁸ וְאִמְרָה לַכֹּהֵן: אֵלֹו לְנִדְרֵי וְאֵלֹו לְחוֹבְתָי¹⁹, וְעָשָׂאֵם הַכֹּהֵן שְׁתֵּים לְמַעְלָה וְשְׁתֵּים לְמַטָּה, וְלֹא יֵדַע אִי זֶה מִהֵן עָשָׂה לְמַעְלָה וְאִי זֶה מִהֵן עָשָׂה לְמַטָּה - צְרִיכָה לְהִבִּיֵּא שְׁלֹשָׁה עוֹפוֹת: שְׁנַיִם לְנִדְרָה²⁰ וְאֶחָד לְהַשְׁלִים חוֹבְתָהּ. וְיַעֲשֶׂה הַשְּׁנַיִם לְמַעְלָה, שְׁהָרִי פִּרְשָׁה נִדְרָה, וְשְׁמָא שְׁנַיִם שֶׁל נִדְרָה נַעֲשֶׂה לְמַטָּה, שֶׁהֵם פְּסוּלוֹת. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִבִּיֵּא הָאֲרַבְעָה שֶׁפִּרְשָׁה נִדְרָה בְּשְׁנַיִם מִהֵן מִמִּין אֶחָד²¹; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי מִינֵי²² - תִבִּיא אֲרַבְעָה אֲחֵרִים: שְׁנַיִם מִמִּין שֶׁפִּרְשָׁה בּוֹ נִדְרָה וְיַעֲשֶׂה לְנִדְרָה²³, וְשְׁנַיִם מֵאֵי זֶה מִיִּן שֶׁתִּירְצָה יְהִי לְחוֹבְתָהּ, וְיַעֲשֶׂה אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה.

18) קנים פ"ג מ"ו. גם הלכה זו מתבארת בהתאם לפירוש רבינו למשנה זו. 19) ונתערבו ביד הכהן. 20) שלוש עופות נפסלו, כדין עולה שנתערבה בקן שתומה (למעלה פ"ח ה"ד), שאין כשר אלא מנין העולות שבקיני החובה (ראה שם ההערות), ואם כן עליה להביא שתי עולות לנדרה, וגם חטאת לחובתה, שהרי החטאת שהביאה נפסלה גם כן. 21) פירוש, כל הארבעה היו ממין אחד, ושנים מהם פירשה שהם לנדרה. 22) ואשה קבעה מין אחד לנדרה, והכהן אינו זוכר מה עשה למעלה ומה למטה. 23) דוגמה: האשה נדרה שתי תורים ושתיהן עולות (ראה ה"א), ושמא עשה הכהן שתי התורים למטה ונפסלו, כדין עולה שעשאה למטה, ואם-כן עליה להביא שתיים אחרות, ובמקרה זה לא הקריבה האשה את חטאת החובה שלה, שהרי החטאת שהביאה נעשתה למעלה ונפסלה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. קִמְץ הַפֶּשֶׁר וְנָתַן לַפְּסוּל, קִמְץ בְּיָמֵינוּ וְנָתַן לַשָּׂמָלוֹ, וְאַחַר כֵּן נָתַנוּ לַכֹּלִי; קִמְץ מִכֹּלֵי קֹדֶשׁ וְנָתַן לַכֹּלִי חַל - פְּסוּל.

ג. קִמְץ וְעֵלָה בְּיָדוֹ צָרוּר אוֹ גִּגְרִיר מְלַח אוֹ קִרְט לְבוֹנָה - פְּסוּל³.

3) מפני שהקומץ חסר מקום הצרור או הגריגר, וקומץ חסר - פסול.

ד. קִמְץ עַד שֶׁהוּא בַחוּץ, וְנִכְנַס לַפְּנִים - יִחְזַר וְיִקְמֹץ בַּפְּנִים וְכִשָּׁר.

4) חוץ לעזרה.

ה. נִתְפָּזַר הַקִּמְץ עַל גְּבֵי הָרִצְפָה - יִחְזַר וְיִאֲסַפְנוּ⁵.

5) והמדובר, כשנתפזר אחר שנתקדש בכלי שרת, אבל אם נתפזר לפני שנתקדש - נפסל, כמו דם שנשפך על הרצפה לפני שנתקבל בכלי.

ו. הֵיָתֵה הַמְּנַחָה שְׁלֵא בְכָלֵי שְׁרָת, אוֹ שֶׁהִיָּה קִמְצָה שְׁלֵא בְכָלֵי שְׁרָת, אוֹ שֶׁהִעֲלָהּ לַמְזִבְחַת שְׁלֵא בְכָלֵי שְׁרָת, אוֹ שֶׁבִלְלָהּ בְּשִׁמְנֵה חוּץ לְעִזְרָה⁶ - פְּסוּלָהּ, עַד שֶׁתְּהִיָּה בְּלִילְתָהּ בַּפְּנִים.

6) ואף על פי שבלילה כשרה בור - פסולה בחוץ.

ז. כָּל הַמְּנַחֹת שִׁצַּק עֲלֵיהֶן הַשֶּׁמֶן פְּסוּל לְעִבּוּדָהּ, כְּגוֹן הַזֵּר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁבִלְלָן אוֹ פִתְתָם⁷ אוֹ מְלַחֵן - כְּשֵׁרוֹת. הַגֵּיּוֹשׁ אוֹ הַנִּיפּוֹץ⁸ - חוּזֵר הַכֹּהֵן וּמַגִּישׁ אוֹ מִנִּיף; וְאִם לֹא הִגִּישׁ וְלֹא הִנִּיף הַכֹּהֵן - כְּשֵׁרוֹת. שְׁנֵאמַר: וְהִבִּיאָה אֵל פְּנֵי אֹהֶלן וְקִמְץ - מִקְּמִיצָה וְאֵילָן מִצֵּנוֹת כְּהֵנָה; לְמַד עַל יְצִיקָהּ וּבְלִילָהּ שֶׁכְּשֶׁרָה בְּזֵר.

7) במנחה על המחבת כתוב בתורה (ויקרא ב, 1): "פתות אותה פתים" ובגמרא שם עה. למדו מכאן לכל המנחות. 8) המנחות יש מהן טעונות הגשה למזבח והנפה, ויש טעונות הגשה ולא תנופה.

ח. מְנַחָה שֶׁנִּפְּלָה לְתוֹכָהּ שֶׁמֶן מְנַחָה אֲחֵרָת אוֹ שֶׁמֶן חֲלִין כָּל שֶׁהוּא - נִפְסָלָה. חִסֵּר שִׁמְנָה - פְּסוּלָהּ; חִסֵּר לְבוֹנָתָה⁹ - כְּשֵׁרָה. וְהוּא שִׁיְהִי עֲלֵיהָ שְׁנֵי קִרְטֵי לְבוֹנָה, אֲבָל קִרְט אֶחָד - פְּסוּלָהּ; שְׁנֵאמַר: אֵת כָּל לְבוֹנָתָהּ.

9) שנינו (שם קו:): "האומר הרי עלי לבונה לא יפחות מקומץ" ורבינו (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יב הלכה ז) פוסק, שגם הלבונה הבאה עם המנחה שיעורה קומץ. ומלמדנו כאן ששיעור זה הוא לכתחילה אבל בדיעבד אם חיסר כשרה.

ט. רְבֵה שִׁמְנָה¹⁰ וּלְבוֹנָתָהּ: עַד שְׁנֵי לֶגִין¹¹ לְכָל עֶשְׂרוֹן וְשְׁנֵי קִמְצֵי לְבוֹנָה לְכָל מְנַחָה - כְּשֵׁרָה¹²; שְׁנֵי לֶגִין אוֹ שְׁנֵי קִמְצֵין אוֹ יוֹתֵר עַל זֶה - פְּסוּלָהּ.

אלא צריכה להביא זוג שני אחד לחטאת ואחד לעולה. 37) יודעת מה קבעה לנדרה, אבל אינה יודעת אם נתנה לכהן אותו המין שנדרה. 38) שהרי לא ידוע אם שילמה את נדרה. 39) שמא עשה למטה את העופות שפירשה לנדרה ונפסלו, ולא הקריבה חטאת כלל. ומפני שאין אנו יודעים מאיזה מין היתה העולה שעלתה לחובתה, מחויבת להביא עולה ממין אחד מאיזה שתמצא (הכסף-משנה מעיר, שדין האחרון הזה אינו נמצא במשנה, כי מה שנאמר שם "נתנתם לכהן וכו'" מתפרש למטה בה"ד).

ד. קִבְעָה חוֹבְתָהּ⁴⁰ וְקִבְעָה נְדָרָה וְשִׁכְחָה בְּמָה קִבְעָה⁴¹, וְאָפְשָׁר שִׁחֻבְתָּהּ כְּכֹשׁ לְעוֹלָה וּפְרִידָה אֶחָת תוֹר אוֹ בֵּן יוֹנָה לְחֻטָּאת; לְפִיכֵן תְּבִיא שֵׁשֶׁה פְּרִידִין⁴²: אַרְבַּעַה לְנְדָרָה וְשְׁנַיִם לְחוֹבְתָהּ⁴³, וְעוֹד תְּבִיא חֻטָּאת אֶחָד בֵּן יוֹנָה אוֹ תוֹר עִם כְּכֹשׁ⁴⁴. נִמְצְאת שֶׁהִבִּיאָה שִׁבְעָה עוֹפוֹת [וְכֹשׁ].

40) קבעה איזה סוג של קרבנות תביא ללידתה, קרבנות עשירה או עניה (ראה למעלה הערה כג), אבל לא קבעה מאיזה מין עופות תביא ללידתה (כסף-משנה. וראה פירוש רבינו למשנה זו). 41) ללידתה ולנדרה, וגם שכחה מה נתנה לכהן, והכהן אינו זוכר אם עשה הכל למעלה או הכל למטה או מחצה למעלה ומחצה למטה. 42) עופות. 43) כמו בדין שבהלכה הקודמת. 44) שמא קבעה קרבנות עשירה, ומחויבת להביא חטאת העוף ביחד עם הכבש לעולה אע"פ שהקריבה כבר עולת עוף ביחד עם חטאת עוף (ההלכות שבפרק זה מיוסדות על פירוש רבינו למשניות קנים. אמנם במשנה עצמה שם לא הוזכר כבש, אלא: "ושתיים לחובתה וחטאת אחת". אבל רבינו הוסיף כבש, מפני שקשה היה לו למה היא חייבת להביא עוד חטאת אחת, אחרי שהקריבה שני עופות אחד לחטאת ואחד לעולה. וכדי לסלק קושיה זו, פירש שאולי קבעה ללידתה קרבנות עשירה, ועליה להביא גם כבש, ועמו חטאת העוף - כסף-משנה).

ה. וְכָל הַחֻטָּאוֹת הָאֵלוֹ אֵינָן נֹאכְלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם סְפָק⁴⁵.

45) משנה, סוף תמורה: חטאת העוף הבא על הספק - תשרף.

~ יום רביעי כ"ו תשרי ~

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) יבאר כל המנחות שקמצן אחד מהפסולים לעבודה, ואם לקט הלבונה.

א. כָּל הַמְּנַחֹת שֶׁקִּמְצָן אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לְעִבּוּדָהּ - הֵרִי הֵם פְּסוּלוֹת. וְכֵן אִם לָקַט הַלְבוֹנָה - פְּסוּל², אִף עַל פִּי שֵׁלֵא קִמְץ.

2) אחרי הקטרת הקומץ מלקט הכהן את כל הלבונה שעל המנחה ומקטירה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו תשרי - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22) בשעת הקמיצה צריכה להיות שלימה. (23) לפני הקמיצה.

יז. התנדב קמץ לבונה בפני עצמו²⁴, אם חסר פל שהוא - פסול. וכן שני בזיכי לבונה שעם הלחם²⁵, אם חסר אחד מהן פל שהוא - פסול²⁶, עד שיהיו שני קמצין מתחלה ועד סוף.

24) לא עם מנחת סולת. (25) בלחם הפנים כתוב בתורה (ויקרא כד, ז): "ונתת על המערכת לבונה זכה". בזיכים - כלים שנותנים בהם את הלבונה. (26) ואף על פי שאינה באה לבדה אלא עם הלחם.

יח. הפריש שני קמצין²⁷ למנחה אחת, ואבד אחד מהן: קדם קמיצה - לא הקבע²⁸; לא אחר קמיצה - הקבע ופסולה, מפני שרובה לבונה. וכן אם הפריש ארבעה קמצים לשני בזיכי לחם²⁹, ואבדו שנים מהם: קדם סלוק הבזיכים³⁰ - לא הקבעו וכשרים; לא אחר סלוק הבזיכין - הקבעו ופסולין מפני הרבוי³¹.

27) לבונה. (28) לא נקבעה השתייכותם למנחה ולפיכך כשרה, שבשעת קביעתה היה רק קומץ אחד. (29) מצוותה - קומץ לכל מערכת, היינו שני קמצים לשתי המערכות של לחם הפנים. (30) בכל שבת מסדרים את הלחם על השולחן שבהיכל ונותנים עליו את הלבונה ולשבת הבאה מסלקים את הבזיכים ומקטירים את הלבונה ואחר כך מחלקים את הלחם לכהנים. (31) שריבה לבונתם.

יט. קמץ מנחה שנטמא והקטירו - הציץ מרצה, שנאמר: ונשא אהרן. יצא הקמץ³² חוץ לעזרה והקניסו והקטירו - אין הציץ מרצה. שהציץ מרצה על הטמא, ואינו מרצה על היוצא.

32) ונפסל ביוצא.

כ. קמץ את המנחה ואחר כך נטמא שיריה פלן או נשרפו או יצאו חוץ לעזרה או אבדו - לא נקטיר הקמץ, ואם הקטיר - הרצה. נשאר מעט מן השירים בכשרותן - נקטיר הקמץ, ואותן השירים שנשארו אסורין באכילה³³.

33) ולמדו דין זה מהכתוב (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו" ולא הנותרת מן הנותרת.

כא. היתה מחיצה מלמטה בכלי שיש בו עשרון של מנחה, אף על פי שהוא מערב מלמעלה - לא יקמץ, ואם קמץ - פסולה.

כב. היתה הפלי חלוק במחיצה מלמעלה ומערב מלמטה - קומץ ממנו³⁴.

34) עריכת תרגומים דינה ככלי אחד. ומפרש רבינו שעריבת

10) מצוותה לוג שמן לכל עשרון סולת. (11) כגון שהפריש שני לוגין למנחה זו, אבל אם נפל לתוכה שמן של חולין או של מנחה אחרת אפילו כל שהוא פסול. (12) בריבה שמנה כתב רבינו "שני לוגין לכל עשרון" ואילו כאן כתב "לכל מנחה" ומשמע שאפילו מנחה גדולה בת כמה עשרונות טעונה קומץ אחד לבונה בלבד, אולם בפירושו על המשנה כתב: "והוא שיתן משני קמצים (כך צריך להיות) של לבונה ומעלה בעשרון".

י. מנחת חוטא¹³ שנתן עליה שמן או על הקמץ שלה - נפסלה. נתן עליה לבונה - ילקטנה. היתה שחוקה¹⁴ - הרי זו פסולה מספק, שהרי אי אפשר ללקט.

13) נאמר בה (ויקרא ה, יא): "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה". (14) ואי אפשר ללוקטה, אבל אינה מעורבת בסולת.

יא. נתן שמן על שיריה אחר שקמץ - אינו לוקה¹⁵ ולא פסולה, שהרי הקמץ פשר.

15) משום "לא ישים עליה שמן".

יב. נתן משהו שמן¹⁶ על גבי בזיית מן המנחה - פסולה מספק. אבל אם נתן השמן על פחות מן הזיית - לא פסולה¹⁷. ואינו פוסל הלבונה¹⁸ עד שיתן בזיית לבונה¹⁹.

16) של חולין או של מנחה אחרת. (17) משום שנאמר (שם): "לא ישים עליה" ועליה משמע שיעור חשוב. (18) פירוש, הלבונה אינה פוסלת. (19) בלבונה נאמר (שם): "לא יתן" ונתינה בכזית, מה שאין כן בשמן שנאמר בו "לא ישים".

יג. אפלו נתן הלבונה על פל שהוא מן המנחה - פסול²⁰ עד שילקט.

20) והטעם, מפני שבלבונה נאמר עוד פעם "עליה" שמשמעותה שיעור חשוב, וכלל בדינו: אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט.

יד. גבלה במים וקמץ - פשרה; לא נאמר חרבה²¹ אלא משמן.

21) "וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה" (ויקרא ז, ו) וחרבה היינו מנחת חוטא.

טו. מנחה שקמצה פעמים - פשרה. אפלו פעמים רבות. והוא שיקטיר בזיית פבת אחת, שאין הקטרה פחותה מן הזיית.

טז. הקריב הקמץ בלא מלח - פסולה; שהמלח מעכב במנחה, כמו שבארנו. מנחה שחטרה קדם קמיצה - נביא מתוך ביתו ומלאנה; שהקמיצה היא הקובעת²², לא נתינתה²³ בכלי שרת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קָמֵץ מִן הַמִּפְרָשׁ - שְׂרִירֵי נֶאֱכָלִין⁴⁷, וְהַנִּמְצָא אֵינּוּ נֶאֱכָל. קָמֵץ מִן הָרֵאשׁוֹן - שְׂגִיֵּהוֹן⁴⁸ אֵין נֶאֱכָלִין; לְפִי שְׂשִׁגִיֵּהוֹן שְׂרִירִים וְתִירִים⁴⁹, שְׂהָרֵי הֵן עֶשְׂרֹן שְׁלֹם, וְדוּמִין לְמִנְחָה שְׁלֹא נִקְמָצָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה. וְהִיאֵף קָרֵב הַקָּמֵץ הַזֶּה, וְהָרֵי לְפָנָיו עֶשְׂרֹן וּמְחֻצָּה? מִפְּנֵי שֶׁהַקְּמִיצָה תְּלוּיָה בְּדַעַת הַכֹּהֵן, וּבְדַעַת שְׂקוּמֵץ אֵין דַּעַתוֹ אֵלֶּא עַל הָעֶשְׂרֹן בְּלִבְדוֹ⁵⁰, וְהָרֵי הַחֲלָקִים אֵינָן נוֹגְעִין זֶה בְּזֶה.

46) כולו, שהקומץ של הנמצא עשה אותו שיריים. 47) וכן כל החלק הראשון. 48) האבוד והמופרש; אבל שירי הראשון נאכלים. 49) הקומץ שייך לכל שלושת החלקים, היינו עשרון ומחצה ואינו יכול להתיר אלא עשרון אחד. ואף על פי כן נאכלים השיריים של חלק הראשון. 50) היינו חצי העשרון שממנו קמץ ואחד משני חצאי העשרונים האחרים ומפני שאין אנו יודעים איזה הצטרף - שניהם אסורים.

כח. קָמֵץ מִנְחָה שֶׁנִּתְעַרַב בְּקָמֵץ מִנְחָה אַחֶרֶת - מִקְטִיר שְׂגִיֵּהוֹן פְּאֻחַת וְהֵן כְּשֵׁרוֹת. וְכֵן אִם נִתְעַרַב הַקָּמֵץ בְּמִנְחַת פְּהִינִים⁵¹ אוּ בְּמִנְחַת הַנְּסָכִים אוּ בְּחֻבְתֵי כֹהֵן גְּדוּלָה⁵² - הָרֵי אֵלֶּוּ כְּשֵׁרוֹת וְיִקְטִיר הַכֹּהֵן כְּאַחַד, שֶׁהַכֹּל לְאִשִּׁים⁵³.

51) שכולה כליל. 52) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשרון סולת, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה כליל. 53) מוקטר על האש. ואין האחת מבטלת את השנייה, מפני ש"עולים (דברים העולים למזבח להקרבה) אין מבטלים זה את זה" (שם כב:), מה שאין כן שאר מנחות שהשיריים נאכלים ואסור להקטירם.

כט. שְׂתֵי מִנְחוֹת שְׁלֹא נִקְמָצוּ שֶׁנִּתְעַרְבוּ זוּ בְּזוּ: אִם יָכוֹל לְקָמֵץ מִזוּ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ⁵⁴ וּמִזוּ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - כְּשֵׁרוֹת, וְאִם לֹא - פְּסוּלוֹת.

54) ולא יתערב בקומץ קמח מהמנחה השנייה.

ל. קָמֵץ שֶׁנִּתְעַרַב בְּמִנְחָה שְׁלֹא נִקְמָצָה - לֹא יִקְטִיר⁵⁵; וְאִם הַקְּטִיר הַכֹּל - זוּ שֶׁנִּקְמָצָה עֲלֶתָהּ לְבַעֲלִים⁵⁶, וְזוּ שְׁלֹא נִקְמָצָה לֹא עֲלֶתָהּ לְבַעֲלִים.

55) שאסור להקטיר את המנחה שלא נקמצה. 56) יצאו ידי חובתם.

לא. נִתְעַרַב קְמִיצָה בְּשִׂירִיָּה, אוּ שֶׁנִּתְעַרְבוּ שְׂרִירֵיהָ בְּשִׂירֵי חֲבֻרְתָּהּ - לֹא יִקְטִיר, וְאִם הַקְּטִיר - עֲלֶתָהּ לְבַעֲלִים⁵⁷.

57) ולמה אין השיריים מבטלים את הקומץ? בגמרא שם (כג:): למדו בגזירה שווה שיריים מקמצים, כשם שקמצים אינם מבטלים זה את זה כך גם שיריים אינן מבטלים את הקומץ.

תרנגולים חלוקה במחיצה למעלה והמחיצה אינה מגיעה לשולי הכלי.

כג. חֶלֶק הָעֶשְׂרֹן בְּכָלִי אַחַד, וְאֵין חֲלָקָיו נוֹגְעִין זֶה בְּזֶה, וְאֵין בִּינֵיהֶן מְחִיצָה - הָרֵי זֶה סָפַק אִם מְצַרְף הַכָּלִי לְקְמִיצָה אוּ אֵינּוּ מְצַרְף. לְפִיכֵן לֹא יִקְמֵץ, וְאִם קָמֵץ - לֹא יִקְטִיר, וְאִם הַקְּטִיר - הָרֵצָה, וְלֹא יֵאָכְלוּ הַשִּׂירִים.

כד. קָמֵץ וְנִתֵּן הַקָּמֵץ לְמַעֲלָה עַל הַשְּׁלַחֵן פְּנַגְד גְּבֵה מְעַרְכַת לַחֵם הַפָּנִים - קִדְּשׁוּ הַשְּׁלַחֵן³⁵ לְהַפְסֵלוֹ³⁶, אֲבָל אֵינּוּ מְקַדְּשׁוּ לְקָרֵב. וְאֵינּוּ קָרֵב עַד שִׁיתִּקְדֵשׁ בְּכָלִי³⁷ שֶׁרַת הָרֵאוּי לְקָמֵץ.

35) כשם שאויר השולחן מקדש את לחם הפנים כך הוא מקדש את הקומץ באותו הגובה היינו חמישה עשר טפחים לר' יהודה שם צו. 36) בלינה וביוצא. לפני קידושו בכלי שרת אינו נפסל בלינה וביוצא. 37) רש"י בפירושו השני שם פז: מפרש, שהקומץ נפסל לגמרי ואין להקריבו אפילו אם יקדשוהו אחר כן בכלי שרת, ורבינו סובר כפירושו הראשון, שקידוש השולחן אינו מספיק כדי להקריב את הקומץ וטעון קידוש נוסף בכלי שרת.

כה. הַדְּבִיק הַקָּמֵץ לְדוֹפֵן הַכָּלִי וְקָמֵץ³⁸, אוּ שֶׁהָדוֹף הַכָּלִי עַל יָדוֹ וְקָמֵץ מֵתוֹכוֹ וּפְיוֹ לְמַטָּה - לֹא יִקְטִיר, וְאִם הַקְּטִיר - הָרֵצָה.

38) מן הסולת שעל יד דופן הכלי ממש, כך מפרש רבינו את האיבעיא. אבל רש"י שם מפרש שהמדובר שאחרי הקמיצה הדביק את הקומץ לדופן כלי שרת כדי לקדשו ולא הניחו בתוך הכלי על שוליו.

כו. עֶשְׂרֹן שֶׁחֲלָקוֹ וְאֲבָד אַחַד מִחֲלָקָיו, וְהִפְרִישׁ חֶלֶק אַחֵר תַּחְתּוֹ וְנִמְצָא הָאָבוּד, וְהָרֵי שֶׁלְשֵׁתָן מִנְחִין בְּכָלִי אַחַד וְאֵין נוֹגְעִין זֶה בְּזֶה³⁹: נִטְמָא זֶה שְׂאָבֵד - הָרֵי הוּא מְצַטְרֵף עִם חֶלֶק רֵאשׁוֹן וְנִפְסְלוֹ⁴⁰, וְזֶה שֶׁהִפְרִישׁ אֵינּוּ מְצַטְרֵף⁴¹ אֵלֶּא יִשְׁלִים עֲלָיו⁴². נִטְמָא הַמִּפְרָשׁ - מִפְרָשׁ וְרֵאשׁוֹן מְצַטְרֵפִין⁴³ וְנִפְסְלוֹ, וְזֶה שֶׁנִּמְצָא אֵינּוּ מְצַטְרֵף עִמָּהוֹן⁴⁴. נִטְמָא הַחֶלֶק הָרֵאשׁוֹן - הָרֵי הָאָבוּד וְהַמִּפְרָשׁ תַּחְתּוֹ מְצַטְרֵפִין⁴⁵.

39) ושנינו במסכת חגיגה כ: "כלי (שרת) מצרף מה שבתוכו" (לעניין טומאה) ואפילו אין נוגעים זה בזה. 40) שהרי לפני שאבד היו שניהם מצורפים למנחה אחת. 41) שהרי שני אלה לא עמדו מעולם להצטרף יחד ולפיכך אין הכלי מצרפם להיפסל. 42) כדין מנחה שחסרה בהלכה טז. 43) מפני שהצטרפו למנחה אחת לפני שנמצא החלק האבוד. 44) כי מעולם לא עמד להצטרף עם המופרש. 45) מפני ששניהם היו מצורפים לראשון.

כז. וְכֵן לְעֵנִין קְמִיצָה: קָמֵץ מִן הַנִּמְצָא - שְׂרִירֵיו עִם הַחֶלֶק הָרֵאשׁוֹן⁴⁶ נֶאֱכָלִין, וְהַמִּפְרָשׁ אֵינּוּ נֶאֱכָל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו תשרי - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קבו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהוּא זְבוּחַ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, אֶלֶּא מִנִּיחָן עַד שִׁיפְסְלוּ בְּלִינָה²⁵ וְיִשְׂרְפוּ.

16) משנה שם עט. וברייתא שם מז. 17) אבל קדשו להיפסל בלינה. 18) פירוש, הקבלה היתה פסולה. כסף-משנה. 19) שהשחיטה מקדשת את הנסכים ליקרב, כדעת רבי בברייתא שם. ובוזה מסולקת השגתו של הראב"ד (ראה כסף-משנה). 20) הלא אי-אפשר לנסכם על המזבח בלי קרבן? 21) ואין עמו נסכים. 22) שם עט: נעשו כמו שנפסלו בלינה. ואעפ"כ צריך להלינם ואחר-כך ישרפם, מפני שמן התורה הם כשרים (ראה הערה כב), וגם אין פסולם בגופם אלא מחמת דבר אחר. וראה בסוף הלכה זו בדין קרבן יחיד, כשיש זבח זבוח. 23) בית-הדין דואג לכל המכשולות האפשריים, ומתנה שאם ייפסל הזבח, יקרבו הנסכים עם זבח אחר, ומן הדין מותר להקריבם אפילו עם זבח שלא היה זבוח באותה שעה, וחכמים גזרו ואסרו (שם). 24) שבקרבן יחיד אין לומר לב בית-דין מתנה. ראה תוספות שם טו: ד"ה אפשר. 25) בלשון התלמוד: "עיבור צורה". שנינו בתוספתא פסחים פרק ו הלכה ו, ובגמרא שם לד: "זה הכלל, אירע פסול בגופו יישרף מיד, בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה". ובדין שלפנינו, אין הפסול בגוף הנסכים, ולפיכך טעונים עיבור צורה.

ז. וְכָל הַזְּבָחִים²⁶ שֶׁנִּזְבְּחוּ שְׁלֵא לְשִׁמְן - יִקְרְבוּ נִסְכֵיהֶם.

26) שם צא. למדו דין זה מכלל ופרט וכלל.

ח. וְלֵד תּוֹדָה²⁷ וְתִמְוֶרְתָּהּ, וְהַמְפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאֶבְדָּהּ וְהַפְרִישׁ אַחֲרַת תַּחֲתֶיהָ: אִם הִבְיֵאן לְאַחַר שֶׁכִּפְּרוּ²⁸ בְּתוֹדָה רְאוּשׁוֹנָה - אֵינָן טְעוּנִין לְחֵם; וְאִם עֲדִין לֹא כִּפְּרוּ בָּהּ, וְהָרִי הִיא וְחִלִּיפְתָּהּ אוֹ הִיא וְיִלְדָּה אוֹ הִיא וְתִמְוֶרְתָּהּ עוֹמְדָת - הָרִי שֶׁנִּיחָן צְרִיכִין לְחֵם²⁹. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים³⁰? בְּנֹדָר תּוֹדָה³¹; אֶבְל תּוֹדָת נְדָבָה³² - חִלִּיפְתָּהּ וְתִמְוֶרְתָּהּ טְעוּנִין לְחֵם³³, וְיִלְדָּה אֵינֹן טְעוּנִין לְחֵם, בֵּין לִפְנֵי כִּפְּרָה בֵּין לְאַחַר כִּפְּרָה³⁴.

27) משנה וגמרא שם עט: 28) כלומר, אחר שקרבה ראשונה. 29) כלומר, יקריב איזו מהן שירצה והלחם עמה, אבל השניה אינו טעונה לחם. כן שנינו בפירוש בברייתא שם. 30) ששניהם טענים לחם. 31) שאמר הרי עלי להביא תודה ונתחייב באחריותה (אם נאבדה או מתה, חייב להביא אחרת), ולפיכך יכול לצאת ידי חובתו גם בולד הבהמה שהפריש, שהרי "אדם מתכפר בשבח הקדש" (ר' יוחנן שם פ). ומוכן שמקריב עמו את הלחם, כשהוא מקריבו ראשון. 32) שאמר הרי זו תודה, ואינו חייב באחריותה. 33) כל אחת כדינה: חליפתה - בין לפני כפרה בין לאחר כפרה, מפני שהוא כ"מרבח בתודות" (לשון הגמרא שם) פירוש, השניה אינה כלל חליפתה של הראשונה, שהרי הבעלים אינם חייבים להביא אחרת במקום האבודה, ואם הביאו הרי זו תודת נדבה חדשה, ולפיכך

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר¹

1) יבאר שתי הלחם ולחם הפנים ועומר התנופה שהוסיף או חסר במדתם.

א. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם³ וְלֶחֶם הַפָּנִים⁴ וְעוֹמֵר הַתְּנוּפָה⁵ שֶׁהוֹסִיף בְּמִדְתָּן אוֹ חָסַר כֹּל שֶׁהוּא - פְּסוּלוֹת.

2) תוספתא מנחות פרק ח הלכה א. 3) שמקריבים בחג השבועות, מצוותם עשרון לכל לחם. 4) שמסדרים בכל שבת, מצוותם שני עשרונים לכל לחם. 5) שמקריבים בששה עשר בניסן, מצוותו עשרון אחד. בתוספתא לא נזכר עומר התנופה, והוא נכלל בכל המנחות שנאמר שם דינן. וראה ברייתא מנחות עו:

ב. חֲלוֹת⁶ תּוֹדָה⁷ וְרִקְיָקִי נְזִיר⁸ שֶׁחָסְרוּ: עַד שְׁלֵא נִזְרַק דָּם הַזָּבַח - פְּסוּלוֹן; מִשְׁנִזְרַק דָּם הַזָּבַח - כְּשָׂרִין.

6) תוספתא שם פרק ד הלכה ה. 7) המביא בהמה לקרבן תודה, מביא עמה ארבעים חלות. 8) נזיר אחרי מלאת ימי נזרו חייב להקריב שלוש בהמות, ומביא עמהן עשר חלות ועשרה ריקיקים (משנה שם עח). ומה בין חלות לריקיקים? חלות נילושות בשמן ובמים פושרים, וריקיקים נילושים במים פושרם בלבד, ואחרי אפייתם מושחים אותם בשמן (הלכות מעשה הקרבנות פרק יג הלכה ח).

ג. וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם⁹ שֶׁחָסְרוּ: עַד שְׁלֵא נִזְרַק דָּמָן שֶׁל כִּבְשִׂים¹⁰ - פְּסוּלוֹן; מִשְׁנִזְרַק דָּמָן - כְּשָׂרִים.

9) שם עו: 10) בחג השבועות מקריבים שני כבשים שלמי ציבור, ועמהם שתי הלחם. ראה הלכה א.

ד. וְכֵן¹¹ שְׁנֵי סְדָרִים¹² שֶׁחָסְרוּ: עַד שְׁלֵא הִקְטֵרוּ הַבְּזִיכִין¹³ - פְּסוּלוֹן; מִשְׁהִקְטֵרוּ - כְּשָׂרִים.

11) תוספתא שם. 12) שתי מערכות של לחם הפנים. 13) ראה למעלה פרק יא הלכה יז.

ה. אֶבְל¹⁴ הַנְּסָכִים¹⁵ שֶׁחָסְרוּ, בֵּין מִשְׁקָרֵב הַזָּבַח בֵּין עַד שְׁלֵא קָרַב - כְּשָׂרִים, וְיָבִיא נְסָכִים אֲחֵרִים לְמִלְאֲתָן.

14) תוספתא שם. 15) הבאים עם הקרבנות.

ו. נְסָכִים¹⁶ שֶׁקָּדְשׁוּ בְּכָלִי שְׂרַת וְנִפְסַל הַזָּבַח: אִם נִפְסַל בְּשַׁחֲטָהּ - לֹא קָדְשׁוּ הַנְּסָכִים לְקָרְבָּן¹⁷; נִפְסַל מִקְבָּלָהּ וְאֵילָךְ¹⁸ - קָדְשׁוּ הַנְּסָכִים לְקָרְבָּן¹⁹; שְׂאִין הַנְּסָכִים מִתְקַדְּשִׁים לְקָרְבַּן אֶלֶּא בְּשַׁחֲטִית הַזָּבַח. וְמָה יַעֲשֶׂה בָּהֶן²⁰? אִם הָיָה שֵׁם זָבַח אַחֵר זְבוּחַ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה²¹ - יִקְרְבוּ עִמּוֹ; וְאִם לֹא הָיָה שֵׁם זָבַח אַחֵר זְבוּחַ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה - נַעֲשׂוּ כְּמִי שֶׁנִּפְסְלוּ בְּלִינָה וְיִשְׂרְפוּ²². בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּקָרְבַּן צְבוּר, מִפְּנֵי שְׁלֵב בֵּית דִּין מִתְּנָה עֲלֵיהֶן²³; אֶבְל בְּקָרְבַּן יַחֲדֵי - הָרִי אֵלָיו לֹא יִקְרְבוּ עִם זָבַח אַחֵר²⁴, וְאִף עַל פִּי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. הפריש⁴⁶ מעות לתודתו ונתתו - מביא בהן לחם; הפריש ללחם והותר - אינו מביא בהן תודה.

(46) מימרא של רבא שם. והטעם, מפני שלחם נקרא תודה, שנאמר (שם): "והקריב על זבח התודה חלות מצות", אבל תודה אינה קרויה לחם.

יג. האומר⁴⁷: הרי זו תודה, ונתערבה בתמורתה, ומתה אחת מהן ואין ידוע אי זו היא - הרי זו הנשארת אין לה תקנה; שאם יביא עמה לחם - שמא התמורה היא⁴⁸, ואם הביאה בלא לחם - שמא התודה היא. לפיכך לא תקרב זו לעולם, אלא תרעה עד שיפול בה מום⁴⁹.

(47) שם. תני ר' חייא. (48) ותמורה אינה צריכה לחם. ואע"פ שאמרנו למעלה בהלכה ח שתמורה לפני כפרה טעונה לחם, וכאן לפני כפרה אנו עומדים, דעת רבינו שבאומר "הרי זו" ומתה, דינה כלאחר כפרה, מפני שאינו חייב להביא אחרת במקומה. (49) ותימכר ויפריש מעות לתודה אחרת, ויקח מדמים אלה ואלה בהמה לתודה ולחמה, ומותר הדמים יהיו למותר תודה, ואינה צריכה לחם, כמו שכתב בהלכה י באבודה, באומר הרי עלי (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה, ותשובות חכם-צבי סי' כד).

יד. תודה שנפרסה חלה מחלותיה - בלן פסולות⁵⁰. יצאת החלה או נטמאה - שאר החלות פשוטות⁵¹. נפרס לחמה או נטמא או יצא עד שלא נשחטה התודה - מביא לחם אחר ושוטה⁵²; ואם אחר שנשחט נפרס או נטמא או יצא - הדם יזרק, והבשר יאכל, והלחם בלן פסול⁵³, וידי נדרו לא יצא⁵⁴. נזרק הדם ואחר כך נפרס מקצת הלחם או נטמא או יצא - תורם⁵⁵ מן השלם על הפרוס, ומן השהור על הטמא, וממה שפגנים על שפחוץ.

(50) שם יב: והמדובר כשנפרסה בין שחיטת התודה ובין זריקת הדם. (51) רבא שם לומד מהברייתא, שיצאה אחת מהן לא נפסלו הנשארות, ומכל-שכן נטמאה, שהרי הכל מודים שהציץ מרצה על הטמאה. (52) המדובר, כשנפרסו, יצאו ונטמאו כולן, אבל אם מקצתן נפרסו או נטמאו ישרים. בברייתא שם מו. אנו שונים, אם יצא לפני שחיטה מכניסו, מפני שלפני שחיטה לא נפסל ביוצא. ולפלא, שרבינו כתב כאן "מביא לחם אחר", ומשמע שגם ב"יצאו" הדין כן. (53) ברייתא שם. רבינו משווה כאן דין נטמא ויצא, לדין נפרס. וזה מנוגד לדבריו בתחילת ההלכה. ובדוחק אפשר לפרש, שכאן המדובר כשנטמאו או יצאו כולן (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה). (54) וצריך להביא תודה אחרת ולחמה. בברייתא שם נאמר בנטמא "וידי נדרו יצא, שהציץ מרצה על הטמא". וכנראה שגירסת אחרת היתה לרבינו. (55) ארבעה מיני לחם באים עם התודה, עשרה עשרה מכל מין, והכהן מרים אחד מכל מין ומניפם, ונאכלים לכהנים (פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות

טעונה לחם אפילו לאחר כפרה. אבל בתמורת תודה, אין טעם לחלק בין נודר לנודב, וכשם שתמורת תודה חובה אינה טעונה לחם לאחר כפרה, כך גם תמורת תודת נדבה. וכן פסק רבינו בפירוש לקמן בהלכה יג, ראה שם. (34) פייסקה אחרונה זו נמשכת לדין ולד תודה בלבד. ובגמרא (שם פ.) נתבאר למה אינו טעון לחם כשהקריבו ראשון, מפני שהולד הוא מותר תודה, וכל מותר תודה אינו טעון לחם. פירושו זה מסלק תמיהתו של הרש"ש בהגהותיו למנחות שם על רבינו, שסותר דברי עצמו בהלכה יג, ונתבלטו בזה החזון-איש ואחרונים אחרים.

ט. הפריש³⁵ תודתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ונמצאו הראשונות והרי שלשתן עומדות: נתפפר בראשונה - שניה אינה טעונה לחם³⁶, שלישית טעונה לחם³⁷; נתפפר בשלישית - שניה אינה טעונה לחם, ראשונה טעונה לחם; נתפפר באמצעית - שתייהן אינן טעונות לחם³⁸.

(35) שם: (36) שהרי היא חליפתה של הראשונה. (37) מפני שאינה חליפתה של הראשונה, אלא של השניה והיא לא הוקרבה. (38) לפי שלשתייהן קשר ישיר עם האמצעית.

י. המפריש מעות³⁹ לתודתו ואבדו, והפריש מעות אחרות תחתיהן, ולא הספיק לקח בהן תודה עד שנמצאו מעות הראשונות - יביא מאלו ומאלו תודה בלחמה, והשאר יביא בהן תודה ואינה טעונה לחם⁴⁰, אבל טעונה נסקים⁴¹. וכן המפריש תודתו ואבדה, והפריש מעות תחתיה ואחר כך נמצאת - יביא במעות תודה בלא לחם⁴². וכן המפריש מעות לתודתו ואבדו, והפריש תודה תחתיהן ואחר כך נמצאו המעות - יביא מן המעות תודה ולחמה⁴³, וזו התודה האחרונה תקרב בלא לחם.

(39) תוספתא שם פרק ח הלכה יא. (40) שדינה כמותר תודה. (41) ככל תודה. (42) פירוש, בראשונה יקריב את האבודה עם הלחם, ואחריה בלי לחם, את השניה שקנה במעות שהפריש. (43) כלומר, מקריבים בתחילה את התודה שקנה בדמים שהופרשו קודם שהפריש את הבהמה לתודה. ואין בדינים אלה סתרה להאמור למעלה בהלכה ח, שיכול להקריב איזו מהן שירצה, כי יש לחלק בין בהמות למעות.

יא. האומר⁴⁴: הרי זו תודה והרי זה לחמה, אבד הלחם - מביא לחם אחר, אבדה התודה - אינו מביא תודה אחרת. מפני שהלחם בא בגלל התודה⁴⁵, ואין התודה באה בגלל הלחם.

(44) שם פ. מימרא של רבא. (45) ולפיכך, אע"פ שאמר "הרי זו", חייב להביא לחם אחר כשהתודה קיימת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהכתוב (ויקרא ז, יב) "על זבח התודה", מלמד שאין הלחם מתקדש עד שתהא זביחתה לשם תודה. (73 משנה שם. וכפי פירושו של רב פפא שם עט. והטעם, מפני שכל הזבחים שמביאים עמהם לחם לומדים מתודה, ובמשנה שם כתוב: וכן שני כבשי עצרת וכו'. ורבינו כאן השמיט דין זה, ולא נתברר למה.

פָּרָק שְׁלִישֵׁי עֶשְׂרִי

1) יבאר המחשבות שפוסלות הקרבנות, ובאי זו עבודה מעבודותיה המחשבה פוסלת.

א. שְׁלֹשׁ מַחְשְׁבוֹת הֵן שְׁפוּסְלוּן אֶת הַקְּרָבָנוֹת, וְאֵלוֹ הֵן: מַחְשְׁבַת שְׁנוּי הַשֵּׁם,² וּמַחְשְׁבַת הַמְּקוֹם, וּמַחְשְׁבַת הַזְּמַן. מַחְשְׁבַת שְׁנוּי הַשֵּׁם פִּיּוּד? זֶה הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבֶחַ שְׁלֹא לְשָׂמוֹ, פְּגוֹן שֶׁהִיָּה עוֹלָה וְיִחָשֵׁב שֶׁהוּא שְׁלָמִים,³ אוֹ יִשְׁחָטְנוּ לְשֵׁם עוֹלָה וְשְׁלָמִים, אוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים וְלְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ שִׁשְׁחַט הַזֶּבֶחַ שְׁלֹא לְשֵׁם בְּעָלָיו - זוֹ הִיא מַחְשְׁבַת שְׁנוּי הַשֵּׁם. מַחְשְׁבַת הַמְּקוֹם פִּיּוּד? פְּגוֹן שִׁשְׁחַט אֶת הַזֶּבֶחַ לְשָׂמוֹ עַל מְנַת לְזֶרֶק דָּמוֹ אוֹ לְהִקְטִיר מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לְהִקְטִיר חוּץ לְעֶזְרָה, אוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לֶאֱכִילָהּ חוּץ לְמִקְוֹם אֲכִילָתוֹ - זוֹ הִיא מַחְשְׁבַת הַמְּקוֹם. וְזָבְחִים שֶׁחָשַׁב בְּהֵן מַחְשְׁבָהּ זוֹ - הֵם הַנִּקְרָאִים זָבְחִים שִׁשְׁחָטוּן חוּץ לְמִקְוֹמָן. מַחְשְׁבַת הַזְּמַן פִּיּוּד? פְּגוֹן שִׁשְׁחַט אֶת הַזֶּבֶחַ לְשָׂמוֹ עַל מְנַת לְזֶרֶק דָּמוֹ מֵאֲחֵר שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה, שְׁאִינוּ זָמַן זְרִיקָתוֹ, אוֹ לְהִקְטִיר מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לְהִקְטִיר לְמִחְרָה מֵאֲחֵר שֶׁיַּעֲלֶה עִמּוֹד הַשֶּׁחֶר, שְׁאִינוּ זָמַן הִקְטָרְתוֹ, אוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לֶאֱכִילָהּ לְאֲחֵר זָמַן הָרָאוּי לֶאֱכִילָתוֹ - זוֹ הִיא מַחְשְׁבַת הַזְּמַן. וְזָבְחִים שֶׁחָשַׁב בְּהֵן מַחְשְׁבָהּ זוֹ - הֵם הַנִּקְרָאִים זָבְחִים שֶׁנִּשְׁחָטוּ חוּץ לְזָמְנָן, וְהֵם הַנִּקְרָאִים פְּגוּל בְּכָל מְקוֹם, וְזֶה פְּגוּל הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה.⁴

2) משנה, זבחים ב, א. כל הזבחים שנזבחו שלא לשמם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח והחטאת (שהם פסולים ממש). (3 ואע"פ ששינוי שעולה שנשחטה שלא לשמה כשרה, כולל אותה רבינו כאן במחשבות הפוסלות, מפני שלא עלתה לשם חובה וחייב להביא אחרת. (4 ויקרא ז, יח: "פיגול יהיה" (ראה ה"ב).

ב. מפני השמועה למדו, שזה שנגמר בתורה: ואם האכל לאכל מבשר זבח שלמיו - אינו מדרג אלא במחשב ובשעת הקרבה שיאכל ממנו בשלישי. והוא הדין לכל קרבן שחשב עליו בשעת מעשיו שיאכל ממנו לאחר זמן הראוי לאכילת אותו קרבן. וכן אם חשב להקטיר ממנו במזבח דבר הראוי להקטרה [לאחר זמן הראוי להקטרה]. כך למדו מפני השמועה: אהד אכילת אדם ואהד אכילת

הלכות יב, יזיח). וארבע חלות אלו נקראות "מורם מתודה".

טו. תודה⁵⁶ שגשחה על שמונים חלות - לא קדשו⁵⁷ ארבעים מתוך שמונים. ואם אמר: יקדשו ארבעים מתוך שמונים - מושך ארבעים⁵⁸ מתוך שמונים ומרים מהם אחת מפל קרבן⁵⁹, והארבעים השניות יפדו⁶⁰ ויצאו לחלין⁶¹.

56) שם מח. וע: מחלוקת חזקיה ור' יוחנן. (57) כר' יוחנן שם. (58) כר' זירא שם, שבוה גם ר' יוחנן מודה, שקדשו ארבעים מתוך שמונים. והמחלוקת היא, כשהביא שמונים עם התודה ולא אמר כלום. (59) מכל מין מארבעת מיני הלחם. ראה למעלה הי"ד. (60) בגמרא שם מח: משמע שבכגון זה הנשארים צריכים פדיון (ויש לשאול, הלא שם המדובר בשתי הלחם שבאים מכספי הקדש, אבל כאן בקרבן יחיד, אם לא קדשו הארבעים הנשארים למה צריכים פדיון? והרי רבינו כתב בפ"ט ממעשה הקרבנות הכ"ד: "ומעשה הלחם של שניהם (נזיר ותודה) חוץ לעזרה". ויצא מזה, שלא נתקדשו בכלי והם חולין גמורים. ואפשר שהמדובר כאן כשהקדיש את כולם בפה, שאמר הרי אלו ללחמי תודה, אלא שבשעת שחיטת התודה אמר יקדשו ארבעים מתוך השמונים). (61) לא פירש רבינו מה יעשה בדמים (ראה למעלה הי"ג).

טז. השוחט⁶² את התודה והיה לחמה חוץ לחומת בית פגיו⁶³ - לא קדש הלחם; אבל אם היה חוץ לעזרה - קדש הלחם אף על פי שאינו לפנים⁶⁴.

62) משנה וגמרא שם עח: (63) חומת הר הבית (רבינו בפירושו על המשנה, וכן פירש רש"י שם. וראה רש"י בבא מציעא ז.צ). (64) בעזרה. כר' יוחנן שם.

יז. שחטה⁶⁵ עד שלא קרמו פני הלחם בפנור, ואפלו קרמו פלן חוץ מאחת מהן - לא קדש הלחם⁶⁶.

65) משנה שם. (66) בגמרא שם משמע, שאם לא נאפה כראוי הרי הוא כפורס, ולמדנו למעלה בהלכה י"ד שאם נפרס אחד כולם פסולים.

יח. שחטה⁶⁷ ונפסלה בשחיתתה במחשבת זמן⁶⁸ או במחשבת מקום⁶⁹ - קדש הלחם⁷⁰. נמצאת בעלת מום⁷¹ או טרפה או ששחטה שלא לשמה⁷² - לא קדש הלחם. וכן הדין באיל נזיר⁷³ עם הלחם שלו.

67) משנה וגמרא שם. (68) חשב לאכלה אחרי יום ויליה. (69) לאכול את המורם חוץ לעזרה או לזרוק את הדם בחוץ (ראה פי"ג ה"א). (70) מפני שהפסול בא עם השחיטה ולא לפני. (71) כחכמים שם. טריפה ובעלת מום פסולין לפני השחיטה. "זה הכלל, כל שפיסולו קודם שחיטה, לא קדש הלחם. פיסולו אחר שחיטה, קדש הלחם". ברייתא שם. (72) אלא לשם קרבן אחר, ואע"פ שפיסולו אחר שחיטה, לא קדש הלחם. בתורת כהנים (פרשת צו פרק יא) דרשו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המחשבה פוסלת אלא בדברים המעכבים את הכפרה, וכל אלו אינם מעכבים. (17) לפני קמיצה, ואין מחשבה פוסלת לפני קמיצה כמו בזבח לפני השחיטה (ראה 'תוספות' זבחים יג, ב – ד"ה זה הכלל). (18) ראה ההערה הקודמת.

ח. וכן המחשב באחת מארבע עבודות אלו או בכלן מחשבה אחרת חוץ משלש מחשבות אלו - אין אותה המחשבה מפסדת פלוס. כיצד? המחשב בשעת שחיטה וקבלה והולכה וזריקה להניח דם הזבח או אמוריו למחר או להוציאן חוץ לעזרה¹⁹, או שחשב לזרק הדם על הכבש שלא כנגד היסוד, או לתן את הנתנין למעלה למטה ואת הנתנין למטה למעלה, או לתן דמים הנתנין במזבח החיצון במזבח הפנימי או את הנתנין בפנימי החיצון, או להכניס דם החטאת לפנים, או שחשב שיאכלו הזבח טמאים או שאר הפסולין לאכילה, או שיקריבום טמאים או שאר הפסולין לעבודה, או לערב דם הזבח בדם הפסולין, או שחשב לשבר עצמות הפסח ולאכל ממנו נא, או שחשב לשרף חטאות הנשרפות חוץ לזמנן או חוץ למקומן - בכל אלו המחשבות וכיוצא בהן הזבח פסול. וכן אם חשב בשעת קמיצת המנחה ובשעת נתינתו לפלי ובשעת הולכתו ובשעת זריקתו על האש להניח קמצה או לבנותה למחר או להוציאו לחוץ - הרי זו פשעה.

(19) כחכמים במשנה, זבחים לה, ב – בניגוד לדעת רבי יהודה, הפוסל בשלושה אלה. (20) כל הדינים שנמנו כאן חוץ מדיני חטאת הנשרפת, נשנו שם לה, ב. ולו, א – בלי מחלוקת. דיני חטאת הנשרפת, שנינו בברייתא שם לה, א.

ט. כבר בארנו²¹, שהולכה שלא כנגל - אינה הולכה, לפיכך אין המחשבה פוסלת בה. והמהלך במקום שאינו צריך - הרי זו הולכה, והמחשבה פוסלת בה. כיצד? קבל הדם והוא עומד במקומו ופשט ידו לזרקו על המזבח²², וחשב בעת שפשט ידו בדם - אין המחשבה פוסלת בה; אבל אם קבל הדם בפנים ולא הלה בו לגבי המזבח, אלא הלה בו והוציאו לחוץ²³, וחשב בשעת הלוכו לחוץ במחשבת הזמן וכיוצא בה - הרי זו פוסלת²⁴.

(21) למעלה פ"א הכ"ג. (22) זוהי הולכה שלא כנגל. (23) זבחים טו, ב – לא מחוץ לעזרה אלא ריחוק מן המזבח (רש"י שם). (24) מחלוקת תנא-קמא ורבי אלעזר שם יג, א. ופסק כתנא-קמא. (כסף-משנה. לפי גירסתנו בסוגיה שם טו, ב – משמע שהמחשבה פוסלת רק בשעת החזרתו למזבח אחרי שהריקו, אבל בהולכה המרחיקה מן המזבח לא, וכן דעת רש"י שם. ואולי גירסה אחרת היתה לעיני רבינו. ראה ברטנורא בפירושו על המשנה, שם).

מזבח⁷, אם חשב עליהן אחר זמנן - הרי הקרבן פגול.

(5) שם. (6) שם כט. (7) שם כח. התורה כתבה: "ואם האכל יאכל", שתי אכילות משמע.

ג. אבל קרבן שלא נפסדה מחשבתו, אלא נזרק דמו על המזבח והולכתו ונשאר ממנו לאחר זמן אכילתו - אותו הנשאר נקרא נותר, ואסור לאכלו, והקרבן כבר נרצה וכפר. הרי הוא אמר בדם: ואני נתתי לכם על המזבח לכפר - בין שהגיע דם למזבח והולכתו נתפסרו הפעלים ונרצה הקרבן. לפיכך אין מתפגל אלא דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח⁸, כמו שיתבאר⁹. אחד זבח שחשב בו אחת משלש מחשבות אלו בשעת שחיטה, או שחשב בשעת קבלת הדם, או בשעת הולכתו למזבח, או בעת זריקתו על המזבח.

(8) משנה, שם מג, א. (9) לקמן פ"ח ה"ז, ע"י"ש. (10) משנה, זבחים יג, א. "שהזבח נפסל בארבעה דברים וכו'".

ד. נמצאת למד, שבארבע עבודות¹⁰ הזבח נפסל במחשבה: בשחיטה, ובקבלה, ובהולכת הדם, ובזריקתו על המזבח.

ה. והעוף - בשני דברים¹¹: במליקה, ובמצוי הדם¹².

(11) משנה, שם סד, ב. וס"ה, א. (12) רבינו סובר שמחשבה פוסלת במצוי הדם בין בעולת העוף ובין בחטאת העוף, ואע"פ שחטאת העוף טעונה הזאה, וזה בהתאם לדעתו בפ"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ז, שמיצוי בחטאת העוף מעכב, ולפיכך הוא גמר ההזאה, וכן במשנה שם שנינו בחטאת העוף "מיצה דמה שלא לשמה – פסול".

ו. והמנחות הנקמצות - בארבעה¹³: בקמיצה¹⁴, ובנתינת הקמץ בכלי שרת¹⁵, ובהולכת הקמץ למזבח, ובזריקתו על האש.

(13) משנה, מנחות יב, א. (14) דומה לשחיטה בזבח, השחיטה מפרידה בין חלק מזבח (הדם) לכשר, וגם הקומץ כן (רש"י זבחים יג:). (15) דומה לקבלת הדם.

ז. אבל אם חשב בדברים אחרים חוץ מאלו¹⁶, כגון שחשב בשעת הפשט או בשעת נתינת או בשעת הולכת אמורין למזבח, או בשעת בלילת המנחה¹⁷ או בשעת הגשתה¹⁸, וכיוצא בדברים אלו - אין אותה המחשבה מועלת פלוס. בין שהיתה מחשבת שנוי השם, בין מחשבת המקום, בין מחשבת הזמן.

(16) בתורת כהנים' פרשת צו פ"ב ה"ד – למדו, שאין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז תשרי - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- אֵין מַחֲשַׁבְתּוֹ מוֹעֵלֶת, שְׁהִירִי אֵינָה דָּבָר הָרְאוּי לְעִבּוּדָה⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁸.

5) שכל המנחות האחרות באות מן החטים. רבינו גורס בגמרא שם "דחידוש הוא" פירוש, מנחה זו דינה יוצא מן הכלל, שבאה מן השעורים, ואף על פי שמנחת סוטה באה גם מן השעורים, אינה דומה למנחת העומר שבאה גריסיים גסים אבל מנחת סוטה היא קמח (רש"י), והראב"ד גורס "חדש היא" פירוש באה מן התבואה החדשה, אבל שאר המנחות אסור להביאן מתבואה חדשה עד הקרבת שתי הלחם בשבועות. 6) מנחת סוטה שקינא לה בעלה, ואמרה תורה (במדבר ה, טו) ולא יתן עליה לבונה. במנחות ד. למדו מן המקרא שאם עשאה שלא לשמה פסולה כחטאת. 7) מפני שיש עליה לבונה. 8) כגון חיסר שמנה, ריבה שמנה ופסולים אחרים שנמנו למעלה בפרק יא.

ד. בְּמָקוֹם הָרְאוּי לְעִבּוּדָה פִּיּוּצָא? מִזְבַּח שְׁנַפְנָם וְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבֶּת זָמַן אוּ מַחֲשַׁבֶּת מְקוֹם - לֹא פִּסְלֵי הַזְבַּח בְּמַחֲשַׁבָה זו, שְׁהִירִי אֵין הַמְקוֹם עֲתָה רְאוּי לְעִבּוּדָה¹⁰. קָמֵץ אֶת הַמִּנְחָה בַּחוּץ¹¹ וְחֹשֶׁב בְּשַׁעַת קְמִיצָה מַחֲשַׁבֶּת זָמַן אוּ מַחֲשַׁבֶּת מְקוֹם - אֵין מַחֲשַׁבָה זו כְּלוּם.

9) בזבחים נט. למדו מהכתוב (שמות כ): "וזבחת עליו" כשהוא שלם ולא כשהוא חסר (וראה למעלה פרק ג הלכה כ"ב). 10) ואף על פי שיהיה ראוי לעבודה אחרי שיתקנהו. 11) חוץ לעזרה.

ה. אֵלוֹ דְּבָרִים¹² שְׂאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה מִן הַקְּרִבָּנוֹת וְרְאוּיִין לְהַקְטִירָה: הַדָּם¹³ וְהָאֲמוּרִין וּבֶשֶׂר הַעוֹלָה, וְהַקְּמִץ וְהַלְבוּנָה מִן הַמִּנְחוֹת הַנִּקְמָצוֹת.

12) הלכות ה"ז משמשות הקדמה להלכות הבאות אחריהן. 13) אף על פי שאין מקטירים את הדם אלא זורקים אותו, כלל אותו רבינו בין הראויים להקטרה מפני שהוא אכילת מזבח.

ו. וְאֵלוֹ רְאוּיִין לְאֲכִילָה וְאֵינָן רְאוּיִין לְהַקְטִירָה: הַבֶּשֶׂר הַנֶּאֱכָל מִפְּלֵי הַזְבָּחִים, בֵּין הַנֶּאֱכָל לַפְּהִינִים¹⁴ בֵּין הַנֶּאֱכָל לְכָל אֲדָם, וְשִׁירֵי הַמִּנְחוֹת, וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים.

14) בשר חטאות ואשמות וחזה ושוק של קדשים קלים.

ז. וְאֵלוֹ דְּבָרִים שְׂאִינָן רְאוּיִין לֹא לְאֲכִילָה וְלֹא לְהַקְטִירָה: בֶּשֶׂר חֲטָאת הַנִּשְׂרָפֶת¹⁵, וְהַעוֹר שֶׁל בְּהֵמָה כְּלוּ, חוּץ מֵעוֹר הָאֵלֶּה¹⁶ שֶׁהוּא [רְאוּי] לְאֲכִילָה. אֲבָל הַמְרָאָה, וְהוּא הַקְּרוֹם הַדָּק הַדָּבֵק בְּעוֹר וּמִבְּדִיל בֵּינוֹ וּבֵין הַבֶּשֶׂר - אֵינּוּ רְאוּי לְאֲכִילָה. וְכֵן הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְּרָנִים וְהַתְּלָפִים, וְהַנּוֹצָה שֶׁל עוֹף וְהַצְּפָרְנִים וְהַחֲרָטוּם שֶׁלוֹ, וְרֹאשֵׁי אֲגָפִים וְרֹאשׁ הַזָּנָב. אֲפֹלוּ מְקוֹמוֹת הַרְפִּים מִפְּלֵי אֵלוֹ הַדְּבֻקִים

~ יום חמישי כ"ז תשרי ~

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

1) יבאר אם המחשבה הולכת אחר העובד או אחר הבעל, אין המחשבה מועלת אלא בהראוי לעבודה ובדבר הראוי לה.

א. אֵין הַמַּחֲשַׁבָה הוֹלֶכֶת אֶלָּא אַחַר הָעוֹבֵד, אֲבָל מַחֲשַׁבֶּת בְּעַל הַקְּרָבָן אֵינָה מוֹעֵלֶת כְּלוּם². אֲפֹלוּ שְׂמַעְנֵי הַבְּעָלִים שְׂפָגְלוּ, וְהִזְתָּה מַחֲשַׁבֶּת הָעוֹבֵד נְכוּנָה - הִירִי זֶה כְּשֶׁר.

2) ובמדרש רבה (ויקרא כב, ז) "תני ר' ישמעאל אף על פי שהבעלים יושבים ומחשבים כל היום אין הכל הולך אלא אחר השוחט".

ב. וְאֵין הַמַּחֲשַׁבָה מוֹעֵלֶת אֶלָּא מִמִּי שֶׁהוּא רְאוּי לְעִבּוּדָה, וּבְדָבָר הָרְאוּי לְעִבּוּדָה, וּבְמָקוֹם רְאוּי לְעִבּוּדָה. מִמִּי שֶׁהוּא רְאוּי בִּיצֵד? אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לְעִבּוּדָה שֶׁקָּבַל הָדָם אוּ הוֹלִיף אוּ זָרַק, וְחֹשֶׁב בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה מַחֲשַׁבֶּת מְקוֹם אוּ מַחֲשַׁבֶּת הַזָּמַן - לֹא פִּסְלֵי בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, לְפִי שְׂאִינּוּ רְאוּי לְעִבּוּדָה. וְאוֹתוֹ הָדָם שֶׁקָּבַל אוּ שֶׁזָּרַק מִקְצָתוֹ - לְשִׁפּוֹף לְאַמָּה³. וְאִם נִשְׂאָר הָדָם הַנֶּפֶשׁ - יַחֲזוֹר הָרְאוּי לְעִבּוּדָה וּיִקְבַּל בְּמַחֲשַׁבָה נְכוּנָה. אֲבָל אִם חֹשֶׁב הַפְּסוּל בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה - פִּסְלֵי בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ; שֶׁהַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בַּפְּסוּלִין, כְּמוֹ שְׂבֻאֲרָנוּ. יֵשׁ קְרִבָּנוֹת, שְׂאִם נַעֲשׂוּ שְׂלֹא לְשִׁמּוֹן - כְּשִׁרִין, כְּמוֹ שְׂחִיטָתָאֵר. לְפִיכֵן, אִם קָבַל הָדָם כִּהֵן זֶה שְׂאִינּוּ רְאוּי לְעִבּוּדָה אוּ הוֹלִיכּוֹ אוּ זָרַקוּ - פִּסְלֵי הַזְבַּח, כְּאֵלוֹ עֲשָׂאֵהוּ לְשִׁמּוֹ שֶׁהוּא פְּסוּל. וְאִם עַל פִּי שִׁישׁ הָדָם הַנֶּפֶשׁ, וְיַחֲזוֹר הַבֶּשֶׂר וְקָבַל וְזָרַק - כְּבָר נִפְסַל הַזְבַּח⁴. וְלֹא מִפְּנֵי מַחֲשַׁבֶּת שְׂנוּי הַשֵּׁם פִּסְלֵי אוֹתוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּסוּל לְעִבּוּדָה, כְּמוֹ שְׂבֻאֲרָנוּ.

3) למרוב שברצפת העזרה והדם יוצא לחוץ. ולמה לא יזרוק כשר מן הדם שנשאר אחר זריקת הפסול, שהרי פסול אינו עושה שיריים? דעת רבינו שרק הדם שנשאר בצוואר הבהמה אינו שיריים אבל הדם שנשאר במזרק - שיריים הוא. וראה למעלה פרק א הלכה כז, שבזריקה שלא כהלכתה גם הדם שבמזרק כשר. ואולי כאן הזריקה היא כהלכתה, מפני שהמחשבה אינה מועילה. 4) הכוונה לטמא שעושה שיריים, אבל בשאר פסולים יחזור הכשר ויקבל.

ג. בְּדָבָר הָרְאוּי לְעִבּוּדָה פִּיּוּצָא? מִנְחַת הָעֹמֶר שְׂקִמְצָה שְׂלֹא לְשִׁמָּה - הִירִי זֶה כְּמִי שְׂנַעֲשִׂית לְשִׁמָּה וְשִׁירֵיהָ נִאֲכָלִין; מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִן הַשְּׁעוּרִים, וְאֵין הַשְּׁעוּרִים דָּבָר הָרְאוּי לְשִׂאֵר קְרִבָּנוֹת⁵. וְכֵן הַמַּחֲשַׁב בְּמִנְחַת קְנָאוֹת⁶ וְהַלְבוּנָה עֲלֶיהָ קָדָם שִׁלְקַט הַלְבוּנָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במחשבת מקום - הזבח פשר. חשב לאכל פחצי זית בחוץ ולהקטיר פחצי זית בחוץ, או שחשב לאכל פחצי זית אחר זמן אכילה ולהקטיר פחצי זית אחר זמן הקטרה - הזבח פשר; שאין אכילה והקטרה מצטרפין. ואם הוציאו בלשון אכילה ואמר: שיאכל פחצי זית ותאכל האש חצי זית - הרי אלו מצטרפין; לשון אכילה אחד הוא. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית, וחזר וחשב על חצי זית אחר באותה המחשבה - הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל פחצי זית ושתאכל בהמה או חיה פחצי זית, בין במחשבת מקום בין במחשבת זמן - הרי אלו מצטרפין; ששם אכילה אחד הוא²⁴. חשב על פזית שיאכלוהו שנים - הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל פזית ביותר מפדי אכילת פרס²⁵ - הרי זה מצטרף. חשב בשעת זביחה לאכל פחצי זית ובשעת זריקה לאכל פחצי זית - הרי אלו מצטרפין, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן. וכן אם חשב על פזית²⁶ בשעת קבלה ועל פזית בשעת הולכה; שארבע העבודות מצטרפות והרי הן פעבודה אחת. חשב להקטיר פחצי זית מן הקמץ וכחצי זית מן הלבונה - הרי אלו מצטרפין; שהלבונה עם הקמץ למנחה פאמורין לזבח. לפיכך, אם חשב להקטיר פזית מן הלבונה חוץ לזמנו - הרי זה פגול, כמו שנתבאר. אחד המחשב לזרק דם הזבח בלוי בחוץ או למחר, או שחשב לזרק מקצת דמו בחוץ או למחר - פיון שחשב על פדי הזיה מן הדם פסול²⁷.

(24) מפני שאכילת כלבים נקראת אכילה, שנאמר (מלכים ב' ט, י'): ואת איזבל יאכלו הכלבים. (25) זמן אכילת שלוש ביצים. (26) צריך להיות: "כחצי זית" (כסף משנה). (27) כלומר, בחוץ כדינו - פסול, ולמחר כדינו - פיגול.

פרק חמשה עשר

(1) יבאר הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם.

א. כל הזבחים² שנשחטו במחשבת שינוי השם, בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור³ - פשרים, אלא שלא עלו לפעלים לשם חובה⁴; חוץ מן החטאת והפסח, שאם נעשו במחשבת שינוי השם - פסולין⁵. ואחד המשנה שם הזבח בשעת שחיטה או בשעת קבלה או בשעת הולכה או בזריקה⁶, כמו שבארנו⁷. פיצד לא עלו לשם חובה? פגון ששחט עולה לשם שלמים - לא עלתה לפעלים לא משום עולה שהם תביין בה ולא משום שלמים, אלא תביין להביא זבח אחר. וכן אם שחט עולת ראובן לשם שמעון⁸ - לא עלתה לא לראובן ולא לשמעון. במה דברים אמורים? בשעקר שם הזבח פדון; אבל אם טעה⁹ ודמה שזו העולה שלמים היא, ועשה כל עבודותיה

בפשר, שאלו יתחכו מן החי יבצבץ הדם ויצא, הואיל ואינן חשובין - נקראים דבר שאינו ראוי לאכילה לענגן הקרבנות. וכן המרק והמבלין, והשליל¹⁷ והשליא¹⁸ וביצת העוף, והבשר שפולטתו הספין בשעת הפשט וישאר מדבק בעור, והוא הנקרא אלל - כל אלו אינן חשובין לענגן מחשבת הקרבנות, והרי הן פדבר שאין ראוי לאכילה.

(15) כולה במקום המיוחד לכך בעזרה אחר הקטרת אימוריה למזבח. (16) במשנה קכב. "העור שתחת האליה". (17) עובר שנמצא במעי הבהמה השחוטתה ורוב האנשים אינם אוכלים אותו. (18) העור שהעובר מונח בו ויוצא אחר הלידה.

ח. ומחשבין על דבר העומד לאבוד או על דבר העומד לשורפה¹⁹. המחשב באחת מאותן ארבע העבודות או בכלל לאכל דבר שאין דרכו לאכילה או להקטיר דבר שאין דרכו להקטרה, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן - הזבח פשר. פיצד? חשב לשתות מדם הזבח או לאכל מאמריו או מן הקמץ ומן הלבונה בחוץ או למחר, או שחשב להקטיר מבשר הזבח או משיירי המנחה בחוץ או למחר - הרי הזבח פשר. וכן אם חשב לאכל או להקטיר מן העור ומן העצמות והגידין והמרק או האלל ופיוצא בהן, בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום - הזבח פשר. וכן אם חשב לאכל מפרים ושעירים הנשרפין בחוץ או למחר - הרי הן פשרים²⁰. וכן כל פיוצא בזה.

(19) אין הכוונה לדבר שמצוה לשורפו, אלא לדבר שסופו להישרף או ליאבד, ובשעה שמחשב עליו הוא עודנו קיים. (20) "חישב באכילת פרים ובשריפתם לא עשה ולא כלום". כאן אנו עומדים ביני מחשבת אכילה בדברים שאינם ראויים לאכילה ולכן מקומו של דין זה כאן, אבל חישב בשריפתם, שזו היא מצוותם, אין מקומו כאן אלא בפרק יג.

ט. חשב שיאכלו הטמאים או הפסולין מדבר הראוי לאכילה או שיקטירו הטמאים או הפסולין מדבר הראוי להקטרה חוץ לזמן אכילה והקטרה - הזבח פגול²¹, כמו שבארנו²². חוץ למקום אכילה והקטרה - הרי זה פסול²³ ואינו פגול.

(21) והאוכלו חייב כרת, והטעם, מפני שאכילת טמאים ופסולים נקראת אכילה, ולפיכך המחשבה באכילתם פוסלת. (22) בהלכה א, שמחשבת חוץ לזמנו היא פיגול. (23) ואין חייבים כרת על אכילתו.

י. אין אכילה פחותה מפזית, ולא הקטרה פחותה מפזית. לפיכך, המחשב לאכל מדבר הראוי לאכילה פחות מפזית או שחשב להקטיר מדבר הראוי להקטרה פחות מפזית, בין במחשבת זמן בין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז תשרי - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲשִׂיתוּ לְשֵׁם פֶּסַח. וְנֹאמַר: וְאִמְרַתֶּם זִבְחַ פֶּסַח הוּא לִי - שֶׁתְּהִיָּה זְבִיחַתוֹ לְשֵׁם פֶּסַח. הֲאֵם שְׁנֵה שְׁמוֹ אוֹ שֵׁם בְּעָלָיו - פֶּסוּל. וּבִמְנַחַת חוֹטֵא הוּא אוֹמֵר: מְנַחָה הִיא, וּבִמְנַחַת סוֹטָה נֹאמַר: כִּי מְנַחַת קָנָאת הִיא - שִׁיחֵיו כָּל מַעֲשֵׂיהֶן לְשִׁמּוֹן.¹⁹

~ נקודות משיחות קודש ~

"אָסוּר לְחַשֵּׁב בְּקִדְשִׁים מַחֲשָׁבָה שְׂאִינָה נְכוּנָה... לְפִיכָּה, זִבְחַ שְׁשִׁחְטוֹ שְׂלֵא לְשִׁמּוֹ... בֵּין בְּזוּדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - חֵיב לְהַשְׁלִים שְׂאֵר עֲבוּדוֹת לְשִׁמּוֹן..."

כלומר, אע"פ שהקרבת נפסל כבר בעבודה הראשונה "חייב להשלים שאר העבודות לשמן", ואפילו אם עשה שלוש עבודות במחשבת שינוי השם "חייב לזרוק במחשבה נכונה", כי ישנו חיוב על כל עבודה ועבודה שתהיה לשמה.

ויש לחקור בזה, מה יהיה הדין בחטאת (שקודמת לעולה) ששחטה שלא לשמה ונפסלה, האם גם אז קודמין כל עבודותיה לעולה או שכיון שנפסלה אפשר לאחר שאר עבודותיה לאחרי העולה. ולהעיר שחקירה זו שייכת רק לחטאת שקדמה לעולה מצד דין נוסף, משא"כ בקדימה המוכרחת מצד עצם חיוב הקרבן, כמו קדימת העומר לכבש הבא עמו, שתי הלחם לשני הכבשים, פשוט שאם נפסל בשחיטה, נשאר סדר ההקרבה כדינו. ומסתבר שכן הדין בקדימת החטאת לעולה, ויש לעיין בדבר.

עניין הקרבנות ישנו גם בנפש האדם, וההוראה מהלכה זו היא שגם אם פרט מסויים היה שלא כדבעי, ולא עוד אלא שנכשל בכמה וכמה עניינים עד שרוב העבודות נעשו שלא כדבעי, מכל-מקום העניין שבא אחר-כך - חייב להיות "במחשבה נכונה".

(על-פי י"ן מלכות' ספר עבודה סימן נו מתוך רמב"ם "פרס המלך")

16) לקמן פרק יח הלכה א, ראה שם הערות. 17) מימרא של רבא שם ז: 18) הזהיר עליהם ביותר. 19) שם ז. ומנחות ד.

ד. חֲטָאת שְׁשִׁחְטָה לְשֵׁם זִבְחַ אַחֵר, כְּגוֹן שְׁשִׁחְטָה לְשֵׁם עוֹלָה אוֹ לְשֵׁם אֶשֶׁם אוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים - פֶּסוּלָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. אָבָל אִם שְׁחָטָה לְשֵׁם חֲלִין - הָרִי זוֹ כְּפֶשֶׁרָה²⁰, וְלֹא עֲלֵתָה לְבַעֲלִים²¹.

20) זבחים מו: 21) כפירושו של אב"י שם.

ה. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁהַקִּדְשִׁים מְחֻלְלִין קִדְשִׁים, וְאִין חֲלִין מְחֻלְלִין קִדְשִׁים²².

22) שם למדו זה מהכתוב. ורבינו סובר שהדין הוא הלכה למה מסיני, והסמיכוהו על הכתוב. ראה הקדמת רבינו לפירושו על המשנה חלק א מחלקי הדינים.

לְשֵׁם שְׁלָמִים - עֲלֵתָה לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה. וְכֵן הַחֲטָאת וְהַפֶּסַח שֶׁעֲשָׂאן בְּמַחֲשַׁבְתָּ שְׁנוּי הַשֵּׁם בְּטָעוּת - כְּשֵׁרִים. שֶׁעֲקִירָה בְּטָעוּת - אֵינָה עֲקִירָה. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף¹⁰ שֶׁמְלַקָּה אוֹ שֶׁמְצִיָּה דָמָה בְּמַחֲשַׁבְתָּ שְׁנוּי הַשֵּׁם - כְּפֶשֶׁרָה, וְלֹא עֲלֵתָה לְבַעֲלִים. וְחֲטָאת הָעוֹף - פֶּסוּלָה¹¹.

(2) משנה זבחים ב. 3) שם ד. שינוי קודש (שינוי השם) ישנו בציבור (רבינו בפירושו על המשנה שם כתב, ששינוי השם בקרבנות ציבור עלול לשם חובה, כנראה חזר בו כאן, מפני שזה מנוגד לכמה מקומות בגמרא. ראה תוספות ר' עקיבא איגר שם. וצ"ע. 4) לקמן מפרש. 5) משנה שם. ובגמרא שם ז: דרשו דין זה מן המקרא, ראה הלכה ג. 6) משנה שם יג. 7) למעלה פרק יג הלכה ד. 8) זה נקרא "שינוי בעלים" ופוסל בשחיטה, קבלה והולכה על-מנת לזרוק דמו לשם אחר או בחישוב בשעת זריקה שזורק לשם אחר, אבל שחיטה קבלה והולכה לשם אחר כשרים ועלו לשם חובה (שם ד. ופסחים ס:), ראה משנה-למלך כאן. 9) מנחות מט. פסק כרבא (הכסף-משנה גורס "רבא") וגם סתמא דגמרא פסחים עב: עומדת בש"ט זו. 10) משנה זבחים סד: אע"פ שהיא נעשית למעלה כחטאת בהמה. 11) שם.

ב. וְכֵן¹² כָּל הַמְּנַחֲתוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּמַחֲשַׁבְתָּ שְׁנוּי הַשֵּׁם - כְּשֵׁרֹת, וְלֹא עָלוּ לְבַעֲלִים; חוּץ מְנַחַת חוֹטֵא וּמְנַחַת קְנָאוֹת¹³, שְׂאֵם חֵשֵׁב בְּאַחַת מְאַרְבַּע עֲבוּדוֹת¹⁴ שֶׁלָּהֶן מַחֲשַׁבְתָּ שְׁנוּי הַשֵּׁם - פֶּסוּלוֹת. שְׁנוּי הַשֵּׁם בְּמְנַחָה כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקָּמִין מְנַחַת נְדָבָה לְשֵׁם מְנַחַת חוֹטֵא, אוֹ מְרַחֶשֶׁת¹⁵ לְשֵׁם מְחַבֵּת, אוֹ מְחַבֵּת לְשֵׁם מְרַחֶשֶׁת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

12) מנחות ב. 13) מנחת סוטה, שתי אלו דינן כחטאת, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה. 14) קמיצה, נתינה בכלי שרת, הולכה, הקטרה על המזבח (משנה שם יב. וראה למעלה פרק יג הלכה ו). 15) פרטי דיני מרחשת ומחבת, נתבארו בפרק יג מהלכות מעשה הקרבנות.

ג. אָסוּר לְחַשֵּׁב בְּקִדְשִׁים מַחֲשָׁבָה שְׂאִינָה נְכוּנָה, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר¹⁶. לְפִיכָּה, זִבְחַ שְׁשִׁחְטוֹ שְׂלֵא לְשִׁמּוֹ אוֹ מְנַחָה שֶׁקָּמִיָּה שְׂלֵא לְשִׁמּוֹ, בֵּין בְּזוּדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - חֵיב לְהַשְׁלִים שְׂאֵר עֲבוּדוֹת לְשִׁמּוֹן. אִפְלוּ שְׁחָט וְקָבַל וְהוֹלִיךְ בְּמַחֲשַׁבְתָּ שְׁנוּי הַשֵּׁם - חֵיב לְזָרֵק בְּמַחֲשָׁבָה נְכוּנָה¹⁷. וּמִפְּנֵי מָה נִשְׁתַּנָּה דִּין הַחֲטָאת וְהַפֶּסַח מִכָּל הַזְּבָחִים, וְדִין מְנַחַת חוֹטֵא וּמְנַחַת קְנָאוֹת מִכָּל הַמְּנַחֲחוֹת? מִפְּנֵי שֶׁעֵינָן עֲלֵיהֶם הַפְּתוּב¹⁸. הָרִי הוּא אוֹמֵר בְּחֲטָאת: וְשְׁחָט אֹתָהּ לְחֲטָאת - שֶׁתְּהִיָּה שְׁחִיטָה לְשֵׁם חֲטָאת. וְכֵן שְׂאֵר עֲבוּדוֹתֶיהָ לְשִׁמּוֹ. וְנֹאמַר: עַל חֲטָאתוֹ - שֶׁתַּעֲשֶׂה לְשֵׁם אוֹתוֹ הַחֲטָא. וְנֹאמַר: וְכִפֹּר עָלָיו - שֶׁתְּהִיָּה לְשֵׁם בְּעָלֶיהָ. וְנֹאמַר בְּפֶסַח: וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח לִי אֱלֹהֶיךָ - שֶׁתְּהִיָּה כָּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דְּבָרִים אֲמֹרִים? שִׁשְׁחָטוּ בְּזִמְנֹו, שֶׁהוּא יוֹם אֲרֻבַּעָה
עֶשֶׂר בְּנִיטָן. אֲפִלוּ שִׁחָטוּ בְּשַׁחֲרִית³⁵ בְּמַחְשַׁבַת שְׁנוֹי
הַשֶּׁם - פְּסוּל. אֲבָל אִם שִׁחָטוּ שְׁלֹא בְּזִמְנֹו בְּמַחְשַׁבָה
שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ - כֶּשֶׁר; שְׁלֹא לְשֶׁם בְּעֵלְיוֹ³⁶ - נִעְשָׂה
כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ בְּעֵלִים³⁷ בְּזִמְנֹו וּפְסוּל.

(33 שם יג: 34) לא מצאתי מקור לדין זה. ואדרבה,
המשנה כוללת חטאת ופסח יחד, ומשמע שדינם שווה.
ובחטאת פסק רבינו עצמו (למעלה הלכה ד) לשם חולין
כשרה (בכסף-משנה מנמק דין זה מפני שנאמר בו "לה",
משמע שצריך לזבוח לשם ה' ולא לשם חולין). (35) פסק
כבן-בתירה שם יא: נגד דעת ר' יהושע, מפני שבגמרא יש
שקלא-וטרוא בדברי בן בתירה. (36) שלא בזמנו.
(37) נקט לשון הגמרא (פסחים סא.). והפירוש, כשחט שלא
לשם בעלים (ראה למעלה הלכה א הערה ז).

יב. פֶּסַח שִׁשְׁחָטוּ לְשִׁמּוֹ בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר קֳדָם הַצֹּחַת
- פְּסוּל, לְפִי שֶׁאֵינוֹ זִמְנֹו³⁸, עֲבָרָה שְׁנִיתוֹ³⁹ וּשְׁחָטוּ
בְּזִמְנֹו לְשֶׁם פֶּסַח, וְכֵן הַשֹּׁחֵט שֶׁאֵר זִבְחִים לְשֶׁם
פֶּסַח, אֲפִלוּ שִׁחָטָן אַחַר הַצֹּחַת - הֲרִי אֵלוֹ כְּשֵׁרִים⁴⁰,
וְלֹא עָלוּ לְבַעֲלִים לְשֶׁם חוֹבָה.

(38) ר' יוחנן שם יב. בדעת בן-בתירה. (39) ופסולה לקרבן
פסח. (40) כר' יהושע שם יא.

יג. תוֹדָה⁴¹ שִׁשְׁחָטָה לְשֶׁם שְׁלָמִים - עֲלֵתָה לְבַעֲלִים;
וּשְׁלָמִים שִׁשְׁחָטָן לְשֶׁם תוֹדָה - לֹא עָלוּ לְבַעֲלִים.
לְפִי שֶׁהַתוֹדָה נִקְרָאת שְׁלָמִים⁴², וּשְׁלָמִים לֹא נִקְרָאוּ
תוֹדָה.

(41) זבחים ד. (42) שנאמר (ויקרא ז, טו): "זבח תודת
שלמיו", משמע שהתודה היא שלמים, שם.

יד. עוֹלָה שִׁשְׁחָטָה עַל מִי שֶׁאֵינוֹ מְחִיב קֶרְבָּן כָּלֵל
- לֹא עֲלֵתָה לְבַעֲלִים, שֶׁהֲרִי שִׁחָטָה שְׁלֹא לְשֶׁם
בְּעֵלְיָהּ. וְאִף עַל פִּי שֶׁזֶה שִׁשְׁחָטָה לְשִׁמּוֹ אֵינוֹ מְחִיב
כָּלוּם בְּעֵנְיָנוּ, אִי אֲפֶשֶׁר שְׁלֹא יִהְיֶה חֵיב כְּפָרָה
לְשָׁמִים; שֶׁאֵין לָךְ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹא עֶבֶר מֵעוֹלָם
עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה⁴³.

(43) ראה הלכה ט, הערה ל.

טו. עוֹלָה הַבָּא לְאַחַר מִיתָה⁴⁴ שֶׁעֲשָׂאָה שְׁלֹא לְשֶׁם
בְּעֵלְיָהּ - עֲלֵתָה לְבַעֲלִים⁴⁵ לְשֶׁם חוֹבָה⁴⁶, שֶׁאֵין
בְּעֵלִים לְאַחַר מִיתָה.

(44) שמתו בעליה והיורשים מקריבים אותה. (45) שם ז:
(46) ואין היורש מחוייב להביא אחרת, אפילו כשהמוריש
אמר "הרי עלי עולה".

טז. שְׁנוֹי כְּכֹשֵׁי עֲצֵרֶת⁴⁷ שִׁשְׁחָטָן לְשֶׁם אֵילִים - לֹא
עָלוּ לְצַבּוֹר⁴⁸ לְשֶׁם חוֹבָה⁴⁹. וְאִם דָּמָה שֶׁהֵן אֵילִים
וּשְׁחָטָן לְשֶׁם אֵילִים - עָלוּ לָהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲקִירָה
בְּטַעֲוֹת⁵⁰.

ו. שִׁחָטָה לְשֶׁם חֲטָא אַחַר, כְּגוֹן שֶׁבָּאָה עַל אֲכִילַת
חֵלֶב וּשְׁחָטָה עַל אֲכִילַת דָּם - פְּסוּלָה²³.

(23) כרב אחא בריה דרבא, שם ט:

ז. שִׁחָטָה לְשֶׁם אָדָם אַחַר שֶׁהוּא מְחִיב חֲטָאת, אֲפִלוּ
חֲטָאת שְׁאִינָה קְבוּעָה²⁴ - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה²⁵.

(24) כגון אם נכנס טמא למקדש שמביא קרבן עולה ויורד.
היינו, עשיר - מביא בהמה. ועני - שני עופות, ועני מדוכא
- סולת. (25) בעיא של רבא שם שלא נפשטה.

ח. אֲבָל אִם שִׁחָטָה לְשֶׁם אַחַד שֶׁהוּא מְחִיב עוֹלָה -
הֲרִי זֶה כְּשֵׁרָה²⁶, וְלֹא עֲלֵתָה לְבַעֲלִים²⁷. וְכֶפֶר עָלָיו -
וְלֹא עַל חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מְחִיב חֲטָאת כְּמוֹתוֹ²⁸.

(26) מימרא של רבא שם ג: ויש גורסים "רב". (27) רבינו
מדמה זה לדין לשם חולין שבהלכה ד. דעת רבינו, שכל
אלו המחשבות שיש בהן שינוי מהששה דברים שנשנו
במשנה שם, אפילו אלו שאינן פוסלות את החטאת, לא
עלתה לשם חובה. וכן יש לדייק מדברי אביו שם.
(28) פירוש, שינוי בעלים למדנו מהכתוב "וכפר עליו" ולא
על חבירו. ומשמעות חבירו, שהוא מחוייב חטאת כמותו,
אבל אם שחט לשם אדם שאינו מחוייב חטאת - לא
נפסלה.

ט. שִׁחָטָה לְשֶׁם מֵת - כְּשֵׁרָה²⁹, וְלֹא עֲלֵתָה³⁰
לְבַעֲלִים; שֶׁאֵין כְּפָרָה לְמֵתִים. שִׁחָטָה לְשֶׁם מִי
שֶׁאֵינוֹ מְחִיב קֶרְבָּן כָּלֵל, לֹא חֲטָאת וְלֹא עוֹלָה וְלֹא
שֶׁאֵר קֶרְבָּנוֹת - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה, שֶׁמָּא מְחִיב הוּא³¹
וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ.

(29) שם ט: (30) כמו בהלכה ד' וח'. (31) מימרא של
רבא שם "שאיין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה",
וחטאת מכפרת קצת (בלשון הגמרא: מקופיא) על עשה.
ומובן שגם רבינו מתכוון לעשה. ואעפ"כ כששחטה על מי
שמחוייב עולה, כשרה (ראה הלכה הקודמת), מפני שהעולה
שהפריש תכפר על כל מצוות-עשה שעבר.

י. שִׁחָטָה לְשִׁמָּה וְחָשַׁב בְּשַׁעַת הַשְּׁחִיטָה לְזֶרֶק דָּמָה
שְׁלֹא לְשִׁמָּה - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה. לְפִי שֶׁמְחַשְׁבִּין
מֵעֲבוּדָה לְעֲבוּדָה, וְזֹאת הַמַּחְשַׁבָה שֶׁחָשַׁב בְּשַׁעַת
הַשְּׁחִיטָה - פָּאֵלוּ חֲשַׁבָה בְּשַׁעַת זְרִיקָה, וּלְפִיכֹךְ
פְּסוּלָה³².

(32) מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש שם ט: והלכה כר' יוחנן.
ודין זה נאמר בעל-מנת לזרוק בלבד, אבל על-מנת לקבל
או על-מנת להוליך - כשר, שהרי דין זה למדנו מפגיל או
משינוי בעלים, ובשניהם רק מחשבת זריקה או מחשבת
הקטרה פוסלות (ראה מ"מ).

יא. הַפֶּסַח שִׁשְׁחָטוּ בְּמַחְשַׁבַת שְׁנוֹי הַשֶּׁם, בֵּין שִׁשְׁנָה
שְׁמוֹ לְשֶׁם זִבַּח אַחַר³³ בֵּין שִׁשְׁנָה לְשֶׁם חֲלִין -
פְּסוּל³⁴; שֶׁנֶּאֱמָר: וְאִמְרָתֶם זִבַּח פֶּסַח הוּא לֵה'. בְּמָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז תשרי - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלִילָה⁶⁴, וְאִינָן טְעוּנִין לְחַם. וְכֵן אֲשַׁם נְזִיר וְאֲשַׁם
מִצְרַע שֶׁשְׁחָטוּן שְׁלֵא לְשִׁמְן, אִף עַל פִּי שְׁלֵא עָלוּ
לְבַעְלִים - הֲרִי הֵן נְאֻכְלִים.

62) נזיר כד: "תני לוי, שאר שלמי נזיר ששחטן שלא
כמצוותן, כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ונאכלין ליום
אחד, ואינן טעונין לא לחם ולא זרוע". ומפרש רבינו "שלא
כמצוותן" שלא לשמם (רש"י שם פירש אחרת, ובמנחות
מח: הביא שני הפירושים). 63) מנחות מח. תני לוי. אע"ג
שלדעת רב (שם ד:) פסולים, פסק כלוי, מפני שדעת רב
הופרכה (שם ה). 64) כדן שלמי נזיר ולא כשלמים
אחרים, שנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם.

פֶּרֶק שֵׁשֶׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר אם עירב עם מחשבת זמן מחשבה אחרת, וחישב
על הדמים הניתנים למטה למעלה או איפכא.

א. כְּכָר בְּאֶרְנוֹת², שֶׁהִמְחֵשֵׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת
מִחֲשֶׁבֶת הַמְּקוֹם - הַקְּרָבָן פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל; וְאִם
חֵשֵׁב מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הַקְּרָבָן פְּגוּל. בְּמֵה דְבָרִים
אֲמורִים? בְּשֵׁלֵא עֲרַב עִם מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן מִחֲשֶׁבֶת
אֲחֵרָת; אֲכַל אִם³ עֲרַב מִחֲשֶׁבֶת מְקוֹם, אוּ מִחֲשֶׁבֶת
שְׁנוּי הַשֵּׁם בְּפִסְחָא וּבְחִטָּא⁴, עִם מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן -
הַקְּרָבָן פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל. כִּי־צַד? שֶׁחֵט וְקָבַל וְהוֹלִיף
וְזָרַק, וּמִחֲשֶׁבֶתוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת אֱלוֹ⁵ מִחֲשֶׁבֶת
הַזְּמַן, אוּ שֶׁהֵיטָה מִחֲשֶׁבֶתוֹ בְּאַחַת מֵאַרְבַּעֶת
מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וּבְשֵׁאֵר הָעֲבוֹדוֹת הֵיטָה מִחֲשֶׁבֶתוֹ
נְכוּנָה אוּ לֹא הֵיטָה שֵׁם מִחֲשֶׁבֶת כָּלֵל בְּשֵׁאֵר
הָעֲבוֹדוֹת - הֲרִי זֶה פְּגוּל. אֲכַל אִם שֶׁחֵט בְּמִחֲשֶׁבֶת
הַזְּמַן וְקָבַל אוּ הוֹלִיף אוּ זָרַק בְּמִחֲשֶׁבֶת הַמְּקוֹם, אוּ
שֶׁשֶׁחֵט בְּמִחֲשֶׁבֶת הַמְּקוֹם וְקָבַל אוּ הוֹלִיף אוּ זָרַק
בְּמִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרִי זֶה אִינוּ פְּגוּל, אֲלֵא פְּסוּל
בְּלִבְדֹ. וְכֵן הַפִּסְחָא וְהַחִטָּא שֶׁשְׁחָטוּן בְּמִחֲשֶׁבֶת שְׁנוּי
הַשֵּׁם⁶ וְקָבַל וְהוֹלִיף וְזָרַק בְּמִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, אוּ
שֶׁשְׁחָטוּן בְּמִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְקָבַל אוּ הוֹלִיף אוּ זָרַק
בְּמִחֲשֶׁבֶת שְׁנוּי הַשֵּׁם - אִין זֶה פְּגוּל, אֲלֵא פְּסוּל.
וְהוּא הַדִּין בְּעוֹפוֹת⁷ וּבְמִנְחוֹת⁸. אִין שֵׁם פְּגוּל אֲלֵא
קְרָבָן שֶׁנִּפְסַל בְּמִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְלֹא עֲרַב עִמָּה מִחֲשֶׁבֶת
הַמְּקוֹם לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוֹף, וְלֹא עֲרַב עִמָּה
מִחֲשֶׁבֶת שְׁנוּי הַשֵּׁם בְּקִרְבָּנוֹת שֶׁנִּפְסְלוּן בְּמִחֲשֶׁבֶת
שְׁנוּי הַשֵּׁם⁹.

2) למעלה פ"ג ה"א. ראה שם, פירוש המונחים הנזכרים
כאן. 3) משנה, זבחים כט, ב. 4) ששינוי השם פסול
בהם. 5) בכלול. 6) שם. 7) שם סד, ב. 8) משנה,
מנחות יב, א. 9) אבל בקדשים ששינוי השם אינו פוסל
בהם, אין מחשבת שינוי השם מוציאה מידי פיגול, ואע"פ
שאינם עולים לשם חובה. ראה למעלה פט"ו ה"א.

ב. הִמְחֵשֵׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת אוּ בְּכֻלָּם לֹאֲכַל

47) מנחות מט. 48) בגמרא שם: "בעלים", והכוונה
לציבור, שהם בעליהם של כל הקרבנות הציבור. 49) כדן
כל זבח שנשחט במחשבה בלתי נכונה. וחייבים להביא שני
כבשים אחרים. 50) ראה הלכה א.

יז. אֲשַׁם מִצְרַע⁵¹ שֶׁשְׁחָטוּ שְׁלֵא לְשִׁמְו, אוּ שְׁלֵא נִתַּן
מְדָמוֹ עַל גְּבִי בְּהוֹנוֹת⁵² - טְעוּן נְסָכִים⁵³; שֵׁאִם יִקְרַב
בְּלֵא נְסָכִים - נִמְצָא כְּמִקְרִיב נְדָבָה⁵⁴, וְאִין הָאֲשַׁם
בָּא נְדָבָה.

51) שם ה. ברייתא. 52) מצורע שנתרפא מביא אשם,
והכהן נותן מדמו על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו
הימנית. ובשני המקרים הללו לא נפסל הקרבן, אבל לא יצא
ידי־חובתו וצריך להביא אשם אחר. 53) ככל אשם
מצורע. 54) כלומר, כמקריב אשם נדבה, ואין אשם טעון
נסכים אלא אשם מצורע בלבד.

יח. כְּבֵשׁ הִבָּא עִם הַעֲמֵר⁵⁵ שֶׁשְׁחָטוּ שְׁלֵא לְשִׁמְו -
לֹא יָבִיא מִנְחַת נְסָכִים שְׁלוֹ שְׁנוּי עֲשׂוּנִים, אֲלֵא
עֲשׂוּן אֶחָד כְּשֵׁאֵר הַנְּדָבוֹת⁵⁶; שֶׁהֲרִי לֹא עָלָה לְשֵׁם
חוֹבָתוֹ. וְכֵן תְּמִיד שֶׁשְׁחָטוּ שְׁלֵא לְשִׁמְו - לֹא יַעֲלֶה
עִמּוֹ שְׁנוּי גְּזָרִי עֲצִים⁵⁷ כְּשֵׁאֵר הַתְּמִידִים; שֶׁהֲרִי לֹא
עָלָה לְחוֹבַת הַתְּמִיד, אֲלֵא הֲרִי הוּא כָּל הַנְּדָבוֹת.

55) בששה עשר בניסן, כל נסכי כבש עשרון אחד הוא, חוץ
ממנחת העומר, שהיא טעונה שני עשורונים. 56) ואין זה
דומה לאשם מצורע בהלכה הקודמת, מפני שכבש זה הוא
עולה, ועולה באה נדבה ומנחתה עשרון אחד, פסק כרבא
שם פט: (ראה תוספות שם ד"ה שאם, שגרסו "רבא") נגד
אביי. 57) אע"פ שהבעירו בבוקר מערכת עצים על
המזבח, מביאים ביחד עם קרבן התמיד שני גזרי עצים,
ומוסיפים אותם על המערכה (פ"ב מהלכות תמידין ומוספין
ה"ב).

יט. שְׁנוּי כְּבֵשִׁי עֲצֵרָת⁵⁸ שֶׁשְׁחָטוּן שְׁלֵא לְשִׁמְן, אוּ
שֶׁשְׁחָטוּן בִּין לְפָנָי זְמַן בִּין לְאַחַר זְמַן - הֲדָם יִזְרַק⁵⁹
וְהַבֶּשֶׂר יִאֲכַל⁶⁰, אִף עַל פִּי שְׁלֵא עָלוּ לְצַבּוֹר לְשֵׁם
חוֹבָה. וְאִם הֵיטָה שֶׁבֶת - לֹא יִזְרַק⁶¹, וְאִם זָרַק -
הֲרַצָּה לְהַקְטִיר אֲמורִין לְעֲרַב.

58) שלמי ציבור שמקריבים בחג השבועות. 59) ברייתא
שם מח. 60) רבינו לא גילה דעתו אם מותר לאכול את
הבשר ביום, ואע"פ שלא הקטירו עדיין את האימורים,
שהרי אסור להקטירם ביום־טוב ככל קרבנות נדבה (ראה
פרק א מהלכות חגיגה הלכה ח. ובתוספות ביצה כ: ד"ה
מאי, מצדדים להתיר אכילתם ביום, מפני שאסור להקטיר
האימורים הרי זה כאילו נאבדו שמותר לאכול את הבשר.
וראה תוספות נזיר כח: ד"ה כבשי, וצל"ח ביצה שם
שהאריך בזה). 61) חכמים לא גזרו על שבות זריקה
ביום־טוב, אבל בשבת גזרו על שבות זו.

כ. וְכֵן שְׁלָמֵי נְזִיר⁶² שֶׁשְׁחָטוּן שְׁלֵא לְשִׁמְן, אִף עַל
פִּי שְׁלֵא עָלוּ לְבַעְלִים - הֲרִי הֵן נְאֻכְלִין⁶³ לְיוֹם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמנם אינן מוציאות מידי פיגול החמור, אבל מוציאות מידי פסול הקל. ורצוי למחוק את המילה "לבדה".

ו. **הש"ב** ²¹ על הדם הנתן למעלה לתתו למחר למטה, או על הדם הנתן למטה לתתו למחר למעלה, או שחשב על הדם הנתן בפנים בהיכל לתתו למחר במזבח החיצון, או שחשב על הדם הנתן במזבח החיצון לתתו למחר בפנים בהיכל - אינו פגול. אף על פי שחשב הדם במחשבתו הזמן, הואיל וישנה מקום נתינת הדם במחשבתו - הרי זה פסול ואינו פגול. ומאחר שבארנו בהלכות אלו ²², שהדם שנתן שלא במקומו - כאלו נתן במקומו, למה לא יהיה זה פגול במחשבה זו שחשב לתן הדם שלא במקומו למחר? מפני שהדם הנתן שלא במקומו, אף על פי שהזבח פשוט, אינו מתיר הפשוט באכילה, כמו שבארנו ²³; וכל זריקה ²⁴ שאינה מתרת הפשוט באכילה, אם חשב לתנה חוץ לזמנו - לא פגול. לפיכך ²⁵, אם חזר וחשב בזבח זה מחשבת הזמן - הרי זה פסול ואינו פגול.

21 שם. אין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, מפני שכאן מחשבת הזמן עצמה מעורבת עם מחשבת פסול אחרת, ולכן אינה מפלגת אלא פוסלת (ראה כסף-משנה). 22 פ"ב ה"י. 23 שם. 24 זבחים כז, א - מימרא של מר זוטרא. 25 פיסקה זו היא סיוע תשובת רבינו על השאלה שלמעלה: "למה לא יהיה זה פיגול?".

ז. **חשב מחשבת זמן בשעת קמיצה אכל לא בשעת לקוט הלבונה**, או שחשב מחשבת הזמן בשעת לקוט הלבונה ²⁶ אכל לא בשעת קמיצה - הרי זה פסול ואינו פגול ²⁷; עד שיחשב מחשבת הזמן בכל המתיר ²⁸, שהוא הקמץ עם הלבונה, בשעת קמיצת הקמץ ולקוט הלבונה, או בשעת נתינת שניהן בפלי, או בשעת הולכתן, או בשעת זריקתן ²⁹.

26 אחרי שקמץ הכהן מן הסולת, מניח את הקומץ בכלי שרת ומלקט את כל הלבונה שעל המנחה, ומניחה על הקומץ ומקטירם ביחד (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב), ושניהם - הקומץ והלבונה - נקראים מתיר אחד. 27 כחכמים במשנה, מנחות טז, א. האומרים אין פיגול בחצי מתיר. 28 ואע"פ שחישב בחצי המתיר הראשון - בקומץ - ובילקוט הלבונה שתק, אין אנו אומרים שליקט על דעת מחשבת הראשונה. כשמואל לדעת החכמים. ואע"ג שהלכה כרב באיסורין, פסק רבינו נגד דעתו משום שהופרכה שם, ראה משנה-למלך. 29 טעות סופר, וצ"ל "הקטרם" (כסף-משנה).

ח. **חשב בשעת הקטרת הקמץ שיקטיר הלבונה למחר** - אינה פגול, שאין הקטרה מפגלת הקטרה ³⁰. וכן אם הקטיר הלבונה לבדה או הקמץ לבדו והוא מחשב לאכל שניים למחר - הרי זה

פזית מדבר הראוי לאכילה בחוץ ופזית למחר, או פזית למחר ופזית בחוץ ¹⁰, או פחצי זית בחוץ ופחצי זית למחר, או פחצי זית למחר ופחצי זית בחוץ - הרי הקרבן פסול ואינו פגול ¹¹. וכן אם ערב המחשבה בהקטרה ¹² - הרי זה פסול ואינו פגול ¹³.

10 כלומר, בין אם הקדים מחשבת הזמן למחשבת המקום, ובין להיפך. 11 זבחים כט, ב - כחכמים, בניגוד לדעת רבי יהודה האומר שאם קדמה מחשבת הזמן למחשבת המקום - הרי זה פיגול. 12 שחט על-מנת להקטיר כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו או הקדים מחשבת המקום. 13 שדין אכילת מזבח כדן אכילת אדם. (רבינו לא פירש מה הדין אם חישב לאכול כזית חוץ לזמנו ולהקטיר כזית חוץ למקומו. אפשר לצדד ולומר שמפני ששנינו "שאין אכילה והקטרה מצטרפים" (ראה למעלה פ"ד ה"י) אין מחשבת ההקטרה פוגמת כלל במחשבת האכילה, ולפיכך הקרבן פיגול. בתוספתא זבחים פ"ב ה"ב נאמר בפירוש לפי גירסת הגר"א שאינו פיגול).

ג. **חשב לאכל או להקטיר פחצי זית במחשבת המקום ולאכל או להקטיר פזית במחשבת הזמן** - הרי זה פגול. בין שהקדים מחשבת פזית בין שאחר אותה. שאין חצי זית חשוב אצל פזית.

ד. **חשב** ¹⁴ על חצי זית במחשבת הזמן ועל חצי זית במחשבת המקום, וחזר וחשב על חצי זית אחר במחשבת הזמן ¹⁵ - הרי זה פגול. וכן אם חשב על חצי זית במחשבת הזמן, וחזר וחשב על פזית ¹⁶ חציו במחשבת הזמן וחציו במחשבת המקום - הרי זה פגול.

14 ראה ההלכה הסמוכה. 15 שם לא, א. כרבא האומר "ויקץ כישן הפיגול". כלומר, אע"פ שמחשבת המקום הפסיקה בין שתי מחשבות הזמן - הן מצטרפות לפגול. 16 הדין הקודם מדבר כשיחשב על כל חצי זית בפני עצמו. וכאן משמיענו רבותא, שאפילו אם כלל בדיבור אחד את מחשבת הזמן והמקום, מצטרף כחצי הזית של הזמן עם חצי זית של הזמן הראשון והקרבן נתפגל, מימרא של רב אשי, שם.

ה. **חשב על הדמים הנתנין למטה לתן אותם למעלה, או על הנתנין למעלה לתתם למטה, וכיצא במחשבות אלו שאינן פוסלין כמו שבארנו** ¹⁷, וערב עמהן ¹⁸ מחשבת הזמן - הרי זה פגול ¹⁹. ואם חשב עמהן מחשבת המקום לבדה ²⁰ - הרי זה פסול ואינו פגול.

17 למעלה פ"ג ה"ח. 18 פירוש, בעבודה אחרת חישב מחשבת זמן. 19 שם כז, א - ברייתא. 20 פירוש, בלי מחשבת הזמן. קשה להבין מה בא להשמיענו. בדוחק אפשר לפרש, שלא תטעה לחשוב, שמחשבות בלתי נכונות אלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סובר, שחזר בו רק ממה שפשט לפני-זה שלרבי עקיבא קובעת ההקטרה לפיגול, ואמר שאין ראה לזה מדברי רבי עקיבא, ובכך נשארה הבעיה בתיקון, 'הר המוריה'.

פסולה ואינה פגולה³¹, שאין מפגלין בְּחֻצֵי מִתֵּיר. אָבֵל אִם הִקְטִיר אֶת הַקֶּמֶץ לְבָדוֹ וְחָשַׁב שֶׁיִקְטִיר לְבוֹנָה לְמָחָר, וְאַחַר כֵּן הִקְטִיר הַלְבוֹנָה וְחָשַׁב שֶׁיֵאָכֵל הַשְּׂרִירִים לְמָחָר - הֲרֵי זֶה פְּגוּל, שֶׁהֲרֵי פְּשֻטָּה מִחֻשְׁבֵּת זְמַן בְּכָל הַמִּנְחָה³².

~ יום שישי כ"ח תשרי ~

פָּרֵק שְׁבַע עָשָׂר

1) יבאר דמים הניתנים על מזבח החיצון והפנימי שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה, והשנית במחשבה בלתי נכונה.

א. כָּל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן שְׁנַתֵּן מֵהֶם מִתְּנָה רִאשׁוֹנָה בְּמִחְשַׁבָּה נְכוֹנָה, וְנִתְּן מִמִּתְּנָה שְׁנִיָּה וְאֵילָף בְּמִחְשַׁבֶּת שְׁנִי הַשֵּׁם אוֹ בְּמִחְשַׁבֶּת הַמָּקוֹם אוֹ מִחֻשְׁבֵּת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה כִּפּוּר וְהִרְצָה הַקֶּרְבָּן². וְאִם נִתְּן אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּמִחְשַׁבֶּת הַזְּמַן וְהַשְּׁלִים הַמִּתְּנוֹת בְּמִחְשַׁבֶּת הַמָּקוֹם - הֲרֵי זֶה פְּגוּל³; שֶׁמִּתְּנָה רִאשׁוֹנָה הִיא הַעֲקָרָה. אָבֵל כָּל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין עַל מִזְבַּח הַפְּנִימִי, הוֹאִיל וְכֵלָן מְעַבְּרִין זֶה אֶת זֶה כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ, אִם נִתְּן אַחַת מֵהֶן שְׁלֵא כְּתֻבָּה אֵלָּא הַפְּסִיד בָּהּ הַמִּחְשַׁבָּה, אָף עַל פִּי שְׁנַתֵּן כָּל הַשָּׂאָר כְּתֻבָּה - הַזְּבַח פְּסוּל⁵.

2) ואין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר. (3) ואף על פי שאמרנו למעלה בפרק טז הלכה א שאם עירב מחשבת המקום עם מחשבת הזמן פסול ואינו פיגול. (4) ולפיכך מחשבת המקום במתנות האחרות אינה מבטלת את הפיגול שהרי קרב המתיר כמצוותו. (5) כאן אין המדובר במחשבת הזמן שדיניה מבוארים בהלכה הסמוכה.

ב. חָשַׁב בְּרִאשׁוֹנָה מִחְשַׁבֶּת הַזְּמַן וְשָׂתַק בַּשָּׂאָר⁶, אוֹ שְׁנַתֵּן בְּלֵן כְּתֻבָּה חוּץ מִן הָאֲחֻרָיוֹנָה שְׁנַתֵּן בְּמִחְשַׁבֶּת הַזְּמַן⁷ - הֲרֵי זֶה פְּסוּל וְאִינוֹ פְּגוּל, עַד שֶׁיִּזְהַר⁸ בְּמִחְשַׁבֶּת הַזְּמַן; שֶׁהֲרֵי בְּלֵן בְּמִתְּנָה אַחַת הֵן⁹.

6) משמענו רבינו, שאין אנו אומרים: "על דעת מחשבה הראשונה הוא עושה". (7) אין אנו אומרים שהמתנה האחרונה היא הקובעת. (8) כולן. (9) ואין מפגלים בחצי מתיר.

ג. טְבִילַת אֶצְבַּע בְּדָם הַחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת¹⁰ מִפְּגָלָת. פִּיצָד? חָשַׁב בְּשַׁעַת טְבִילַת אֶצְבַּע בְּדָם מִחְשַׁבֶּת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה כְּתֻבָּה בְּשַׁעַת הַזְּהִיָּה.

10) דם חטאות הפנימיות מזה הכהן באצבעו על מזבח הפנימי שבהיכל וטובל אצבעו לפני כל הזייה בדם שבמזרק ככתוב בתורה (ויקרא ד, ו): וטבל הכהן את אצבעו.

ד. הִיָּה עוֹמֵד בַּעֲזָרָה וְחָשַׁב מִחְשַׁבֶּת הַזְּמַן בְּחֲטָאוֹת הַנֶּעֱשׂוֹת בְּפָנִים בְּדָבָר הַנֶּעֱשָׂה בְּפָנִים - אִינוֹ פְּגוּל. חָשַׁב בְּדָבָר הַנֶּעֱשָׂה בְּחוּץ - הֲרֵי זֶה פְּגוּל.

ה. פִּיצָד? הִיָּה עוֹמֵד בַּעֲזָרָה¹¹ וְאָמַר: הֲרִינִי שׁוֹחֵט

30) אלא אם חישב בעבודה אחרת להקטיר חוץ לזמנו, כרב חסדא בשם רב, שם יו, א. נגד דעת "חריפי דפומבדיתא". 31) שם, רב המנונא בשם רבי חנינא. (32) ואע"פ שכל מחשבה בפני עצמה אינה מפלגת, שהרי הראשונה היא הקטרה, ואינה מפלגת הקטרה (ראה בתחילת ההלכה), והשניה היא מחשבה בחצי מתיר - שתיהן יחד מפלגות. (צ"ע מה בין דין זה לחישוב לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית, שאמרנו למעלה (פי"ד ה"ו), שהזבח כשר, מפני שאין אכילה והקטרה מצטרפים. ואולי, יש הבדל בין חצי שיעור לחצי מתיר. וראה לדבר, שהרי שם הזבח כשר, ובחצי מתיר הזבח פסול).

ט. הִקְטִיר כְּדֵי שְׁמֻשׁוֹם³³ מִן הַקֶּמֶץ עִם הַלְבוֹנָה וְהוּא מִחֻשַׁב שֶׁיֵאָכֵל כְּדֵי שְׁמֻשׁוֹם מִן הַשְּׂרִירִים לְמָחָר, עַד שֶׁהַשְּׁלִים³⁴ כָּל הַקֶּמֶץ עִם הַלְבוֹנָה בְּמִחְשַׁבֶּת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה פְּסוּלָה וְאִינָה פְּגוּל; שֶׁאָף עַל פִּי שֶׁדִּרְף אֲכִילָה בְּכָף מְעֻט מְעֻט - אֵין דִּרְף הַקְּטָרָה בְּכָף³⁵, אֵלָּא הֲרֵי זֶה כְּמִנְחָה שְׁלֵא הִקְטִיר קְמֻצָה.

33) גרעין קטן. (34) פירוש, שהקטיר כדי שומשום אחרי כדי שומשום באותה המחשבה עד שגמר את כל הקומץ והלבונה. (35) מחלוקת אמוראים שם טז, ב. אחד אומר כשר, ואחד אומר פסול, ואחד אומר פיגול. ופסק רבינו "פסול", מפני שדעת האומר פיגול נדחתה מפני דעת השניים, וכן דעת האומר "כשר" נדחתה מפני דעת השניים שסוברים שהמנחה אינה כשירה (כסף-משנה).

י. מִנְחַת חוּטָא אוֹ מִנְחַת קְנָאוֹת³⁶ שֶׁהִיָּה עֲלֶיהָ לְבוֹנָה³⁷ וְחָשַׁב בָּהּ מִחְשַׁבֶּת הַזְּמַן קֶדֶם שֶׁיִּלְקֹט הַלְבוֹנָה - הֲרֵי זֶה פְּסוּלָה וְאִינָה פְּגוּל. וְאִם אַחַר שֶׁלְקֹט הַלְבוֹנָה³⁸ חָשַׁב עֲלֶיהָ מִחְשַׁבֶּת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה פְּגוּל³⁹.

36) שאין טעונות לבונה (ראה למעלה פי"ד ה"ג, והערות שם). (37) ופסולות כל זמן שאינו מסלק את הלבונה (ראה למעלה פי"א ה"י). (38) וחזרה להכשירה (שם). (39) שהרי קרב המתיר כמצוותו.

יא. שְׂרִירִים שֶׁחֲסָרוּ⁴⁰ בֵּין קְמֻצָה לְהַקְטָרָה, וְהִקְטִיר הַקֶּמֶץ בְּמִחְשַׁבֶּת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה סֶפֶק אִם נִקְבְּעוּ לְפָגוּל וְהֲרֵי הֵן פְּגוּל, אוֹ לֹא נִקְבְּעוּ וְאִינוֹ פְּגוּל.

40) בעיא שלא נפשטה (מנחות יב). (אמנם שם ע"ב חזר בו רבא מדבריו, ונראה כאילו רצה לומר, שאפילו לרבי עקיבא אין ההקטרה מועילה לקובעו בפיגול. אבל רבינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להזות דמו למחר - אינו פגול; שההזיה לפנים בהיכל.

(11) לגבי היכל חוץ היא.

יג. אבל אם נטמאת אחת משתי החלות או אחד משני הסדרים או אחת מחלות התודה, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה - אותה החלה ואותו הסדר אסור, והטהור בטהרתו יאכל.

יד. חשב בעבודת אחד משני הכבשים שיאכל פזית משתי הלחם למחר, וכן אם חשב בהקטרת אחד משני הבזיכין שיאכל פזית מלחם הפנים למחר - הרי הלחם פסול ואינו פגול; עד שיהשב בכל המתיר, שהוא עבודת שני הכבשים¹⁸ והקטרת שני הבזיכין¹⁹.

(18) לפי שאין הלחם נותר באכילה אלא בהקרבת שניהם. (19) ולפני הקטרת שניהם אסור לאכול את לחם הפנים.

טו. שחט אחד וחשב לאכל חצי זית מחלה זו למחר, ושחט השני וחשב לאכל חצי זית מחלה זו שניה למחר - הרי אלו מצטרפין לפגול²⁰. והוא הדין בשני הבזיכין עם שני הסדרים.

20) שהרי חשב בכל המתיר. ואין זה דומה להקטיר שומשום שפסק למעלה בפרק טז הלכה ט, שאינו פיגול אלא פסול, מפני ששם המדובר בהקטרה ואין דרך הקטרה בכך, אבל כאן אנו עוסקים בחישוב בשעת שחיטה.

טז. חשב באחד משני הכבשים מחשבת הזמן, ועשה השני במחשבה נכונה - זה שעשאהו במחשבת הזמן פגול²¹, והשני פשוט²².

21) הלחם מתקדש בשחיטת שני הכבשים ולפיכך שחיטת כבש אחד אינה מפגלת את הלחם, אבל הכבש עצמו מתפגל, שהרי הכבש השני אינו מתיר שלו. (22) ואין זה דומה לדינים שבהלכות יא"ב, מפני שכל כבש הוא קרבן בפני עצמו והשני אינו מתיר שלו.

יז. שחט אחד מהן וחשב בשעת שחיטתו שיאכל מפשר השני למחר - שניהן פשרים; שאין מחשבין מזוה על זה²³.

(23) "אין מתיר מפגל את המתיר" (שם יג:).

יח. שני כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה²⁴. כיצד? שחטם וזרק דמם במחשבת שני השם - לא קדש הלחם. שחטן לשמן וזרק דמם שלא לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש²⁵. שחטן שלא לשמן, אף על פי שזרק לשמן - לא קדש הלחם.

(24) כרבי נגד דעת ר' אלעזר בר' שמעון, כלל הוא בידינו:

ו. היה עומד בהיכל ואמר: הרי אני מזוה לשפף שירים¹² למחר - אינו פגול; שהרי חשב בפנים בדבר הנעשה בחוץ. אבל אם היה עומד בעזרה ושחט והוא מחשב לשפף שירים למחר או להקטיר אמורין¹³ למחר - הרי זה פגול; שהרי חשב בחוץ בדבר הנעשה בחוץ.

(12) שיירי דם חטאות הפנימיות נשפכים אל יסוד מזבח החיצון, אף על פי ששפיכת שיריים אינה מעכבת - מפגלים בה מפני שהיא אכילת מזבח. (13) אימוריהן מקטירים גם כן על מזבח החיצון.

ז. התודה מפגלת את הלחם, והלחם אינו מפגל את התודה. כיצד? השוחט את התודה והוא מחשב שיאכל מפשרה או זרק דמה או שיקטיר אמוריה למחר - הזבח עם הלחם פגול. אבל אם חשב לאכל מן הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, וזבח התודה אינו פגול¹⁴.

(14) והטעם נאמר בגמרא שם: לחם גלל תודה ואין תודה גלל לחם. פירוש, הלחם הוא טפל לתודה ולכן אם נתפגלה התודה נתפגל גם הלחם, אבל לא להיפך.

ח. וכן הדין בשני כבשי עצרת עם שתי לחם הבאות עמהן: שאם חשב מחשבת זמן בכבשים - נתפגלו שתי הלחם; חשב שיאכל משתי הלחם למחר - שתי הלחם פגול, והכבשים אינן פגול. חשב באחת מארבע העבודות לאכל פזית מפשר הזבח עם הלחם¹⁵ למחר - הלחם לבדו פגול, והתודה או הכבשים אינן פגול.

(15) פירוש, כחצי זית בשר וכחצי זית לחם (כסף משנה).

ט. המקטיר שני בזיכי לבונה שעם לחם הפנים וחשב בשעת הקטרתן שיאכל לחם הפנים למחר - הרי הלחם פגול¹⁶.

(16) זה פשוט, שהרי הקטרת הבזיכין מתירה את הלחם לאכילה.

י. השוחט שני כבשי עצרת וחשב לאכל אחת משתי החלות למחר - שתיהם פגול.

יא. הקטיר שני הבזיכים והוא מחשב לאכל אחד משני הסדרים¹⁷ למחר - שני הסדרים פגול.

(17) לחם הפנים נערך על השולחן בשתי מערכות או שני סדרים, ששה לחמים בכל סדר. מובן שגם אם חישוב על לחם אחד, שני הסדרים פיגול.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח תשרי - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. מפי השמועה למדו⁶, שאין הפתוב מזוהר אלא על פסולי המקדשין.

6 בספרי שם, למדו זאת מגזירה-שוה, ורבינו מגדיר כל גזירה-שוה "מפי השמועה", מפני שאין אדם דן גזירה-שוה אלא אם למדה מפי רבו. 7 רבינו מדגיש, שכתוב זה אינו כולל איסורים אחרים אלא פסולי המוקדשים בלבד, כדי שלא יוקשה לך הלא אין לוקין על לאו שבכללות (הל' סנהדרין שם). וכל פסולי המוקדשים ענין אחד הם, ולכן אין זה לאו שבכללות. ראה החינוך הוצאת מוסד הרב קוק, מצוה תעח.

ה. וכן קדשים שהוטל בהם מום⁸, האוכל מהם קזית - לוקה⁹. הרי הם בכלל פל תועבה¹⁰, עד שיגלד להם מום אחר ויאכלו פמומן¹¹, כמו שבארנו¹². וכל שפסולו מספק - אין לוקין עליו.

8 בידי אדם מישאל. 9 אם אכל לפני פדיונם (ראה לקמן בהערה הבאה). 10 בספרי שם שנינו: "ר' אליעזר אומר, מנין לצורם אוזן בכור ואוכל ממנו, שעובר בלא-תעשה? ת"ל (דברים יד, ג): לא תאכל כל תועבה. אחרים אומרים: בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, נאמר כאן תועבה, ונאמר להלן (שם יז, א) לא תזבח... אשר יהיה בו מום כי תועבת וגו', מה תועבה האמורה להלן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, אף תועבה האמורה כאן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר". וסובר רבינו, שלדעת "אחרים" נכלל בלאו זה מטיל מום בקדשים אחרים, אבל אינו כולל צורם אוזן בכור, ואינו אסור באכילה מן התורה אלא משום קנס מדרבנן. וקיבל רבינו דעת "אחרים" בדין בכור, מפני שכל הסוגיא בבכורות לד: עומדת בשיטה זו, ולפיכך פסק בפרק ב מהלכות בכורות הלכה ז, שהמטיל מום בבכור אסור לאוכלו על מום זה משום קנס, כלומר מדרבנן, ובפסולי המוקדשים פסק כאן - לוקה. ומה בין בכור לפסולי המוקדשים? בכור בעל מום אינו צריך פדיון ופקעה קדושתו, והרי בחולין אין המום תועבה, ולפיכך מותר מן התורה וחכמים קנסוהו, אבל קדשים אחרים שהוממו לא פקעה קדושתם לגמרי וצריכים פדיון, ולפיכך גם אחרי הטלת המום ממשיכים להיות תועבה עד שייפדו, ויצאו לחולין. ולאחר פדיונם מותרים מן התורה, ומובן מאליה שגם בפסולי המוקדשים קנסוהו רבנן, כמו בצורם אוזן בכור, שלא ייפדו במום זה עד שיוממו מאליהם שנית, כמו שמסיים רבינו כאן (ודברי רבינו אלה מוכיחים נכונות ההסבר שלנו, שאם לא כן למה מותרים באכילה אחרי שנפל בהם מום אחר, וכי איסור "לא תאכל כל תועבה" להיכן הלך?). ראה רש"י על התורה פסוק זה, ור' אליהו מזרחי שם, ומשנה-למלך פ"ד מהלכות בכורות ה"א ד"ה ודע, וד"ה הכלל. וראה זית רענן על ילקוט שמעוני סימן תתצא שכתב בדעת אחרים שהמדובר לפני פדיונם. ונראה שהתכוון למטיל מום בקדשים, כדעת רבינו כאן וכפי שביארנו. 11 בכור כדונו בלי פדיון, ושאר הקדשים כדונום אחר שייפדו. מן התורה מותר לפדותם אפילו על המום שהטיל, אבל משום קנס אסור. ומפני שכאן מדבר על

"הלכה כרבי מחבירו". 25 לשון הברייתא שם ולא פירש רבינו מה זה "קדוש ואינו קדוש". ובגמרא שם חולקים בזה אביי ורבא ומובן שרבינו פוסק כרבא שאמר: "אינו נותר לכהנים", פירוש, אסור באכילה.

ט. שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה, וזרק דם הפכשים במחשבת הזמן - נתפגלו שתי הלחם אף על פי שהן בחוץ; שהזריקה מועלת ליוצא²⁶ אף על פי שעדין הוא בחוץ.

26 כר' עקיבא שם בכרייתא, שזריקת הדם קובעת בפגול גם את הלחם אף על פי שאינו מגוף הזבח. ורק לחומרא פוסק רבינו שהלחם כגוף הזבח. אבל לקולא לא, ולפיכך כשזרק שלא לשמו הלחם אסור באכילה אף על פי שבשר הכבש מותר באכילה.

כ. כבשי עצרת ששחטן לשמן ואבד הלחם: אם זרק דמן לשמן - הרי אלו פסולין²⁷; זרק דמן במחשבת הזמן אחר שאבד הלחם - הרי אלו ספק אם התרו²⁸ באכילה²⁹ או לא התרו³⁰.

27 שהלחם מעכב את הכבשים. 28 הכבשים. 29 כשלמים שנזרק דמם שלא לשמם ואבדת הלחם אינה אוסרת אותם, מפני שאין דינם ככבשי עצרת הטעונים לחם. 30 מכיוון שהוקבעה זיקתם לחם נפסלו על ידי אבדת הלחם, ואין מחשבת שלא לשמם מוציאה אותם מזיקתם.

פרק שמונה עשר

1 יבאר המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים, האוכל מקרבן שנאמר עליו שהוא פסול או פיגול או קדשים שהוטל בהם מום.

א. פל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים - הרי זה עובר בלא תעשה, שהרי הוא אומר: לא יחשב².

2 כרבי ינאי, זבחים כט:

ב. מפי השמועה למדו, שבכלל דין זה שלא יפסיד הקדשים במחשבה, שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים. ואף על פי כן אינו לוקה³, שאין המחשבה מעשה⁴.

3 אע"פ שהמטיל מום בקדשים - לוקה (פרק א מהלכות איסורי מזבח הלכה ז). 4 וכל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו (פי"ח מה' סנהדרין ה"ב).

ג. פל קרבן שנאמר שהוא פסול, בין שנפסל במחשבה בין במעשה בין שארע בו דבר שפסול, פל האוכל ממנו פזית פזית - לוקה. שנאמר: לא תאכל פל תועבה⁵;

5 כדעת אחרים בספרי פרשת ראה פיסקה צט. ראה בהערות בהלכות דה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְעוֹלָם: הַקִּמְץ וְהַלְבוּנָה וְהַקְטָרֶת וְהַדָּם וְהַיִּינָן, בֵּין יַיִן הַבָּא עִם הַנְּסֻכִּים²¹ בֵּין יַיִן הַבָּא בְּפָנָיו עֲצֻמוֹ²². וּמִנְחֹת הַנְּשָׂרְפוֹת בָּלֶן, שֶׁהָיָה אֵין לָהֶם קִמְץ לְהַתִּירָן, כַּגּוֹן מִנְחַת פְּהִינִים וּמִנְחַת נְסֻכִּים. וּבִשְׂרֵשׁ חֲטָאוֹת הַנְּשָׂרְפוֹת. וְלֵג שֶׁמֶן שֶׁל מְצַרְעֵי. וְאִם תֹּאמַר: וְהֲלוֹא דָם הָאֵשׁ מִתִּירוֹ? אֵינּוּ תְלוּי בּוֹ, שֶׁהָיָה אָדָם מְבִיא אֶשְׁמוֹ הַיּוֹם וְלֵג אַחַר כַּמָּה יָמִים, כִּמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ²³.

21) עם הקרבן ומנחתו שנקראת מנחת נסכים, כחכמים במשנה שם. ואע"פ שהקרבן מתירו אינו מתפגל. מפני שיכול להביא את הנסכים לאחר זמן, אינם תלויים בקרבן. 22) מתנדרים יין, משנה מנחות קד: (23) פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב. והרי זה דומה למנחת נסכים.

ט. אָסוּר לְהוֹתִיר מִבְּשַׂר הַקִּדְשִׁים לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּקִרְבָּן תּוֹדָה: לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר, וְהוּא הַדִּין לְשֶׂאֵר הַקִּדְשִׁים כָּלָם²⁴. וְהַמּוֹתִיר אֵינוֹ לוֹקֵה, שֶׁהָיָה נִתְקַו הַכְּתוּב לַעֲשֶׂה²⁵, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ.

24) בתורת כהנים פרשת צו פ"ב מרבה כל הקרבנות, אמנם בתו"כ שם מדובר על פיגול, אבל גם להתיר למדים מכאן, שהרי איסורו נכתב באותה פרשה. 25) פסחים פד. טעמו של ר' יהודה שם הוסבר שלוקין על לאו שאין בו מעשה. ותמוה למה הוצרך רבינו לנימוק זה, הלא לדעתו אין לוקין על לאו שאין בו מעשה (כסף-משנה).

י. הָאוֹכֵל כְּזֵית מִבְּשַׂר קִדְשִׁים שְׁנוֹתֵר: בְּמִזֵּיד - חֵיב כֶּרֶת, בְּשׂוּגָג - מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֲכִלְיוּ עֹנֵוּ יִשְׂאָ כִּי אֶת קִדְשׁ ה' חָלַל וְנִכְרְתָה. וּמֵאִמְתִּי יִתְחַיֵּב כֶּרֶת עַל אֲכִילַת הַנּוֹתֵר? אִם קִדְשֵׁי קִדְשִׁים הֵם²⁶ - חֵיב עֲלֵיהֶן מֵאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עִמּוֹד הַשְּׂחָר²⁷; וְאִם קִדְשִׁים קְלִיִּים הֵם²⁸ - חֵיב עֲלֵיהֶן מִשְׁקִיעַת הַחֶמֶה שֶׁל יוֹם שְׁנִי²⁹, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הַלַּיְלָה שֶׁל יוֹם שְׁלִישִׁי. וְהֵיכֵן הַזְּהִיר הַכְּתוּב עַל הַפְּגוּל וְעַל הַנּוֹתֵר? בְּמִלּוּאִים³⁰. שֶׁהָיָה נֶאֱמַר שָׁם: לֹא יֵאָכַל כִּי קִדְשׁ הֵם³¹ - לְהַזְהִיר עַל כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּקִדְשׁוֹ³² שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ.

26) שנאכלים ליום ולילה. 27) אע"פ שנאכלים רק עד חצות הלילה, אינם נעשים נותר עד שיעלה עמוד השחר, תוספתא זבחים פרק ו הלכה ז. 28) הנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, חוץ מתודה ואיל נזיר שנאכלים ליום ולילה, ודינם לענין זה כקדשי קדשים. 29) תוספתא שם ור' יוחנן זבחים נו: (30) קרבנות שקרבו כשכנסו אהרן ובניו לעבודה במשכן. (31) כנראה הכוונה לכתוב השני "לא יאכל כי קודש הוא." "הם" נאמר בזר, ולא בפסולי קודש. (32) פסחים כד.

יא. וְהַפְּגוּל וְהַנּוֹתֵר מְצַטְרְפִין³³ זֶה עִם זֶה לְכַזֵּית. וְכָל הַפְּגוּלִים וְהַנּוֹתְרִין מְצַטְרְפִין³⁴.

היתר אכילה, מצריך מום אחר. וכולל כאן בכור ושאר קדשים, שבוה דינם שווה. (12) בהלכות בכורות פרק ב הלכה ז (יש להניח, שרבינו כתב הלכה זו אחרי כתבו הלכות בכורות).

ו. כָּל קִרְבָּן שֶׁנִּתְפַּגֵּל בְּמִחְשְׁבֶת הַזְּמַן כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזֵית בְּמִזֵּיד - חֵיב כֶּרֶת¹³; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִנְפֹשׁ הָאֲכִילַת מִמֶּנּוּ עֹנֵה תִשְׂא¹⁴. וְאִם אָכַל מִמֶּנּוּ בְּשׂוּגָה - מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה¹⁵.

13) משנה כריתות ב. (14) בתורת כהנים פרשת צו פרק יג, למדו גזירה-שוה מנותר, שנאמר בו (ויקרא י, ח): "ואוכליו עווננו ישא", ונאמר בו "ונכרתה הנפש ההיא". (15) בין עני ובין עשיר מביא קרבן בהמה.

ז. אֵין חֵיבִין¹⁶ כֶּרֶת אֶלָּא עַל אֲכִילַת דְּבָרִים שֶׁהִתְרִי¹⁷, בֵּין לְאָדָם בֵּין לַמִּזְבֵּחַ; אֲבָל אִם אָכַל מִן הַמִּתִּיר עֲצֻמוֹ¹⁸ - אֵינוֹ חֵיב כֶּרֶת, אֶלָּא לוֹקֵה כְּאוֹכֵל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁאֵין בָּהֶם פְּגוּל. בֵּי צֵד? מִנְחָה שֶׁנִּתְפַּגְּלָה, הָאוֹכֵל כְּזֵית מִשְׂרִיָּה בְּמִזֵּיד - חֵיב כֶּרֶת; אֲבָל אִם אָכַל מִן הַקִּמְץ שֶׁלֹּא אוֹ מִן הַלְבוּנָה - אֵינוֹ חֵיב כֶּרֶת, לְפִי שֶׁהֵן הֵן הַמִּתִּירִים אֶת הַשְּׂרִירִים לְאָדָם. וְכֵן זָבַח שֶׁנִּתְפַּגֵּל, הָאוֹכֵל כְּזֵית מִבְּשַׂרוֹ אוֹ מֵאֲמוּרָיו אוֹ מִבְּשַׂר הָעוֹלָה - חֵיב כֶּרֶת; אֲבָל אִם אָכַל כְּזֵית מִן הַדָּם - אֵינוֹ חֵיב עֲלָיו מִשּׁוֹם פְּגוּל. שֶׁהָדָם מִתִּיר אֶת הָאֲמוּרָיִן לְקֶרֶב לְמִזְבֵּחַ, וְהָאֲמוּרָיִן מִתִּירִין אֶת הַבְּשַׂר לְאָדָם. וְדָם הָעוֹלָה מִתִּיר בְּשָׂרָה לְמִזְבֵּחַ. וְדָם עוֹלַת הָעוֹף מִתִּיר בְּשָׂרָה לְפָהִינִים. וְדָם עוֹלַת הָעוֹף מִתִּיר בְּשָׂרָה לְמִזְבֵּחַ. וְדָם חֲטָאוֹת הַנְּשָׂרְפוֹת מִתִּיר אֲמוּרֵיהֶם לְמִזְבֵּחַ, לְפִיכֵן חֵיבִין עַל אֲמוּרֵיהֶן מִשּׁוֹם פְּגוּל. הַקִּמְץ וְהַלְבוּנָה מִתִּירִין הַשְּׂרִירִים לְפָהִינִים. שְׁנֵי כְּבִשֵׁי עֲצֵרֶת מִתִּירִין שְׁתֵּי הַלְחָם¹⁹ לְכַהֲנִים. וְכֵן שְׁנֵי בִזְיָכֵי לְבוּנָה מִתִּירִין לְחֵם הַפְּנִיִּים לְפָהִינִים. אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם מִתִּירִין, כַּגּוֹן בִּשְׂרֵשׁ חֲטָאוֹת הַנְּשָׂרְפוֹת²⁰ וּמִנְחֹת הַנְּשָׂרְפוֹת - אֵינָן מִתְפַּגְּלִין לְעוֹלָם.

16) משנה זבחים מב: ומג. (17) על-ידי עבודה בגוף אחר. (18) שלא הותר ע"י מתיר אחר, ולפיכך אימורים יש בהם משום פיגול (ראה שם לה:), אע"פ שהם מתירים את הבשר לאכילה, מפני שיש לדם מתיר, שהדם מתיר את האימורים להקטרה, כמו שכתב רבינו כאן (ראה תוספות שם ד"ה והלבונה, שכתבו, שאימורים אינם חשובים כמתיר, מפני שאם אבדו או נטמאו הבשר מותר באכילה, אבל מלשונו של רבינו כאן לא משמע כדבריהם, ראה רש"י שם מב: ד"ה הקומץ). (19) ולפיכך הלחם מתפגל, אבל גם הכבשים מתפגלים, כמו שכתב למעלה בפרק יז הלכה טז, שהרי דמו מתיר אימוריהם להקטרה, ואימורים מתירים בשרם לאכילה. (20) מבואר בהלכה ח.

ח. וְאֵלוֹ דְּבָרִים שֶׁאֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוֹם פְּגוּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּטִמְאָת הַגּוֹף? 45 שְׁנֵאמַר: וְנִפְשׁ פִּי תִגַּע בְּכָל טִמְאָת בְּטִמְאָת אָדָם אוֹ בְּכַהֲמָה טִמְאָה אוֹ בְּכָל שֶׁקָּץ טִמְאָה וְאָבָל מִבֶּשֶׂר זָבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לִי וְנִכְרְתָהּ. וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ. וְהִיכָן הַזְהִיר עַל עֶזְרָן זֶה? בְּיִלְדוּת. שְׁהָרִי נֶאמַר בָּהּ: בְּכָל קִדְשׁ לֹא תִגַּע.⁴⁶

42) שם לג: למדו אזהרה לאוכל קודש בטומאה בגזירה- שוה מביאת מקדש, ולפיכך תלה רבינו הדין שלפנינו בדין ביאת מקדש (כסף-משנה). 43) משנה שם קו. ופסק כתנא-קמא. 44) דין מפורש בתורה (ויקרא ה), עשיר מביא בהמה, עני - שני תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא - סולת. 45) שגוף האדם נטמא ולא בטומאת בשר הקודש, שהרי אפשר לפרש שהמלה "עליו" נמשכת אל "מזבח". 46) המושך הלימוד בתחילת ההלכה הבאה. רבינו מקבל כאן לימודו של ריש לקיש שם לג: נגד דעתו של ר' יוחנן שלמד זה בגזירה-שוה. והטעם, מפני ששנינו בברייתא כריש לקיש.

יד. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לטמא שלא יאכל קדש קדם שטיבל. והואוכל קדש אחר שטיבל קדם שיעריב שמשו⁴⁷ קדם שיעביא פפרתו⁴⁸ - לוקה ואינו חיב פרת⁴⁹; שְׁנֵאמַר: וְטִמְאָתוֹ עָלָיו - עַד שֶׁתְּהִיָּה כָּל טִמְאָתוֹ עָלָיו.

47) שתשקע החמה לגמרי, כלומר, אחרי צאת הכוכבים. טמא שטבל נקרא "טבול יום" עד צאת הכוכבים, ואסור להכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים. 48) זב וזבה, יולדת ומצורע חייבים להביא קרבנות, ולפני הקרבת קרבנותיהם נקראים מחוסרי כיפורים, ואע"פ שטבלו הם מוזהרים על כניסה למקדש ואכילת קודש. 49) ולמעלה בפרק ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ט, פסק רבינו שגם על ביאת מקדש אין מחוסר כיפורים חייב כרת, ונראה שגם ב"טבול יום" דעתו כך. ותמהו עליו מברייתא מפורשת במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה, בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת". והדרשה "כל טומאתו עליו" לא נמצא מקורה, ראה כסף-משנה שם ביישוב דברי רבינו אלה.

טו. הִיָּה טִמְאָה בְּטִמְאָתוֹ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁵⁰ - אֵינוֹ לֹקֵה, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שְׁאֵינוֹ חֵיב פֶּרֶת, אֲבָל מִפִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁵¹.

50) כמו בטומאת בשר, למעלה בהלכה יב. 51) זה נמשך אל הבכא הראשונה של הלכה הקודמת, המדברת בטמא שאכל קודש לפני טבילה. אבל אחרי שטבל, שנינו במסכת פרה פ"א, משנה ה "כל הטעון ביאת מים (כלומר, טבילה) מדברי סופרים וכו' לאחר ביאתו מותר בכלום", ראה פירוש רבינו שם (וראה בפרק ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א שמחלק בין טומאות שעיקרן מדברי סופרים, ובין טומאות שעיקרן מן התורה).

טז. אֵינוֹ חֵיב פֶּרֶת עַל קִדְשׁ שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירִין עַד שֶׁיֵּאָכַל מִמֶּנּוּ אַחַר שֶׁקָּרְבוּ מִתִּירָיו; אֲבָל אִם אֲכַל

33) במשנה מעילה יז: שנינו הפיגול והגולתו אין מצטרפים מפני שהן שני שמות. ובגמרא שם אמר שמואל שהמשנה מדברת בטומאת ידים, אבל לאיסור אכילה מצטרפים. פירוש, אם אכל כחצי זית מזה וכחצי זית מזה בשוגג חייב חטאת, ובמזיד והתרו בו חייב מלקות. 34) משנה שם טו: ושם הגירסא: "כל הפיגולים וכל הנותרים מצטרפים זה עם זה", ואפשר לפרש שפיגולים בפני עצמם ונותרות בפני עצמם, כגון פיגול מזבח ומנחה או מעולה ושלמים, וכן נותרות משני מינים. אבל פיגול ונותר שהם משני מינים אין מצטרפים, מפני שהם חלוקים גם במין וגם בשם האיסור. ולכן דייק רבינו וכתב: "וכל הפיגולים והנותרים מצטרפים" והשמית ה"וכל" השני, להשמיע שגם אלה מצטרפים (ראה הר המוריה, כנראה לא הרגיש בשינוי לשון זה).

יב. אִסוּר לְטִמְאָה אֶת הַקִּדְשִׁים אוֹ לְסַבֵּב לָהֶם טִמְאָה, שְׁהָרִי פּוֹסֵל. וְהַטִּמְאָה אֶת הַקִּדְשִׁים - אֵינוֹ לֹקֵה³⁵. אֲבָל אָדָם טָהוֹר שֶׁאָבָל פְּזִית מִקִּדְשִׁים שְׁנֵטְמָאוּ - לֹקֵה; שְׁנֵאמַר: וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טִמְאָה לֹא יֵאָכַל. וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר הַקִּרְבָּנוֹת, שְׁאֵם אֲבָל פְּזִית מִלְּבוֹנֹת הַמִּנְחָה שְׁנֵטְמָאוּ אַחַר שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּכָלֵי - לֹקֵה³⁶. אַחַד קִדְשִׁים שְׁנֵטְמָאוּ לְפָנֵי פִּפְרָה³⁷ אוֹ לְאַחַר פִּפְרָה. בֵּין שְׁנֵטְמָאוּ בְּאֵב הַטִּמְאָה³⁸ אוֹ בְּוֹלֵד הַטִּמְאָה שֶׁל דְּבָרֵי תוֹרָה. אֲבָל אִם נִטְמָאוּ בְּטִמְאָתוֹ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - אֵינוֹ לֹקֵה עַל אֲכִילָתוֹ, אֲבָל מִפִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת³⁹. וְאֵינוֹ לֹקֵה אֲלָא הָאוֹכֵל אַחַר זְרִיקַת דָּמִים; אֲבָל אִם אֲבָל קִדְשׁ זְרִיקָה - אֵינוֹ לֹקֵה⁴⁰ מִשּׁוּם אוֹכֵל קִדְשׁ טִמְאָה⁴¹, אֲבָל מִפִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.

35) כר' יוחנן זבחים לג: 36) שם לד. 37) לפני זריקה, וזרקו את הדם ואחר-כך אכל הטהור את הבשר. גמרא במנחות כה: בשר שנטמא לפני זריקת דמים ואכלו לאחר זריקת דמים, מפני מה חייבים עליו? מפני שהציץ מרצה. 38) כגון אדם שנגע במת. בהקדמתו לטהרות, מונה רבינו אחד עשר אבות. והנוגע באב הטומאה, בין אדם וכלים ובין אוכלין, נעשה ולד הטומאה או ראשון לטומאה, ואוכל הנוגע בראשון נעשה שני. 39) כעובר על איסורי דרבנן אחרים. 40) כר' יוחנן שם לד. ולמד דין זה מגזירה-שוה. 41) הוסיף רבינו ארבע מלים אלו, להשמיענו שעל איסור קודש טמא אינו לוקה, אבל לוקה משום אוכל קודש לפני זריקה, כמו שכתב בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שהאוכל בשר קדשים לפני זריקה לוקה, משום שנאמר לא תוכל לאכול בשערך (משנה-למלך כא).

יג. כָּל אָדָם שְׁנֵטְמָאוּ טִמְאָה שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ פֶּרֶת עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ⁴² וְאֲבָל פְּזִית מִן הַקִּדְשִׁים, בֵּין בְּקִדְשׁ טָהוֹר בֵּין בְּקִדְשׁ טִמְאָה⁴³; בְּמִזֵּיד - הָרִי זֶה נִתְחַיֵּב פֶּרֶת, שְׁנֵאמַר: וְהִנְפֵּשׁ אֲשֶׁר תֵּאָכַל מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לִי וְטִמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָהּ; וְאִם אֲכַל בְּשִׁגְגָה - מִבִּיאַת קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד⁴⁴. וּמִזֵּינִן שְׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֲלָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והשאר נאכלים לבעלים. ולפני ההרמה כולם אסורים באכילה. (63) מכיון שקרבו המתירין, ורק מעשה צדדי אחר מעכב על היתר אכילה, רב דימי בר חנינא ורבא שם. ראה כסף-משנה. (64) "פיגול ונותר, בחדא בהמה לא משכחת לה" (כריתות יד.) ובמסקנה שם אמרו, שרק בכזית אחד אי-אפשר הדבר, אבל בשני כזיתים ישנה אפשרות, ולכן כותב רבינו כאן: "על אכילה אחת".

כ. הפגול וְהַנּוֹתֵר וְהַטָּמֵא שֶׁבִלְלֵן זֶה בְּזֶה וְאֶכְלֵן - חֵיב. אָף עַל פִּי שְׂרֵפָה מִיֵּן עַל חֲבֵרוֹ - אֵינוֹ מְבֻטָּלוֹ, שְׂאִין הָאֶסוּרִין מְבֻטָּלִין זֶה אֶת זֶה⁶⁵.

(65) כר' אלעזר (זבחים עט.) נגד דעת ריש לקיש, מפני שר' יוחנן (ירושלמי חלה פרק א הלכה א) סובר כר' אלעזר - באיסורין.

כא. ופגול או נותר או טמא שֶׁהֶעֱלֵן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - מִשְׁמֵשְׁלָה הָאוֹר פֶּרֶן פֶּרֶן פִּקַּע אֶסוּרִין מִהֵן⁶⁶. וְהָאֶסוּרִין מִצְטַרְפִּין עִם הַבָּשָׂר לְכַזִּיתָ, בֵּין בְּעוֹלָה בֵּין בְּשֶׂאֵר קֳדָשִׁים⁶⁷, לְחֵיב עֲלָיו מִשׁוּם פֶּגוּל או נותר או טמא.

(66) ר' יוחנן שם מג: (67) שם קט. ראה למעלה הלכה יא בהערות.

כב. זָבַח שְׁנוֹתֶפְגֵּל⁶⁸ או שְׁנוֹתֵר לְאַחַר זְמַנוֹ, וְאָכַל מִמֶּנּוּ מִן הָעוֹר או מִן הַמֶּרְק או מִן הַתְּבֻלִין או מִן הָאֵלֶּל⁶⁹ או מִן הַמֶּרְאָה⁷⁰, מִן הַגִּידִים וּמִן הַקֶּרְנִים וּמִן הַטְּלָפִים, מִן הַצְּפָרְנִים מִן הַחֲרָטוּם וּמִן הַנוֹצָה וּמִבְּיַצי הָעוֹף - אֵינוֹ חֵיב פֶּרֶת. וְכֵן טָמֵא הַגּוֹף שֶׁאָכַל דְּבָרִים אֵלּוּ מִקֶּרְבָּן פֶּשֶׁר - אֵינוֹ חֵיב פֶּרֶת. אָכַל מִפִּיֵן אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדוּת.

(68) משנה שם לה. (69) ראה למעלה פי"ד ה"ז. (70) שלא כר' אלעזר שם בגמרא, אבל בשליל ושלילה פסק כמותו בהלכה הסמוכה.

כג. אָכַל מִן הַשְּׁלִיל או מִן הַשְּׁלִיא⁷¹ - חֵיב⁷² מִשׁוּם פֶּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא, כָּאֲכַל מִשְׂאֵר בָּשָׂר הַזָּבַח.

(71) ראה למעלה שם. (72) כלומר, אם פיגול בבשר נתפגל גם השליל. אבל אם פיגול בשליל עצמו, פסק רבינו (למעלה שם) שלא נתפגל. ראה רבב"ד כאן.

כד. קָדְשֵׁי עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶם מִשׁוּם פֶּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא⁷³. וְכֵן דִּם הַקֳּדָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ. וְכֵן הַלְבוּנָה וְהַקְטֹרֶת וְהָעֵצִים - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן פֶּרֶת לֹא מִשׁוּם פֶּגוּל וְלֹא מִשׁוּם נוֹתֵר⁷⁴ וְלֹא מִשׁוּם טָמֵא הַגּוֹף⁷⁵.

(73) שנינו (שם מה.) קדשי גויים אין חייבים עליהם משום פיגול נותר וטמא, והשוחטם בחוץ - פטור, דברי ר' שמעון, ור' יוסי מחייב. ורבינו מחלק את המשנה לשתי בבות: א. פיגול נותר וטמא, סתם רבי כר' שמעון שאין חייבים

אֶת הַבָּשָׂר קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם - אֵינוֹ לוֹקָה⁵³ מִשׁוּם טָמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַקֶּדֶשׁ. זֶה הַפֶּלֶל⁵⁴: כֹּל שֵׁנֵשׁ לוֹ מִתִּירִין - אֵין חֵיבִין עֲלָיו מִשׁוּם פֶּגוּל או מִשׁוּם נוֹתֵר או מִשׁוּם טָמֵא עַד שִׁיקְרָבוּ מִתִּירָיו פְּהִלְכְתָּן; וְכֹל שֵׁאִין לוֹ מִתִּירִין - בֵּינָן שֶׁקֶדֶשׁ בְּכָלִי חֵיבִין עֲלָיו מִשׁוּם טָמֵא. אֶפְלוּ נְטָמֵא הַבָּשָׂר קֹדֶם שִׁיטָמֵא הָאוֹכֵל⁵⁵, הוֹאִיל וְקָרְבוּ הַמִּתִּירִין וְאַחַר כֵּן אָכַל - חֵיב פֶּרֶת. וְכֵן אִם אָכַל מִבָּשָׂר חֲטָאוֹת הַנְּשַׂרְפוֹת⁵⁶ והוא טמא אחר שְׁנוֹרֵק דָּמָם - הָרִי זֶה חֵיב פֶּרֶת.

(52) משנה מעילה י. (53) כר' יוחנן זבחים לד. (ראה למעלה הי"ב). (54) משנה מעילה י. (55) למעלה בהלכה יג למדנו, שטמא שאכל בשר קודש טמא חייב כרת, וכאן משמיענו רבינו שאפילו נטמא בשר תחילה ואחר-כך נטמא האדם חייב כרת, ואע"פ שאין איסור חל על איסור, כאן איסור טומאת הגוף חל על איסור טומאת בשר, מפני שאיסור טומאת הגוף כולל דברים שלא נאמרו לפני כן על אדם זה, זבחים קח. (56) משנה מעילה ט.

יז. כָּבֵר נִתְבָּאֵר לָךְ⁵⁷, שְׂאֵף דְּבָרִים שְׂאִין חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם פֶּגוּל - חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם נוֹתֵר וְטָמֵא. כִּיצַד? דְּבָרִים שְׂאִין לָהֶם מִתִּירִין - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם פֶּגוּל, וְחֵיבִין עֲלֵיהֶם מִשׁוּם נוֹתֵר וְטָמֵא. וְכֵן הַמִּתִּירִין עֲצָמוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִין חֵיבִין עֲלֵיהֶם מִשׁוּם פֶּגוּל, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ - חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם נוֹתֵר⁵⁸ וְטָמֵא. חוּץ מִן הַדָּם⁵⁹, שְׂאִין חֵיבִין עֲלָיו לְעוֹלָם אֲלֵא מִשׁוּם דְּבָר אֶחָד בְּלִבְד.

(57) למעלה בהלכה ז כתב רבינו, שאין חייבים על פיגול אלא על דבר שיש לו מתירין, ובהלכה הקודמת כתב: "וכל שאין לו מתירין, כיון שקדש בכלי חייבים עליו משום טומאה". והוא-הדין לנותר, כמו שמסיים כאן רבינו. (58) הכוונה לדברים הנאכלים, אבל שאינם נאכלים - פסק בסוף הפרק שפטורים. (59) במשנה שם מה:

יח. טָמֵא שֶׁאָכַל אֶמּוּרִין - חֵיב פֶּרֶת⁶⁰.

(60) ברייתא שם לו:

יט. אָכַל⁶¹ פֶּסַח שְׁלֵא נִצְּלָה, וְלַחֲמֵי תוֹדָה שְׁלֵא הוֹרְמָה תִּלְתָּן⁶² - הָרִי זֶה חֵיב פֶּרֶת מִשׁוּם טָמֵא הַגּוֹף, אָף עַל פִּי שְׂאִינָן רְאוּיִין לְמָה שֶׁהֵן⁶³. אִי אֶפְשָׁר שְׂיִתְחִיב אָדָם עַל אֲכִילָה אַחַת מִשׁוּם פֶּגוּל וּמִשׁוּם נוֹתֵר⁶⁴; שֶׁהַפֶּגוּל הוּא הַקֶּרְבָּן שֶׁנִּפְסַל בְּמַחְשַׁבַת הַזְּמַן, וְאֵינוֹ עוֹלָה לְשֵׁם קֶרְבָּן וְלֹא נִרְצָה כָּלֵל, וְהַנּוֹתֵר הוּא הַנְּשַׂאֵר מִקֶּרְבָּן שֶׁקָּרַב כְּמַצְתּוֹ לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתוֹ.

(61) אדם טמא (מדברי הכסף-משנה כאן יש ללמוד שגם "אבל", ומתוך כך טרח לפרש פירוש דחוק. וגירסתנו נכונה). (62) המקריב תודה מביא עמה ארבעה מיני לחם, עשר מכל מין. ומרים חלה אחת מכל מין ונותנה לכהן,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהָרִי לֹא יֵצֵא רֵב הַבְּהֵמָה. לְפִיכָךְ נִפְסְלוּ מִסְפֵּק וְיִשְׂרָפוּ בְּעֶזְרָה. וְכֵן אִם נִשְׁאָוּ חֲמִשָּׁה¹³ לְהוֹצִיאָן, וְיֵצֵאוּ שְׁלֹשָׁה וְנִשְׁאָרוּ שְׁנַיִם, וְהוֹצִיאוּ הַשְּׁלֹשָׁה חֲצִי הַבְּהֵמָה - הָרִי אֵלָיו נִפְסְלוּ מִסְפֵּק וְיִשְׂרָפוּ בְּעֶזְרָה. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאִין אֵלָיו צְרִיכִין לְהִמָּתִין עַד שֶׁתֵּעָבֵר צוּרְתָן¹⁴, הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לְשִׁרְפָה¹⁵ לְעוֹלָם אֶפְלוּ לֹא נִפְסְלוּ.

7) שאימוריהם נקטרים, והבשר מצוותו בשריפה בבית הדשן מחוץ לירושלים, ואם נפל בו פסול לפני שהוציאוהו מחוץ לעזרה שורפים אותו בעזרה. (8) לפני זריקת הדם. (9) אין כל ספק בדבר שהאימורים נפסלים ביוצא ובלניה כאימורי קרבנות אחרים, אבל בבשרם שאל רבי ירמיה (זבחים קד): אם הוא נפסל, ודינו כפסולי המוקדשים ונשרף בעזרה (שם, תני לוי) או ישרף בבית הדשן חוץ לירושלים כמצוות הכשרים. והאיבעיא לא נפשטה. (10) (בגמרא שם, משמע שהאיבעיא היא לפי דעת ריש לקיש (שם פט): בלבד, הפוסל בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה לפני זריקת הדם, אבל לרבי יוחנן שמכשיר מפני שסופו של הבשר לצאת (בשר קדשים קלים נאכל בכל ירושלים אחר זריקת הדם) – ברור שגם בשר קרבנות הנשרפים אינו נפסל, שהרי סופו לצאת. ולפיכך תמהו הר"י קורקוס וה"כס"פ משנה' על רבינו, שפסק (למעלה פ"א הל"ב) כרבי יוחנן, ולמה פסק כאן להחמיר מספק? (ראה כסף-משנה כאן, ולחם-משנה פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג). ותירץ הר"י קורקוס, שגם בקדשים קלים הבשר אסור באכילה (ראה הערות למעלה פ"א הל"ב). (11) בעיא שלא נפשטה, שם. (12) בחצי הבהמה שיצא נמצא רוב מאבר אחד, ואם תצרף לו את מיעוטו שנשאר בפנים יהיה רובה של הבהמה בחוץ. (13) כהנים, גם זו בעיא שלא נפשטה, שם קה, א. (14) כשאר ספק פסול. (15) וכל הבעיה נוגעת רק למקום שריפתה, לפיכך אין בזה משום ביזוי קדשים, מה-שאיין-כן בספק פסולי קדשים אחרים, שהספק הוא אם הם טעונים שריפה.

ד. בְּשֵׁר הַנִּמְצָא בְּעֶזְרָה¹⁶: אֵיבָרִים¹⁷ - עוֹלוֹת, וְחִתִּיכוֹת - חֲטָאוֹת¹⁸. וְהַנִּמְצָא בִּירוּשָׁלַיִם - שְׁלָמִים. וְהַפֶּל תֵּעָבֵר צוּרְתָן וְיֵצֵאוּ לְבֵית הַשְּׁרִפָה, שְׂמָא נֹתֵר הוּא. אִם בָּן, מַה הוֹעִיל שֶׁתִּהְיֶה חֲזָקְתוֹ עוֹלָה אוֹ חֲטָאוֹת אוֹ שְׁלָמִים? לְמִי שֶׁעָבֵר וְאָכַל¹⁹. אֵין שׁוֹרְפִין אֶת הַנֹּתֵר אֶלָּא בַּיּוֹם, שְׂנַאֲמַר: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף.

16) משנה, שקלים פ"ז. (17) שלמים (ל' צרויה). (18) אין לחשוש שמא הן עולות, ואע"פ שמתור לחתוך איברי עולת יחיד (ראה הל' מעשה הקרבנות פ"ו ה"ט) לא נהגו הכהנים לחתכם, מפני שכולם כליל (רבינו בפירוש המשנה, שם). (19) אם עולה היא – חייב קרבן מעילה, אבל האוכל בשר חטאת אינו מביא קרבן מעילה מפני שהוא מותר באכילה לכהנים (הל' מעילה פ"א ה"ה).

ה. אֵף עַל פִּי שֶׁהִשְׁלָמִים אֶסוּרִין בְּאִכְלָהּ מִתְּחִלַּת

עליהם. ב. השוחטם בחוץ, כאן מביא רבי מחלוקת ר' יוסי ור' שמעון. ופסק רבינו כאן סתם משנה, אע"פ שבכל מקום הלכה כר' יוסי נגד ר' שמעון, ובתוספתא זבחים פ"ה חולק ר' יוסי על ר' שמעון גם בפיגול ונותר וטמא, מפני שסתם משנה כשיטתו (כסף-משנה), ובשחטם בחוץ פסק (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יט הלכה טז) כר' יוסי (ראה 'תוספות יום טוב' שם. וראה רבינו בפירושו על המשנה שכתב "והלכה כר' יוסי". ואולי התכוון לשחטם בחוץ בלבד, או שחזר בו כאן). (74) כר' שמעון בתוספתא שם, ה"ב. לא נתבאר למה פסק כר' שמעון ולא כחכמים. (75) במשנה שם מה: נחלקו ר' שמעון וחכמים בטמא. ר"ש אומר פטור וחכמים מחייבים. ובגמרא שם נאמרו שלוש שיטות באותה המחלוקת: א. מחלוקת בטומאת עצמים, אבל בטומאת הגוף דברי הכל אינו לוקה. ב. מחלוקת בטומאת הגוף, אבל בטומאת עצמים דברי הכל לוקה. ג. בשתיחה מחלוקת. ופסק רבינו בטומאת הגוף אינו לוקה, מפני שלשיטה זו זה דברי הכל, וגם לפי שיטה ב' וג' דעת ר' שמעון כן. ובטומאת עצמים פסק שלוקה (ראה למעלה ה"ב), מפני שלכל שלוש השיטות כן היא דעת חכמים (ראה כסף-משנה, ואולי התכוון לביאורו זה).

פֶּרֶק הַתְּשֵׁעָה עֶשְׂרִי

1) יבאר שמצות-עשה לשרוף קדשים שנשטמו והנותר וכל שפיסולו מספק.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשִׂרְף כָּל הַקִּדְשִׁים שֶׁנִּשְׁטָמוּ, שְׂנַאֲמַר: וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכַל בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל. וְכֵן הַנֹּתֵר - מִצְוַת עֲשֵׂה לְשִׂרְפוֹ, שְׂנַאֲמַר: וְהַנֹּתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל. וּבְכָל הַנֹּתֵר הַפִּגּוּל וְכָל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הַפֶּל נִשְׂרָפִין².

2) תוספתא תמורה פ"ד ה"ד, גמרא פסחים כד, א.

ב. קָרְבֵן שֶׁנִּתְפַּגֵּל אוֹ נִפְסַל - יִשְׂרָף בְּמִקְדָּשׁ מִיָּד³. וְכָל שֶׁפְּסוּלוֹ מִסְפֵּק⁴ - תֵּעָבֵר צוּרְתָן⁵ וְאַחַר כֵּן יִשְׂרָף בְּמִקְדָּשׁ⁶.

3) תוספתא פסחים פ"ו ה"ו: אירע פסול בגופו ישרף מיד, ברם או בבעלים – תעובר צורתו ויצא לבית השריפה, פסחים לד, ב. (4) מדובר בפסול שבגוף הקרבן. אבל אם הפסול הוא בבעלים, אפילו פסול ודאי, טעון עיבוד צורה. (5) ילינו אותו, כדי שייפסל פסול ודאי. (6) בשלושה מקומות, קדשים נשרפים: בעזרה, בהר הבית, בבית הדשן שמחוץ לירושלים (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג-ד), לפיכך דייק רבינו וכתב "במקדש" היינו בעזרה.

ג. פָּרִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִים⁷ - יֵשׁ בָּהֶם סִפְקֵי, אִם הִלִּינָה וְהִיצִיָּאה קָדָם שֶׁיִּגַע זְמַנָּם לְצִאתָם⁸ פּוֹסְלֵת בְּשָׂרָם כְּאִמּוּרֵיהֶן⁹, אוֹ אִינָה פּוֹסְלֵת בְּשָׂרָן. לְפִיכָךְ פּוֹסְלִין אוֹתָן לְהִתְמַיֵּר¹⁰ וְיִשְׂרָפוּ בְּעֶזְרָה. וְכֵן אִם יֵצֵא חֲצִי הַבְּהֵמָה¹¹ בְּרֵב הָאֲבָרִים¹² - אִם מִחֲזִיקִין אוֹתָן בְּיוֹצֵא, הוֹאִיל וְיֵצֵא רֵב הָאֲבָרִים; אוֹ עֲדִין אֵינָן יוֹצִיאִין,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקבלת דרגת טומאה של הדבר שנגעה בו, ולא דוקא חרב אלא כל כלי מתכת דינו כך. (34) ויש כאן תוספת שתי דרגות, מה שאין כן בבבא ראשונה המדברת בתוספת דרגה אחת.

ז. נותר של קדשים קלים³⁵ - שורפין אותו בעליו בבתייהן³⁶.

(35) שנאכלים בכל ירושלים. (36) משנה, שם פא, ב.

ח. מי שייצא מירושלים ונזפר שיש בידו בשר קדש³⁷: אם עבר הצופין³⁸ - שורפו במקומו³⁹; ואם לאו - אם יש בו פנייה⁴⁰ או יתר, חוזר ושורפו בירושלים. ואם הוא אורח שאין לו בית⁴¹ - שורפו לפני הבירה⁴² מעצי המערכה⁴³.

(37) משנה, שם מט, א. (38) שם מקום, שממנו אפשר לראות עוד את בית המקדש, וממנו והלאה אין רואים אותו. (39) לא הטריחוהו לחזור. (40) כרבנן, שם. (41) בירושלים. (42) בית המקדש כולו כולל הר הבית נקרא "בירה". (43) עצים המוכנים להבעיר על המזבח, מפני שקשה לו לאורח להביא עצים משלו אל הבירה, לא חייבוהו חכמים, ובית-דין מתנה על כך בשעת הקדשת העצים, שמותר יהיה לשרוף בהם בשר קודש שנפסל (ראה 'תוספות' שם פא: ד"ה נטמא).

ט. כל עצמות הקדשים⁴⁴ שאין בהן מח⁴⁵ - אינן טעונין שרפה⁴⁶, חוץ מעצמות הפסח⁴⁷. פבר בארנו⁴⁸, שהקרבן שנפסל אחר שהפשט - העור לפניהם⁴⁹, או לבעליו בקדשים קלים⁵⁰; אכל אם נפסל קדם הפשט - הרי העור בפשר וישרף הפלו⁵¹. וכן זבח שהפשט ונמצא טרפה, או שנפסל במחשבת הזמן או במחשבת המקום, הואיל ולא נרצה הזבח - ישרף העור⁵². בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. אכל אם נעשה במחשבת שנוי השם⁵³, אף על פי שלא עלה לבעלים, הואיל ונרצה - הרי העור לפניהם או לבעליו, כמו שבארנו⁵⁴. וזבח שהפשט קדם זריקה⁵⁵ - אינו פוסל⁵⁶.

(44) ברייתא, שם פג, א. (45) פירוש, שהיה בהן מוח ושברו את העצמות וחילצו את המוח, שאם לא היה בהן מוח מעולם גם עצמות הפסח אינן טעונות שריפה (גמרא, שם). (46) ואע"פ שעצמות ששימשו את הנותר טעונות שריפה, כאן אנו אומרים, שהבעלים שברו את העצמות וחילצו את המוח, לפני שנעשה נותר. (47) שנאמר בתורה (שמות יב, מו) "ועצם לא תשברו בו", אין להניח שעברו על איסור תורה ושברו את העצמות לפני שהמוח נעשה נותר, אלא ודאי אחרי שנפסל נשברו, כרבי שמעון שם שדורש: ועצם לא תשברו בו - בכשר ולא בפסול (כלומר, בפסול מותר לשבור), ולפיכך העצמות טעונות שריפה שהרי שימשו נותר. כך מפרש שם רב נחמן בר יצחק את הברייתא (ראה ב'משנה למלך' קושיא חמורה על רבינו, שהרי פסק

ליל שלישי - אין שורפין אותן אלא ביום²⁰. בין בזמנו²¹ בין שלא בזמנו²². וכן הפגול אינו נשרף אלא ביום²³. ואין שרפת טמא ונותר ופגול דוחה את יום טוב²⁴, ואין צריך לומר את השבת. ומתר לשרף טמא ונותר ופגול פאחד²⁵.

(20) זבחים נו, ב. (21) ביום השלישי בבוקר. (22) אם לא שרפו בזמנו (במכילתא פ' בא פ"ו אנו שונים, שפסח נשרף אור ליום ששה עשר - היינו במוצאי יום-טוב - ואם חל בשבת נשרף אור לשבעה עשר, אבל בגמרא שלנו שבת כד, ב - תני דבי חזקיה "והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו..." ליתן לו בוקר שני לשריפתו. פירוש, אין שורפים אותו כליל ששה עשר אלא ביום). (23) "באש ישרף, בנה אב לכל הנשרפים שלא יהיו נשרפים אלא ביום", 'תורת כהנים' פ' צו פ"ב. (24) שבת כג, ב. (25) פסחים טו, ב - כבית הלל, ואף-על-פי שאסור לטמא קדשים בידיים, והטעם, מפני שנותר ופיגול יש בהם טומאת עצמם ומטמאים את הידים מדרבנן.

ו. בשר קדשי קדשים שנטמא בפנים - שורפין אותו בפנים, ואם נטמא בחוץ - שורפין אותו בחוץ. בין שנטמא באב הטמאה²⁶ בין שנטמא בולד הטמאה²⁷. ומימיהם של פהנים²⁸ לא נמנעו מלשרף את הבשר שנטמא באב הטמאה, שהרי הוא ראשון לטמאה, עם הבשר שנטמא בולד הטמאה²⁹, שהרי הוא שלישי³⁰, אף על פי שמוסיפין לו טמאה על טמאתו, שהשלישי שנגע בראשון - יחזר שני, כמו שיתבאר במקומו. ולא עוד³¹, אלא אפילו שמן שנפסל בטבול יום³², שהוא שלישי - מתר להדליקו בגר של מתכת שנגע בה טמא מת, שהגר אב הטמאה³³. אף על פי שההשמן נעשה ראשון³⁴ פשיג בער, הואיל ויש שם שום טמאה - אין מקפידין על תוספתה. ואין נזהרין אלא מן הטהור שלא יפסל.

(26) ראה למעלה פ"ח הי"ב. (27) במס' שקלים פ"ח מ"ו, נאמרו ארבע דעות בזה, ורבינו פוסק כרבי עקיבא. (28) משנה, פסחים יד, א. (29) לשון המשנה, ובגמרא שם אמרו שמדובר בולד ולד. (30) בשר שנטמא בולד הטומאה הוא שני ולא שלישי, ואם יגע בבשר שנטמא באב הטומאה שהוא ראשון לא תתווסף לו טומאה. ולפיכך תיקן ה'כסף משנה' וגורס "בולד ולד" (בכמה הוצאות נפלה טעות ב'כסף משנה', וצ"ל כמו שכתבנו). (31) במשנה שם, ב - הוסיף רבי עקיבא. (32) טמא שטבל וטרם החשיך היום. ביבמות עה, א - למדו שטבול יום פוסל את התרומה והקודש בנגיעתו מן התורה. אוכל שנטמא ומטמא אחרים נקרא טמא, אולם אוכל שהוא עצמו נטמא בשלב הנמוך ביותר ואינו מטמא בנגיעתו אפילו אוכלין ומשקין - נקרא פסול. (33) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" שחרב הוא בחלל עצמו, פירוש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמה), אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז כתב, שהסיט הוא המרחק שבין אגודל לאצבע כשני שלישי הזרת, וכן פירש רש"י בתמורה לד, א. ובשבת קה, ב - כותב רש"י ששיעורו כמרחק אצבע מאמה, וצ"ע. (73) ואע"פ שפטר חמור ייקבר (ראה הי"א), היינו השיער כמו שהוא, אבל ארגו בשק אין לקברו, שמא ימצא אותו אדם ולא ידע שהוא אסור בהנאה וישתמש בו. כך פירשו בגמרא שם. ראה 'כסף משנה' פ"ג מהל' בכורות הי"ג.

יג. פל הנקברין⁷⁴ - אפרם אסור. וכל הנשפרין⁷⁵ של הקדש - אפרן מתר, חוץ מדשן המזבח⁷⁶ החיצון והפנימי ודשן המנורה.

(74 שם לד, א. 75) בגמרא, שם. (76) שם דרשו את הכתוב (ויקרא כה, ג): "ושמו אצל המזבח", ושמו - בנחת, ושמו - כולו, ושמו - שלא יפור, משמע שאסור בהנאה. פסוק זה נאמר במזבח החיצון, וממנו לומדים דישון מזבח הפנימי והמנורה (כסף-משנה). ונראה שרבינו התכוון לתרומת הדשן, היינו מה שמרים הכהן בכל בוקר במחתה של כסף ונותן על רצפת העזרה, אבל שאר הדשן אינו אסור בהנאה, שהרי "ושמו" כתוב בתרומת הדשן, וכן דעת הראב"ד כאן. ולא בא לחלוק על רבינו אלא לפרש דבריו.

יד. פל הנשפרין⁷⁷ לא יקברו⁷⁸, וכן פל הנקברים לא ישפרו; שאף על פי שהוא מחמיר בשפרתן - הרי הקל באפרן, שאפר הנקברים אסור.

(77 משנה, שם. 78) שמצוותם בשריפה.

טו. היה מקריב⁷⁹ עמו בזבחים ואמר לו: נתפגלו⁸⁰ עושה עמו בטהרות ואמר לו: נטמאו - נאמן⁸¹. לא נחשדו ישראל על כך⁸². אבל אם אמר לו: זבחים שהקרבתי לך באותו היום⁸³ נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו, אם היה נאמן לו - סומך על דבריו; ואם לאו - שורת הדין שאינו נאמן⁸⁴, והרוצה להחמיר על עצמו - הרי זה משבח⁸⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היה מקריב עמו בזבחים ואמר לו: נתפגלו, עושה עמו בטהרות כו', אבל אם אמר לו: זבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו... סומך על דבריו... והרוצה להחמיר על עצמו - הרי זה משבח".

ולכאורה מהי החומרא בזה שמאמינו על התפגלות הזבחים, הרי בזה גורם לשריפת קדשים, ולכאורה אין זו קולא אלא חומרא.

ויש לומר שזהו שמדייק הרמב"ם "הרוצה להחמיר על עצמו", אף שהיה מספיק לכתוב "הרוצה להחמיר", כי בנוגע לקדשים עצמם אין זו חומרא כיון שנפסלים וטעונים שריפה, והחומרא היא "על עצמו" דווקא.

ויש להוסיף ולבאר הלימוד וההוראה בעבודת האדם, ש"הרוצה להחמיר" יעשה זאת בעיקר "על עצמו".

בפ"י מהל' קרבן פסח ה"ו שאסור לשבור עצמות פסח פסול. ותירץ שאנו מניחים, שהפסח נפסל לפני זריקת הדם, ובוה סובר רבינו שם כרבי יעקב שמתור לשבור את העצמות). (48) בהל' מעשה הקרבנות פ"ה ה"ה. (49) בקדשי קדשים. (50) כמו עורות קרבנות כשרים (שם, הי"ט). (51) משנה, זבחים קג, ב - כחכמים (ראה כסף-משנה ולחם-משנה בהל' בכורות פ"ג ה"י). (52) משנה, שם: "כל שלא זכה המזבח בבשרה, לא זכו כהנים בעזרה" וכל אלה - טריפה, מחשבת הזמן ומחשבת המקום - אין מקטירים אימוריהם על המזבח. (53) במשנה, שם. (54) למעלה בהלכה זו. (55) ואחר-כך נפסל הזבח. (56) את העור, ואם נזרק הדם הותר העור לכהנים או לבעלים, כרבי שם קד, א. ואע"פ שאין מפשיטין לפני זריקת הדם (הל' מעשה הקרבנות פ"ה הי"ח), מדובר כאן כשעבר והפשיט.

י. אלו הן הנשפרים: בשר קדש שנטמא⁵⁷ או נותר או נפסל, וכן המנחה שנטמאת⁵⁸ או נפסלה או נותרה. ואשם תלוי⁵⁹ שנודע לו שלא הטא קדם ששזרק דמו⁶⁰. וחטאת העוף הבאה על הספק⁶¹. ושער נזיר⁶² טהור⁶³. והערלה וכלאי הכרם. ודבר שאין דרכו להשרף, פגון משקין של ערלה ושל כלאי הכרם - הרי אלו יקברו⁶⁴.

(57) משנה, תמורה לג, ב. (58) משנה, סוטה כב, ב - במנחת סוטה, והוא הדין בשאר המנחות. (59) הבא על ספק חטא, שם. (60) עיקר הכפרה היא בזריקת הדם, ואם נודע לו לפני הזריקה שלא חטא, הרי אינו צריך כפרה כלל, ולכן נפסל האשם, אבל אם נזרק הדם לפני שנודע לו, הרי כיפר על הספק כמצוותו. (61) שם, אסור לאכלה וטעונה שריפה. (62) דיני נזיר מפורשים בספר הפלאה, הל' נזירות. (63) אחרי מלאת ימי נזרו מגלח בבית המקדש בעזרת נשים, ואת השער נותנים על האש שבה מתבשל איל השלמים שלו (במדבר ו, יח). (64) שם.

יא. ואלו הם הנקברים: קדשים שמתו⁶⁵, בין קדשי מזבח בין קדשי בדיק הבית⁶⁶. וקדשים שהפילו נפל⁶⁷. הפילו שליא⁶⁸ - תקבר. ושור הנסקל. ועגלה ערופה. וצפרי מצרע. ושער נזיר טמא⁶⁹. ופטר חמור⁷⁰. ובשר בחלב. וחלין שנשחטו בעזרה.

(65) משנה, שם לב, א. (66) בעלי חיים שהוקדשו לצרכי בית המקדש, אבל לא להקרבה על המזבח. (67) שם לג, ב. (68) שם. (69) נזיר שנטמא במת בתוך תקופת נזירותו, מביא קרבנות ומגלח ומתחיל למנות מחדש את ימי הנזירות, ולא ציוותה התורה לשרוף את השער. (70) בכור חמור שלא נפדה בשה ונערף.

יב. האורג⁷¹ מלא הסיט⁷² משער נזיר ומפטר חמור בשק - ידלק⁷³.

(71) משנה, ערלה פ"ג. (72) בפירושו על המשנה שם, וכן בשבת פ"ג כותב רבינו, שהסיט הוא חצי הזרת (זרת = חצי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַמְשַׁתְּלַחַח. נִמְצְאוּ כָּל הַבְּהֵמוֹת הַקְּרֵבִים בַּיּוֹם זֶה חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה: שְׁנֵי תַמְיָדִין, וּפְרָ, וְשְׁנֵי אֵילִים⁵, וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים - כֻּלָּם עֹלֹת; וְשְׁנֵי שְׁעִירִים חֹטְאִים: אֶחָד נֶעְשָׂה בַחֹיץ וְנֶאֱכָל לְעֶרְב, וְהַשְּׁנִי נֶעְשָׂה בַפְּנִים וְנִשְׂרָף; וּפְרָ כֹהֵן גָּדוֹל לְחֹטְאֵת, וְהוּא נִשְׂרָף.

(2) כל הקרבנות האמורים כאן, מפורשים בתורה (ויקרא טז: במדבר כט, ח). (3) דמו נזרק על המזבח שבעזרה, ושעיר חטאת שני מזים דמו בקודש הקדשים ובהיכל - ונשרף. (4) במדבר שם. ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שתחילתו מפקד בני ישראל. (5) אחד של ציבור ואחד של כהן גדול.

ב. עֲבוֹדַת כָּל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת אֵלֵי הַקְּרֵבִין בַּיּוֹם זֶה אֵינָה אֶלָּא כִּכְהֵן גָּדוֹל בְּלִבְדוֹ, אֶחָד כֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ בְּשֵׁמֶן הַמְּשִׁחָה אוֹ הַמְּרַבֵּה בַבְּגָדִים⁷. וְאִם הֵיחָד שֶׁבֶת - אֶף מוֹסֵף שֶׁבֶת אֵין מְקַרֵּב אוֹתוֹ אֶלָּא כֹּהֵן גָּדוֹל. וְכֵן שְׁאֵר הָעֲבוֹדוֹת שֶׁל יוֹם זֶה, כִּגְוֹן הַקְּטֹרֶת הַקְּטֹרֶת שֶׁל כָּל יוֹם וְהַטְּבַח הַנְּרוֹת - הַכֹּל עֲשׂוּי כִּכְהֵן גָּדוֹל נְשׂוּי. שְׁנֵי אֵמֹר: וְכִפֹּר בְּעֹדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ; בְּיִתוֹ⁸ - זו אֶשְׂתוֹ.

(6) מלשוננו של רבינו כאן משמע, שאין כל הבדל בין קרבנות שהם עבודת היום ממש ובין עבודות של כל יום, כגון תמידים, קטורת על מזבח הזהב וכדומה, וכולן מן התורה זקוקות לכהן גדול. אולם הרישב"א (מביא הכסף משנה כאן) כותב בשם רבינו, שמן התורה רק עבודות המיוחדות ליום הכיפורים חובתן בכהן גדול, אבל לא עבודות של כל יום. ראה בעל המאור ורמב"ן בתחילת מסכת יומא, וראה לקמן פרק ד הלכה א. ובסדר העבודה ליום כיפור, המיוחס להגאונים כתוב, שהיו פייסות (הגרות) מי יזכה בעבודות שונות. מזה מוכח שכשרות בכהן הדיוט. (7) שלובש שמונה בגדי כהונה, המפורשים בהלכות כלי המקדש פרק ח הלכה א, אבל לא נמשח בשמן המשחה. בכל תקופת בית שני וכן בזמן בית ראשון מימי יאשיהו המלך ואילך לא היה שמן המשחה (הוריות יב.).

ג. שְׁבַעַת יָמִים קָדָם לַיּוֹם הַכְּפוּרִים מְפָרְשִׁין כֹּהֵן גָּדוֹל מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁפָתוֹ שֶׁבַּמְקַדְּשׁ. וְדָבָר זֶה קִבְּלָה מִמֶּשֶׁה רַבְּנוֹ. וּמְפָרְשִׁין אוֹתוֹ מֵאֶשְׂתוֹ כָּל שְׁבַעַת יָמִים אֵלוֹ, שְׁמָא תִּמְצָא אֶשְׂתוֹ נְדָה, וְנִמְצָא טָמֵא שְׁבַעַת יָמִים וְאֵינוֹ יָכוֹל לְעֵבֵד. וּמִתְקַיֵּין לוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל אַחֵר, שְׁאִם יֵאָרֵעַ בָּזֶה פְּסוּל - יַעֲבֹד הָאֲחֵר תַּחֲתָיו. בֵּין שְׁאָרֵעַ בּוֹ פְּסוּל קָדָם תַּמִּיד שֶׁל שַׁחֲרָי⁸ בֵּין שְׁאָרֵעַ בּוֹ פְּסוּל אַחֵר שֶׁהִקְרִיב קֶרְבָּנוֹ - זֶה שְׁנַכְנַס תַּחֲתָיו אֵינוֹ צְרִיף חֲנוּף⁹, אֶלָּא עֲבוֹדָתוֹ מִתְּנַכְתּוּ¹⁰, וּמִתְחִיל מְעַבְדָּה שֶׁפְּסָק בָּהּ הִרְאִישׁוֹן. עֶבֶר יוֹם הַכְּפוּרִים - הָרִי הִרְאִישׁוֹן חֹזֵר לְעֲבוֹדָתוֹ, וְהַשְּׁנִי עֹבְרִי¹¹. וְכָל מִצְוֹת כֹּהֵן גָּדוֹלָה לְעִלּוּ¹², אֶלָּא שְׂאֵינוֹ

ובפרטיות יותר, שלא ינהג ב"מדת חסידות" כלפי העולם שמסביבו, ובנוגע לעצמו ינהג לפי הדין, היינו ילמד תורה רק על-פי המתחייב בשו"ע למעמדו ומצבו, ויתן צדקה רק כאשר הכנסותיו יאפשרו זאת. זוהי ההוראה מדברי הרמב"ם "הרוצה להחמיר על עצמו" שהחמירה תהיה בנוגע לצרכים שלו, ובנוגע למותרות באכילה ושתייה שלו וכו', ודווקא על-ידי-זה נעשה "הרי זה משובח", כי הנהגה זו עושה אותו "משובח" ומכובד גם בעיני אומות העולם.

(על-פי "יין מלכות" ספר עבודה סימן נט מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(79) גיטין נד, ב. (80) ועודם בידו. וכן "נטמאו" מדובר בעודן בידו. (81) רישא של הברייתא, שם. (82) שישקר ויגרום לשריפת קדשים ולתקלות אחרות. (83) ביום מסוים שכבר עבר ואינם עכשיו בידו. (84) כאביי שם נגד דעת רבא, מפני שרבי אמי שם סובר כאביי (בכסף-משנה מעיר, שבפי"ג מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ח פסק רבינו כרבא. ותירץ בדוחק, עיי"ש). (85) זה יוצא מלשוננו של רבי אמי, שאמר: "שורת הדין אינו נאמן", משמע שרצוי לעשות לפני משורת הדין.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין בְּסִיעָתָא דְשְׂמִיא

~ שבת קודש כ"ט תשרי ~

הַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכְּפוּרִים

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת. וְהִיא: שְׁיַעֲשֶׂה מִעֲשֵׂה יוֹם הַכְּפוּרִים כְּלוֹ עַל הַסֵּדֶר כְּמוֹ שֶׁבִּתּוֹב בְּפָרְשַׁת אַחֲרֵי מוֹת: הַקְּרֵבָנוֹת, וְהַדְּוִיָּין, וְשְׁלוֹחַ הַשְּׁעִיר, וְשְׁאֵר הָעֲבוֹדוֹת.

וּבְאֹר מִצְוֵה זו בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר סדר הקרבנות שמקריבים ביום הצום ושאינן עבודתן אלא בכהן גדול.

א. בַּיּוֹם הַצּוּם מְקַרְבִּין² תַּמִּיד בְּשַׁחַר וְתַמִּיד בֵּין הָעֶרְבִים, כְּסֵדֶר כָּל יוֹם וְיוֹם. וּמְקַרְבִּין מוֹסֵף הַיּוֹם פֶּר וְאֵיל וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, כֻּלָּם עֹלֹת, וְשְׁעִיר חֹטְאֵת נֶעְשָׂה בַחֹיץ³, וְהוּא נֶאֱכָל לְעֶרְב. וְעוֹד מְקַרְבִּין יָתֵר עַל מוֹסֵף זֶה פֶּר בֶּן בָּקָר לְחֹטְאֵת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְאֵיל לְעוֹלָה. וְשְׁנֵיהֶם מְשָׁל כֹּהֵן גָּדוֹל. וְאֵיל הַבַּיִת מְשָׁל צִבּוֹר הָאָמּוֹר בְּפָרְשַׁת אַחֲרֵי מוֹת, וְהוּא הָאֵיל הָאָמּוֹר בְּחוֹמֵשׁ הַפְּקוּדִים⁴ בְּכֻלָּל הַמוֹסֵף, וְהוּא הַנִּקְרָא אֵיל הָעֵם. וְעוֹד מְבִיאִין מְשָׁל צִבּוֹר שְׁנֵי שְׁעִירֵי עֲזִים: אֶחָד קָרֵב חֹטְאֵת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְהַשְּׁנִי שְׁעִיר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ט תשרי - ספר עבודה - הלכות עבודת יוה"כ קמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ארבעה ימים בין הזאה להזאה, אבל מותר לרחות את ההזאה הראשונה לזמן מרובה. (16) ואף על פי שהזיה בשבת היא שבות (=גזירת חכמים) וכלל בידינו "אין שבות במקדש", לא התירו כאן, מפני שלשכת פלהדרין שבה נמצא הכהן הגדול באותם שבועת הימים, לא נתקדשה בקדושת עזרה, אלא בקדושת הר הבית, ובה לא התירו איסורי דרבנן (ראה שער המלך כאן). ובהלכות פרה אדומה פרק ב הלכה ד כתב רבינו, שמזים שבועת ימים על הכהן השורף ומשמע שגם בשבת מזים, והטעם, מפני שבפרה אדומה עשו מעלות יתרות.

ה. **כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים מְרַגְלִין אוֹתוֹ בְּעִבּוּדוֹת. זֹרֵק אֶת הַדָּם, וּמְקַטֵּיר אֶת הַקְּטֹרֶת, וּמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת¹⁷, וּמְקַטֵּיר אֵיבָרֵי תְּמִיד עַל הַמִּזְבֵּחַ, כְּדֵי שְׁיִהְיֶה רְגִיל בְּעִבּוּדָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וּמוֹסְרִין לוֹ זְקָנִים מְזַקְנֵי בֵּית דִּין, וְקוֹרְאִים לְפָנָיו וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ עִבּוּדֵי הַיּוֹם וְסוּדָרָה. וְאוֹמְרִין לוֹ: אֵינִי פֶּהן גְּדוֹל, קָרָא אֶתָּה בְּפִיךָ, שְׁמָא שְׂכַחְתָּ אוֹ שְׁמָא לֹא לְמַדְתָּ דְּכָר זֶה. וְעָרַב יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּשַׁחֲרִית הָיוּ מְעַמְּדִין אוֹתוֹ בְּשַׁעֲרֵי הַמִּזְרַח וּמְעַבְּרִין לְפָנָיו פְּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׂים, כְּדֵי שְׁיִהְיֶה מְפִיר וְרְגִיל בְּעִבּוּדָה.**

(17) מסיר את הפתילות שכבו, מנקה את המנורה ונותן פתילות חדרות ומדליקן.

ו. **כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים לֹא הָיוּ מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ מְאָכֵל וּמִשָּׁקָה. עָרַב יוֹם הַכַּפּוּרִים עִם חֲשֻׁכָה לֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לְאָכֵל הַרְבֵּה, שֶׁמֶאֱכָל מִבֵּיא אֶת הַשֶּׁנֶה, וְלֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לִישׁוֹן, שְׁמָא יִרְאֶה קָרִי. וְלֹא הָיוּ מְאֻבְּלִין אוֹתוֹ דְּכָרִים מְרַגְלִין לְשִׁכְבַת זָרַע, כְּגוֹן בִּיצִים וְחֵלֶב חֵם וְכִיּוּצָא בְּהֵן.**

ז. **בַּיּוֹם בֵּית שְׁנֵי צִיָּץ¹⁸ הַמִּינּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, וְיִצְאוּ הַצְּדוּקִין, מִהֲרָה יֵאָבְדוּ, שְׂאִינָן מְאֻמְיָנִין בַּתּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה, וְהָיוּ אוֹמְרִין, שֶׁקְטֹרֶת שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים מְנִיחִין אוֹתָהּ עַל הָאֵשׁ בַּהִיכָל חוּצָא לְפָרְכָת, וּכְשִׁיעֵלָה עֲשָׂנָה מְכַנֵּס אוֹתָהּ לְפָנָיו לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. הַטַּעַם¹⁹: זֶה שְׂכַתוֹב בַּתּוֹרָה: כִּי בְּעֵנָן אֲרָאָה עַל הַכַּפְּרֹת, אָמְרוּ כִּי הוּא עֵנָן הַקְּטֹרֶת. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ חֲכָמִים, שְׂאִינָן נוֹתֵן הַקְּטֹרֶת אֲלָא בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים לְפָנָיו הָאֲרוֹן, שְׁנֹאֲמַר: וְנָתַן הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לְפָנָיו ה'. וּלְפִי שֶׁהָיוּ חוֹשְׁשִׁין בְּבֵית שְׁנֵי שְׁמָא כִּהֵן גְּדוֹל זֶה נוֹטֵה לְצַד מִינּוֹת, הָיוּ מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ עָרַב יוֹם הַכַּפּוּרִים וְאוֹמְרִים לוֹ: אֵינִי שֶׁנֶּה גְּדוֹל, אָנּוּ שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין, וְאֶתָּה שְׁלוּחָנוּ וְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין²¹. מְשַׁבְּעִין אָנּוּ עֲלֶיךָ כְּמִי שֶׁשָּׂפֵן אֶת שְׁמוֹ בְּבֵית הַזֶּה שְׁלֹא תִשְׁנֶה דְּכָר שְׂאֻמְרָנוּ לָךְ. וְהוּא פוֹרֵשׁ וּבּוֹכָה, עַל שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּמִינּוֹת; וְהָן פוֹרְשִׁין וּבּוֹכִין, לְפִי שֶׁחֲשָׁדוּ לְמִי שֶׁמְעַשְׂוֹ סְתוּמִין, שְׁמָא אֵין בְּלָבוֹ כְּלוּם.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"בין שארע בו פסול אחר שהקריב קרבנו..."
ולפי הגירסא "אחר שהקריב קרבנו", יש לתמוה מהו החילוק בין קרבנו לשאר קרבנות, ומדוע הכהן השני א"צ חינוך רק אם הראשון הקריב את קרבנו, אבל לא אם הקריב שאר קרבנות.

לכן י"ל הגירסא "אחר שהקריב קרבנות", וא"כ ליתא להאי קושיא. אלא שעדיין צ"ע מדוע לא כתב בפשוט "אחר שהקריב" ותו לא, שאז זה מדבר על קרבן התמיד שהזכיר קודם.

ויש לומר: שב"אחר שהקריב קרבנות" קא־משמע־לן שאפילו אם הקריב כל הקרבנות ונשאר לעשות רק דבר שאינו הקרבת קרבן כלל – נקרא זה עבודה שמחנכת, וכגון הוצאת הכף והמחתה מקודש־הקדשים שיש מקום לספק אם מחנכת.

(על־פי לקו"ש חי"ב עמוד 188
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(8) לפני שהתחיל לעבוד. (9) מחלוקת בין אמוראים שם יב. אם כהן גדול חדש מחוייב להתחנך בתפקידו ככהן גדול לפני שהוא ניגש לעבודת היום. אם אירע פסול בכהן גדול לפני הקרבת תמיד של שחר ברור שהוא מתחנך בעבודת התמיד, שהוא עושה אותה בבגדי כהן גדול (רש"י שם), בעיית החינוך מתעוררת איפוא רק אם אירע הפסול אחרי העבודות היום־יומיות. (10) אף על פי שהיא נעשית בארבעה בגדים ככהן הדיוט. פסק כרב פפא שם: (11) מפסיק פעולותיו בבית המקדש ונקרא "כהן גדול שעבר" (ראה משנה מגילה ט: ויש גורסים "עובר", ראה כסף משנה ולחם משנה. (12) כל המצוות שהכהן הגדול חייב בהן מוטלות גם על זה שעבר, כגון איסור פריעה ופרימה על מת, אסור באלמנה וכדומה (שם עג.). (13) בשמונה בגדים. (14) כי מן התורה דינו ככהן גדול וחכמים גזרו שלא יעבוד ככהן גדול, כדי שלא תתעורר איבה בין שני הכהנים הגדולים. ואם עבד בארבעה בגדים ככהן הדיוט – עבודתו פסולה (רש"י שם).

ד. **בְּשִׁבְעַת יָמִים אֵלוּ מִזִּין עֲלָיו מֵאֶפֶר הַפָּרָה בְּשָׁלִישֵׁי לְהַפְרָשָׁתוֹ וּבְשָׁבִיעֵי¹⁵ שֶׁהוּא עָרַב יוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁמָא נִטְמָא בְּמַת וְלֹא יָדַע. וְאֵם חָל יוֹם שֶׁבַת בְּשָׁלִישֵׁי אוֹ בְּשָׁבִיעֵי שְׁלוֹ - דּוֹחִין אֶת הַהֲזָה¹⁶.**

(15) ואף על פי שהתורה כתבה (במדבר יט, יט) "והזה ... ביום השלישי וביום השביעי", ואם כן יש לחוש שמא נטמא שני ימים או יום אחד לפני הפרשתו ונצרכו הזאה כל שבועת הימים, סובר ר' יוסי שהתורה הקפידה רק שלא יקדים הזאה ראשונה לפני יום השלישי ושתהיה הפסקה של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגדי חל שְׁעָלְיוּ, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ
בגדי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְשׁוֹחֵט אֶת הַתְּמִיד,
וּמְקַטֵּיר קִטְרֵת שֶׁל שַׁחַר שֶׁל כָּל יוֹם, וּמְטִיב אֶת
הַנְּרוֹת, וּמְקַטֵּיר אֵיבָרֵי הַתְּמִיד עִם הַחֲבֵתִיץ⁹
וְהַנְּסֻכִּים, וּמְקַרֵּיב הַפָּר וְשׁוֹבְעָה כְּבָשִׂים שֶׁל מוֹסֵף
הַיּוֹם. וְאַחֵר כֶּף מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי
הַזָּהָב, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג¹⁰, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לְבָן,
וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת הַיּוֹם: כָּל
הַיְהוּדִיִּים עִם הַהֶגְרָה¹¹, וְזָרִיקֵת הַדָּמִים בְּפָנִים¹²,
וְהַקְּטֹרֶת הַקְּטֹרֶת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וּמוֹסֵר הַשְּׁעִיר
לְמִשְׁלַחוֹ לְעֶזְאֵזֵל, וּמוֹצִיא אֲמוּרֵי הַפָּר וְהַשְּׁעִיר
הַנְּשָׂרְפִים וּמוֹסֵר שְׂאֵרָן לְשַׂרְפָּה. וְאַחֵר כֶּף מְקַדֵּשׁ
יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי לְבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה
וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו.
וּמְקַרֵּיב שְׁעִיר חֲטָאת שֶׁל מוֹסֵף הַיּוֹם, וְאֵילֹף וְאֵיל
הָעֵם, וְהֵם עוֹלוֹת, וּמְקַטֵּיר אֲמוּרֵי פָר וְשְׁעִיר
הַנְּשָׂרְפִין, וּמְקַרֵּיב תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים¹³. וְאַחֵר
כֶּף מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל
וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לְבָן, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו
וְרַגְלָיו. וְנִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וּמוֹצִיא מִשָּׁם אֶת
הַפָּר וְאֶת הַמִּחְתָּה. וְאַחֵר כֶּף מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו,
וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי לְבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ
בְּגָדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וּמְקַטֵּיר קִטְרֵת שֶׁל
בֵּין הָעֶרְבִים שֶׁל כָּל יוֹם, וּמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת בֵּין
הָעֶרְבִים. וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב,
וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי חַל וְיוֹצֵא.

(5) מבגדי זהב לבגדי לבן או להיפך. (6) במקוה שיש בה
ארבעים סאה מים. לא נתברר בדיוק שיעור הסאה. על סמך
הנתונים שבידינו, יש להניח שהסאה מכיל 10 עד 12 ליטר.
(7) משנה שם ל. (8) רחיצת ידים ורגלים מן הכיור או
מקיתון של זהב (ראה לקמן הלכה ה). (9) מנחה שהכהן
גדול מקריב בכל יום (ראה פרק יג מהלכות מעשה קרבנות
הלכה ב). (10) מתנגב. (11) הטלת הגורל, איזה משני
השעירים יקרב חטאת ואיזה ישלח לעזאזל (ראה לקמן
פרק ג). (12) כאן לא הקפיד רבינו על הסדר המדויק,
והקדים הזאת הדם לפני הקטורת. אבל לקמן בפרק ד הלכה
א הקדים הקטורת, לפי הסדר הקבוע במשנה שם מז. ונג:
(13) רש"י שם סז: ד"ה ה"ג כתב, שהוצאת כף ומחתה
קודמת להקרבת תמיד של בין הערבים, וכדבריו משמע
ב'תורת כהנים' פרשת אחרי פרק ו. אולם רבינו מסתמך על
דעת ר' יוחנן בירושלמי יומא פרק ז הלכה ב: "הכל מודים
בהוצאת כף ומחתה, שהוא לאחר תמיד של בין הערבים"
(ראה רמב"ן על התורה פרשת אחרי).

ג. כָּל הַטְּבִילוֹת¹⁴ הָאֵלוּ וְהַקְּדוּשִׁין - פְּלֵן בְּמִקְדָּשׁ,
שְׂנֵאמַר: וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמֵיִם בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ. הוֹצֵן
מִטְבִּילָה רֵאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא רֵשָׁאֵי לְטַבֵּל אוֹתָהּ בַּחַל,

(18) צמחה. (19) נימוקם של הצדוקים. (20) אדוני.
(21) כלומר, אנו משיבעים אותך על דעתנו ועל דעת בית דין
(פירוש, לא לפי הכוונה שבדעתך להכניס לנוסח השבועה,
אלא לפי כוונתנו וכוונת בית הדין), אבל לא נתכוונו לומר
שהוא שליח בית דין לעבודה, שהרי רבינו פוסק בהלכות
נדרים פרק ו הלכה ה והלכה ח שכהנים שולחי הקדוש-
ברוך הוא הם.

ח. כָּל לַיְלֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים כֶּהֵן גְּדוֹל יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ,
אִם הָיָה חָכֵם. וְאִם הָיָה תַלְמִיד - דוֹרְשִׁים לְפָנָיו. אִם
הָיָה רְגִיל לְקָרָא - קוֹרֵא, וְאִם לֹא - קוֹרֵין לְפָנָיו,
כְּדִי שְׂלֵא יִישָׁן. וּבִמָּה קוֹרֵין לְפָנָיו? בְּכַתְבֵי הַקְּדוּשָׁה²².
בְּקֹשׁ לְהַתְנַמֵּן - פְּרָחֵי לוֹיֵה²³ מִפְּנֵי לְפָנָיו בְּאַצְבַּע
צְרִדָּה²⁴, וְאוֹמְרִים לוֹ: אִישִׁי כֶּהֵן גְּדוֹל, עֲמַד
וְהַצְטַגְנוּ²⁵ מַעַט עַל הַרְצָפָה, כְּדִי שְׂלֵא תִישָׁן.
וּמִתְעַסְקִין עִמּוֹ²⁶ עַד שֶׁמְגִיעַ זְמַן שְׁחִיטָה. וְלֹא הָיוּ
שׁוֹחֲטִין עַד שֶׁמְכִירִין שְׁעָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר בְּדוּאָה²⁷,
שְׂמָא וְשִׁחְטוּ בְּלִילָה.

(22) במשנה שם אמרו: באיוב, דניאל, עזרא ודברי הימים.
ובירושלמי מוסיף, תהלים ומשלי. (23) לויים צעירים.
במשנה שלפנינו הגירסה "פרחי כהונה". (24) בגמרא
מפרש אגודל. מקריבים אגודל לאצבע ושומטים אותה בכוח
וזה משמיע קול. בירושלמי שם משמע שקול זה שימש ליורי
לומר שבעל פה. (25) הרצפה צוננת והעומד עליה רגליו
מצטננות וזה מפיג את התרדמה. (26) במשנה "ומעסיקים
אותו" ופירשו בגמרא, שהיו מזמרים לפניו. (27) ונזהרו
בזה מאוד, מפני שפעם אחת טעו, ראו אור הלבנה וחשבו
שזה עמוד השחר ושחטו את התמיד ונפסל.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר סדר הבגדים שהיה משמש ביום זה, וכמה טבילות
היה טובל.

א. כָּל מַעֲשֵׂה² הַתְּמִידִין וְהַמוֹסְפִין שֶׁל יוֹם זֶה כֶּהֵן
גְּדוֹל עוֹשֶׂה אוֹתוֹן וְהוּא לְבוּשׁ בְּבָגְדֵי זָהָב, וְעֲבוֹדוֹת
הַמִּיחָדוֹת לַיּוֹם זֶה - בְּבָגְדֵי לְבָן. וְעֲבוֹדָה הַמִּיחָדָת
לַיּוֹם זֶה הִיא מַעֲשֵׂה הַפָּר שֶׁל כֶּהֵן גְּדוֹל, וְשְׁנֵי
הַשְּׁעִירִים שְׂאֵחָד מֵהֵן שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח³, וְהַקְּטֹרֶת
הַקְּטֹרֶת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים⁴. כָּל אֵלוֹ בְּבָגְדֵי לְבָן הֵם
נַעֲשִׂים.

(2) יומא לא: לב. ולד. (3) אבל שער החטאת השני
מעשהו בבגדי זהב. (4) אבל הקטרת הקטורת בהיכל
נעשית בבגדי זהב.

ב. כָּל עַת שִׁישְׁנָה הַבְּגָדִים⁵ וְיִפְשֵׁט בְּגָדִים וְלוֹבֵשׁ
בְּגָדִים אַחֲרֵים טְעוֹן טְבִילָה⁶, שְׂנֵאמַר: וּפְשֵׁט אֶת
בְּגָדֵי הַבַּיִת וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמֵיִם בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ וְלוֹבֵשׁ
אֶת בְּגָדָיו. וְחָמַשׁ טְבִילוֹת⁷ וְעֲשָׂרָה קְדוּשִׁין⁸ טוֹבֵל
כֶּהֵן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בַיּוֹם. פִּיצָד? בְּתַחֲלָה פּוֹשֵׁט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכל יום היו עולים בשפת המזרח מפני שעליהם לפנות לימין, שהרי אמרו: "כל פינות (פניות) שאתה פונה לא יהיו אלא לימין" ולפיכך עולים בשפת מזרח, כדי לקצר את הדרך, כי אם יעלו בשפת המערבית יצטרכו לעבור את כל רחבו של הכבש (משנה שם וגמרא מ.24). אחרי שהקיפו את כל המזבח, מגיעים לשפת המערבית של הכבש ושם יורדים. (25) במשנה שלפנינו הגירסא: "כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע, ר' יהודה אומר לעולם כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע", וגירסת רבינו כמו שכתב כאן. ובגמרא שם מה. משמע כגירסת רבינו, ראה לחם-משנה. (26) לכבד את הכהן הגדול שילך ברוב עם מלווים אותו. (27) לחתות בה גחלים מהמערכה שעל המזבח, כדי להקטיר עליה את הקטורת. (28) "התורה חסה על ממונם של ישראל" (שם), כי המחטה מתקלקלת קצת כשחותים בה תדיר באש. (29) שופך את הגחלים. (30) ובה היה מקטיר, משום כבוד המקדש. (31) בגמרא שם מד: מפרשים, שהמחטה היומימית דפנותיה עבים, ושל היום דקים. (32) כדי שתתמוך את זרועו של כהן גדול. (33) במשנה שם מג: נחלקו ר' מאיר ור' יוסי ור' יהודה במנין המערכות, ופסק כר' יוסי "שהלכה כמותו מחבריו" (עירובין מו.). (34) שלוש מערכות שבכל יום הן: א. מערכה גדולה שעליה מקטירים את הקרבנות: ב. מערכה שניה של קטורת, שממנה לוקחים את הגחלים להקטרת הקטורת בהיכל: ג. לקיום האש, אם לא הספיקה אש המערכה הגדולה להתגבר על רוב הבשר מוסיפים עליה אש ממערכה זו. (35) וממערכה זו נוטלים גחלים להקטיר הקטורת שמכניסים לקודש הקדשים.

ו. זה שִׁנְאָמֶר בַּתּוֹרָה: וְכִפֵּר בְּעָדוֹ וּבְעָד בֵּיתוֹ וּבְעָד כָּל קָהַל יִשְׂרָאֵל - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³⁶ לְמִדּוֹ, שָׁזָה וְדוּי דְּבָרִים³⁷. נִמְצָאָת לָמַד, שֶׁהוּא מְתוּדָה בְּיוֹם זֶה שְׁלֹשָׁה וְדוּיִים: אָחַד - עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ תַחֲלָה. וְדוּי שְׁנֵי - עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ עִם שְׂאֵר הַפְּהָגִים³⁸. וּשְׁנֵיהֶם עַל פֶּר הַחֲטָאָת אֲשֶׁר לוֹ. וְהוּדוּי שְׁלִישִׁי - עַל יְדֵי כָּל יִשְׂרָאֵל עַל שְׁעֵיר הַמִּשְׁתַּלַּח. וּמִזְפִּיר אֵת הַשֵּׁם בְּכָל וְדוּי מִהֵן שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. בְּיַצְדֵּי³⁹ הוּא אוֹמֵר? אָנָּה הַשֵּׁם, חֲטָאֲתִי עֹוִיתִי וּפְשָׁעֲתִי לְפָנֶיךָ. אָנָּה הַשֵּׁם, כִּפֶּר נָא לְחֲטָאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפְשָׁעִים שְׁחֲטָאֲתִי וְשְׁעֹוִיתִי וְשִׁפְשָׁעֲתִי וְכוּ'. שִׁנְאָמֶר: כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם, מִכָּל חֲטָאֲתֵיכֶם לְפָנֵי ה' תִּטְהַרְוּ. הֲרֵי שְׁלֹשׁ פְּעָמִים הִזְכִּיר אֵת הַשֵּׁם. וְכֵן בְּכָל וְדוּי מִהֵן. וּכְשֶׁהוּא נוֹתֵן אֵת הַגּוֹרֵל עַל שְׁעֵיר הַחֲטָאָת, אוֹמֵר: לְהַשֵּׁם חֲטָאָת. נִמְצָא מִזְפִּיר אֵת הַשֵּׁם בְּיוֹם זֶה עֶשְׂרֵי פְּעָמִים⁴⁰. וּבְכֻלָּם הוּא מִזְפִּיר כְּכַתּוּב⁴¹, שֶׁהוּא הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ. בְּרֵאשׁוֹנָה הִזָּה מִגְּבִי'הָ אֵת קוּלוֹ בְּשֵׁם⁴². בִּיּוֹן שֶׁרַבּוֹ פְּרוּצִין⁴³ - חִזְרוּ לְאָמְרוֹ בְּקוֹל נְמוּף. וּמִבְּלִיעוֹ בְּנַעֲמֵימוֹת⁴⁴, עַד שֶׁלֹּא נִפְרָוּ בּוֹ אֶפְלוֹ חֲבָרֵי הַפְּהָגִים.

שְׂאִינָהּ אֶלָּא לְהוֹסִיף בְּוִנְתָּהּ¹⁵; שְׂאֵם יִזְכֹּר טְמֵאָה יִשְׁנָה שְׁבִידוֹ - יִפְרַשׁ מִמֶּנָּה בְּטַבִּילָה זֹו לְשִׁמָּה. וְכָל כֹּהֵן שֶׁלֹּא טָבַל בֵּין בְּגָדִים לְבָגְדִים אוֹ שֶׁלֹּא קָדַשׁ בֵּין בְּגָד לְבָגֵד וּבֵין עֲבוּדָה לְעֲבוּדָה וְעָבַד - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה¹⁶.

(14) משנה שם ל. (15) שישתדל להזכר, כר' יהודה כתוספתא שם פ"א. (16) גמרא שם ל:

ד. הִזָּה כֹּהֵן גָּדוֹל יִזְכֹּר אוֹ חוֹלָה¹⁷ - מְלַבְּנִין¹⁸ עֲשֻׁשֵׁי־תוֹרֶת¹⁹ שֶׁל בְּרוֹזַל בְּאֵשׁ מִבְּעָרֵב, וּלְמַחֵר מְטִילִין אוֹתָן בְּמֵי־מֵי²⁰ פְּדֵי לְהַפִּיג צִנְתָּן; שְׂאִין שְׁבוֹת בְּמַקְדָּשׁ²¹. אוֹ מְעַרְבִין מֵי־מֵי חֲמִין בְּמֵי הַמְּקָנָה עַד שֶׁתִּפְּיג צִנְתָּן.

(17) וקשה לו לטבול במים קרים. (18) ר' יהודה בבבביתא שם לד: (19) גושים. (20) שם אמרו שאיסור הטלת ברזל מלובן למים קרים הוא משום "מצרף" (מחזק ומקשה), וצירוף אינו איסור תורה אלא גזירת חכמים ("שבות" בלשון התלמוד). (21) חכמים לא גזרו בעבודות שבמקדש. ננימוק זה אמרו בגמרא שם. וכל מפרשי הרמב"ם שואלים, הלא רבינו עצמו אומר בהלכות שבת פ"ב הלכה ב: "המכבה גחלת של מתכת פטור, ואם נתכוון לצרף - חייב". משמע שמצרף הוא איסור תורה. ובמגיד-משנה שם מבאר בשם הרמב"ן, שצירוף ממש הוא איסור תורה, אבל צירוף של עששיות שהטילו למקווה כדי לחמם את המים, אינו צירוף ממש, מפני שהמים שמתחממים מחזקים את הברזל. ראה בלחם-משנה שם תירוץ נפלא ביישוב סתירה זו].

ה. בְּכָל יוֹם כֹּהֵן גָּדוֹל מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַפִּיּוֹר כְּשֶׁאָר הַפְּהָגִים, וְהַיּוֹם מְקַדֵּשׁ מִקִּיתוֹן שֶׁל זֶהב²², מְשׁוֹם כְּבוֹדוֹ. בְּכָל יוֹם הַפְּהָגִים עוֹלִים בְּמִזְבְּחוֹ שֶׁל כֹּהֵן²³ וְיִזְרְדִין בְּמַעַרְבּוֹ²⁴, וְהַיּוֹם עוֹלִים בְּאֶמְצַע²⁵ וְיִזְרְדִין בְּאֶמְצַע לְפָנֵי כֹהֵן גָּדוֹל, פְּדֵי לְהַדְרִי²⁶. בְּכָל יוֹם מִי שֶׁזָּכָה בְּמַחֲתָה²⁷ חוֹתָה בְּמַחֲתָה שֶׁל כֹּסֶף²⁸ וּמְעָרָה²⁹ הָאֵשׁ לְמַחֲתָה שֶׁל זֶהב³⁰, וְהַיּוֹם חוֹתָה כֹהֵן גָּדוֹל בְּמַחֲתָה שֶׁל זֶהב וּבָה נִכְנַס לְהִיכָל, שֶׁלֹּא לִיגְעוּ בְּתוֹסַפַּת עֲבוּדָה. וְכֵן מַחֲתָה שֶׁל כָּל יוֹם מִחֲזַקַּת אַרְבָּעָה קַבִּין, וְשֶׁל הַיּוֹם שֶׁלֹּשָׁה קַבִּין; וּבְכָל יוֹם הֵיטָה כְּבֻדָּה, וְהַיּוֹם קִלְהָה³¹; וּבְכָל יוֹם יָדָה קֶצֶרָה, וְהַיּוֹם אַרְבָּעָה³²; פְּדֵי לְהַקֵּל עַל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹּא יִגְע. בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיָו עַל הַמִּזְבֵּחַ שְׁלֹשׁ מְעַרְכוֹת³³ שֶׁל אֵשׁ, וְהַיּוֹם הָיָו שֵׁם אַרְבָּע³⁴. מוֹסִיפִין מְעַרְכָּה, פְּדֵי לְהַדֵּר הַמִּזְבֵּחַ וּלְעַטְרוֹ³⁵.

(22) משנה שם מג: כתנא-קמא. בירושלמי יומא פרק ד הלכה ה, חולקים ר' יונה ור' יוסה אם קידוש ראשון גם כן היה מקיתון של זהב. רבינו כתב סתם: והיום בקיתון של זהב, ומשמע שגם קידוש ראשון כך. (23) קרש רחב שש עשרה אמה, מונח בצד דרום של המזבח ובו הכהנים עולים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של שני השעירים הללו מבוארים בהלכות הבאות. (3) ברייתא, יומא לז, א. (4) שם. (5) משנה, שם: "של אשכורע (מין עץ) היו, ועשאן בן גמלא של זהב", פירוש, מכספו נדב כשנתמנה כהן גדול. (6) כלומר, רק שתי ידיים ולא יותר. (7) שלא יוכל למשמש בידיו ולהכיר איזה גורל הוא לה' ויוציאו בידו הימנית (סימן טוב היה כשיצא גורל זה בימין). רבא שם לט, א. וראה רש"י שם. (8) לא קידשוהו בקדושת כלי שרת מפני שהיה של עץ, ואין עושים כלי שרת של עץ (שם).

ב. היכן מגרילי? במזרח העזרה בצפון המזבח¹⁰.
מניחין שם הקלפי, ומעמידין שני השעירים פניהן למערב ואחריהם למזרח. וכהן גדול בא לשם, והסגן מימינו וראש בית אב¹¹ משמאלו. ושני השעירים לפניו, אחד לימינו ואחד לשמאלו.

(9) משנה, שם לז, א. (10) כלומר, צפונית מזרחית למזבח, ולא מול קיר המזרח של המזבח. רבינו עומד בשיטתו שבפ"ה מהל' בית הבחירה הט"ו-טז, שאע"פ שהמזבח משוך שבע אמות למחיצתה הצפונית של העזרה, לא נקרא צפון אלא המקום שהוא צפוני מקיר המזבח, היינו ששים אמות וחצי ברוחב לכל אורך העזרה מכותל האולם עד כותל המזרחי של העזרה, היינו שבעים ושש אמות. ראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן, ו'תוספות יום-טוב' יומא פ"ג מ"ט. (11) הכהנים חולקו ל-24 משמרות, וכל משמר עבד שבוע אחד, וראש כל משמר מחלק את משמרו לבתי אבות, בית אב ליום, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג והי"א.

ג. טרף¹² בקלפי והעלה שני הגורלות בשתי ידי¹³ לשם שני השעירים ופוחת ידיו. אם של שם עלה בימינו - הסגן אומר: אישי כהן גדול¹⁴, הגבה ימינך. ואם בשמאל עלה - ראש בית אב אומר לו: אישי כהן גדול, הגבה שמאלך. ונותן שני הגורלות על שניהם: של ימין על ימין, ושל שמאל על של שמאל. ואם לא נתן - לא עכב¹⁵, אלא שהספר מצוה; שההנחה מצוה שאינה מעפכת. וההגרלה מעפכת, אף על פי שאינה עבודה¹⁶. לפיכך, ההנחה כשרה בזר, והעלית הגורלות מן הקלפי פסולה בזר¹⁷.

(12) חטף, לקיחה פתאומית, כדי שלא יוכל למשמש בגורלות ולבחור איזה לקחת בימין ואיזה בשמאל (ראה למעלה הערה ו). משנה, שם לט, א. (13) אחד בימין ואחד בשמאל. (14) משנה, שם. (15) לכתחילה צריך להניח את הגורלות על השעירים. ובדיעבד, אם לא הניח ושחט את שעיר החטאת - כשר, שם מ, ב - מסקנות הגמרא שהגרלה מעכבת והנחה אינה מעכבת. (16) שם לט, ב - שהרי כשרה גם בסגן (רש"י שם). (17) ואע"פ שרבינו פסק בפ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, ששחטת פרו של כהן גדול בזר כשרה, והרי שחיטה מעכבת אלא שאינה עבודה

(36) הלכה למשה מסיני. (37) סומך ידיו על הקרבן, ומתורה על עבירות המתכפרים, שם לא: מא: (38) משנה שם מא: ובגמרא שם מג: "יבוא זכאי ויכפר על החייב, ואל יבוא חייב ויכפר על החייב". (39) כל הנוסחאות הן על פי המשניות שם. רבינו גרס "אנא השם חטאתי וכו' אנא השם כפר", וכן הגירסא במשנה שלפנינו. ורבינו חננאל (שם לה:): מביא דעת ר' חגי בירושלמי (פרק ג הלכה ז) "בראשונה היה אומר אנא השם, ובשניה אנא בשם", ודחה דבריו מפני נוסחת המשנה. אולם בסדר העבודה "אתה כוננת" הנקרא "נוסח ספרד" כתוב כדעת ר' חגי, וכן הוא בתוספתא. (40) שם לט: (41) ולא כמו שקוראים בכינוי "א-ד-נ"י". ברא"ש יומא פרק ח סימן יט מביא בשם רב האי גאון, שהיה מזכיר שם בן מ"ב אותיות. (42) כשהזכיר את השם. (43) שהתחילו לקרוא את השם ככתבו, כמו כהן גדול. (44) בזמרה. היה מאריך ומסלסל בזמרה ומבליע את השם. בגמרא קידושין עא. אמרו: "מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים". והמדובר שם בשם בן שתיים עשרה אותיות שנמסר רק לכהנים צנועים, והם הזכירוהו בנשיאת כפים בהבלעה.

ז. פל הפהנים⁴⁵ והעם העומדים בעזרה, פשהם שומעים את השם המפריש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה, היו פורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים: פרוף שם כבוד מלכותו לעולם ועד. שגאמר: פי שם ה' אקרא, הבו גדל לאלהינו. ובשלושת הודוים היה מתפנן לגמר את השם⁴⁶ פנגד המברכין, ואומר להן תטהרו. וכל היום קשר לודוי יום הכפורים⁴⁷ ולודוי הפרים הנשפרים⁴⁸.

(45) משנה יומא טו. והמרדכי יומא פרק ח גורס רק "והם עונים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", וכן גם גירסת הגר"א שם. (46) לא נמצא בתלמוד אלא בפיוטים. (47) משנה מגילה כ: (48) פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח. ראה הלכות שגגות פ"יב ה"א, ופ"טו ה"א.

פרק שלישי

(1) יבאר הגורלות שמגריל, אם צריך שיהיו שוין וממה היו והיכן מגריל וכיצד.

א. שני הגורלות² - אחד כתוב עליו להשם, ואחד כתוב עליו לעזאזל. והם כשרים מכל דבר³: בין מן העץ, בין מן האבן, בין מן המתכת. אבל לא יהיה אחד גדול ואחד קטן, אחד כסף ואחד זהב, אלא שניהם שוין⁴. ושל עץ היו. ובכית שני עשו אותם של זהב⁵. ומניחין שני הגורלות בכלי אחד המחזיק שתי הידים⁶, פדי שייכניס שתי ידיו ולא יתפנן⁷. וכלי זה הל⁸ הוא, ושל עץ היה, וקלפי שמו.

(2) כתוב בתורה (ויקרא טז, ח): ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. פרטי דיניהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(24) כל סדר ההזיות הוא ע"פ המשנה, שם נג, ב. (25) ברייתא, ובחסים מב, א. (26) הכפורת היתה מונחת על הארון שבו מונחים שני לוחות הברית ועוביה טפח. (27) מזה באויר מול הטפח של עובי הכפורת. בגמרא שם נה, א: "נגד עוביה של כפורת". והדם לא נפל על הכפורת אלא על הקרקע סמוך לארון (אפשר גם לפרש כוונת רבינו שיהיה במקום לא רחוק יותר מטפח מן הכפורת). (28) "לפני" משמע לא על הכפורת ממש. (29) משנה, שם נג, ב. ובברייתא שם נה, א פירשו: "כשהוא מזה למעלה מצדד ירו למטה, וכשהוא מזה למטה מצדד ירו למעלה". פירש רבינו חננאל' שם "מצדד ירו למטה" הכוונה כף ירו למטה ואצבעותיו למעלה, וכן "מצדד ירו למעלה" הכוונה כף ירו למעלה ואצבעותיו למטה. וכן פירש רש"י שם ('רבינו-תם' בספר הישר, בחידושו ליומא, כתב בפירושו, שברייתא זו מפרשת את המשנה, ושכן נוטים דברי רבינו חננאל'. ומוסיף ואומר, שכל ההזיות נעשו במקום אחד, והוספה זו מנוגדת לשיטת רש"י שם). ורבינו הולך לשיטתו של רבינו חננאל', ראה להלן הערה לד. (30) תורה שבעל-פה. (31) וביחד הן שמונה. (32) כרבי אלעזר שם, ראה 'לחם משנה'. (33) המסך המבדיל בין קודש הקדשים להיכל. (34) בדם הפר כתוב (ויקרא טז, יד): "על פני הכפורת קדמה ולפני הכפורת", מפסוק זה למדו (שם נה). אחת למעלה ושבע למטה בקודש הקדשים. ולמטה (שם טז) כתוב: "וכן יעשה לאוהל מועד", ופירשו חכמים (שם נו): שגם בהיכל יזה כך. (35) לשון המשנה. ורבינו בפירושו שם אומר: כמלקה בשוט, ונראה שכוונתו לפרש שהכהן לא עשה תנועה בידו כלפי מעלה ולא כלפי מטה אלא תנועה אופקית כמלקה בשוט, ורק את היד היה מצדד למטה או למעלה כמו שביארנו למעלה ע"פ דעת רבינו חננאל' (רש"י פירש "כמכה ברצועה שמתחיל בין הכתפים ומכה והולך למטה", ברור שהכוונה למלקות בבית-דין). (36) משנה, שם נח, ב. (37) ראה לקמן פ"ד ה"ב הערה כז. (38) פירוש, על גג המזבח, בריחוק מקום מן הקרנות.

ו. וְכַל אֵלוֹ הָאֲרָבָעִים וְשֵׁשׁ הַזְּיוֹת טוֹבֵל אֶצְבְּעוֹ בְּדָם טְבִילָה עַל פֶּל הַזְּיוֹה³⁹, לֹא שֵׁיזָה שְׁתֵּי הַזְּיוֹת מְטַבֵּילָה אֶחָת. וְשִׁירֵי הַדָּם שׁוֹפֵף עַל יְסוֹד מְעַרְבֵי שֵׁל מִזְבַּח הַחֵיצוֹן.

(39) תוספתא יומא פ"ג, ה"ב: על כל הזייה טבילה.

ז. וְאַחַר כֵּן⁴⁰ מְשַׁלַּח אֶת הַשְּׂעִיר הַחַי בְּיַד אִישׁ הַמּוֹכֵן⁴¹ לְהוֹלִיכוֹ לְמִדְבָּר. וְהַכֹּל כְּשֵׁרִים לְהוֹלִיכוֹ⁴², אֶלָּא שְׁעָשׂוּ כִּהְנִים גְּדוֹלִים קָבַע וְלֹא הָיוּ מְנִיחִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְהוֹלִיכוֹ. וְסַפּוֹת⁴³ הָיוּ עוֹשִׂין מִירוֹשָׁלַיִם עַד תַּחֲלַת הַמִּדְבָּר, וְשׁוֹבֵת אִישׁ אֶחָד אוֹ אֲנָשִׁים הִרְבֵּה בְּכָל סִכָּה וְסִכָּה מֵהֵן, בְּדֵי שֵׁיחֵיו מְלֻזֵּן אוֹתוֹ מִסִּכָּה לְסִכָּה. עַל פֶּל סִכָּה וְסִכָּה אוֹמְרִין לוֹ: הָרִי מְזוּן וְהָרִי מֵיִם. אִם פָּשַׁל פָּחוּ וְצָרִיף לְאָכַל - אוֹכֵל. וּמְעוֹלָם לֹא הִצְרֵף אָדָם לִכְף. וְאֲנָשֵׁי הַסִּכָּה הַאֲחֵרוֹנָה עוֹמְדִין בְּסוֹף הַתְּחֹמֹם⁴⁴ וְרוֹאִין אֶת מְעַשְׂוֵי מִרְחֹק. בְּצֵד הַזֵּה

(ראה יומא מב.) אין לדמות הגרלה לשחיטה, כי שחיטה אינה מצוה מיוחדת לקרבנות, מה שאין-כן הגרלה (לחם-משנה).

ד. וְקוֹשֶׁר לְשׁוֹן¹⁸ שֶׁל זְהוּרִית¹⁹ מְשַׁקֵּל שְׁתֵּי סֻלְעִים²⁰ בְּרֹאשׁ שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח וּמְעִמְדוֹ פִּנְגָד בֵּית שְׁלֹחַ²¹, וְלִנְשָׁחַט פִּנְגָד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ²². וְשׁוֹחֵט אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לוֹ וְאֵת הַשְּׂעִיר²³ שְׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְשֵׁם.

(18) משנה, שם מב, ב. (19) צמר צבוע אדום. רגילים היו לקפל את חוטי הצמר בתבנית לשון. (20) כרבי אבין בשם רבי יונתן, שם מג, א. (21) מול השער שדרכו יוציאווהו. (22) לשון המשנה, שם. ובגמרא שאלו אם הכוונה לקשירת זהורית בצוארו או הכוונה שמעמידים את השעיר כנגד בית שחיטתו, והמסקנה שמדובר בקשירה. ורבינו סתם כלשון המשנה. ובפיוט סדר העבודה "אתה כוננת", כתוב: "אף שעיר של שם יעמידנו נגד בית שחיטתו". ותמה ה"ראש" בהל' סדר עבודת יום הכיפורים על הפייטן - מהגמרא שהבאנו, עיי"ש. (23) רבינו אינו מקפיד כאן על הציפות הסדר, שהרי בין שחיטת הפר לשחיטת השעיר, הקטרי קטורת והזה דם הפר בפנים, ומפני שרצה להשמיענו דיני ההזיות בפר ובשעיר, הסמיך כאן שחיטת השעיר לשחיטת הפר, וסמך על הסדר המבואר בפרק הבא.

ה. וּמְכַנֵּס דָּמָן לְהִיכָל²⁴, וּמִזָּה מְדַם שְׁנִיָּהֶן בַּיּוֹם הַזֶּה אֲרָבָעִים וְשֵׁשׁ הַזְּיוֹת²⁵. וְאֵלוֹ הֵן: מִזָּה תַחֲלָה מְדַם הַפֶּר שְׁמוֹנֵה הַזְּיוֹת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן קְרוֹב לְכַפֶּרֶת²⁶ בְּטַפְחָהּ²⁷, שְׁנָאֲמַר: וְלִפְנֵי הַכַּפֶּרֶת²⁸ יָזָה וְגוֹמֵר. וּמִזָּה שֵׁם אֶחָת לְמַעְלָה וְשֵׁבַע לְמַטָּה²⁹. מִפֵּי הַשְּׂמוּעָה³⁰ לְמַדּוֹ, שְׁזָה שְׁנָאֲמַר: שְׁבַע פְּעָמִים - יָזָה יָתֵר עַל הַזָּיָה רֵאשׁוֹנָה³¹. וְכֵן הָיָה מוֹנֵה: אֶחָת. אֶחָת וְאֶחָת. אֶחָת וְשֵׁתִים. אֶחָת וְשָׁלֹשׁ. אֶחָת וְאַרְבַּע. אֶחָת וְחָמֵשׁ. אֶחָת וְשֵׁשׁ. אֶחָת וְשִׁבְעֵי. וְלָמָּה מוֹנֵה כֵּכָה? שְׁמָא יִשְׁכַּח³² וְיִמְנָה הַזְּיוֹה רֵאשׁוֹנָה מְקַלֵּל הַשְּׁבַע. וְאַחַר כֵּן מִזָּה מְדַם הַשְּׂעִיר בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן שְׁמוֹנֵה, אֶחָת לְמַעְלָה וְשֵׁבַע לְמַטָּה, וּמִזָּה בְּהִיכָל עַל הַפְּרֻכָּת³³ מְדַם הַפֶּר שְׁמוֹנֵה, אֶחָת לְמַעְלָה וְשֵׁבַע לְמַטָּה, שֶׁכֵּן נֹאמַר בְּדַם הַפֶּר: עַל הַכַּפֶּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֶּרֶת³⁴, וּמִזָּה כְּדֶרֶךְ שְׁמוֹנֵה בְּפָנִים. וְחוּזָר וּמִזָּה מְדַם הַשְּׂעִיר כֵּן עַל הַפְּרֻכָּת שְׁמוֹנֵה הַזְּיוֹת, אֶחָת לְמַעְלָה וְשֵׁבַע לְמַטָּה, שְׁנָאֲמַר בְּדַם הַשְּׂעִיר: וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ פְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפֶּר, וּמִזָּה כְּדֶרֶךְ שְׁמוֹנֵה בְּפָנִים. וְכַל אֵלוֹ הַהַזְּיוֹת אֵינוֹ מְתַפַּחֵן בֵּהֶן לְהַזּוֹת לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, אֶלָּא כְּמַצְלִיף³⁵. וְאַחַר כֵּן מְעַרְבֵי שְׁנֵי הַדָּמִים, דָּם הַפֶּר וְדָם הַשְּׂעִיר, וּמִזָּה מְשַׁנְיָהֶם אֲרָבַע הַזְּיוֹת³⁶ עַל אֲרָבַע קְרָנוֹת³⁷ מִזְבַּח הַזֹּהֵב שְׁבִהִיכָל, וְשֵׁבַע הַזְּיוֹת עַל אֲמַצְעוֹ³⁸ שֵׁל מִזְבַּח זֶה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. קריאה זו⁵⁷ אינה עבודה. לפיכך, אם רצה לקרות בבגדי חל לבנים משלו - קורא. ואם רצה לקרות בבגדי לכן - קורא; שבגדי קנה נתנו להנות בהן⁵⁸ שלא בשעת עבודה, כמו שבארנו⁵⁹.

(57 משנה, שם סח, ב. 58) ראה 'תוספות' יומא ט, א - ד"ה בגדי. (59) פ"ח מהל' כלי המקדש הי"א. שם מגביל רבינו את ההיתר ואומר, שרק ביום שהוא עובד מותר ללבוש גם שלא בשעת עבודה.

י. כיצד הוא קורא? ⁶⁰ יושב⁶¹ בעזרת הנשים, וכל העם עומדין לפניו. ויחזן⁶² הפנסת⁶³ נוטל ספר תורה ונותנו לראש הפנסת⁶⁴, וראש הפנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל. עומד וקורא אחרי מות ואף בעשור שבפירשת מועדות⁶⁵ עד סוף הענין⁶⁶, וגולל את התורה ומניחה בחיקו ואומר: יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב פאן. ובעשור שבחומש הפקודים⁶⁷ עד סוף הענין קורא אותו על פה. ולמה קורא על פה? לפי שאין גוללין ספר תורה בצבור⁶⁸. ולמה לא יקרא בספר אחר? לפי שאין אחד קורא בשני ספרים, משום פגם ראשון⁶⁹.

(60) משנה, שם. (61) בגמרא למדו זה, ממה שנאמר למטה במשנה: "וכהן גדול עומד ומקבל", משמע שלפני כן ישב. שם סט, א. (62) בזמן המשנה, קראו לשמש - חזן, כך פירש רש"י כאן, אולם בפירושו על המשנה שבת (יא.) "החזן רואה היכן תינוקות קוראים", כותב רבינו "מלמד תינוקות". ורש"י פירש שם, המקרא בתורה לשבעת הקרואים. ונראה ששני התפקידים היו מוטלים על אדם אחד. (63) בבית המקדש היה מקום מיוחד לתפילה ולקריאה בתורה, ונקרא כנסת או בית-כנסת. בתוספתא חגיגה פ"ב ה"ד כתוב: "ובשבחות וימים טובים נכנסים לבית המדרש שבהר הבית", נראה שכאן היה גם מקום התפילה בבית שני. (64) הממונה על עניני הכנסת, וכל צרכיה נחתכים על פיו (רש"י שם). (65) פרשת אמור (ויקרא כג, כו). (66) עד תשבתו שבתכם. (67) בפרשת פינחס (במדבר כט, ז"א), ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שמתחיל במפקד בני ישראל. ראה למעלה פ"א ה"א. (68) שלא להטריח את הציבור לחכות עד שיגללו. (69) שלא יאמרו נמצא פגם (פסול) בספר שקרא בו תחילה.

יא. בעת שקורא⁷⁰ מברך לפניו ולאחריה בדרך שבמרכיזי בבית הפנסת, ומוסיף לאחריה שבע⁷¹ ברכות, ואלו הן: רצה ה' אלהינו וכו'. מזדים אנחנו לך וכו'. סלח לנו אבינו פי חטאנו וכו', וזוהם בה: ברוך אתה יי, מוחל עונות עמו ישאל ברחמים. הרי שלש ברכות פתקנו⁷². ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה. יהיה ענינה, שיעמד

עושה? חלק לשון של זהרית שבקניו⁴⁵, חציו קושר בסלע וחציו קושר בין שתי קרניו. ודחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד. לא היה מגיע לחצי הקר עד שהוא נעשה איברים איברים. וכא ויושב לו תחת ספה האחרונה⁴⁶ עד שתחישך. ודרפיות⁴⁷ היו עושין, ומניפין בסודרין, כדי שידעו שהגיע שיעיר למדבר. ואחר שמשלח את השעיר⁴⁸ ביד מוליכו, חוזר אצל הפר והשעיר שהיה דמן לפניו, וקורען ומוציא את אמוריהן ונותנם בפלי ומקטיין על גבי המזבח. ומחתך שאר בשרן חתיכות גדולות מערות זו בזו⁴⁹ כמין קליעה, ואינו מפרק אותן, ומשלחן ביד אחרים להוציאן לבית השרפה⁵⁰, ומנתחין אותן שם בעורן, כמו שבארנו⁵¹.

(40) משנה, שם סו, א. (41) קובעים ערב יום הכיפורים מי יוליך את השעיר, שנאמר בתורה (ויקרא טז, כא): "ושלח ביד איש עתי". (42) שנאמר (שם) "איש" ולא נאמר "כהן". (43) משנה, שם סו, ב. מפירושו על המשנה, משמע שדעתו כרבי מאיר במשנה שם, שעשר סוכות היו ובין סוכה וסוכה מיל (מרחק שמתוה ללכת בשבת), ובין הסוכה האחרונה למקום דחיפת השעיר - שני מילים. (44) בסוף המיל הראשון, שהוא גבול היתר ההליכה בשבת ויום הכיפורים. פסק כרבי מאיר נגד רבי יהודה ורבי יוסי בברייתא, מפני שסתם רבי כמותו במשנה, שם. (45) אותה לשון של זהרית שנזכרה למעלה ה"ד. במשנה כאן לא נאמר "בקניו", וגם למעלה במשנה מא, ב - נאמר "קושר לשון של זהרית בראש שעיר המשתלח" ולא נזכרו קרניים. (46) התיירו לו ללכת יותר מתחום שבת, כדי שלא ישאר לבדו במדבר עד הלילה. (47) אנשים שעומדים על כל הדרך במרחק מסוים זה מזה, וכשהגיע השעיר למדבר מניף האחרון הקרוב למדבר סודרים, וזה שלפניו רואה ומניף גם הוא סודרים, והשלישי רואה ומניף וכן השאר עד שראו בירושלים את הסימן. (48) משנה, שם סז, ב. כל האמור כאן מותר לעשות לפני שהגיע השעיר למדבר, אבל הקריאה בתורה מצוותה אחר שהגיע השעיר למדבר ונגמרה מצוותו. ראה שם סח, ב - סוף פרק ששי. (49) ברייתא, שם סז, ב. (50) חוץ לירושלים ונקרא בית הדשן (ראה פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ד). (51) פ"ה מהל' מעשה הקרבנות ה"ח.

ח. כיון שהגיע⁵² שיעיר למדבר יצא בהן גדול לעזרת הנשים⁵³ לקרות בתורה. ובזמן קריאתו⁵⁴ שורפין הפר והשעיר בבית הדשן. לפיכך, הרואה בהן גדול פשה הוא קורא - אינו רואה פר ושעיר הנשרפין. ושורפתן פשרה בזר⁵⁵, כמו שבארנו⁵⁶.

(52) משנה, שם סח, ב. (53) שם סט, ב. מימרא של רב חסדא. (54) שם סח, ב במשנה. (55) 'ירושלמי' יומא פ"ו סוף ה"ו (ראה 'שירי קרבן' שם). (56) פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

70) משנה, שם סח, ב. וגמרא ע, א. 71) במשנה כתוב "שמונה", אבל שם אמרו: "ומברך עליה" וגם הברכה שלפני הקריאה בכלל, ורבינו כאן כותב ומוסיף "לאחריה", ולפיכך כתב "שבע". ושתי הברכות שכל אדם מברך נמנות כברכה אחת, שאם לא כן הרי תשע ברכות. (בפירושו על המשנה, סוטה מ, ב - כותב רבינו סדר ברכות אחר. ראה 'תוספות יום-טוב' ו'תפארת ישראל' כאן). 72) כפי שהן סדורות בתפילת שמונה-עשרה. 73) רבינו מונה "שומע תפלה" במנין שבע הברכות, ורש"י במשנה אינו מכניסה לחשבון שמונה הברכות (רבו השיטות והגירסאות במנין הברכות, ופירושו כאן הוא לפי הגירסה שלפנינו בהלכה זו).

הַמְקַדֵּשׁ וְשִׁכְנָה בְּתוֹכוֹ. וְחוֹתֵם בָּהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן. וּמְבָרֵךְ עַל יִשְׂרָאֵל בְּרִכָּה בְּפָנָי עֲצָמָה. עֲנִינָה, שִׁישִׁיעַ ה' אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסּוּר מִיָּד מְלָךְ. וְחוֹתֵם בָּהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַבּוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל. וּמְבָרֵךְ עַל הַפְּהִיגִים בְּרִכָּה בְּפָנָי עֲצָמָה. עֲנִינָה, שִׁירָצָה הַמְקוּם מֵעֲשִׂיהֶם וְעֹבֹדֹתָם וַיְבָרְכֵם. וְחוֹתֵם בָּהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַפְּהִיגִים. וְאַחַר כֵּן אֹמֵר תְּפִלָּה וְתַחֲנִנָה וְרָגָה וּבִקְשָׁה כְּפִי מִה שֶׁהוּא רָגִיל, וְחוֹתֵם: הַוֹּשֵׁעַ ה' עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁעָמָךְ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְהוֹשִׁיעַ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.⁷³

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ג תשרי ~

הלכות שופר וסכה ולולב

פרק שלישי

1) נתבאר בו שיעור התקיעה וכמותה, וכיצד הוא סדרה, וענין הברכות: מלכיות, זכרונות ושופרות. ומה שיש מזה מן התורה, ומה שהוא מדברי סופרים.

א. כמה תקיעות חייב אדם לשמוע בראש-השנה? תשע תקיעות. לפי שנאמר 'תרועה' ביובל ובראש-השנה שלש פעמים; וכך תרועה - פשוטה לפני³ ופשוטה לאחריה⁴. ומפי השמועה למדו, שכל תרועות של חדש השביעי אחד הן - בין בראש-השנה, בין ביום-הכפורים של יובל - תשע תקיעות ותוקעין בכל אחד משניהן: תקיעה ותרועה ותקיעה, תקיעה ותרועה ותקיעה, תקיעה ותרועה ותקיעה.

2) בשני העניינים יחד נזכרת התרועה שלש פעמים. בראש השנה: "זכרון תרועה" (ויקרא כג, כד), "יום תרועה" (במדבר כט, א) וביובל ביום כפור: "שופר תרועה" (ויקרא כה, ט). 3) תקיעה פשוטה בהעברה לפני התרועה. 4) תקיעה פשוטה לאחר התרועה.

ב. תרועה זו האמורה בתורה, נסתפק לנו בה ספק, לפי ארץ השנים רוב הגלות, ואין אנו יודעין היאך היא: אם היא היזלה שמיללין הנשים ביניהן בעת שמביבין⁵, או האנחה, כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם, כשידאג לבו מדבר גדול⁶, או שניהם כאחד: האנחה, והיזלה שדרפה לבוא

אחריה, הן הנקראין תרועה; שפך דרך הדואג - מתאנח תחלה, ואחר-כך מילל. לקח אנו עושין הכל⁷.

5) שמשמיעות קולות קצרים ותכופים זה לזה והוא מה שאנו קוראים תרועה. 6) שמשמיע קול אחר קול ומאריך בהם קצת כדרך הבוכה בתחילת בכייתו וזה מה שאנו קוראים שברים. 7) לצאת ידי ספק.

ג. היזלה היא שאנו קוראין תרועה; והאנחה זו אחר זו, היא שאנו קוראין אותה שלשה שברים. נמצא סדר התקיעות כך הוא: מברך ותוקע תקיעה, ואחריה שלשה שברים, ואחריה תרועה, ואחריה תקיעה; וחוזר פסדר זה שלש פעמים⁸. ותוקע תקיעה, ואחריה שלשה שברים⁹, ואחריה תקיעה; וחוזר פסדר זה שלש פעמים. ותוקע תקיעה, ואחריה תרועה, ואחריה תקיעה; וחוזר פסדר הנה שלש פעמים. נמצא מנין התקיעות שלשים, כדי להסתלק מן הספק.

8) שצריך לשמוע תשע קולות. 9) מספק שמא שברים הם התרועה.

ד. שיעור תרועה - פשתי תקיעות. שיעור שלשה שברים - בתרועה. הרי שתקע והריע, ותקע תקיעה ארפה ומשך בה פשתיים בראשונה - אין אומרים, תחשב פשתי תקיעות, ויריע אחריה וחוזר ויתקע; אלא אפלו משך בה כל היום, אינה אלא תקיעה אחת; וחוזר ותוקע ומריע ותוקע שלש פעמים.

ה. שמע תקיעה אחת בשעה אחת, ושניה בשעה שניה; אפלו שעה כל היום פלו - הרי אלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמו בראש השנה. (23) שאם אינו יודע את כולם לא אומר גם את מה שיודע ולא אומר כלום. (24) והוא כנגד עשרה פסוקים של הללו אל- בקדשו שנאמר בהם "בתקע שופר", וכנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שהרי בראש- השנה נברא העולם וכנגד עשרת הדברות שהוזכר בהם שופר. (25) לעשרה.

ט. אין מזכירין זכרונות, מלכיות ושופרות של פְּרַעֲנוֹת. זכרונות - פגון "ויזכר פי בְּשֵׁר הַמָּה וכו'"; מלכיות - פגון "בְּחִמָּה שְׂפוּכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם"; שופרות - פגון "תִּקְעוּ שׁוֹפֵר בַּבִּקְעָה וכו'". ולא זכרון יחיד, אֶפְלוּ לְטוֹבָה, פגון "זְכַרְנִי ה' בְּרִצּוֹן עֲמָךְ"; "זְכַרְה לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה". ופְּקֻדּוֹת אֵינָן פְּזֻרֹנוֹת, פגון "פְּקֻדַּי אֶתְכֶם". ויש לו להזכיר פְּרַעֲנוֹת של אַמּוֹת עִפּוֹ"ם, פגון "ה' מְלֹךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים"; "זְכַר ה' לִבְנֵי אָדָם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַיִם"; "וְה' אֱלֹהִים בְּשׁוֹפֵר יִתְקַע וְהִלְךְ בְּסַעֲרוֹת תִּימָן". "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד"; "אַתָּה הָרֵאָתָ לְדַעַת וכו'"; "וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתָּ אֵל לִבְךָ וכו'". - פל פְּסוּקֵי מֵאֱלוֹ, מלכות הוא עֲנִינוּ, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין בּו זְכַר מְלָכוֹת; וְהָרִי הוא כְּמוֹ "ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד"; "וַיְהִי בִישְׁרוֹן מְלֹךְ וכו'".

י. המנהג הפשוט בסדר התקיעות של ראש-השנה בצבור כף הוא: אחר שְׁקוֹרְאִין בַּתּוֹרָה וּמְחַזְרִין הַסֵּפֶר לְמִקּוֹמוֹ²⁶, יושבין כל העם²⁷. ואַחַד עוֹמֵד²⁸ וּמְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְשַׁמֵּעַ קוֹל שׁוֹפֵר, וְכָל הָעָם עוֹנִין אִמָּן'. וְחֹזֵר וּמְבַרֵךְ 'שֶׁהֲחִינּוּ, וְכָל הָעָם עוֹנִין אַחֲרָיו אִמָּן'. ותוקע שלשים תקיעות שְׁאֵמְרָנוּ מִפְּנֵי הַסֵּפֶק עַל הַסֵּדֶר, וְאוֹמְרִים קְדִישׁ, וְעוֹמְדִין וּמְתַפְּלִין תְּפִלַּת מוֹסָף. ואַחַר שְׁגוֹמֵר שְׁלִיחַ-צַבּוֹר בְּרִכָּה רְבִיעִית, שְׁהִיא 'מְלָכוֹת', תוֹקַע תְּקִיעָה, שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים, תְּרוּעָה, תְּקִיעָה, פֶּעַם אַחַת. וּמְבַרֵךְ בְּרִכָּה חֲמִישִׁית, שְׁהִיא זְכָרוֹת, וְאַחַר שְׁגוֹמְרָה תוֹקַע תְּקִיעָה, שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים וּתְקִיעָה. וּמְבַרֵךְ בְּרִכָּה שְׁשִׁית, שְׁהִיא 'שׁוֹפְרוֹת', וְאַחַר שְׁגוֹמְרָה תוֹקַע תְּקִיעָה, תְּרוּעָה וּתְקִיעָה פֶּעַם אַחַת, וְגוֹמֵר הַתְּפִלָּה.

(26) רבנו אברהם בנו של רבינו כתב בעניין זה, וזו לשונו: "ואבא מורי ז"ל ומי שקדמו לו מחכמי המערב ז"ל מנהגם להחזיר ספר-תורה למקומו קודם התקיעות". (27) אף על פי שהתוקע צריך לעמוד - לא הטריחו את הציבור בזה. (28) בשופר כתוב "לכם", ובעומר כתוב "לכם", מה עומר מעומד שהרי נאמר שם "בקמה" אל תקרי בקמה אלא "בקומה" כלומר מעומד, אף שופר מעומד.

יא. זה שתוקע פְּשֵׁהוּן יושבין, הוא שתוקע על סדר

מְצַטְרְפִין, וְיֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ. והוא, שְׁיִשְׁמַע כָּל בְּבֹא מִהֵן עַל סִדְרָה; לֹא שְׁיִשְׁמַע תְּרוּעָה וְאַחֲרֶיהָ שְׁתִּי תְקִיעוֹת, או שְׁתִּי תְקִיעוֹת וְאַחֲרֵיהֶן תְּרוּעָה¹⁰ וְכִיֵּצֵא בְּזָה.

(10) שצריך שתהא פשוטה (=תקיעה) לפני התרועה ופשוטה לאחריה.

ו. שְׁמַע תִּשְׁעַת תְּקִיעוֹת מִתְּשַׁעָה בְּנֵי-אָדָם פְּאֶחָד - לֹא יֵצֵא¹¹ אֶפְלוּ יְדֵי אַחַת¹². תְּקִיעָה מְזָה, וְתְרוּעָה מְזָה, וּתְקִיעָה מְשִׁלְשִׁי, בְּזָה אַחַר זֶה - יֵצֵא, וְאַפְלוּ בְּסוּרְגִין, וְאַפְלוּ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ. וְאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ עַד שְׁיִשְׁמַע כָּל הַתְּשַׁע תְּקִיעוֹת, שְׁפָלָן מְצָה אַחַת הֵן, לְפִיכָף מְעַכְבּוֹת זו אֵת זוּ.

(11) והיינו שאחד עשה תקיעה והשני תרועה והשלישי תקיעה (=בבת אחת) וכן כולם, לא יצא שכיון שכולם בבת אחת אין כאן פשוטה לפניה ולאחריה. (12) מפני שצריך שתהא התקיעה לפני התרועה, וכאן שומע התקיעות והתרועות בבת אחת.

ז. הַצַּבּוֹר חִבְּיִין לְשַׁמֵּעַ הַתְּקִיעוֹת עַל סִדְר הַבְּרָכוֹת. פִּיֵּצֵד? אֹמֵר שְׁלִיחַ-צַבּוֹר 'אֲבוֹת'¹³ ו'גְבוּרוֹת'¹⁴ וּקְדֻשַׁת הַשֵּׁם¹⁵ ו'מְלָכוֹת'¹⁶, וְתוֹקַע שְׁלֹשׁ; וְאוֹמֵר 'זְכָרוֹנוֹת'¹⁷, וְתוֹקַע שְׁלֹשׁ; וְאוֹמֵר 'שׁוֹפְרוֹת'¹⁸, וְתוֹקַע שְׁלֹשׁ; וְאוֹמֵר 'עֲבוּדָה'¹⁹ ו'הוֹדְיָה'²⁰ וּבְרַפְת פְּהַנִּים²¹.

(13) ברכה ראשונה שמוזכר בה "אלקי אברהם" ומסיים "מגן אברהם". (14) ברכת "אתה גבור" עד "מחיה המתים". (15) ברכת "אתה קדוש". (16) ברכה רביעית שאומר בה פסוקים שמוזכר בהם מלכות שמים. ומסיים "מלך על כל הארץ" וכולל בה קדושת היום ואומר "מקדש ישראל ויום הזכרון". (17) מתחלת ב"אתה זוכר" ומסיימת ב"זוכר הברית". (18) מתחלת ב"אתה נגלית" ומסיימת ב"שומע תרועה". ובה פסוקים שנוכרו בהם שופרות. (19) ברכת "רצה". (20) ברכת "מודים". (21) ברכת "שים שלום".

ח. שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אֶמְצַעֵיֹת אֵלוּ שֶׁל רֵאש־הַשָּׁנָה וְיוֹם-הַפְּסוּדִים שֶׁל יוֹבֵל²², שֶׁהֵן מְלָכוֹת וְזְכָרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת, מְעַכְבּוֹת זו אֵת זוּ²³. וְצִרִיף לֹאֵר בְּכָל בְּרָכָה מִהֵן עֲשָׂרָה פְּסוּקִים מֵעֵין הַבְּרָכָה²⁴: שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים מִן הַתּוֹרָה, וּשְׁלֹשָׁה מִסֵּפֶר תְּהִלִּים, וּשְׁלֹשָׁה מִן הַנְּבִיאִים, וְאַחַד מִן הַתּוֹרָה - מְשִׁלִּים בּוֹ²⁵; וְאִם הַשְּׁלִים בְּנְבִיאִים - יֵצֵא. וְאִם אֶמֶר פְּסוּקֵי אֶחָד מִן הַתּוֹרָה וְאַחַד מִן הַנְּבִיאִים - יֵצֵא. וְאַפְלוּ אֶמֶר: 'וּבַתּוֹרָתְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ כְּתוּב לְאִמְר', וְאַמֵּר פְּסוּקֵי שֶׁל תּוֹרָה וְהַפְּסִיק - שׁוּב אִינוּ צְרִיף כְּלוּם.

(22) שהיו אומרים בו - ביובל - מלכיות זכרונות ושופרות,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְשַׁבְּעָה עַל שְׁבַעָה, או גְבוּהָה מְעַשְׂרִים אָמָה כָּל־שָׁהוּא - הָרִי זֶה פְּסוּלָה.

(2) משנה, סוכה ב, א. ורוצה לומר, החלל שלה מן הקרקע עד הסכך (עירובין ג.): (3) מפני שכתוב (ויקרא כג, מב): "בסוכות תשבו שבעת ימים", ואמרו חכמים בפירוש פסוק זה: "אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" - "עד עשרים אמה, אדם עושה דירתו דירת עראי, למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע" (סוכה ב. לפי דברי רבא, והלכה כמותו, ועיין מגיד-משנה). (4) ששה טפחים צריך לגופו, שיוכל להכניס לסוכה ראשו ורובו, שנחשב כאילו כולו יושב בסוכה. ועוד טפח אחד לשולחנו (מגיד-משנה). (5) שהרי אמרו על מה שכתוב (ויקרא שם): "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" - "מלמד שכל ישראל ראוין לישב בסוכה אחת" (סוכה כז.:

ב. סָכָה שְׁאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת - פְּסוּלָה⁶. הָיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת⁷ זֶה בְּצַד זֶה, כְּמִין ג' - עוֹשֶׂה דֶּפֶן שְׁנַיִם בְּרַחְבּוֹ יָתֵר עַל טַפַּח, וּמְעַמִּידוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה⁸ סְמוּךְ לְאַחַד מִשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת, וְצָרִיף לְעֵשׂוֹת לָהּ צוּרַת פְּתַח¹¹, מִפְּנֵי שְׁאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת¹². וּכְכָר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שְׁבַת¹³, שְׁצוּרַת פְּתַח הָאָמֹר כָּל מְקוֹם, אֶפְלוּ קָנָה מִכָּאן וְקָנָה מִכָּאן עַל גְּבִיּוֹתָהּ, אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינוֹ מְגִיעַ לָהּ¹⁴.

(6) משנה, סוכה ב, א. ולמדו חכמים (שם ו:): מן המקראות, שאין צריך לעשות ארבע דפנות בסוכה, ודי בשלוש. וראה להלן עוד במה שחידשה ההלכה. (7) שלמות. (8) ג"ם יונית, כזה. (9) שיהיה לבוד (=מחובר) לדופן, שכל פחות משלשה כלבוד הוא. והרי כאילו יש לנו דופן בן ארבעה טפחים שהוא רובו של הדופן הראוי לסוכה (=שבעה טפחים). (10) די בשתי דפנות (כשהן סמוכות כמין גאם יונית), והשלישית אפילו טפח ומשהו כנ"ל. (11) שמעמיד קנה בסוף הדופן הקטוע הזה מול הדופן שכנגד, ומעמיד קנה על גביו ועל גבי חלק הדופן שיש ברחבו יותר על טפח כזה: (12) סוכה, שם. (13) פט"ז הי"ט. (14) כזה:

ג. הָיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת זֶה בְּנֶגֶד זֶה וּבִינְיָהּ מִפְּלֵשׁ¹⁵ - עוֹשֶׂה דֶּפֶן שְׁנַיִם בְּרַחְבּוֹ אַרְבַּעַת טַפָּחִים וּמִשָּׁהוּ¹⁶, וּמְעַמִּידוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְאַחַת מִשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת¹⁷ וּכְשָׂרָה; וְצָרִיף לְעֵשׂוֹת לָהּ צוּרַת פְּתַח¹⁸. קָנִים הַיּוֹצְאִים מִסְכָּף הַסְּכָה לְפָנֵי הַסְּכָה, וְדֶפֶן אַחַת נִמְשָׁכֶת עִמָּהּ¹⁹ - הָרִי הֵן בְּסִפָּה²⁰.

(15) כזה: (16) סוכה ז, א. כיון ששתי הדפנות אינן מחוברות זו לזו - לא מספיק בטפח ומשהו כבהלכה ב. (17) שביחד עם החלל יצטרף לרוחב שבעה טפחים. (18) קנה על גבי חלק הדופן שיש בו ארבעה טפחים ומשהו

הַבְּרָכוֹת כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִים²⁹. וְאִינוֹ מְדַבְּרִים³⁰ בֵּין תְּקִיעוֹת שְׁמִיּשָׁב לְתְּקִיעוֹת שְׁמַעְמֵד³¹. וְאִם סָח בִּינְיָהֶן - אֶף־עַל־פִּי שְׁעָבֵר, אִינוֹ חוֹזֵר וּמְבַרֵךְ.

(29) שכיוון שהתחיל במצוה אומרים לו גמור. (30) התוקע. אבל השומעים מותרים לדבר. ויש סוברים שגם השומעים אסורים לדבר. (31) שהברכות שבירך לפני התקיעות הן גם על תקיעות שמעומד.

יב. בְּדִין הִיָּה, שְׂתִקְעוּ עַל כָּל בְּרָכָה, כָּל בְּבֵאת מִהֵן³² שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, כְּדָרָף שְׁתַּקְעוּ כְּשֶׁהֵן יּוֹשְׁבִין. אֵלָּא בֵּינוֹן שְׂיִצְאוּ מִיַּדִּי סָפֵק בְּתְּקִיעוֹת שְׁמִיּוֹשֵׁב, אִין מְטַרְחִין עַל הַצָּבוּר לְחֹזֵר בְּהֵן פְּלֵן עַל סֵדֵר בְּרָכוֹת; אֵלָּא דִּי לָהֵן בְּבֵאת אַחַת עַל כָּל בְּרָכָה, כְּדִי שְׂיִשְׁמַעוּ תְּקִיעוֹת עַל סֵדֵר בְּרָכוֹת. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ - בְּצָבוּר; אֲבָל הַיָּחִיד - בֵּין שְׁשֻׁמַּע עַל סֵדֵר בְּרָכוֹת³³, בֵּין שְׁלֹא שְׁמַע עַל הַסֵּדֵר; בֵּין מְעַמֵּד בֵּין מִיּוֹשֵׁב - יִצָּא, וְאִין בְּזָה מְנַהֵג.

(32) רוצה לומר שיתקעו למלכיות כל הברכות הנזכרות למעלה: תשר"ת, תש"ת ותר"ת. וכן לזכרונות וכן לשופרות. (33) חידוש גדול משמע רבנו שאפילו ביחיד מותר להפסיק באמצע התפילה לשמוע התקיעות, ויש סוברים שאסור לו להפסיק.

יג. הַתְּקִיעוֹת אִינָן מְעַכְבוֹת אֶת הַבְּרָכוֹת³⁴, וְהַבְּרָכוֹת אִינָן מְעַכְבוֹת אֶת הַתְּקִיעוֹת³⁵. שְׁתֵּי עֲזֵרוֹת: בְּאַחַת יוֹדֵעַ בְּדֵאִי שְׂיִישׁ שָׁם מִי שְׂיִבְרַךְ לָהֵן תִּשְׁעַת בְּרָכוֹת, וְאִין שָׁם תּוֹקֵעַ; וּבְשֻׁנְיָהּ, סָפֵק יֵשׁ שָׁם תּוֹקֵעַ, סָפֵק אִין שָׁם תּוֹקֵעַ - הוֹלֵף לְשֻׁנְיָהּ³⁶; שְׁהַתְּקִיעָה מְדַבְּרִי תוֹרָה, וְהַבְּרָכוֹת מְדַבְּרִי סוֹפְרִים.

(34) שאם אין יכול לתקוע אף על פי כן יברך הברכות שבתפילת מוסף. (35) שאם אינו יודע לברך מלכיות זכרונות ושופרות אף על פי כן יכול לתקוע. (36) שספק דאורייתא עדיף מוודאי דרבנן.

~ יום שני כ"ד תשרי ~

הַלְבוֹת סָכָה

פָּרָק רְבִיעִי

(1) נתבארו בו שיעורי הסוכה: רחבה וגבהה, ושיעור דפנותיה, ואיכותן וענינן. ותכונת הסוכה, והכשר דפנותיה, וכמה צריכין שיהיו וממה הן כשרין וכל הנמשך לזה.

א. שְׁעוֹר הַסְּכָה - גְּבֻהָה אִין פָּחוֹת מִעֶשְׂרֵה טַפָּחִים², וְלֹא יָתֵר עַל עֶשְׂרִים אָמָה³. וְרַחְבָּהּ - אִין פָּחוֹת מִשְׁבַּעַת טַפָּחִים עַל שְׁבַעַת טַפָּחִים⁴. וְיֵשׁ לוֹ לְהוֹסִיף בְּרַחְבָּהּ אֶפְלוּ כַּמָּה מִיֵּלִין⁵. הִיָּתָה פָּחוֹתָהּ מִעֶשְׂרֵה או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַאֵילָנוֹת, הַיָּאֵלָה לְעֵמֶד בְּדִפְנוֹת שְׂפִידֵי אָדָם, עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב³⁷.

31) שהתקין לו סוכה בתוך מושב העגלה, אף שהעגלה או הספינה אינה קבועה במקום אחד. 32) במקום הגבוה ביותר בספינה, שהרוחות שולטות שם בחזקה. 33) כשהיא יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה, כמו שכתב רבינו למעלה. 34) בסיס הסוכה הוא האילן עצמו, ועשה לו קירות וסכך. 35) לחול-המועד, שאין איסור לעלות אליה. 36) ביצה לו, ב. ופכ"א מהל' שבת ה"ו וה"ט. 37) סוכה כב, ב. וכג, א.

ז. סִפָּה שְׂאִין לָהּ גַּג - פְּסוּלָה³⁸. פִּיצֵד ? כַּגוֹן שְׂהִיּו רְאִישֵׁי הַדִּפְנוֹת דְּבוּקוֹת זו בְּזוֹ כַּמִּין צְרִיף³⁹; או שְׂפִמָּךְ רֵאשׁ הַדִּפְּן שֶׁל סִפָּה לְפִתְלָה⁴⁰ - אִם הִיָּה לָהּ גַּג אֲפֵלוֹ טַפַּח⁴¹, או שְׂהַגְבִּיָּה הַדִּפְּן הַסְמוּךְ לְפִתְלָה מִן הַקְּרָע טַפַּח, הָרִי זו כְּשֶׂרָה⁴². סִפָּה עֲגָלָה - אִם יֵשׁ בְּהַקְּפָה כְּדִי לְרַבֵּעַ בָּהּ שְׂבָעָה טַפָּחִים עַל שְׂבָעָה טַפָּחִים⁴³, אַף-עַל-פִּי שְׂאִין לָהּ זְוִיּוֹת, הָרִי זו כְּשֶׂרָה.

38) שאין זה אוהל, כיון שלא ניכר מהו גג ומהו כותל. 39) שם יט, ב. כזה: 40) כזה: 41) שלא סמך ממש אל הקיר והשאר רוח בין הכותל לסוכה שיעור טפח, ואנו רואים את הטפח כסתום וחשוב גג (סוכה, שם). 42) שכיון שיש טפח ישר - הרי הוא אוהל. 43) כלומר, אם אפשר לעשות ריבוע בתוך העיגול שיחזיק שטח של שבעה טפחים על שבעה טפחים (סוכה ז:).

ח. סִכָּף עַל-גְּבִי אֲכַסְדְּרָה⁴⁴ שֵׁישׁ לָהּ פְּצִימִין⁴⁵ - בֵּין שְׂהִיּו נְרָאִין מִבְּפָנִים⁴⁶ וְאִין נְרָאִין מִבְּחוּץ⁴⁷, בֵּין שְׂהִיּו נְרָאִין מִבְּחוּץ וְאִין נְרָאִין מִבְּפָנִים - כְּשֶׂרָה⁴⁸.

44) שיש לה שני כתלים זה כנגד זה, כזה: (מגיד-משנה, וראה להלן ה"ט). 45) עמודים. 46) שהעמודים בולטים מצד פנים, כזה: ולמסתכל בחוץ, נראה חלק. 47) כזה: ומבפנים נראה חלק. 48) כיון שיש עמודים בולטים, אנו רואים את התקרה של האכסדרה, שהיא תקרה קבועה, כאילו יורדת וסותמת את הצד השלישי ליד העמודים (וכמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' שבת הלכה לה), והרי יש כאן שלש דפנות (סוכה יח). ובמקום שאין תקרה אין הסוכה כשרה אלא-אם-כן עשה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו ברוח שלישי (למעלה הלכה ג).

ט. לֹא הִיּו לָהּ פְּצִימִין - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שְׂהִיָּא סִפָּה הַעֲשׂוּיָה כְּמַבּוּי, שְׂהָרִי אִין לָהּ אֶלָּא שְׁנֵי צְדֵי הַאֲכַסְדְּרָה, וְאִמְצַע הַאֲכַסְדְּרָה אִין בּוֹ כְּתֵל, וְשֶׁפְּנִיגְדוֹ אִין בּוֹ פְּצִימִין.

י. סִכָּף עַל-גְּבִי מְבּוּי שֵׁישׁ לוֹ לְחִי⁴⁹ או עַל-גְּבִי כְּאֵר שֵׁישׁ לָהּ פְּסִין⁵⁰ - הָרִי זו סִפָּה כְּשֶׂרָה לְאוֹתָהּ שֶׁבֶת שְׂבָתוֹף הֶחָג בְּלִבְדִי⁵¹; מִתּוֹף שְׂלָחִי זֶה וּפְסִין אֵלוֹ

ועל הדופן שכנגד. כזה: 19) מקלות שסוכים בהם ונמשכים יותר מאורך קירות הסוכה, ויצא לחוץ לצד קיר הרביעי הפרוץ, וכותל אחד היה ארוך יותר מחבירו, כזה: 20) ואף-על-פי שההמשך הזה אין לו אלא דופן אחד - רואים את כולו כחלק מהסוכה השלימה (סוכה יט).

ד. דִּפְנוֹת שְׂהִיּו דְּבוּקוֹת בְּגַג הַסִּפָּה וְלֹא הִיּוּ מְגִיעוֹת לְאֶרֶץ²¹; אִם הִיּו גְּבוּהוֹת מִן הָאֶרֶץ שְׂלֵשָׁה טַפָּחִים - פְּסוּלָה; פְּחוֹת מִפֶּן - כְּשֶׂרָה²². הִיּוּ הַדִּפְנוֹת דְּבוּקוֹת לְאֶרֶץ, וְלֹא הִיּוּ מְגִיעוֹת לְסִכָּף - אִם גְּבוּהוֹת עֲשָׂרָה טַפָּחִים, אַף-עַל-פִּי שְׂהִין רְחוּקִין מִן הַגַּג כַּמָּה אַמּוֹת, כְּשֶׂרָה²³; וּבְלִבְדִי שְׂהִיּו הַדִּפְנוֹת מְבּוּנּוֹת תַּחַת שֶׁבֶת הַגַּג²⁴. הַרְחִיק אֶת הַגַּג²⁵ מִן הַדִּפְּן שְׂלֵשָׁה טַפָּחִים - פְּסוּלָה; פְּחוֹת מִפֶּן - כְּשֶׂרָה. תְּלָהּ מְחַצָּה שְׂגָבוּהָ אַרְבָּעָה וּמִשְׁהוּ בְּאִמְצַע, בְּפָחוֹת מִשְׂלֵשָׁה סְמוּךְ לְאֶרֶץ, וּבְפָחוֹת מִשְׂלֵשָׁה סְמוּךְ לַגַּג - הָרִי זו כְּשֶׂרָה²⁶.

21) משנה, סוכה טז, א. 22) שכל פחות משלשה, כמחובר עם הארץ הוא, וזהו דין "לבד". 23) הלכה למשה מסיני היא, שאנו רואין כאילו הדפנות מגיעות לסכך - "גוד אסיק מחיצתא" (=משוך והעלה את המחיצה). 24) שאם אינן מכוונות, צריכים אנו ל"גוד אסיק" ו"לבד". וסובר רבינו ששתי הלכות למשה מסיני במקום אחד - לא נאמרו (ועיין ט"ז או"ח סי' תרלב סק"א). 25) משנה, סוכה יז, א. 26) סוכה טז, ב. ומשמיענו בזה, שאף שאנו זקוקין להשתמש פעמיים בהלכה זו של "לבד", פעם מן המחיצה לקרקע, ופעם מן המחיצה לגג - בכל זאת כשרה.

ה. הַעוֹשֶׂה סִפְתּוֹ בֵּין הָאֵילָנוֹת, וְהָאֵילָנוֹת דִּפְנוֹת לָהּ²⁷ - אִם הִיּו חֲזָקִים, או שְׂקָשֶׁר אוֹתָם וְחֲזָק אוֹתָם, עַד שֶׁלֹּא תִהְיֶה הָרוּחַ הַמְּצוּיָה מְנִידָה אוֹתָם²⁸ תְּמִיד, וּמִלֹּא בֵּין הָאֵמִירִים²⁹ בְּתֵבֶן וּבְקָשׁ כְּדִי שֶׁלֹּא תִנָּד אוֹתָם הָרוּחַ, וּקָשֶׁר אוֹתָם - הָרִי זו כְּשֶׂרָה; שְׂפָל מְחַצָּה שְׂאִינָה יְכוּלָה לְעֵמֶד בְּרוּחַ מְצוּיָה שֶׁל בְּשָׂה³⁰, אֵינָה מְחַצָּה.

27) משנה, סוכה כד, ב. 28) אף-על-פי שאין בכוחה להפילם - כיון שמנידה אותם, אינם מחיצה (סוכה שם, בגמרא). 29) הענפים, נוסחא אחרת: "האווירין". 30) אף-על-פי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של ים שהיא חזקה יותר - כיון שסוכה דירה עראית היא (סוכה כג. כרבי עקיבא). וראה להלן ה"ו.

ו. הַעוֹשֶׂה סִפְתּוֹ בְּרֵאשׁ הַעֲגָלָה³¹ או בְּרֵאשׁ הַסְּפִינָה³² - כְּשֶׂרָה³³, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב. בְּרֵאשׁ הָאֵילָן³⁴ או עַל גְּבִי הַגָּמֹל - כְּשֶׂרָה³⁵, וְאִין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב; לְפִי שְׂאִסּוֹר לְעֵלוֹת בְּיוֹם-טוֹב בְּאֵילָן או עַל גְּבִי הַהֶמָּה³⁶. הִיּוּ מְקַצְּתֵי הַדִּפְנוֹת עֲשׂוּיּוֹת בִּידֵי אָדָם וּמְקַצְּתֵי אֵילָנוֹת - רוֹאִין, כֹּל שְׂאֵלוֹ נִטְלוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַיְתָה גְבוּהָהּ מֵעֲשָׂרִים אַמָּה, וְהוֹצִינָה⁶⁴ יְרֵדֶיךָ לְתוֹךְ עֲשָׂרִים - אִם הָיְתָה צֹלְתָן מִרְבֵּה מַחְמַתָּן⁶⁵, יִחְשְׁבוּ כִּגְג עֲבָה⁶⁶ וְכִשְׂרָה.

(59 כלומר, חללה=מקרקעית הסוכה עד הסכך. 60) שנתן על קרקעית הסוכה כרים וכסתות, ומתוך כך נתמעט חללה. (61) אינה נמעטת משיעורה. (62) שחשב בדעתו להניחם שם לעולם (מגיד-משנה) - כיון שעל-פי הרוב לא נוהגים לבטל דברים אלה. ואף שהוא ביטל - בטלה דעתו אצל כל אדם (סוכה ד.). (63) אע"פ שלא ינטלו משם כל ימי החג - כיון שהוא עתיד לפנותו לאחר החג (מגיד-משנה). (64) ענפים קטנים עם העלים שלהם. (65) כלומר, אם תסלק את הסכך העליון - יהיה הצל מרובה מהשמש, מחמת ההוצים. (66) וחללה של הסוכה הוא פחות מעשרים אמה (סוכה ד.).

יֵד. בְּנָה אֵיִצְטָבָה⁶⁷ בָּהּ כְּנָגְדָה דְּפָן הָאֲמָצְעִית⁶⁸ עַל-פְּנֵי כְלָה⁶⁹ - אִם יֵשׁ בְּאֵיִצְטָבָה שְׁעוֹר רַחֵב הַסֶּפֶה, כְּשֶׂרָה⁷⁰. בְּנָה אֵיִצְטָבָה כְּנָגְדָה דְּפָן הָאֲמָצְעִית מִן הַצֵּד⁷¹ - אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת אֵיִצְטָבָה וְלִכְתָּל אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּסוּלָה; וְאִם יֵשׁ מִשְׁפַּת אֵיִצְטָבָה וְלִכְתָּל אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל רוּחַ, פְּסוּלָה; וְאִם יֵשׁ מִשְׁפַּת אֵיִצְטָבָה וְלִכְתָּל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְהָיָה הַמְּחֻצוֹת נֹגְעוֹת בְּאֵיִצְטָבָה, וְהָיָה מִן הָאֵיִצְטָבָה יָעֵד הַסֶּפֶה פְּחוֹת מֵעֲשָׂרִים אַמָּה. בְּנָה בָּהּ עַמּוּד⁷⁴, וְיֵשׁ בּוֹ הַכֶּשֶׁר סֶפֶה⁷⁵ - פְּסוּלָה; וְאִם יֵשׁ אֵלָיו מְחֻצוֹת הַנְּפֻרוֹת⁷⁶, וְנִמְצָא עַל-גַּב הָעַמּוּד סֶכֶף כְּשֶׂרָה בְּלֹא דְפָנוֹת.

(67) כעין ספסל מעצים או מאבנים, מוגבה מהארץ. (68) סמוך לדופן ממש שמנגד לפתח, ונקראת אמצעית, שסתם סוכה היא בת שלש דפנות, והרביעית היא כולה פתח (רש"י סוכה שם). (69) שנוגעת בשתי הדפנות מזה ומזה, כזה: (70) שהרי מקרקעית האיציטבה ועד הסכך אין גובה עשרים אמה. וי"א שמכיון שהיא כשרה במקום זה, כשרה היא אפילו מהאיציטבה והלאה, כדין פסל היוצא מן הסוכה למעלה ה"ג (רש"י סוכה שם). (71) בצד קיר אחד והגיעה עד הדופן האמצעי, כזה: (72) שכן היא ההלכה, שעד ארבע אמות רואים אנו את הסכך כאילו הוא חלק מהקיר שנתעקם ונשתפע מקרקעיתו. וזו היא: "דופן עקומה", ראה להלן פ"ה הי"ד. ומקור הדברים בסוכה ד. (73) סוכה, שם. והשמיענו בזה, שאומרים "דופן עקומה" בכל הרוחות. (74) גבוה עשרה טפחים (סוכה ד:). (75) שבעה טפחים על שבעה טפחים. והיה רחוק ארבע אמות מהדופן, הא לאו הכי - כשר כמו באיציטבה (מגיד-משנה). (76) שאף-על-פי שבעמוד גבוה עשרה, אמרו "גוד אסיק מחיצתא" (ראה למעלה הי"א), ואם כן הרי יש כאן סוכה כשרה, שהרי על גבי העמוד אין הסוכה גבוהה מעשרים אמה - אף-על-פי-כן אין הסוכה כשרה, שסוף-כל-סוף אין כאן מחיצות ממש, הניכרות לעין (סוכה שם, לדעת רבא).

מְחֻצוֹת לְעֵנִין שֶׁפֶת - נִחְשָׁב אוֹתָן מִמְּחֻצוֹת לְעֵנִין סֶכֶה⁵².

(49) מבוי מפולש שאין לו אלא שתי דפנות - כלומר, שתי שורות של בתים, אחת לצפון ואחת לדרום, ועשה לו צורת הפתח מצד מזרח ולחי מצד מערב, שאע"פ שלענין סוכה לא מועילה צורת הפתח שמצד מזרח להחשב כדופן שלישית - כיון שלענין שבת הרי זו רשות היחיד (פי"ז מהל' שבת ה"ג) היא סוכה כשרה בשבת של סוכות. (50) הם קרשים שהם עושים סביב הבאר, בצורה כזו כאן מופיע ציור בכדי להתיר לעולי רגלים שיוכלו לשאוב מים לבהמתם מן הבור שתוכו רשות היחיד והם עומדים ברשות הרבים, וקרשים אלו הם בני אמה אחת לכאן ואמה אחת לצד שכנגד, ועל ידי הפסים נעשו סביבות הבאר רשות היחיד (כמו שכתב רבינו בפי"ז מהל' שבת הכ"ז) והוא סיכך על הפסים האלו. (51) ולא לימים האחרים. (52) סוכה ז, א ועמוד ב.

י.א. נֶעֶץ אַרְבָּעָה קַנְדָּסִין⁵³ עַל אַרְבַּע זַיּוֹת הַגָּג⁵⁴ וְסִכֵּךְ עַל גִּבְּן - הוֹאִיל וְהַסֶּכֶף עַל שֶׁפֶת הַגָּג, כְּשֶׂרָה⁵⁵; וְרוֹאִין אֶת הַמְּחֻצוֹת הַתְּחַתּוֹנוֹת כְּאִלוֹ הֵן עוֹלוֹת לְמַעְלָה עַל שֶׁפֶת הַסֶּכֶף.

(53) עמודים. (54) בשפת הגג. (55) כרב נחמן בסוכה ד: שאמר שפלוגתא רבי יעקב וחכמים אינה אלא אם נעץ הקונדיסים באמצע הגג, ובזה פוסלים חכמים, אבל בשפת הגג לדברי הכל כשר, שאנו אומרים "גוד אסיק מחיצתא" (ראה למעלה הערה כב). וכל זה לפי גירסת רב שרירא גאון בסוכה שם, אבל לפי נוסחתנו - נשאר הדבר ב"תיקו", ועיין רבב"ד.

י.ב. סֶפֶה שְׁיֵשׁ לָהּ פְּתָחִים רַבִּים, וְיֵשׁ בְּכַתְלֶיהָ חִלּוֹנוֹת הַרְבֵּה - הָרִי זוֹ כְּשֶׂרָה⁵⁶; וְאִם עַל-פִּי שְׁפָרוֹן מִרְבֵּה עַל הָעוֹמֵד. וּבִלְבָד שְׁלֹא יִהְיֶה שֵׁם פְּתָח יָתֵר עַל עֲשָׂר⁵⁷. אֲבָל אִם הָיָה שֵׁם פְּתָח יָתֵר עַל עֲשָׂר - אִם עַל-פִּי שְׁיֵשׁ לָהּ צִוּרֵת פְּתָח⁵⁸, צָרִיךְ שְׁלֹא יִהְיֶה הַפְּרוֹץ מִרְבֵּה עַל הָעוֹמֵד.

(56) רוצה לומר, כשהיו שתי דפנות גמורות, ובדופן השלישי עשה קנים שמרוחקים זה מזה יותר משלשה טפחים במשך כל המחיצה (סוכה ז). קולא היא בדופן השלישית כמו שהקילו במחיצת טפח למעלה ה"ב (מגיד-משנה). (57) כלומר, שלא יהיה פרוץ בין קנה לחבירו במקום אחד יותר מעשר אמות. (58) שפתח שהוא יותר מעשר אמות אינו פתח, שלא רגילים לעשות פתח רחב כזה. וראה מה שכתב רבינו בפט"ז מהל' שבת הט"ז.

י.ג. סֶפֶה שְׁאוּרָה⁵⁹ גְבוּהָהּ מֵעֲשָׂרִים אַמָּה, וּמַעְטָה בְּכָרִים וּכְסוּתוֹת⁶⁰ - אֵינּוּ מְעוּט⁶¹, וְאֵפֶלּוּ בְּטָלָם⁶². מַעְטָה בְּתֵבָן וּבְטָלוּ - הָרִי זֶה מְעוּט; וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר עֶפֶר וּבְטָלוּ. אֲבָל בְּעֶפֶר סֶתֶם, אֵינּוּ מְעוּט⁶³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"הסֶפֶד שֶׁל סֹכָה, אֵינוֹ כְּשֶׁר מִכָּל דָּבָר. אֵין מִסְפֵּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁגִּדְּלוּ מִן הָאָרֶץ כו'".

ידוע גודל דיוקו של הרמב"ם כמובא בהקדמתו שכתב "בלשון ברורה ודרך קצרה", וצריך להבין מדוע מקדים "הסכך של סוכה אינו כשר מכל דבר" הרי יכול היה להתחיל מיד "אין מסככין אלא בדבר כו'".

וי"ל הביאור בפשטות, שאף שדרכו לכתוב "בלשון קצרה", לפעמים הניסוח הכללי מכריח להוסיף כמה מילים אף שלא מתוסף בזה שום חידוש בהלכה עצמה. ובעניינינו, בסיום הפרק הקודם, כתב "דפני הסוכה כשרים מן הכל, שאין אנו צריכים אלא מחיצה מכל-מקום ואפילו מבעלי חיים, ועושה אדם את חברו דופן בירו"ט והוא שיעשה אותו שלא לדעת זה שנעשה דופן כו'".

ובהמשך למה שכתב "דפני הסוכה כשרים מן הכל" מתאים לכתוב ש"הסכך של הסוכה אינו כשר מכל דבר" כלומר שדינו של הסכך שונה מדינם של דפני הסוכה שיש בו הגבלות ותנאים מיוחדים "אין מסככים אלא כו'".

(יין מלכות ספר זמנים סימן לא
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) הכיסוי שעל הסוכה. (3) שצומח מן הארץ, שנאמר (דברים טז, יג): "חג הסוכות תעשה לך וכו' באספך מגרנך ומיקבך", ומכאן למדו חכמים (סוכה יב.), שצריך לסכך בדבר שגידולו מן הארץ, כמו גורן ויקב. (4) כגורן ויקב שהם תלושים מן הארץ. (5) ממה שנאמר "באספך מגרנך ומיקבך" למדו חכמים (שם), שהמדובר בפסולת גורן ויקב שאוספים אותה ומוציאים אותה מן הגורן ומן היקב. ופסולת זו, שאינה אוכל אדם, אינה מקבלת טומאה (ראה בפ"א מהל' טומאת אוכלין ה"א). (6) אבל ריחו רע אסור מדרבנן, שמה יצא מן הסוכה, כדלהלן. (7) סוכה יג, א.

ב. סֶפֶד בְּדָבָר שֶׁאֵין גִּדְּלוּ מִן הָאָרֶץ, אוּ בְּמִחְבֵּר לְאָרֶץ, אוּ בְּדָבָר שֶׁמִּקְבֵּל טְמֵאָה - פְּסוּלָה. אֲבָל אִם עֵבֶר וְסֶפֶד בְּדָבָר הַנוֹבֵל וְנוֹשֵׁר, אוּ בְּדָבָר שֶׁרִיחוֹ רַע - כְּשֶׁרָה; וְשֵׁלָא אֲמָרוּ, אֵין מִסְפֵּכִין בְּאֵלּוּ, אֶלָּא בְּדֵי שֵׁלָא נִינִחַ הַסֶּפֶד וְיֵצֵא. וְצָרִיךְ לְהִזְהֵר שֵׁלָא יִהְיוּ הוֹצִיץ וְעֵלִין שֶׁל סֶפֶד יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשֶׂרָה טַפְחִים⁹, בְּדֵי שֵׁלָא יֵצֵר לוֹ בִּישְׁבָתוֹ. סֶפֶדָה בְּמִינֵי מִתְכַּוֵּת¹⁰, אוּ בְּעֲצָמוֹת וְעוֹרוֹת¹¹ - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין גִּדְּלוּ קִרְקַע. הַדְּלָה¹² עֲלֶיהָ גִּפְנִים¹³ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, עַד שֶׁנִּעְשָׂו סֶפֶד - פְּסוּלָה, שֶׁהֲרִי לֹא נִעְקְרוּ¹⁴. סֶפֶדָה בְּכֵלֵי¹⁵ עֵץ וּבְמִחְצָלוֹת¹⁶ הַעֲשׂוֹיֹת לְשִׁכְבָה וְכִיּוֹצֵא

טו. הִיתָה פְּחוּתָה מִעֲשֶׂרָה⁷⁷, וְחֻקָּה בָּהּ⁷⁸ לְהַשְׁלִימָהּ לְעֲשֶׂרָה - אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת חֻקָּה וְלִפְתָּל שֶׁלֹּשָׁה טַפְחִים. פְּסוּלָה; פְּחוּת מִפֶּן, כְּשֶׁרָה; שֶׁכָּל פְּחוּת מִשְׁלֹשָׁה, הֲרִי הוּא כְּדוּבּוֹק⁷⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת⁸⁰.

(77) מעשרה טפחים בגובה. (78) חפר בתוך האדמה שיעור של סוכה בעומק. (79) ואנו רואים כאילו הכתלים מגיעים אל החקק. וההלכה של "דופן עקומה", להכשיר עד ארבע אמות, אינה אלא במקום שישנם דפנות כדן וכהלכה, ולא כשהדפנות הם למטה מעשרה ואינם דפנות כלל וכלל (סוכה ד:). (80) פ"ד ה"ז.

טז. דְּפָנֵי סֹכָה כְּשֶׁרִין מִן הַכֹּל⁸¹, שֶׁאֵין אָנוּ צָרִיכִין אֶלָּא מִחֻצָּה מִכָּל מְקוֹם, וְאֶפְלוּ מִבְּעֵלֵי-חַיִּים⁸². וְעוֹשֶׂה אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ דֶּפֶן בְּיוֹם-טוֹב, בְּדֵי שֵׁיִאכֵל וְיִשְׁתֶּה וְיִישֵׁן בְּסֶפֶד כְּשֶׁרָה, שֶׁחֲבֵרוֹ דֶּפֶן לָהּ. וְהוּא, שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ שֵׁלָא לְדַעַת זֶה שֶׁנִּעְשָׂה דֶּפֶן⁸³; אֲבָל אִם עָשָׂהוּ לְדַעַת - אֲסוּר בְּיוֹם-טוֹב, וּמִתָּר בְּשֶׁאֵר יָמֵי הַחֵג. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּכֵלִים דֶּפֶן רְבִיעִית בְּיוֹם-טוֹב; אֲבָל דֶּפֶן שְׁלִישִׁית, לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בְּכֵלִים בְּיוֹם-טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא מְכַשֵּׁר הַסֶּפֶד, וְאֵין עוֹשִׂין אֶהֱל עֲרָאֵי בְּיוֹם-טוֹב⁸⁴.

(81) משנה, סוכה יב, א: "וכולן (=כל הפסולים לסכך) כשרים לדפנות". שהדפנות לא נקראים סוכה, ואינם בכלל מה שאמרו (סוכה יב:): חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך - אין לך אלא פסולת גורן ויקב ולא יותר (ראה להלן פ"ה ה"א). (82) כרבי יהודה (סוכה כג.). (83) רוצה לומר, שלא ידע אותו שהועמד שם שבשביל מחיצה הועמד שם. שאם ידע, הרי זו דרך קביעות, ומחיצה קבועה אסור לעשותה בירו"ט (לבוש). וראה בדברי רבינו בפט"ז מהל' שבת הכ"ג. ויש אומרים שכל זה אינו אלא בדופן השלישי שהוא מעיקר הסוכה, אבל בדופן רביעי, שהסוכה כשרה בלעדו, מותר אפילו לדעתו (הראב"ד). (84) עירובין מד, א.

~ יום שלישי כ"ה תשרי ~

פְּרָק חֲמִישִׁי

1) נתבארו בו דיני הסכך ממה שראוי שיהיה, ומאי זה דבר הם פסולים, ואם מקצת הסכך כשר ומקצתו פסול מה דינו. ואם צריך עשיה לשמה גם כן, וסוכה בתוך סוכה, וכיוצא בדברים אלו.

א. הַסֶּפֶד² שֶׁל סֹכָה אֵינוֹ כְּשֶׁר מִכָּל דָּבָר. אֵין מִסְפֵּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁגִּדְּלוּ מִן הָאָרֶץ³, שֶׁנִּעְקָר מִן הָאָרֶץ⁴, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה⁵, וְאֵין רִיחוֹ רַע⁶, וְאֵינוֹ נוֹשֵׁר וְאֵינוֹ נוֹבֵל תְּמִיד⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפני טויתו (עיי"ש ב'תוספות' ד"ה באניצי). (32 הצומח מסביב לעץ. (33 מין עשב. (34 ואינם מקבלים טומאה ('ירושלמי', הובא במגיד-משנה).

ה. סככה פחצים: בְּזָכָרִים³⁵ - קְשֶׁרָה; בְּנִקְבוֹת³⁶ - פְּסוּלָה; אֶף-עַל-פִּי שְׁהוּא עֲשׂוּי לְהַתְמַלֵּאת בְּכָרְזֵל, בֵּית קָבוּל הוּא, וּמְקַבֵּל טְמֵאָה כָּל כְּלֵי-קָבוּל³⁷.

35 נקראים זכרים על שם שמחודדים ונותנים אותם בתוך הברזל והם פשוטי כלי עץ (רש"י שם יב:). (36 חקוקים בראשם, ובאותו חקק נותנים הברזל (רש"י שם). (37 [כיון שאינו עשוי להשאיר שם לעולם, אלא שמחזיקים בעץ וזורקים בכח את הברזל כלפי האויבים, והרי זה ככקעה של עץ ששמים בה סדן של צורפים שמקבלת טומאה, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' כלים ה"ג, ועיין 'שערי תשובה' או"ח סי' תרכט].

ו. מְחַצְלֵת קָנִים או מְחַצְלֵת גָּמִי או חֲלָף: קְטָנָה - סְתָמָה לְשִׁכְיָבָה³⁸; לְפִיכָף אֵין מְסַפְּכִין בָּהּ, אֶל־אִם-כֵּן עֲשָׂה אוֹתָהּ לְסִכּוּף³⁹; גְּדוּלָה - סְתָמָה לְסִכּוּף, לְפִיכָף מְסַפְּכִין בָּהּ; אֶל־אִם-כֵּן עֲשָׂה אוֹתָהּ לְשִׁכְיָבָה⁴⁰. וְאִם יֵשׁ לָהּ קִיר⁴¹ - אֶפְלוּ גְדוּלָה, אֵין מְסַפְּכִין בָּהּ⁴², שְׁהָרִי הִיא כְּלֵי-קָבוּל; וְאֶפְלוּ נִטְלַת הַקִּיר שְׁלָה, אֵין מְסַפְּכִין בָּהּ, מִפְּנֵי שְׁהִיא כְּשִׁבְרֵי-כְלִים⁴³.

38 סוכה יט, ב. וכתנא-קמא, שאם הזב שוכב עליה היא מקבלת טומאה. (39 שכיון שאינה מיוחדת לשכיבה ואומרים לו לזב: עמוד ונעשה מלאכתנו - אינה מקבלת טומאה (שבת נט.). (40 ומחשבתו מועלת (סוכה, שם במשנה). (41 שפה גבוהה מסיב. (42 שם כ, ב. (43 למעלה ה"ב (רי"ף בסוכה שם).

ז. נְסָרִים⁴⁴ שְׂאֵין בְּרִחְבּוֹן אֲרֻבָּעָה טְפָחִים, מְסַפְּכִין בָּהֶן, אֶף-עַל-פִּי שְׁהֵן מְשַׁפִּין⁴⁵. וְאִם יֵשׁ בְּרִחְבּוֹן אֲרֻבָּעָה - אֵין מְסַפְּכִין בָּהֶן⁴⁶, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָם מְשַׁפִּין; גְּזָרָה שְׂמָא יֵשֵׁב תַּחַת הַתְּקֵרָה וַיִּדְמָה שְׁהִיא כְּסִפָּה⁴⁷. וְנֵתַן עֲלֶיהָ נֶסֶר אֶחָד שְׂיֵשׁ בְּרִחְבּוֹ אֲרֻבָּעָה טְפָחִים - כְּשֶׁרָה⁴⁸, וְאֵין לְשִׁנִּין תַּחְתּוּי⁴⁹. וְהִשָּׁן תַּחְתּוּי - לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ. הֵיוּ נְסָרִין שְׂיֵשׁ בְּרִחְבּוֹן אֲרֻבָּעָה וְאֵין בְּעֵבֶין אֲרֻבָּעָה, וְהִפְּכֵן בְּצַדִּיהֶן שְׂאֵין בָּהֶן אֲרֻבָּעָה וְסִכּוּף בָּהֶן - הָרִי זֶה פְּסוּלָה; שְׁהָרִי הַנְּסָר פְּסוּל, בֵּין שְׂסַפְּךָ בְּרִחְבּוֹ בֵּין שְׂסַפְּךָ בְּעֵבֶיו⁵⁰.

44 קרשים. (45 שהם דומים לכלים. (46 משנה, סוכה יד, א. (47 ישיב בביתו ויחשוב שיצא ידי חובתו במצות סוכה, שהרי גם ביתו מקורה בנסרים, וביתו ודאי פסול לסוכה - "סוכה" אמרה תורה ולא ביתו של כל ימות השנה (רש"י סוכה שם). וראה להלן ה"ח. (48 הסוכה. וכשנתן את הנסר מן הצד, באופן שנשארו לסכך הכשר שלש דפנות, אבל באמצע פסול (מגיד-משנה). (49 שהוא סכך פסול (סוכה, שם). (50 ודינו כשפוד של מתכת (שם יד:).

בָּהֶן - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שְׁהֵן מְקַבְּלִין טְמֵאָה. וְכֵן אִם סִכְכָה כְּשִׁבְרֵי-כְלִים וּכְלִיֹּתֶיהֶן¹⁷, פְּסוּלָה; הוּאִיל וְהֵיוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה - שְׂמָא יִסְפַּךְ בְּשִׁבְרִים שְׂעֵדִין לֹא טְהוּר¹⁸.

8) סוכה, שם. וראה להלן הערה כה. (9 שאין אדם דר בדירה סרוחה, שההוצים והעלים נסרחים על ראשו (סוכה ד. אליבא דרבא). ונראה מדברי רבינו שאין כאן אלא זהירות לכתחילה, אבל אינה פסולה בריעבד ('מעשה רוקח' בהקדמה בשם גליון על הרמב"ם). (10 במטילי מתכות שטרם נעשו מהם שום כלי, ואינם מקבלים טומאה. ואף שיסודם מהארץ - פסולה, שצריך שיהיה צומח מהארץ. (11 שלא נעבדו ואינם מקבלים טומאה. (12 הגביהה ועשאה לסכך על הסוכה (משנה, סוכה יא.). (13 שכן דרכן של גפנים שענפיהן מתפשטים. (14 ומחובר פסול לסכך. (15 סוכה טו, א. (16 של קנים וקש וגמי (משנה, סוכה יט:). (17 שבלו ונקרעו (שם טו:). (18 שלא נשברו כל כך, עד שהשכירה תבטל הטומאה מהם.

ג. סִכְכָה בְּאֶבְרִין¹⁹ - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שְׁהֵן מְקַבְּלִין טְמֵאָה. סוּכֵי תְּאֵנִים²⁰ וּבָהֶן תְּאֵנִים; פְּרִפְלִי עֲנָבִים²¹ וּבָהֶן עֲנָבִים; מְכַבְּדוֹת²² וּבָהֶן תְּמָרִים, וְכֵן כָּל פְּיֻצָא בָּהֶן: רוֹאִין אִם פְּסֻלָת²³ מְרַבָּה עַל הָאֶבְרִין - מְסַפְּכִין בָּהֶן²⁴; וְאִם לֹא - אֵין מְסַפְּכִין בָּהֶן. סִכְכָה בִּירְקוֹת²⁵, שְׂאִם יִבְשׂוּ וַיְבֹלוּ וְלֹא יִשָּׂאֵר בָּהֶן מִמֶּשׁ, אֶף-עַל-פִּי שְׁהֵן עֲתָה לְחִים - הָרִי מְקוּמָן נְחֻשֵׁב בְּאֵלוֹ הוּא אֲוִיר²⁶ וּכְאֵלוֹ אֵינָם²⁷.

19) מאכל אדם. שאילו מאכל בהמה אינו מקבל טומאה (הל' טומאת אוכלין שם). (20 ענפי תאנים. (21 זמורות הגפנים. (22 ענפי הדקל. (23 שאינה אוכל ואינה מקבלת טומאה וכשרה לסכך. (24 שהפסולת מבטלת את האוכל, וכאילו כל הסכך כשר (סוכה יג:). (25 שאינם מקבלים טומאה, כגון שאינם מיוחדים למאכל אדם. (26 והם פוסלים ברוחב שלשה טפחים כאויר (להלן ה"כ) - סוכה, שם. (27 המדובר באופן כזה שיפלו ותהיה הסוכה חמתה מרובה מצילתה, אבל אם תשאר צילתה מרובה מחמתה, אינה פסולה בריעבד אלא אסורה לכתחילה שמה ינחנה ויצא, כמו שכתב רבינו לעיל ה"ב (כסף-משנה).

ד. סִכְכָה כְּפִשְׁתֵּי הַעֵץ²⁸, שְׂלֹא דַק אוֹתָן²⁹ וְלֹא נִפְצוּן³⁰ - כְּשֶׁרָה, שְׂעֵדִין עֵץ הוּא. וְאִם דַּק וְנִפְצָן אוֹתָן - אֵין מְסַפְּכִין בּוֹ³¹, מִפְּנֵי שְׁנֹשְׁתָּנִית צוּרְתוֹ, וּכְאֵלוֹ אֵינָן מְגִדוּלֵי קְרָקַע. מְסַפְּכִין בְּחֻבְלִים שֶׁל סִיב³² וְשֶׁל חֲלָף³³ וּכְיֻצָא בָּהֶן, שְׁהָרִי צוּרְתָן עוֹמֵד וְאֵין הַחֻבְלִים כְּלִים³⁴.

28) על-פי מה שנאמר ביהושע ב, ו: "ותטמנם בפשתי העץ". (29) שלא כתתם במכתשת. (30) שלא סרקם במסרק. (31) סוכה יב, ב. אף-על-פי שאינו מקבל טומאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. תקרה שאין עליה מעזיבה⁵¹, שהיא הטיט והאבנים, אלא נסרין תקועין בלבד - הרי זו פסולה; שהרי לא נעשו לשם סבה, אלא לשם קינה. לפיכך אם פקפק הנסרים והניד המסמרים⁵² לשם סבה - הרי זו כשרה, ובלבד שלא יהיה בכל נסר ונסר ארבעה טפחים⁵³. וכן אם נטל אחד מבינתים והניח במקומו סכך פשוט לשם סבה - הרי זו כשרה⁵⁴.

65 קנים. 66 ולא לשם סכך. 67 התיר את הקשר. 68 כל זה במשנה סוכה יב, א. 69 'ירושלמי'. וכן הי' דרכם לאגוד. ועיין ראב"ד.

יא. חבילות קטנות שאגדו אותן למנין⁷⁰, מספכין בהן⁷¹. וכן החותף ראש הדקל והחירות⁷² אגודות בו - מספכין בו, שאגד בידי שמים⁷³ אינו פחילה⁷⁴. ואפלו קשר ראשי החירות פלן מצד האחד, שנמצאו בחבילה אחת, אחד משני ראשים בידי שמים ואחד בידי אדם - מספכין בה; שהאגד עץ אחד, אינו חבילה; וזו פצע אחד היא, שהרי אגודה בידי שמים⁷⁵. וכן פל אגד שאינו עשוי לטלטלו⁷⁶, אינו אגד⁷⁷.

70 למוכרם במנין. ומיד כשיקנם הקונה, יתיר אותם. 71 סוכה יג, ב. שאין בהן גזירה "שמא יעשה אותן חבילות על גגו" (כנ"ל הלכה י) שהרי אין דרך להצניען באגדן (רש"י שם). 72 הענפים. 73 שכולם אגודים בגזע הדקל מתחילת בריאתם (שם יג). 74 ואינו צריך להתיר אותה. 75 סוכה, שם. 76 שאם מטלטלו ממקום למקום, ניתק הקשר והחבילה מתפרדת. 77 שם יג, ב.

יב. העושה סכתו תחת האילן⁷⁸ - פאלו עשאה בתוך הבית⁷⁹. הדלה עליה עלי האילנות ובדיהן⁸⁰, וספך על גבן⁸¹ ואחר-כך קצצן; אם היה הספך⁸² הרבה מהן⁸³ - כשרה; ואם לא היה הספך שהיה מתחלתו פשוט הרבה מהן - צריך לנענע⁸⁴ אותן אחר קציצתן. כדי שתהיה עשויה לשם סכה⁸⁵.

78 שענפי האילן סוכים עליה. 79 משנה, סוכה ט, ב. משום שנאמר (ויקרא כג, מב): "בסכת (בלי וא"ו) תשבו", ומכאן דרשו חכמים (שם בגמרא): "בסוכות תשבו - ולא בסוכה שתחת האילן (=סוכה אחת אמרתי, ולא שתי סוכות) ולא בסוכה שתחת הבית". 80 הגביה עליה עלי האילנות וענפיהם, שהם מחוברים לקרקע ופסולים לסיכוך (למעלה ה"ב). 81 שנתן סכך כשר על הענפים המחוברים. 82 הסכך הקשר. 83 ובענפי האילן לא היה די סיכוך לעשות הסוכה - "צילתה מרובה מחמתה" (סוכה, שם). 84 שם יא, א. 85 שלא תהא בכלל "תעשה ולא מן העשוי", ראה למעלה הלכה ט.

יג. ערב דבר שמספכין בו⁸⁶ בדבר שאין מספכין בו⁸⁷ וספך בשניהם - אף-על-פי שהפשוט יתר על הפסול, פסולה⁸⁸. סכך בזה לעצמו ובהו לעצמו, זה בצד זה⁸⁹: אם יש בסכך פסול שלשה טפחים במקום אחד, בין באמצע, בין מן הצד - הרי זו פסולה⁹⁰.

86 שכשר לסכך בו. 87 שפסול לסכך בו. 88 שאין

51 (51 מלשון הפסוק "ועזבו ירושלים עד החומה" (נחמיה ג, ח). 52 כן כתב רבינו בפירוש המשנה (לסוכה טו). "ומפקפק, פירוש שיעקור אותם ממקומם ומן המסמרים התקועים בהם". ולפי"ז צריכים כאן שני דברים: גם הזות הנסרים ממקומם וגם להוציא המסמרים. וכן נראה מפירוש" שם שכתב: "מפקפק, סותר ומנענע". אבל הרא"ש (סי' כט) וה'טור' (או"ח סי' תלא) כתבו: "שמסיר את המסמרים". ועיין ב"ח שם, ו'קרבן נתנאל' שם (או"ק א). 53 כמו שנכתב למעלה בה"ז. והרא"ש בסי' כט תמה על זה. 54 משנה, סוכה טו, א לבית הלל. [ומסתמת לשון רבינו נראה שמידת הסכך הכשר כמידת הסכך הפסול, ואעפ"כ - כשרה, וראה להלן ה"טז והערה צה].

ט. סכה שנעשית פהלכתה מפל מקום⁵⁵ - כשרה⁵⁶, אף-על-פי שלא נעשית לשם מצוה. והוא, שתהיה עשויה לצל⁵⁷; כגון ספת עפ"כ⁵⁸ וספת בהמה⁵⁹ וכל פיוצא בהן⁶⁰. אבל סכה שנעשית מאליה⁶¹ - פסולה, לפי שלא נעשית לצל. וכן החוטט בגדיש⁶² ועשהו סכה⁶³ - אינה סכה, שהרי לא עמר גדיש זה לצל. לפיכך אם עשה בתחלה חלל טפח⁶⁴ במשך שבועה לשם סכה, וחטט בה אחריו כן והשלימה לעשרה - כשרה, שהרי נעשה סכך שלה לצל.

55 לאיזה צורך שהוא. 56 סוכה ח, ב. 57 להתגונן בצילה, ועל שם כך נקראת סוכה (סוכה שם ורש"י). 58 שעשאוה גוים לימי הקיץ. 59 שעשאוה בשביל בהמות. 60 כמו סוכת נשים (שפטורות ממצות סוכה), סוכת רועים וסוכת שומרים (סוכה שם) כשנעשו לצל (שם). 61 שנפלו העמודים התחתונים מן הגדיש, ונשאר העליונים, ונעשתה הסוכה מאליה. 62 הוציא העמרים התחתונים ונשאר העליונים, ונעשתה הסוכה מאליה. ואע"פ שעשה מעשה בהוצאת העמרים וביצירת החלל - אינה סוכה, לפי שלא עשה סוכה לצל. 63 משנה, סוכה טו, א. 64 שחלל טפח נקרא "אהל" בכל מקום, וכשהגדיש העמרים על זה לשם צל - נקרא הסכך בשם סכך, כיון שיש תחתיו חלל טפח (סוכה טז).

י. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין⁶⁵, אין מספכין בהן - גזרה שמא יעשה אותן חבילות על גגו כדי ליבשן⁶⁶, וימלך וישב תחתיהן לשם סכה, והוא מתחלה לא עשה סכך זה לצל, ונמצאת כסכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ופסול לסכך (למעלה ה"ב). (100) לייפותה. (101) שם, בגמרא. שאין שם סכך עליו (רש"י שם).

יח. נוויי ספּה, אין מְמַעְטִין בְּגִבְהָהּ¹⁰², אָבַל מְמַעְטִין בְּרַחֲבָהּ¹⁰³. הִיוּ נוֹיֵי הַסֵּכָה מְפֻלְגִין¹⁰⁴ מִגְּבֵה אֲרֻבְעָה טַפְחִים אוֹ יֵתֶר - פְּסוּלָה¹⁰⁵; שְׁנַמְצָא שֶׁהַיּוֹשֵׁב שָׁם, כְּאִלוֹ אֵינוֹ תַּחַת הַסֵּכָה, אֲלֵא תַּחַת הַנוֹיִים, שֶׁהָן אֲכַלְיוֹ וְכֵלִים שְׂאִין מְסַכְכִין בָּהֶן.

(102) כשהיתה גבוהה מעשרים ופסולה (למעלה פ"ד ה"א) ורצה להנמיכה על ידי שתלה בה נוי סוכה, שנמצא מקרקעית הסוכה עד הנוי, פחות מעשרים - אינה ממועטת בזה, לפי שהנוי אינו סכך, והוא מקבל טומאה (סוכה י: ועיין רש"י שם). וכן אם היתה הסוכה גבוהה עשרה טפחים, אין הנוי ממעט אותה מעשרה והיא כשרה (סוכה, שם). (103) ששיעור סוכה שבעה טפחים על שבעה טפחים (למעלה פ"ד ה"א), כדי שיוכל להכנס לה ראשו ורובו ושולחנו. ונוויי סוכה שתלה ליד הקירות, ממעטים מרחבה או מארכה, שהרי אין לו מקום להכנס אליה. (104) מרוחקים. (105) סוכה י, ב. שכל שהנוי רחוק מהסכך ארבעה טפחים, אינו בטל אל הסכך והוא כסכך בפני עצמו, והרי הוא סכך פסול.

יט. סֵכָךְ שֶׁהָיוּ בוֹ חֲלוּנוֹת חֲלוּנוֹת¹⁰⁶ שֶׁהָאוֹר נִרְאָה מֵהֶן: אִם יֵשׁ בְּכָל הָאוֹר כְּכֵל מְסַכְכֵי¹⁰⁷ - הָרִי זֶה פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁחֲמַתָּה תִּהְיֶה מְרַבָּה מִצִּלָּתָהּ¹⁰⁸; וְכֵל שֶׁחֲמַתָּה מְרַבָּה עַל הַצֵּל, אֵינוֹ סֵכָךְ; וְאִם הָיָה הַסֵּכָךְ רַב עַל הָאוֹר - כְּשֶׁרָה.

(106) נקבים נקבים בסכך. (107) שיש שיעור מקום אויר כשיעור מקום המסוכך. (108) סוכה כב, ב: "אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, כוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת" כשהנקב רחב כשיעור זוו (=מטבע קטן) - חמתה רחבה למטה כשיעור סלע (=מטבע גדול). וכן פירשו רבינו יצחק אלפסי ורש"י שם.

כ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ¹⁰⁹ בְּשֵׁלֵא הָיָה בְּמִקוֹם אֶחָד אוֹרֵי שְׁלִשָׁה טַפְחִים¹¹⁰. אָבַל אִם הָיָה אוֹרֵי שְׁלִשָׁה טַפְחִים, בֵּין בְּאֲמַצְעוֹ, בֵּין מִן הַצֵּד - הָרִי זֶה פְּסוּלָה¹¹¹, עַד שְׂמִיעֻטָּנוּ מְשֻׁלְשָׁה¹¹². מֵעֻטּוֹ בְּדָבָר הַפְּסוּל, כְּגוֹן פְּרִים וּכְסֻתוֹת: אִם סֵכָה גְדוּלָה הִיא - כְּשֶׁרָה¹¹³; וְאִם בְּסֵכָה קְטָנָה - פְּסוּלָה¹¹⁴, עַד שְׂמִיעֻטָּנוּ בְּדָבָר שְׂמִיעֻטָּנוּ בּוֹ. הָיָה רַב הַסְּפוּף צִלּוֹתוֹ מְרַבָּה מִחֲמַתּוֹ, וּמֵעֻטּוֹ חֲמַתּוֹ מְרַבָּה מִצִּלּוֹ - הוֹאִיל וְצִלַּת הַכֵּל מְרַבָּה מִחֲמַת הַכֵּל, כְּשֶׁרָה¹¹⁵.

(109) שאנו מחשבים לפי חשבון ריבוי השמש מהצל. (110) במקום אחד ומהלך על פני כולה, ולא נשאר שיעור הכשר סוכה עם דפנות במקום אחד. (111) שלא שייך כאן ההלכה של "דופן עוקמה" (למעלה הי"ד), שהרי אין כאן דופן שנאמר כאילו נתעקם אל הסכך, אלא אויר המפסיק (רש"י בסוכה יז). (112) יכסה שלא יהיה אויר שלשה.

הסכך הפסול בטל ברוב הכשר אלא-אם-כן נפרדים הם, אבל אם מעורבים הם - אינו בטל. וכן מפרש רבינו בסוגיית הגמרא בסוכה ט: (כספ-משנה). (89) שאינם מעורבים. (90) סוכה ית, א.

יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסֵכָה קְטָנָה; אָבַל בְּסֵכָה גְדוּלָה - סֵכָךְ פְּסוּל בְּאֲמַצְעוֹ, פּוֹסְלָה בְּאֲרֻבְעָה טַפְחִים⁹¹; פְּחוֹת מִכֵּן - כְּשֶׁרָה. וּמִן הַצֵּד⁹² - פּוֹסֵל בְּאֲרֻבְעַת אַמּוֹת; וּפְחוֹת מִכֵּן - כְּשֶׁרָה. פִּיּוּצָד? פִּית שְׁנַפְחַת בְּאֲמַצְעוֹ⁹³, וְסֵכָךְ עַל מְקוֹם הַפְּחָת; וְכֵן חָצֵר הַמְּקַפֶּת אֲכַסְדָּרָה, שְׂסַפְכָה עֲלֶיהָ; וְכֵן סֵכָה גְדוּלָה שֶׁהִקְיִפוּהָ בְּדָבָר שְׂאִין מְסַכְכִין בּוֹ בְּצַד הַדְּפִנוֹת מְלֻמְעָלָה: אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת הַסֵּכָךְ הַכָּשֵׁר וְלִפְתָּל אֲרֻבְעַת אַמּוֹת - פְּסוּלָה; פְּחוֹת מִכֵּן - רוֹאִין כְּאִלוֹ הַכֵּתֵל וְנֶעְקָם, וְיִחְשַׁב זֶה הַסֵּכָךְ הַפְּסוּל מִגּוּף הַכֵּתֵל וּכְשֶׁרָה. וְדָבָר זֶה הֵלָכָה לְמִשְׁנֵי⁹⁴.

(91) כשהוא לכל אורך הסוכה. (92) ליד הדפנות. (93) שהוריד את התקרה מאמצע הבית. (94) משנה, סוכה יז, א. ונקרא בלשון חכמים "דופן עוקמה" (סוכה ד).

טו. וְאֵי-זוֹ הִיא סֵכָה קְטָנָה? כֵּל שְׂאִין בָּהּ אֲלֵא שְׂבָעָה טַפְחִים עַל שְׂבָעָה טַפְחִים; וּגְדוּלָה - כֵּל שִׁישְׁאָר בָּהּ יֵתֶר עַל סֵכָךְ הַפְּסוּל שְׂבָעָה טַפְחִים עַל שְׂבָעָה טַפְחִים סֵכָךְ כְּשֶׁרָה.

טז. סֵכָךְ בְּדָבָר פְּסוּל וְדָבָר כָּשֵׁר, זֶה בְּצַד זֶה, וְאֵין בְּמִקוֹם אֶחָד מְסַכְכֵי הַפְּסוּל רַחֵב שְׁלִשָׁה טַפְחִים⁹⁵, אֲלֵא פְּחוֹת: אִם הָיָה כֵּל הַסֵּכָךְ הַכָּשֵׁר יוֹתֵר עַל כֵּל הַסֵּכָךְ הַפְּסוּל - כְּשֶׁרָה; וְאִם הָיָה זֶה כְּמוֹ זֶה בְּצֻמְצוּמָם, אַף-עַל-פִּי שְׂאִין בְּמִקוֹם אֶחָד שְׁלִשָׁה - הָרִי זֶה פְּסוּלָה; מִפְּנֵי שֶׁסֵכָךְ פְּסוּל כְּפוּרָן הוּא נֶחֱשָׁב⁹⁶.

(95) [המדובר בסוכה קטנה הנפסלת בשלשה טפחים סכך פסול, ראה למעלה הי"ג-יד, ובב"ח סי' תרלא ד"ה סככה בשפוריין]. (96) [בסוכה קטנה שסכך פסול בשלשה טפחים כמו אויר, רואים אותו כאילו הוא אויר. ובאור אם הוא באותה המידה של הסכך, הרי זו פסולה מפני שחמתה תהיה מרובה מצילתה (להלן הי"ט) - מגיד-משנה. אבל בסוכה גדולה, שסכך פסול אינו פוסל אלא בארבעה טפחים, אין דינו כאויר, ואם מדתו כמדת הסכך הכשר, הרי זו סוכה כשרה. ראה למעלה הי"ח והערה נג].

יז. פִּרְשׁ עֲלֶיהָ כְּגַד מְלֻמְעָלָה⁹⁷, אוֹ שֶׁפִּרְשׁ תַּחְתֶּיהָ מִפְּנֵי הַנְּשָׁרָה⁹⁸ - פְּסוּלָה⁹⁹. פִּרְשׁוּ כְּדִי לְנִאֲוֹתָהּ¹⁰⁰ - כְּשֶׁרָה¹⁰¹. וְכֵן אִם סֵכָכָה פְּהִלְכַתָּהּ, וְעֵטְרָה בְּמִינֵי פִּירוֹת וּבְמִינֵי מְגִדִים וְכֵלִים, שֶׁתְּלוּיָן, בֵּין בְּכַתְלֶיהָ בֵּין בְּסֵכָךְ, כְּדִי לְנִאֲוֹתָהּ - כְּשֶׁרָה.

(97) מפני השמש. (98) העלים הנופלים. (99) משנה, סוכה י, א. שהרי מסוככת בבגד, שהוא מקבל טומאה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדחק. וה'לחם משנה' יישב נוסחה זו שאפשר שאדם קל יעלה שם. ונגם במשניות דפוס פזרוז בסוכה שם, הנוסחה "אף התחתונה כשרה", וכ"ה ברא"ש שם]. (127) כלומר, שהסוכה התחתונה חמתה מרובה מצילתה, ורק בהצטרף אליה סכך העליונה נעשה צילתה מרובה מחמתה. אבל אם הסוכה התחתונה צילתה מרובה מחמתה, ואינה נזקקת לסכך העליונה - כשרה, אפילו העליונה גבוהה יותר מעשרים, אם חמתה מרובה מצילתה (כסף-משנה).

כג. מטה שבתוף הספה - אם גבוהה עשרה טפחים¹²⁸, היושב תחתיה לא יצא ידי חובתו, מפני שהיא פספה בתוף ספה¹²⁹. וכן כילה¹³⁰ שיש לה גג אפילו טפח¹³¹ - אם גבוהה עשרה טפחים, אין ישנין בה בפספה. וכן המעמיד ארבעה עמודים ופרש סדין עליהן - אם גבוהין עשרה, הרי זה פספה בתוף ספה¹³².

(128) והרי היא כאוהל בפני עצמה (סוכה כ: מימרא דשמואל). (129) משנה, סוכה שם. (130) וילון הפרוש על עמודים מסביב למיטה. (131) ששיפועו אינו נמשך עד הגובה, אלא למעלה יש רוחב טפח (סוכה יא.). (132) משנה, סוכה י, א.

כד. אכל ישני עמודים שפרש עליהן סדין; וכן כילה שאין בגגה טפח - אפילו גבוהין כל-שהן¹³³, מתר לישן תחתיהם בפספה; שאינן פספה בתוף ספה, מפני שאין לה גג.

(133) כלומר, אפילו יותר מעשרה טפחים.

כה. ספה שאולה - פשרה¹³⁴; וכן הגזולה - פשרה. כיצד? אם תקף על חברו והוציאו מספתו, וגזלה וישב בה - יצא, שאין תקרקע נגזלת¹³⁵. ואם גזל עצים ועשה מהן ספה¹³⁶ - יצא¹³⁷; שתקנת תקמים היא, שאין לבעל העצים אלא דמי עצים בלבד¹³⁸. ואפילו גזל נסרים, והניחן ולא חפרן ולא שנה בהן כלום - יצא. העושה ספתו ברשות הרבים - הרי זו פשרה¹³⁹.

(134) כרבנן דרבי אליעזר (סוכה כז:). ולמדו כן ממה שכתוב (ויקרא כג, מב): "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" - מלמד שכל ישראל ראוין לישב בסוכה אחת. ואי-אפשר שיהא לכל אחד בה חלק שהוא שוה פרוטה, ומכיון שאין לכל אחד שוה פרוטה אין זו שותפות, אלא על כרחנו שיוציאים בסוכה שאולה (רש"י שם). (135) והיא עומדת ברשות בעליה (פ"ח מהל' גזילה הי"ד). וכן הסוכה כיון שהיא מחוברת לקרקע - אינה נגזלת והרי היא כשאולה (סוכה לא. כרבנן). (136) ויש כאן דין גזילה, שהרי גזל מטלטלין, ומן התורה לא יצא ידי חובתו (כסף-משנה). (137) מדרבנן, כמו שמבאר. ומקורו בסוכה דף לא, א. (138) תיקנו כן כדי להקל על הרוצים לשוב בתשובה שלא יצטרכו לקעקע ביתם (ראה בפ"א מהל' תשבו" - בסוכה אחת ולא בסוכה שתחת סוכה, ולא בסוכה שתחת הבית (סוכה ט:). (124) שיש בה גובה כשיעור סוכה. (125) שהיא חזקה, שאדם יכול להניח שם כרים כדי לישן עליהם, ויושב שם ואוכל סעודתו - אז יש לה דין סוכה, ונפסלה התחתונה שהיא סוכה תחת סוכה (סוכה י: במשנה, כרבנן דרבי יהודה). (126) ה'כסף משנה' מוחק תיבה זו, שהרי לפי זה יוצא שאף העליונה כשרה, וזה אי-אפשר שהרי אינו יכול להשתמש בה אפילו על ידי

(113) שפסול אויר אין כאן, שהרי הוא פחות משלשה. וגם הסכך הפסול אינו יכול לפסול, שהרי הוא פחות מארבעה טפחים. ואין שני הפסולים האלו מצטרפים (סוכה יח.). (114) שכיון שיש כאן שיעור שלשה טפחים שאינו ראוי לסוכה, אין זה יכול להצטרף לארבעת הטפחים הנשארים, להכשיר את הסוכה (סוכה, שם). (115) כלומר, מכיון שבכל הסוכה בכללותה הצל רב על השמש - לא איכפת לנו אם במקום אחד רבה השמש על הצל (שם יט.).

כא. דרך הספוף להיות קל, פדי שיבאו ממנו הפוככים הגדולים¹¹⁶. היתה מעבה¹¹⁷ פמין בית - אף-על-פי שאין הפוככים נראין מתוכה, פשרה¹¹⁸. היתה הספוף מדבלל, והוא הספוף שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה - פשר¹¹⁹; ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד שלשה טפחים¹²⁰. ואם היה ברחב זה העולה טפח או יותר - אף-על-פי שהוא גבוה יותר משלשה טפחים - רואין אותו פאלו ירד למטה ונגע בפשפת זה היורד¹²¹. והוא, שיהיה מבין פנגד שפת היורד¹²².

(116) הנראים ביום (כסף-משנה בשם 'ירושלמי'). (117) סככה עב. (118) משנה, סוכה כב, א. (119) משנה, שם. (120) שהרי הם כאילו מונחים אחד ליד השני "שכל פחות משלשה, כלבוד הוא". (121) שכל רוחב טפח הרי הוא אוהל, ואמרו בזה: "חבוט רמיי", כלומר: זרוק אותה למטה, שנראה כאילו מונחת ביחד עם כל הקנים, וזוהי הלכה למשה מסיני. (122) שכשתפילו למטה, הוא נשכב ליד האחרים.

כב. העושה ספה על-גבי ספה - התחתונה פסולה, פמי שעשה ספה בתוף הבית¹²³; והעליונה - פשרה. פמה דברים אמורים שהתחתונה פסולה? פשהיה גבה חלל העליונה עשרה טפחים¹²⁴ או יותר, והיה גג התחתונה יכול לקבל פרים וקסתות של עליונה, אפילו על-ידי הדחק¹²⁵. אכל אם אין גבהה של עליונה עשרה, או שלא היתה התחתונה יכולה לקבל פרים וקסתות של עליונה אפילו על-ידי הדחק - (אף)¹²⁶ התחתונה פשרה. והוא, שלא יהיה גבה שתיהן יותר על עשרים אמה; ששהתחתונה, פסכה העליונה היא נתרת¹²⁷.

(123) שהתורה אמרה (ויקרא כג, מב): "בסכת (בלי וא"ו) תשבו" - בסוכה אחת ולא בסוכה שתחת סוכה, ולא בסוכה שתחת הבית (סוכה ט:). (124) שיש בה גובה כשיעור סוכה. (125) שהיא חזקה, שאדם יכול להניח שם כרים כדי לישן עליהם, ויושב שם ואוכל סעודתו - אז יש לה דין סוכה, ונפסלה התחתונה שהיא סוכה תחת סוכה (סוכה י: במשנה, כרבנן דרבי יהודה). (126) ה'כסף משנה' מוחק תיבה זו, שהרי לפי זה יוצא שאף העליונה כשרה, וזה אי-אפשר שהרי אינו יכול להשתמש בה אפילו על ידי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שומרי העיר בלילה - פטורים מן הספה בלילה וחיבים ביום. שומרי גנות ופרדסי, פטורים, בין ביום ובין בלילה; שאם יעשה השומר ספה, ידע הגנב שיש לשומר מקום קבוע, ויבוא ויגנב מן מקום אחר.¹²

גזילה ה"ה). ואמנם אם גזל סוכה העשויה בספינה או בראש העגלה, חייב להחזיר הסוכה עצמה ואינו יוצא בה שהרי היא גזולה (כסף-משנה). 139) כמו שביאר, שקרקע אינה נגזלת, והרי היא כסוכה שאולה וכשרה.

~ יום רביעי כ"ו תשרי ~

פרק ששי

8) כגון ללמוד תורה או לפדיון שבוים. 9) אפילו בשעת חנייתו ואף על פי שיש לפניו סוכה בנוייה. משום שעוסק במצוה פטור מן המצוה. 10) אף על פי שאינם הולכים אלא ביום. פטורים גם בלילה מפני שטרודים במחשבת המצוה. 11) שלא עדיפה הסוכה מדירה ממש, שאינו נמנע מלנסוע לאיזה עניין ומניח את ביתו. 12) ואם היה שומר דבר מצומצם באופן שיכול לשמור כולו חייב לעשות סוכה.

1) נתבאר בו מי הן המחוייבים בסוכה מן התורה, ומן דבריהם, ומי הם הפטורים - אם בכל, אם בחלק, וכיצד היא מצות ישיבה בסוכה. ובאלו סיבות אדם נפטר מחיובה. וענין הברכה, שאדם חייב לברך על ישיבתה. ונסתיים הפרק בביאור איסור עצי סוכה ונוייה - לימי החג.

ה. כיצד היא מצות הישיבה בספה? שיהיה אוכל ושותה ודר בספה כל שבעת הימים, בין ביום ובין בלילה¹³, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבעת הימים עושה אדם את ביתו עראי ואת ספתו קבע, שנאמר: "בספת תשב שבעת ימים". כיצד? כלים הנאים ומצעות הנאות - בספה; וכלי שתיה, כגון אשישות וכוסות - בספה. אבל כלי אכילה¹⁴, כגון קדרות וקערות - חוץ לספה. המנוחה - בספה¹⁵. ואם היתה ספה קטנה - מניחה חוץ לספה¹⁶.

א. נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הספה². טמטום ואנדורוגינוס, חיבים מספק. וכן מי שחפצו עבד וחפצו בן-חרין - חיב. קטן שאינו צריך לאמו, שהוא [קבן חמש] קבן שש³ - חיב בספה מדברי סופרים, כדי לחנכו במצות.

2) מפני שהיא מצוות עשה שהזמן =שצריכים לעשותם דווקא בזמנים מסויימים וקבועים] גרמא ונשים פטורות, ועבדים דינם כנשים. 3) כבן חמש - שגמרו לו חמש שנים, וכבן שש - שגמרו לו שש שנים, והכל תלוי בהתפתחותו של הילד.

13) נאמר בסוכה; "תשב שבעת ימים" ונאמר במלואים: "תשב יומם ולילה". מה תשב הנאמר במלואים הוא ביום ובלילה, אף תשב הנאמר בסוכה הוא ביום ובלילה. 14) לאחר הסעודה, שכיוון שאין דרך להחזיקם אז בדירתו רק בבית החיצון אין לו להחזיקם בסוכה. 15) אפילו כשאינה דולקת. 16) כשאינה דולקת. אבל כשדולקת מכניסה לסוכה.

ב. חולים ומשמישהן פטורים מן הספה⁴. ולא חולה שיש בו ספה, אלא אפלו חש בראשו, ואפלו חש בעיניו. מצטער - פטור מן הספה⁵; הוא ולא משמישו⁶. ואיזהו מצטער? זה שאינו יכול לישן בספה מפני הרוח או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהן, או מפני הריח.

ו. אוכלין ושותין וישנים בספה כל שבעה, בין ביום ובין בלילה. ואסור לאכל סעודה חוץ לספה כל שבעה; אלא אם אכל אכילת עראי, כפיצה, או פחות או תר מעט. ואין ישנים חוץ לספה, אפלו שנת עראי¹⁷. ומתר לשנות מים¹⁸ ולאכל פרות חוץ לספה. ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לספה אפלו מים - הרי זה משבח.

4) משום שנאמר: "בסוכות תשב" ודרשו חכמים: "תשב כעין תדור". ואף לענין זה נאמר שאם היה חולה כל השנה לא היה יושב בביתו דווקא אלא היה הולך למקום שנקל לו לחלו. ומשמישהם פטורים משום שהם עוסקים במצוה. 5) "תשב כעין תדור", שגם בדירה אין אדם דר במקום שמצטער. 6) משמשי של המצטער חייבים בסוכה כי אין הוא (=המצטער) זקוק כל כך למשמישים כמו החולה.

17) לפי שאין קבע לשינה, רצונו לומר, לפעמים מספיקה שנה קלה לאדם וזהו קבע בשבילו. 18) ויש אומרים שרק מים מותר לשנות אבל יין שהוא חשוב - אסור.

ג. האבל חיב בספה. וחתן, וכל השושבינין וכל בני חפה, פטורים מן הספה כל שבעת ימי המשתה⁷.

ז. אכילה בלילי יום-טוב הראשון בספה - חובה¹⁹. אפלו אכל פזית פת, יצא ידי חובתו²⁰. מפאן ואילף רשות: רצה לאכל סעודה - סועד בספה; רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פרות או קליות חוץ לספה - אוכל, כדין אכילת מצה בפסח.

7) שאין שמחה אלא בחופה, היא מקום המוכן לישיבת חתן וכלה, ובסוכה בוש החתן לשמח כלתו, שסתם סוכה אין לה אלא שלוש דפנות.

ד. שלוחי מצוה⁸ פטורים מן הספה⁹, בין ביום ובין בלילה¹⁰. הולכי דרכים ביום - פטורים מן הספה ביום¹¹, וחיבין בלילה. הולכי דרכים בלילה - פטורים מן הספה בלילה, וחיבים ביום. שומרי העיר ביום - פטורים מן הספה ביום וחיבים בלילה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) ודווקא אם יצא יציאה גמורה שלא לחזור לאתרו. אבל אם לא יצא אלא לדבר עם חבריו או להביא דבר לסוכה אין זו יציאה מן הסוכה ואין צריך לברך כשנכנס עכשיו, שהרי כבר בירך מקודם. (28) דעת רבינו, שהשיבה היא המצוה, ולכן מברך קודם שישוב, ש"כל המצוות מברך עליהן עובר (=לפני) לעשייתן". והראב"ד כתב כאן שעיקר המצוה היא האכילה בסוכה. (29) כלומר ברכת לישב בסוכה. (30) ברכת שהחיינו וכו' לזמן הזה. (31) שמחזיק כוס מלא בידו. (32) לפני שיושב, שאז התחלת המצוה. (33) שמשבירך לישב בסוכה צריך לישב מיד, ולא יפסיק בברכת שהחיינו.

יג. בזמן הזה, שאנו עושין שני ימים טובים³⁴ - יושבין בפסחה שמונה ימים. וביום השמיני, שהוא יום טוב ראשון של שמיני-עשרת, יושבין בה ואין מברכין לישב בפסחה³⁵. וכן טמטום ואנדורגינוס, לעולם אין מברכין לישב בפסחה, מפני שהן חזינין מפסח, ואין מברכין מפסח³⁶.

34) שאנו מסופקים בקביעות החודש ומחמירים לנהוג שני ימים טובים. (35) כי לעולם אין מברכים על הספק. (36) משמע מדברי רבינו, שאשה אינה יכולה לברך על הסוכה כיוון שאינה מצווה. ודעת הראב"ד שנשים מברכות אף על פי שאינן מצוות.

יד. גמר מלאכל ביום השמיני - מוריד פליו ומפנה אותה. אין לו מקום להוריד את פליו³⁷: אם היתה קטנה - מכניס בה מנורה³⁸; ואם היתה גדולה - מכניס בה קדרות וקערות וכיוצא בהן³⁹, כדי להזכיר שהיא פסולה ושפך נגמרה מצותה; ומפני שהוא יום טוב, אינו יכול לפחות בה ולפסלה.

37) ורוצה לאכול בה גם בתשיעי, ולפחות מהתקרה אינו יכול - כיוון שהוא יום טוב. (38) מבלי שידליקה. (39) שלא היה עושה כן בזמן החג, ויש היכר.

טו. מי שלא עשה סכה, בין בשוגג, בין במזיד - עושה סכה בחלו של מועד; אפלו בסוף יום שביעי עושה סכה, שמצותה כל שבועה. עצי סכה אסורין כל שמנת ימי החג - בין עצי דפנות, בין עצי סכה. אין גאותין מהן לדבר אחר כל שמנת הימים, מפני שיום השביעי פלו הסכה מקצה עד בין השמשות⁴⁰; והואיל והקצת לבין השמשות של שמיני, הקצת לכל היום.

40) מה שאין כן באתרוג, כיוון שיצא בו בשחרית אינו זקוק לו יותר.

טז. וכן אכלין ומשקין שתולין בפסחה כדי לנאותה, אסור להסתפק מהן כל שמונה. ואם התנה עליהן בשעה שתלאן ואמר: איני בודל מהן כל בין השמשות⁴¹! - הרי זה מסתפק מהן בכל עת

19) נאמר בחג הסוכות: "בחמשה עשר" ונאמר בחג המצות: "ובחמשה עשר" - מה להלן בחג המצות הלילה הראשון חובה אף בחג הסוכות הלילה הראשון חובה. (20) כי גם במצה החיוב הוא בכזית.

ח. מי שהיה ראשו ורבו בפסחה, ושלחנו בתוך ביתו או חוץ לסכה, ואוכל - הרי זה אסור, וכאלו לא אכל בפסחה, עד שהיה שלחנו בתוך הסכה; גזרה שמה ומשך אחר שלחנו; ואפלו בפסחה גדולה.

ט. כל שבעת הימים קורא בתוך הסכה. וכשמבין ומדקדק במה שיקרא - יבין חוץ לסכה²¹, כדי שתהיה דעתו מושבת עליו. המתפלל - רצה, מתפלל בפסחה, או חוץ לסכה²².

21) כלומר אם רצה ללמוד בעיון - מותר לו ללמוד חוץ לסוכה. (22) כלומר באיזה מקום שנוח לו להתפלל בכוונה - שם יתפלל.

י. ירדו גשמים - הרי זה נכנס לתוך הבית. מאימתי מתר לפנות? משירדו לתוך הסכה טפות, שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל, אפלו תבשיל של פול²³. היה אוכל בפסחה וירדו גשמים, ונכנס לביתו ופסקו הגשמים - אין מחיבים אותו לחזור לסכה (כל אותו הלילה), עד שיגמר סעודתו. היה ישן וירדו גשמים בלילה, ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים - אין מטריחין אותו לחזור לסכה כל אותו הלילה, אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

23) שהוא מתקלקל במהרה. ומי שאינו בקי בשיעור זה - אם ירדו כל כך עד שאם היו יורדים במידה זו לדירתו הקבועה היה עוזבה ויוצא, פטור מן הסוכה.

יא. גמר מלאכל ביום השביעי בשחרית - לא יתיר סכתו²⁴; אבל מוריד הוא את פליו ומפנה אותן, מן המנחה ולמעלה. אין לו מקום לפנות²⁵ - פוחת בה ארבעה על ארבעה²⁶. ואם הצרף לסעד בשאר היום - צריך לאכל בפסחה, שמצותה כל שבועה.

24) ביום הושענא רבא, לא יסתור סוכתו, שהרי כל היום חובתו לישב שם. (25) כלומר אין לו מקום אחר לאכול ביום השמיני פרט למקום הסוכה. (26) מוריד סכך בשיעור זה כדי לעשות היכר, שאין מצוות סוכה ביום השמיני.

יב. כל זמן שיקנס לישוב בפסחה כל שבועה, מברך²⁷ קדם שישב²⁸: 'אשר קדשנו במצותיו וצונו לישוב בפסחה'. ובליילי יום טוב הראשון, מברך על הסכה²⁹ ואחר-כך על הזמן³⁰, ומסדר כל הברכות על הפוס³¹. נמצא מקדש מעמד³², ומברך לישוב בפסחה ויושב³³, ואחר-כך מברך על הזמן. וכזה היה מנהג רבותי ורבני ספרד, לקדש מעמד בלייל ראשון של חג הסוכות, כמו שבארנו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשוטה. ויש אומרים, שהוא מלשון שוטתא דאסא (=שוט של הדס), שהדס כשר עומד ביושר בלא התפשטות, וזה נעשה מרובה בענפים כעין עצים, ועל שם ריבוי הענפים קוראו שוטה ('מאיר' שם).

ג. ערבי נחל האמורות בתורה¹², אינן כל דבר הגדל על הנחל, אלא מין ידוע הוא הנקרא ערבי נחל¹³: עלה שלו משוף פנחל¹⁴, ופיו חלק¹⁵, וקנה שלו אדם, וזהו הוא הנקרא ערבי¹⁶. ורב מין זה גדל על הנחלים, לכך נאמר 'ערבי נחל'¹⁷. ואפלו הנה גדל במדבר או בהרים, פשר.

12) ויקרא, שם. 13) סוכה לג, ב בברייתא. 14) ולא עגול (שם). 15) רוצה לומר, חודו אינו עשוי פגימות פגימות. 16) שם לה, א. 17) ברייתא שלישית בסוכה שם: "אין לי אלא ערבי נחל, של בעל ושל הרים מנין? ת"ל ערבי, מכל-מקום" (=מלשון רבים - רש"י). והרא"ש (פ"ג דסוכה סי' יג) הביא בלשון רבינו "לכך נקרא ערבי נחל". ולפי"ז הכוונה לברייתא הראשונה בסוכה שם: "ת"ר ערבי נחל, הגדילין על הנחל", כלומר, ממין הגדל על הנחל. ואין צורך להוציא זאת מריבוי הלשון כדעת הברייתא השלישית (וראה בכסף-משנה).

ד. ויש מין אחר דומה לערבה, אלא שעלה שלו עגל, ופיו דומה למסר¹⁸, וקנה שלו אינו אדם; וזהו הנקרא צפצפה, והיא פסולה¹⁹. ויש שם מין ערבה, שאין פי העלה שלה חלק, ואינו כמסר, אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד, כמו פי מגל קטן, וזה פשר²⁰. וכל הדברים האלו מפי השמועה, ממשה רבנו, נתפרשו²¹.

18) שפגימותיה גדולות. 19) סוכה לד, א. 20) שפגימותיו קטנות, והיה נקרא 'חילפי גילא' (שם). 21) ראה למעלה הערה ו.

ה. ארבעה מינין אלו מצוה אחת הן, ומעפבין זה את זה²², וכלן נקראים מצות לולב²³. ואין פוחתין מהן, ואין מוסיפין עליהן²⁴. ואם לא נמצא אחד מהן - אין מביאים פחתיו מין אחר הדומה לו²⁵.

22) משנה, מנחות כז, א. וברייתא סוכה לד, ב. 23) הואיל והוא גבוה מכולם, נקראו על שמו (סוכה לז:). וראה להלן הלכה ו והערה כח. 24) מין אחר נוסף על המינים שהוזכרו (ברייתא בסוכה דף לא, א). 25) סוכה שם, ב: "לא מצא אתרוג, לא יביא לא פריש ולא רימון ולא דבר אחר".

ו. מצוה מן המבחר לאגד לולב והדס וערבה ולעשות שלשתן אגדה אחת²⁶. וכשהוא נוטלם לצאת בהן, מברך תחלה²⁷ על נטילת לולב²⁸, הואיל וכלן סמוכין לו²⁹. ואחר-כך נוטל האגדה הזאת בימינו³⁰, ואתרוג בשמאלו. ונוטלן דרך

שיירצה; שהרי לא הקצה אותם, ולא חלה עליהם קדשת הספה, ולא נחשבו פמותה.

41) של יום טוב ראשון של סוכות, שכיוון שלא חלה עליהם קדושה מתחילת יום-טוב, שוב אינה חלה עליהם אחר כך.

~ יום חמישי כ"ז תשרי ~
הלכות לולב
פרק שביעי

1) נתבארו בו עניני לולב וכל מכשיריו, מה הן. וביאור ההבדל שבין מקצתן למינין אחרים הדומין להם. וענינין נטילתן ומניינן ומדתן ושיעורן, ובאי זה זמן ניטלים מן התורה ומדבריהם. וכן הגבלת מקום נטילתן מן התורה ומדבריהם. ודין ערכה ביום שביעי וענינה. ונסתיים הפרק בביאור מה שאסור ליהנות ממינין אלו מפני שהוקצו למצוותם כל שבעת ימי החג.

א. פפות תמרים האמורות בתורה² הן תריות³ של דקל, פשיצמחו, קדם שיתפרדו העלין שלהן לכאן ולכאן⁴, אלא פשיהיה כמו שרביט; והוא הנקרא לולב⁵.

2) ויקרא כג, מ. 3) ענפים. 4) סוכה לב, א: "אמר לו רבינא לרב אשי - אימא הוותא? (אולי הכוונה, לענף שנתקשה, ועליו פנו זה לכאן וזה לכאן, עיין רש"י) - בעינא כפות וליכא" (דרשו פפות כמו פפות, שתהיה אפשרות לכפות אותו ולאגדו, וזה אינו יכול להאגד ולהכפת). 5) כן תרגם אונקלוס שם: "פרי עץ הדר, כפות תמרים" - "אתרוגין ולולבין".

ב. פרי עץ הדר האמור בתורה⁶ הוא אתרוג⁷. וענף עץ עבת האמור בתורה⁸ הוא ההדס, שעליו חופין את עצו⁹; כגון שיהיו שלשה עלין או יתר על פן בגבעול¹⁰ אחד. אבל אם היו שני העלין בשורה, זה כנגד זה, והעלה השלישי למעלה מהן - אין זה עבת, אבל נקרא הדס שוטה¹¹.

6) ויקרא, שם. 7) כתרגום אונקלוס הנ"ל, וכך קיבלו חז"ל. ולמדו זאת ממה שנאמר שם: "פרי עץ הדר" - שהפרי שוה בטעמו לעץ, והוא האתרוג (סוכה לה). וכן "ראינו בלא ספק מיהושע [בן נון] עד עתה שהאתרוג היו לוקחים עם הלולב בכל שנה" (רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה, סדר זרעים. וראה להלן ה"ד). 8) שם. 9) והיינו עבות - מעשה שרשרת שהם מורכבים זה על זה (רש"י שם). 10) רוצה לומר, בכל בד ובד משלושת בדי ההדס. וכן נקטו הרא"ש (בתשובות, כלל כד) וה"טור' (באו"ח סי' תרמו) בדעת הרמב"ם. ועיין להלן פ"ח ה"ה והערה לד. ודעת הראב"ד ש"צריך להיות כן כל שיעור ההדס או רובו" (וראה במגיד-משנה וכסף-משנה). 11) סוכה לב, ב. ונקרא הדס שוטה מפני שאין עליו כסדר, אלא משובשים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39) בדפוס רומי ודפוס קושטא, נוסף "ובערבה". וכן הביא רבינו מנוח' שהגיהו כן בספרי רבינו, וכן הביא הר"ן בפרק לולב הגזול בלשון רבינו (וראה בכסף-משנה בשם רבינו ירוחם). אבל בכמה כתבי-יד הנוסחא כלפנינו. וכן כתב רבינו בתשובה, שלא הותר אלא בהדס, שמצאנו בגמרא שהתירו להוסיף בו "שהרי הלכה כר"ע, שדי בוד אחד, והוא אמר (סוכה לד): לידרוש להו כרבי טרפון שאומר בשלשה" (מאירי) שם, ועיין כסף-משנה). וראה עוד להלן. 40) שכל דבר שבא לנוי, אין בו לא משום חציצה (להלן הי"א) ולא משום בל תוסיף (שו"ת רשב"א ח"א תקלה). וכל זה בהדס, אבל בתוספת לולב ואתרוג וערבה – אין שום נוי (רשב"א שם). 41) [מכאן מוכח כנוסחא שלפנינו למעלה "להוסיף בהדס" ולא בערבה, וכאן המדובר גם בערבה. לפי הנוסחא בדפוס רומי ודפוס קושטא למעלה, מדובר שם גם בערבה, וכאן אין המדובר אלא באתרוג ובלולב, אם כן מה שייך בהם "אין גורעים" הלא אינם אלא אחד]. 42) רבינו אברהם (תשובת רבי אברהם סי' קיג) הביא שרבינו חזו ותיקן הספר בידו כך: "ואם הוסיף או גרע, לא פסל". וכן דעת הראב"ד שאין לפסול אלא אם הוסיף ממין אחר.

ח. פְּמָה שְׁעוֹר אֶרֶץ פֶּל מִיֵּן מָהֶם? לּוֹלֵב - אֵיֵן פְּחֹת מְאַרְבְּעָה טְפָחִים⁴³; וְאִם הָיָה אֶרֶץ פֶּל-שְׁהוּא⁴⁴ - קְשֵׁר⁴⁵. וּמְדִידָתוֹ - מְשֻׁדְּרָתוֹ⁴⁶ בְּלֶבֶד, לֹא מְרָאשׁ הָעֵלִים. וְהֵדֵס וְעֶרְבָה - אֵיֵן פְּחֹת מְשֻׁלְּשָׁה טְפָחִים⁴⁷; וְאִם הָיוּ אֶרְבֵּין פֶּל-שְׁהוּא⁴⁸ - קְשֵׁרִים. וְאֶפְלוֹ אֵיֵן בְּכָל בַּד וּבַד אֶלָּא שְׁלֹשָׁה עֲלִין לַחִין - קְשֵׁרִים; וְהוּא שְׁיֵהִיו בְּרָאשׁ הַבָּד⁴⁹. וְאִם אֶגֶד הַלּוֹלֵב - צְרִיף שְׁיֵהִיָּה שְׁדָרוֹ שֶׁל לּוֹלֵב יּוֹצֵא מִן הַהֵדֵס וְעֶרְבָה טְפַח אוֹ יוֹתֵר⁵⁰. וְשְׁעוֹר אֶתְרוֹג - אֵיֵן פְּחֹת מִפְּבִיצָה⁵¹. וְאִם הָיָה גְדוֹל פֶּל-שְׁהוּא⁵² - קְשֵׁר.

43) סוכה לב, ב. 44) למעלה מארבעה טפחים. 45) מנחות מב, א. לולב יש לו שיעור למטה ואין לו שיעור למעלה. 46) הקנה שממנו מתפרדים הענפים (סוכה, שם). 47) סוכה, שם. 48) למעלה מהשיעור המפורש. וזה נלמד ממה שנאמר בלולב (למעלה הערה מד) שאין לו שיעור למעלה (רבינו יצחק בן גיאת ח"א עמ' צו ורבינו מנוח). 49) סוכה לג, א: "יבשו רוב עליו (של ההדס) ונשארו בו שלשה עלין לחיין (כצ"ל לפי הרמב"ם. ועיין ר"ח ורש"י) כשר. אמר רב חסדא, ובראש כל אחד ואחד". וסובר רבינו שהוא-הדין לערבה. [והביא זאת רבינו כאן להורות שלא רק באופן שהם ארוכים ומלאים עלים לחים – הם כשרים, שאפשר לומר רואים את המיותר למעלה כמי שאינו, אלא אפילו באופן שאי-אפשר לומר כן, שאם העליון כמי שאינו אין כאן שלשה עלין לחים – אף-על-פי-כן הם כשרים, וראה להלן פ"ח ה"ה והערה לד, ובכסף-משנה שם]. 50) [נראה, שאם לא אגדו – אין צריך שיהיה שדרו של לולב יוצא כו' (וראה למעלה הערה כח). וכן נראה בגמרא (סוכה לז): שהקשו: "ולגביה לאתרוג ולברין" (ונגביה לא אתתרוג יותר מן הלולב, ונברך על מצות אתרוג)? ולא

גְּדִילְתָּן, שְׁיֵהִיו עֶקְרִיהֶן לְמִטָּה לְאֶרֶץ, וְרֵאשֵׁיהֶן לְמַעְלָה לְאֹרִי³¹. וְאִם לֹא אֶגְדוּ, וְנִטְלָן אֶחָד אֶחָד - יֵצֵא³²; וְהוּא שְׁיֵהִיו אֶרְבַּעַת מְצוּיִין אֶצְלוֹ. אֶכָּל אִם לֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא מִיֵּן אֶחָד, אוֹ שְׁחָסַר מִיֵּן אֶחָד - לֹא יִטַּל עַד שְׁיִמְצָא הַשְּׂאָר³³.

26) כרבנן דרבי יהודה (סוכה יא:), שאמרו: "לולב מצוה לאגדו, משום שנאמר (שמות טו, ב) "זה אלי ואנוהו" – התנאה לפניו במצוות. ואגד זה, נוי הוא במצוה זו. 27) לפני שנוטלן. שכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן (כן פירש ה"טור' או"ח סי' תרנא בדעת רבינו). 28) ולא מברך על נטילת יתר המינים, ואין כוונת רבינו כאן לנוסח הברכה, שהרי כבר כתב בפ"א מהל' ברכות ה"טו שאם מברך קודם שיטול, אומר: "ליטול לולב". ואם מברך אחר הנטילה, אומר: "על נטילת לולב". וכאן המדובר שמברך לפני שנוטל, ואם כן צריך לומר: "ליטול לולב" (כסף-משנה). 29) כלומר, כולם טפלים לו לפי שהוא גבוה מכולן (סוכה לז: – רבינו מנוח). ויש אומרים שאם אינם סמוכים לו "שלא אגד את הלולב אלא שיצא בהם בזה אחר זה, מברך על כל אחד ואחד בפני עצמו" (מאירי) שם. [ונראה מדברי רבינו להלן ה"ח (ראה שם הערה מט), שרק אם אגדן צריך שיהיה שדרו של לולב יוצא מהם טפח. אבל אם לא אגדן, יכול להיות מין אחר גבוה מן הלולב]. 30) לפי שיש בה שלש מצוות – נוטלה ביד ימין החשובה (סוכה לז:). 31) בסוכה מה, ב: "אמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י, כל המצוות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן, שנאמר "עצי שטים עומדים" – שעומדים דרך גדילתם". 32) כרבנן דרבי יהודה, שאמרו (סוכה יא:): "לולב מצוה לאגדו, ואם לא אגדו – כשר". 33) במנחות כז, א. על מה ששנו שם במשנה "ארבעה מינים מעכבים זה את זה" – "אמר רב חנן בר רבא, לא שנו אלא שאין לו, אבל יש לו – אין מעכבין" (אפילו לא אגדן כאחד – רש"י). וכן כתב הר"ף (פ"ג דסוכה): "ואע"ג דנטל כל חד וחד לחודיה, נפיק ידי חובתו, דקיימא-לן לולב אין צריך אגד" (=אע"פ שלקח כל אחד ואחד לבדו, יצא ידי חובתו, מפני שהלכה היא: "לולב אינו צריך אגד").

ז. פְּמָה נוֹטֵל מִהֶן? לּוֹלֵב אֶחָד³⁵, וְאֶתְרוֹג אֶחָד³⁶, וְשְׁנֵי פְּדֵי עֶרְבָה³⁷, וְשְׁלֹשָׁה פְּדֵי הֵדֵס³⁸. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף בְּהֵדֵס³⁹ פְּדֵי שְׁתֵּהִיָּה אֶגְדָּה גְדוֹלָה - מוֹסִיף, וְנוֹוֵי מְצוּהָ הוּא⁴⁰. אֶכָּל שְׂאָר הַמִּינִין, אֵיֵן מוֹסִיפִין עַל מְנַיָּם וְאֵיֵן גּוֹרְעִין מִהֶן⁴¹. וְאִם הוֹסִיף אוֹ גָרַע - פְּסוּל (צ"ל: לֹא פְּסוּל)⁴².

34) משנה, סוכה לד, ב. 35) מפני שכתוב "כפת תמרים" (בלי וא"ו), ולא כתוב "כפות" – מכאן שלולב אחד (שם וברש"י). 36) שכתוב "פרי עץ הדר" – משמע אחד ולא שנים (שם וברש"י). 37) שכתוב "ערבי נחל" – לשון רבים, ומיעוט רבים – שנים (רא"ש שם סי' יד). 38) "פירשו בגמרא הטעם: – ענף עץ עבות בשלש יתבות" (מאירי) שם, ולפנינו בגמרא ליתא, והוא ברש"י).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

65) שם לז, ב. 66) כרבי מאיר בסוכה לו: במשנה, שאוגדים את הלולב שלא במינו, ואין כאן "בל תוסף", לפי שהאגד אינו מעכב (שם בגמרא). וזהו טעמם של אנשי ירושלים שהיו אוגדים לולביהם בגימוניות של זהב. וכיון שכל ענין האגד הוא לנוי (סוכה יא): אין זה חוצץ, שכל שהוא לנאותו - אינו חוצץ.

יג. מצות לולב להנטל ביום ראשון של חג בלד, בכל מקום⁶⁷ ובכל זמן⁶⁸, ואפילו בשבת⁶⁹; שגאמר: 'ולקחתם לכם ביום הראשון'. ובמקדש לבדו נוטלין אותו בכל יום ויום משבעת ימי החג, שגאמר: 'ושמחתם לפני ה' אלהיכם וגו'. חל יום השבת להיות בתוך ימי החג - אינו נטל בשבת⁷⁰, גזרה שפא יולכנו בנדו ארבע אמות ברשות הרבים, כמו שגזרו בשופר⁷¹.

67) אפילו חוץ לבית המקדש. 68) בין בזמן שבית המקדש קיים, ובין בזמן שאין בית המקדש קיים. 69) יבואר להלן הלכה יד. 70) אפילו בבית המקדש (מגיד-משנה). 71) פ"ב מהל' שופר ה"ו.

יד. ולמה לא גזרו גזרה זו ביום טוב הראשון? מפני שהוא מצוה מן התורה, ואפילו בגבולין. נמצא, שאין דינו ודין שאר הקמים שוה; שבשאר ימי החג אין אדם חייב לטל לולב, אלא במקדש⁷².

72) סוכה מג, א. ושופר בראש השנה, שגם הוא מצוותו מן התורה בין במקדש ובין בגבולין, ובכל זאת גזרו עליו בשבת - מפני שעל-פי הרוב לא ידעו עוד בשעת התקיעות אם נתקדש החודש ('תוספות' ור"ן סוכה שם).

טו. משחרב בית-המקדש התקינו, שיהיה לולב נטל בכל מקום כל שבעת ימי החג, זכר למקדש⁷³. וכך יום ויום מברך עליו 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב', מפני שהיא מצוה מדבריי סופרים⁷⁴. ותקנה זו, עם כל התקנות שהתקין רבן יוחנן בן זפאי משחרב בית-המקדש - פשיבנה בית-המקדש, יתזרו הדברים לישנן.

73) משנה, סוכה מא, א. והסמיכו זאת למקרא שכתוב (ירמיה ל, יז) "כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאום ה', כי נדחה קראו לך ציון היא, דורש אין לה" - דורש אין לה, מכלל שהיא צריכה דרישה, שיעשו לה זכר (סוכה שם בגמרא) 74) והיכן ציונו? - "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים יז, יא) - (שבת כג).

טז. בזמן שבית-המקדש קיים, היה לולב נטל ביום הראשון שחל להיות בשבת, וכן בשאר המקומות, שידעו בודאי שיום זה הוא יום החג בארץ-ישראל. אבל המקומות הרחוקים, שלא היו יודעים בקביעות ראש-החדש, לא היו נוטלין לולב מספק.

הקשו מהרס וערבה, שיגביהו אותם - מפני שהם אוגדים את, אלא מהאתרוג - שאינו אוגד אתו. 51) סוכה לד, ב. כרבי יהודה. 52) למעלה מביצה, כרבי עקיבא שבא לבית הכנסת ואתרוגו על כתפו (סוכה לו:).

ט. משיגביה⁵³ ארבעה מינין אלו - בין שהגביהן פאחת, בין בזה אחר זה⁵⁴, בין בימין, בין בשמאל - יצא⁵⁵. והוא, שיהיה דרך גדילתן⁵⁶; אבל שלא דרך גדילתן - לא יצא. ומצוה להלכתה - שיהיה אגדה של שלשה מינין בימין, ואתרוג בשמאל, ויוליף ויביא ויעלה ויוריד⁵⁷ וינענע הלולב שלש פעמים בכל רוח ורוח⁵⁸.

53) שם מב, א. 54) למעלה הלכה ו. 55) ומה שאמרו: לולב בימין ואתרוג בשמאל (שם לא): אין זה אלא לכתחילה. אבל דעת ר"ח (שם מב.) שמה שאמרו: הפכו לא יצא, היינו אם נטל לולב בשמאל ואתרוג בימין. 56) נתבאר למעלה הלכה ו. 57) סוכה לז, ב. 58) מקור הדברים ב'ירושלמי' סוכה פ"ג ה"ב.

י. ביצד? מוליף ומנענע ראש הלולב שלש פעמים, ומביא ומנענע ראש הלולב שלש פעמים, וכן בעליה וירידה. והיכן מוליף ומביא? בשעת קריאת ההלל - בהודו לה' כי טוב' תחלה וסוף, ובאנא ה' הושיעה נא⁵⁹. וכל היום פשר לנטילת לולב, ואינו נוטל בלילה⁶⁰.

59) משנה, סוכה לז, ב. משום שנאמר (דברי הימים-א טז, לג-לה): "אז ירננו כל עצי יער וגו'", וסמוך לו "הודו לה' כי טוב וגו' ואמרו הושיענו" ('תוספות' שם ד"ה בהודו). 60) מגילה כ, ב. שנאמר: 'ולקחתם לכם ביום הראשון', ביום ולא בלילה.

יא. עשה לאגדה זו גימון⁶¹ של פסוק ושל זהב⁶², או שפרך עליה סדין ונטלה - יצא. לקיחה על-ידי דבר אחר, שמה לקיחה⁶³. והוא שיהיה דרך כבוד ודרך הדור, שפול שהיא לנאותו אינו חוצץ. אבל אם נתן את המינין האלו פעמיים או בקדרה ונטלה - לא יצא ידי חובתו⁶⁴.

61) מלשון גמי, כלומר חוס ('ערוך' ערך גמון). 62) כאנשי ירושלים שהיו אוגדים את לולביהם בגימוניות של זהב (סוכה לו: במשנה, אליבא דרבי מאיר), וראה עוד להלן הלכה יב והערה סה. 63) שם לז, א. כרבא. 64) שם מב, א.

יב. אגד את הלולב עם ההדס והערבה, והבדיל בין הלולב ובין ההדס במטלית וביציא בה - הרי זה חוצץ. הבדיל ביניהן בעלי הדס - אינו חוצץ, שמין במינו אינו חוצץ⁶⁵. ויש לו לאגד את הלולב בחוט או במשיחה, ובכל מין שירצה, הואיל ואין אגדתו מעפב⁶⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

83) ענפים. 84) ואחרי שזוקפים אותה, נוטלים אותה ביד כדי לקיים מצות נטילה, כדלהלן הלכה כב והערה פח. 85) שם מה, א במשנה. 86) גזירה שמה יעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים (סוכה מג:). 87) לפי שאינה מפורשת בתורה (כנ"ל הלכה כ) הוצרכו לפרסמה שהיא מן התורה ודוחה שבת (סוכה שם).

כב. פיצד היו עושיין? מביאין אותה מערב-שבת למקדש, ומניחין אותה בגיגיות של זהב, כדי שלא יכמשו העליון⁸⁸. ולמחר זוקפין אותה על-גבי המזבח, ובאין העם ולוקחין ממנה ונוטלין אותה, כדרך שעושיין בכל יום⁸⁹. וערב זה, הואיל ואינה בפרוש בתורה⁹⁰, אין נוטלין אותה כל שבעת ימי החג זכר למקדש, אלא ביום השביעי בלבד הוא שנוטלין אותה בזמן החג. פיצד עושה? לוקח פד אחד או בדין הרבה, חוץ מערבה שבלולב, וחובט בה על הקרקע או על הפלי פעמים או שלש בלא ברכה, שדבר זה מנהג נביאים הוא⁹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין נוטלין אותה כל שבעת ימי החג וזכר למקדש, אלא ביום השביעי בלבד הוא שנוטלין אותה בזמן החג".

להעיר סידור הלכה זו בהמשך ובאותה הלכה אודות נטילת ערבה (במקדש) בשבת. וראה ב"י ולבוש הטעם שקבעו יום ז' לערבה, מפני שגם במקדש הי' יום זה יותר מיוחד לערבה, שהיו נוטלין אותה גם כשחל בשבת.

(לקו"ש חלק כ"ט עמוד 220 והערה 6 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

88) משנה, סוכה מה, א. וסגולת העדר הכמישה אינה אלא בכלי זהב, ולא שנותנים בהם מים, שאם כן למה דוקא זהב, ואם משום כבוד – הרי נתנו טעם שלא יכמושו, ולא משום כבוד ('מעשה רוקח' בשם ר' ישמעאל בן חכמון). 89) שכן מסקנת הגמרא בסוכה מג, ב שמצות הערבה בנטילה (וראה ב'תוספות' שם מה, א ד"ה זוקפין, שדעתם שצריך ליטול ואחר-כך לזקוף, וכן דעת רש"י שם מג: ד"ה והביאום). ואעפ"כ אין מקיפים בערבה כדלהלן הלכה כג והערה צא. 90) אע"פ שהיא הלכה למשה מסיני – כיון שאינה בפירוש בתורה, לא תיקנו שיטלו כל שבעה זכר למקדש (וראה במגיד-משנה). 91) סוכה מד, ב.

כג. בכל יום ויום היו מקיפין את המזבח בלולביהן⁹² בידיהן פעם אחת ואומרים: 'אנא ה' הושיעה נא', 'אנא ה' הצליחה נא'. וביום השביעי מקיפין את המזבח שבע פעמים⁹³. וכבר נהגו ישראל בכל המקומות, להניח תבה באמצע בית-הקנסת ומקיפין אותה בכל יום⁹⁴, כדרך שהיו מקיפין את המזבח, זכר למקדש.

יז. ומשחרב בית-המקדש אסרו חכמים לטל את הלולב בשבת ביום הראשון, ואפלו בני ארץ-ישראל שקדשו את החדש, מפני בני הגבולין הרחוקים, שאינן יודעין בקביעת החדש, כדי שיהיו הכל שוין בדבר זה, ולא יהיו אלו נוטלין בשבת ואלו אין נוטלין; הואיל וחיוב יום ראשון בכל מקום, אחד הוא, ואין שם מקדש להפלות בו⁷⁵.

75) שבזמן שבת המקדש קיים, היו הקרובים נוטלים הלולב כמו במקדש, והרחוקים אינם נוטלים, ואף-על-פי-כן לא היה נראה כשתי תורות, אבל כשאין בית המקדש קיים נראה הדבר כשתי תורות (לחם-משנה).

יח. ובזמן הזה, שהכל עושיין על-פי החשבון⁷⁶, נשאר הדבר כמות שהיה, שלא ינטל לולב בשבת כלל, לא בגבולין ולא בארץ ישראל, ואפלו ביום ראשון, ואף-על-פי שהכל יודעים בקביעת החדש. וכבר בארנו⁷⁷, שעקר האסור בנטילת הלולב בשבת – גזרה שמה יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים.

76) ולא על פי עדות העדים. ואף-על-פי-כן עושים שני ימים, מפני שהזהירונו רבותינו ז"ל שלא לבטל מנהג אבותינו (ביצה ד:). (77) למעלה ה"ג.

יט. כל שחובב משופר ובספה, חייב בנטילת הלולב; וכל הפטור משופר וספה, פטור מנטילת לולב⁷⁸. קטן היודע לנגע – חייב בלולב מדברי סופרים, כדי לחנכו במצות⁷⁹.

78) ששלשת מצוות אלו הן 'מצוות-עשה שהזמן גרמן'. 79) משנה, סוכה מב, א.

כ. הלכה למשה מסיני, שמביאין במקדש ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב⁸⁰. ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב⁸¹. ושעורה – אפלו עליה אחד בכר אחד⁸².

80) כחכמים החולקים על אבא שאול, שאמר (סוכה לד.) שמה שנאמר "ערבי נחל" – "ערבי שתיים, אחת ללולב ואחת למקדש" – אלא הלכה למשה מסיני היא, בלי אסמכתא מן הפסוק (שם). 81) סוכה מד, א. 82) שם מד, ב. כרב ששת.

כא. פיצד היתה מצותה? בכל יום ויום משבעת הימים היו מביאין מרביות⁸³ של ערבה וזוקפין אותה⁸⁴ על צדדי המזבח, וראשיהן כפופין על-גבי המזבח. ובעת שהיו מביאין אותה וסודרין אותה, תוקעין ומריעין ותוקעין⁸⁵. חל יום שבת להיות בתוך החג – אין זוקפין ערבה⁸⁶; אלא-אם-כן חל יום שביעי להיות בשבת – זוקפין אותה בשבת, כדי לפרסמה, שהיא מצוה⁸⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

92) ולא בערבה. ואע"פ שפסק למעלה שמצות ערבה בנטילה. וכן כתב רבינו יצחק בן גיאת בשם רבינו שמואל הלוי, שגם למאן דאמר בנטילה, יש מקום לומר שאין מקיפים בערבה אלא בלולב (ראה 'אוצר הגאונים' סוכה, חלק התשובות עמוד 62). (93 משנה, סוכה מה, א. 94) כן כתב רב האי גאון ('אוצר הגאונים' שם עמוד 60).

כד. כף הנה המנהג בירושלים⁹⁵: יוצא אדם מבייתו שחרית ולולבו בידו, ונכנס לבית הכנסת, והוא בידו; מתפלל, והוא בידו⁹⁶; ויוצא לבקר חולים ולנחם אבלים, והוא בידו⁹⁷. וכשיכנס למדרש, משלחו לבייתו בידו פנו או ביד עבדו.

~ יום שישי כ"ח תשרי ~

פרק שמיני

1) נתבאר בו סידור עשיית מה שכבר קדם, וענין הברכות, ומה שיש בין הזמן שיש בהן. וכן אם אינן של מי שנוטלן אם יוצא בהן. ונסתיים הפרק בכיזור השמחה שהיתה נוהגת במקדש בשבעת ימי החג.

95) סוכה מא, ב בברייתא. (96) ואף-על-פי שאין לאחוז ספר תורה בזרועו ותפילין בידו או כלים ומעות בידו ויתפלל, מפני שלבו טרוד בהם - מתפלל הוא ולולבו בידו מפני שהיא מצות היום, ומתוך שחביבה עליו - אינה מטרידתו (סוכה שם). [ושם בברייתא מפורש: "קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו". ורבינו השמיט "קורא קריאת שמע", מפני שאין בזה חידוש כלל, שלא אסרו לאחוז תפילין או כלים או מעות ביד בעת קריאת שמע וכל-שכן לולב בחג בעת מצוותו]. (97) סוכה, שם. וכל זה משום חביבות מצוה.

א. ארבעת מינין האלו, שהן לולב והדס וערבה ואתרוג, שהיה אחד מהן יבש² או גזול³ או גנוב, אפלו לאחר יאוש⁴; או שיהיה מאשרה הנעבדת⁵, אף-על-פי שבטלו האשרה מלעבדה⁶; או שהיה של עיר הנדחת⁷ - הרי זה פסול. היה אחד מהן של עבודת פוכבים - לא יטל לבתחלה; ואם נטל, יצא⁸. היה פמוש⁹, ולא גמר ליבש - פשוט¹⁰. ובשעת הדחק או בשעת הסכנה - לולב היבש פשוט¹¹, אכל לא שאר המינין¹².

כה. מקבלת⁹⁸ אשה הלולב מיד בנה או מיד בעלה, ומחזירתו למים בשבת⁹⁹, בזמן שהיו נוטלין לולב בשבת¹⁰⁰. וביום-טוב - מוסיפין על המים¹⁰¹; ובמועד - מחליפין המים.

2) כולם מפורשים במשניות בסוכה כט: לב: לג: ורלד: וטעם הפסול מפני שיבש אינו הדור. ואף-על-פי שלא נאמר "הדר" אלא באתרוג ולא בשאר מינים - למדו כולם מאתרוג (סוכה לא. ועיי"ש ב'תוספות' כט: ד"ה לולב). 3) במשניות, שם. 4) מפני שביאוש לבד אין הגזלן קונה את הגזילה, כמו שפסק רבינו בפ"ב מהל' גזילה ה"א, ובסוכות ביום הראשון כתוב ולקחתם "לכם" שיהיה שלכם ולא של אחר (להלן הלכה י') ולכן פסול (כסף-משנה). 5) שעיקר נטיעתה היתה לעבודה-זרה. 6) שהיא מאוסה למצוה (כסף-משנה). 7) שכיון שעומדת לשריפה, רואים אותה כאילו כבר נשרפה ואין בה שיעור, ובלשון הגמרא (סוכה לא:): "כתותי מיכתת שיעוריה". 8) סוכה, שם. שכיון שלא ניטעה מתחילתה לעבודה-זרה אינה מאוסה כל-כך כמו אשרה (כסף-משנה). 9) שיש בו עדיין לחות. 10) שם לא, א. 11) "מעשה שהורישו בני כרכין את לולביהן לבני בניהם" (שם לא:). ומכאן שיבש כשר בשעת הדחק. ודעת הראב"ד שלא יצאו בהם ידי חובה אלא נטלו אותו לסמל בלבד כדי שלא תשתכח תורת לולב. 12) שהמעשה הנ"ל היה בלולב ולא בשאר מינים. ואין לנו אלא מה שהזכירו חכמים במפורש (וכעין זה למעלה פ"ז הערה לח).

98) משנה, סוכה מב, א. 99) שלא יכמוש. ואף שהאשה פטורה ממצות לולב - מותר לה לטלטלו, כיון שראוי לנטילת אנשים (שם וברש"י). 100) בזמן המקדש, וביום-טוב ראשון שחל להיות בשבת, כמו שכתב רבינו למעלה הט"ז. 101) אבל לא מחליפין, משום טירחא (כסף-משנה).

ב. אתרוג של ערלה¹³ ושל תרומה טמאה¹⁴ ושל טבל¹⁵ - פסול. של דמאי¹⁶ - פשוט; שאפשו שפיקרי נכסיו ויהיה עני, שמתר לו לאכל דמאי¹⁷. אתרוג של תרומה טהורה¹⁸ ושל מעשר שני בירושלים¹⁹ - לא יטל, שמא יכשירו²⁰ לטמאה. ואם נטל - פשוט²¹.

כו. הדס שבלולב, אסור להריח בו, מפני שאינו ראוי אלא לריח; והואיל והקצה למצוה, אסור להריח בו. אכל אתרוג, מתר להריח בו, שהרי הקצה למצוה מאכילה¹⁰².

102) סוכה לז, ב. כז. ואסור לאכל אתרוג¹⁰³ פל יום השביעי, מפני שהקצה למקצת היום - הקצה לכלו¹⁰⁴. ובשמיני מתר באכילה¹⁰⁵. ובזמן הנה, שאנו עושין שני ימים - אף-על-פי שאין נוטלין לולב בשמיני¹⁰⁶, האתרוג אסור בשמיני, בדרך שהיה אסור בשמיני בזמן שהיו עושין שני ימים מפני הספק, שהוא ספק שביעי¹⁰⁷. הפריש שבעה אתרוגין לשבעת הימים - פל אחת ואחת יוצא בה לזומה, ואוכלה למחר¹⁰⁸. 103) שבירך עליו. 104) סוכה מז, ב. כרבי יוחנן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זָה מְגִיעַ לְעֶקֶר שְׁלִמְעֵלָה מִמְנוּ, עַד שְׁנִמְצָא פֶלֶא שְׁדָרוּ שֶׁל לֹלֵב מִכֶּסֶה בְּעֵלִין - כְּשֶׁר³⁵; וְאִם אֵין רֵאשׁוֹ שֶׁל זֶה מְגִיעַ לְצַד עֶקֶרוֹ שֶׁל זֶה - פֶּסוּל³⁴.

31) סוכה לב, א. והיינו שנחלקו רוב העלין שבלולב (מגיד-משנה). ויש חולקים ואומרים, שנחלקה התיומת היינו אם נחלק העלה האמצעי העליון מכולם. וגם לפי דבריהם אינו פוסל אלא אם נסדק ברובו (מגיד-משנה). וראה למעלה ה"ג בדין נסדק. 32) בעל מום הוא ואינו "הדר" (סוכה, שם). 33) והם "ציני הר הברזל" שנזכרו במשנה (סוכה כט:). 34) שם לב, א.

ה. הַדָּס שְׁנִקְטָם רֵאשׁוֹ³⁵ - כְּשֶׁר. נִשְׂרוּ רֹב עֵלָיו - אִם נִשְׁתִּירוּ שְׁלֵשָׁה עֵלִין בְּקֵן אֶחָד³⁶, כְּשֶׁר. הָיוּ עֲנָבִיו³⁷ מְרֻבֹת מֵעֵלָיו: אִם יִרְקוּת³⁸ - כְּשֶׁר; וְאִם אֲדָמוֹת אוֹ שְׁחֹרוֹת - פֶּסוּל³⁹. וְאִם מֵעֵץ - כְּשֶׁר. וְאֵין מִמְעֵטִין אוֹתָן בְּיוֹם-טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא כְּמִתְקָן⁴⁰. עֶבֶר וְלִקְטָן, אוֹ שְׁלִקְטָן אֶחָד אֶחָד לְאֶכִילָה⁴¹ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר.

35) שנקצץ החלק העליון מהעץ. לפי שהלכה כרבי טרפון שאמר אפילו שלשתם קטומים כשר (סוכה לד: במשנה) ולא כסתם משנה (שם לב:): שפסקה שהדס שנקטם ראשו, פסול. והראב"ד כתב, שהופיע רוח הקודש בבית מדרשו, לאמר שהלכה כסתם משנה שפסול. 36) מדובר כאן בהדס שיש לו שבעה עלים בקן אחד, והוא "אסא מצראה", וכיון שנשארו שלשה כשר (מגיד-משנה). ויש מפרשים, שהמדובר בהדס רגיל ונשרו רוב עליו, ואעפ"כ כשר אם נשארו שלשה עלים בקן אחד, וראה למעלה פ"ה ה"א הערה ט, וה"ח והערה מח. 37) מין פרי קטן הגדל על ההדסים, ונקרא ענב. 38) כמראה ההדס ואין כאן שינוי מראה. 39) כיון שאין הפרי דומה לעץ, אין זה "הדר" ופסול (סוכה לג: ורש"י שם). 40) שמכשיר את ההדס למצוה, ומתקן כלי ביום-טוב אסור (פ"ד מהלכות יו"ט ה"ח). 41) שאז מותר לעשות כן לכתחילה, שהרי אינו מכויין לתקן, ודבר שאינו מתכוין מותר, כמפורש בכמה מקומות. ובגמרא (שם) אמרו, שהמדובר באופן שיש לו הדס אחד, שאם לא כן אסור, שאע"פ שאינו מכויין הרי הוא "פסיק רישיה" והרי הוא כמכויין. [ולדעת ה'מגיד משנה' גם רבינו סובר כן, והוא גורס בדברי רבינו "או שלקטם אחר", וכן הוא בכת"י אוקספורד ותימן. ופירש בזה ה'מגיד משנה': כלומר, מי שאינו צריך לצאת ידי חובה בהדס זה (ועי' כסף-משנה). ונראה שהיה כתוב בספר אחד "או שליקטם אחד" והגיה מישהו בגליון: "אחר" (כהמגיד-משנה הנ"ל) וטעו המעתיקים והכניסו הגהה זו בפנים ובשיבוש, ויצא להם "אחד אחד".]

ו. עֲרֵבָה שְׁנִקְטָם רֵאשׁוֹ⁴² - כְּשֶׁרָה. נִפְרָצוּ עֵלָיָה⁴³ - פֶּסוּלָה.

42) ראש העץ עצמו. וסובר רבינו שכשם שהכשירו בגמרא (סוכה לד:): הדס שנקטם, ודחו את המשנה המפורשת (שם

13) האסורה באכילה ובהנאה (ויקרא יט, כג), והתורה אמרה (שם כג, מ) "ולקחתם לכם", שיהי' ראוי לכם ולהנאתכם (סוכה לה.). 14) שאסורה באכילה ועומדת לשריפה, ואינה בכלל "ולקחתם לכם" (שם לה:). 15) שאסור באכילה. וגם יש לכהן וללוי חלק בו, שהרי התרומות והמעשר שלהם ('תוספות' פסחים לח. ד"ה אתיא), ויש אומרים שאתרוג של טבל כשר (עיין ר"ן בסוכה, שם). 16) תבואת עם הארץ שהצריכו חכמים להפריש ממנה תרומה מספק. 17) משנה, דמאי פ"ג מ"א. וסוכה ל, ב. 18) שראויה לאכילה לכהן. 19) שראוי לאכילה. אבל מחוץ לירושלים שאינו ראוי לאכילה - אינו יוצא בו אפילו בדיעבד. 20) שאין שום אוכל מקבל טומאה אלא-אם-כן נתנו עליו מים תחילה, ועל זה נאמר (ויקרא יא, לח): "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". ומכיון שמקרב האתרוג אל הלולב שהוא תמיד במים (למעלה פ"ז הכ"ה) הרי הוא מרטיב את האתרוג ומכשירו לקבל טומאה ואסור לגרום טומאה לתרומה, משום שנאמר (במדבר יח, ח): "משמרת תרומותי" שצריך לשמרה בטהרה, וכן אסור לגרום טומאה למעשר שני, שדינו כמו קודש, שנאמר (ויקרא כז, ל): "וכל מעשר הארץ וגו' קודש לה'" (סוכה לה: ורש"י שם). 21) שהם ראויים לאכילה (משנה וגמרא, שם לד:).

ג. לֹלֵב שְׁנִקְטָם רֵאשׁוֹ - פֶּסוּל²². נִסְדָּק²³ - אִם נִתְרַחְקוּ שְׁנֵי סְדָקָיו זֶה מִזֶּה עַד שִׁירָאוּ כְּשֵׁנִים, פֶּסוּל²⁴. הָיָה עֵקָם²⁵ לְפָנָיו, שֶׁהָרִי שְׁדָרוּ כְּגַב בַּעַל חֲטוּטָרֶת - פֶּסוּל. הָיָה עֵקָם לְאַחֲרָיו²⁶ - כְּשֶׁר, שָׁוֹ הִיא כְּרִיתוֹ. וְנִעְקָם לְאַחַד מִצְדָּדָיו - פֶּסוּל²⁷. נִפְרָדוּ²⁸ עֵלָיו זֶה מֵעַל זֶה וְלֹא נִדְלָדְלוּ בְּעֵלֵי הַחֲרִיּוֹת²⁹ - כְּשֶׁר. נִפְרָצוּ עֵלָיו, וְהוּא שִׁידְלָדְלוּ³⁰ מִשְׁדָּרוֹ שֶׁל לֹלֵב בְּעֵלֵי הַחֲרִיּוֹת - פֶּסוּל.

22) משנה, סוכה כט, ב. והיינו שנקצץ ראש העלה העליון שבו כלה הלולב (מגיד-משנה). 23) העלה העליון. 24) סוכה לב, א. ואף-על-פי שמתעם "נחלקה התיומת" (להלן הלכה ד) אינו נפסל (ראה להלן הערה כט). 25) [ב'מאירי' לסוכה (שם, עמ' 82) נראה שלא היה לפניו בדברי רבינו כאן כל דיני לולב עקום. וראה ב'מעשה רוקח' בשם נוסח אחר מכתב-יד]. 26) לצד השדרה (שם לב). 27) סוכה שם, לפי הלשון הראשון. 28) התפרדו ולא התרחקו הרבה מהשדרה. 29) טבע החריות שהם מתקשים כעץ, והם מתפרדים ומתרחקים הרבה זה מזה. 30) שנפרדו כל-כך עד שעליהם תלויים למטה (מגיד-משנה). וכל זה במשנה (סוכה כט:).

ד. פְּרִית עֵלִין שֶׁל לֹלֵב כֶּף הִיא: כְּשֶׁהָם גְּדָלִין, גְּדָלִין שְׁנֵים שְׁנֵים, וְדְבוּקִין מִגֵּבָן; וְגַב כֶּל שְׁנֵי עֵלִין הַדְּבוּקִין הוּא הַנִּקְרָא תְּיוֹמֶת³¹. נִחְלָקָה הַתְּיוֹמֶת - פֶּסוּל. הָיוּ עֵלָיו אֶחָת אֶחָת מִתְחַלֶּת בְּרִיתוֹ³², וְלֹא הָיָה לָהֶם תְּיוֹמֶת - פֶּסוּל. לֹא הָיוּ עֵלָיו זֶה עַל-גַּב זֶה בְּדָרְךָ פֶּל הַלּוּלָבִין, אֲלָא זֶה תַּחַת זֶה: אִם רֵאשׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חצאי האתרוג חלוקים מלמעלה ומחוברין למטה כל שהוא ('ערוך' ערך תיום, בשם רב האי). (67) שעדיין לא נגמר בישולו (שם לו. כחכמים החולקים של רבי עקיבא). (68) שם לו, א.

ט. כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שבארנו או מפני גזל וגנבה - ביום טוב ראשון בלבד; אבל ביום טוב שני עם שאר הימים - הכל כפשוטו.⁶⁹ והפסולות שהוא משום עבודת כוכבים, או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה - בין ביום טוב ראשון, בין בשאר ימים, פסול.

(69) כן למדו הגאונים ממה שאמרו (סוכה לו:), שרב חנינא יצא ידי חובתו באתרוג החסר ביום טוב שני - שהוא הדין לכל המומים (מגיד-משנה).

י. אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חג בלולבו של חברו, שישאלנו ממנו; עד שיתנו לו במתנה.⁷⁰ נתנו לו על-מנת להחזירו - הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו; שמתנה על-מנת להחזיר שמה מתנה.⁷¹ ואם לא החזירו - לא יצא, שנמצא כגזול.⁷² ואין נותנין אותו לקטן,⁷³ שהקטן קונה⁷⁴ ואינו מקנה לאחרים מן התורה, ונמצא שאם החזירו לו אינו חוזר. ואחד הלולב, ואחד כל מין ומין מארבע מינין שבו - אם היה אחד מהן שאול, אין יוצאין בו ביום טוב ראשון.⁷⁵

(70) מפני שנאמר (ויקרא כג, מ) "ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'" ודרשו חכמים "לכם - משלכם", מכאן שאינו יוצא ידי חובתו ביו"ט ראשון בלולבו של חברו (סוכה מא:). (71) סוכה, שם. שכל זמן שלא החזיר - נפקע כל כח הנותן, והתנאי הוא ככל תנאי שמתנים במתנה, שאינם גורעים מהמתנה כלל. (72) שמתברר שמעולם לא קנה מתנה זו, שהרי לא קיים התנאי (סוכה, שם). (73) לפני שיצא בו. (74) קנין גמור מן התורה כשגדול מקנה לו (סוכה, שם). (75) שהרי אמרה תורה (ויקרא שם): "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל", הרי שעל כולם אמרה "לכם" ולא של אחרים.

יא. שתפין שקנו לולב או אתרוג בשתפות - אין אחד מהן יוצא בו ידי חובתו בראשון, עד שיתן לו חלקו במתנה.⁷⁶ האחין שקנו אתרוגין מתפיסת הבית,⁷⁷ ונטל אחד מהן אתרוג ויצא בו: אם יכול לאכלו ואין האחין מקפידין בכך - יצא;⁷⁸ ואם היו מקפידין - לא יצא, עד שיתנו לו חלקם במתנה. ואם קנה זה אתרוג וזה פריש⁷⁹, או שקנו כאחד אתרוג ורמון ופריש מתפיסת הבית - אינו יוצא באתרוג, עד שיתן לו חלקו במתנה; ואף-על-פי שאם אכלו אין מקפידין עליו.⁸⁰

לכ:) כמו שפסק למעלה ה"ה (הערה לג), כן הדין בערבה. ודעת הרמב"ן לחלק בין הדס, שכל יופיו הוא בעבותו שעליו חופין את עצו, ואין קטימת עצו ניכרת כל-כך ולפיכך הוא כשר, לבין ערבה ושאר מינים שהקטימה ניכרת בהם. וכן נראה דעת הר"ף והרב רבי יצחק אבן גיאת. (43) שנדלדלו מהקנה שהם מחוברים בו (מגיד-משנה).

ז. אתרוג שנקב נקב מפלש⁴⁴ כל-שהוא⁴⁵ - פסול⁴⁶; ושאינו מפלש - אם היה כאסר⁴⁷ או יתר, פסול. חסר כל שהוא⁴⁸ - פסול. נטל דדו⁴⁹; והוא הראש הקטן שששנתו בו - פסול. נטל העץ שהוא תלוי בו באילן מעקר האתרוג, ונשאר מקומו גמא⁵⁰ - פסול⁵¹. עלתה חזוית⁵² עליו: אם בשנים ושלושה מקומות⁵³ - פסול; ואם במקום אחד - אם עלתה על רבו, פסול⁵⁴; ואם על דדו, ואפלו כל שהוא - פסול⁵⁵. נקלף הקרום החיצונה שלו, שאינו מחסרו, אלא נשאר ירק כמות שהיא בריתו: אם נקלף כלו - פסול⁵⁶; ואם נשאר ממנו כל-שהוא - כפשוטו.⁵⁷

(44) מעבר לעבר (רש"י בסוכה לו:). ויש מפרשים שנקב עד חדרי הזרע שבתוכו. (45) על-ידי מחט, ואינו חסר כלום. (46) כן הוא במשנה (סוכה לד:): "ניקב, חסר כל שהוא פסול" (ולא גרס "וחסר") הרי שניקב פסול אפילו אם לא חסר (מגיד-משנה). ודעת הראב"ד שאין הנקב פוסל אלא אם-כן חסר כל שהוא, וזהו לפי הנוסחא "ניקב וחסר כל שהוא". (47) רוחב הנקב היה כגודל של מטבע ששמו איסר, והמדובר כשלא היה חסרון בעצם האתרוג, כגון שנקב ע"י יתד שתחב בו (סוכה לו:). (48) שנחסר מבשר האתרוג עצמו. (49) היינו "ניטלה פיטמתו - פסול" שבמשנה סוכה, שם. (50) והרי חסר האתרוג כל שהוא. (51) כן הוא בר"ף (מגיד-משנה). (52) ילפת (ויקרא כא, כ) תרגם אונקלוס "חוזן", והן כמין אבעבועות שיש בהן ממש וגבוהות קצת מהאתרוג עצמו. (53) שנראה כמנומר. (54) סוכה לה, ב. (55) משנה, סוכה לד, ב. (56) שאינו "הדר" (שם לה:). (57) משנה, שם לד, ב. וגמרא שם לה, ב. לו, א.

ח. אתרוג שהוא תפוח⁵⁸, סרוח⁵⁹, כבוש⁵⁹, שלוק⁶⁰, שחור, לבן, מנומר⁶¹, ירק כפתי⁶² - פסול⁶³. גדלו כדפוס⁶⁴ ועשהו כמין בריתה אחרת - פסול. עשהו כמין בריתו - אף-על-פי שעשהו דפין דפין⁶⁵, כפשוטו. התיום⁶⁶ והבסר⁶⁷, כפשוטו. מקום שהאתרוגין שלהם פעין שחרות מעוטה - כפשוטו. ואם היו שחרוים ביותר כאדם פושי - הרי זה פסול בכל מקום⁶⁸.

(58) שנפלו עליו מים והתנפח או נרקב (סוכה לו. וברש"י שם). (59) בחומץ. (60) מבושל. (61) כמה צבעים כמו נמר. (62) מין ירק. (63) כל זה בסוכה, שם. (64) בעודו קטן ומחובר בעץ עשאו מסביבו כמין דפוס, וגדל לפי מדת הדפוס ותמונתו (שם לו:). (65) כעין גלגל של ריחיים של מים. (66) שגדלו שני אתרוגים דבוקים זה בזה או ששני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחלל בחליל ובכלי שיר. ואף שהשיר שהיו שרים על הקרבנות בכלי, היה דוחה שבת ויו"ט - שיר של שמחה אינו דוחה, ואסור ביו"ט ושבת (מגיד-משנה).

יד. **מְצוּה לְהַרְבּוֹת בְּשִׂמְחָה זוּ. וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָהּ עִמֵּי הָאָרֶץ וְכָל מִי שִׁירָצָה; אֲלֵא גְדוּלֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל וְרֵאשֵׁי הַיְּשִׁיבוֹת וְהַסְּנֵהְרִין וְהַחֲסִידִים וְהַזְּקֵנִים וְאֲנָשֵׁי מַעֲשָׂה - הֵם שֶׁהָיוּ מְרַקְדִין וְמִסְפָּקִין וּמְגַנְגְּנִין וּמְשַׂמְחִין בַּמְקָדָשׁ בְּיָמֵי חַג הַסְּפֹת. אָבָל כָּל הָעָם, הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׂים, כָּלָן בְּאֵין לְרֵאוֹת וְלִשְׂמֵעַ.**

טו. **הַשְּׂמִיחָה שֶׁיִּשְׂמַח אָדָם בַּעֲשִׂית הַמְצוּה וּבִבְהִיבַת הָאֵל שְׂצוּהָ בְּהֵן - עֲבוּדָה גְדוּלָה הִיא⁹². וְכָל הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִשְׂמִיחָה זוּ, רָאוּי לְהִפְרֵעַ מִמֶּנּוּ, שְׂנֵאָמַר: 'פַּתַח אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לִבָּב'. וְכָל הַמְּגִיס⁹³ דַּעְתּוֹ וְהוֹלֵק כְּבוֹד לְעֲצָמוֹ וּמִתְפַּבֵּד בַּעֲיֵנָיו בְּמִקּוּמוֹת אֵלּוּ - חוֹטֵא וְשׁוֹטֵא. וְעַל זֶה הַזְּהִיר שְׁלֹמֹה וְאָמַר: 'אֵל תִּתְהַדֵּר לְפָנַי מִלְּךָ'. וְכָל הַמְּשַׁפִּיל עֲצָמוֹ וּמְקַל גּוֹפּוֹ בְּמִקּוּמוֹת אֵלּוּ - הוּא הַגְּדוּל, הַמְּכַבֵּד, הַעוֹבֵד מֵאַהֲבָה. וְכֵן דוֹד מִלְךָ יִשְׂרָאֵל אָמַר: 'וְנִקְלַתִּי עוֹד מִזֹּאת וְהִיְתִי שֶׁפֶל בַּעֲיֵנָי. וְאֵין הַגְּדֹלָה וְהַכְּבוֹד, אֲלֵא לְשִׂמְחָה לְפָנַי ה', שְׂנֵאָמַר: 'וְהַמֶּלֶךְ'⁹⁴ דוֹד מְפִזּוֹ וּמְכַרְבֵּר לְפָנַי ה' וְגו'.**

(92) מדריגה עליונה בעבודת ה'. (93) מלשון "גס", כלומר מתגאה. (94) צ"ל: "המלך".

~ שבת קודש כ"ט תשרי ~

הַלְבוֹת שְׂקָלִים

מְצוּת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא: לִתֵּן כָּל אִישׁ מַחְצִית הַשְּׂקָל בְּכָל שָׁנָה. וּבְאִזְרוֹ מְצוּה זוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) נתבאר בו עניני מצות "מחצית השקל", שיעורה, והחייבים בה והפטורים ממנה, ושאינה נוהגת אלא בפני הבית, ודין ההכרזה על השקלים. ונסתיים הפרק בענין כפייה על השקלים.

א. **מְצוּת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לִתֵּן כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל מַחְצִית הַשְּׂקָל בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה². אֲפִלּוּ עֲנֵי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה חַיֵּב, וְשׂוֹאֵל מְאַחֲרִים אוֹ מוֹכֵר פְּסוּת שְׂעֵל כְּתָפוֹ, וְנוֹתֵן מַחְצִית הַשְּׂקָל כֶּסֶף; שְׂנֵאָמַר: הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט וְגוֹמַר. וְאֵינוֹ נוֹתֵנוּ בְּפַעְמֵים רַבּוֹת, הַיּוֹם מְעֵט וְלִמְחָר מְעֵט, אֲלֵא נוֹתֵנוּ כָּל פְּעַם אַחַת.**

(2) שהרי דרשו על הכתוב "זאת עולת חדש בחדשו לחדשי

(76) שצריך שיהיה כולו שלו (בבא-בתרא קלז:). וכל זה דוקא אם קנו אותו לאוכלו, אבל אם לקחוהו לצאת בו, בכל אופן יוצאין בו, שבשעה שלקחוהו היו יודעים שאינו ראוי להתחלק, ועל דעת כן לקחוהו שבשעה שיטלנו כל אחד מהם לצאת בו - שיהא כולו שלו. ועל זה סמכו בהרבה מקומות שלוקחים לולב אחד, וכל הקהל יוצאים בו ביום הראשון (מגיד-משנה). (77) הירושה לפני החלוקה בין היורשים נקראת "תפיסת הבית", שהבית בכללו (=המשפחה כולה) תופס את הנכסים, ואין כאן מיוחד לכל אחד וכולם שותפים בירושה. (78) שויתרו על חלקם, מאחר שיש לכל אחד אתרוג. (79) כיון שאין אתרוג לכל אחד ואחד, אפשר שכולם רוצים בו, ולא מועילה מחילתם בסתמא. (80) מחמת שוויו - ודאי שמקפידים הם מחמת המצוה, שגם הם רוצים לקיים המצוה (לחם-משנה).

יב. **אֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּל הַמוֹעֲדוֹת מְצוּה לְשַׂמַּח בְּהֵן⁸¹ - בַּחַג הַסְּפֹת הִיְתָה בַּמְקָדָשׁ יוֹם שִׂמְחָה יְתָרָה, שְׂנֵאָמַר: 'וְשִׂמְחָתֶם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים⁸². וְכִיצַד הָיוּ עוֹשִׂין⁸³? עֶרְב־יוֹם-טוֹב הִרְאשׁוֹן הָיוּ מְתַקְּנִין בַּמְקָדָשׁ מְקוֹם לְנָשִׁים מְלַמְעֵלָה, וְלְאֲנָשִׁים מְלַמְטָה, כְּדִי שְׁלֹא יִתְעַרְבוּ אֵלּוּ עִם אֵלּוּ⁸⁴. וּמִתְחִילִין לְשַׂמַּח מִמוּצְאֵי-יוֹם-טוֹב הִרְאשׁוֹן; וְכֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִיָּמֵי חָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד מִתְחִילִין מֵאַחַר שֶׁיִּקְרִיבוּ תְּמִיד שֶׁל בֵּין-הָעַרְפִּים לְשַׂמַּח לְשָׂאֵר הַיּוֹם עִם כָּל הַלֵּילָה.**

(81) בחג השבועות מפורש (דברים טז, יא): "ושמחת לפני ה' אלקיך", ובחג הסוכות (שם טז, יד): "ושמחת בחגך", וחג הפסח הוקש לחג השבועות וחג הסוכות, שהרי הוקשו כל המועדים זה לזה (ראש השנה ד:). (82) חוץ ממה שנאמר "ושמחת בחגך" (דברים שם). (83) משנה, סוכה נא, א. (84) ויבואו לידי עבירה.

יג. **וְהִיאֵף הִיְתָה שִׂמְחָה זוּ? הַחֲלִיל מִכָּה⁸⁵, וּמְגַנְגְּנִין בְּכִנּוֹר וּבַנְּבָלִים⁸⁶ וּבַמְצַלְתִּים⁸⁷, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּכָל-יָשִׁיר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לְגַנֵּן בוּ; וְמִי שִׁיּוֹדֵעַ בִּפְהַ - בִּפְהַ. וְרוֹקְדִין וּמִסְפָּקִין⁸⁸ וּמִטְפָּחִין⁸⁹ וּמְפַזְזִין וּמְכַרְכְּרִין⁹⁰, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמוֹ שִׁיּוֹדֵעַ, וְאוֹמְרִים דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת. וְשִׂמְחָה זוּ אֵינָה דוּחָה, לֹא אֶת הַשְּׂבֵת וְלֹא אֶת יוֹם-טוֹב⁹¹.**

(85) מלשון המשנה בבכורים פ"ג מ"ד. (86) זה כלי שהי' לו כמה מתרים ונקרא נבל, שהיו ניגוניו מתוקים ביותר, עד שמנבל כל כלי שיר שבעולם (ירושלמי פ"ה דסוכה ה"ו). (87) שתי קערות של מתכת שמקיישים (=שמכים) זו בזו (סוכה נ:). (88) "הוא הניגון וההכאה בצלצל" (פירוש המשניות להרמב"ם, ביצה פ"ה מ"ב). (89) מכים כף על כף, כמו שכתבו (מלכים-ב יא, יב): "ויכו כף ויאמרו יחי המלך" - "ויכו" מתורגם: "וטפחו". (90) מלשון הכתוב (שמואל-ב ו, טז): "ותרא את המלך דוד מפזו ומכרכר", שהוא לשון ריקוד (תוס' יו"ט). (91) פירוש, שבשבת אסור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְשִׂיִם⁶ וְלֹא עֲבָדִים⁷ וְלֹא קְטָנִים⁸. וְאִם נָתַנוּ - מִקְבְּלֵי מִהֶם⁹. אֲבָל הַכּוֹתִיּוֹת¹⁰ שֶׁנָּתַנוּ מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל - אִין מִקְבְּלֵי מִהֶם. קָטָן שֶׁהִתְחִיל אָבִיו לִתֵּן עָלָיו מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל - שׁוֹב אִינוּ פּוֹסְקִים, אֲלָא נּוֹתֵן עָלָיו בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, עַד שֶׁיִּגְדֵּל וְיִתֵּן עַל עַצְמוֹ¹¹.

השנה" - אמרה תורה, חדש והבא קרבן (בניסן) מתרומה חדשה, הרי שבכל שנה בחודש שהוא ראש השנה לתרומת השקלים - צריכים לחדש הבאת מחצית השקל לקנות מהם קרבנות ציבור.

ב. מִנְיַן כֶּסֶף הָאֵמֹר בַּתּוֹרָה בְּאוֹנֵס וּבִמְפֹתָהּ וּבִמְוֹצֵיאָהּ שֶׁם רַע וְהוֹרֵג עֶבֶד, הוּא שֶׁקֶל הַנְּאָמַר בְּכָל מְקוֹם בַּתּוֹרָה. וּמִשְׁקָלוֹ שְׁלֹשׁ מְאוֹת וָעֶשְׂרִים שְׁעוֹרָה. וּכְבֵר הוֹסִיפוּ חֻכְמִים עָלָיו³, וְעָשׂוּ מִשְׁקָלוֹ כְּמִשְׁקַל הַמְּטַבֵּעַ הַנִּקְרָא סֵלַע בְּזֶמַן בֵּית שְׁנֵי. וְכִמָּה הוּא מִשְׁקַל הַסֵּלַע? שְׁלֹשׁ מְאוֹת וָאַרְבַּע וְשִׁמּוֹנִים שְׁעוֹרָה בִּינוֹנִית.

(3) ששית ממשקלו.

ג. הַסֵּלַע - אֲרַבְעָה דִינָרִין, וְהַדִּינָר - שֵׁשׁ מַעֲוֵן. וּמַעֲוָה הִיא הַנִּקְרָאת בְּיָמֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ גֵרָה. וּמַעֲוָה הִיא שְׁנֵי פּוּנְדִיוֹנִין, וּפּוּנְדִיוֹן - שְׁנֵי אֶסְרִין. וּפְרוּטָה - אַחַת מִשְׁמוֹנָה בְּאִיסָר. נִמְצָא מִשְׁקַל הַמַּעֲוָה, וְהִיא הַגֵּרָה - שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שְׁעוֹרוֹת, וּמִשְׁקַל הָאִיסָר - אֲרַבַּע שְׁעוֹרוֹת, וּמִשְׁקַל הַפְּרוּטָה - חֲצֵי שְׁעוֹרָה.

ד. וְעוֹד מְטַבֵּעַ אַחַר הַיָּה שֶׁם, שֶׁהִיָּה מִשְׁקָלוֹ שְׁתֵּי סֵלַעִים, וְהוּא הִיָּה נִקְרָא דְרַכּוּן. וְאֵלוֹ הַמְּטַבְּעוֹת כֶּלֶן שְׁאִמְרָנוּ, וּבְאִרְנוּ מִשְׁקַל כָּל אֶחָד מֵהֶן, הֵן שְׁמִשְׁעָרִין בָּהֶן בְּכָל מְקוֹם; וּכְבֵר בְּאִרְנוּם, כְּדִי שְׁלֹא אֵהִיָּה צְרִיף לְפָרֵשׁ מִשְׁקָלָם בְּכָל מְקוֹם.

ה. מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל זוֹ מְצוּתָהּ שִׁיתָן מִחֲצִית מְטַבֵּעַ שֶׁל אוֹתוֹ הַזְּמַן, אֲפִלוּ הִיָּה אוֹתוֹ מְטַבֵּעַ גְּדוֹל מִשְׁקַל הַקֶּדֶשׁ. וְלַעוֹלָם אִינוּ שׁוֹקֵל פְּחוֹת מִחֲצֵי הַשֶּׁקֶל שֶׁהִיָּה בְּיָמֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ⁴, שֶׁהוּא מִשְׁקָלוֹ מְאֹה וְשִׁשִּׁים שְׁעוֹרָה.

(4) מותר להוסיף ולהעלות את המטבע של שקל האמור בתורה אבל לא לפחות.

ו. בְּזֶמַן שֶׁהִיָּה מְטַבֵּעַ שֶׁל אוֹתוֹ זְמַן דְּרַכּוּנוֹת, הִיָּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד נּוֹתֵן בְּמִחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁלוֹ סֵלַע; וּבְזֶמַן שֶׁהִיָּה הַמְּטַבֵּעַ סֵלַעִים, הִיָּה נּוֹתֵן כָּל אֶחָד בְּמִחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁלוֹ חֲצֵי סֵלַע, שֶׁהוּא שְׁנֵי דִינָרִין; וּבְזֶמַן שֶׁהִיָּה הַמְּטַבֵּעַ חֲצֵי סֵלַע, הִיָּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד נּוֹתֵן בְּמִחֲצִית הַשֶּׁקֶל אוֹתוֹ חֲצֵי הַסֵּלַע. וּמַעוֹלָם לֹא שִׁקְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִחֲצִית הַשֶּׁקֶל פְּחוֹת מִחֲצֵי שֶׁקֶל שֶׁל תּוֹרָה.

ז. הַכָּל חֲבִיבִין לִתֵּן מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל: כֹּהֲנִים, לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִים, וְגֵרִים וְעֲבָדִים מְשַׁחֲרָרִים⁵; אֲבָל לֹא

(5) כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות ושחררו, שדינם כגרים. (6) שנאמר "ונתנו איש כופר נפשו" - איש ולא אשה. (7) שלא שחררו, שדינם כנשים. (8) שלא הביאו שתי שערות. (9) ודווקא אם נתנו במתנה גמורה ומסרום לציבור בלב שלם. (10) שנינו: "וכן מפורש על ידי עזרא (כשרצו הכותיים לסייען לבניין בית המקדש, ושלחו להם "נבנה עמכם כי ככם נדרוש לא-לוהיכם") לא לכם ולנו לבנות בית לא-להינו". (11) שאומרים לו, מאחר שנתת עליו בשנה שעברה והעמדת עליו זאת המצוה, תן עליו תמיד עד שיגדל ולא תפסוק.

ח. הַשֶּׁקֶלִים אִינָן נוֹהֲגִין אֲלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת¹². וּבְזֶמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, נּוֹתְנִין אֶת הַשֶּׁקֶלִים בֵּין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ¹³; וּבְזֶמַן שֶׁהוּא חֲרוֹב, אֲפִלוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִין נוֹהֲגִין.

(12) כל זמן שבית המקדש קיים. (13) שהרי מצוות שקלים היא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ.

ט. בְּאֶחָד בְּאֶדְר מִשְׁמִיעִין עַל הַשֶּׁקֶלִים¹⁴, כְּדִי שִׁנְכִּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל שְׁלוֹ, וְהִיָּה עֲתִיד לִתֵּן. בְּחַמְשָׁה עֶשֶׂר בּוֹ יֵשְׁבוּ הַשְּׁלֻחָנִים¹⁵ בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה וְתוֹבְעִין בְּנַחַת; כָּל מִי שִׁיתָן לָהֶם - יִקְבְּלוּ מִמֶּנּוּ, וּמִי שְׁלֹא נָתַן - אִין כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן. בְּחַמְשָׁה וָעֶשְׂרִים בּוֹ יֵשְׁבוּ בְּמִקְדָּשׁ לְגַבּוֹת, וּמִכָּאן וְאֵילָף כּוֹפִין אֶת מִי שְׁלֹא נָתַן עַד שִׁיתָן, וְכָל מִי שְׁלֹא יִתֵּן - מִמְּשַׁבְּנִין אוֹתוֹ, וְלוֹקְחִין עֲבוֹטוֹ¹⁶ בְּעַל כְּרָחוּ וְאֲפִלוּ כְּסוּתוֹ.

(14) מכרזים בכל ערי ישראל. (15) החלפנים (=הפורטים כספים). (16) חפץ למשכון.

י. כָּל מִי שְׁאִינוּ חֲזֵק בַּשֶּׁקֶלִים¹⁷, אָף עַל פִּי שִׁדְרָכּוֹ לִתֵּן אוֹ הוּא עֲתִיד לִתֵּן¹⁸ - אִין מִמְּשַׁבְּנִין אוֹתוֹ. וְאִין מִמְּשַׁבְּנִין אֶת הַכּוֹהֲנִים לַעוֹלָם, מִפְּנֵי דְרַכֵּי שְׁלוֹם; אֲלָא כְּשִׁיתָנוּ - מִקְבְּלֵי מִהֶן, וְתוֹבְעִין אוֹתָן עַד שִׁיתָנוּ¹⁹.

(17) כגון נשים ועבדים. (18) כגון קטן כשיגדל. (19) כן למד רבינו ממה שאמרו גבי קטן: "אין ממשכנין - הא לתבוע תובעין".

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

של "לא תותירו", ואינו לוקה; וישרפתו מצות עשה, כמו שבארנו במצוה צ"א ממצות עשה.

~ יום שלישי כ"ה תשרי ~

מצות לא תעשה קלא.

המצוה הקל"א — האזהרה שהזהרנו מלאכול את-הנותר, והוא מה-שנשארו מבושר הקדשים אחר הזמן הקבוע לאכילתם. ולא באה בלשון התורה אזהרה מפרשת לאסור אכילתו, אלא נתבאר בתורה חיוב הכרת למי שאוכל נותר, והוא אמרו בפרשת קדושים בהזכירו קרבן השלמים: "והנותר עד-יום השלישי באש ישרף, ואם האכל אכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה, ואכלו עונו ישא פי-את-קדש ה' חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה" (שם יט, יח), הנה נתבאר שהוא בכרת אם הוא מזיד; ואם אכל בשוגג — חיב חטאת קבועה. הנה הענין מפרש בכתוב; אבל האזהרה היא ממה שאמר במלואים: "וְזָר לֹא-יֹאכַל פִּי-קֹדֶשׁ הוּא" (שמות כט, לד). כנין זה, שהוא "הוא", הוא פולל גם כל מה-שנתקלקל מן-הקדשים ואסור לאכלו — כנותר. ובמעלה (יז) אמרו על מה-שאמר המשנה: "הפגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה מפני שהן שני שמות (של איסורים שונים)", אמרו: לא שנו אלא לטמאת הידים (ידים שנגעו בכמות מסוימת של פגול ונותר, שטומאתם מדרבנן; אבל לענין (שיעור) אכילה מצטרפין, דתניא: רבי אליעזר אומר: "לא-יאכל פי קדש הם — כל-שפבקדש פסול, לתן לא-תעשה על אכילתו", והפגול והנותר הם מפסולי המקדשין ולפיכך כל-אחד מהם מזהרים על אכילתו על פי אמרו: "לא-יאכל פי-קדש הם". וכבר נתבאר ענין הנותר שהוא כרת.

~ יום רביעי כ"ו תשרי ~

מצות לא תעשה קל. קבט.

המצוה המשלימה מאה ושלישים — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר קדשים שנטמאו, והוא אמרו תעלה: "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל" (ויקרא יב, יט); ומי שעבר ואכלו — לוקה. ובתוספתא זכחים (פרק ה) נתבאר, שטהור שאכל בשר טמא — הרי זה לוקה את-הארבעים. ובפרק ב' מגמרא פסחים (כד): אמרו: "טמאת הגוף (טמא שאכל בשר של קדש) בכרת, טמאת הבשר (שאכל בשר טמא של קדש) בלאו". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"ג מן-זכחים (משנה ב).

~ יום ראשון כ"ג תשרי ~

מצות לא תעשה קלב.

המצוה הקל"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול את-הפגול. והפגול הוא הקרבן שנתקלקלה בו המחשבה בשעת שחיטתו או בשעת הקרבתו, שחשב האיש שעסק בהקרבתו שיאכל ממנו אחר זמנו או קטיר מה שראוי להקטיר ממנו אחר זמנו, כמו שבארנו ובררנו (ב"פירוש המשניות) בפרק ב' מן-זכחים. והאזהרה על אכילת פגול זה היא אמרו: "לא-יאכל פי-קדש הם". (שמות כט, לג), כמו שבארנו במצוה שלפני זו (קלא); אבל את-הענין למדנו ממה שאמר בפגול בפרשת צו את-אהרן: "ואם האכל יאכל מבושר-זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא" (ויקרא ז, יח). ובאה הקבלה בפרוש פסוק זה, שהוא מדבר בקרבן שנתקלקלה בו המחשבה בשעת הקרבתו והוא הנקרא: פגול, ושארמו "האכל יאכל" אין פגולו אלא אם חשב עליו שיאכל ממנו ביום השלישי. אמרו (ובחים כט): "כף (הטה) אונן לשמוע, במחשב על זכחו שיאכל ממנו ביום השלישי הכתוב מדבר", שהוא מתקלקל במחשבה זו, והאוכל ממנו אחר מחשבה זו — חיב כרת, שאמר: "והנפש האכלת ממנו עונה תשא", ואמר בנותר: "ואכלו עונו ישא פי-את-קדש ה' חלל ונכרתה" (שם יט, ח). ובגמרא פרות (ה). אמרו: "אל תהי גזרה שיה קלה בענין, שהרי פגול אחד מגופי תורה ולא למדו הכתוב אלא בגזרה שנה דילף (שנלמד) עון עון מנותר: כתיב הקא (ב"פגול)" והנפש האכלת ממנו עונה תשא, וכתיב התם (ב"נותר)" ואכלו עונו ישא" — מה להלן כרת אף כאן כרת", וגם האוכל פגול בשגגה — כיא חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני הפגול והנותר במקומות שונים בסדר קדשים.

~ יום שני כ"ד תשרי ~

מצות לא תעשה קכ.

המצוה המשלימה מאה ועשרים — האזהרה שהזהרנו מלהותיר שום דבר (להשאיר, ולא לאכלו) מקרבן תורה עד בקר, והוא אמרו בקרבן תורה: "לא-תותירו ממנו עד-בקר" (ויקרא כב, ל). ומזה למדנו שאר קדשים, שכל-מה שנותר מהם לאחר זמן אכילתם — הרי הוא נותר וחיב לשרפו לפי שהוא נתק לעשה (בוה שמקיים את מצות שריפת הנותר, מנתק ומבטל את הלאו

מתוך מהדורת חזק

בקר באש תשרפו". ודין הפגול (שהכהן המקריב חשב מחשבות מסוימות, שלא כפי הצורך) והנותר שנה, כמו שאבאר במצות לא-תעשה (לא תעשה קלב), שצבר הזכיר את-הפגול בלשון "נותר". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפסחים (כו; ובסוף תמורה לד.).

~ יום שישי כ"ח תשרי ~

מצות עשה צ.

המצוה המשלימה תשעים — הצווי שצטוינו לשרוף קדשים שנטמאו, והוא אמרו: תעלה: "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל באש ישרף" (ויקרא ז, יט), ובגמרא שבת (כד:) באו-לקבאר, מה-טעם אסור להדליק שמן תרומה שנטמא ואמרו: "שבתון (מצות השביתה ממלאכה ביום-טוב) עשה הוא, והוי יום טוב עשה ולא-תעשה, ואין עשה (של שריפת קדשים שנטמאו) דוחה את לא-תעשה ועשה". ענין הדברים האלה הוא: שעשית מלאכה ביום טוב אסורה, והעושה עובר על מצות עשה, שכן בשל מצות עשה, והוא אמרו ביום טוב: "יהיה לכם שבתון" (שם כג, כד); ועובר על מצות לא-תעשה, לפי שעבר על לאו, והוא אמרו: "כל-מלאכה לא-יעשה בהם" (שמות יב, טו), כלומר: ביום טוב. אבל שרפת קדשים טמאים אינה אלא מצות עשה, ולפיכך אסור לשרפם ביום טוב מקמת הפלל שהזכיר: "אין עשה דוחה את לא-תעשה ועשה". ואמרו שם (שבת כה.) עוד דבר, וזו לשונו: "כשם שמצוה לשרוף קדשים שנטמאו, כך מצוה לשרוף שמן (לאו דוקא) תרומה שנטמא". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסחים (פב.) ובסוף תמורה לג.).

~ שבת קודש כ"ט תשרי ~

מצות עשה מט.

המצוה המ"ט — הצווי שצטוינו בעבודת היום, כלומר: כל-הקרנות והודוין שהן חובה ביום צום כפור לכפר בהם כל-העונות, כמו שאמר הפתוב. והיא כל-החקה האמורה באחרי מות' (ויקרא טו, א). והראיה שהכל מצוה אחת, אגמם בסוף פרק ה' מפפורים (ט.) "כל-מעשה יום הכפורים האמור על הסדר, הקדים מעשה לחברו — לא עשה כלום". וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת המיחדת לה, והיא מסכת יומא.

המצוה הקכ"ט — האזהרה שהזהר הטמא מלאכול קדש, והוא אמרו ביולת: "בכל-קדש לא-תגע" (שם, ד). וישון ספרא (פרשת תריע): "בכל-קדש לא-תגע וא-המקדש לא תבא — מה מקדש הנכנס לו בטמאה ענוש כרת, אף הקדש האוכלו בטמאה ענוש כרת". ולמד באמרו "לא-תגע" באדם שאכל במזיד, שסומך על הכלל שנתבאר במכות (יד): בבאור אמרו התעלה: "בכל-קדש לא תגע", והוא אגמם בגמרא מפות: טמא שאכל את-הקדש, בשלמא ענש כתיב: "והנפש אשר-תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה" (שם ז, כ); אזהרה מנא לן? אתיא מ"בכל-קדש לא-תגע". ושמ אמרו: "בכל-קדש לא-תגע" — אזהרה לאוכל. אמה אמר אזהרה לאוכל, או אינו אלא אזהרה לנוגע? תלמוד לומר: "בכל-קדש לא-תגע וא-המקדש לא תבא" — מקיש קדש למקדש: מה מקדש שיש בו נטילת נשמה (חיוב כרת) אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה; ואי לנגיעה — מאי נטילת נשמה איכא (איך תיתכן נטילת נשמה)? אלא לאכילה. ואפקה רחמנא (התורה התבטאה) לאכילה בלשון נגיעה למימר דנגיעה באכילה. ומן-הלשונות האלה יתבאר לה, שטמא שאכל את-הקדש חייב כרת, במה דברים אמורים? אם הוא מזיד; אבל אם הוא שוגג — הרי זה מקריב קרבן עולה ויורד, כמו שהזכרנו במצוה ע"ב ממצות עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"ג מזבחים (קו.).

~ יום חמישי כ"ז תשרי ~

מצות עשה צא.

המצוה הצ"א — הצווי שצטוינו לשרוף הנותר (התורה קבעה זמן לאכילת קרבנות מסוימים והנותר מהן לאחר הזמן הוא "נותר"), והוא אמרו: תעלה: "והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף" (ויקרא ז, יז). ובפרוש אמרו על זה שאמר תעלה בכבש הפסח: "לא תותירו ממנו עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר באש תשרפו" (שמות יב, ט), אמרו במקלמא: "בא הפתוב לתן עשה על לא-תעשה". ובמקומות רבים בפסחים (פד.) ובמכות (צ: וטז.) וזולתם (מקומות רבים נוספים) אמרו בפרוש שלא דגותר לאו שנתק לעשה הוא (שאם מקיים את ה"עשה": "באש תשרפו" — מנתק את הלאו ומבטלו), ולפיכך אין לוקין עליו. והעשה הוא מה-שהזכרנו, שגמאר: "והנותר ממנו עד

נביאים

יחזקאל פרקמ לא-מ

לא וְאֶלְמֹו אֶל־חֶצֶר הַחֲצוֹנָה וְתַמְרִים אֶל־(אילו) אֵילָיו וּמַעֲלוֹת שְׁמוֹנָה (מעלו) מַעֲלוֹ: לָב וַיְבִיאֵנִי אֶל־הַחֶצֶר הַפְּנִימִי הַרְדָּה הַקְּדִים וַיְמַד אֶת־הַשֹּׁעַר בְּמַדּוֹת הָאֵלֶּה: אָג (ותאו) וְתֵאָיו (ואלו) וְאֵלָיו (ואלמו) וְאֶלְמֹו בְּמַדּוֹת הָאֵלֶּה וְחַלּוֹנוֹת לוֹ (ולאלמו) וְאֶלְמֹו סָבִיב | סָבִיב אַרְבַּע חֲמִשִּׁים אַמָּה וְרֹחַב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה: לָד (ואלמו) וְאֶלְמֹו לְחֶצֶר הַחֲצוֹנָה וְתַמְרִים אֶל־(אלו) אֵלָיו מִפּוֹ וּמִפּוֹ וְשְׁמוֹנָה מַעֲלוֹת (מעלו) מַעֲלוֹ: לָה וַיְבִיאֵנִי אֶל־שַׁעַר הַצָּפוֹן וּמַדְד בְּמַדּוֹת הָאֵלֶּה: לוֹ (תאו) תֵּאָיו (אלו) אֵלָיו (ואלמו) וְאֶלְמֹו וְחַלּוֹנוֹת לוֹ סָבִיב | סָבִיב אַרְבַּע חֲמִשִּׁים אַמָּה וְרֹחַב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה: לוֹ (ואילו) וְאֵלָיו לְחֶצֶר הַחֲצוֹנָה וְתַמְרִים אֶל־ (אילו) אֵלָיו מִפּוֹ וּמִפּוֹ וְשְׁמוֹנָה מַעֲלוֹת (מעלו) מַעֲלוֹ: לָה וְלִשְׂכָּה וּפְתָחָהּ בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים שֵׁם יְדִיחוּ אֶת־הָעוֹלָה: לט וּבְאֵלֶם הַשֹּׁעַר שְׁנַיִם שְׁלַחְנוֹת מִפּוֹ וְשְׁנַיִם שְׁלַחְנוֹת מִפָּה לְשָׁחוֹט אֲלֵיהֶם הָעוֹלָה וְהַחֲטָאֵת וְהָאֲשָׁם: מ וְאֶל־הַפְּתָף מַחוּצָה לְעוֹלָה לְפֶתַח הַשֹּׁעַר הַצָּפוֹנָה שְׁנַיִם שְׁלַחְנוֹת וְאֶל־הַפְּתָף הָאֲחֵרֵת אֲשֶׁר לְאֵלֶם הַשֹּׁעַר שְׁנַיִם שְׁלַחְנוֹת:

רש"י

העולה. ירחצו את הקרביים: (לט) ובאולם השער. הצפוני: שנים שולחנות. במזרחו ושתיים במערבו ואע"פ שהן היו משוכין אל תוך החצר החיצונה קדושתן כלפנים: (מ) ואל הכתף מחוצה. ואל עבר פתח האולם מחוצה לחלל האולם לתוך חללו של פתח של (סא"א של צד) עזרת ישראל: לעולה לפתח השער הצפונה. כשנכנס לתוך השער ועולה במעלות פתח העזרה: שנים. שולחנות. לכתף הפתח למזרח (וכן) למערב: ואל הכתף האחרת. אשר לפתח האולם שנים שולחנות:

(לא) ואילמיו אל חצר החיצונה. אולמו של שער הפנימי לא היה לצד פנים כמו שהיו אולמות של שער החיצונה אלא מבחוץ היה בולט: (לו) אורך חמשים אמה. גבהו חמשים אמה: (לז) ואיליו לחצר החיצונה. אישפיאר"קאש בלע"ז ואולם השער קרוי אילים כאן: (לח) ולשכה. היתה אצל שער הצפוני בעזרת ישראל: ופתחה. של לשכה אל אילי השער לצד השער: באילים השערים. יש בפרשה פסוקים קורין לכתפו' השער אילי' מיינשלי"ש בלע"ז: שם ידיחו את העולה. העולה הנשחטת בצפון: ידיחו את

מצודת ציון

(לח) ידיחו. ענין רחיצה ושטיפה במים: (לט) אליהם. אצלם בסמוך להם:

מצודת דוד

(לא) ואילמיו. כותלי אולם השער ההוא היו נמשכין כלפי החוץ וכדרך אולם והיה א"כ בולט מול אולם שער ע"נ והוא דבר נוי (ואולמי שערי עא"נ היו בנויות להלן מתאי השער וכמ"ש בקונ' בנין

הבית): אל איליו. בהמזוונות ממעל היו כותרות בצורות אילן תמר: ומעלות שמונה מעליו. בשמונה מעלות עלו מע"נ אל השער ההוא: (לב) דרך הקדים. ברוח מזרחי: כמדות האלה. כמדות השערים הנזכרים: (לג) לו. לכ"א מתאי השער: ולאילמיו. לכותלי האולם מסביב: (לד) מפו ומפו. בהעבר מזה ובהעבר מזה: (לה) אל שער הצפון. של החצר הפנימי: (לו) תאיו וגו'. מוסב אל המקרא שלפניו לומר כמדות האלה הנזכרים מדד את תאיו וכו' של השער ההוא: (לז) ואיליו. מזוונות האולם פנוי לאויר חצר החיצונה ואל המקום שיפנו המזוונות יפנו כתלי האולם וזכר המזוונות ולא האולם והיא היא: (לח) ולשכה. ר"ל בחלל עא"נ מול שער הצפוני עמדה לשכה אחת ופתחה היה מול מזוונות השערים ולפי שהיו שני שערים אחד פנימי ואחד חיצוני וכמ"ש למעלה בע"נ לכן אמר השערים: שם. בהלשכה ההיא היו מדיחים קרבי העולה הנשחטות בצפון והיא היתה בית המטבחים: (לט) ובאולם השער. בחלל האולם הנמשך מהשער ההוא עמדו שנים שולחנות בהעבר מזה ושנים מהעבר מזה ר"ל שנים במזרחו ושנים במערבו: לשחוט אליהם. לשחוט אצלם בסמוך להם העולה וכו' שהם ק"ק הטעונון שחיטה בצפון (ועם כי היה משוך לחלל ע"נ מ"מ קדושתו כלפנים כי יהיה מקורש בקדושת העזרה): (מ) ואל הכתף. בהעבר האחת מהאולם חוצה לו כשעולין במעלות לפתח שער הצפוני ר"ל שער הפנימי שהיה רוחב עשר אמות והמעלות ההם היו בין התאים ושם עמדו שנים שולחנות: ואל הכתף וגו'. וכן בהעבר האחרת של אולם השער, עמדו שנים שולחנות:

כתובים

דברי הימים ב פרקג ד

ד והאולם אשר על־פני הארץ על־פני רחב־הבית אמות עשרים והגובה מאה ועשרים ויצפהו מפנימה
 זהב טהור: ה ואת | תבית הגדול חפה עץ פרושים ויחפהו זהב טוב ויעל עליו תמרים ושרשרות:
 ו ויצף את־הבית אבן יקרה לתפארת והזהב זהב פרום:

רש"י

בחזק שהיה מחזק לזהב במסמרים בציורי העץ שהיה
 מצייר ציורין בעץ תמורים הם אילנות כמין תמרים
 וכרובים ובמלכים (שם) כתיב וקלע עליהם מקלעות
 כרובים ותמורות ופטורי ציצים כמו (מדבר י"ח) ויצף
 ציץ. ופטורי כמו פוטר אדם אשתו אנטווארפין בל"א,
 (מפי רבינו אלעזר ב"ר משולם ז"ל): (ה) ויחפהו זהב.
 כלומר כשצייר כל הציורים ציפה הקורות זהב אחר
 הציורין ומחזקן במסמרות בכותל העץ כדי שלא ימוט
 מה שלא היה יכול לעשות בכותל האבן ומשום זה
 הטעם היה מחפה כל הבית מתחילה בעצי ברושים:
 ושרשרות. פתרונו צייר ציורין הרבה מלא כל וכשראה
 שהיה כולם חלק בין ציור לציור היה מצייר ציור כעין
 שרשרת שמדביקין בו כל דבר, כמו כן היה עושה כאן
 בין ציור לציור כדי שלא יהיה חלק בנתיים, ענין אחר
 ממש שרשרות של זהב עשה ודבק הצורות בהן יחד:
 (ו) ויצף את הבית אבן יקרה. שקע ורביץ אבנים יקרות
 בזהב בקירות הבית לתפארת ולנוי: והזהב. שאומר
 ויחפהו זהב טהור מזהב פרום הי' פרום שם מקום,
 ורבותינו פירשו שדומה לדם פרום מרוב שבחו
 ואדמימותו:

(ד) והאולם אשר על פני הארץ. אורך של אולם שעל
 פני רוחב הבית כ' שהרי אורך האולם בכל רוחב הבית
 כ' אמה מצפון לדרום וכל מדה יתירה קרויה אורך
 והפחותה קרויה רוחב ולפי שבהיכל מדתו ממזרח
 למערב יתירה קרויה אורך ומן הצפון לדרום פחותה
 קרויה רוחב ובאולם שמדתו מן הצפון לדרום יתירה
 קרויה אורך ומדתו מן המזרח למערב שהיא פחותה
 קרויה רוחב ורחב האולם עשר כמפורש (במלכים א'
 ז') עשר באמה רחבה על פני הבית: והגובה מאה
 ועשרים. ובמלכים (שם) כתיב ושלשים אמה קומתו הא
 כיצד גובה הקומה מקרקעית הבית עד קרוי עלייה
 ראשונה שלשים אמות ומעלייה לעלייה עד גג העליון
 תשעים אמות כדכתיב (ד"ה א' כ"ח) ויתן דוד לשלמה
 בנו את תבנית האולם ואת בתיו וגנזכיו ועליותיו מכלל
 שהיו שם עליות: ויצפהו מפנימה זהב. בפנים ההיכל
 שהוא הבית הגדול חפה זהב ולא האולם וזהו שמפרש
 והולך היאך עשה ואת הבית הגדול חפה מבפנים כל
 הבית זהב טהור חפה עץ ברושים שכל הבית הדביר
 וההיכל צפה מתחילה עצי ברושים ואחר כך ויחפהו
 זהב טוב על קירות הברושים ומשום צפוי זהב שרצה
 לצפות הבית חפהו מתחילה בעצים כדי שיתקיים הזהב

מצודת ציון

(ה) חפה. ענין ציפוי וכיסוי: ושרשרות. שלשלאות:
 (ו) פרום. שם מקום ורו"ל אמרו שדומה לדם הפרים (יומא
 :מה):

מצודת דוד

(ד) אשר על פני האורך וכו'. ר"ל אשר האורך עמד לרוחב
 ההיכל הוא היה במדת אמות עשרים כי המדה המועטת תקרא
 רוחב וההיכל היתה ארבעים על עשרים והאולם היתה רחבה
 עשרה כמו שנאמר במ"א וארכה עשרים, אם־כן עמד אורך
 האולם ע"פ רוחב ההיכל: והגובה מאה ועשרים. ובמ"א נאמר שלשים ויתכן לומר כי שם נאמר על הבית וכאן על האולם,
 או נאמר כי תשעים אמות היו העליות זו על זו כמ"ש תבנית האולם וכו' ועליותיו (ד"ה א' כ"ח): מפנימה. בעבור הכתלים
 שבפנים בחללו ועל הבית יאמר לא על האולם: (ה) הבית הגדול. זה ההיכל שהיתה גדולה מכולם מ' על כ': חפה. את קרקע
 הבית חפה בעצי ברושים וכן נאמר במ"א: ויחפהו. על העצים חפה הזהב: ויעל עליו. העלה על החיפוי ציורי אילני חמר
 ושרשרות: (ו) ויצף וכו'. בקירות הבית שקע אבנים יקרות במשבצות הזהב להיות לנוי ולפאר:

פ ר ק ש ל י ש י

א ואלו מגלחין במועד: הבא ממדינת הים, ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין, והמגדה שהתירו לו חכמים; וכן מי שגשאל לחכם והתר, והניזר, והמצרע העולה מממאנתו לטהרתו.

ב ואלו מכבסין במועד: הבא ממדינת הים, ומבית השביה, והיוצא מבית האסורים, והמגדה שהתירו לו חכמים; וכן מי שגשאל לחכם והתר, ומפחות הידים ומפחות הספרים ומפחות הספג; הזבין והזבות והנדות והילודות, וכל העולין מממאנה לטהרה – הרי אלו מתרין; ושאר כל אדם אסורין.

פירוש ברטנורא

א ואלו מגלחין. הבא ממדינת הים. במועד. שלא היה לו פנאי לגלח קודם המועד. והוא שפירש לסחורה או לדבר הצריך, אבל אם לא פירש אלא לטיול בעלמא אסור: והיוצא מבית האסורין. ואפילו חבשו ביד ישראל שהיה מניחו לגלח, לפי שהיה בעצרו: ומנודה. שהתירו לו נדויו במועד. וקודם המועד לא היה יכול לגלח, דמנודה אסור בתספורת: ומי שנדר. שלא לגלח, ולא מצא חכם שיתיר לו נדרו קודם המועד. אי נמו לא מצא פתח לחרטה אלא במועד: והניזר. שהשלים נזירותו במועד: ח"ג והמצרע העולה מממאנתו לטהרתו. אם חל שבועי שלו במועד מותר בתספורת, דכתיב (ויקרא יד) ביום השביעי יגלח את כל שערו. וגלוח דנתק לא חשיב, שאינו אלא דבר מועט שגולח סביב הנתק. ומעמא דאסור לכל אדם לגלח במועד חוץ מאלו השנויים במשנה, כדי שלא יכונו לגלח בתוך המועד שהם במלים בו ממלאכה ויבאו י"ט ראשון של רגל כשהם מנוולים. והיינו מעמא נמי דאסור הכבוס במועד:

ב ומי שגשאל לחכם. שנדר שלא לכבס בגדיו, ושאל לחכם במועד והתירו לו נדרו: ומטפחות ידים. שמנכים בהם ידים בשעת אכילה: ומטפחות ספרים. כסות שנותנים הספרים למסתפר בין כתפיו מפני השער. וכשבא לגלח לאלו השנויים במשנה שהן מותרין לגלח במועד צריך לכבסה תמיד: מטפחות הספגין. שמנכים בהן כשיוצאין מן המרחץ: וכל העולים מממאנה לטהרה. במועד, מותרים לכבס בגדיהם. וכלי פשתן אפילו של כל אדם מותר לכבסן במועד, מפני שהן צריכין כבוס תדיר, ואפילו המכובסים ערב הרגל מיטפני מיד וצריכים כבוס בתוך הרגל, הלכך לא גזרו בהו. ומי שאין לו אלא חלק

משניות מבוארות – קהתי

אמרו שיגלחו במועד, שמוטב לקרב זמן הקרבת הקרבנות ולא לאחר – (רש"י). וכן פוסק הרמב"ם (הל' יום טוב ז, יט).

באור משנה ב

כשם שאסרו חכמים לגלח בחול המועד, כך אסרו לכבס את הבגדים אפילו לצורך חול המועד, גזירה שמא ישנה אדם בכוננה את כיבוס בגדיו עד חול המועד ויכנס לרגל כשהוא מנוול. משנתנו דנה במי שאי אפשר היה לו לכבס בגדיו לפני החג. ואלו מכבסין – בגדיהם, במועד – בחול המועד: הבא ממדינת הים – בחול המועד או בערב יום טוב סמוך לחשיכה, ומבית השביה – ששוחר מן השבי בחול המועד או סמוך לרגל; והיוצא מבית האסורין – כמו שבארנו במשנה הקודמת, והמגדה שהתירו לו חכמים – נדויו בחול המועד; וקודם לכן אסור היה בכיבוס בגדיו, כמו שהזכרנו כבר במשנה הקודמת; וכן מי שגשאל לחכם – על נדרו שנדר שלא לכבס, והתר – נדרו בחול המועד; ומטפחות הידים – היינו מגבות, שהואיל ושימושן תדיר, מותר לכבסן בחול המועד, אפילו נתכבסו לפני החג, ומטפחות הספרים – מטפחות שנותנים הספרים על המסתפר, כדי לקבל את השערות הנשורות, שהואיל והוא צריך להן בשביל האנשים המותרים לגלח בחול המועד, מותר לכבסן בחול המועד; יש גורסים (כפי שמובא במאירי) ומטפחות 1919, ומפרשים, שהיו הסופרים (מלמדי התינוקות) פורסים סדינים של צמר על הספלים, במקום שהתלמידים מניחים את קונטרסיהם, כדי שלא יימחק מהם הכתב. והמטפחות מתלכלכות על ידי השמן והחלב שלומדים לאורם בלילה. ויש קוראים: ומטפחות הספרים (הסמ"ך בשווא והפ"א רפויה וקמוצה) – היינו המטפחות שגוללים בהם את הספרים, ומותר לכבסן במועד מפני שמשמשים בהן כל שעה (רש"י שו"ת; ריב"ב; ינומוי יוסף). ומטפחות הספג – אלונטיות שמסתפגים בהן כשיוצאים מן המרחץ, שאף על פי שנתכבסו מערב יום טוב, יש צורך לכבסן שוב בחול המועד, והואיל ומתלכלכות מהר; הזבין והזבות והנדות והילודות – שבגדיהם מתלכלכים תמיד, או בזמן שהם מתחילים לספור ימי טהרה וצריכים להחליף את בגדיהם, וכל העולין מממאנה לטהרה – בחול המועד, כגון מצורע וטמא מת, וצריכים לכבס את בגדיהם הטמאים, הרי אלו מתרין – לכבס בגדיהם בחול המועד. ושאר כל אדם אסורין –

~ יום ראשון ~

באור משנה א

אסרו חכמים לגלח בחול המועד, כדי שלא ישנה בני אדם את גילוחם עד חול המועד, כשהם בטלים ממלאכתם, ויכנסו לרגל כשהם מנוולים (גמרא). משנתנו באה ללמד במי שאי אפשר היה לו לגלח בערב יום טוב, שמותר לגלח בחול המועד.

ואלו – המנויים לקמן, מגלחין במועד – מותרים לגלח את שערם בחול המועד: הבא ממדינת הים – בחול המועד, או בערב יום טוב סמוך לחשיכה, ולא היה יכול לגלח שערו לפני הרגל; ודווקא בכגון שיצא לשם בענייני מסחר וכדומה, אבל לא לשם טיול (גמרא); ומבית השביה – כגון שהיה שבו בידי הגויים, ושוחר מידם בחול המועד או בערב החג סמוך לחשיכה, והיוצא מבית האסורין – אפילו של ישראל, שאמנם יכול היה לגלח שם, אבל הואיל והיה שרוי בצער לא גילה, והמגדה – שנידוהו חכמים, ואסור היה בגילוח ובכיבוס בגדיו, שהתירו לו חכמים – נדויו בחול המועד, וכן מי שגשאל לחכם והתר – שנדר שלא לגלח, ולא שאל מחכם להתיר נדרו אלא בחול המועד, וכגון שלא מצא חכם שיתירו, או שלא מצא פתח לחרטה על נדרו עד חול המועד, והניזר – שאסור לו לגלח בימי נזירותו (במדבר ו, ה). וכלתה נזירותו בחול המועד, והרי חייב הוא בגילוח שערו, כמו שכתוב (שם שם, יח): "וגלח הניזר פתח אוהל מועד את ראש נזרו ולקה את שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים", והמצרע העולה מממאנתו לטהרתו – ששבעת ימי טהרתו כלו בחול המועד, והרי כתוב בו (ויקרא יד, ט): "והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו". יש גורסים: והעולה ממומאנתו לטהרתו – כלומר שאין פסיקה זו מוסבה על המצורע, אלא ענין בפני עצמו הוא, מי שהיה טמא והשלים ימי טהרתו במועד, כגון טמא מת (דמב"ט). כבריתא בגמרא שנו (מועד קטן יז, ב): "כל אלו שאמרו ומותרין לגלח במועד. בשלא היה להם פנאי (לגלח קודם הרגל). אבל היה להם פנאי, אסורים. ניזר ומצורע אף על פי שהיה להם פנאי, מותרים (לגלח במועד). שלא ישנה קרבנותיהם (שנזיר ומצורע אינם מביאים קרבנותיהם עד לאחר הגילוח, ואם לא יגלחו בחול המועד נמצאו משהים קרבנותיהם, ואינם קרבים ביום השמיני בזמנם. לפיכך

ג ואלו פותבין במועד: קדושי נשים, גמין ושוכרין, דיתיקי, מתנה ופרוזבולין, אגרות שום ואגרות מזון, שטרין חליצה ומאונים ושטרין ברורין, וגזרות בית דין ואגרות של רשות.
ד אין פותבין שטרין חוב במועד, ואם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל – הרי זה יכתב. אין פותבין ספרים, תפלין ומזוזות במועד, ואין מגיהין אות אחת, אפילו בספר העזרה. רבי יהודה אומר: פותבין אדם תפלין ומזוזות

פירוש ברטנורא

אחד, אפילו שאינו של פשתן מותר לכבס במועד, והוא שעומד ערום בשעת כביסתו עם אזור במתנו בלבד לכסות בשר ערוה שזה מוכיח שאין לו אלא החלוק הזה שהוא מכבס בלבד:

ג קדושי אשה. כותב על הגיר או על החרם הרי את מקדשת לי, ומקדש בו האשה אע"פ שאין בו שוה פרוטה. ולפיכך מותר לכתוב במועד שמתורא שמא יקדמו אחר והיה ליה דבר האבד: גיטין. שרועה לצאת בשיירא, ואם אינו כותב עכשיו תשאר זאת ענונה: ושיבירם. שאם יאמר הלוח לא אפרע חובך אם אין לי שובר ממך, שומעין לו, ויך לדרכו, ונמצא זה מפסיד את מעותיו: דייטקין. מתנת שכיב מרע. ופירוש דייטקין, דא תהא למוקם ולהיות, שדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו. מתנה. מתנת בריא. ואי לא כתיב להו מפסיד המקבל, דשמא יחזור בו הנותן: ופרוזבולין. שלא תשמע שבעית ויפסיד את מעותיו. פרוזבול, פרוז בולי. ופרוז בוטי, כלומר תקנה לעשירים שלא יעברו על מה שכתוב בתורה (דברים מ"ו) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל. ותקנה לעניים שימצאו ללוות. בולי עשירים. בוטי עניים. והלל תקן פרוזבול, שטר שכותבין בו מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינין שכל שטר שיש לי על פלוני אנבנו כל זמן שארצה. ושוב אין שבעית משממת הלוואה, דהוי כאילו גבו ב"ד את חובך, ושוב לא קרינן ביה לא יגוש את רעהו: אגרות שום. ששמו ב"ד נכסי לוח ונתנו למלוה: אגרות מזון. שמכרו ב"ד את הקרקע למזון האשה והבנות, וכותבין מעשה ב"ד על זה. א"נ מי שקיבל עליו לזון את בת אשתו: מאיננים. קטנה שהשיאוה אמה ואחיה, יכולה למאן בבעלה ולומר אי אפשי בפלוני בעלי, ויוצאה בלא גמ. ושטר שכותבין לעדות דבר זה, נקרא שטר מאיננים: שטרין ברורין, שבררו להם דיינין, זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד, וכותבין שטר שלא יחזרו בהן הבעלי דינים: וגזירות כ"ד. פסק דין שפסקו הדיינים: אגרות של רשות. צווי השלטון. כמו ואל תתודע לרשות, הוה והירים ברשות. ויש מפרשין אגרות של שאלת שלום שכותבים בין אדם לחברו:

ד אין פותבין שטרין חוב במועד. הואיל ויכול לכתבו לאחר המועד: ואם אינו מאמינו. ואינו רוצה להלוותו בלא שטר, ולוח צריך למעות, כותבין: או שאין לו. לסופר מה יאכל, הרי זה יכתוב ויטול שכרו, דשכר פעולה למו שאין לו מה יאכל שרי: ואפילו בספר העזרה. ס"ת שכהן גדול קורא בו ביום

משניות מבארות – קהתי

כמו שבארנו הטעם לעיל (בהקדמה למשנתנו), חרץ משלשה מיני מטפחות שנימינו במשנתנו ("מטפחות הדיים ומטפחות הספרים ומטפחות ה"תורה") שהכל מותרים לכבס בחול המועד.

~ יום שני ~

ב א ו ר מ ש נ ה ג

אָלוֹ – הדברים שנימינו לקמן, **פּוֹתְבִין בְּמוֹעֵד** – מותר לכתוב אותם בחול המועד, משום "דבר האבד"; **קְדוּשֵׁי נָשִׁים** – שטר קידושין, כשמקדשים את האשה בשטר, ובכלל זה שטרי השדוכים והתנאים; ומותר לכתוב את אלה בחול המועד מחשש "שמא יקדמו אחר", והרי זה דבר האבד. **גָּטִין** – כגון שיוצא לדרך רחוקה, ואם לא יכתוב את הגט תישאר ענונה; **וְשׁוֹכְרִין** – כגון שהלווה אינו רוצה לשלם את חובו אם לא יקבל שובר ("קבלה") מהמלוה; לפיכך מותר לכתוב את השובר, שמא לאחר הרגל לא יהיה ללווה לפרוע. **דְּיַתְיָקִי** – מלה יוונית, ופירושה: צוואת שכיב מרע. ובגמרא פירשו על פי נוטריקון: דייטקין – דא תהא למיקם (זה יהא קיים), שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים הם; **מִתְנָה** – שטר מתנה של אדם בריא, שאם לא יכתבו אותו, יכול הנותן לחזור בו; **וּפְרוּזְבוּלִין** – שטר שהמלווה כותב לבית דין, ובו הוא מוסר להם את חובותיו, כדי שלא תשמט אותם שנת השמיטה (עיין שביעית ג, ג-ד); והטעם שמוותר לכתוב אותו, שמא לא ימצא אחר החג בית דין ראוי לכך, ותהא שביעית משממת חובותיו (המאירי; ריב"ם); ויש מבארים כגון שהוא רוצה לילך (?צאת לדרך). ואם לא יכתבו עכשיו יעבור שביעית ויפסיד חובו (נימוקי יוסף); **אָגְרוֹת שׁוּם** – שטרות שבית דין כותבים על מכירת נכסים למלוה, ששמו את הנכסים של הלווה בכך וכך, ונתנו אותם למלוה בחובו; **אָגְרוֹת מְזוֹן** – שטרות שבית דין כותבים על מכירת נכסים למזונות האשה והבנות; פירוש אחר: מי שקיבל עליו לזון את בת אשתו שמבעלה הראשון, כותבים לה שטר לראייה. אגרות אלו (אגרות שום ואגרות מזון) מותר לכתבן, לפי שהם צורך המועד, או שמא לא ימצא אחר כך מזומנים, או שמא ישתדפו הנכסים (המאירי); **שְׁטָרֵי**

בארנו הטעם בכל הדברים השנויים במשנתנו, משום "דבר האבד", וכן מבארים רוב מפרשי המשנה. אבל הרמב"ם מבאר הטעם בכל אלו, משום שצרכי רבים הם, ושנינו (לעיל א, ב), שעושין כל צרכי הרבים בחול המועד.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנתנו באה ללמד בדברים שאסור לכתבם בחול המועד.

אֵין פּוֹתְבִין שְׁטָרֵי חוּב בְּמוֹעֵד – הואיל ויכול לכתבם לאחר המועד. **וְאִם אֵינוּ מְאָמִינוּ** – אם המלוה אינו מאמין ללווה בלא שטר, והלווה צריך למעות, או **שְׁאֵין לוֹ** – לסופר הכותב את השטרות (גמרא). **מָה יֵאָכֵל** – שזקוק הוא לשכר סופר לצורך המועד, **הָרִי זֶה יִכְתֹּב** – את השטרות בחול המועד. **אֵין פּוֹתְבִין סְפָרִים, תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת בְּמוֹעֵד** – אפילו ספרי תורה, תפלין ומזוזות אסור לכתוב בחול המועד; **וְאֵין מְגִיְהִין אוֹת אַחַת, אֶפְלוּ בְּסֵפֶר**

לעצמו, ומוזה על ירכו תכלת לציציתו.

ה הקובר את מתו שלשה ימים קדם לרגל – בטלה הימנו גזרת שבעה; שמונה – בטלה הימנו גזרת שלשים; מפני שאמרו: שבת עולה ואינה מפסקת; רגלים מפסיקין ואינן עולין.

ו רבי אליעזר אומר: משחרב בית המקדש – עצרת בשבת. רבן גמליאל אומר: ראש השנה ויום הכפורים

פירוש ברטנורא

הכפורים, ואע"ג דצריך לרבים: לעצמו. לקיים המצוה. אבל לא למכור או להשכיר: וטוה על ירכו תכלת. שנותן החוט על ירכו ומשפשף בידו והוא נטוה מאליו. אבל לא בידו בין אנבעותיו, ולא בפלך כדרך שהוא עושה בחול. והלכה, טוהה אדם תכלת לבגדו בין בפלך בין באבן:

ה הקובר את מתו. שמת לו מת קודם הרגל, ונהג אבילות קודם הרגל שלשה ימים: בטלה ממנו גזרת שבעה. אבל לא בטלה הימנו גזרת שלשים דהיינו איסור תספורת, ומונה אחר הרגל שלשים יום עם הג' שעברו כבר מן השלשים. ופסק הלכה שהקובר את מתו אפילו שעה אחת קודם הרגל בטלה ממנו גזרת שבעה: שמונה. ימים קודם הרגל, הואיל ונכנס אחד מימי הגלוח קודם לרגל, אתי רגל ומבטל את השאר לגמרי: שבת עולה. שבת שבימי אבלו עולה למנין ז': ואינה מפסקת. שאינה מבטלת את השאר, אלא יושב ומתאבל אחר שבת: הרגלים מפסיקין ואינן עולין. אם נהג אבילות קודם הרגל, הרגל מפסיק ומבטל גזרת ל'. ואם לא נהג אבילות קודם הרגל לא התחיל אבילותו ברגל, אין ימי הרגל עולים למנין ז', אבל עולין למנין ל'. וטעמא דשבת עולה להשבין שבעת ימי אבילות, משום דכברים שבצנעה נהג בה, כגון תשיש המטה ופריעת הראש שאסור בגלוי הראש, ורחיצה בחמיץ, שהאבל אסור בהן בשבת. אבל הרגל אין שום דין מדיני אבילות נהג בו, לפיכך מפסיק לגמרי. ואם לא חל אבילות כלל קודם הרגל, כגון שקבר המת בתוך הרגל אינו עולה למנין שבעה, ומתחיל למנות שבעה אחר הרגל:

ו משחרב בית המקדש. דאין לעצרת תשלומין כל שבעה לקרבן, בטלה ליה תורת הרגל, והוי כשבת שאינה מפסקת. אבל בזמן המקדש שמו שלא חג כיום ראשון של עצרת היה חוגג והולך כל שבעה, כגון המצות, היה עצרת כגון המצות אף לענין אבילות. ומסקנא דמלתא לענין פסק ההלכה, דעצרת

משניות מבוארות – קהתי

שלושים, ואינה מפסקת – ואינה מבטלת את האבילות, שחייבים להמשיך לאחר השבת באבילות של שבעה ושל שלושים. יש מבארים הטעם, לפי שבשבת נאמר "עונג" ולא "שמחה" (נימוקי יוסף). ויש מבארים, לפי שאי אפשר לשבעת הימים בלא שבת ואילו היתה השבת מפסיקה לא היו לעולם שבעת ימים (סוד יודה דעה טימן ת; הרמב"ם): רגלים מפסיקין – מבטלים את האבילות, אם כבר התחיל לנהוג בה קודם הרגל, ואינן עולין – למניין שבעה, כגון אם לא נהג אבילות קודם הרגל אלא שני ימים, צריך להשלים חמישה ימי אבילות לאחר הרגל. ברם, ההלכה היא (לפי מוסקנת הגמרא). שהקובר את מתו אפילו שעה אחת קודם לרגל, בטלה ממנו גזרת שבעה; ואם לא נהג אבילות קודם הרגל, כגון שקבר את מתו בתוך הרגל, אין ימי הרגל עולים למנין שבעה, ומתחיל למנות שבעה אחר הרגל. ומכל מקום עולים ימי הרגל למנין שלושים (רמב"ם הל' אבל י, ח).

העצרה – בספר תורה שהיה בעזרה במקדש, ואף על פי שהוא צורך הרבים, שהכהן הגדול קורא בו ביום הכיפורים, מכל מקום אין מגיחים אותו בחול המועד, לפי שאינו לצורך המועד. ויש גורסים: בספר ויורא – היינו ספר תורה מזמנו של עזרא, שהיו מגיחים על פיו כל ספרי תורה אחרים. רבי יהודה אומר: פותב אדם תפלין ומזוזות לעצמו – לצורך עצמו, אבל לא למכרם ולהשכירם, וטוה על ירכו תכלת לציציתו – שבכנף בגדו, כלומר על ידי שניו, שנותן את החוט על ירכו ומשפשף עליו בידו והוא נטוה מאליו, אבל לא יטוה בידו בין אנבעותיו, ולא בפלך, כדרך שהוא טוהה בחול (דמ"ז). והלכה שטוהה אדם תכלת לבגדו אפילו כדרך שטוהים בחול.

~ יום שלישי ~

באור משנה ה

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בדיני אבילות מועד, וכהקדמה לכך באה משנתנו ללמד, שרגל הפוגע באבילות של שבעה או של שלושים, מבטל את האבילות. – ולהבנת המשנה יש להקדים, שאכל כל שבעת הימים הראשונים אסור ברחיצת הגוף ובכביסו בגדיו ובנעילת הסנדל ובעשיית מלאכה ובשאלת שלום, וחייב בעטיפת הראש ובכפיית המטה, ואסור לקרוא בתורה, ועוד (עין רמב"ם הל' אבל פרק ה; פירוש הרמב"ם והברטנורא על המשנה הבאה). איסורים אלו נקראים במשנתנו "גזרות שבעה". משבעה ועד תשלום שלושים יום נהג האבל בקצת דברי אבילות, והיינו שאסור ללבש בגד חדש או בגד לבן מגוהץ, ואסור בחספורה, ובסעודת הרשות, וללכת בסחורה (עין רמב"ם הל' אבל פרק ה; פירוש הרמב"ם והברטנורא על המשנה הבאה). איסורים אלו נקראים במשנתנו "גזרות שלשים". בגמרא אמרו, ששלשה שלשים הם באבילות: "שלשה ימים לבכי, ושבעה להספד, ושלושים לגיהוך ולתספורת" (כלומר שאסור בהם בגיהוך ובתספורת). מכאן שלשה ימים הראשונים הם עיקר אבילות.

באור משנה ו

רבי אליעזר אומר: משחרב בית המקדש, עצרת בשבת – חג השבועות, שאינו אלא יום אחד, דינו כשבת, שעולה למניין שבעה ואינו מפסיק. אבל בזמן המקדש, שמי שלא הביא קרבנות ראייה וחגיגה בחג השבועות, יכול היה להביאם כל ששת הימים לאחר החג, שיש לעצרת תשלומים כל שבעה כמו לכל רגל, היה דין העצרת לענין אבילות כדין שאר הרגלים, שמפסיקים את האבילות ואינם עולים למניין שבעה. רבן גמליאל אומר: ראש השנה ויום הכפורים כרגלים – שמפסיקים ואינם עולים. וחקמים אומרים: לא פדכרי זה ולא פדכרי זה – לא כדברי רבי אליעזר ולא כדברי רבן גמליאל, אלא עצרת כרגלים – אף בזמן הזה, שמפסיקה ואינה עולה, ראש השנה ויום הכפורים פשפת – לפי שאינם בכלל שלשת הרגלים. ברם הלכה היא. שגם עצרת בזמן הזה וגם ראש השנה ויום הכיפורים דינם כרגלים, שמפסיקים את האבילות ואינם עולים למניין שבעה. ומי שנהג אבילות אפילו שעה אחת קודם לאחד מימים טובים אלו, בטלה ממנו גזרת שבעה. ואם קבר את מתו שבעה ימים קודם לאחד מהם, בטלה ממנו גזרת שלשים, שיום השביעי עולה לסוף שבעה ולתחילת שלשים.

כבר הזכרנו במשנה הקודמת, שהמועדים והרגלים עולים מכל מקום למניין שלשים, ומכאן מי שקבר את מתו בערב חג הסוכות ונהג אבילות לכל הפחות

כַּרְגָלִים. וְחֻמְמִים אֹמְרִים: לֹא כַדְבְּרִי זֶה וְלֹא כַדְבְּרִי זֶה, אֲלֵא עֲצַרְתָּ כַּרְגָלִים, רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּשֶׁבֶת. ז' אֵין קוֹרְעִין, וְלֹא חוֹלְצִין, וְאֵין מְבַרְּיָן, אֲלֵא קְרוֹבֵינוּ שֶׁל מֵת; וְאֵין מְבַרְּיָן אֲלֵא עַל מִטָּה זְקוּפָה. אֵין מוֹלִיכִין לְבֵית הָאָבֶל, לֹא בַטְּבֵלָא וְלֹא בַאֲסְקוּטְלָא וְלֹא בַקְּנֹז, אֲלֵא בַפְּסָלִים. וְאֵין אֹמְרִים בְּרַפְתָּ אֲבָלִים בַּמוֹעֵד, אֲבָל עוֹמְדִין בַּשּׁוּרָה וּמְנַחְמִין וּפוֹטְרִין אֶת הַרְּפִים.

ח אֵין מְנִיחִין אֶת הַמִּטָּה בְּרָחוּב, שְׁלֵא לְהַרְגִיל אֶת הַהֶסְפֵּד; וְלֹא שֶׁל נְשִׁים לְעוֹלָם, מִפְּנֵי הַכְּבוֹד. נְשִׁים בַּמוֹעֵד מְעַנּוֹת, אֲבָל לֹא מְטַפְּחוֹת. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אֹמֵר: הַסְּמוּכוֹת לְמִטָּה מְטַפְּחוֹת.

פירוש ברטנורא

בומן הוה כרגלים, וראש השנה ויום הכיפורים כרגלים. ומי שמת לו מת קודם אחד מאלו אפילו שעה אחת, בטלה ממנו גזירת שבעה. ואם מת שבעה ימים קודם אחד מימים טובים אלו, בטלה ממנו גזירת ל'. ומי שמת לו מת שעה אחת קודם חג הסוכות בטלה ממנו גזירת ז' כדאמרן, וז' ימי הרגל עולין למנון ל'. ואע"ג דתנן רגלים מפסיקין ואינן עולין, אין עולין למנון ז' אבל עולין למנון ל', הרי י"ד יום, ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו, ונחשב כאילו הוא ז' ימים, הרי כ"א יום, מונח עוד מ' ימים עד ל' ודיו. וגזירת שבעה דאמרן הוא שאכל כל שבעת הימים אסור ברחיצה בחמין אפילו מקצת גופו, ובצונן כל גופו, ואסור בכבוס בגדיו, ובסיכה, ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה, ובעשיית מלאכה, ובשאלת שלום. והייב בעטיפת הראש, ובכפית המטה שתהינה כל המטות שבביתו כפויים ע"ג קרקע וישין בהם ולא על מטה זקופה, ואסור ליטול צפרניו בכלי, ולא שער שפמו ואפילו מעכב עליו את האכילה, ואסור לקרות בתורה בין בתורה שבכתב בין בתורה שבעל פה, ולא ישלול הקרע שעליו. וגזירת שלשים היא שמשבעה ועד תשלום ל' אסור ללבוש בגד חרש, או בגד לבן מנוהץ, ואסור בתספורת, ובסעודת הרשות, וללכת בסחורה עם חבריו, ולישא אשה אחרת אם יש לו אשה ובנים, ולא יאחה הקרע שעליו: ז' אֵין קוֹרְעִין. במועד, אלא קרוביו של מת. לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו ולאשתו, אלו שבעה מתים שחייב להתאבל עליהם. ועל שאר קרובים שאינו חייב להתאבל עליהם אין קורעין עליהם במועד. ולא אמרן אלא שאינו חכם או אדם כשר ובעל מעשים. אבל חכם שמת, הכל קרוביו, והכל קורעין עליו אפילו במועד. וכן על אדם המוחזק בכשרות וחסידות. וכל העומד בשעת יציאת נשמה על כל אדם מישראל, חייב לקרוע ואפילו במועד. וקריעה על אביו ועל אמו היא בכל בגדיו עד שמוגלה את לבו, וקורע בידו ומבריל שפת הבגד העליונה, וקורע מבחוץ, שאינו מכניס ידו תחת בגדיו כשהוא קורע, ושולל לאחר ל' יום, ואינו מאחה לעולם. וכן על רבו שלמדו תורה. אבל על כל שאר קרוביו קורע טמא מן הבגד העליון לבד, וקורע בכלי אם רצה, וא"צ להבריל השפה, ויש לו להכניס ידו תחת בגדיו כשהוא קורע, ושולל לאחר שבעה, ומאחה לאחר שלשים. ואין קריעה אלא מעומד: וְלֹא חוֹלְצִים בַּמוֹעֵד. חליצת כתף שזוועותיהן וכתפיהן מגולות: וְאֵין מְבַרְּיָן. סעודה ראשונה, שאכל אסור לאכול משלו ורגלים להברותו ברחובה של עיר, ובמועד אין מבכרין אלא קרוביו בתוך ביתו: וְאֵין מְבַרְּיָן אֲלֵא עַל מִטָּה זְקוּפָה. ואפילו בתוך ביתו אין מברין אותו על מטות כפויים שרגליו בשאר ימות השנה כל קרוביו ומי שלבו גם בו לאכול עמו על מטה כפוייה לארץ, ובמועד אין מברין אלא על מטות זקופות: וְאֵין מוֹלִיכִין. הסעודה לבית האבל: לֹא בַטְּבֵלָא. דרך כבוד: וְלֹא בַאֲסְקוּטְלָא. כמין שלחן קטן של כסף או של זהב או של זכוכית. ואנו שמעתי קערה של כסף, שכן בלע"ז קורין לקערה שקודיל"א: אֲלֵא בַפְּסָלִים. של ערבה קלופה. שלא לבייש העניים שבאין להברות שאין להם מבלא ואסקוטלא: וּפוֹטְרִין אֶת הַרְּפִים. נותנים להם רשות לילך מיד: ח אֵין מְנִיחִין אֶת הַמִּטָּה. של מת: בְּרָחוּב. במועד: לְעוֹלָם. אפילו בחול דכתיב (במדבר כ) ותמת שם מרים ותקבר שם סמוך למיתה קבורה: מְטַפְּחוֹת.

משניות מבוארות – קהתי

של ערבה קלופה, והיו עניים מתיבישים; התקינו שיהו הכל מביאין בסלי נצרים של ערבה קלופה מפני כבודו של עניים". וְאֵין אֹמְרִים בְּרַפְתָּ אֲבָלִים בַּמוֹעֵד – שלאחר שחזרו מקבורת המת ועמדו בשורה וניחמו את האבלים, היו מתקבצים ברחבה של עיר והיו מברכים ברכה לאבלים מענין תנחומים, ותותמים בה "ברוך מנחם אבלים" (ענין גמרא כתובות ח, ב), וזוהי הנקראת "ברכת אבלים": ובאה משנתנו ללמד שאין אומרים אותה בחול המועד לא ברחבה של עיר ולא בבית, אֲבָל עוֹמְדִין בַּשּׁוּרָה – כשחוזרין מן הקבורה, וּמְנַחְמִין – את האבלים, בעברם לפני השורה, וּפוֹטְרִין אֶת הַרְּפִים – שאומרים למנחמים שילכו לבתיהם, ואין הם צריכים ללוות את האבלים לרחבה או לביתם (דש"י). ויש מפרשים: וּפוֹטְרִין אֶת הַרְּפִים – מלעשות אחר המועד שורה ותנחומים, הואיל וכבר נתעסקו בכך במועד (וראב"ד; המאירי).

באור משנה ח

אֵין מְנִיחִין אֶת הַמִּטָּה – של המת, בְּרָחוּב – בחול המועד, כדרך שהיו נוהגים בחול, שְׁלֵא לְהַרְגִיל – שלא לעורר, אֶת הַהֶסְפֵּד – שכן חול המועד אסור בהספד; וְלֹא שֶׁל נְשִׁים – ואין מניחים מיטת מתים של נשים ברחוב, לְעוֹלָם – אפילו בחול, מִפְּנֵי הַכְּבוֹד – שזה גנאי לאשה (רמב"ם). ויש מפרשים, שמא יהיו שופעת דם ויהיה בווי (דש"י; ימוקיי יוסף). ובגמרא אמרו: לא שנו (שאינן מניחין מטת האשה ברחוב), אלא זיהו (שמחה מחמת ולד, שהיא שופעת דם – דש"י), אבל שאר נשים מניחין. רבי אלעזר אומר: אפילו שאר הנשים, שכתוב (במדבר כ, א): "ותמת שם מרים ותקבר שם" – סמוך למיתה קבורה. נְשִׁים בַּמוֹעֵד מְעַנּוֹת – כולן עונות ומקוננות כאחת, כמבואר במשנה הבאה, אֲבָל לֹא מְטַפְּחוֹת – אינן מכות כף על כף או על

שעה אחת קודם לחג, הואיל ובטלה ממנו גזירת שבעה, ושבעת ימי הרגל עולים למניין שלושים, הרי ארבעה עשר יום, ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו, ונחשב כאילו הוא שבעה ימים, הרי עשרים ואחד יום, נמצא שאינו צריך למנות לאחר החג לתשלום אבלות של שלושים יום אלא תשעה ימים בלבד.

~ יום רביעי ~

באור משנה ז

אֵין קוֹרְעִין – בחול המועד את הבגדים על המת, וְלֹא חוֹלְצִין – את הכתף, שנוהגים היו בשעת הלוויית המת לסלק את החלוק מעל הכתף ולגלות את הכתף והזרוע; וְאֵין מְבַרְּיָן – סעודת ההבראה, היינו סעודה ראשונה, שירידיו של האבל נותנים לו לאחר הקבורה ואוכלים עמו, לפי שאסור לאבל לאכול סעודה ראשונה משלו (ולדעת הרמב"ם כל יום ראשון אסור לאכול משלו). כל הדברים הללו אין עושים בחול המועד. אֲלֵא קְרוֹבֵינוּ שֶׁל מֵת – היינו אביו ואמו, אחיו ואחותו (בין מן האב בין מן האם), בנו ובתו ואשתו. אבל אחרים אין קורעים ואין חולצים ואין אוכלים סעודת ההבראה עם האבל בחול המועד. וְאֵין מְבַרְּיָן – אין נותנים לקרובי המת את סעודת ההבראה בחול המועד, אֲלֵא עַל מִטָּה זְקוּפָה – כדרכה, ולא על מיטה כפוייה כדרך שהיו נוהגים בחול, שאין כפית המיטה נוהגת במועד. אֵין מוֹלִיכִין – את סעודת ההבראה, לְבֵית הָאָבֶל – בין במועד בין בחול, לֹא בַטְּבֵלָא – מין טס מהודר, וְלֹא בַאֲסְקוּטְלָא – כעין קערה של כסף או של זכוכית, וְלֹא בַקְּנֹז – מין סל מיוחד, אֲלֵא בַפְּסָלִים – של ערבה קלופה, כדי שלא לבייש את העניים הבאים להברות. וכן שנו בבביתא (בגמרא): "בראשונה היו מוליכין בבית האבל עשירים בקלתות של כסף ושל זהב ועניים בסלי נצרים

ט בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים, בְּחֻנְכָּהּ וּבְפֹרִים – מַעֲנֹת וּמִטְפָּחוֹת; בְּזָה וּבִזָּה – לֹא מְקוֹנְנוֹת. נִקְבַּר הַמֵּת – לֹא מַעֲנֹת וְלֹא מִטְפָּחוֹת. אִיזְהוּ עֲנִי? שֶׁפֶלֶן עֲזוּנֹת פְּאַחַת; קִינָה? שְׂאֲחַת מְדַבֶּרֶת וְכֵלֶן עֲזוּנֹת אַחֲרֶיהָ, שְׁנֵאמַר (ירמיה ט, יט): "וְלִמְדָנָה בְּנִתְיָכֶם נְהִי, וְאִשָּׁה רְעוּתָהּ קִינָה". אֲבָל לְעֵתִיד לְבֹא הוּא אֹמֵר (ישעיה כה, ח): "בִּלְעַד הַמָּוֶת לְנִצָּח, וּמִחָה ה' אֱלֹהִים דְּמַעָה מַעַל בְּלִפְנֵימִי" וְגו'.

משניות מסכת חגיגה

פרק ראשון

א הַפֶּל חֵיבִין בְּרֵאשֵׁי, חוּץ מִחֲרַשׁ, שׁוֹטָה, וְקָטָן, וְטַמְטוּם, וְאַנְדְּרוּגִינוּם, וְנָשִׁים, וְעֶבְדִים שְׂאִינִים מְשַׁחְרָרִים, הַחֹגֵר, וְהַסּוּמָא, וְהַחֹלֶה, וְהַזֶּקֶן, וְיָמִי שְׂאִינֵי יָכוֹל לַעֲלוֹת בְּרַגְלָיו. אִיזְהוּ קָטָן? כָּל שְׂאִינֵי יָכוֹל לְרֻכּוֹב עַל כַּתְּפָיו שֶׁל פִּירוּשׁ בֵּרֶטְנוּרָא

מספקות כף אל כף: ר"ש אומר כו', ואין הלכה כר"ש:

ט ואשה רעותה קינה. ומדרכיב ולמדנה, אלמא קינה, אחת אומרת וחברתה עונה: אבל לעתיד לבא אומר בלע המות לנצח. שבלע הקב"ה את המות, ויכול עונות שירה שאין מיתה ואין דמעה. ונקטינן להאי קרא הכא, משום אל תעמוד בדבר רע [לכן ראה לפנים בדבר טוב]:

מסכת חגיגה

א א הַפֶּל חֵיבִין בְּרֵאשֵׁי. במצות יראה כל וכוך, שצריך להתראות בעורה ברגל. והכל לאתווי מי שחציו עבר וחציו בן חורין. ואין כן הלכה. שמי שחציו עבר וחציו בן חורין פטור מן הראיה מפני צד עבודתו שבו: חוץ מחרש. ואנ"פ שהוא מדבר, ואפילו חרש באזנו אחת פטור, דכתיב (דברים ל"א) בבוא כל ישראל לראות את פני ה', וכתיב בתירה למען ישמעו. פרט למי שאין לו שמיעה וגומרה. והשומע ואינו מדבר נמי פטור דכתיב ולמען ילמדו: שוטה וקטן. דלאו בני חיובא ניהו, שהן פטורין מכל המצוות. וקטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים לחר הבית, אביו חייב להעלותו כדי לחנכו במצוות,

משניות מבוארות – קהתי

חגיגה, ויש למדים מצוות שלמי חגיגה ממה שנאמר (ויקרא כג, מא): "והגתם אותו חג לה'" (עיי' גמרא חגיגה י, ב). נוסף על שני הקרבנות הללו – עולת ראייה ושלמי חגיגה – מצווה להביא ברגל עוד קרבנות שלמים, הנקראים "שלמי שמחה". לקיים מה שנאמר (דברים טז, יא): "ושמחת לפני ה' אלהיך", וכן (שם שם, יד): "ושמחת בחגך", ואין שמחה אלא בבשר, שנאמר (דברים כז, ז): "ובחבת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך".

מסכתנו דנה בחלקה הראשון (עד פרק ב משנה ד) במצוות הראייה ברגל והבאת הקרבנות שזכרו לעיל. ואילו בחלקה השני (מפרק ב משנה ה עד סוף המסכת) עוסקת המסכת בדיני טומאה וטהרה, שכן ברגל היו כל ישראל מטהרים עצמם, הואיל והיו עולים לירושלים ובאים לעזרה ואוכלים מבשר הקרבנות.

באור משנה א

משנתנו דנה במצוות הראייה ברגל, הכוללת ראיית פנים בעזרה והבאת עולת הראייה (תוספות). והיא באה לפרט את הפטורים ממצווה זו.

הפל חייבין בראשית – במצוות "יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך"... היינו שצריכים ליראות בעזרה בשלשת הרגלים ולהביא עולת ראייה, כמו שבארנו (בהקדמה למשנתנו), חוץ מחרש, שוטה, וקטן – בגמרא מבואר, שאפילו חרש המדבר, הואיל ואינו שומע פטור מן הראייה, שלמדים זה מפרשת הקהל שכתוב בה (דברים לא, יב): "למען ישמעו" פרט למדבר ואינו שומע. והוא הדין לאדם, השומע ואינו מדבר, שנאמר (סם): ולמען ילמדו. וקוראים "למדו", היינו שילמדו לאחרים; שוטה וקטן – לפי שאינם חייבים במצוות (עיי' באורנו למשנה תרומות א, א): וטמטום – שאין ניכרים בו לא סימני זכר ולא סימני נקבה; וְאַנְדְּרוּגִינוּם – שיש לו סימני זכר ונקבה כאחד, וְנָשִׁים – שנאמר במצוות הראייה (דברים טז, טז): "יראה כל זכורך". ואף הטמטום והאנדרוגינוס אינם ככלל "זכורך"; וְעֶבְדִים שְׂאִינִים מְשַׁחְרָרִים – שכל מצווה שאין נשים חייבות בה אין העבדים חייבים בה; הַחֹגֵר, וְהַסּוּמָא, וְהַחֹלֶה, וְהַזֶּקֶן, וְיָמִי שְׂאִינֵי יָכוֹל לַעֲלוֹת בְּרַגְלָיו – מירושלים לעזרה, כגון שהוא מעונג ביותר (גמרא), כל אלו פטורים מן הראייה. והטעם בחיגר ובחולה ובזקן וכו', לפי שכתוב "שלש

יך. רבי ישמעאל אומר: הסמוכות למה – העומדות סמוך למיטת המת, מטפחות – אפילו בחול המועד. ואין הלכה כרבי ישמעאל.

~ יום המישי ~

באור משנה ט

בראשי חדשים, בחנכה ובפורים, מענות ומטפחות – הנשים המקוננות בפני המת, כמו שבארנו במשנה הקודמת; בזה ויבנה – בין בחולו של מועד בין בראשי חדשים ובחנכה ובפורים (הר"ד). לא מְקוֹנְנוֹת – כמבואר להלן. יש גורסים: "מענות ומטפחות בזה ובוה אבל לא מקוננות", אבל במשנה שבגמרא אין תיבת "אבל", ואף הרי"ף, אינו גורס תיבה זו, ולשון הרמב"ם (הל' אבל יא, ז): "הנשים כמועד מענות אבל לא מטפחות, ובראשי חדשים ובחנכה ובפורים מענות ומטפחות אבל אין מקוננות לא בזה ולא בזה". נקבר המת – לאחר שקברו את המת, לא מענות ולא מטפחות – אפילו בראשי חדשים ובחנכה ובפורים, וכל שכן בחול המועד. איזוהו עניו? שפֶלֶן עֲזוּנֹת פְּאַחַת – שכל הנשים מקוננות יחד; קינה – איזוהי קינה? שְׂאֲחַת מְדַבֶּרֶת – דברי קינה, וְכֵלֶן עֲזוּנֹת אַחֲרֶיהָ – כל מה שהיא אומרת, שְׁנֵאמַר: "וְלִמְדָנָה בְּנִתְיָכֶם נְהִי, וְאִשָּׁה רְעוּתָהּ קִינָה" – הרי שאשה מלמדת את חברתה שתענה אחריה קינה. אֲבָל לְעֵתִיד לְבֹא הוּא אֹמֵר – אומר הנביא: "בִּלְעַד הַמָּוֶת לְנִצָּח, וּמִחָה ה' אֱלֹהִים דְּמַעָה מַעַל בְּלִפְנֵימִי" וְגו' – פסיקה זו נוספה כאן כדי לסיים את המסכת בדבר טוב.

מסכת חגיגה

פתיחה למסכת חגיגה

כתוב בתורה (דברים טז, טז): "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג חסוכות, ורא יראה את פני ה' ויקטן". מכאן למדים, שמצווה על כל זכר להיראות בכל רגל בעזרה ולהביא קרבן עולה, הנקרא "עולת ראייה". כן מצווה להביא ביום טוב הראשון של כל רגל קרבן שלמים הנקרא "שלמי חגיגה". שנאמר (שמות כג, יד): "שלש רגלים תחזי לי בשנה", ובא הפירוש המקובל, ש"תחזי" היינו תביא קרבן

אָבִיו, וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהָר הַבַּיִת; דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: כָּל שְׂאֵינוּ יָכוֹל לֵאחֹזֵז בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו, וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהָר הַבַּיִת, שְׁנֵאָמַר (שמות כג, יד): "שָׁלַשׁ רְגָלִים".
ב בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: הֲרֵאִיָּה – שְׁתֵּי כֶסֶף, וְחֲגִיגָה – מָעָה כֶּסֶף. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: הֲרֵאִיָּה – מָעָה כֶּסֶף, וְחֲגִיגָה – שְׁתֵּי כֶּסֶף.
ג עוֹלוֹת בְּמוֹעֵד בָּאוֹת מִן הַחֲלִין, וְהַשְּׁלֵמִים מִן הַמַּעֲשֵׂר. יוֹם טוֹב הֲרֵאִשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מִן הַחֲלִין, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מִן הַמַּעֲשֵׂר.

פירוש ברטנורא

כדאמר ב"ה לקמן במתניתין: וטומטום ואנדרוניגוס, נשים ועבדים שאינן משוחררין. כל הני אמעיטו מזוכרך, פרט לטומטום ואנדרוניגוס ונשים שאינן ככלל וכורך. וכל מצוה שאין נשים חייבות בה אין העבדים חייבין בה. ועוד הרי הוא אומר בבוא כל ישראל ליראות, ועבדים לאו בכלל ישראל ניהו: החיגור והחוללה וזקון ושאינו יכול לעלות ברגליו. מירושלים לעזרה, כגון שהוא מעונג בוותר. כל הני ילפנין להו מרכיב שלש רגלים, יצאו אלו שאינן יכולין לעלות ברגליהם: וחטומא. דרכיב בבוא כל ישראל ליראות, כשם שהם באים להיראות כך הם באין לראות הר קדשו ובית שכינתו, לאפוקי סומא ואפילו בעינו אחת, שהרי אין ראייתו שלמה: שלש רגלים. הראוי לעלות ברגליו חייבו הכתוב, וכיון הדגול פטור מן התורה, קטן נמי לאו בר חנוך הוא: **ב הראיה שתי כסף.** גדול הבא ליראות צריך להביא עולה, שנאמר (שמות כג) לא יראו פני ריקם, ואינה פחותה משתי מעות כסף, שהם משקל ל"ב גרעני שיעורה מן הכסף הצרוף: וחגיגה. שלמי חגיגה, שאמרה תורה (שמות י"ב) ותגותם אותו חג לה', כלומר הביאו שלמי חגיגה, אין פחותים ממעיה כסף. ואע"פ שאין לראיה ולחגיגה שעור, דרכיב (דברים מ"ד) איש כמתנת ידו, חכמים נתנו בהם שעור למטה, שלא יביא פחות מכאן: הראיה מעה כסף וחגיגה שתי כסף. דשלמים יש בהם לגבוה ולכהנים ולבעלים לפיכך הן מרובין מן העולות שאין בהן אלא לגבוה. וחזין מעולת ראהי ושלמי חגיגה האמורים במתניתין עוד היו צריכים להביא מין אחר של שלמים, והן נקראים שלמי שמחה, דרכיב (שם כ"ו) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמתח. ושלמי שמחה הללו לא הוזכרו כאן, ולא נתנו חכמים בהם שעור. ונשים חייבות בהן כאנשים, דעל השמחה נצטוו נשים, דרכיב (שם י"ד) ושמתח אתה וביתך: **ג עולות במועד באות מן החלילין.** מתניתין חסרין מיהסרא והכי קתני, עולות נדרים ונדבות במועד באות, כיו"ט אינן באות, ועולת ראהי באה אפילו כיו"ט, א"ע דיש לה תשלומין כל ז', עיקר מצותה ביו"ט ראשון, וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין. ושלמי שמחה באים מן המעשר, כלומר שיכולין להביא שלמי שמחה ממעות של מעשר שני, דשלמי שמחה אינן חובה במקום שיש בשר, והרי יש לו מעות מעשר שני להוציא בירושלים, הלכך יקנה בהם

משניות מבוארות – קהת

צריך שיהא שווייה מרובה מהחגיגה (ועיין טעמי המחלוקת בגמרא).

ב אור משנה ג

מלבד עולת ראייה מביאים עולי רגלים עוד עולות שנדרו ונדבו כל השנה, והן הנקראות "עולות נדרים ונדבות" ברם, שונות הן מעולות ראייה, שעולות נדרים ונדבות באות בחול המועד, אבל ביום טוב אינן באות. ועולת ראייה עיקר מצוותה להביאה ביום טוב ראשון (לדעת בית הלל), ואם לא הובאה ביום טוב ראשון, מביאים אותה בחול המועד.

עולות במועד – בגמרא מבואר: בין עולות נדרים ונדבות הבאות רק במועד ובין עולות ראייה הבאות גם במועד, **בָּאוֹת מִן הַחֲלִין** – מביאים אותן מן החולין, ואסור להביאן מכסף מעשר שני, לפי שקרבנות אלו הן קרבנות חובה, ושנו (מנחות ז, ו): כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. ו**הַשְּׁלֵמִים** – שלמי שמחה שמביאים ברגל, כמו שבארנו בפתיחה למסכתנו, הואיל ואינם חובה בזמן שיש בשר מקרבנות אחרים, **מִן הַמַּעֲשֵׂר** – מותר להביאם גם מכסף מעשר שני, כלומר מותר לקנות בהמות בירושלים בכסף מעשר שני ולהביא שלמי שמחה. **יוֹם טוֹב הֲרֵאִשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח** – שלמי חגיגה, שמביאים ביום טוב הראשון של פסח, והוא הדין שלמי חגיגה שמביאים ביום טוב הראשון של אחר, **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מִן הַחֲלִין** – אינם באים אלא מן החולין, הואיל וקרבתו חובה הם. **וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מִן הַמַּעֲשֵׂר** – בגמרא מבואר, שכוננת דברי בית הלל היא, שמותר לצרף מעות מעשר שני לשתי מעות כסף של חולין ולקנות בהן בהמה לשלמי חגיגה, וכיון שמביא בהמה זו ויוצא בה ידי חובתו מן החולין, יכול הוא להביא שלמי חגיגה נוספים אף ממעות מעשר שני בלבד. אבל לעולת ראייה אי אפשר לצרף מעות מעשר שני, שהרי כולה נשרפת על המזבח, ואילו במעשר שני נאמר (דברים יד, כו): "ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך... ואכלת שם".

משנתנו נקטה "יום טוב הראשון של פסח". אף על פי שהכוונה היא לכל רגל, משום שבפסח יש עוד קרבן חגיגה הבא יחד עם קרבן הפסח בערב פסח; קרבן זה אינו חובה (כמו שבארנו במסכת פסחים 101). ואף לדעת בית שמאי מותר להביאו גם מן המעשר; הלכך מדגישה כאן משנתנו, כי המחלוקת של בית

רגלים". והרי זה בא לרמז, שאין חייב בראייה אלא מי שיכול לעלות ברגליו. ובטומיא הטעם הוא, שנאמר (דברים לא, יא): "בבוא כל ישראל לראות" – כשם שהם באים להיראות לפני ה' כך הם באים לראות הדר קדשו ובית שכינתו, להוציא סומא, ואפילו בעינו אחת, שהרי אין ראייתו שלמה (דברים מ"ד) חגיגה ב. א; ובגמרא למדים זה מתיבת "יראה" – עיין חגיגה ב, א). **אֵיזְהוּ קָטָן** – שאביו פטור מלחנכו במצוות הראיה? **כָּל שְׂאֵינוּ יָכוֹל לְרִכּוֹב עַל קְתָפָיו שֶׁל אָבִיו, וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהָר הַבַּיִת** – אבל אם הוא יכול לרכוב על כתפי אביו ולעלות מירושלים להר הבית, אף על פי שאינו יכול לילך לשם ברגליו אף בסיוע אביו, חייב אביו לחנכו במצווה זו; **דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: כָּל שְׂאֵינוּ יָכוֹל לֵאחֹזֵז בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו, וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהָר הַבַּיִת** – אביו פטור מלחנכו, **שְׁנֵאָמַר: "שָׁלַשׁ רְגָלִים"** – כמו שבארנו לעיל, שהואיל ולא כתוב "שלש פעמים", בא הכתוב לרמז שאינו חייב בראייה אלא מי שיכול לעלות ברגליו, וכשם שגדול שאינו יכול לעלות ברגליו פטור מן הראייה, אף קטן אין אביו חייב לחנכו בה.

~ יום ששי ~

ב אור משנה ב

כפי שהזכרנו מצוה להביא בשלשת הרגלים שני קרבנות: עולת ראייה הנקראת במשנתנו "ראייה" סתם; ושלמי חגיגה הנקראים במשנתנו "חגיגה" סתם. שני הקרבנות הללו אין להם שיעור, שנאמר (דברים טז, ז): "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך", אלא שהחכמים נתנו בהם שיעור למטה (שיעור מניימלי). בעיני שיעור זה חולקים במשנתנו בית שמאי ובית הלל.

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: הֲרֵאִיָּה, שְׁתֵּי כֶּסֶף – עולת הראייה צריך שיהא שווייה לפחות שתי מעות כסף (המנחה היא ששית הדינר). **וְחֲגִיגָה, מָעָה כֶּסֶף** – קרבן השלמים שמביאים ברגל כדי לקיים מצוות חגיגה, צריך שיהא שוויו לפחות מעה אחת. **וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: הֲרֵאִיָּה מָעָה כֶּסֶף, וְחֲגִיגָה שְׁתֵּי כֶּסֶף** – שכן שלמי חגיגה יש בהם לגבוה ולכהנים ולעם, לפיכך הם מרובים מן העולה שאין בה אלא לגבוה. אבל בית שמאי סוברים להיפך, שהואיל והעולה היא כולה לגבוה,

ד' יִשְׂרָאֵל יוֹצֵאֵין יְדֵי חוֹבְתָן בְּנִדְרוֹת וּבְנִדְבוֹת וּבְמַעֲשֵׂר בְּהֶמְהָ, וְהַפְתָּנִים בַּחֲטָאוֹת וּבְאֲשָׁמוֹת וּבְכִכּוֹר וּבַחֲזוֹה וּבִשְׂוֶק, אָבֵל לֹא בְּעוֹפוֹת וְלֹא בְּמִנְחוֹת.

ה' מִי שֵׁישׁ לוֹ אוֹכְלִים מְרִבִּים וּנְכָסִים מְעֻטִים – מְבִיא שְׁלָמִים מְרִבִּים וְעוֹלוֹת מְעֻטוֹת; נְכָסִים מְרִבִּים וְאוֹכְלִין מְעֻטִין – מְבִיא עוֹלוֹת מְרִבּוֹת וְשְׁלָמִים מְעֻטִין; זֶה וְזֶה מְעֻט – עַל זֶה נֶאֱמַר: מַעַה כֶּסֶף וְשֵׁתִי כֶסֶף; זֶה וְזֶה מְרִבִּים – עַל זֶה נֶאֱמַר (דברים טז, יז): "אִישׁ כְּמִתְנֵת יָדוֹ בְּכִרְפַת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נִתְּן־לְךָ".

פירוש ברטנורא

שלמים ויאכל. אבל חגיגת יום טוב הראשון הוא דבר שבחובה אפילו יש לו בשר הרבה, וכל דבר שהוא משום חובה אינו בא אלא מן החולין ולא מן המעשר: כיוצא הראשון של פסח. ה"ה לוי"ט ראשון של שאר רגלים. ולהכי נקט פסח, לפי שיש ערב פסח חגיגה אחרת, כשהיתה חבורת הפסח מרובה היו מביאין עמו חגיגה כדי שיהא הפסח נאכל על השבע, ואשמועינן מתניתין דחגיגת יו"ט עצמו הוא דאינו באה אלא מן החולין, אבל חגיגת י"ד באה מן המעשר: ובה"א מן המעשר. כגמרא פרק אמאי, דבר שבחובה הוא וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. ומשני בטופל, שמחבר מעשר עם חולין ומביא, אם יש לו אוכלין הרבה ואין לו סיפק כבהמה אחת מביא בהמה אחת לחגיגה מן החולין והשאר ממעות מעשר שני. ואע"פ שכל הבאות ביו"ט ראשון שם חגיגה עליהן, מ"מ סברי כ"ה דמותר להביא השאר מן המעשר, הואיל וכבר יצא ידי חובתו בראשונה מן החולין:

ד' יוצאין ידי חובתן. של שלמי שמחה: בנדרים ונדבות ומעשר בהמה. דכתיב (שם מ"ז) ושמחת בחגך, לרבות כל מיני שמחות, דקרא לא בעי אלא שמחה, ואמר מר אין שמחה אלא בכשר, והא בשר הוא: אבל לא בעופות ולא פמנחות. דכתיב ושמחת בחגך, אמרה תורה עשה שמחה ממי שחגיגה באה מהן, יצאו עופות ומנחות שאין חגיגה באה מהן;

ה' אוכלין מרובין. בני בית מרובין: מביא שלמים מרובין. שלמי חגיגה רבים לפי האוכלים שיש לו:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

שמאי ובית הלל אינה אלא בשלמי חגיגה הבאים חובה ביום טוב.

~ שבת קודש ~

באור משנה ד

כפי שהסברנו במשניות הקודמות, מצוה להביא ברגל שלמי שמחה, לקיים מה שנאמר (דברים טז, יא; יד): "ושמחת לפני ה' אלהיך", "ושמחת בחגך". משנתנו באה ללמד, שאין צריכים לזכות שלמי שמחה מיוחדים בזמן שיש להם בשר לשובע מקרבנות אחרים שהביאו.

יִשְׂרָאֵל – שאינם כהנים, יוֹצֵאֵין יְדֵי חוֹבְתָן – של שלמי שמחה, בְּנִדְרוֹת וּבְנִדְבוֹת – בקרבנות שלמים שנדרו ונדבו כל השנה (בענין נדר ונדבה עיין מגילה א, ט). והיו מביאים אותם ברגל, וּבְמַעֲשֵׂר בְּהֶמְהָ – שהיו מביאים ברגל לירושלים (עייין ויקרא כז, לב); מהקרבנות הללו, שלמי נדרים ונדבות וכן מעשר בהמה, אוכלים הבעלים את הבשר ויוצאים ידי חובת שלמי שמחה. וְהַפְתָּנִים – יוצאים ידי חובת שלמי שמחה, בַּחֲטָאוֹת וּבְאֲשָׁמוֹת – שהיו עולי הרגל מביאים, ובשרם נאכל לכהנים (במדבר יח, ט), וּבְכִכּוֹר – של בהמה טהורה, שבשרו לכהנים (שם טס, יח), וּבַחֲזוֹה וּבִשְׂוֶק – שמקבלים הכהנים מן השלמים, אָבֵל לֹא בְּעוֹפוֹת – אין הכהנים יוצאים ידי חובתם בכשר העוף (עייין ויקרא ה, טז) – וְלֹא בְּמִנְחוֹת – ולא בנותרות מן המנחות, שאין שמחת החג אלא בכשר בהמה.

המשך ביאור למס' קידושין ליום רביעי עמ' א

13 לאחר שלושים יום ללא מעשה נוסף, ואין דיבור האשה יכול
14 לבטלו. מבואר בחולין (כה). שאין כלי מקבל טומאה אלא אם כן
15 נגמרה מלאכתו. ודעת בעליו להשתמש בו כמו שהוא. אך אם
16 בדעתו להוסיף ולתקנו ולייפותו אינו מקבל טומאה, אף אם אפשר
17 להשתמש בו.
18 מקשה הגמרא: אִתִּיבִיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, ממשנה בכלים
19 (פכ"ה מ"ט), כָּל הַכֵּלִים שֵׁנִיתִן לְתַקְנָם וּלְיִפּוּתָם עוֹד, וְיִדְרִין לְיָדֵי
20 קַבֵּל טוֹמְאָתָן – חל עליהם שם 'כלי' המקבל טומאה, כְּמַחֲשָׁבָה
21 בלבד, אם החליט בעל הבית להשתמש בהם כמו שהם, וְאֵין עוֹלִים
22 מִיָּדֵי קַבֵּל טוֹמְאָתָן, כלומר לאחר שחל עליהם שם 'כלי' המקבל
23 טומאה, אין שם זה מתבטל אֶלָּא בְּשִׁינוֹי מַעֲשֵׂה – שינשה בעל הבית
24 את הכלי על ידי מעשה בפועל, כגון שיתחיל לתקנו ולייפותו.

1 (לב). הַשּׁוֹלֵחַ נֵט לְאִשְׁתּוֹ, וְהִנֵּיעַ הִבְעַל עֲצָמוּ בְּשִׁלְיָהּ, או ששלח
2 אֶתְרִיו שְׁלִיָּהּ, וְאָמַר לוֹ שְׁלִיחַ הֲרֵאשׁוֹן נֵט שְׁנַתִּי לְךָ כְּמֵל הוּא,
3 הֲרִי זֶה כְּמֵל וְאֵין הַשְּׁלִיחַ יִכּוֹל לְגַרְשׁ בּוֹ. וְהָא נְתִינַת הַנֵּט לְיַד הַשְּׁלִיחַ,
4 דְּבִי נְתִינַת מְעוֹת הַקִּידוּשִׁין לְיַד הָאִשָּׁה דְּמִי, שהרי בשניהם היה
5 מעשה נתינה, ועדיין לא חלו הקידושין או הגירושין, וְקִתְּנִי תְּרִי זֶה
6 כְּמֵל, וּמוּכָח שְׁדִיבּוּר מִבְּטֵל גַּם דִּיבּוּר שְׁהִיָּה עִמּוֹ מַעֲשֵׂה קֶטֶן.
7 מותרצת הגמרא, הֵתָם נָמִי, כָּל כְּמַה דְּלֵא מָטָא נִיפּוּא לְיָדָהּ – כל זמן
8 שלא בא הגט ליד האשה, כיון שלא נעשה מעשה הגירושין אין
9 הנתינה לשליח נחשבת אפילו כמעשה קטן, וְדִיבּוּר וְדִיבּוּר הוּא –
10 יש כאן רק דיבור של מינוי השליח ודיבור של ביטולו, וְאֵתִי דִיבּוּר
11 הַבִּטּוּל וּמְכַמֵּל אֶת דִּיבּוּר הַמִּינוֹי, אבל בקידושין לאחר שלושים
12 נחשבת נתינת הכסף כמעשה קטן, כיון שעל ידו חלים הקידושין

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף י עמוד ב. הגמרא מביאה שגם אמוראים סברו כדעת חזקיהו שמועילה בקשת רחמים לאחר שנגזרה גזירה: **אָתְמַר נְמוּ** - כך גם נאמר בבית המדרש, **רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי (אליעזר) (אלעזר) דְּאָמְרֵי תַרְוִיחֵהוּ** - שניהם אמרו, **אֶפִּילוּ חָרַב חֲדָה מוֹנַחַת עַל צְוָארוֹ שֶׁל אָדָם, אֵל יִמְנַע עַצְמוֹ מִן הַרְחָמִים, שְׁנַאמַר** (איוב יג טו) **'הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֵיחָל'** - גם אם נראה לי שהקדוש ברוך הוא בא להרגני, עדיין אני מייחל לו שישמע את תפלתי להצילני מן המיתה.

[לְסוּף יָחַב לֵיה פְּרִתִּיה - בסופו של דבר נתן לו ישעיהו את בתו. **נִפְקַ מִיָּנִיָּה -** נולדו ממנו **מְנַשֶּׁה וְרַב־שָׁקָה. יוֹמָא חֲדָא רַבְּבִינְהוּ אִבְתַּפִּיָּה לְאִמְטוּיִינְהוּ לְבִי מְדַרְשָׁא -** יום אחד הרכיבם חזקיהו על כתפיו להביאם לבית המדרש. **אָמַר חַד מִיָּנִיָּהוּ -** אמר אחד מהם, **חַזֵּי רִישָׁא דְאָבָא לְמַטְוֵי בֵּיה גְלַדְאֲנִי -** ראשו של אבא די רחב וראוי הוא לצלות עליו דגים קטנים הנקראים 'גלדאני', כלומר שזה שמוליך אותנו לבית המדרש, אין בכך תועלת והרי זה כמו להתעסק בדברים קטני ערך. **וְחַד אָמַר -** ואחד אמר, **חַזֵּי רִישָׁא דְאָבָא לְאִקְרוּבֵי עֲלִיָּה לְעַבְדָּה וְרָה -** ראוי ראשו של אבינו להקריב עליו לעבודה זרה. ונתקיים מה שראה ברוח הקודש שיהיו רשעים. **חֲבַטְיִנְהוּ בְּאַרְעָא -** השליכם לארץ [שנתרשלו ידיו משמיעת דברים אלו]. מספרת הגמרא, **מְנַשֶּׁה חָיָה -** נשאר לחיות, **וְרַב־שָׁקָה מִית -** מת מהנפילה. **קְרִי אֲנַפְשִׁיָּה -** קרא חזקיהו על עצמו את הפסוק (ישעיה לב ז) **'וְכָלִי בְּלִי רַעִים'** - כילי הוא אדם שמוודד כל דבר במדה ולעולם אינו מוסיף עליה, כי עינו צרה בשל אחרים, גם הכלים שלו רעים ופגומים, ודרש זאת על עצמו שהתנהג ככילי, שלא נשא אשה, וגם כליו שהיא אשתו שנשא עכשיו, ותלה בה את תקוותו שתועיל לו זכות אביה, יצאו ממנה בנים שאינם מהוגנים].

הגמרא מביאה שמועה דומה לזו של רבי יוחנן ורבי אלעזר: **אָמַר רַב חֲנָן, אֶפִּילוּ פַעַל חֲחֻלּוּמוֹת -** מלאך הממונה על החלומות, **אָמַר לוֹ לְאָדָם שְׁלִמְחָר הוּא מַת, מְכַל מְקוּם אֵל יִמְנַע עַצְמוֹ מִן הַרְחָמִים -** מלהתפלל. **שְׁנַאמַר** (קהלת ה ו) **'כִּי כְרוֹב חֲלּוּמוֹת וְהַכְּלִים וְדַבְרִים חֲרָפָה כִּי אֵת הָאֱלֹהִים יֵרָא' -** אין לאדם לירא מדברי חלומות, משום שרובם דברי הבל, ואפילו מיעוטים שבאים על ידי מלאך ומעלתו גדולה, לא יירא מהם, שהרי ביד הקדוש ברוך הוא לבטלם, ועיקר יראתו תהיה ממנו.

הגמרא חוזרת לדברי חזקיהו, שאין לאדם להתייאש מלבקש רחמים, אפילו אם חרב חדה מונחת על צוארו: **מִיָּד כִּשְׁמַע חֻזְקִיהוּ אֵת דְּבָרֵי יִשְׁעִיהוּ, שִׁנְגֹזָה עֲלֵיו גִּזְרָה שִׁמּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְיִסַּב חֻזְקִיהוּ פְּנֵיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'** (ישעיה לח ב). שואלת הגמרא: **מָאֵי קִיר -** לשם מה השמיענו הכתוב שהסב פניו אל הקיר. **אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, כּוּונַת הַכְּתוּב לומר שהתפלל מְקִירוֹת לְבוֹ, שהיה צריך להרבות ברחמים לבטל את הגזירה. וכמו שמצינו בירמיהו שנקט בלשון זו, שְׁנַאמַר כִּשְׂרָאָה בְּנִבּוּאָה, שְׁעֵתִיד הָאוֹיֵב לְעֹלֹת לִירוּשָׁלַיִם לְמַלְחָמָה, קוֹנֵן עַל כֵּךְ וְאָמַר (ירמיה ד יט), 'מַעֵי מַעֵי אוֹחִילָהּ קִירוֹת לְבִי וְגו'** הָמָּה לִי לְבִי לֹא אֲחַרִישׁ כִּי קוֹל שׁוֹפָר שְׁמַעַתָּ נִפְשִׁי תִרְוַעַת מְלַחְמָה, הִרִי שֶׁהִלְשׁוֹן 'קִיר' מִשְׁמַשׁ גַּם כְּכִינוֹי לְקִירוֹת הַלֵּב.

רַבִּי לְוִי אָמַר, כּוּונַת הַכְּתוּב לומר, שִׁחֻזְקִיהוּ הַתְּפִלָּה עַל עַסְקֵי הַקִּיר, וְאָמַר לְפָנָיו - לפני הקדוש ברוך הוא, **רְבוּנוֹ שְׁל עוֹלָם, וְמָה הָאִשָּׁה הַשׁוֹנְמִית שְׁלֹא עֲשֵׂתָה לְכַבּוֹד אִלִישַׁע אֶלְא עֲלִיית קִיר אַחַת קְמַנָּה, וּבִזְכוּת זֹאת הִחְיִיתָ אֵת בְּנָהּ, אָבִי אָבָא -** שלמה המלך, **שְׁחַפָּה אֵת הַחֵיבָל שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ פּוֹלוֹ בְּכֶסֶף וּבְזָהָב, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה שְׁתוּעִיל לִי זְכוּתוֹ זֶה לְהַצִּילֵנִי מֵעוֹנֵשׁ הַמִּיתָה.**

הגמרא מביאה את נוסח תפלתו של חזקיהו ומבארת אותו: **'וַיֹּאמֶר אָנָּה ה' וְזָכַר נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְחַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בְּאִמַּת וּבְלֵב שְׁלֹם וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי'** (ישעיה לח ג). מבררת הגמרא: **מָאֵי -** מה משמעות המלים **'וְהַטּוֹב**

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

שגנו ספר רפואות. כדי שיבקשו **בְּעֵינֵיךָ עֵשִׂיתִי**, אחר שכבר אמר שהתהלך לפני ה' באמת ובלב שלם, חממים: שמשמעו שקיים את כל האמור בתורה. **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שְׁסַמְדָּה גְּאוּלָּה לְתַפְלָה כוותיקין**, שמדקדקים לסיים קריאת שמע ולהתחיל תפלת שמונה עשרה מיד בנין החמה. **רַבִּי לְוִי אָמַר**, הדבר הטוב שעשה הוא, **שָׁגְנוּ סֵפֶר רְפוּאוֹת**, שהיו כתובים בו רפואות למחלות השונות, וגנוו כדי שיבקשו חממים על החולים ולא יסמכו על הרפואות הכתובות בו.

המשך ביאור למס' קידושין ליום ראשון עמ' 1

46 שתהא חלקה וכשרה לשחיטה וְשֶׁחַט בָּהּ, דְּבֹאפֵן כּוּהּ שֶׁל שְׁחִיטָה
47 מִיָּהוּ בְּפִקְלָהּ, וּשְׂמַא רַק בֹּאפֵן כּוּהּ אִמְרָה הַתּוֹרָה לֹא יֹאכְלוּ/
48 כִּיּוֹן שְׂמֵהֵאִיסוֹר הַכְּלָלִי שֶׁל נְבִילָה לֹא הִינּוּ יוֹדְעִים לֵאסוֹר שׁוֹר
49 זֶה, שְׁהָרִי נִשְׁחַט כְּדִין, וְיֵשׁ צוֹרֵךְ בְּפִסּוּק לּוֹמֵר שְׁהוּא אִסוֹר
50 בִּאכִילָה. אָכַל אִם שְׁחִיטָה לְשׁוֹר בְּפִסּוּק, שְׂמַא לֹא יֹאסֵר בִּאכִילָה.
51 וּמִנֵּין לְבִרְיִיתָא לְחַדֵּשׁ שְׂאֵף בְּשְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּסַכִּין נֶאֱמַר פִּסּוּק זֶה
52 שֶׁל לֹא יֹאכְלוּ וְהַשׁוֹר אִסוֹר בִּאכִילָה.
53 דּוּחָה הַגְּמָרָא: מִיָּדִי סָבִין בְּאִוּרֵי תַּנְיָא בְּתֵיב, הָרִי לֹא נֹזֵר בְּדִינֵי
54 שְׁחִיטָה שְׂצָרִיךְ סָכִין, שְׂנֶאֱמַר שֶׁהַשְׁחִיטָה בְּסַכִּין חֲשׂוּבָה יוֹתֵר
55 לְהַתִּיר אֶת הַשׁוֹר מִשְׁחִיטָה בֶּאֱבָן. וְכִיּוֹן שַׁכָּךְ, הָרִי גַם שְׁחִיטָה
56 בֶּאֱבָן הִיא שְׁחִיטָה גְּמוּרָה, וְאֵינָה דּוּמָה לְסַקִּילָה, וְכִשְׂכַתְּבָה הַתּוֹרָה
57 לֵאסוֹר אֶת הַשׁוֹר שֶׁנִּשְׁחַט קוֹדֵם גַּמְר דִּינוֹ וְלֹא נִסְקַל, נִכְלַל בּוֹה אֵף
58 כְּשִׁשׁוּחְטוֹ בְּסַכִּין. יְעוּד תְּנִיָא בְּבִרְיִיתָא, בְּכָל שׁוֹחֲטִין לְכַתְּחִילָה, בֵּין
59 בְּצוּר – אֲבָן חֲדָה וּמוֹשׁוּחֹת, בֵּין בְּזִבְכוּתִית, בֵּין בְּקְרוּמִית – צִלְע
60 מַחֲדוּדֵת שֶׁל קְנָה, וְהָרִי שְׂאִין כֹּל הַעֲרֵפָה לְשׁוֹחֲטֵי בְּסַכִּין, וְעַל כֵּרַחֲךָ
61 שְׂכַשְׂאִסְרָה הַתּוֹרָה שׁוֹר שְׂנִשְׁחַט קוֹדֵם גַּמְר דִּינוֹ, הִינּוּ אִפִּילוּ
62 נִשְׁחַט בְּסַכִּין. וְאֵי אִפְשֵׁר לְהַעֲמִיד שְׂלֹא אִסְרָה תּוֹרָה אֲלֵא בְּשַׁחְטוֹ
63 בְּצוּר.
64 הַגְּמָרָא שְׁבָה לְדוֹן עַל דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי אֲבָהוּ, שְׁהַלְשׁוֹן לֹא יֹאכְלוּ בֹא
65 לְלַמַּד הֵן אִיסוֹר אֲכִילָה וְהֵן אִיסוֹר הֵנָּה. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: וְהַשְׁתָּא
66 דְּנִפְקָא לָן – וְעַתָּה שְׂאֵנוּ לְמַדִּים הֵן אִיסוֹר אֲכִילָה וְהֵן אִיסוֹר הֵנָּה
67 תְּרוּיְהוּ מִלֵּא יֹאכְלוּ, כְּפִי שְׂלַמְד רַבִּי אֲבָהוּ, אִם כֵּן הָאֵי בְּעַל הַשׁוֹר
68 נִקִּי לְמֵא אֲתָא – מְדוּעַ כְּתַבָּה הַתּוֹרָה זְבַעֲל הַשׁוֹר נִקִּי. מִשִּׁיבָה
69 הַגְּמָרָא: לְהֵנָּה עוּזוֹ – לֵאסוֹר בְּהֵנָּה אִפִּילוּ אֶת עוּרוֹ שֶׁל הַשׁוֹר
70 הַנִּסְקַל. שְׂאִילוּלִי הַפִּסּוּק זְבַעֲל הַשׁוֹר נִקִּי סְלָקָא דְּעֵתְךָ אֲמִינָא
71 הִייתִי טוֹעָה לּוֹמֵר שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּתֵיב, וְרַק בְּשָׂרוֹ אִסוֹר
72 בְּהֵנָּה, וְאִמְנָם עוּזוֹ מוֹתֵר בְּהֵנָּה. לְפִיכָךְ בֹּא פִּסּוּק זֶה לְרַבּוֹת
73 שְׂבַעֲל הַשׁוֹר נִקִּי לְגַמְרֵי מִהַשׁוֹר, וְאֵף הָעוֹר אִסוֹר בְּהֵנָּה.
74 שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: וְלָהֵךְ תְּנָא – וְלִשְׁטִית אֹתָם תְּנָאִים דְּמַסְכִּין לִיה
75 – שְׁלוּמִדִּים מִשְׁתַּמְשִׁים בְּהָאֵי פִּסּוּק בְּעַל הַשׁוֹר נִקִּי, לְחֲצִי בּוֹסְר –
76 לְלַמּוֹד הִימְנוּ שְׁוֹרוֹ הַמוּעֵד שְׁהָרַג אָדָם, מִשְׁלַם הַבְּעֵלִים כּוֹפֵר –
77 שְׁלַם לְיִוִּרְשִׁים. וְדִרְשׁוּ אֹתָם תְּנָאִים מִן הַפִּסּוּק זְבַעֲל הַשׁוֹר נִקִּי
78 שְׁוֹר תָּם שְׁהָרַג אָדָם פְּטוֹר לְגַמְרֵי מִן הַכּוֹפֵר זְקִי, וְאֵינוּ מִשְׁלַם
79 חֲצִי כּוֹפֵר, כְּפִי שְׁהוּא מִשְׁלַם בְּשֵׂאֵר הַנְּזִיקִין חֲצִי מִשׁוֹר הַמוּעֵד. וְכֵן
80 דִּרְשׁוּ אֹתָם תְּנָאִים אֶת הַפִּסּוּק זְבַעֲל הַשׁוֹר נִקִּי לְדִמֵי וְלְדוֹת,
81 שְׁוֹר שֶׁנִּגַּף אִשָּׁה הָרָה וּיִצְאוּ לְיָדֶיהָ וּמָתוּ, בְּעַל הַשׁוֹר נִקִּי וּפְטוֹר
82 מִשְׁלַם לְבַעֲלָהּ אֶת דְּמֵי הוֹלְדוֹת, וְשֵׁלֹא כִּמוֹ אָדָם שֶׁנִּגַּף אִשָּׁה
83 הָרָה, שֶׁמִּשְׁלַם דְּמֵי וְלִדּוֹת. אִם כֵּן אִיסוֹר הֵנָּה עוּזוֹ שֶׁל שׁוֹר
84 הַנִּסְקַל מְנָא לְהוּ לְאֹתָם תְּנָאִים, הָרִי הַפִּסּוּק אֵינוּ מִיּוֹתֵר לְדִרְשׁוֹ
85 הִימְנוּ. מִיִּשְׁבַת הַגְּמָרָא: מִלֵּא יֹאכְלוּ אֶת בְּשָׂרוֹ, מִן הַמִּילָה אֶת הֵם
86 דּוֹרְשִׁים לְרַבּוֹת גַּם אֶת הַטְּפַל לְבְּשָׂרוֹ, דִּהִינּוּ שְׂגַם הָעוֹר שְׁהוּא טְפַל
87 לְבִשְׂרוֹ שֶׁל הַשׁוֹר, אִסוֹר בְּהֵנָּה. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: וְאִיָּדָה – מִי
88 שְׁלוּמַד אִיסוֹר הֵנָּה עוּרוֹ מִבְּעַל הַשׁוֹר נִקִּי, מְדוּעַ אֵינוּ דּוֹרֵשׁ כִּמוֹ
89 אֹתָם תְּנָאִים מִן הָרִיבּוּי שֶׁל אֶת בְּשָׂרוֹ, אֶת הַטְּפַל לְבִשְׂרוֹ

1 לְהִיכָא דְּפִקְלָהּ מִיִּסְקַל הוּא דְּאָתָא – לְמַקְרָה שְׁהַשׁוֹר נִסְקַל, וְאֵף
2 שְׂאִין צוֹרֵךְ לְלַמְדוֹן שְׂנְבִילָה אִסוֹרָה בִּאכִילָה, מִכֹּל מְקוּם אִפְשֵׁר
3 שְׁהַפְּסוּק לֹא יֹאכְלוּ בֹא לְלַמְדוֹן שְׁהַנְבִילָה הוּוֹ אִסוֹרָה אֵף בְּהֵנָּה,
4 וְכִדְרָבִי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שְׁלַמְדִּים אִיסוֹר הֵנָּה מִלְשׁוֹן אִיסוֹר
5 אֲכִילָה. דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל מְקוּם שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה
6 אֶחָד מִן הַלְשׁוֹנוֹת לֹא יֹאכְלוּ לֹא תֹאכְלוּ, יִלְא תֹאכְלוּ, אֵף
7 שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב לְכַאֲוֵרָה הִיא לֵאסוֹר אֲכִילָה בְּלִבְד, אִין זֶה כָךְ,
8 אֲלֵא לְמַדִּים שְׂאֵחָד אִיסוֹר אֲכִילָה וְאֵחָד אִיסוֹר הֵנָּה שְׂנִיחָם
9 בְּמִשְׁמַע, שֶׁשְׂנִיחָם אִסוּרִים. עַד שֶׁיִּפְרַט לָךְ הַכְּתוּב בְּפִירוּשׁ שְׂנֶאֱסַר
10 רַק בִּאכִילָה וּמוֹתֵר בְּהֵנָּה, בְּדִרְכָךְ שְׂפָרַט לָךְ הַכְּתוּב בְּנְבִילָה,
11 שְׂנֶאֱמַר (דְּבָרִים יד, כא) לֹא תֹאכְלוּ כָּל בְּלָה לְגַר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ
12 תִּתְּנָה וְאֲכָלָה אוֹ מִכֹּר לְנִכְרֵי. וְהָרִי שְׂבַנְבִילָה פִּירְטָה הַתּוֹרָה שְׂאֵף
13 שְׁהִיא אִסוֹרָה בִּאכִילָה, מִכֹּל מְקוּם הִיא מוֹתֵרַת בְּהֵנָּה וְלַגְר
14 תִּתְּנָה, אוֹ מִכּוֹר לְנִכְרֵי. וּמִכָּאֵן יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׂבַמְקוּמוֹת שְׂלֹא
15 תִּפְרֵשׁ הִיתֵר הֵנָּה, הָרִי הוּא כְּלוּל בְּלִשׁוֹן אִיסוֹר אֲכִילָה, וְכִשֶּׁם
16 שְׂאֲכִילָה אִסוֹרָה כָךְ גַּם הֵנָּה אִסוֹרָה. וְאִם כֵּן, יֵשׁ לְפִרֵשׁ כָךְ גַּם
17 בְּשׁוֹר הַנִּסְקַל, שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ הִינּוּ אִיסוֹר הֵנָּה. וְלֹא הִינּוּ יוֹדְעִים
18 זֹאת מֵאִיסוֹר אֲכִילָת נְבִילָה, וְלְפִיכָךְ יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּפִסּוּק לֹא יֹאכְלוּ
19 לְלַמְדוֹן זֹאת. וְקִשְׁה מִנֵּין לְבִרְיִיתָא שְׂאֵם קֹדֵם וְשַׁחַט אֶת הַשׁוֹר
20 לְאַחַר שְׂנַגְמַר דִּינוֹ, יִהְיֶה בְּשָׂרוֹ אִסוֹר בִּאכִילָה.
21 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: לֹא בְּכֹל מְקוּם נִכְלַל אִיסוֹר הֵנָּה בְּלִשׁוֹן לֹא
22 יֹאכְלוּ, אֲלֵא הֵנִי מִיָּלִי שְׁלִשׁוֹן לֹא יֹאכְלוּ, כּוֹלַלַת אֶת שְׁנֵי הָאִיסוּרִים,
23 הַיִּזְקָא – בֹּאוֹתוֹן מְקוּמוֹת דְּנִפְקָא לָן אִיסוֹר אֲכִילָה מִלֵּא יֹאכְלוּ, שְׂכִיּוֹן
24 שְׂרַצְתָּה הַתּוֹרָה לֵאסוֹר גַּם אֲכִילָה וְגַם הֵנָּה, כִּלְכֵּלָה אֶת הַכּוֹל
25 בְּלִשׁוֹן זוֹ שֶׁל לֹא יֹאכְלוּ. אִמְנָם הֵכָא בְּשׁוֹר הַנִּסְקַל, אִיסוֹר אֲכִילָה
26 לֹא נִלְמַד מִלְשׁוֹן לֹא יֹאכְלוּ, אֲלֵא מִסְּקוּלֵי יִסְקַל נִפְקָא, וְאַחַר שְׂכַבֵּר
27 לְמַדּוֹ מִסְּקוּל יִסְקַל שְׁוֹר הַנִּסְקַל אִסוֹר בִּאכִילָה, לֹא יִיתְכֵן
28 שְׁהַפְּסוּק לֹא יֹאכְלוּ בֹא לְהוֹסִיף אִיסוֹר הֵנָּה. דְּאֵי סְלָקָא דְּעֵתְךָ כָךְ,
29 שְׂלֵאִיסוֹר הֵנָּה בְּלִבְד הוּוֹ דְּתֵיב לֹא יֹאכְלוּ, אִם כֵּן מְדוּעַ אִמְרָה
30 הַתּוֹרָה אִיסוֹר הֵנָּה בְּלִשׁוֹן שֶׁל אִיסוֹר אֲכִילָה לֹא יֹאכְלוּ, נְכַתּוּב
31 קְרָא בְּפִירוּשׁ לֹא יִהְיֶה, כִּיּוֹן שְׂלֹא נִכְלַל בְּלִשׁוֹן זוֹ אִיסוֹר נוֹסַף
32 מִעֲבֵר לֵאִיסוֹר הֵנָּה. אֲלֵא עַל כֵּרַחֲךָ שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ בֹא לְלַמַּד אִיסוֹר
33 אֲכִילָה בֹּאפֵן שְׂאֵינוּ אִסוֹר מַחְמַת הָאִיסוֹר נְבִילָה, כְּגוֹן שְׂשַׁחְטוֹ
34 לְאַחַר שְׂנַגְמַר דִּינוֹ קוֹדֵם שְׂנִסְקַל.
35 תִּירוּן נוֹסַף: אֵי נְמִי, אִם כְּדַבְרֵי הַמַּקְשָׁן, שְׁהַפְּסוּק לֹא יֹאכְלוּ בֹא
36 לְלַמַּד אִיסוֹר הֵנָּה אַחַר שְׂנִסְקַל, וְשׁוֹר שְׂנִשְׁחַט אַחַר שְׂנַגְמַר דִּינוֹ
37 אֲכֵן מוֹתֵר בְּהֵנָּה, אִם כֵּן דִּי שִׁיחָא כְּתוּב לֹא יֹאכְלוּ, אֶת בְּשָׂרוֹ
38 לְמָה לִי – מְדוּעַ הוֹסִיפָה הַתּוֹרָה אֶת הַמִּילִים אֶת בְּשָׂרוֹ. אֲלֵא שֶׁ
39 לְלַמְדוֹ מֵאֶת בְּשָׂרוֹ שְׂאֵף עַל גַּב דְּשְׁחִיטָה לְשׁוֹר הַנִּסְקַל בְּעֵין בְּשָׂר
40 – כִּמוֹ שְׂשׁוּחֲטֵן בְּשָׂר דִּהִינּוּ בְּשַׁחְטָה כְּשֶׁרָה, קוֹדֵם שְׂנַגְמַר דִּינוֹ,
41 אִפִּילוּ הִכִּי אִסוֹר שׁוֹר זֶה בִּאכִילָה.
42 מִר וּזְטָרָא מְקַשָּׁה עַל הַבְּרִייתָא, שְׂשַׁנִּינוּ בַּהּ שְׂאֵף שׁוֹר שְׂנִשְׁחַט
43 אַחַר גַּמְר דִּינוֹ אִסוֹר בִּאכִילָה. מְתַקֵּף לָהּ מִר וּזְטָרָא, וְאִיָּמָא דְּהֵנִי
44 מִיָּלִי שְׁהַפְּסוּק לֹא יֹאכְלוּ בֹא לְהוֹסִיף שְׂאִפִּילוּ אִם שַׁחַט אֶת הַשׁוֹר
45 גַּם אִסוֹר בִּאכִילָה, הִינּוּ דּוּקָא הֵכָא דְּכִדְרָךְ צוּר – שְׂבַדַּק אֲבָן

אגרות קודש

ב"ה, י"ג תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

זה ימים אחדים שקבלתי מכתבו בו כותב ראשי פרקים מדברי ימי חייו ואת אשר עבר עליו ואשר עתה נמצא הוא ב... זה איזה שנים. כן מוסיף שבמשך ימי נדודיו נפגש עם אנ"ש וקנא בהם אשר בכל מקום בואם מתנהגים הם בהנהגתם וכאילו הם בד' אמות של עצמם.

ויש להעיר בזה שתי נקודות:

(א) בכל דבר יש להביא סיוע בעבודת השי"ת וה"ה במדת הקנאה אשר אף שבכלל היא מדה מגונה בכ"ז קנאה דקדושה קנאת סופרים תרבה חכמה, ובאם לאו ה"ז נשאר דבר מגונה, ולכן תקוטי שגם אצלו הרגש, זהו להרבות בחיזוק עצמו בעניני תורה ומצות ודוקא בהידור.

(ב) מ"ש שאנ"ש הולכים בדרכם הקבוע להם, הרי יחד עם זה פועלים הם בהתאם להוראות נשיאנו הק' להשפיע על הסביבה לקרבה ליהדות לתורה ולמצות, כי בכל הזמנים ובפרט בזמננו זה, אפשר רק אחת משתי פנים, להיות משפיע או מושפע. ואף שהבא למקום חדש אפשר לו למצוא כמה טענות בקושי עבודה זו כו' הרי מכל התירוצים לא תבוא עבודה בפועל וכיון שכל ישראל מאמינים בני מאמינים בהשגחה פרטית ובמילא יודעים הם אשר מה' מצעדי גבר כוננו וההשגחה פרטית הביאתם למקום פלוני בזמן פלוני בודאי שליחותו של מקום הוא להאיר הסביבה, להאיר בנר מצוה ותורה אור, וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו במילא הרי ניתנו לו ג"כ הכחות על זה ואין הדבר תלוי אלא **ברצונו**.

וככל הדברים האלה הוא בנוגע אליו שמוכרח הדבר שישקיע את עצמו (אריינווארפן ז"ך) בעבודת החזקת היהדות בענינים של **פועל** בסביבתו כי אולי כל מה שעבר עליו עד עתה הוא רק הכנה לתכלית זה, והרי ידוע פסק רז"ל כשפותחים חודה של מחט פותח הקב"ה כפתחו של אולם. ויהי רצון שפעולותיו אלו ימשיכו תוספת ברכה והצלחה בהשידוך שלו שיבנו בית בישראל בבית יהודי אמיתי.

בברכה לחג שמחתינו לשון רבים ומובא בספרים שזהו ישמח ישראל בעושו וישמח ה' במעשיו שמתאחדים ע"י אורייתא וכמאמר הזהר חלק ג' דף ע"ג עמוד א' תלת דרגין אינון ישראל אורייתא וקוב"ה עיי"ש.

ב"ה, ט' מרחשון, ה'תשי"א

שלום וברכה!

אתענין לדעת אם שומר השיעורים, אשר דברנו אדוותם קודם נסעו מפה, וכמה דפים וכו' למד בפועל ממש. וידוע מאמר מגלת חסיד[ים] (הובאה בירושלמי סוף ברכות) יום תעזבני יומים אעזבך.

ות"ח אם יודיעני על דבר הנ"ל...

מנחם שניאורסאהן

45 על ילפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט יד), ולכן קנסוהו חכמים
 46 שהמקח מתבטל. עולה מתירוץ הגמרא, שאם אדם יודע שאין
 47 מעות המעשר שני מתחללים במעשה מסוים, ומכל מקום לקח
 48 בהם דבר או קידש בהם, חל מקחו או קידושו, שכן לא יבוא לידי
 49 מכשול ולהשתמש בהן מחוץ לירושלים. הגמרא מקשה על הנחה
 50 זו: מתקיף לה - הקשה על כך רבי ירמיה, והרי בהמה טמאה,
 51 עבדים וקרקעות, דארי יודע שאין מעות מעשר שני מתחללין עליהן,
 52 שהרי אינם ראויים לאכילה, ואם כן לפי רבי אלעזר יש לומר
 53 שהמוכר לקח את המעות על דעת להעלותן ולאוכלן בירושלים.
 54 והנן במעשר שני (פ"א מ"ז) אין לוקחים בהמה טמאה, עבדים
 55 וקרקעות במעות מעשר שני אפילו בירושלים, ואם עבר ולקח אותן
 56 במעות אלו, יאכל כגנבן - יקח הלוקח מעות חולין אחרות ויאמר,
 57 כל מקום שמעות המעשר שני נמצאות ביד המוכר, יהיו מחוללות
 58 על מעות אלו, ויעלם לירושלים ויאכלם שם. ומבואר שאף במקום
 59 שיש לומר שהמוכר יודע שהמעות שבידו קדושים והוא יעלם
 60 לאוכלם בירושלים, מכל מקום צריך הלוקח לחלץ על מעות
 61 חולין אחרות, כיון שחוששים שמא המוכר לא יעלם אלא ישתמש
 62 בהן מחוץ לירושלים. ואם כן קשה, במה שונה דין המקדש
 63 במעשר שני שחלו הקידושו, ואין הבעל צריך לאכול כנגד
 64 המעות בירושלים, ולא חוששים שמא לא תעלהו האשה
 65 לירושלים. מתרצת הגמרא: אלא הכא - כאן במשנתנו המדברת
 66 במקדש את האשה במעות מעשר שני, באשה הבריה עסקין -
 67 אנו עוסקים באשה הנקראת 'חבירה', הלומדת ויודעת הלכות,
 68 ולמדה ויודעת את כל הלכות מעשר שני, דרעה אשה זו שאין
 69 מעות המעשר שני מתחללות על ידי קידושה, וצריכה להעלותן
 70 לירושלים ולאוכלן שם, וממילא תעשה כן, ולכן לא קנסו חכמים
 71 במשנתנו שאם קידשה במעות מעשר שני שיתבטלו קידושה.
 72 אבל שאר אדם המוכר בהמה טמאה או עבדים וקרקות תמורת
 73 מעות מעשר שני, אינו יודע שאין מעות מעשר שני מתחללות על
 74 בהמה טמאה, ולכן חייבו חכמים את הלוקח לחלץ את קדושת
 75 המעות שנתן למוכר על מעות אחרות. הגמרא חוזרת לדון ביבברי
 76 המשנה האחרונה שהביאה, שהלוקח בהמה טמאה עבדים
 77 וקרקות במעות מעשר שני, יחלץ על מעות אחרות וישתמש
 78 בהן בירושלים: אפר טר - שבה התנא במשנה, שאם עבר ולקח
 79 במעות מעשר שני אחד מדברים אלו, כגון בהמה טמאה, עבדים
 80 או קרקעות, יאכל כגנבן - יחלץ על מעות חולין אחרות משלו,
 81 ויעלה מעות אלו לירושלים, ויקנה בהן מאכלים, ויאכלם בקדושת
 82 מעשר שני. מקשה על כך הגמרא, ואמאי - מדוע יעשה דווקא
 83 כך, ולא נאמר שיהיו דמיו למקומם - דהיינו ללוקח, ויתבטל
 84 המקח, ומה שלקח יחזיר למוכר, כי היתם - כשם ששנינו כן
 85 בברייתא בלקח בהמה טהורה במעות מעשר שני מחוץ לירושלים,
 86 ונתכוין להוציאן לחולין במיד, שהעשה כן קונסים את המוכר
 87 שהמקח בטל, ומדוע במשנה קונסים דווקא את הלוקח שיחללם
 88 על מעות אחרות ויעלם לירושלים. מתרצת הגמרא, אפר שמואל,

1 ואם לקח בהמה במעות מעשר שני מחוץ לירושלים, אם עשה כן
 2 בשוגג, שלא ידע שמעות מעשר שני הן, יתירו דמים למקומם -
 3 כופים את המוכר להחזיר את המעות ללוקח, והבהמה תחזור
 4 למוכר, והמקח בטל משום שנעשה בטעות, שכן אילו היה יודע
 5 הלוקח שהמעות הן של מעשר שני לא היה לוקח את הבהמה.
 6 ואם עשה כן בכוונה, שידע שמעות מעשר שני הן, תעלה הבהמה
 7 ותאכל במקום - בירושלים. שכיון שלקח את הבהמה בכוונה, שוב
 8 אין שייך בזה מקח טעות, והמקח חל. וממילא קדושת המעשר שני
 9 עברה מהמעות לבהמה, ולכן מעלה ואוכל אותה בירושלים.
 10 הברייתא מביאה תנאי בדיון זה: אפר רבי יהודה, פנה דברים
 11 אחרים שאם עבר ולקח במיד חל המקח, ולכן תעלה הבהמה
 12 ותאכל במקום, דווקא באופן שמתכוין לקח את הבהמה מתחילה
 13 לשם קרבן שלמים, כלומר כדי לאכלה בתורת מעשר שני
 14 בירושלים, שכן הבהמות שולקחים במעות מעשר שני מקריבים
 15 אותן לשם שלמים, אבל במתכוין להוציא את מעות המעשר שני
 16 לחולין, כלומר לקחת ולאכול את הבהמה בתורת חולין גמורין
 17 מחוץ לירושלים, בין כשעשה כן בשוגג, שלא ידע שהם מעות
 18 מעשר שני, ובין כשעשה כן בכוונה, שידע שמעות אלו מעות
 19 מעשר שני הן, ולקח בהן את הבהמה כדי לחלץ עליה, ואף
 20 המוכר ידע שמעות מעשר שני הן ונתכוין לכך. בשני אופנים אלו
 21 הדין הוא שיתירו דמים למקומם - דהיינו לקונה, והבהמה תחזור
 22 למוכר, והמקח בטל. בשוגג הטעם טעות, שכיון שלא ידע הלוקח
 23 שמעות מעשר שני הן, וממילא מקח טעות הוא, וכמבואר לעיל
 24 בדיון לקח את הבהמה לשם שלמים. ובמיד הטעם הוא, שקונסים
 25 את המוכר מכיון שאף שידע שמעות מעשר שני הן מכר בעדן את
 26 בהמתו, ולכן לא ינהה מהן אף שחולין הן. הגמרא מקשה על
 27 החילוק שאמר רבי יהודה בברייתא, מדין שאמר במשנה: והאנן
 28 קנן - והרי שנינו במשנתנו (לעיל נב): שרבי יהודה אומר, שאם
 29 קידש את האשה במעשר שני בכוונה שידע שהם מעות מעשר
 30 שני, קנש - הקידושין חלים, ואף שהמקדש ידע שהמעות
 31 יוצאות לחולין, מכל מקום כיון שאין טעות בקידושה, לא אמרו
 32 חכמים שיתבטלו הקידושין כדי לקונסם. ואם כן אף כשלוקח
 33 בהמה ונתכוין להוציא מעות מעשר שני במיד לחולין, לא נאמר
 34 שכדי לקנסו את המוכר יתבטל המקח.
 35 מתרצת הגמרא: אפר רבי אלעזר, במקרה המבואר במשנה כיון
 36 שהמקדש הודיעה שמקדשה במעות מעשר שני, אשה יודעת שאין
 37 מעות המעשר שני מתחללין על ידה - שאין המעות יוצאות לחולין
 38 על ידי שמקבלת אותן במעשה הקידושין, וצריכים לעלות
 39 ולאכלם בירושלים, ועל כן עולה ויאכלתו בירושלים בתורת
 40 מעשר שני, וכיון שכלל לא נתכוונה להוציאם לחולין, לכן אין
 41 קונסים אותם שלא יחולו הקידושין. אבל במקרה המבואר
 42 בברייתא הרי המוכר יודע שהמעות מתחללות על הבהמה והיא
 43 מתקדשת בקדושת מעשר שני והמעות שבידו חולין, ויודע
 44 שהלוקח מתכוין לאוכלה מחוץ לירושלים, אם כן הרי הוא עובר

המשך ביאור למס' קידושין ליום רביעי עמ' ב

12 מיתה, כיון דאין גט חל לאחר מיתה, ואין אדם אומר דבר שלא
 13 יכול להתקיים, אבל הכא דיש קידושין לאחר שלשים, אימא
 14 ששמואל מודי ליה לרב שיש ספק, ויתכן שכונתו לחזור בו
 15 ולקדשה רק לאחר שלשים יום, צריכא, לכן הוצרכו לחלוק
 16 בפירוש לענין קידושין.
 17 הגמרא מביאה דין נוסף העולה מדעת רב: אפר אפי וקמטייה
 18 דרב שיש ספק בלשון מעבשיו ולאחר זמן אם כונתו ל'תנאי' או
 19 ל'חזרה', אם בא אחר ואמר לה 'הרי את מקודשת לי מעבשיו ולאחר
 20 שלשים יום', ובא אחר ואמר לה 'הרי את מקודשת לי מעבשיו
 21 ולאחר עשרים יום',

1 הגט למפרע. מקשה הגמרא, אם כן למה נחלק רב ושמואל לגבי
 2 משנתנו, ונימא רב רק הלכה כרבנן, ונימא שמואל רק הלכה
 3 כרבין, ומוכן שכשם שנחלקו בגירושין יחלקו בקידושין. מתרצת
 4 הגמרא, צריכא, הוצרכו לפרש את מחלוקתם בקידושין, כיון
 5 דאילו אפר רב הלכה כרבנן, הוה אמיא שרק היתם יתכן שהתכוון
 6 לחזור בו ולגרשה לאחר מיתה, כיון דלרחוקה קאתי - הוא בא
 7 לגרשה ולהרחיקה, ורצונו לרחות זאת, אבל הכא דלקרובה קאתי
 8 - שבא לקדשה ולקרבה אליה, אימא שרב מודה ליה לשמואל,
 9 דתנאה הוא, וכונתו לקדשה כבר מעבשיו ובתנאי שלא יחזור בו.
 10 וכן אי אפר שמואל הלכה כרבין, הוה אמיא שרק היתם הוא שאמר
 11 שמואל שכונתו לתנאי ולא לחזור בו ולומר שתתגרש לאחר

תוספות

1 **כשברה** — פירושו: היא דאין לוקדין עבדים. **הא** לא ברח קנסין למוכר — כמו הוא
2 דלעיל, דאמר יחזור דמים למקומם, שהוא קנסא למוכר שרצה למוכר בהמתו
3 חוץ לירושלים, דקנס בראש בשתחזור לו.
4 **ונקנסיה** ללוקח — פירושו: שיאכל כנגדו בירושלים, ולא יתבעל. ולפירוש רבינו מאיר
5 פריך שפיר, שהמעות שביד המוכר
6 יוצאין לחולין כי ידי הלוקח. אבל לפירוש רבינו
7 יצחק בר אבהו ששה מאי פריך? ארובה, מושב
8 לקנט המוכר להוציא איסור מידו, מלקנט
9 הלוקח וישראל האיסור ביד המוכר, כלומר המעות
10 שלא נתחללו, ושמו יאכלם חוץ לירושלים
11 דכסבור נתחללו; ויש לומר: דלדידה הכי פריך.
12 ולקנסיה ללוקח, שילך לבית המוכר ויאמר לו:
13 המעות שהן קדושין בידך תהא קדושתן על אלו,
14 ואו יצאו לחולין.
15 **מסתברא** כל היכא דאיכא איסור קנסין ליה
16 — פירושו: היינו המוכר, שהרי
17 המעות דמעשה ברשותו היו קיימא, ולפיכך קנסו
18 ליה שיחזרו דמים למקומם. היינו שלא מבר
19 בהמתו. וזה דוקק לפירוש רבינו יצחק בר אבהו,
20 דפירש: דלעולם המעות שביד המוכר קדושים
21 מקדושת מעשר, וצריך להעלותן לירושלים —
22 אם כן ארובה, וזכר הוא לו מהא דאמרן יחזור
23 דמים למקומם, טוב לו שיחזור לו בהמתו
24 מלהעלות דמיו בירושלים; אבל לפירוש הרב
25 רבינו מאיר: נחא. אן אה קשה לפירוש הקונטרס
26 לעיל, דפירש גבי אבל מתכוין להוציא מעות
27 מעשר שני לחולין, דהמעות יצאו לחולין ובהמה
28 קדושה, ועל כן קאמר יחזור דמים למקומם. ואם
29 כן לפי סברא זו היו ליה למקנסיה ללוקח, למימר.
30 דיאכל כנגדו בירושלים, שהרי האיסור הוא ביד
31 — דהיינו בהמה. אבל לפירוש ורבינו יצחק בר
32 אבהו(ם) נחא, שהרי האיסור הוא ביד המוכר.
33 ואם תאמר: לעיל דקאמר גמרא דקנסוהו ללוקח
34 יאכל כנגדו — מאי קנס הוא זה? כי נמי אמר
35 יחזור דמים למקומם — צריך הלוקח להעלות
36 המעות לירושלים! ויש לומר: דהקנס הוא מה
37 דמסתמא לקח בהמה ביוקר ממעות מעשר שני
38 לפיכך עצמו מלעות לירושלים, וכשנאמר לו
39 שיאכל כנגדו בירושלים, דהמקח יהיה שלו —
40 ידקה לו הפסד גדול בליקחת בהמה שלקח.
41 **המקדש** שבעלה כי אינה מקודשת — פירושו:
42 לפי שאיסור הגאה. ואם תאמר:
43 אמאי אינה מקודשת? תא שרי ליהנות ממנו שלא
44 בדרך הגאות, כדאמר בפרק "כל שעה" (פסחים)
45 (ב) ויש לומר: בכאן מיירי דליכא שוה פרוטה
46 אלא בדרך הגאות. אי נמי: יש לומר דמיירי שפיר
47 דאיכא שוה פרוטה אף שלא בדרך הגאות, מכל
48 מקום כיון שהאשה סבורה שיש לה ליהנות דרך
49 הגאות ואינו כן — לא סמכה דעתה, והוי מקח
50 טעות. וזה תאמר: ואמאי לא חשיב בדרך מתניתין
51 פיגול ונזר ושמואל ויש לומר: דבקרובים לא אף
52 מיירי. הוא דלא חשיב חמץ בפסח — משום
53 דקסבר רבינו יוסי הגלילי דשרי בהנאה, בפרק "כל
54 שעה" (שם בבא), הוא דלא חשיב עבודה זרה —
55 משום דלא שייך למיתני ביה "מזבח וקידש
56 בדמיון קדושתו" — שהרי עבודה זרה תופסת
57 דמיה, ושביעית אחר הביעור.
58 **מנין** שלא יצבע בו — אף על גב דאמרין לא
59 ידנה — אצטריך לאשמעוניה שלא יצבע;
60 ואצטריך דעתך דשרי, משום דחזוהא לאו מילתא
61 היא. וליכא שטח לאשמעוניה שלא ידילק; ודלקא
62 דעתך דשרי משום דמכלה אותו — קא משמע לן
63 דאסור בכל ענין, ובדרך הגאות, אבל שלא בדרך
64 הגאות — שרי.

1 **כשברה** — המוכר שהדמים בידו. ומתמחין: הא לא ברח קנסין למוכר? **אלא חורא** נגב
2 — אלמלא חור שהעכבר מצניע גביהו שם — לא היה גובב. **חורא מנא** ליה — מאן לו
3 הגניבה. **משנה** המקדש בערלה כו' — בדולדו איסורי הגאה נהיה, כדילוף לה בגמרא.
4 מכרן וקודש בדמיהם מקודשת — דאין הדמים נתפסין באיסור, כדילוף לקמן.
5 **גמרא** מנין — שאסורה בהנאה? **מנין** שלא
6 יתנה ממנו — כגון שלא יצטבע בו בפירי הראוי
7 ליצטבע בו. כגון קלפין אגוזין, ושומן לפירי
8 אסור בפירי. ולא ידילק בו את הנז — כגון מן
9 השמן, אף כלאי הכהן **תופס את דמיו** — אלמא
10 תנן במתניתין: מכרן וקודש בדמיהם —
11 מקדושת, אלמא אין אוסרין את דמיהם: **שהוא**
12 **נבלה** — הואיל וסקלו. ונבלה כבר נזכרו מילא
13 תאכלו כל נבלה" (דברים יז) שאסורה באכילה.
14 מני דאם שחמו בו' — ותרתי לא שחמו קרא:
15 סקול וטקל השור, ואם נטרתי לו אכיל.
16 **ליכא** דסקליה פסקל — ולאסריה בהנאה
17 אתא. "דלא יאכל" משמע איסורי הגאה דרבי
18 אבהו. דמנבילה ולא נפקא לך בה איסור הגאה,
19 שהנבלה פרט בה הכתוב היתר הגאה, ולחכי
20 כתבי בדרידה בהדיא "לא יאכל" ולא פרט אחרי
21 היתר. "ובעל השור נקי" — לדרשא אחרינא
22 אתא, לחצי כופר דמיו ולדות כולקמן. עד
23 שיפירש לך הכתוב — דמדאיצטריך לפרט
24 מנבילה לגר אשר בשערך תתנהו ואכלה"
25 למשריה בהנאה, ולא נכתב בו אלא "לא
26 יאכל", שמע מינה: "לא תאכל" — איסור
27 הגאה הוא. ובפסחים (בבא), פרכין עלה טובא.
28 לגר בניתנה ולכרי במכירה לא נטרסין במילתיה
29 דרבי אבהו. דאי הוה סבירא ליה דברים ככתבן
30 דוקא — תו לא מציי ליק מניה דהיכא דלא פרט
31 היתר — ליתסר, דהאי דנבלה לאו אתא לחיתר
32 הגאה, אלא לאשמעוניה דחילופא אסור. הני
33 מילי — דשמעוניה איסור הגאה מלשון אכילה —
34 היכא דנפקא לן איסור אכילה מניה. דכיון
35 דמנביע ליה נמי לאצוהורי אכילה — ככלל כל
36 הגאות בלשון אכילה, ודילפינן מנבילה תהם
37 ד"לא יאכל" איסור הגאה נמי משמע. אבל
38 האב, דאיסור אכילה מקרא אחרינא נפק, ולא
39 הוצרך זה אלא להנאה — למה לי לאפוקי
40 הגאה בלשון אכילה? ליתכונב "לא ידנה!" וליכא
41 ודאי אכילה גופיה איצטריך, ולא אכילה
42 דחשיתה. אי נמי לכתוב **לא יאכל** — ולשתוק,
43 "את בשרו" למה לז? כעין כפר — ששחט.
44 **ואימא** הני מילי — דאשמעוניה קרא דאפילו
45 שחטו אסור — היכא דבדק צור ושחט בה,
46 דסקילה ליה. דמנבילה לא מציי נפק, דלאו
47 נבלה הוא. אבל שחטת סכין לאו מידי סכין
48 כתיבא **באורייתא** — אצל שחטתה וכוין דהכי
49 הוא, כי שחטה נמי בצור — לאו סקול היא.
50 אלא שחטה, ואסר לך הכתוב בשרו, והוא הדין
51 סכין. ולהני תני דפסקי ליה **חורא** ובעל השור
52 נקי — בבבא קמא (מא.ב.), **לחצי כופר** — שאם
53 הרג את האדם נקי חמוצי כופר. ואף על גב
54 דמדמע משלם כופר שלם — לא אמרין תם
55 ישלם חצי כופר, כי היכי דגבי נוקם משלם חצי
56 נוק, ולדמי ולדות — אם נקם אשה דרה ויצאו
57 לדידה — אינו משלם דמי ולדות לבעל, כמו
58 שהארם הנוקם משלם, בדכתיב (שמות כא)
59 "ענש יענש וגו'".

60 **לחצי** — אצטריך לאשמעוניה שלא יצבע;
61 ואצטריך דעתך דשרי, משום דחזוהא לאו מילתא
62 היא. וליכא שטח לאשמעוניה שלא ידילק; ודלקא
63 דעתך דשרי משום דמכלה אותו — קא משמע לן
64 דאסור בכל ענין, ובדרך הגאות, אבל שלא בדרך
65 הגאות — שרי.

54 אַת פְּרִיו שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל, אִין לִי - אִינִי יִכּוֹל
 55 לְלַמּוֹד מִן הַפְּסוּק אֱלֹא אִיסוּר אֲכִילָה מִן הָעֵרְלָה, שְׁנֹאמֵר לֹא
 56 יֵאָכֵל, אֲבָל הִנָּחָה מִן הָעֵרְלָה מִנֵּין לִנוּ שְׁלֵא יִהְיֶה מִנֵּין, וְכִגוֹן שְׁלֵא
 57 יִצְבַּע בּוֹ, בְּפִירֹת שְׂרָאִיִים לְצִבְעִיהָ כִּגוֹן קְלִיפּוֹת אֲגוּזִים, וְלֹא יִלְיֵק
 58 בּוֹ בְשֵׁמֶן שֶׁל זֵיתִי עֵרְלָה אֵת הַנֶּהַר, תְּלַמּוּד לִזְמַר 'עֲרַלְתֶּם (אֵת)
 59 עֲרַלְתוּ, וְכִיּוֹן שִׁכְפַּלְהָ תּוֹרָה אֵת הַמִּילָה עֵרְלָה, יֵשׁ לְלַמּוֹד
 60 וְלִרְבּוֹת אֵת כּוֹלָם - שְׂכַל אֹפְנִי הַהֲנָא אֲסוּרִים, וְלֹא רַק
 61 אֲכִילָה. שְׁנִינָה בְּמִשְׁנָה: הַמְקֻדֵּשׁ אִשָּׁה בְּכֻלָּא 'הַכֶּרֶם אִינֵהּ מְקוּדֶשֶׁת
 62 כִּיּוֹן שְׁהֵם אֲסוּרִים בְּהֲנָא: מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מִנֵּין שְׂכֵלָאֵי הַכֶּרֶם
 63 אֲסוּרִים בְּהֲנָא. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, אֲמַר חֻזְקָה דְּבַר זֶה נִלְמַד מִמָּה
 64 שְׁאֲמַר קְרָא (דְּבֵרִים כ"ט) ' לֹא תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלֵאִים פֶּן תִּקְרָשׁ
 65 הַמְלֵאָה הַזֹּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם, וְדוֹרְשִׁים אֵת הַמִּלִּים
 66 'פֶּן תִּקְדָּשׁ' כִּאִילוּ הִיא כְּתוּב 'פֶּן תִּזְרַע אֲשֶׁר, כְּלוֹמַר לֹא תִזְרַע כְּרָמְךָ
 67 כְּלֵאִים פֶּן יִיאֲסָרוּ וְתֵהָא צִרְיָךְ לְשִׁרְפֵם בָּאשׁ, וְהִרִי שְׁהֵם אֲסוּרִים
 68 בְּהֲנָא. רַב אֲשִׁי אֲמַר שְׁמַפְרִשִׁים 'לֹא תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלֵאִים פֶּן יִהְיֶה
 69 קְדָשׁ' כְּלוֹמַר פֶּן יִיאֲסָרוּ וְיֵהָא דִּינֵם כְּקוֹדֵשׁ שְׁאֲסוּר בְּהֲנָא.
 70 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל רַב אֲשִׁי: אִי - אִם אֲכַן כְּלֵאֵי הַכֶּרֶם דִּינֵם כְּקוֹדֵשׁ
 71 לְגַבֵּי כָל דְּבַר, אִם כֵּן מַה - כְּמוּ שְׁקִדְשׁ שְׁנַמְכֵר תּוֹפֵס אֵת דְּמִיּוּ, וְ
 72 שְׁהֵם נַעֲשִׂים קְדוּשִׁים בְּמִקּוּמוֹ, וְהַקּוֹדֵשׁ בְּעַצְמוֹ יִצְאָה לְחֻלְיִין, אֵי
 73 כְּלֵאֵי הַכֶּרֶם צִרְיָךְ לְהִיּוֹת הַדִּין כֵּן, שְׁאִם יִמְכַרְם יֵהָא הַכְּלֵאִים תּוֹפֵס
 74 אֵת דְּמִיּוּ - שֶׁהַדְּמִים שִׁיִּקְבֵּל יִהְיוּ אֲסוּרִים בְּהֲנָא בְּמִקּוּמוֹ, וְ
 75 וְהַכְּלֵאִים יֵהָא יִצְאָה לְחֻלְיִין וּמוֹתֵר בְּהֲנָא. וְהִרִי שְׁנִינָה בְּמִשְׁנַתֵּינוּ
 76 'מְכֹר וְקִידֵשׁ בְּדִמְיוֹן הַקּוֹדֵשׁ, הִרִי שְׁדַמֵּי הַכְּלֵאִים אִינֵם נֹאסְרִים
 77 בְּהֲנָא. הַגְּמָרָא דּוּחָה מִכּח קוּשִׁיא זֹו אֵת בִּיאֹרוֹ שֶׁל רַב אֲשִׁי: אֱלֹא
 78 מְחֻזְּזָתָא בְּדַחְזָתָא, שְׁהַמְקוּר לְכָךְ שְׂכֵלָאֵי הַכֶּרֶם אֲסוּרִים בְּהֲנָא
 79 הוּא כְּדַרְשְׁתּוּ שֶׁל חֻזְקָה. הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיבָה לְבַרְר אֵת אִיסוּרֵי
 80 הַהֲנָא שְׁנַמְנָה בְּמִשְׁנָה. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: שׁוֹר הַנֶּסְקֵל שְׁנִינָה
 81 בְּמִשְׁנָה יָחִד עִם כָּל אִיסוּרֵי הַהֲנָא, מִנֵּין שְׁהוּא אֲכַן אֲסוּר בְּהֲנָא. וְ
 82 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּתִנְיָא בְּרִייתָא, מִשְׁמַעְמַע - מִמְשַׁמְעוֹת מַה שְׁנִינָתָא
 83 (שְׁמוֹת כֹּא, כַּח) 'זָכִי יִנַּח שׁוֹר אֵת אִישׁ אוֹ אֵת אִשָּׁה וְנָתַתָּ סְקוּלֵי וְסְקַל
 84 הַשׁוֹר, וְכִי אִינִי יוֹדַע כְּבַר שְׁהַשׁוֹר הִנְסַקְל וְנִבְיֵלָה הִיא, הִרִי וְדֹאֵי אִנִּי
 85 יוֹדַע שְׂכִיּוֹן שְׁנַסְקֵל וְלֹא נִשְׁחַט הוּא נְבִילָה, וְנִבְיֵלָה אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה,
 86 כְּמַפְרֹשׁ בְּתוֹרָה, 'לֹא תֵאָכְלוּ כָל נְבִלָה' (דְּבֵרִים י"ד כֹּא). אִם כֵּן מַה
 87 תְּלַמּוּד לִזְמַר - מְדוּעַ הַצִּרְיָךְ הַפְּסוּק לְשׁוּב לְוֹמַר 'לֹא יֵאָכֵל אֵת
 88 בְּשָׂרוֹ'. אֲלֵא עַל כִּרְחַךְ הַפְּסוּק מְגִיד לָךְ שִׁישׁ אֹפֵן נּוֹסֵף בּוֹ הַשׁוֹר
 89 אִינֵו נְבִילָה וְאֵף עַל פִּי כֵּן 'לֹא יֵאָכֵל אֵת בְּשָׂרוֹ, וְהִינֵנוּ שְׁאִם שְׁחַטוּ
 90 אֵת הַשׁוֹר שְׁחִטָה כְּבֵרָה לְאַחַר שְׁנִנְמַר דִּינֵו בְּפִיט דִּין לְחֻבּוֹ
 91 סְקִילָה, אֲמַר הוּא בְּאֲכִילָה. וְכֵן יֵשׁ לְקַרְוֵא אֵת הַפְּסוּק 'סְקוּלֵי וְסְקַל
 92 הַשׁוֹר, וְאֵף אִם לֹא נִסְקַל כְּדִינוּ אֲלֵא נִשְׁחַט, מִכָּל מְקוֹם 'וְלֹא יֵאָכֵל
 93 אֵת בְּשָׂרוֹ'. הִרִי שְׁשׁוֹר הִנְסַקֵל אֲסוּר בְּאֲכִילָה גַם בְּאֹפֶן שְׁאִינוּ
 94 נְבִילָה.
 95 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת מִנֵּין שְׁשׁוֹר הִנְסַקֵל אֲסוּר גַם בְּהֲנָא. מְבַרְרַת
 96 הַגְּמָרָא: בְּהִנָּחָה מִנֵּין שְׁהוּא אֲסוּר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: תְּלַמּוּד לִזְמַר
 97 (שְׁמוֹת כֹּא, כַּח) 'בְּעַל הַשׁוֹר נָקִי'. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי מִשְׁמַע -
 98 כִּי צַד מִשְׁמַע מִן הַלְשׁוֹן 'נָקִי' שְׁהַשׁוֹר אֲסוּר בְּהֲנָא. שְׁמַעוֹן בֶּן זֻמְבָּא
 99 אֲמַר שְׁמַשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן 'נָקִי' הוּא בְּאִדָּם שְׁאֲמַר לְחִבְרֵי עַל אַחַד
 100 שֶׁהַפְּסִיד אֵת כָּל רְכוּשׁוֹ, יֵצֵא פְּלוּנֵי נָקִי מִנְּכֶסְיוֹ וְאִין לֹו בְּהֵם הִנָּחָה
 101 שְׁל בְּלוּם, הִרִי שְׁלִשׁוֹן 'נָקִי' הִינֵנוּ שְׁאִין לֹו כָּל הַנָּאָה מְנַכְסִיו, וְכֵן
 102 גַם 'בְּעַל הַשׁוֹר נָקִי' הִינֵנוּ שְׁבַעֵל הַשׁוֹר הַפְּסִיד אֵת שׁוֹרוֹ לְגַמְרֵי,
 103 שְׁהוּא אֲסוּר בְּהֲנָא.
 104 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְבַרְר אִם אֲפִשֵׁר לְהַעֲמִיד אֵת פִּירוּשׁ הַפְּסוּקִים
 105 בְּאֹפֶן אַחַר. שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מֵאִי - מִנֵּין לְבִרְיֵיתָא דְּהָאֵי פְּסוּק לִי
 106 יֵאָכֵל אֵת בְּשָׂרוֹ, לְהִיבָא דְּשְׁחִיטָה אֵת הַשׁוֹר לְאַחַר שְׁנִנְמַר דִּינֵו הוּא
 107 דְּאֵתָא, וְלִלְמַדְנוּ שְׁאֲפִילוּ שְׁנִשְׁחַט וְלֹא נִסְקַל, מִכָּל מְקוֹם הוּא אֲסוּר
 108 בְּאֲכִילָה. דְּהִלְמָא - אוֹלֵי בְּאֵמַת הִיבָא דְּשְׁחִיטָה אֵת הַשׁוֹר לְאַחַר
 109 שְׁנִנְמַר דִּינֵו, וְלֹא נִסְקַל יֵהָא שְׂרִי בְּאֲכִילָה, וְהָא פְּסוּק לֹא יֵאָכֵל,

1 המשנה האומרת שאין לוקחים במעות מעשר שני בהמה טמאה
 2 עבדים וקרקות, מדברת בפְּשִׁטָה המוכר שהמעות בידו, וממילא
 3 אין הלוקח יכול לתבוע ממנו שיחזיר לו אותם, ולכן יחלל את
 4 המעות שביד המוכר על המעות שבידו ועלם לירושלים. שואלת
 5 הגמרא, וְשִׁמְעָא דְּכֶרֶח - הטעם שקונסים את הלוקח שיחלל את
 6 המעות שביד המוכר על המעות שבידו, הוא משום שהמוכר ברח
 7 כשהמעות בידו, אבל הֵא וְאִם לֹא בָּרַח המוכר, קְנָסִין - אנו
 8 קונסים דווקא לְמוֹכֵר ומבטלים את המקח. וקשה מדוע אנו קונסים
 9 דווקא אותו, וְנִקְנָסִיהּ לְלוֹקְחָה שבכל אופן יחלל את המעות שביד
 10 המוכר על המעות שבידו, כשם שעושים באופן שברח המוכר,
 11 שהרי הוציא מעות מעשר שני באיסור. מתרצת הגמרא, שישנו
 12 משל, שכשהעכבר גונב לֹא עֲבָרָא גֵבֵב אֱלֵא חוּרָא גֵבֵב - לא
 13 העכבר הגנב, אלא החור שבו הוא מצניע את גניבתו, שכן אלמלא
 14 היה לעכבר חור, לא היה לו היכן להצניע את גניבתו, ולא היה
 15 גונב. והנמשל לענינינו הוא. שאלמלא המוכר שהסכים למכור
 16 ללוקח דברים אלו תמורת מעות המעשר שני שהיו בידו, לא היה
 17 הלוקח יכול לקנותם, נמצא שהמוכר מכשיל את הלוקח באיסור
 18 זה, ולכן קונסים את המוכר.
 19 מקשה הגמרא: וְאִי לֹא עֲבָרָא חוּרָא מֵאִי קְעָבִיד - הרי אפשר
 20 לומר להדיף, שאלמלא העכבר שגנב והניח את הגניבה בחור, מה
 21 החור היה עושה, כלומר הגניבה כאן, היתה נמצאת שם, ונמצא
 22 שהעכבר הוא הגנב. וכן הדבר בן, אלמלא הלוקח שקנה את
 23 חפצי המוכר, לא היה המוכר מקבל את מעות המעשר שני תמורת
 24 חפציו, ונמצא שהלוקח עשה את האיסור ולא המוכר, ומדוע
 25 קונסים את המוכר. מתרצת הגמרא, מִסְתַּבְרָא - מסתבר יותר
 26 לקנוס את המוכר, שכן כֵּל הִיבָא דְּאִיבָא אִיסוּרָא הָתָם קְנָסִין -
 27 קונסים דווקא את מי שברשותו נמצא האיסור, והרי מעות
 28 המעשר שני שלא נתחללו עדיין נמצאים עתה אצל המוכר, ולכן
 29 כיון שהוא לפנינו ואפשר לקנוסו, קונסים אותו להשיב את המעות
 30 ללוקח, והלוקח יחזיר לו את חפציו. אמנם במקרה שהמוכר ברח,
 31 אכן קונסים את הלוקח על שהוציא מעות מעשר באיסור.

משנה

32 המשנה מונה דברים אסורים בהנאה ואין להם שווי ממוני,
 33 ולפיכך אם קידש בהם אינה מקודשת. הַמְקֻדָּשׁ אֵת הַאִשָּׁה פְּעֻלָּה
 34 - בפירות האילן בשלושת השנים הראשונות לנטיעתו, או בְּכֻלָּא
 35 הַכֶּרֶם - בתבואה שנזרעה בכרם, ונאסרה משום כלאים, או בְּשָׂרוֹ
 36 הַנֶּסְקֵל - שור שנגח אדם והמיתו, ודינו להיסקל, וְעֵרְלָה עֲרוּפָה -
 37 עגלה המובאת ככפרה על אדם מת שנמצא בין שתי ערים ולא
 38 נודע מי הרגו, או בְּצִפְּוֹרֵי מְצוּרַע - ציפורים שמביאן המצרע
 39 כשנרפא מצרעתו, וּבְשִׁעָר נְזִיר - שיער הנזיר לאחר שנתגלה,
 40 וּפְטָר חָמוֹר - הוולד הראשון של החמור, וּבְשָׂרָה בְּחֶלֶב - בשר
 41 שנתבשל בחלב, וְחֻלְיִין שְׁנִשְׁחַטוּ פְּעוּרָה - בהמת חולין שלא
 42 הוקדשה ונשחטה בעזרה, וכל הדברים הללו אסורים בהנאה,
 43 ולפיכך אם קידש בהם אִינֵהּ מְקוּדָּשׁ. ורק אם קידש באיסורי
 44 הנאה בעצמם, אינה מקודשת. אבל אם מְכָרָן - את אחד מן
 45 הדברים הללו האסורים בהנאה, וְקִדְּשׁ אֵת הַאִשָּׁה בְּדַמְיֹוֹן - בכסף
 46 שקיבל עבורם, הרי היא מְקוּדָּשָׁתָא, כיוון שאין הדמים נתפסים
 47 באיסור ההנאה.

גמרא

48 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מַה שְׁמַנֵּינוּ בְּמִשְׁנָה אֵת הַמְקֻדָּשׁ אִשָּׁה פְּעֻלָּה יָחִד
 49 עִם שְׂאֵר אִיסוּרֵי הַנָּאָה, מִנֵּין - מִנֵּין שְׂכָךְ הוּא, שְׁעֵרְלָה אֲסוּרָה
 50 בְּהֲנָא. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּתִנְיָא בְּרִייתָא, נֹאמֵר בְּפְּסוּק (ויקרא יט,
 51 כג) 'זָכִי תְבָאוּ אֵל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ מֵאָכֵל וְעֲרַלְתֶּם עֲרַלְתוּ

מבררת הגמרא: וְעִנְיָה עֲרוּפָה גֵוְפָה, מַאימְתִי היא נאסרת בהנאה, 56
 אָמַר רְבִי יְנָאי גְבוּל - שיעור זמן קבוע, מאימתי היא נאסרת שְׂמַעְתִּי 57
 בָּהּ, וְשִׁכְחֹתִי. וְנִסְכֵּינִי הִכְרָמָא לומר - וסבורים התלמידים לומר 58
 מדעתם, שְׂרִידָתָה לְנַחַל אֵיתָן - כשזקני העיר מורידים אותה 59
 להיערף שם, הִיא אוֹסְרָתָה בהנאה, משום שמשעת הירידה היא 60
 נקראת 'עגלה ערופה'. והרי שאף שהיא נאסרת מחיים, מכל מקום 61
 אין הדבר תלוי בשעת לקיחתה. מקשה הגמרא: אִי כדברי ריש 62
 לקיש שאיסור ההנאה בציפורי מצורע נלמד מעגלה ערופה, 63
 שהוא מחיים ולא משעת שחיטה. אם כן מַה עִנְיָה עֲרוּפָה מְשַׁעַת 64
 לְקִיחָה לֹא מִיתְסָרָא שהרי רק הירידה לנחל איתן אוסרתה. אָף 65
 צִיפּוּרֵי מְצוּרַע נִמְי מְשַׁעַת לְקִיחָה לֹא מִיתְסָרִי, אלא בזמן אחר, 66
 מאוחר יותר. ומדוע אמר ריש לקיש שציפורי מצורע נאסרים כבר 67
 משעת לקיחתם. 68
 מתרצת הגמרא: הֲכִי הֲשַׁתָּא - וכי יש דמיון בין עגלה ערופה 69
 לציפורי מצורע, הֲתָם בעגלה ערופה הטעם שאינה נאסרת משעת 70
 לקיחה הוא משום דאִית לֶיהָ גְבוּל אַחֲרֵינָא - יש לה זמן אחר, 71
 שאפשר לומר שהאיסור תלוי בו. והוּוּ זִמְנֵן הִירִידָה לְנַחַל שְׂנַמְר 72
 (דברים כא, ד) 'וְהוֹרִידוּ זִקְנֵי הָעִיר הַזֶּה אֶת הָעֵגְלָה אֶל נַחַל 73
 אֵיתָן', וכיון שיש זמן אחר מאוחר יותר משעת הלקיחה, אין לנו 74
 להקדים את האיסור לשעת לקיחה, אלא יש לאחור ולומר שאינה 75
 אסורה אלא משעת ירידתה לנחל. אבל הֲכָא בציפורי מצורע, מִי 76
 אִית לֶיהָ גְבוּל אַחֲרֵינָא - אין לציפורי המצורע זמן אחר שאפשר 77
 לתלות בו את האיסור, מאוחר יותר משעת לקיחה. וכיון שלמדים 78
 מעגלה ערופה שכשם שאיסורה הוא מחיים כך גם ציפורי מצורע 79
 אסורות מחיים, ממילא על כרחך זמן הלקיחה הוא הקובע, 80
 ומשעת לקיחתם הן אסורות בהנאה. 81
 הגמרא מביאה שלוש קושיות שהקשה רבי יוחנן לריש לקיש, על 82
 שיטתו שציפורי מצורע אסורות משעת לקיחה. קושיא ראשונה: 83
 אִיתֵיבִיה רְבִי יוֹחָנָן לְרִישֵׁי לְקִישׁ, נאמר בתורה (דברים יד, יא) 'כֹּל 84
 צִפּוּר מִתְרָה תֹאכְלוּ', ומלשון 'כל' דרשו לְרִבּוּת אֶת הַצִּיפּוּר 85
 הַמְשׁוֹלָחִת שִׁמּוֹתֵר בִּאֲכִילָה. ובהמשך נאמר (שם יד, יב) 'וְזֶה אֲשֶׁר 86
 לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם', ומלשון 'אשר' דרשו לְרִבּוּת אֶת הַצִּיפּוּר הַשְּׁחִיטָה 87
 שאסורה בהנאה. וְאִי סִלְקָא דְעָתִידָךְ כמו שאמר ריש לקיש 88
 שהציפור השחטה כבר מחיים אֲסוּרָה, אם כן לֹאֲחֵר שְׂחִיטָה 89
 מִיבְּעִינָא - וכי צריך לרבות מן הפסוק שהיא אסורה לאחר שחיטה, 90
 הרי פשוט הוא שאם היא אסורה בהנאה מחיים, היא נשאת 91
 אסורה גם לאחר השחיטה, ומה צורך יש בריבוי של 'אשר'. אלא 92
 יש להוכיח שקודם השחיטה היתה מותרת, ולפיכך צריך פסוק 93
 לרבות שנאסרת משעת השחיטה. 94
 הגמרא דוחה את הקושיא, למרות שהיא אסורה מחיים, עדיין היה 95
 מקום לומר שאחר שחיטה היא מותרת. מַהוּ דְתִיבָא - היה אפשר 96
 לומר שדינם של ציפורי מצורע הוא מִיֵּד - כמו דְתוּה אֲקָדְשִׁים, 97
 קְדוּשִׁים מִחַיִּים אֲסִירִי, ויש בהם מעילה, וְאֵתְנָא שְׂחִיטָה וּמִכְשָׁרָה 98
 לְהוּ, שכששוחטים את הקדשים כדין, מותר לאכול את בשרם. 99
 והרי ששחיטה מתירה אותם בהנאה. ואם כן היה אפשר לומר כן 100
 גם בציפורי מצורע, שאף שהן אסורות מחיים, מכל מקום 101
 השחיטה מתירה אותן בהנאה. ולפיכך קָא מְשַׁעַת לֵן הַפְסוּק וְזוּה 102
 אשר לא תאכלו מהם' שהציפור השחטה אסורה בהנאה. ואם כן 103
 גם לשוּטֵת רִישֵׁי לְקִישׁ שהיא אסורה מחיים, מכל מקום יש צורך 104
 בריבוי של 'אשר'. 105
 קושיא שנייה: אִיתֵיבִיה רְבִי יוֹחָנָן לְרִישֵׁי לְקִישׁ, שנינו במשנה (נגעים 106
 פי"ד מ"ה) שְׂחִיטָה - את הציפור המיועדת לשחיטה, וְנִמְצָאֵת 107
 מִרִּיפָהּ, כגון שכשדבק את הסימנים מצא נקב בוּשֵׁת בְּמִקּוֹם 108
 השחיטה, והרי היא פסולה לטהרת מצורע, יָקָח בת זוג אחרת 109
 ובמקום הטריפה] לציפור הַשְּׁנִינָה שנתורה מן הזוג הראשון, ואין 110

מתרצת הגמרא: 'אֵת' לֹא דְרִישׁ אוֹתוּ תֵנָא, בְּתִתְנָא בברייתא, 1
 שְׂמַעוֹן הָעַמְסוּנִי וְאִמְרֵי לֶה נְחִמָּה הָעַמְסוּנִי, הִיא דְרִישׁ כָּל אֵתִין 2
 שְׂבַתוּרָה ומרבה מהם, כִּינּוֹן שְׂחִיטָה לְפְסוּק 'אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא' 3
 (דברים ו, יג) היה ירא לרבות שום דבר ולהשוותו ליראת השם, 4
 לומר שיש לירא גם ממנו. וכיוון שכך פִּירֶשׁ - חדל מלדרוש עוד 5
 את המילה 'את'. אִמְרוּ לוֹ תְלַמְדִין, רְבִי, כָּל 'אֵתִין' שְׂרָשְׁתָּ עַד 6
 עַתָּה מַה תַּחַא עֲלֵיהֶם, האם היה כל יגיעך לריק, אָמַר לְהֶם, כִּשְׂם 7
 שְׂבַתִּיתִי שְׂכַר עַל הַדְרִישָׁה עַד עַכְשָׁיו, כִּךְ קִבְלִיתִי שְׂכַר עַל הַפְרִישָׁה 8
 - על כך שהפסקתי מלדרוש. ולא היו דורשים את האתין עַד שְׂבַא 9
 רְבִי עֲקִיבָא וְלִימַד שִׁישׁ לְדֵרוּשׁ מִן ה'אֵת' שבפסוק 'אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ 10
 תִּירָא', לְרִבּוּת תְלַמְדִין חֲקָמִים שְׂגָם מְפַנְהִים יש לירא. והרי 11
 שלשיטת שמעון העמסוני אין דורשין אתין כלל. וכן סבר גם התנא 12
 בסוגייתנו, ולא דרש 'את' בשרו לאסור הנאת עורו, והוצרך 13
 לדרשת 'בעל השור נקי' ללמוד הימנה שגם העור אסור בהנאה. 14
 הגמרא מבררת מהו המקור שעגלה ערופה אסורה בהנאה. שנינו 15
 במשנה: המקדש אשה עֲרוּפָה אינה מקודשת כיון שהעגלה 16
 אסורה בהנאה: מבררת הגמרא: מִנְּנֵן שְׂחִיטָה אסורה בהנאה. 17
 מביאה הגמרא: אָמַר רְבִי יְנָאי, 'כִּפְרָה' פְּתִיבָה - בעגלה 18
 ערופה קְדוּשִׁים - כמו שנאמר כפרה לגבי קדשים, שנאמר בעגלה 19
 ערופה 'כִּפַּר לַעֲמֻךְ יִשְׂרָאֵל' (דברים כא, ח). ויש להקיש וללמוד 20
 שכשם שקדשים אסורים בהנאה, כך גם עגלה ערופה אסורה 21
 בהנאה. 22
 הגמרא מבררת מהו המקור שציפורי מצורע אסורות בהנאה. 23
 שנינו במשנה: המקדש אשה בציפורי מְצוּרַע אינה מקודשת, משום 24
 שהן אסורות בהנאה: מבררת הגמרא: מִנְּנֵן שהן אסורות בהנאה. 25
 מביאה הגמרא ברייתא: דְתָנָא רְבִי יְנָאי וְשְׂמַעְלָא, נָאֻמַר בתורה 26
 בפרשת הקרבנות, מְכַשִּׁיר - אשם מצורע, שבא להכשיר את 27
 המצורע ולהתירו לאכול בקדשים, שכל זמן שלא הביא אשמו 28
 אינו אוכל בקדשים, ונאמר בתורה מְכַשִּׁיר - שאר הקרבנות 29
 שבאים לכפר, והמכשיר והמכפר הללו הם מְכַשְׁרִים, שהם נעשים 30
 בעזרה. וְנָאֻמַר עוד בתורה מְכַשִּׁיר - ציפורי מצורע הבאים 31
 להכשיר את המצורע ולהתירו להיכנס לתוך המחנה, וּמְכַשִּׁיר - 32
 עגלה ערופה הבאה לכפרה שנאמר (דברים כא, ח) 'כִּפַּר לַעֲמֻךְ 33
 יִשְׂרָאֵל', והמכשיר והמכפר הללו הם מְכַשְׁרִים, שהם נעשים מחוץ 34
 לעזרה. ויש ללמוד שדינם של המכשיר והמכפר בחוץ שווה 35
 לדינם של המכשיר והמכפר בפנים. מַה - כמו שב מְכַשִּׁיר וּמְכַשִּׁיר 36
 הָאֻמוֹר בְּפָנִים, שהם אשם מצורע ומכשיר בפנים, ושאר הקרבנות 37
 [ומכפר בפנים], עֲשֶׂה בּו - השוותה התורה מְכַשִּׁיר בְּמְכַשִּׁיר - שדינו 38
 של אשם מצורע המכשיר, שווה לכל הקרבנות. אָף מְכַשִּׁיר וּמְכַשִּׁיר 39
 הָאֻמוֹר בְּחוּץ - ציפורי מצורע [מכשיר בחוץ] ועגלה ערופה [מכפר 40
 בחוץ] עֲשֶׂה בּו - השוותה התורה מְכַשִּׁיר בְּמְכַשִּׁיר, ודינם של ציפורי 41
 מצורע שהם 'מכשיר', כדניה של עגלה ערופה שהיא 'מכפר'. 42
 שכמו שעגלה ערופה אסורה בהנאה, כך גם ציפורי מצורע 43
 אסורים בהנאה. 44
 הגמרא שבה לברר מאימתי נאסרות ציפורי המצורע בהנאה. 45
 אִיתְמַר, צִיפּוּרֵי מְצוּרַע, מַאימְתִי הם אֲסוּרִים בהנאה, רְבִי יוֹחָנָן אָמַר 46
 שהן נאסרות מְשַׁעַת שְׂחִיטָה, וְרִישֵׁי לְקִישׁ אָמַר שהן נאסרות מְשַׁעַת 47
 לְקִיחָה - משעה שלקח את הציפורים לשם טהרת המצורע. 48
 מנארת הגמרא את טעם מהלוקתם: רְבִי יוֹחָנָן שְׂאֵמַר שהן נאסרות 49
 מְשַׁעַת שְׂחִיטָה, תלה הדבר בשעת שחיטה כיון ששְׂחִיטָה היא 50
 דְאִסְרָה לָּהּ - היא האוסרת אותה. וְרִישֵׁי לְקִישׁ שְׂאֵמַר שהן נאסרות 51
 כבר מְשַׁעַת לְקִיחָה, סבר ששעת לקיחה קובעת, וּמַעְנֵלָה עֲרוּפָה 52
 נִפְקָא - למדים כן, מַה עִנְיָה עֲרוּפָה נאסרת בהנאה מחיים - בעודה 53
 בחיים קודם עריפתה, אָף - כך גם צִיפּוּרֵי מְצוּרַע נאסרים מחיים, 54
 כלומר משעת לקיחתם ולא משעת שחיטה. 55

1 **כפרה** כתיב בה כקדשים — דכתיב (דברים כא) "כפר לעמך ישראל", וקדשים אסורין
 2 בהנאה. שהרי מועילין בהן. תימה: דכבריתו (ו.א.) מפיך ליה מיערפו שם" — שם
 3 תהא קבורתו: ויש לומר: דתרוייהו צריכי: דאי משום כיהן וזה אמנא דוקא מחיים אסורה
 4 בהנאה כמו קדשים, אבל לאחר עריפה — מותרת, כיון שנעשית מצוה. להכי אצטרך
 5 "וערפו שם", ואי מ'ערפו שם' לוד — לוד
 6 אמנא: דוקא לאחר עריפה אסורה בהנאה, אבל
 7 מחיים — לא, להכי אצטרך כפרה. אי נמי, יש
 8 לומר: דהא דקאמר הכא: כפרה כתיב בה — לא
 9 עיקר דרשא היא, דהא אצטרך לדרשה אחרית,
 10 כדאמרין בפיך קמא דחלוק (ו.א.א.): דילמא
 11 טריפה היא, וכי תימא מאי נפקא לן מינה — כפרה
 12 כתיב בה כקדשים. אלא עיקר דרשה דהכא הוי
 13 מ'יערפו שם'.
משעת שחיטה — פירושו: ומשולחת נמי
 14 תיאסר משחיטת חברתה עד
 15 השילוח. ואין לפרש משעת שחיטה בשחיטה,
 16 ובמשולחת ליכא איסור כלל — דהא תנא "צפורי
 17 מצורע", ומשמע תרוייהו. **מי** אית ליה גבול
 18 אחרניא — דאין לומר הבאת ציפורים כמו הורדת
 19 עגלה ערופה. דהא הורדת עגלה ערופה כתיב
 20 בגפרה (דברים כא) "והורידו וקני העני את
 21 העגלה", אבל הבאת ציפורים לא כתיב, אבל
 22 לקחה כתיבה. דכתיב (ויקרא יד) "ליקח למטהו",
 23 וזה אשר לא תאכלו לרבות השחיטה — ואם
 24 תאמר: לוקח תנא איסור הנאה מנא ליה
 25 אלאבא דחוקיה דאמר "לא תאכלו" אל משמע
 26 איסור הנאה: ויש לומר: דגמרי איסור משולחת
 27 משחיטה. מה שחיטה אסורה — אף משולחת
 28 אסורה. ואיסור ומשולחת הנאה הוא, דמחיים לא
 29 שייך אבידה.
שחמה ונמצאת טריפה — פירש בקונטרס:
 30 דקא סלקא דעתך כשבדק בסמינך
 31 נמצאת שנטרפה בשחיטה. כגון שנקב הורשט.
 32 דאי נטרפה מעיקרא, כגון ניקב קרום או נתחבו
 33 רגליה — לא שייך למיתני "נמצאת". היינו
 34 דקאמר גמרא: אמאי מותרת בהנאה? לומר,
 35 איסור שבה היכן הלך? ומשני: שנמצאת טריפה
 36 בבני מעים, ולא חל בשעת שחיטה אלא מקודם
 37 שחיטה. ולהכי מוקף ליה כטרפות גבדי מעים, דאי
 38 הוה מוקף ליה טרפות שבוך, וקודם שחיטה —
 39 לא חל קרי ליה "נמצאת", אלא: וטרפות טריפה.
 40 אבל בטריותי דבני מעים נקרא שפיר "נמצאת",
 41 שהרי אינו נראה. וקשה: כי נמי נמצאת טריפה
 42 שנקבו הדיקן — שמא וטרפות בא אחר הלקיחה,
 43 ואם כן אמאי מותרת? תאמר מספק: לכן נראה ליה:
 44 דמעיקרא סלקא דעתך שוחט ונמצאת טריפה —
 45 כגון שנקבו הדיקן. ופריך: אמאי מותרת? שמא
 46 אחר לקחה יהיה? ומשני: שנמצאת טריפה בבני
 47 מעים, כגון שניטל הכבד, או טרפות אודות,
 48 שדואי היה משולח.
תנאי דהא נאמר מכשיר בו אף מכשיר האמור
 49 בחוק עשה בו מכשיר במכפר — פירש
 50 בקונטרס: מכשיר — היינו ציפורי מצורע, ומכפר
 51 — עגלה ערופה. תימה: דהכא משמע דילפינן
 52 ציפורים דאסורים בהנאה מעגלה ערופה,
 53 ובכריתות (הכא), משמע דילפינן עגלה ערופה
 54 מצפורים: ויש לומר: דמעיקרא שייך למילף
 55 ציפורים מעגלה ערופה, דמה עגלה ערופה
 56 אסורה לכל הפחות משעת עריפה — אף ציפור
 57 דמשולחת אסורה לכל הפחות איסור דשייך בה,
 58 היינו על כרחך מחיים קודם שנשחלה. וכיון
 59 דאשכחן איסור מחיים במשולחת — אם כן שפיר
 60 ליקף התם עגלה ערופה דנאסרת מחיים מציפור
 61 דמשולחת. ואחר כך ילפינן ציפור השחטה דנאסרה אף מחיים, דהיינו משעת לקחה, מעגלה ערופה.
 62 הרי

1 את לא דריש — לרביא. כי האי תנא — שפירש מלדורש. היה דורש כל אתין שכתורה
 2 — לרביא. פירש — שירא לרבות שום דבר, להשוותו למורא המקום. כפרה כתיב בה
 3 — "כפר לעמך ישראל" (דברים כא). כקדשים — וקדשים אסורין בהנאה, שהרי מועילין
 4 בהן. (ולא פריקו: אי מה קדש בו" — דאין משיבין על ההיקש). צפורי מצורע — מכשירי בחוק
 5 בהן. שהרי חזין לעיר נעשית מצוה, ולהכשיר
 6 את המצורע לבא במתנה. מכשיר בפנים —
 7 אשם מצורע. מכפר בפנים — כל הקרבנות.
 8 מכפר בחזין — עגלה ערופה. מה בפנים עשה
 9 מכשיר כמכפר — לא חלק בה אשם מצורע
 10 לשאר אשמות. משעת שחיטה — נאסרת
 11 השחיטה, והמשולחת מותרת. כדלקמן. משעת
 12 לקיחה — נאסרות שתיקה, עד שישלח
 13 המשולחת, וניתרת בשילוחה. מעגלה ערופה —
 14 מה התם מיתסרא מחיים, כקדשים — אף כאן
 15 מחיים. הכי רבינו: ועגלה ערופה מאימתי אסר
 16 רבי ינאי? — מאימתי נאסרת, הואיל ואין
 17 דמיה קדושין לא קדושת מובה ולא קדושת בדיק
 18 הבית, אלא היא עצמה לעריפה. גבול משעת
 19 בה ושכחתי — מאימתי נאסרת. ויודתה לגחל
 20 איתן — היא הגורמת לה שם עריפה, ואוסרתה.
 21 הבא מי אית לה גבול אחרניא — וכיון דלפינן
 22 לה איסור מחיים, על כרחך קיחה היא דגרמא.
 23 כל — רבויא הוא. אשר — רבויא הוא. לאחר
 24 שחיטה מיבעיא — ולמה ליה קרא למיסרה?
 25 בשלמא להיתרא ומשולחת — איצטרך קרא,
 26 אלא איסורא דשחיטה למה ליה? ובתנאי שחיטה
 27 ובכשרה לה — עם שאר עבודות, והא נמי
 28 תכשר לאחר גמר מצוה. טריפה — פסולה
 29 להטרת מצורע, דכתיב "חיות" (ויקרא יד),
 30 ונמצאת טריפה — קא סלקא דעתך כשבדק
 31 בסמינך נמצאת שנטרפה בשחיטה. דאי
 32 נטרפה מעיקרא, כגון ניקב קרום של מוח או
 33 שנחטבו רגליה — לא שייך למיתני "ונמצאת".
 34 יקח זוג לשניה — אין צריך לרביאי שתיים
 35 אחרות. והראשונה מותרת בהנאה — דקא סלקא
 36 דעתך. שחיטה היא דאסרה לה, והא לאו
 37 שחיטה היא. אמאי מותרת בהנאה — דילמא
 38 בשעת קיחה ראויה היתה, והדין הוה איסור?
 39 שנמצאת טריפה בבני מעים — בדשעת קיחה
 40 לא היא אחי, והיא חל עלה איסור. רבי יעקב
 41 סבר שחיטה שאינה ראויה — למצוה — שמע
 42 שחיטה לאוסרה. מחיים לא מיתסרא — דאי
 43 איתסרא, במאי פקע איסור? תנאי היא — הני
 44 תנאי סבירא דהוה כדקאמר, דלא מיתסרא.
 45 ותנא דבי רבי ישמעאל דילין מכשיר ממכפר —
 46 סבירא ליה דמיתסרא מחיים, ובתנאי ואיפוך
 47 אלא — וזה אשר לא תאכלו" — לרבות את
 48 המשולחת. לא מצינו בעלי חיים שאסורין —
 49 איסור עולם.
מוקצה
 37 בעץ ארו ושלם בשני תולעת, רבי יעקב אומר: הואיל והוקצה למצוה — אסורה, רבי
 38 שמעון אומר: הואיל ונשחטה שלא במצוה — מותרת. עד כאן לא פליגי, אלא מר
 39 סבר: שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ומר סבר: שחיטה שאינה ראויה — לא שמה
 40 שחיטה. דכילי עלמא מיהא מחיים לא מיתסרא! — תנאי היא; דתנא דבי רבי ישמעאל:
 41 נאמר מכשיר ומכפר מכשיר, ונאמר מכשיר ומכפר בחזין, מה מכשיר ומכפר האמור
 42 בפנים — עשה בו מכשיר במכפר, אף מכשיר ומכפר האמור בחזין — עשה בו מכשיר
 43 במכפר. גופא, "כל צפור טהרה תאכלו" — לרבות את המשולחת, "וזה אשר לא תאכלו
 44 מהם" — לרבות את השחיטה. ואיפוך אגא! — אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן
 45 יוחי: לא מצינו בעלי חיים שאסורים. מתקיף לה רב שמואל בר רב יצחק: ולא? הרי
 מוקצה

1 מוקצה — בהמה שהוקצה לתקרובת עבודה זרה — אסורה לגבוה, כדאמר בתמורה
 2 (כתא): "מן הבמה" — להוציא את הרובע ונרבע, "מן הבקר" — להוציא את הנבער,
 3 "מן הצאן" — להוציא את המוקצה. נעבד — שחשחתה לה. **ויבנע ויבנע בעדים** — דבני
 4 סקילה ניהו. דכתיב (ויקרא ב) "וזרנת את האשה ואת הבמה", ונרבע דכתיב (שם) "ואת
 5 הבמה תהרגו", וילפין לעיל (גג) משנגמר
 6 דינו נאסר, ואפילו שחט. ולהכי נקט בעדים,
 7 דאינו נסקל בעד אחד, דאמר מר (בבא קמא
 8 מדג) כמיתת הבעלים כך מיתת השור. **יפו** —
 9 חזמתה על אים. **גנבת** — חזמתה על המדבר,
 10 ורחמנא אים. **שדה** — שעומד בתוך העיר
 11 ויוקנה חוץ לחומה — מרכתיב "ושלח את
 12 הצפור החיה אל מחוץ לעיר" — מכלל העומד
 13 בעיר ומשלחה אל החוץ. דאי בעומד חוץ לעיר
 14 — מאי ושלח אל מחוץ לעיר איכא? הא
 15 מעיקרא, קודם שילוח, נמי הוה קיימא. **רבא**
 16 **אמר** — סברא הוא שהמשולחת מותרת. ולא
 17 אמרה התורה "שלח לתקלה, שיהא למכשול
 18 עון, ולכבדה אדם ויאכלנה. וקרא דאמרן לעיל
 19 לרבות את המשולחת — אסמכתא בעלמא היא.
 20 **אמר קרא קדש יהיה** — חסר וי' בתב, למודש
 21 ביה — קדש הוא. זה אחד מן השלשה עשר
 22 במסורת חסרים. קדוש קרינן — להכי קרינן
 23 קדוש — למעט דמיו, שאין קדוש עלי. **קדוש**
 24 קדוש — משמע שם קדושה, קדוש — משמע
 25 הוא קדוש. פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון
 26 בבבכות. **לאחר עריפתו ודברי הכל** — דאמר
 27 התם: ומודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא
 28 אסור. וגמר עריפה עריפה מעגלה ערופה.
 29 **ופותר בהנאה** — דכתיב (שמות כב) "לכלב
 30 תשליכן אותו". שחוט שלי בשלי — שחוט זבדי
 31 בחצוי, דכתיב (ויקרא א) "שחוט את בן הבקר"
 32 וגו'. **ושלף בשלף** — דכתיב (ירמיה יג) "ובחת
 33 במקרן ומצאנך" וסיפיה דקרא "בשעריך". מה
 34 שלי בשלף אסור — בהנאה, דמי יתיר. **הא**
 35 שנאמר בה מחיים, אחרי שאין דמו נורק. ושחטו
 36 ושחט אותו ושחט אותו מה תלמוד לומר —
 37 שלש פרישות סמוכות זו לזו בשלמים: בראשונה
 38 כתיב "ושחטו פתח אהל מועד" ובשתיים כתיב
 39 "ושחט אותו". מה תלמוד לומר אלו שלשה
 40 מיעוטינן, דמשמע במובלחה: זה נשרט בעורה ולא
 41 אחרי? **לפי שנאמר כי ירחק זבחת** — ובא
 42 הכתוב להחיר להם בשר תאווה משיבאו לארץ,
 43 והם ירחקו מן המשכן. לפי שבמדבר לא הותרו
 44 לאכול שום בהמה הראויה להקריב אלא על
 45 ידי הקרבה. בריחוק מקום — חוץ למקדש. **הא**
 46 **זבח** — חולין שלך, ואי אתה זבח בעורה, שהוא
 47 מקום הקרוב לו. הכי גרסינן: **פרט לחולין שלא**
 48 **ישחטו בעורה אלא תמימים** — ובראויה
 49 להקרבה הכתוב מדבר. דאילו בשאין ראויה
 50 להקרבה — לא איתסר בשר תאווה וידוהו
 51 במדבר. **שבן מין הכשר** — להקריב, כיון דדמי
 52 להו בכחי אתי למיגמר ליה "במה מציתו",
 53 להחמיר ולאסור. שהיא כשחיה כבהמה —
 54 ויתקש לפסולי המוקדשין בפרשה זאת איך
 55 כאשר יאכל את הצבי וגו', ודרשינן ליה
 56 בשחיטת חולין (כתא): מה פסולי המוקדשין
 57 בשחיטה — אף צבי ואיל בשחיטה. ובין
 58 דבשחיטה איתקש להו — איכא למיגמר נמי
 59 מינה שלא תהא שחיטה בעורה, דכל דבר
 60 בידיה אסר רחמנא. מנין לרבות את העופות — שאין שחיטתן מפורשת בתורה. הכי גרסינן בתורה כתיב: תלמוד לומר "ושחטו" "ושחטו אותו" "ושחטו אותך". והכי נמי גרסינן בספרי,
 61 ופירושא: חד לחיה, חד לעופות, וחד לאיסור אבילה בדיעבד. ודקתני מרבה אני את החיה — הכי קאמר. אי לא כתב קרא איכא למימר אתא לריבויא בתקרא

1 **הרי** רובע ונרבע בעדים רבועי חיים ניהו ואסירי — להכי נקט עדים, דאי על פי עד אחד
 2 או על פי בעלים — אינם אסורין להדיסו. ואם תאמר: לפירוש רבינו תם, דמפרש
 3 דשור הסקל שרי בתנאה זמן של שואו חי, אלא עד אחר הסקילה, וכן נמי קאמר ברובע
 4 ונרבע, אם כן קשה מהכא: דמאי קאמר רבועי חיים אסירי — דמשמע אסורין בתנאה אף
 5 מחיים. ולפי שיטתו לא נוכר כאן הנאה כלל! אלא
 6 הכי פירושו: לא מצינו בעלי חיים דאסירי, כלומר
 7 שהחיה הכתוב שלא לשחטו כדי לאכול הבשר.
 8 ופריך: הרי רובע ונרבע, רבועי חיים ניהו ולא
 9 הוהיר הכתוב אלא לשחטן כדי לאכול הבשר!
 10 אבל לדנות מהם כל זמן שהם חיים — ודיא
 11 מותר.
 12 **כל** שעומד חוץ העיר וירקנה חוץ לחומה —
 13 פירש הקונטרס: דבשרה לא מהני שילוח,
 14 דבעינן "ושלח על פני השדה". וקשה: שהרי
 15 מוצעו היה ונטרד חוץ לעיר, שהרי אסור ליכנס
 16 לפנים מן החומה ויש לומר: דשמו אחר כפרה
 17 היה הבין נשאה, או הוא או שלוחו, לעיר
 18 ומשלחה חוץ לעיר. **מה** שלי בשלך אסור —
 19 פירש בקונטרס: אסור בתנאה, לפי שאין להם מי
 20 יתירם. דכיון דהוקדשו — אינן יכולין להיות
 21 מותרים אלא על ידי וירקה מתרת בקדשים, ואלו
 22 נשחטו בחוץ — אין נורקין. והקשה הרב רבינו
 23 דבמו כן מצינו שיריקה מוציאה מידי
 24 מעילה, ואפילו הכי אמרינן (מעילה יב א): קדשים
 25 שמתו יצאו מידי מעילה, ואף על גב שלא נורק
 26 הדם. וכמו כן נאמר שהשחיטה הוציאה מידי אסור
 27 אבר מן החי, והיו מותרים באבילה! לפיכך פירש
 28 הרב רבינו משה: מה הוא או בשלך אסור, ואין להם
 29 תורת קדשים לעלות למזבח לפטור הבעלים —
 30 אף שלך בשלי לא היה להם תורת חולין, ולא חזו
 31 להתרה השיין בהו, והיינו אבילה.
 32 **תלמוד** לומר ושחטו ושחט אותו ושחט אותו
 33 — פירש בקונטרס: ודלתתי קראי
 34 צריכי, חד לחיה, חד לעופות וחד לאיסור אבילה
 35 בדיעבד, כדמפרש גמרא: אם אינו ענין לשחיטה
 36 תניהו לאבילה. דלבעלי מומין לא איצטרך קרא
 37 אף לשחיטה, כדמפרש טעמא — שהרי הוא מין
 38 הכשר. והספר רוצה להביאו מסברא, ולא צריך
 39 קרא. אף על גב דבדיחא נמי קאמר: מרבה אני את
 40 החיה שישחט בשחיטה כלה בהמה, משמע דבלאו
 41 קרא מייית לה! ויש לומר דהכי קאמר: מרבה אני
 42 את החיה ברוקח, אי לאו קרא. אבל כיון דאיכא
 43 קרא — נוקי בה קרא. אבל בעלי מומין יותר שוין,
 44 שהן מין הכשר, ושנו בשחיטה. עור יש לומר:
 45 תלמוד לומר "ושחטו" "ושחטו אותו" "ושחטו
 46 אותו" דמשמע דמצינן תלתא קראי, חד לבעלי
 47 מומין וחד לחיה וחד לעופות. ואיסור אבילה
 48 בדיעבד נפקי לה מקרא דתמימים: דכי היכי
 49 דנפקא לן דאסירי לאכול תמימים מיחובת
 50 ואבלת? כמו כן נמי אסור הני, מאחר דנפקא לן
 51 דאסור לשחטן בעורה, דגמרא דקרא "דמה
 52 שאתה זבח" — קאי אכולהו. אלמא

40 **יתירי**, מה תלמוד לומר? **לפי שנאמר** "כי ירחק מקדש המקום... וזבחת..." — ברוחוק מקום אתה
 41 **זבחת, ואי אתה זובה במקום קרוב, פרט לחולין שלא ישחטו בעורה, ואין לי אלא תמימים**
 42 **הראויים**

56 בראשו דינו כקודש, והוא אסור בהנאה.
 57 מקשה הגמרא: אי - אם אכן שיער נזיר דינו כקודש, אם כן מה -
 58 כמו שקדש תופס את דמיו - שאם מכר את הקודש, נאסרו דמיו
 59 בהנאה, והקודש עצמו יוצא לחולין, אם כן אף שער נזיר יהא כר,
 60 שאם ימכרו אותו יהא תופס את דמיו וייאסרו בהנאה, והשיער
 61 יהא יוצא לחולין, והרי שנינו במשנתינו לא כן, אלא 'מכרן וקידש'
 62 בדמיון מקודשת, הרי שלא נאסרו דמי השיער בהנאה.
 63 מתרצת הגמרא: מי קרינן קודש - וכי קוראים 'קודש', שמשמעותו
 64 ששער נזיר יש עליו 'שם קודש' ונאסר גם הכסף שקיבל תמורתו
 65 בהנאה. הלא קודש קרינן - אין אנו קוראים אלא 'קודש', והיינו אף
 66 שהמסורת היא לכתבו חסר בלא ו, מכל מקום אין קוראים 'קודש'
 67 אלא 'קודש'. והרי שאינו כמו קודש התופס גם דמיו, אלא רק הוא
 68 עצמו קודש ואסור בהנאה, אך אם מכרו אינו תופס את דמיו, ואם
 69 קידש בהם אשה, הרי היא מקודשת:
 70 שנינו במשנה: המקדש אשה בְּפֶטֶר חָמור אינה מקודשת, כיון
 71 שהוא אסור בהנאה: שואלת הגמרא: נִימָא מְתִינִין דְּלֵא כְּרַבִּי
 72 שְׁמַעוֹן - שמא משנתנו אינה כשיטת רבי שמעון, דְּתִנְיָא בְּרִייתָא,
 73 פֶּטֶר חָמור קודם שפדו אותו בשה אֶסוּר הוא בְּהִנְיָא, דְּכִרִי רַבִּי
 74 יְהוּדָה, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן חולק וּמְתִיר את פטר החמור בהנאה אף קודם
 75 הפדיון, ואם כן משנתנו שכתבה שאם קידש אשה בפטר חמור
 76 אינה מקודשת משום שהוא אסור בהנאה, אינה כשיטת רבי
 77 שמעון המתיר פטר חמור בהנאה.
 78 מתרצת הגמרא: אֶמְר רַב נַחֲמָן אֶמְר רַבָּה בְּרַ אֲבוּהַ, משנתנו עוסקת
 79 באופן שקידש בפטר חמור לְאֶחָד עֲרִיפָה, שבאופן זה גם רבי
 80 שמעון מודה שאסור הוא בהנאה, שהוקש 'עריפה עריפה' מעגלה
 81 ערופה, וכשם שעגלה ערופה לאחר עריפתה אסורה היא בהנאה,
 82 כך פטר חמור לאחר שנערף ראשו אסור בהנאה, והמשנה
 83 מתפרשת כדְּכִרִי הַבַּל - בין לרבי שמעון ובין לרבי יהודה: שנינו
 84 במשנה: המקדש אשה בְּפֶטֶר חָמור אינה מקודשת כיון שאסור
 85 הוא בהנאה: מבררת הגמרא: מִנְּחָן שאסור הוא בהנאה. מביאה
 86 הגמרא מקור מבריייתא: דְּתַנָּא דְּרַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, נֹאמַר בתורה 'לֹא
 87 תִּבְשַׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אֹמֹי' שְׁלֹשׁ פְּעָמִים (שמות כג, יט; שם לד, כו)
 88 דברים יד, כא), מִפְּסוּק אֶחָד לַמַּדִּים אִיפְּסוּר אֲכִילָהּ של בשר בהמה
 89 וחלב שנתבשלו יחד וּפְסוּק אֶחָד לַמַּדִּים אִיפְּסוּר הִנְיָא מִבֶּשֶׂר וְחֵלֶב
 90 שנתבשלו יחד וּמִפְּסוּק אֶחָד לַמַּדִּים אִיפְּסוּר בִּישׁוּל בֶּשֶׂר וְחֵלֶב יחד.
 91 והרי שמשנתנו סוברת כתנא דבי רבי ישמעאל, שיש איסור הנאה
 92 בבשר בחלב, ולפיכך אם קידש בו אינה מקודשת. אך יש תנא
 93 בבריייתא החולק על איסור הנאה זה, וּמְתִינִין - משנתנו דְּלֵא כְּרַבִּי
 94 הַאי תַנָּא, דְּתַנָּא בְּרִייתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן יְהוּדָה אֹמְרַר בְּשֶׁר בְּחֵלֶב
 95 אֶסוּר בְּאֲכִילָהּ וּמוֹתֵר בְּהִנְיָא, שְׁנַאֲמַר (דברים יד כא) 'כִּי עִם קֹדֶשׁ
 96 אֲתָה לָהּ' אִלְתִּידָּהּ לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אֹמֹי, וְלִחְלֹן הוּא אֹמְרַר (שמות
 97 כב ל) 'וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבָשָׂר בְּשֶׂדֶה טְרָפָה לֹא תֹאכְלוּ'. הרי
 98 שהזכירה התורה לשון זו של 'עם קודש' וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ' בשני
 99 המקומות הללו, וללמדך, מַה לְחֹלֶן - בטרפפה שהזכר בו 'אנשי
 100 קודש', הרי בשר זה אֶסוּר בְּאֲכִילָהּ וּמוֹתֵר בְּהִנְיָא, כמו שכתבה
 101 התורה (שם) 'לִכְלֹב תִּשְׁלַכֹּן אֹתוֹ', הרי שאפשר ליתנות ממנו. אֶת
 102 כָּאֵן בבשר וחלב שנאמר בו 'עם קודש', יש ללמוד שהוא אֶסוּר
 103 בְּאֲכִילָהּ וּמוֹתֵר בְּהִנְיָא. מבואר שלרבי שמעון בן יהודה בשר בחלב
 104 אסור בהנאה, ומשנתנו שלא כשיטתו.
 105 שנינו במשנה: המקדש אשה באיסורי הנאה וּבְחֻלִין שְׁנֵשְׁחָטוּ
 106 בְּעֻזָּה אינה מקודשת, כיון שהם אסורים בהנאה: מבררת הגמרא:
 107 מִנָּא הֵינִי מִילֵי - מנין אנו יודעים שחולין שנשחטו בעורה נאסרו
 108 בהנאה. מביאה הגמרא מקור: דְּאֶמְרַר קְרָא (במדבר ו ה) 'קֹדֶשׁ יְהִי
 109 אֶמְרַהּ תּוֹרָה לַגִּבִּי שְׁחִיטַת קֹדֶשִׁים, שְׁחִיטָה לִי - שחוט את הקרבנות
 110 שלי בְּמִקּוֹם שְׁלֵלִי - דהיינו לפני ה' בעזרה, שנאמר (ויקרא א ה)

1 מוֹקֵצָה - בהמה המוזמנת ומוקצית לתקרובת עבודה זרה, וְנִקְבַּד -
 2 בהמה שהשתחוה לה, דְּאוֹתוֹן הִבְהֵמוֹת בְּעֵלֵי חַיִּים נִינְהוּ, וְאֶסְרִי
 3 איסור עולם כבר בעודם חיים, שנאמר 'אֲדָם כִּי יִקְרִיב מִקָּם קֶרְבָּן
 4 לָהּ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבָּנְכֶם' (ויקרא
 5 א, ב), ודרשו חכמים 'מִן הַבְּקָר' להוציא את הנעבד 'וּמִן הַצֹּאן'
 6 להוציא את המוקצה, שהם פסולים לקרבנות. וקשה על רבי יוחנן
 7 שאמר בשם רבי שמעון בן יוחאי שלא מצינו בעלי חיים שאסורים.
 8 מתרצת הגמרא: כִּי אֶסְרִי - מה שנאסרו מוקצה ונעבד הם רק
 9 לְגִבּוֹתָ - להקריבם למזבח, אבל לְצוֹרֵךְ הַדְּיוּט מִשְׁרָא שְׂרִי -
 10 מותרים הם אפילו באכילה. ומה שאמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון
 11 בן יוחאי שלא מצינו רוב בעלי חיים שאסורים, היינו שלא מצינו
 12 שאסורים לצורך הדיוט.
 13 קושיא נוספת שמצינו בעלי חיים שאסורים. מִתְקַיֵּף לָהּ רַבִּי יְנָמִיָּה,
 14 הַרִי רֹבֵעַ - בהמה שבאה על אשה, וְנִרְבַּע - בהמה שאיש בא
 15 עליה בְּעֵדִים - וראו אותם שני עדים, דְּבַעֲלֵי חַיִּים נִינְהוּ - הבהמה
 16 הרובעת או הנרבעת וְאֶסְרִי בהנאה, כיון שדינים לסקילה, והם
 17 אסורים בהנאה מחיים משנגמר דינם. והרי מצינו בעלי חיים
 18 שאסורים להדיוט, וקשה על רבי יוחנן שאמר בשם רבי שמעון בן
 19 יוחאי שלא מצינו בעלי חיים שאסורים.
 20 מתרצת הגמרא: אֵלֵא אֶמְרַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן יוֹחִי,
 21 אִמְנָם מִצִּינוּ בְּעֵלֵי חַיִּים שאסורים, כגון רובע ונרבע, אבל לֹא מִצִּינוּ
 22 רֹבַע בְּעֵלֵי חַיִּים שְׁאֵסְרִים, ש'רוב' בעלי חיים בעולם הם אסורים
 23 בהנאה, ולא מסתבר לחדש שצפור המשולחת תהא אסורה
 24 בהנאה בעודה חיה. ולפיכך לא תיפוך, אלא השחוטה היא
 25 האסורה, והמשולחת מותרת.
 26 הגמרא שבה להביא מקורות נוספים להיתר ציפור המשולחת. דְּכִי
 27 רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל תַּנָּא שִׁמְשׁוּלַחַת מוֹתֵרָת. משום דְּאֶמְרַר קְרָא (ויקרא יד,
 28 ז) 'וְשָׁלַח אֶת הַצֹּפֵר הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה', הרי שהשוותה התורה
 29 את הציפור לשדה, לומר לך שהיא בְּשֶׂדֶה, מַה הַשָּׂדֶה מוֹתֵרָת וְאִין
 30 עליה כל איסור, אֶתְּ הָאֵי צִפּוֹר נִמִּי מוֹתֵרָת. מקשה הגמרא: וכי הֵיא
 31 'שְׂדֵה' שזוכרה בפסוק לְחֵבִי הוּא דְּאֶתָּה, ללמד שהציפור מותרת,
 32 הרי הוּא 'שדה' שזוכר בפסוק מִיִּפְעֵי לֵוִי לְכַתְּנֵיָא בְּרִייתָא,
 33 שדורשים מתיבת 'שְׂדֵה', שְׁלֵא יַעֲמוּד הַכֹּהֵן הַמְּשַׁלַּח את הציפור
 34 בְּעִיר יָפוּ שחומתה על הים, וְיוֹרְקָה - את הציפור לים, וכן שלא
 35 יַעֲמוּד הַמְּשַׁלַּח בְּנֵבֶת - עיר שחומתה על המדבר, וְיוֹרְקָה לַמְּדָבָר,
 36 וְשָׁלַח יַעֲמוּד הַמְּשַׁלַּח חוּץ לְעִיר, וְיוֹרְקָה בְּתוֹךְ הָעִיר, אֵלֵא כִּי הִיא
 37 מצות השילוח, כֹּל שְׁעוּמֵד הַמְּשַׁלַּח בְּעִיר - בתוך העיר, וְיוֹרְקָה
 38 חוּץ לְחוּמָה לְכַיוּן הַשָּׂדֶה. והרי שתיבת 'שדה' אינה פנויה לדרשה.
 39 מתרצת הגמרא: וְאֶיִךְ - תנא דבי רבי ישמעאל סובר, שאם
 40 הפסוק בא רק ללמדנו לאן לשלח, אִם בְּן נִתְּוֹב קְרָא 'שְׂדֵה'. מֵאֵי
 41 'הַשָּׂדֶה' - מדוע הוסיפה התורה את האות ה', אלא שְׁמַע מִינָהּ
 42 תִּרְתִּי, שיש ללמוד מן הפסוק את שני הדינים, הן שלא ישלחנה
 43 אלא לכיוון השדה, והן שהמשולחת מותרת. הגמרא מביאה סברא
 44 שהציפור המשולחת מותרת. רַבָּא אֶמְרַר, לא ייתכן שהציפור
 45 המשולחת תהא אסורה בהנאה, כיון שְׁלֵא אֶמְרַהּ תּוֹרָה 'שְׁלַח'
 46 לְתַקְלָהּ. ואם המשולחת אסורה בהנאה, הרי היא עלולה להיות
 47 מכשול עוון ולגרום תקלה, שיצוד אותה אדם ויאכלנה. וסברא
 48 היא שאם התורה מצווה לשלחה, אין בה איסור ואין חשש תקלה,
 49 ועל כרחך שהיא מותרת בהנאה ובאכילה.
 50 *שנינו במשנה: המקדש אשה בְּשֶׁעַר נִזִּיר אינה מקודשת, כיון
 51 שהוא אסור בהנאה: מבררת הגמרא: מִנְּחָן - מנין שהשיער אסור
 52 בהנאה. מביאה הגמרא מקור: דְּאֶמְרַר קְרָא (במדבר ו ה) 'קֹדֶשׁ יְהִי
 53 גְּדֵל שְׁעַר רֹאשׁוֹ' - וכיון שנאמר 'קודש' בלא ו, הרי שאפשר
 54 לדרוש תיבה זו באופן אחר, כאילו נאמר 'קודש יהיה גדל פרע
 55 שער ראשו'. וללמוד מכאן שגידולו יִהְיֶה קֹדֶשׁ - שהשיער הגדל

56 ייאסרו באכילה. משיבה הברייאת, מְרַבָּה אֵינִי מסברא לאסור אֵת
 57 תְּחִיבָה באכילה, כיוון שְׁהֵיא בְּשַׁחְטָה בְּכַהֲמָה, וכיוון שהיא דומה
 58 לבהמה בפרט זה שהיא צריכה שחיטה כמותה, יש להרבותה גם
 59 לגבי איסור אכילה, אם נשחטה חולין בעזרה.
 60 ממשיכה הברייאת לברר: מֵיָמֵינוּ אֵינוּ יודעים לְרַבּוֹת לאסור באכילה
 61 גם אֵת הַעוֹפוֹת חולין שנשחטו בעזרה. תְּלַמּוּד לֹאִמְרֵי 'שְׁחַטְוּ' וְשַׁחַט
 62 אֹתוֹ' וְשַׁחַט אֹתוֹ, ומייתור הפסוקים הללו יש ללמוד אף איסור
 63 אכילה בעופות חולין שנשחטו בעזרה. שכשם שמרבים מיייתורים
 64 אלו את עצם האיסור לשחוט חולין בעזרה, אחד לבעלי מומין
 65 ואחד לחיה ואחד לעופות, כך מרבים מן הייתורים הללו גם את
 66 הדין הזה, שאם עבר ושחטם, נאסרו באכילה. וכמו חולין תמימים
 67 הראייתם למזבח שנשחטו בעזרה, שנאסרו באכילה. הרי למדנו
 68 מדברי הברייאת איסור אכילה.
 69 ממשיכה הברייאת: יָבֹול - שמא נלמד מן הפסוק שלא יִשְׁחַט
 70 לכתחילה, וְאִמְנָם אִם עָבַר וְשַׁחַט, וְשָׁלַכְנּוּ לְפָנַי בְּלִבִּים - מותר לו
 71 ליהנות מהם, ויכול להשליכם לכלבים. ומניין שנאמר בחולין
 72 שנשחטו בעזרה גם איסור הנאה. משיבה הברייאת: תְּלַמּוּד לֹאִמְרֵי
 73 (שמות כב, ל) 'וְבָשָׂר בְּשֹׁדָה טָרְפָה לֹא תֹאכְלוּ לְלֵבָב תִּשְׁלַכְוּ
 74 אֹתוֹ, ויש לדרוש 'אֹתוֹ' - את בשר הסריפה אֶתָּה מִשְׁלֵיף לְלֵבָב,
 75 משום שאינו אסור בהנאה. וְאִי - ואין אֶתָּה מִשְׁלֵיף לְכַלָּב בשר
 76 חולין שֶׁנִּשְׁחַטְוּ בְּעוֹזְרָה, אלא הוא אסור בהנאה.
 77 אֶשְׁחַתְיֶנּוּ וְ - מצאן מַר יְהוּדָה, לְרַב יִזְכָּר וְלְרַב שְׁמוּאֵל בְּרִיה דְרַבָּה
 78 בַּר בַּר תְּנַה דְהוּ קְוִימֵי אֶפְתַּחָא דְבֵי רַבָּה - שהיו עומדים בפתח
 79 ביתו של רבה, אָמְרֵי לְהוּ מַר יְהוּדָה, תְּנַיָא - למדנו בברייאת,
 80 תְּמַקְרֵשׁ אִשָּׁה באחד מן הדברים האלו, דהיינו בְּפִטְרָה חַמּוֹר, בְּכֶשֶׂר
 81 בְּחֵלָב, ובחולין שֶׁנִּשְׁחַטְוּ בְּעוֹזְרָה, רַבֵּי שְׁמַעוֹן אֹמְרֵי שְׁהֵיא מְקוּדְשָׁתָּה,
 82 כיון שאין בדברים הללו איסור הנאה מן התורה, אלא מדרבנן
 83 בלבד. וְהַכְמִים חולקים ואֹמְרִים שְׁאִינָה מְקוּדְשָׁתָּה, כיוון שהם
 84 אסורים בהנאה.
 85 הוסיף מר יהודה לברר את הברייאת: אֶלְמָא - מוכח מכאן שחולין
 86 שֶׁנִּשְׁחַטְוּ בְּעוֹזְרָה לְשִׁית רַבֵּי שְׁמַעוֹן, לֹאִי דְאֹרְיִתָא - אין אסורים
 87 בהנאה מן התורה. אלא היא גזירה דרבנן שלא יהנה מן החולין
 88 הללו שנשחטו בעזרה, משום שחששו חכמים שמא הרואים שהוא
 89 שוחט בעזרה ונהנה מן הבשר, יטעו לומר שאלו קדשים שנפסלו
 90 ולא נורק דמם, והם מותרים בהנאה. ויבואו ליהנות מקדשים
 91 פסולים. ולכן אמר רבי שמעון שאם קידש בהם מקודשת, כיוון
 92 שמן התורה הם מותרים בהנאה.ממשיך מר יהודה: וְרַבֵּינְהוּ -
 93 אקשה לכם ממה שלמדנו במשנה נוספת (תמורה פ"ז מ"ד), רַבֵּי
 94 שְׁמַעוֹן אֹמְרֵי, חולין שֶׁנִּשְׁחַטְוּ בְּעוֹזְרָה וְיִשְׂרְפוּ באש, ואין די להם
 95 בקבורה. וְכֵן תְּהֵי שֶׁנִּשְׁחַטְוּ בְּעוֹזְרָה דִּינָה בשריפה. והרי שגם רבי
 96 שמעון מודה שאיסורם הוא מן התורה, ולפיכך החמירו חכמים
 97 לדונם בשריפה כקדשים פסולים, ולא בקבורה כשאר איסורי
 98 הנאה, משום שחששו שאם יקברום, יטעו הרואים ויסברו שהם
 99 קדשים פסולים וכן דינם, להיקבר. ויבואו לקבור קדשים פסולים.
 100 ואף שבחיה שנשחטה בעזרה לא יטעו הרואים, מכל מקום כיוון
 101 שהיא אסורה מן התורה, לפיכך השוו את דינה לדינם של שאר
 102 חולין שנשחטו בעזרה, ואמרו שתישרף.
 103 אבל אם נאמר שלשית רבי שמעון אין איסורן אלא מדרבנן, אם
 104 כן מדוע החמירו לרין את החיה שנשחטה בעזרה בשריפה. ואמנם
 105 בבחמת חולין גזרו שמא יאמרו שדינם של קדשים פסולים
 106 בקבורה. אבל בחיה לא שייך לגזור כן, כיוון שאין מקריבים אותה
 107 בעזרה, ולא יטעו להחליף בינה לבין קדשים. ואם מן התורה היא
 108 מתרת, וגם אין חשש שיטעו הרואים, אם כן מדוע דינה בשריפה.
 109 אלא מוכח שאף רבי שמעון מודה שחולין שנשחטו בעזרה
 110 אסורים מן התורה. ואם כן קשה מדוע אמר בברייאת הקודמת

1 הַרְאִיִּים לְיִקְרַב, שאותם אסור לשחוט בעזרה. כיוון שבאלו הפסוק
 2 עוסק, שיש היתר לשחטם סתם, לצורך בשר חולין שלא לקרבן,
 3 אבל דווקא בריחוק מקום ולא בעזרה. אך מֵיָמֵינוּ אֵינוּ יודעים לְרַבּוֹת
 4 בהמות בעֲלֵי מוּמִין שאינם ראויים לקרבנות, ועליהם לא היה צריך
 5 היתר לשחטם סתם לחולין, ואף במדבר שחטום סתם. ואם כן לא
 6 נאמר בהם סייג זה, שמוותר לשחטם רק בריחוק מקום דהיינו חוץ
 7 לעזרה, וכי יהא מותר לשחוט בעלי מומין חולין בעזרה. עונה
 8 הברייאת, מְרַבָּה אֵינִי מסברא לאסור גם אֵת הַבְּעָלִי מוּמִיִּם, שאסור
 9 לשחוט חולין בעלי מומין בעזרה, אף שלא נכללו בפסוק של
 10 'ריחוק מקום', שֶׁכֵּן מכל מקום הם מאותו מִין הַמְּכַשֵּׁיר - הכשר
 11 להקרבה. ויש לנו ללמוד ב'מה מצינו' שכפי שאסור לשחוט חולין
 12 תמימים בעזרה, כך אסור גם לשחוט שם חולין בעלי מומין, כיוון
 13 שהם מאותו המין.
 14 ממשיכה הברייאת לברר: מֵיָמֵינוּ אֵינוּ יודעים לְרַבּוֹת לאסור לשחוט
 15 בעזרה גם אֵת הַחִיָּה כגון צבי ואיל, שהרי גם במדבר היה אפשר
 16 לשחטם לשם חולין. ואם כן לא בהם עוסק הפסוק המתיר לשחוט
 17 בריחוק מקום, ואם כן אי אפשר ללמוד הימנו איסור שחיטתם
 18 בעזרה. וגם אינם אותו המין שנאמר שכשם שנאסרו בהמות כך
 19 נאסור גם חיות. עונה הברייאת: מְרַבָּה אֵינִי מסברא לאסור אֵת
 20 הַחִיָּה, משום שְׁהֵיא בְּשַׁחְטָה בְּכַהֲמָה - שכן דומה היא לבהמה בזה
 21 שהיא צריכה שחיטה. וכיון שכך יש לנו להשוותם אף לגבי
 22 שחיטה בעזרה, ולומר שהאיסור לשחוט חולין בעזרה הוא בכל
 23 דבר שניתר בשחיטה.
 24 ממשיכה הברייאת לברר: מֵיָמֵינוּ אֵינוּ יודעים לְרַבּוֹת לאסור לשחוט
 25 בעזרה אֵת הַעוֹפוֹת, שלא הוזכרו במפורש בתורה שצריכים
 26 שחיטה, ולא נאסרו לבני ישראל במדבר. ולא בהם עסק הפסוק
 27 המתיר לשחוט רק 'בריחוק מקום'. עונה הברייאת: תְּלַמּוּד לֹאִמְרֵי -
 28 לכך באו שלושת המיעוטים, 'שְׁחַטְוּ פתח אהל' וְשַׁחַט 'אֹתוֹ'
 29 וְשַׁחַט 'אֹתוֹ', אחד בא ללמד ולמעט שדווקא אותו תשחט פתח
 30 אהל - מועד, ולא חולין בעלי מומין. אחד בא ללמד ולמעט שאין
 31 לשחוט חיה בעזרה. ואחד בא ללמד ולמעט שאין לשחוט עופות
 32 בעזרה.
 33 עד כאן למדנו מהברייאת איסור שחיטת חולין בעזרה, עתה
 34 מבררת הברייאת מנין שיש איסור אכילה מחולין אלו. ממשיכה
 35 הברייאת: יָבֹול - האם נאמר שנלמד מהפסוק רק שלא יִשְׁחַט
 36 חולין בעזרה לכתחילה, וְאִמְנָם אִם עָבַר וְשַׁחַט יֵהָא מוֹתָר לאכלם.
 37 תְּלַמּוּד לֹאִמְרֵי - לכך מלמדנו הפסוק (דברים שם) 'כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ
 38 הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְשׂוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ וְגו' וְאָכַלְתָּ
 39 בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכָל אֹת נִפְשֶׁךָ, שֶׁרַק מִה שְׁאֵתָה זֹבַחַ - שוחט פָּרְחֹת
 40 מְקוֹם - מחוץ לעזרה אֶתָּה אוֹכֵל, וְאִי - ואין אֶתָּה אוֹכֵל מִה שְׁאֵתָה
 41 זֹבַחַ - שוחט בְּמְקוֹם קְרֹיב. כלומר שיש ללמוד מכאן ולמעט, פָּרַט
 42 לְחוּלִין שֶׁנִּשְׁחַטְוּ בְּעוֹזְרָה שאותם אין אתה אוכל.
 43 ממשיכה הברייאת: וְאִי לִי עדיין ראיות מן הפסוקים אֶלְמָא לאסור
 44 באכילה חולין תְּמִימִים שנשחטו בעזרה נח.
 45 הַרְאִיִּים לְיִקְרַב על המזבח (ואם היו קדושים), ונשחטו בעזרה. אבל
 46 מֵיָמֵינוּ אֵינוּ יודעים לְרַבּוֹת איסור אכילה בְּעָלִי מוּמִין חולין שנשחטו
 47 בעזרה, שהם לא היו ראויים להיקרב על המזבח אפילו היו
 48 קדושים, ושמא לא ייאסרו מחמת שנשחטו בעזרה כשהם חולין.
 49 משיבה הברייאת: מְרַבָּה אֵינִי מסברא לאסור את הַבְּעָלִי מוּמִין אף
 50 שאינם ראויים להקרבה, כיון שֶׁכֵּן - מכל מקום הם מאותו מִין
 51 הַמְּכַשֵּׁיר - הכשר להקרבה, ולכך יש לנו להשוותם אף באיסור
 52 אכילה.
 53 ממשיכה הברייאת לברר: וְיָמֵינוּ אֵינוּ יודעים לְרַבּוֹת אֵת הַחִיָּה
 54 שנשחטה בעזרה שתהא אסורה באכילה. וכגון צבי ואיל, שאינם
 55 קריבים על המזבח, ושמא אף אם עבר ושחטם באיסור בעזרה, לא

קידושין, פרק עני - האיש מקדש - דף נח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצו תוכנית

1 תלמוד לומר כו' - בין דאיתרבו הנך מנייהו לענין איסור שחיטה - איתרבו נמי לענין
2 אכילה בתמימים. ואי אתה משליך לבלב כו' - והכי משתמע חולין מניה: דאילו האי
3 קרא מיירי בבשר הויצא חוץ ממחיצתו, כגון עובר שהוציא את ידו בשחיטת אמו וליפנין
4 לה (חולין סהא). מהאי קרא לאיסורא: "ובשר בשדה" - כגון שיצא בשר חוץ למחיצתו
5 בגלוי, כשרה שאין לו מחיצה - הרי הוא
6 כטרפה, ולא תאכלו. ומיעט בסיפיה "לכלב" -
7 תשליכן אותו" - למעוטי חולין שנשחטו
8 בעורה. ודרש הכי אותו הוא דנאסר ביציאת
9 מחיצה, ו"לכלב תשליכן אותו" - דמותר
10 בהנאה, ולא חולין שנשחטו בעורה, הבאסרוך על
11 ידי בניסת מחיצה - דאסרוך אף בהנאה. תניא
12 המקדש בפטר חמור כו' - ברייתא היא. רבי
13 שמעון אומר מקודשת - בפטר חמור מתיים. רבי
14 שמעון לטעמיה דאמר לעיל (נבג). מותר,
15 בהנאה, ובבשר חמור - רבי שמעון לטעמיה,
16 דאמר לעיל (סס). ומותר בהנאה. ובחולין בעורה
17 - קסבר: איסורו לאו דאורייתא. לא איסור
18 שחיטתו ולא איסור הנאתו. ולא דריש בריהוק
19 מקום הכי, אלא מדרבנן, דילמא אתי לנימור
20 קדשים שפסלו לאחר שחיטה הן, שלא נורק
21 דמן, וקא מתייהב מנייהו, ואתי ליהנות מקדשים
22 שלא נורק דמן. ישרפו - ולא סגי להו בקבורה.
23 אלמא איסורו מן התורה, דאי מדרבנן - מי
24 מחזירין כולי האי? נהי דבבהמה גזר אטו
25 פסולי המוקדשין, דלא נימור קדשים פסולין
26 נקברין. אלא חיה, אי עקר איסור דדיה לאו
27 דאורייתא - מהדכא תיתי? הא ליכא למיגזר
28 אטו קדשים, ולמה היא בשריפה, ואפילו
29 בקבורה? אלא דאי איסורן מן התורה, ושריפתן
30 מדברי סופרים. בבמה גזר - דילמא אתי
31 למימור קדשים פסולי לקבורה, והתורה אמרה
32 ישרפו. ובחיה נמי גזר - שלא תחלוך בדין
33 חולין שנשחטו בעורה. שהשוו חכמים בדין
34 בכל מקום, שלא יפקדו בהם. פלגא - קנטרן,
35 רגיל לחלוך על חבירי. הכא במאי עסקינן? -
36 דאמר רבי שמעון מקודשת - שנמצאת טריפה.
37 ורבי שמעון לטעמיה, דאמר לענין כיוסי הדם
38 (חולין פהא), ואותו ואת בנו (שם פא), ותשלומי
39 ארבעה חמישה (בבא קמא עא,א); שחיטה
40 אשניה ראויה לאכילה - לא שמה שחיטה,
41 וכל חיוב ואיסור הבא על ידי שחיטה אנוי חל
42 עליה. הילכך, איסור חולין הללו - על ידי
43 שחיטה בא עליה, והא לאו שחיטה היא. את
44 השריפה - טריפה הניכרת. מנול - דלא הפסי
45 מיייהו. שאהה מהייה - גרסינן. יצא כשר -
46 מקודשת שביעית. דבפירות גופייהו כתיב בו
47 "תחיה" - בחייוותיה תהא, אבל חילופיהם הן
48 וינאין לחולין. ופירי עצמו - הפירי הראשון
49 אסור לאחר הביעור, שלא יצא מקודשתו.
50 **משנה** - ובמתנות - הורעו והלחיים הוקיעה.
51 ואפילו הוא ישראל - וקא סלקא דעתך אף על
52 פי שאין לו בכל אלו אלא טובת הנאה, שבידו
53 לתתם לכל מי שירצה. וגם היא לא זכתה אלא
54 בטובת הנאה זו שהיא צריכה ליתנם לכהן
55 והמעשר ללווי, ומקדשה בטובת הנאה זו,
56 דקסבר: טובת הנאה מן. **גמרא** אינו פטון
57 - לקדש בו האשה. כמי שהורומו לפנין -
58 הואיל ועומדת לתרום ונגמרה מלאכתו לכך,
59 וזכה הכהן בחייו בתרומה שבו, שלא הוטל עליו
60 אלא להפרישה ולקיימה לעצמו - אף יורש זה
61 שפרישה ומתנהג ככהנים, וכן היא תמכרה.
62 והוא יודע מן דמצי לאוקמה בתרומה שפלה
63 לו מבית אבי אמו כהן, אלא הא קשיא ליה: אם
64

1 **אלמא** חולין שנשחטו בעורה לאו דאורייתא - ואם תאמר: הא משמע דאיכא איסורא
2 דרבנן, דהכי משמע לישנא, ואם כן הדין מקדש כהן? והאמר רב בפרק קמא
3 דפסחים (א,ו), דהמקדש ממש שעת ולמעלה, ואפילו בחייו קדושיה. דאינם אסורים אלא
4 מדרבנן - אין חוששין לקדושיה ויש לומר: דהתם איכא מיהא שעת דאורייתא, לפי מה
5 שפירש רבינו תם הנה. אבל הכא - ליכא אלא
6 איסורא דרבנן. ולפירושו הקונטרס נמי לא קשה
7 מידי למסקנא, דהא אפילו לרבי שמעון אינה
8 מקודשת. **ובן** חיה שנשחטה בעורה - ועל
9 כרחק דאורייתא נשרפים, כדמוכח פרק "כיוסי
10 הדם" (חולין פהא), דקאמר רבנן: אי אמרת
11 בשלמא דחולין שנשחטו בעורה דאורייתא -
12 היינו דגורנין חיה אטו בהמה, וניחא מה דקאמר
13 "וכן חיה". אלא אי אמרת לאו דאורייתא - מאי
14 "וכן חיה"? היא גופה אינה אלא דרבנן, ואנו
15 נגזרין? **ושני** כתובים הבאים כאחד אין מלמדין
16 - תימא: והי חזו שני כתובים הבאים כאחד? וה
17 לא אתי שביעית מעבודה זרה, דאיכא למיפירי:
18 מה לעבודה זרה שכן אסורה בהנאה? ויש לומר:
19 מכל מקום נכתובו שביעית, ותייה עבודה זרה מינה.
20 וככאי גזנא מיקרי שפיר שני כתובים הבאין
21 כאחד בבמה דכתיב, ולא בענין שיהא כל אחד
22 יכול ללמוד. ואם תאמר: אכתו, אי לאו כתיב
23 עבודה זרה לא היה ידעין דינא דעבודה זרה
24 משביעית, שחיי אינם שוים. דשביעית אחרון
25 אחרון נתפס, והראשונים יוצאים לחולין,
26 ובעבודה זרה (עבודה זרה נד,ב), איכא למאן
27 דאמר חליפין וחליפין חליפין אסורין. ואפילו למאן
28 דאמר חליפין חליפין מותרים - אבתי לא הוי
29 כשביעית, שהאחרון נתפס? ויש לומר: מדרבתיב
30 (דברים ז') "כי ירם הוא", דמשמע מינה דלדרשא
31 אתא. - לומר דעבודה זרה ושביעית הוה שני
32 כתובים הבאים כאחד. דליכא למימר דאיצטרך
33 לגופיה לאשמועינן דחליפין חליפין מותרים -
34 דהא ידעין מדרבתיב (שם) "כחומר", דמשמע
35 שאינו עושה כיוצא בו אלא פעם אחת.
ממניו

אמר
כן מאי קא משמע לן מתניתין? פשיטא דמקודשתו הוצאה

1 הוציא את זה הוא כבר משמעתא קאמר ליה — מוצא את משמועה זו, נראה שאין אתה
 2 חכם בה, אי נמי: קטיל קני באגמא את, לשון הוצא והפנא (סוכה כגא), לימא בתנאי
 3 — טובת הנאה ממון או אינה ממון. משלם לו דמי מיבולו — אף דמי תרומה ומעשר
 4 שבו. אלא דמי חולין שבו — אבל בתרומה ומעשר אמר ליה: לאו בעל דברים דידי
 5 את, וכשיבא כהן גם הוא לתבוע — ידחהו,
 6 ויאמר: לא לך אתננה, כי אם לכהן אחר. הכי
 7 גרסתי: לא דבולי עלמא טובת הנאה אינה פסון
 8 והכא בפתנות שלא הורמו קמיפילגי — ובגון
 9 שנפל לו טבל זה מבית אבי אמו כהן, רבי סבר:
 10 כמי שהורמו דמיין, חכה אבי אמו בתרומה
 11 ומעשרות שבו, שאף מעשר ראשון לכהנים
 12 מדקסיניהו עורא ללוים, ורבי יוסי סבר לאו כמי
 13 שהורמו דמיין — וצריך היורש הזה לתת לכהן,
 14 ואין לו בהן אלא טובת הנאה, והיא אינה ממון.
 15 ואיבעית אימא דבולי עלמא כמי שהורמו דמיין
 16 וטובת הנאה אינה פסון — והכא לאו דנפלו לו
 17 מבית אבי אמו כהן עסקין, אלא שגדלו בארצו.
 18 וטעמא דרבי, משום דאית ליה דשמואל, דאמר:
 19 חטה אחת פוטרת את הכרי. הילכך אמר ליה
 20 בעל הטבל אל הגבב: כולה דידי הוא, דפטרנא
 21 נפשי בחטה אחת לתרומה. וכי פליג רבי עליה
 22 דרבי יוסי רבי יהודה — בתרומה לחרדה פליג,
 23 אבל במעשר — מודה דלאו בעל דברים ידיה
 24 הוא, ורבי יוסי לית ליה דשמואל — הילכך
 25 בתרומה נמי לא מצי תבע ליה, והוא הדין דמצע
 26 לאוקמיה נמי בטבלים שנפלו לו, דבולי עלמא
 27 כמי שלא הורמו דמיין, וטובת הנאה אינה
 28 ממון, וקמיפילגי בדשמואל, אלא אי אוקמת
 29 הכי — אוקמת ליה מנתיתין דקתני מקודשת
 30 דלא כתריותיה. דכיון דטובת הנאה אינה ממון
 31 ומתנות שלא הורמו כלא הורמו דמיין — הכי
 32 מיקדשא? הא אין לו בתרומה אלא טובת
 33 הנאה, ואפילו נפלו לו טבלים מבית אבי אמו
 34 כהן, אבל השתא, דאמרינן כמי שהורמו דמיין,
 35 ופולגתיהו בטיבאל דאתי מארעיה — מתרצא
 36 מנתיתין כדשנינן לעיל, ודברי הכל. קנסוהו
 37 לגב — שלא תהא תרומה אצלו ממון שאין
 38 לו תובעים, ונמצא חוטא נשכר. להוות ולקדש
 39 — משנה היא בבכורות: הנותל שכרו לזון
 40 — דיניו בטלים, להוות ולקדש — מימיו מי
 41 מערה ואפרו אפר מקלה. להוות — על הטמא,
 42 ולקדש — מי חטאת כשנותן האפר במים קרי
 43 קודשה. מי מערה — סרוחים הם. אפר מקלה
 44 — כלומר, סתם אפר שבא מן הקלי באש.
 45 בשכר הכהן — דאפר ממקום למקום, ושכר
 46 מילוי המים. דמילתא דטירחא היא, ורחמנא
 47 לא רמיא עליה, ושרי למשקל אגרא, ומקודשת. ומנתיתין דכבורות — בשכר הואהו וקידוש, דליכא טירחא, ושכר לימוד מצוה הוא נותל, והתורה אמרה (דברים ד) "ראה למדתי
 48 אתכם וגו' כאשר צוני וגו'" מה אני בחנם — אף אתם בחנם (דברים לו.א), דיקא נמי — דמנתיתין לאו אהזאה וקידוש קאי, דקתני "מי חטאת ואפר חטאת" — שעדיין אינן מערבין.

1 מימיו מי מערה — פירש בקונטרס: מים סרוחים. ובחנם דחק לפרש כן, דמצע לפרש מי
 2 מערה ממש, כלומר מכונסים ואינן מים חיים, ואנן מים חיים בעיניו. ואפרו אפר
 3 מקלה — פירוש: שעבר על דברי תורה, דכתיב (דברים ד) "ראה למדתי אתכם חוקים
 4 ומשפטים" מה אני בחנם — אף אתם בחנם. וזה שעשה בשכר — עבר על דברי תורה. ומקרא
 5 ממש לא נפק ליה, דהא לא שמענין מנייה היכא
 6 דעבר בשכר דלא מהני, אלא אסמכתא בעלמא
 7 הוא, דלא מהני אפילו דיעבר.

הדרן עלך האיש מקדש

1 האומר והלך וקידשה לעצמו מקודשת — ואם
 2 תאמר: מה חידוש יש כאן? פשיטא!
 3 ויש לומר: דמיירי כגון דאמר השליח לאשה
 4 בשעת קדושין: פלוני שלחני לקדשך לו. ובתוך כך
 5 אמר לה: הרי את מקודשת לי. היא ידעה
 6 דקידשה לנפשיה, דאם לא כן לא היתה מקודשת
 7 לו, ואשמעינן חידוש, דבזה דתימא: הא קאמר
 8 ליה — לצורך משלחו קאמר, קא משמע לן דלא.
 9 לקדושי
 10 האומר והלך וקידשה לעצמו מקודשת — ואם
 11 תאמר: מה חידוש יש כאן? פשיטא!
 12 ויש לומר: דמיירי כגון דאמר השליח לאשה
 13 בשעת קדושין: פלוני שלחני לקדשך לו. ובתוך כך
 14 אמר לה: הרי את מקודשת לי. היא ידעה
 15 דקידשה לנפשיה, דאם לא כן לא היתה מקודשת
 16 לו, ואשמעינן חידוש, דבזה דתימא: הא קאמר
 17 ליה — לצורך משלחו קאמר, קא משמע לן דלא.
 18 לקדושי
 19 האומר והלך וקידשה לעצמו מקודשת — ואם
 20 תאמר: מה חידוש יש כאן? פשיטא!
 21 ויש לומר: דמיירי כגון דאמר השליח לאשה
 22 בשעת קדושין: פלוני שלחני לקדשך לו. ובתוך כך
 23 אמר לה: הרי את מקודשת לי. היא ידעה
 24 דקידשה לנפשיה, דאם לא כן לא היתה מקודשת
 25 לו, ואשמעינן חידוש, דבזה דתימא: הא קאמר
 26 ליה — לצורך משלחו קאמר, קא משמע לן דלא.
 27 לקדושי

הדרן עלך האיש מקדש

1 האומר לחבירו יצא וקדש לי אשה פלונית, והלך וקדשה לעצמו - מקודשת
 2 לשני. וכן האומר לאשה "הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום" ובא
 3 אחר וקדשה בתוך שלשים יום - מקודשת לשני, בת ישראל לכהן - האכל בתרומה.
 4 מעעבשו ולאחר שלשים יום, ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום - מקודשת ואינה
 5 מקודשת, בת ישראל לכהן או בת כהן לישראל - לא תאכל בתרומה. גמרא "האומר
 6 לחבירו: יצא וקדש" הנהא: מה שעשה עשוי, אלא שנהג בו מנהג רמאות. ותנא
 7 ידיו, "הלך" נמי דקתני - הלך ברמאות. - מאי שנא הכא דקתני "האומר לחבירו"
 8 ומאי

הדרן עלך האיש מקדש

1 משנה האומר מקודשת ואינה מקודשת — לשניהם. דאסורה לשניהם, אלא אם כן נתן האחד גט. ולאדם אחר אסורה עד שיתנו שניהם גט. ובגמרא פליגי בה, ומפרש טעמא. בת
 2 ישראל לכהן לא תאכל בתרומה — שמא אינן קדושין, ובת כהן לישראל נמי לא תאכל בתרומת בית אביה, שמא הוו קדושין, וזו פוסל בקדושין את בת כהן מן התרומה.
 3 גמרא ומאי

56 שָׁכַר כְּדֵי לְדוֹן, כֵּל דְּיָנִי שֶׁדָּן בְּמִלִּים, וְכֵן הִנּוּטֵל שֶׁכָּר כְּדֵי לְהַעֲדִי, עֲדוּתוֹ בְּמִלָּה, וְכֵן הִנּוּטֵל שֶׁכָּר כְּדֵי לְהַזוּת מִי אִפְר פְּרָה עַל הַטְּמֵא, וְלִקְדָּשׁ - אוֹ לַתּוֹת אַתְּ אִפְר הַפְּרָה עַל מִים חַיִּים, מִיָּמִיו שֶׁנִּטַּל עֲבוּרָם שֶׁכָּר הֵם כְּמִי מַעְרָה - מִים סְרוּחִים, וְאִפְרֵי שֶׁנִּטַּל עֲבוּרוֹ שֶׁכָּר הוּא כְּאִפְר מְקַלָּה - סַתֵּם אִפְר הַקְּלוּי בֶּאֱשׁ וְאִין בּוֹ חֲשִׁיבוֹת שֶׁל אִפְר פְּרָה. וְקִשְׁה, שְׁבַמְשַׁנְתֵּינוּ שֶׁנִּינוּ שֶׁהַמְּקַדֵּשׁ אִשֶּׁה בְּמִי פְּרָה וְאִפְר פְּרָה, מְקַדְּשֶׁתָּ וּמְבוּאֵר שְׁלֵמִי חֲסֵאת וְאִפְר חֲסֵאת יֵשׁ שׁוּי מְמוּנֵי שֶׁאִפְשֵׁר לִיטוֹל עֲבוּרָם שֶׁכָּר. אֲבִי מִיִּישׁב אַתְּ הַסְּתִירָה בֵּין הַמְּשַׁנִּיתוֹת: אָמֵר אֲבִי, לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן - בְּמַשְׁנֵינוּ, אִינוּ מְקַדְּשָׁה בְּשׁוּיִם, אֲלֵא בְּשֶׁכָּר הַקָּהָה - עֲבוּר הַלִּיכּוֹת לִירוּשָׁלַיִם לְהַבִּיא אַתְּ הָאִפְר, וְבִשְׁכָּר מִלִּיּוֹ הַמִּים, וּמְקַדְּשָׁה בְּמָה שֶׁאִינוּ נוֹטֵל מִמֶּנָּה שֶׁכָּר עֲבוּר זֶה. וְכִיּוֹן שֶׁהַהֲבָאָה וְהַמִּלּוּי אֵינֵם עֵצֶם הַמְּצוּה, וְאִינוּ מְחוּיֵב לְטַרוּחַ בּוֹה, מוֹתֵר לִיטוֹל שֶׁכָּר עֲבוּר זֶה. אֲבֵל כָּאֵן - בְּמַשְׁנָה בְּבַכּוּרוֹת מְדוּבָר בְּשֶׁכָּר הַזֹּהָר וְקִדּוּשׁ - שֶׁנִּטַּל שֶׁכָּר עֲבוּר מַעֲשֵׂה הַהוּזָה, וְעֲבוּר נִתְיֵנָה הַמִּים בְּאִפְר, שְׁבַמְעֵשִׂים אֵלּוֹ אִין טִירְחָה, וְנִמְצָא שֶׁהַשֶּׁכָּר הוּא עֲבוּר אִפְר, עֵצֶם מַעֲשֵׂה הַמְּצוּה, וְאֵת זֶה אֲסוּר לִיטוֹל. הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה לְחִילּוֹק זֶה: דִּיקָא נְמִי - כִּךְ גַּם מְדוּיִק, דִּקְתָּנִי הָקָא - שְׁבַמְשַׁנְתֵּינוּ כְּתוּב 'הַמְּקַדֵּשׁ בְּמִי חֲסֵאת וְכָאִפְר פְּרָה', וּמְשַׁמְעַ שְׁהֵם עֲדִיין אֵינֵם מְעוּרָבִים, וְאִינֵם רֵאִיִּים לְטַהַר טְמֵא מַת, וְצִרְיָן לומר שֶׁהַשֶּׁכָּר הוּא עֲבוּר הַטִּירְחָה שֶׁבַהֲבַת הָאִפְר וּמִלּוּי הַמִּים, וְקָתְנִי הָתֵם - וּבְמַשְׁנָה בְּבַכּוּרוֹת כְּתוּב 'לְהַזוּת וְלִקְדָּשׁ', וּמְשַׁמְעַ שֶׁנִּטַּל שֶׁכָּר עַל עֵצֶם מַעֲשֵׂה הַמְּצוּה. וְשִׁמְעַ מִיָּנָה שֶׁכָּן הוּא הַבִּיאור בְּמַשְׁנֵינוּ:

הדרן עלך האיש מקדש

80 משנתנו עוסקת באשה ששני אנשים רצו לקדשה, או אף עשו בה
81 מעשה קידושין, למי היא מקודשת.

משנה

82 האומר לחבירו, צא וקדש לי אשה פלונית, והלך השליח וקדשה
83 לעצמו ולא למשלח, הרי היא מקודשת לשני - לשליח. וכן האומר
84 לאשה 'הרי את מקודשת לי ויחולו הקידושין לאחרי שלשים יום',
85 וכן אדם אחר וקדשה בתוך אותם שלשים יום, הרי היא מקודשת
86 לשני ולא לראשון. כיון שעדיין לא חלו קידושי. וכיון שכך, אם
87 היתה האשה בת ישראל והתקדשה בפעם השניה לכהן, תאכל
88 בתרומה כדן אשת כהן. האומר לאשה 'הרי את מקודשת לי
89 מעכשיו ולאחר שלשים יום', וכן אחר וקדשה בתוך אותם שלשים
90 יום, הרי היא מקודשת ואינה מקודשת' - ספק מקודשת לשניהם.
91 ולכן אם אשה זו היא בת ישראל והתקדשה לכהן - בשני אחר מהם
92 היה כהן, או שהיתה בת כהן והתקדשה לישראל, בשני אופנים
93 אלו לא תאכל בתרומה, ובת ישראל אסורה מחשש שלא חלו
94 קידושיה לכהן ודינה כזרה, ובת כהן אסורה מחשש שחלו
95 קידושיה לישראל, ונאסרה בתרומה:

גמרא

96 שנינו במשנה: האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית, והלך
97 וקדשה לעצמו מקודשת לשני. תנא בתוספתא (יבמות פ"ד ה"ג)
98 מה שעשה השליח עשוי, וחלו קידושי. אלא שנתנה בו מנהג רבאות,
99 בכך שקדשה לעצמו ולא למשלח. מוסיפה הגמרא, וגם תנא דידן
100 רמז לדין זה, ולשון 'הלך' נמי דקתני במשנה יש לפרשה כך, ש'הלך'
101 ברבאות. שואלת הגמרא: מאי שנא תנא, במשנתנו דקתני לשון
102 'האומר לחבירו', שמשמעותה שאינו שליח מיוחד לענין זה,
103

1 אמר ליה רב הונא, הוצאה את, איכפס - נתבייש רבי חייה בר
2 אבין, משום שהוא ספר שרב הונא משמעטתא קאמר ליה - אמר
3 שמוצא הוא משמועה זו, כלומר שאינו חכם בסוגיא זו, אמר ליה
4 רב הונא, לא לכך נתכוונתי, אלא הכי קאמינא - כך היתה כוונתי,
5 שרב אפי דהוציל - מהעיר הוציל קאי פותיך - סובר כמון
6 שבמשנתנו מדובר בטבלים שירש מאבי אמו כהן. הגמרא מביאה
7 שנחלקו בזה תנאים: נימא בתנאי, ששנינו בברייתא, הונב טבלו
8 - פירות שלא הופשרו מהם תרומות ומעשרות של חבירו, משלם
9 לו את דמי טבלו של חבירו, כלומר, גם את דמי התרומות
10 והמעשרות שבהם, דברי רבי. רבי יוסי פריי יהודה אומר, אינו
11 משלם אלא את דמי החולין שבו, אבל את דמי התרומה אינו
12 משלם, מפני שהגבב אומר לבעל הפירות, אין אתה בעל דברים
13 לתבוע ממני פירות אלו, שאינם שלך אלא של הכהנים. ומבאת
14 הגמרא, מאי לאו פהא קמיפליני - האם לא נחלקו במחלוקת זו,
15 דמר - רבי ספר שמונת הנהא קמוון, ולכן חייב הגבב לשלם על
16 התרומות והמעשרות, ומר - רבי יוסי ברבי יהודה פסל שמונת
17 הנהא אינה קמוון, ובעל הפירות לא הפסיד בגניבתם, ולכן הגבב
18 אינו משלם על התרומות והמעשרות. הגמרא מביאה ארבעה
19 אופנים לדחות שהתנאים לא נחלקו האם טובת הנאה ממון או
20 לא. אופן ראשון: לא, דכולי עלמא - בין רבי ובין רבי יוסי ברבי
21 יהודה סוברים שמונת הנהא אינה קמוון, והקא - בגונב טבלו של
22 חבירו, מדובר בטבלים שלא הופשרו טבל שנתפלו לו בירושה מבי אבי
23 אמו, ובמקנתו של לא הורמו ויהופשוו כמי שהורמו דמין
24 קמיפליני - ונחלקו האם תרומות ומעשרות שלא הופשרו, הם
25 כאילו כבר הופשרו, והם ממון הכהן, מר - רבי ספר שמי שהורמו
26 דמין - שהם כאילו כבר הופשרו, וזכה בהם אבי אימו הכהן, ולכן
27 גם לנכד היורש יש בהם זכות ממון, והגבב חייב לשלם לו את
28 דמיהם, ומר - רבי יוסי ברבי יהודה ספר שקודם שהופשרו לאו
29 כמי שהורמו דמין - אינם חשובים כאילו כבר הופשרו, והכהן לא
30 זכה בהם, ולכך יש בהם רק טובת הנאה שאינה ממון, ולכן הגבב
31 אינו משלם את דמי התרומות והמעשרות.

32 אופן שני: ואיכפית אימא, דכולי עלמא סוברים שמתנות שלא
33 הורמו כמי שהורמו דמין, ומונת הנהא אינה קמוון, והקא - בגונב
34 טבלו של חבירו, לא מדובר שקיבל טבל בירושה מאבי אימו
35 הכהן, אלא שהפירות שנגבבו גדלו בשדהו, ובדינו דשמואל
36 קמיפליני - נחלקו, דאמר שמואל, מן התורה חיטה אחת של תרומה
37 פוטרת את כל חבירו, דמר - רבי אית ליה דשמואל, ויכול בעל
38 הפירות לטעון לגבב שהיה פוטר את כל חבירו בחיטה אחת, ונמצא
39 שהגבב הפסיד לו את כל פירותיו, ולכן חייב להחזיר לו את כל דמי
40 טבלו, ומר - רבי יוסי ברבי יהודה לית ליה דשמואל, אלא סובר
41 שיש שיעור לתרומה, ונמצא שהגבב הפסיד לו רק את דמי
42 החולין. אופן שלישי: ואיכפית אימא, דכולי עלמא לית להו דשמואל
43 - אינם סוברים כשמואל, ומעיקר הדין הגבב פטור מלשלם את
44 דמי התרומה, והקא היינו מעמא דרבי, משום דקנסוהו רבנן לגבב
45 שישלם גם את דמי התרומה, כדי שהגבב לא ירוח מגניבתו.
46 אופן רביעי: ואיכפית אימא, דכולי עלמא אית להו דשמואל שמן
47 התורה חיטה אחת פוטרת את כל הכרי, ומעיקר הדין חייב הגבב
48 לשלם את דמי התרומה, והקא היינו מעמא דרבי יוסי פריי יהודה,
49 משום דקנסוהו רבנן לבעל הבית, משום דלא איכפי ליה לשהיה
50 לטיבליה - שלא היה לו להשהות את הפירות כשהם טבל, אלא
51 היה עליו להפריש תרומה מיד.

52 הגמרא חוזרת לדון בדברי משנתנו: תנו, המקדש אשה בתרומות,
53 ובמעשרות, ובמתנות כהונה, ובמי חסות, ובאפר פרה אדומה, הרי
54 זו מקודשת, ואף על פי שהמקדש הוא ישראל.
55 מקשה הגמרא: ודמיניה ממשנה אחרת (בכורות כט.). דין הנזמל

56 שקנית את השדה שהשתדל רב גידל לקנותה. אמר ליה, לא הנה
 57 ידענא - לא ידעתי שרב גידל רצה לקנותה. אמר לו רב יצחק
 58 נפחא, השתא נמי שנודע לך הדבר, ניתבך ניתלה מר - תן לו את
 59 הקרקע. אמר ליה, וזבוי לא זבובנינא לה - איני רוצה למכרה לרב
 60 גידל, כיון דארעא קפיינתא היא - כיון שזו הקרקע הראשונה
 61 שקניתה בחיי, ולא מסמנא מילתא - אין זה סימן יפה לאדם למכור
 62 את מקחו הראשון, אלא אי בעי - אם רצונו של רב גידל לקבלה
 63 במתנה, נישקליה - יטלנה. מסיימת הגמרא, רב גידל לא נחית לה -
 64 לא ירד לקרקע, משום דתתיב (משלי טו כו) וישנא מתנת יתיה,
 65 ורבי אבא לא נחית לה, משום דתפיך בה רב גידל, לא מר נחית לה
 66 ולא מר נחית לה, ומיתקריא - היו מכניס אותה ארעא דרבנן' -
 67 קרקע החכמים, וזיתה הפקר לתלמידים:
 68 מבואר לעיל (מו). שאדם שהלוח בעות לאשה אינו יכול לקדשה
 69 במעות אלו, כיון שכבר זכתה בהם בעת ההלואה, ולא קיבלה
 70 עתה ממון נוסף. אך הנפקיד מעות ביד אשה יכול לקדשה בהם
 71 כל זמן שהם קיימים. כיון שהיא זוכה בהם רק עתה, אך אם הם
 72 אבדו אינו יכול לקדשה בהם.
 73 שנינו במשנה: וכן האומר לאשה התקדשי לי בו' לאחר שלושים
 74 יום ובא אחר וקדשה בתוך שלושים יום מקודשת לשני: הגמרא
 75 מבררת מה הדין אם לא קדשה אחר בתוך שלושים יום. מבררת
 76 הגמרא: לא בא אחר וקדשה בתוך אותם שלשים יום, מהו, האם
 77 לאחר שלושים יום חלו קידושיו. אומרת הגמרא, רב ושמאל
 78 דאמרי תרוניהו - אמרו שניהם, מקודשת לאחר שלושים יום, ואם
 79 על פי שבאותו זמן כבר נתאבלו - נאכלו המעות של הקידושין.
 80 מאי טעמא, כיון שהני זווי - מעות אלו, לא למקדש במלוה דמו,
 81 שאינה מקודשת, ולא למקדש בפקדון דמו, שאם אבד הפקדון
 82 קודם הקידושין אינה מקודשת. מבארת הגמרא, לפקדון לא דמו,
 83 כיון שמעות פקדון שאבדו, ברשותא דמארא קא מתאבלי - ברשות
 84 בעליהם נאכלו, ונמצא שלא קיבלה עתה כלום, ולכן אינה
 85 מקודשת, ואילו הני - מעות אלו ברשותא דידה קא מתאבלי -
 86 ברשות האשה נאכלו, שהרי נתנם לה מתחילה כדי שתתקדש לו
 87 לאחר שלושים יום. למקדש במלוה נמי לא דמו, כיון שמלוה
 88 לצורך הוצאה ניתנה, שיוציאם הלוה לצרכיו, וכיון שהם של
 89 האשה אינו יכול לקדשה בהם, אבל הני - מעות אלו, מתחילה
 90 בתורת קידושין ותיבניהו ניתנה - ניתנו לה, ונמצא שהשתמשה בהם
 91 בתורת כסף קידושין שהוא שלה, ולכן אף שעתה כבר נאכלו,
 92 היא מקודשת.
 93 הגמרא דנה האם האשה יכולה לחזור בה בתוך אותם שלושים
 94 יום. מסתפקת הגמרא: אדם שקדש אשה לאחר שלושים יום, ולא
 95 בא אחר וקדשה בינתיים, וחזרה בה האשה בתוך הזמן ואמרה
 96 שאינה רוצה להתקדש לו, מהו, האם בטלים הקידושין. מביאה
 97 הגמרא מחלוקת, רבי יוחנן אמר, חוזרת, כיון שאתי ו' בא הדיבור
 98 של האשה ומכיל את דיבור הבעל שקדשה. ריש לקיש אמר, אינה
 99 חוזרת, כיון שלא אתי דיבור ומכיל דיבור, וחלים הקידושין. מקשה
 100 הגמרא, איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש משנה בתרומות (פ"ג
 101 מ"ד), אדם שמינה שלח להפריש תרומה מפירותיו, וביטל
 102 המשלח את השליחות, אם עד שלא תרם השליח ביטל המשלח את
 103 שליחותו, אין תרומתו של השליח תרומה. והא הכא, דיבור ודיבור
 104 הוא - יש כאן רק דיבור של ביטול השליחות כנגד הדיבור של
 105 המינוי, וקאתי דיבור הביטול ומכיל את דיבור המינוי. מתרצת
 106 הגמרא, שגם ריש לקיש מודה שדיבור מבטל דיבור רגיל, אך שאני
 107 דיבור של קידושין, שיש עמו נתינת מעות ליה האשה, דכי מעשה
 108 דמו - שנתינה זו נחשבת כמעשה קטן, אף שלא חלו הקידושין מיד,
 109 ולא אתי דיבור האשה ומכיל את מעשה הקידושין של הבעל.
 110 מקשה הגמרא, איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש, ממשנה בגיטין

1 ומאי שנא התם במשנה לעיל (נ). דקתני לשון 'ואומר לשלוחו'
 2 לקדש לו אשה במקום פלוני, שאם קדשה במקום אחר אינה
 3 מקודשת, ולא האומר 'לחבירו'. משיבה הגמרא, הכא, רבותא
 4 ויחידשו קא משמע לן, והתם רבותא קא משמע לן, מבארת
 5 הגמרא, הכא רבותא קא משמע לן בלשון 'חבירו', כיון דאי הנה
 6 'שלוחו', הנה אמנא שדוק בשלוחו אם קדשה השליח לעצמו
 7 הוא דהוי רמא' במבואר לעיל (נחז). כיון דסקמך דעתיה - דעתו
 8 של המשלח סומכת עליו שיקדשה לו, דכבר המשלח, שבדאי
 9 עבד לי - יעשה לי את שליחותי, שהרי מינתינו לשם כך, אבל
 10 האומר 'לחבירו' שאם יזדמן אצל אשה זו יקדשה, ולא סמכה
 11 דעתיה של המשלח שיקדשה, שהרי יתכן שלא יזדמן אצלה,
 12 אמא לא ליה רמאי, ויחידש התנא בלשון 'חבירו', שאף בזה הוא
 13 מכוונה רמאי. וכן התם רבותא קא משמע לן בלשון 'שלוחו', כיון
 14 דאי הנה לשון האומר 'לחבירו', הנה אמנא שדוקא בחבירו שלא
 15 שלחו במיוחד לקדשה לו הוא דכי קדשה במקום אחר אינה
 16 מקודשת, כיון דכבר המשלח שחבירו לא מר' ללכת למקום אחר
 17 ולא מינהו כשליח למקום זה, אבל באומר לשלוחו, דמרח לקדשה
 18 אף במקום אחר, אמא שמה שאמר לו לקדשה במקום פלוני רק
 19 מרצה מקום' הוא לו היכן היא נמצאת, אך רשאי לקדשה אף
 20 במקום אחר, קא משמע לן התנא שאף 'שלוחו' אינו יכול לקדשה
 21 במקום אחר.
 22 הגמרא מביאה כמה מעשים הדומים לנידון זה: רבין חסידא אויל
 23 לקדושי ליה איתתא לבריה - הלך לקדש אשה לבנו, וקדשה
 24 לנפשיה - קדשה לעצמו. מקשה הגמרא, והתנאי בברייתא (נחז):
 25 ששליח שקידש את האשה לעצמו מה שעשה עשוי, אלא שנהני בו
 26 מנהג רמאות, ולא יתכן שרבין חסידא נהג כך. מתרצת הגמרא, לא
 27 תבויה ניתלה - לא הסכימו לקדשה לבנו, ולכן היה רשאי לקדשה
 28 לעצמו. מקשה הגמרא, איבעי ליה לאודועי - היה לו להודיע זאת
 29 לבנו תחילה, כדי שלא יחשוד בו. מתרצת הגמרא, סבר רבין
 30 חסידא, שמה אדחכי ודכי - עד שילך להודיעו ויחזור לקדשה,
 31 אתא איניש אחרניא מקדש לה - יבוא אדם אחר ויקדשה, ולכן
 32 היה רשאי לקדשה מיד.
 33 מביאה הגמרא מעשה נוסף: רבא בר בר חנה הויב ליה זווי - נתן
 34 מעות לרב, ואמר לו זבנה ניתלי להאי ארעא - קנה לי קרקע
 35 מסוימת, אויל - הלך רב וזבנה לנפשיה - קנאה לעצמו. מקשה
 36 הגמרא, והתנאי מה שעשה עשוי, אלא שנהני בו מנהג רמאות, ולא
 37 יתכן שרב נהג כך. מתרצת הגמרא, קרקע זו, בפאנא דאלימי הנה
 38 ליה - היתה במקום של אנשים אלימים שאינם מוכרים קרקע לכל
 39 אדם, אמנם לרב, נהני ביה כבוד ומכרו לו, אבל לרבא בר בר חנה,
 40 לא נהני ביה כבוד ולא רצו למכרה לו. מקשה הגמרא, איבעי ליה
 41 לאודועי - היה רב צריך להודיע זאת תחילה לרבה בר בר חנה,
 42 שלא יחשוד בו. מתרצת הגמרא, סבר רב, אדחכי ודכי - עד שילך
 43 להודיעו ויחזור לקנותה, אתא איניש אחרניא וכן לה - יבוא אדם
 44 אחר ויקנה את הקרקע.
 45 מביאה הגמרא מעשה דומה: רב גידל הנה מהפיד בההיא ארעא -
 46 השתדל לקנות קרקע מסוימת, אויל רבי אבא, זבנה - קנאה לעצמו.
 47 אויל רב גידל, קבליה - התלונן ואמר את טענותיו על רבי אבא לרבי
 48 זורא. אויל רבי זורא, וקבליה לרב יצחק נפחא, שהיה רבו של רבי
 49 אבא, שויכחננו. אמר ליה רב יצחק נפחא, מהתה, עד שעלה אלנו
 50 להגל להקביל פני רבו, פי סליק - כשעלה רבי אבא לרגל, אשכחיה
 51 - מצאו רב יצחק נפחא, אמר ליה רב יצחק נפחא, עני מהפיד
 52 בתרה ו' עוגה, כלומר, משהדל לזכות בה מההפקר, וכן אדם
 53 אחר ונמלה הימנו, מאי - מה דינו של החוטא. אמר ליה רבי אבא,
 54 נקרא רשע, מפני שירוד לחיי חבירו. שאל אותו רב יצחק נפחא,
 55 ולא מר, מאי טעמא עבד הכי - מדוע עשית מעשה דומה לזה,

קידושין. פרק שלישי - האומר - דף נט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רא תוספות

רש"י

1 לְקֹדֵשׁ אִתָּהּ לְבִרְיָה — וּמִיָּד דִּרְצוֹנֵי אֶרְצֵי קִמְחָה וּשְׂתֵי. דְּלִשְׁוִיָּה שְׁלֵחַ אִמְרָ לְעִיל
2 (מהב.) דְּלֹא חֲצִיף אִינִישׁ דְּמִשּׁוֹ אֲבִי שְׁלִיחָה. אֲבָל הַבָּא דִּרְצוֹנֵי אֶרְצֵי וּשְׂתֵי —
3 אִיבָא לְמִימַר דְּסִמְךָ עֵלָיו. עֵנִי הַמְּחַפֵּךְ בַּחֲרִירָה וּבֵא אַחַר וְנִטְלָה בִּי — פִּירֵשׁ בְּקוֹנְטַרס:
4 דְּמִיָּד בַּחֲרִירָה שֶׁל הַפְּקָר. וְקִשְׁיָה, מֵהָא דְהָתָן בְּשִׁנְיַת אֲחוּזִין (בְּבֵא מִצְעָא יָא). רָאָה אַתָּה
5 הַמְצִיאָה וְנָפַל לוֹ לְעִידָה, אוּ שְׁפִירֵשׁ טַלְתֵי עֵלְיָה,
6 וּבֵא אַחַר וְנִטְלָה — הֵיזֵי הָיָא שְׁלֵו. וְכֵן הָא דְקִאֲמֹר
7 דְהָתָן (שם); מִי שְׁלִיקְט מִקְצַת הַפָּאָה וּפִירֵשׁ טַלְתֵי
8 עֵלְיָה — מַעֲבִירִים אוֹתָהּ הִמְנָה. וְאִמָּא; עֵנִי מְחַפֵּךְ
9 בַּחֲרִירָה הוּא! וְאֹמֵר רִבִּינוּ תָּם; דֵּאִסּוֹר דְּמַחְפֵּךְ
10 דְנִקְט הַבָּא לֹא שִׁיךְ אִלָּא דּוּקָא כְּשִׁרְצָה הֵעֵנִי
11 לְהִרְחִיב בְּשִׁכְרוֹת, אוּ כְּשִׁרְצָה לְקַנְתָּ דְבֵר אַחַד
12 וְחִבְרֵי מְקָדִים וְקוֹנָה, וְהֵיזֵי דְהִמְיָא דְרַב גִּדְלָה.
13 וּמִשּׁוֹם חֲכִי קִאֲמֹר דְּנִקְרָא רִשְׁעִי, כִּי לִמָּה מַחְוֹר עַל
14 זֹאת שִׁטְרָה בְּהַ חִבְרֵי — יִלְךְ וְיִשְׁתַּכֵּר בְּמִקְוֹם אַחֵר.
15 אֲבָל אִם הִימְנָה הַחֲרִירָה דְּחַפֵּךְ — לִיבָא אִסּוֹר,
16 שְׂאֵם לֹא זָכָה בּוֹאֵת — לֹא יִמְצָא אַחֲרָה. וּמִיָּה,
17 בְּתָרָה מְחִיאָה דְּפִרְק "לֹא יִחְפּוֹר" (בְּבֵא מִצְעָא
18 כַּא.ב.) דְּקִאֲמֹר הָתָּם: מְרַחֲצִין מִן הַדָּג בְּמִלְאָה רִיצַת
19 הַדָּג, אָף עַל פִּי שְׁהוּא שֶׁל הַפְּקָר וְנִרְאָה הָתָּם
20 הִיבְרֵי טַעְמָא מִפְּנֵי שְׁהוּא יוֹרֵד לְאֹמְנָנָה, כִּי הִיא
21 דְקִאֲמֹר הָתָּם (שם); הֵיא בִּר מְבֹאָה דְּאֹדִיק רִחִיא,
22 וְאִתָּא בִּר מְבֹאָה אֹדִיק בְּחִידָה — מִצֵּי לְעֹכֹבִי
23 עֵלְיָה, דְקִאֲמֹר לִיה: דְּקֵא פִּסְקַת לְחִיּוּתָא. וְעוֹד
24 אֹמֵר רִבִּינוּ מֵאִיר אֲבִי שֶׁל רִבִּינוּ תָּם; דְּמִיָּד בְּדָג
25 מֵת, שְׁכֵן דֶּרֶךְ הִידְיִים לְהַשִּׁים בְּמַצּוּדַת דֹּת מַת,
26 וְהִדְיִים מְתַסְפֵּים שֶׁם סְבִיב אוֹתוֹ הַדָּג. וְכֵיּוֹן שְׁהוּ
27 פִּירֵשׁ מְצוּרְתוֹ תְּחִילָה, וְעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה שְׁעֵשֶׂה זֶה
28 הַתָּם כִּסְבִיב, וְהֵיא אִם הִיא חִבְרֵי פוֹרֵשׁ —
29 הַחַבְרֵי אִבְלוּ גּוֹל לֹה, וְיֹבֵל לֹמֵר לֹה; תּוֹכֵל לְעֵשֶׂת
30 כֵּן בְּמִקְוֹם אַחֵר. וּמְכַאֵן נִרְאָה לְמוֹרֵנוּ דְרַב רִבִּינוּ
31 יִצְחָק שְׂאִסּוֹר לְמַלְמֵד לְהַשְׁכִּיר עֲצוּמוֹ לְכַלֵּל הַבֵּית
32 שִׁישׁ לוֹ מְלַמֵּד אַחֵר בְּבִיתוֹ כִּי זֶמַן שְׁהַמְלַמֵּד
33 בְּבִיתוֹ, שְׂמַחֵר שְׁהוּא שְׂכִיר שֶׁם — יִלְךְ הַמְלַמֵּד
34 בְּמִקְוֹם אַחֵר לְהַשְׁתַּכֵּר שֶׁם, אִם לֹא שִׂימָרָה בַּעַל
35 הַבֵּית דֹּאֵין רִצּוֹנוֹ לְעַכֵּב הַמְלַמֵּד שְׁלֹו. אֲבָל אִם
36 שְׂכֵר בַּעַל הַבֵּית מְלַמֵּד אַחֵר — יְכֹוֹל בַּעַל הַבֵּית
37 אַחֵר לְשַׁכֵּר אוֹתוֹ מְלַמֵּד עֲצוּמוֹ, וְאִינוּ יְכֹוֹל לֹמֵר
38 לוֹ בַּעַל הַבֵּית: לֵךְ וּשְׁכֹר מְלַמֵּד אַחֵר. דְּנִימָא
39 לִיה: אֵין רִצּוֹנֵי אִלָּא לֹה, שְׁדִירֵי בְּמִדּוּמָה לִי שְׁהוּ
40 יְלַמְדוּ בְּנֵי יוֹפֵה מְלַמֵּד אַחֵר.
מִיָּד

1 נְמַרָא וּמָי שְׁנָא תָּהֵם — בְּפִרְק "הָאִישׁ מְקֹדֵשׁ". רְקִנְיָה הָאִישׁ לְשַׁלּוּחֵו — "צָא וְקֹדֵשׁ
2 לִי אִשָּׁה פְּלוֹנִית בְּמִקְוֹם פְּלוֹנִי, וְהִלְךְ וְקֹדֵשָׁה בְּמִקְוֹם אַחֵר — אִינְה מְקֹדֵשֶׁת". מָאִי שְׁנָא
3 תָּהֵם נְדַקְט לְשׁוֹן שְׁלִיחוֹת, שְׁשַׁלּוּחֵו לְשַׁם כֶּךָ, וְהַבָּא נְקִט "חֲבֵרָו" שְׁלֹא שְׁלַחֵו לְשַׁם כֶּךָ, אִלָּא
4 אִם יוֹדְמָן בְּלוֹ מְבִקְוֹם פְּלוֹנִי דֶּרֶךְ אֲצַלְחָה? דְּכֵר — הָאִי מְשַׁלָּה. לֹא טִרַח הָאִי שְׁלִיחָה לְבִקְשָׁה
5 לִי בְּמִקְוֹם אַחֵר, וְלֹא סְמַכָּה דְּעַתִּידָה לְשׁוּחִיה
6 שְׁלִיחָה אִלָּא בְּאוֹתוֹ מְבִקְוֹם. מְרָאָה מְבִקְוֹם הוּא לוֹ —
7 אִם תְּמַצְאָנָה שֶׁם — קִדְשָׁה לִי שֶׁם, וְאִינוּ
8 מְטִרְחֵךְ לְמִקְוֹם אַחֵר. וּמִיָּה, אִם עַבְד — עַבְד.
9 לֹא יִתְבּוֹה נִיחָלִיה — לֹא רִצּוֹ לִיתְנָה לְעוֹרֵךְ בְּנָה.
10 וּמְקִשְׁיָן; אִיבְעִי לִיה לְאוֹדוּעִיָּה — לְהוֹצִיא עֲצוּמוֹ
11 מִן מְנַהֵג מִמוֹת. בְּנָאָה דְאִלְיֵו — בְּקַעַה שֶׁל
12 בַּעַל וְזוֹרֵד הִימָּה, וְלֹא יִנְיֹו לְכַל אֲדַם לְקַנְתָּ
13 קִרְקַע אֲצִלְס. מְחַפֵּךְ בְּחִיאָה אֶרְעָא — מַחְוֹר עֵלְיָה
14 לְקַנְתָּה. קְבִילָה — קְבַל עֵלְיָה, סִפֵּר דְבִיר
15 עֲצַקְתוֹ לְרַבִּי יוֹזָא. לִיגֵל — כְּשִׁדּוּרֵשׁן בַּחֲלּוֹכָת
16 הִרְגַל הוּי מְקַבְּלֵין פְּנֵי הַרְבִּי. עֵנִי הַמְּחַפֵּךְ בַּחֲרִירָה
17 — מַחְוֹר אַחֲרִיהָ לְכּוֹחַ בַּת מִן הַחַפֵּךְ, אוּ
18 שִׁתְנַגַּה לוֹ בַּעַל הַבֵּית. נִקְרָא רִשְׁעִי — שִׁוְרֵד לְחִי
19 חִבְרֵי. לֹא הוּוּ דִיעָנָא — שֵׁרֵב גִּידֵל מֵתַעֲסֵק בַּת.
20 דְאֶרְעָא קְמִיּוּתָא — זוֹ הִיא לִי רִאשׁוֹנָה שְׁלַקְתָּי
21 מַעֲוֵלָם. וְלֹא מְסַמְנָא מִילְתָּא — אִינְה סִימָן טוֹב
22 שִׁימְכֹר אֲדַם מְקוּחָה הֶרְאָשׁוֹן.
23 אֶרְעָא דְרַבְנָן — הַפְּקָר לְתַלְמִידִים. וְאָף עַל פִּי
24 שְׁנַתְּכֵלוּ הַמְעוֹת — בְּתוֹךְ שְׁלִשִׁים יוֹם, דְּכֵי בְּנֵי
25 קִדּוּשִׁין לְמַחֲלוֹ — לִיתְנִיחוּ לְמַעוֹת, אֲפִילוּ חֲכִי
26 חִילִי. לֹא לְמַלּוֹה דְמו — דְּנִימָא: הַמְקֹדֵשׁ בְּמִלּוֹה
27 אִינְה מְקֹדֵשֶׁת. וְלֹא לְפַקְדוֹן דְמו — דְּנִימָא: אִם
28 לֹא נִשְׁתִּיר בַּת שְׁהוּ פְּרוּטָה אִינְה מְקֹדֵשֶׁת, כִּי
29 כְּדִאֲמַר בִּיהָאִישׁ מְקֹדֵשׁ" (קִדּוּשִׁין מִמָּא,
30 "הַתְּקַדְשִׁי לִי בְּפַקְדוֹן" וְהַלְכָה וּמְצַאֵת שְׁנַגְבַּא אוּ
31 שְׂנַבְבָּא, אִם נִשְׁתִּיר בַּת שְׁהוּ פְּרוּטָה — מְקֹדֵשֶׁת
32 בִּי. לְהוֹצֵאָה נִתְנָה — מְקַמֵּי דִנְתִּחְלֵי קִדּוּשִׁין.
33 וְכִי אִמְרָ לִיה "הַתְּקַדְשִׁי לִי בַת" — לֹא יוֹדֵה הִיא,
34 וְלֹא מִיָּד יִדְבֵר לָהּ. אֲבָל אִלּוֹ — לֹא נִתְנָה לָהּ
35 לְהוֹצִיאָהּ, אִלָּא עַל מְנַת שְׁתַּתְּקֵשׁ בָּהּ. וְלַחֲכִי,
36 כִּי אֲבַלְהָ — יוֹדֵה אֲבַלְהָ, וְלִכִּי מֵטָא זְמַנָּא —
37 מְקֹדֵשׁ. וְחֹרֵה בַּת — בְּתוֹךְ שְׁלִשִׁים אֲמֹרָה: אִי
38 אֲפִשִׁי בָהּ. כִּיֵּשׁ אִם עַד שְׁלֹא תִרַם כִּיֵּשׁ —
39 הָאֹמֵר לְשַׁלּוּחֵו: צָא וְתִרְוּם, וְחֹר וּבִטְלוּ מִלְחִית
40 שְׁלּוּחֵו, אוּ פְּכִינֵי אוּ שְׁלֹא פְּכִינֵי. דְכִי מַעֲשֵׂה דְמו
41 — וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא חָלוּ מִיָּד — הוּי מַעֲשֵׂה מִיָּדָה
42 לְחַלוֹ אַחֲרֵי שְׁלִשִׁים. וְהָא דְקָרִי לִיה דִּיבּוֹר —
43 מִשּׁוֹם דְּלֹא מַעֲשֵׂה מִמֵּשׁ הוּא. וְהִנְעִי בְּשַׁלְּחָה —
44 רְבוּתָא אֲשִׁמּוּעֵתָן; אָף עַל פִּי שְׁלֹא יִצָא אַחֲרָיו
45 לְשַׁם כֶּךָ אִלָּא שְׁפַעַב בּוֹ, וְאִמְרוּ לוֹ — הִירֵב בְּטַל,
46 וְלֹא אִמְרִינֵן לְעַעוּרֵי בַּעֲלָמָא קָא מְכוּרִין. וְחִבִּי
47 מְפּוֹרֶשֶׁת בְּפִרְק "הַשּׁוֹלַח". כֹּל כְּמָה דְלֹא מְטָא
48 גִּישָׁא — לִיד הָאִשָּׁה, לֹא מִיָּד הוּא. וְיִרְדִּין לִידֵי
49 מוֹמָאָה בְּמַחֲשָׁבָה — כְּגוֹן גּוֹלְמֵי כִלְיָם, דְאִמְרוּ
50 בִּיהֵב שְׁחִיטָן" (חֻלִּין כֶּהָא). כֹּל שְׁעִתִּיד לְשׁוֹף
51 לְשַׁעֲךְ וְלַגְרֵר. וְאִמְרוּ תָּהֵם דְאֲכַתִּי וְחִסְרוֹן מְלַאכָה
52 הוּא וְטַחְוּרִים, וְאִם חִישַׁב עֵלְיָה שְׁלֹא לְשׁוֹף
53 וְשַׁלָּא לְשַׁבְּךְ — הִבְיָאוּהוּ מַחֲשָׁבָה זוֹ לִידֵי גִמְר
54 מְלַאכָה מְכַאֵן וְלַחֲכִי. וְאִין עוֹלִין מְטַחְוּתָתָן —
55 מְשַׁכְּלוּהוּ. אִלָּא בְּשִׁנְיֵי מַעֲשֵׂה — שְׁעִישַׁב בַּת
56 מַעֲשֵׂה לְקַלְקֵלָם, שְׁשִׁיבְרָם אוּ יִקְבֵּם. וְכֵן עַד
57 שְׁלֹא יְקַבְּלוּ טוֹמָאָה — אֵין עוֹלִין מְתוֹרֵת קַבְּלַת
58 טוֹמָאָה שִׁרְדוּ בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ, אִלָּא בְּשִׁנְיֵי מַעֲשֵׂה,
59 עַד שִׁתְּחַלֵּל לְשׁוֹף לְשַׁבְּךְ וְלַגְרֵר.
מַעֲשֵׂה

תוספות

1 **מיד** מחשבה מיהא תפיך — תימה: לפרוך נמי גבי תרומה לעיל, לרבי יוחנן דקאמר אם
2 עד שלא תרם ביטל — אין תרומתו תרומה, אבל אם משתרם ביטל — תרומתו
3 תרומה. ואפילו תרם השליח במחשבה, דהא תרומה ניטלת באומר ומחשבה, אלמא לא אתי
4 דיבור ומבטל דיבור! ויש לומר: דמחשבה תרומה היה יודע דבמעשה דמי, דכתיב (במדבר
5 יח) "ונחשב לכם", והי כאלו תרם בידים ואפילו
6 מעשה אינו מוציא, ואפילו תרם אחר כך כריז
7 אחר מחשבת השליח. אבל גבי טומאה — אין
8 המחשבה מטמאתו, אבל מביאתו לידי תורת
9 קבלת טומאה. ואותה הבאה — יכולה להתבטל,
10 הדבל מודים דעיל דלא מעשה מתבטלת, אם כן
11 התבטל על ידי מחשבה! **לא** קידשה עצמה
12 חזרה בה מהו — נראה לפרש: חזרה בה בלא
13 אמירתה לשליח. דאי אמרה לשליח "אין רצוני
14 שתקדשני" — פשיטא דאינה מקודשת, דאטו
15 משום דאמרה לו "חיהו לי שליח לקדשני" לא
16 מציא חזרה?
17 **אם** ביטל עד שלא תרם בו — הכא לא משני
18 בדלעיל: שאני נתינת מעות ליד האשה
19 דבמעשה דמי — היינו משום דהכא ליכא נתינת
20 מעות אלא דיבור לבד. **מתורת** וגו' לא בטלה
21 פירושו: דסתמא אינו מתכוין לבטל אלא
22 השליח. ולפי זה, אם אמר בפירוש "איני מבטל הגט
23 עצמו" — שראוי בטול, ופסול לגרש בו. ובפרק
24 "השולח" (גיטין לבב), גריס: גיטא גופיה מי קא
25 בטל. משמע שאין הגט מתבטל. וצריך לפרש:
26 אתה סבור שהגט יכול ליפסל בבטלו? ולא היא,
27 דהרי הוא כמו מעות שאינן מתבטלות. דמאתר
28 דהגט כתוב בהלכתו — אינו יכול לבטלו, ואם
29 ירצה — יחזור ויגרש בו.
אפילו
ואין עולין כמזומאתן אלא בשינוי מעשה, מעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה, מחשבה
אינה מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה. בשלמא מיד מעשה לא מפקה — לא אתי
דיבור ומבטל מעשה, אלא מיד מחשבה מיהא תפיכי! — אמר ליה: שאני מחשבה דטומאה,
דכי מעשה דמי, וכדרב פפא. דרב פפא רמי: כתיב "כי יתן" וקרינו "כי יתן", הא ביצד?
"כי יתן" דומיא ד"כי יתן", מה יתן? דניחא ליה, אף יתן? נמי דניחא ליה. איתוביה רבי
יוחנן לריש לקיש: השולח גט לאשתו והגיע בשליח, או ששלח אחריו שליח, ואמר לו "גט
שנתתי לך בטל הוא" — הרי זה בטל. תיובתא דריש לקיש! תיובתא. והילכתא פותיה דרבי
יוחנן, ואפילו בקמייתא. ואף על גב דאיכא למימר: שאני נתינת מעות ליד אשה דבמעשה
דמי, אפילו הכי אתי דיבור ומבטל דיבור. קשיא הילכתא אהילכתא; אמרת: הילכתא פרבי
יותן, וקיימא לן: הילכתא פרב נתמן. דאיבעיא להו: מהו שיחזור ויגרש בו? רב נתמן אמר:
חזור ויגרש בו, רב ששת אמר: אינו חוזר ויגרש בו. וקיימא לן הילכתא פותיה דרב נתמן!
גזי דבמליה מתורת שליח, מתורת גט לא במליה. מקודשת לשני. אמר רב: מקודשת
לשני לעולם. ושמואל אמר: מקודשת לשני עד שלשים יום, לאחר שלשים יום פקעי קדושי
שני, ויגמרי קדושי ראשון. ותיב רב חסדא וקא קשיא ליה: קדושי שני במא פקעי? — אמר
ליה רב יוסף: מר ארשא מתני ליה, וקשיא ליה. רב יהודה אסיפא מתני ליה, ולא קשיא
ליה: "מעבשיו ולאחר שלשים יום וכו'" אמר רב: מקודשת, ואינה מקודשת לעולם. ושמואל
אמר: מקודשת ואינה מקודשת אלא עד שלשים יום, לאחר שלשים פקעי קדושי שני ויגמרי
קדושי ראשון. לרב מספקא ליה אי תנאה הואי אי חזרה הואי, לשמואל פשיטא ליה דתנאה
הואי. ובבבליה דהני תנאי, דתנאי: "מהיום ולאחר מיתה" — גט ואינו גט, דברי חכמים.
רבי אומר: פנה גט — וימא רב: הלכה פרבנו, וימא שמואל: הלכה פרבנו! — צריכא, דאילו
אמר רב: הלכה פרבנו — הוה אמיןא: היום דלרחוקה קאתי, אכל הכא דלקרובה קאתי
— אימא מודה ליה לשמואל, דתנאה הואי. ואי אמר שמואל: הלכה פרבי — הוה אמיןא:
היום הוא דאין גט לאחר מיתה, אכל הכא דיש קדושין לאחר שלשים — אימא מודי ליה
לרב, צריכא. אמר אביי: ולמעשה דרב, בא אחד ואמר לה "הרי את מקודשת לי מעבשיו
ולאחר שלשים יום" ובא אחר ואמר לה "הרי את מקודשת לי מעבשיו ולאחר עשרים יום"

1 מעשה מוציא מיד מעשה — התחיל לשוף — ביטל מהם תורת גמר מלאכה לשם כלי,
2 בין שירד לחו על ידי מעשה — שהחליקו וגילה דעתו שאין מחוסרין עוד תיקון, בין שירד
3 לחו על ידי מחשבה. מחשבה אינה מוציאה — הישב עליון לשוף לשבץ אחר שחישב
4 עליון שלא לשוף שלא לשבץ — אין יוצאין מיד מחשבתן הראשונה. דכי מעשה דמיא
5 — דרחמנא קרייה מעשה. דכתיב "כי יתן" היינו
6 בידים, ואף על גב דמחשבה בעלמא הוא,
7 דאפילו נפלו ממילא וניחא ליה — הוי הכשר,
8 ומיקרי "כי יתן". להא שמעתיא — דרבי יוחנן
9 וריש לקיש. וכן היא שנתנה בו" — משנה היא,
10 לקמן בפרק בתרא. וחזיה בה — בין בפני שליח
11 בין שלא בפניו. אינה חיוורת — ולקמן מותבין
12 ליה מהא דהשולח גט. ואפילו בקמייתא — גבי
13 מתניתין לא בא אחר וקידשה חזרה בה —
14 קיימא לן הילכתא כרבי יוחנן, דאתי דיבור
15 ומבטל דיבור. מהו שיחזור ויגרש בו — בגט,
16 לאחר שאמר לשליח: גט שנתתי לך בטל הוא.
17 לעולם — אין בטלין לאחר שלשים. שדרי ניתן
18 לה זמן לחול בתוך שלשים, שדרי כולן פנוין
19 מקדושי ראשון. ושמואל אמר בו" — לקמן פריך
20 עלה רב חסדא. מר ארשא — דמתניתין, דלא
21 אמר "מעבשיו" מתני לה להך פלוגתא, ומשום
22 הכי קשיא ליה למר מאי דקשיא ליה. מקודשת
23 ואינה מקודשת לעולם — ואפילו לאחר שלשים
24 עומדת בספק קידושי שניהם, ואסורה לשניהם
25 בלא גט האחד, כדמפרש טעמא לקמן. ושמואל
26 אמר — אינה בספקא אלא עד שלשים יום.
27 שמא ימות הראשון ולא יגמרו הקדושין, ונמצאו
28 קדושי שני חיילי למפרע. מספקא ליה — האי
29 לאחר שלשים אי תנאה הוי? אם לא אחזור בי
30 בתוך שלשים — יהוי קדושין מעכשיו. אי חזרה
31 הוי — ממאי דקאמר "מעבשיו", וקאמר: איני
32 אומר "מעבשיו" אלא התקדשי לי לאחר
33 שלשים. הילכך, לעולם היא בספקא. דאי הוי
34 גנאה — קדושי ראשון חיילי, קדושי שני לא
35 חיילי. ואם חזרה הוי — קדושי שני חיילי,
36 קדושי ראשון לא חיילי. לשמואל פשיטא ליה
37 דתנאה הוי — הילכך כל שלשים יום הוי
38 קדושי תלוק, שמא יחזור בו. ומשלים אילך
39 — נגמרו. גט ואינו גט — מספקא ליה האי? ולאחר
40 מיתה? אי הוי תנאה: מהיום יהיה גט אם אמות,
41 ולכשימות נמצא גט למפרע מאותו יום, אי
42 חזרה הוי, וחזר בו ממזהים אומר: זה ניכר לאחר
43 מיתה — ולא אמר כלום, דאין גט לאחר מיתה
44 — דהוי דמית דכי מגרש כוזה גט — דתנאה
45 הוי. היום — הווי דאיכא לספוקי ולמימר חזרה
46 הוי, משום דלרחוקה אתי, וקשה בעיני לרחקה
47 ולגרשה, ולחיה הדר ביה מ"מעבשיו". אבל
48 הכא, דלקרובה קאמר — כל מה דמצי לקרובה
49 מקרב לה. ובי אמר "לאחר שלשים" — לא הדר
50 ביה מ"מעבשיו". היום — הוא דאמר תנאה הוא
51 ולא חזרה. דאדם יודע דאין גט לאחר מיתה,
52 ומידי דכדי לא עביד איניש דאמר. אבל הכא —
53 דיש קדושין לאחר שלשים יום, אם לא קדשה
54 אחר בנתיים — אימא דילמא הוי חזרה. דלא
55 רצה לקדשה מעכשיו שמא דעתו על אחרת,
56 ומלך בתוך שלשים יום, קמשמע לן. ולמעשה
57 דרב — דמספקא ליה בחזרה ותנאה, בא אחד
58 ואמר "מעבשיו ולאחר שלשים" ובא אחר ואמר
59 "מעבשיו ולאחר עשרים", שקלו של שני בתוך
60 של ראשון. ואם דראשון חזרה — הוה לחו דשני
61 קדושין, דהא ראשון הדר ביה מ"מעבשיו".
ובא

56 הגמרא מבארת את ההלכה בנידון זה, אומרת הגמרא: וְהִלְכְתָּא
57 בְּנֻתְיָה דְרַבִּי יוֹחָנָן שְׂדִיבּוּר מְבֻטֵל דִּיבּוּר, וְאִפְּלוּ בְּמִקְדָּשָׁא – באופן
58 הראשון, לגבי המקדש אשה לאחר זמן שהיא יכולה לחזור בה
59 בינתיים, ואף על גב דאיכא לימירי שאני נתינת מעות הקידושין
60 ליד האשה, דכמעשה דמי, שהרי יש כאן מעשה קטן, אפילו קבי
61 אתי דיבור ומכבול דיבור. מקשה הגמרא, קשיא הילכתא אהילכתא,
62 אמרת הילכתא כרבי יוחנן שדיבור מבטל דיבור, וקיימא לן
63 שהילכתא כרב נחמן בהלכה שתבואר להלן, דאיבעיא להו לגבי
64 בעל ששלח גט לאשתו וביתלו, מהו שיהזור הבעל ויגרש בו –
65 באותו גט, רב נחמן אמר, חוזר הבעל ומגרש בו, ורב ששת אמר,
66 אינו חוזר ומגרש בו, וקיימא לן בגיטין (לב) שהילכתא כותיה דרב
67 נחמן, והבינה הגמרא שטעמו הוא כיון שאין דיבור מבטל דיבור.
68 מתרצת הגמרא, שאין טעמו של רב נחמן משום שאין דיבור מבטל
69 דיבור, אלא אתי דכפליה מתורת שליח – אף שביטל את שליחותו
70 לגרשה, אבל את הגט עצמו מתורת גט לא כפליה, ולכן אפשר
71 לגרש בו;
72 שנינו במשנה (נח): האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר
73 שלשים יום, ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום, מקודשת לשני;
74 הגמרא מביאה מחלוקת בבאור ההי: אמר רב, מה ששנינו
75 שמקודשת לשני, היינו לעולם, כיון שקידשה לפני שחלו קידושי
76 הראשון. ושמואל אמר, מקודשת לשני רק עד סוף שלשים יום,
77 ולאחר שלשים יום פקעי – פוקעים, מתבטלים קידושי השני, ונקרי
78 – חלים לגמרי קידושי הראשון. מקשה הגמרא, ויתב רב חסדא, וקא
79 קשיא ליה על דברי שמואל, קידושי השני כמאי פקעי – כיצד הם
80 מתבטלים, והרי קידשה לפני שחלו קידושי הראשון. מביאה
81 הגמרא ביאור אחר במחלוקת רב ושמואל, אמר ליה רב יוסף לרב
82 חסדא, מר ארשא מתני לה – מר שונה את מחלוקתם לגבי
83 הרישא ולכן קשיא ליה קושיא זו, ואילו רב יהודה, אפיפא מתני לה,
84 ולא קשיא ליה קושייתך. מבארת הגמרא, שנינו בסיפא, האומר
85 לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום וכו', אם
86 בא אחר וקידשה בתוך שלשים יום, מקודשת ואינה מקודשת/
87 כלומר ספק מקודשת, ובוה נחלקו, אמר רב, 'מקודשת ואינה
88 מקודשת' לעולם. ושמואל אמר, 'מקודשת ואינה מקודשת' אלא עד
89 סוף שלשים יום, כיון שיתכן שימות הראשון ויחלו קידושי השני,
90 אך לאחר שלשים יום, פקעי בודאות קידושי השני, ונקרי – חלים
91 לגמרי קידושי הראשון. מבארת הגמרא, לרב מספקא ליה – רב
92 הסתפק לגבי לשון 'מעכשיו ולאחר שלשים יום' שאמר הראשון,
93 אי לשון 'תנאיה' הוא, וכאילו קידשה בתנאי שלא יחזור בו באותם
94 ימים, וממילא אם לא חלזר בו חלו קידושי לגמרי, אי לשון 'תורה'
95 הוא, שחזר בו ממה שקידשה 'מעכשיו' ורצונו לקדשה רק לאחר
96 שלשים יום, וממילא יכול השני לקדשה בינתיים, וכיון שיש ספק
97 בלשונו הרי היא ספק מקודשת לשניהם לעולם. ולשמואל, פשיפא
98 ליה דלשון זו תנאיה הוא, וקידשה בתנאי שלא יחזור בו, ולכן רק
99 בתוך הזמן היא ספק מקודשת. שמא יחזור בו הראשון ויחלו
100 קידושי השני, אך לאחר שלשים יום ולא חזר בו, חלו קידושי
101 לגמרי.
102 הגמרא תולה את מחלוקת רב ושמואל במחלוקת תנאים:
103 ומחלוקתם תלויה בפלוגתא דהני תנאי, דתנאי בתוספתא (גיטין
104 פ"ה ה"ג), הנותן לאשתו גט ואומר לה 'הרי זה גיטך מהיום ולאחר
105 מיתה' הרי זה גט ואינו גט – ספק גט, דברי חכמים. רבי אומר, כהה
106 גט – גט כזה הוא כשר. והיינו כיון שחכמים הסתפקו בספקו של
107 רב, האם כוונתו לגרשה בתנאי שימות, וממילא כשמת חל הגט
108 למפרע, או שחזר בו מלשון 'מהיום' ורצונו לגרשה לאחר מיתה,
109 וכיון שאין מת יכול לגרש אינה מגורשת. ואילו דעת רבי כסברת
110 שמואל שבדאי כוונתו לגרשה בתנאי שימות, ולכן כשמת חל

1 מוסיפה המשנה, מעשה שנעשה בכלי מוציא בין מיד מעשה ובין
2 מיד מעשה שהחשיבוהו ככלי גמור, אבל מעשה לבטלו מתורת
3 כלי אין מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד מעשה שהחשיבוהו ככלי
4 גמור. וקשה, בשלמא מחשבה מיד מעשה לא מספקא – אינה
5 מוציאה, כיון שלא אתי דיבור ומכבול מעשה, ואין מחשבה עדיפה
6 מדיבור, אלא מחשבה מיד מעשה מיהא תפיק – מכל מקום
7 תוציא, כשם שלרבי יוחנן דיבור מבטל דיבור. מתרצת הגמרא,
8 שאני מעשה דמי, דבי מעשה דמי – דינה כמעשה, וכדב
9 פפא, דרב פפא רמי – הקשה סתירה, בפסוק המלמד שפירות
10 מקבלים תומאה רק אם נרטבו אחרי שנתלשו נאמר (ויקרא יא לח)
11 וכי יתן מים על זרע, וכתב 'כי יתן', ולא 'יתן', באופן שאפשר
12 לקרוא 'יתן', כלומר בכוננה, וקרנין 'כי יתן', והיינו נתינה מאליה,
13 הא ביצה, אלא יש לדרוש, 'כי יתן' – נתינה מאליה מועילה רק
14 אם היא דומיא ד'כי יתן', והיינו מה 'יתן' משמעותו דניחא ליה
15 בנתינה, אף 'יתן' דניחא ליה, נמצא שמחשבתו שהוא רוצה
16 בנתינה זו נחשבת כנתינה בידים, ומוכח שמחשבה המכשירה
17 לקבל תומאה דינה כמעשה.
18 הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת זו: רב ורבי מתני להא
19 שמעתיא אהא – שונה את מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש על
20 המשנה לקמן (עט). וכן היא – אשה שנתנה רשות לשלוחה
21 לקדשה, והלכה היא וקדשה את עצמה לאדם אחר, אם הקידושין
22 שלה קדמו, קידושיה קידושיה, ואם הקידושין של שלוחה קדמו, אין
23 קידושיה קידושיה. ובוה נחלקו, אם לא קדשה את עצמה לאחר,
24 ותורה מה ממינוי השליח, מהו, רבי יוחנן אמר, חוזרת, וריש לקיש
25 אמר, אינה חוזרת, מבארת הגמרא, רבי יוחנן אמר חוזרת, כיון
26 שאתי דיבור האשה ומכבול את דיבור מינוי השליח, כיון שאין עמו
27 מעשה כלל, וריש לקיש אמר אינה חוזרת, כיון שלא אתי דיבור
28 ומכבול דיבור, אף שלא היה עמו שום מעשה.
29 מקשה הגמרא: איתביה רבי יוחנן לריש לקיש ממשנה בתרומות
30 (פ"ג מ"ד), המננה שליח להפריש תרומה מפירותיו, וכיפיל את
31 השליחות, אם עד שלא תרם השליח ביפול, אין תרומתו תרומה,
32 ומוכח שדיבור מבטל דיבור. מתרצת הגמרא, אמר רבא, הךא
33 כמאי עסקינן, בגון שקדם פעל הכות, ותרם את פרו' בעצמו, דהוה
34 ליה מעשה המבטל את השליחות, ולא רק דיבור. מקשה הגמרא,
35 איתביה ריש לקיש, ממשנה בכלים (פכ"ה מ"ט), כל הכלים יורדין
36 ליד קבלת טומאתן במעשה בלבד, ואין עולים מטומאתן – מלקבל
37 טומאה, אלא כשינוי מעשה, ומוסיפה המשנה, מעשה מוציא את דין
38 הכלי בין מיד מעשה ובין מיד מעשה, אך מעשה אין מוציא את
39 דין הכלי לא מיד מעשה ולא מיד מעשה. וקשה, בשלמא מחשבה
40 מיד מעשה לא מספקא – אינה מוציאה, כיון שלא אתי דיבור ומכבול
41 מעשה, אלא מחשבה מיד מעשה מיהא תפיק – מכל מקום תוציא,
42 כשם שלרבי יוחנן דיבור מבטל דיבור. מתרצת הגמרא, אמר ליה
43 רבי יוחנן, שאני מעשה דמי, מעשה דמי, וכדב פפא, דרב
44 פפא רמי, בפסוק וכי יתן מים על זרע' (שם) כתב 'יתן' ללא וי'ה
45 ופשטות הקריאה היא 'כי יתן', וקרנין 'כי יתן', הא ביצה, אלא יש
46 לדרוש 'כי יתן' דומיא ד'כי יתן', מה 'יתן' משמעותו דניחא ליה
47 בנתינה זו, אף 'יתן' נמי דניחא ליה, ומוכח שמחשבת האדם
48 הרוצה בנתינת המים נחשבת כאילו נתנם בידים, כיון שלענין
49 קבלת טומאה דין המחשבה כמעשה. מקשה הגמרא, איתביה רבי
50 יוחנן לריש לקיש, ממשנה בגיטין (לב), השולח גט לאשתו, והגיע
51 הבעל בשליח או ששלח אחריו שליח, ואמר לו 'גט שנתתי לך כפול
52 הוא', הרי זה כפול ואין השליח יכול לגרש בו, וקשה על ריש לקיש
53 האומר שדיבור לא מבטל דיבור. מסיימת הגמרא, אכן תויבא
54 דריש לקיש – קושיא זו על ריש לקיש, תויבא – קשה, ואין עליה
55 תשובה.

66 **כָּל יוֹמָא דְמַשְׁוֵיר בְּהּ** – שנסאר בו חלק שלא חל, ולא כְּלוּם הוּא –
 67 אינו חל כלל, וכיון שאין הגט יכול לסיים לחול לאחר מיתתו, אם
 68 כן כשמת היא עדיין אשתו, ואף יְבוּמֵי כְּיִבְמָם, ומדוע אמרה
 69 המשנה שחולצת ולא מתייבמת. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבָּא,
 70 באמת אין הגט חל לגמרי קודם מיתתו, ואינה מתייבמת כיון שגַּם
 71 מטרותו לְהוֹצִיאָה את האשה מבעלה, וּמִיתָהּ גם כן מעילה לְהוֹצִיאָה,
 72 וכשהתחיל הגט לחול יצאה מרשות בעלה ונפטרה מיבום, ואף
 73 שלא הסתיימו הגירושין ועדיין אסורה לאחריהם, מכל מקום כִּי
 74 שְׁשִׁיר הָגַט באישות, נִמְרְתוּ הַמִּיתָה, ובמיתתו הותרה לאחריהם,
 75 ואינה זקוקה ליבום. מקשה הגמרא, אָמַר לִיה אַבְיִי, מִי דְמִי – וכי
 76 גט ומיתה דומים, שאפשר לצרפם כדי לפטרה מיבום, והרי גַּם
 77 מוֹצִיאָה מְרֻשֹׁת הַכֶּבֶם, שהרי נעשית גרושת אחיו ואסורה לו,
 78 ואילו הַמִּיתָה של בעלה מְכַנְסָה לְרֻשֹׁת הַכֶּבֶם, וכיון שסיום
 79 הגירושין תלוי במיתה, והמיתה מחייבת ביבום, אין לצרף את
 80 המיתה לגט כדי לפטרה מיבום.
 81 הגמרא מיישבת באופן אחר את הקושיא מהמשנה: אָלָא אָמַר
 82 אַבְיִי, הָתָם – בגיטין, שְׁעָמָא מֵאֵי שאינה מתייבמת, אף שלרבי יוחנן
 83 לא חל הגט, נְזִירָה מְשׁוּם אדם שיגרש בלשון דומה, ויאמר הרי זה
 84 גיטרך מֵהַיּוֹם אִם מָתָי, שאם מת הַרִי זֶה גַּם נגור, שהרי גירשה
 85 מעכשיו בתנאי שימות, והיא אסורה על אחי בעלה. וחששו שאם
 86 באומר מהיום ולאחר מיתה תתייבם האשה, יטעו לומר שאף
 87 באומר מהיום אם מתי תתייבם, ולכן תיקנו שתחלוץ ולא תתייבם.
 88 מקשה הגמרא, וְנִנְזוּ לְהַיָּף, שבאומר מֵהַיּוֹם אִם מָתָי, דִּתְחַלּוּץ,
 89 אף שהיא פטורה, אִמּוּ – מחמת האומר מֵהַיּוֹם וְלֵאחֶר מִיתָה שהיא
 90 זקוקה לחליצה, ואם באומר 'מהיום אם מתי' לא תחלוץ, יטעו
 91 ויפטרו מחליצה גם באומר 'מהיום ולאחר מיתה'. מתרצת הגמרא,
 92 אִם אֵתָה אֹמַר שבאומר מהיום אם מתי חוֹלְצָת, יטעו לומר שגם
 93 מְתִיבָמָת, וכיון שלפי האמת היא פטורה מיבום, יעברו באיסור
 94 אשת את. מקשה הגמרא, אִם כֵּן הָכָא נָמִי באומר מהיום ולאחר
 95 מיתה, נחוש שאם אֵתָה אֹמַר שחולצת, מְתִיבָמָת, יטעו לומר
 96 שגם באומר מהיום אם מתי תתייבם, ושם היא אסורה. מתרצת
 97 הגמרא, באומר מהיום ולאחר מיתה תתייבם, וְאִין כְּכָד כְּלוּם,
 98 שהרי היא באמת זקוקה ליבום, ואף שלכתחילה אמרו שתחלוץ,
 99 רק הִשְׁפָּא דְרַבְּנָן הוּא, שמוא יאמרו שגם באומר מהיום אם מתי
 100 מתייבמת, אך מחמת חשש זה לא החמירו לומר שלא תחלוץ:

משנה

91 משנתינו מונה תנאים מסוימים, שתולה בהם הבעל את חלות
 92 הקידושין, ואופן קיומם: הַאֲמַר לְאִשְׁתִּי, הַרִי אֶת מְקוּדְשֶׁת לִי
 93 בפרוטה, עַל מִנְת שְׂאֵתוֹ לָךְ מֵאֲתִים זוּ, הַרִי זוּ מְקוּדְשֶׁת, וְהוּא –
 94 המקדש וְתָן לָהּ מֵאֲתִים זוּ, שהרי לא קבע זמן עד מתי יתן. אך אם
 95 אמר עַל מִנְת שְׂאֵתוֹ לָךְ מֵאֲתִים זוּ מִכָּאֵן – מעכשיו ועד שְׁלֹשִׁים יוֹם,
 96 אִם נָתַן לָהּ מֵאֲתִים זוּ פְתוּף שְׁלֹשִׁים יוֹם, הַרִי היא מְקוּדְשֶׁת. וְאִם
 97 לֹא – אם לא נתן לה בתוך שלשים יום, אִינְהּ מְקוּדְשֶׁת. וְכֵן אִם אָמַר
 98 לָהּ עַל מִנְת שְׁנַיִם יוֹם מֵאֲתִים זוּ, הַרִי זוּ מְקוּדְשֶׁת וּבִלְבַד שֶׁאֵין יוֹם
 99 לָהּ, אף אם הם במקום רחוק ואינו יכול להראותם לה. ואם אמר
 100 לָהּ עַל מִנְת שְׁאַרְבָּע – אראה לך מֵאֲתִים זוּ, הַרִי זוּ מְקוּדְשֶׁת וּבִלְבַד
 101 שְׁרָבָה לָהּ מֵאֲתִים זוּ מְשִׁלוּ. וְאִם היה אדם זה שולחני העוסק
 102 בהחלפת מטבעות, וְהָרָבָה לָהּ מֵאֲתִים זוּ שמונחים עַל הַשְּׁלָחָן
 103 שלפניה, שאינם שלו, אִינְהּ מְקוּדְשֶׁת, שלא היתה כוונתה אלא
 104 שיראה לה משלה:

גמרא

106 הגמרא מבארת מהי כוונת המשנה 'והוא יתן': אִיְתָמַר, רַב הוּנָא
 107

1 **וְכָא אַחֶר, וְאָמַר לָהּ הַרִי אֶת מְקוּדְשֶׁת לִי מְעַכְשָׁיו וְלֵאחֶר עֲשֶׂרָה**
 2 **יָמִים,** הדין הוא כך, מהמקדש הראשון, וְכֵן מֵאֲחֵרוֹן, צְרִיכָה האשה
 3 גַּם, כדי להתיירה להנשא. אך מֵהָאֵדָם הַמְּצַעֵי שְׁקִידָה אִינְהּ
 4 צְרִיכָה גַּם, מִה נִשְׁפָּד, אִי לשון 'מעכשיו ולאחר זמן' תְּנָא הוּא,
 5 רק קידושי דְמָנָא – של הראשון הם קידושי, כיון שהתקיים תנאו
 6 וחלו קידושיו למפרע, אבל דְתֶנְךָ – של השנים האחרים לֹא
 7 קידושי, שהרי בשעה שקידשה כבר היתה מקודשת לראשון. וְאִי
 8 לשון תְּנָה הוּא, שכל אחד חזר בו מלשון 'מעכשיו' אם כן רק
 9 קידושי דְתֶנְךָ – של האחרון הם קידושי, שהרי זמנו היה עשרה
 10 ימים וקדם לאחריהם, אבל דְתֶנְךָ – של השנים הראשונים לֹא
 11 קידושי, שהרי כשבא זמנם לחול כבר היתה מקודשת לאחרון. אך
 12 קידושי האמצעי בודאי לא חלו, ואינה צריכה ממנו גט. שואלת
 13 הגמרא, פְּשִׁיטָא שכך הדין, כיון שזו לשון מסופקת, ומה חידש
 14 אבבי. משיבה הגמרא, מַהוּ דְתִמְנָא שלדעת רב הוּא לִישָׁנָא של
 15 מעכשיו ולאחר זמן, מְשַׁמַּע גַּם תְּנָא, וּמְשַׁמַּע גַּם תְּנָא, ותלוי
 16 הדבר בכוונת האדם. וְתִיבְעֵי יוֹמָא – ותצטרך גט מִכָּל יוֹם וְיוֹם
 17 מהמקדשים, כיון שיתכן שהראשון התכוון ל'חזרה' ולקדשה
 18 לאחר שלושים, והשני התכוון ל'תנאי' ולקדשה מעכשיו, ונמצא
 19 שקידושי חלו לפני הראשון, קָא מְשַׁמַּע לְו אבבי שאין פירוש לשון
 20 זו תלוי בכוונת כל אדם ואדם, אלא או שאצל כולם הכוונה
 21 לתנאי, או שאצל כולם הכוונה לחזרה.

22 הגמרא מביאה דעה שלישית בדין המקדש מעכשיו ולאחר זמן:
 23 עוֹלָא אָמַר בשם רבי יוחנן, בני אדם המקדשים בלשון זו, אִפְּלִו אִם
 24 מֵאֵה אֲנִישִׁים קִידְשׁוּ אִשְׁה אַחַת, שהראשון אמר 'מעכשיו ולאחר
 25 מאה יום', והשני אמר 'מעכשיו ולאחר תשעים ותשעה יום', וכן
 26 הלאה, קידושי כולם תוֹפְסִין בְּהּ בודאות, וְכֵן אָמַר רַבִּי אִסִּי, אָמַר
 27 רַבִּי יוֹחָנָן, אִפְּלִו מֵאֵה תוֹפְסִין בְּהּ. אָמַר לִיה רַב מְשִׁרְשָׁא כְּרִיה דְרַב
 28 אִמִּי לְרַבִּי אִסִּי, אִפְּקֶרָה לָךְ – אסביר לך מהו שְׁעָמָא דְרַבִּי יוֹחָנָן, שְׁוֵו
 29 נִשְׁפִּיהַ כִּי שְׁרָמָא לְרַבִּינֵי – אנשים אלו עשו את עצמם כמו שורות
 30 של לְבִינֵים בְּבִנְיָן, שאין מניחים לבניה שלמה על גבי לבניה שלמה,
 31 שבאופן כזה אין שורות הלבינים אחוזות זו בזו, ותיפול השורה
 32 החיצונית ואחריה כל השורות, אלא מניחים את הלבינה
 33 הראשונה שבשורה השניה באופן שרק חצייה מונח על הלבינה
 34 שתחתיה, וחצייה באויר, ומשאירים רווח ללבינה שתבוא לצד
 35 לבניה זו, ואת אותה לבניה מניחים חצייה על לבניה אחת וחצייה
 36 על לבניה שניה, ועל דרך זו מונחות כולן, וכשהלבינים משולבות
 37 זו בזו, אין הכותל נופל, וכך גם כאן, דְכָל יוֹם וְיוֹם מהמקדשים, וְרָחַא
 38 לְחֶבְרִיה שְׁבַק – השאיר רווח, זמן פנוי לחבירו, שיוכלו גם קידושי
 39 לתפוס בה. והיינו כיון שמשמעות לשון 'מעכשיו ולאחר זמן' היא
 40 שיתחילו הקידושין לחול עכשיו, ויסיימו לחול בסוף הזמן, וכיון
 41 שבינתיים אינה מקודשת לגמרי, יכולים אחרים לקדשה.
 42 אדם שמת ללא בנים, חייבת אשתו להתייבם לאחי בעלה, או
 43 שתחלוץ לו ותהיה מותרת בכך להנשא לאחר. אך אם גירשה
 44 לפני שמת אין מצות יבום, ואסורה האשה על אחי בעלה.
 45 מקשה הגמרא: מְתִיב רַב חִנְיָא על רבי יוחנן, מהמשנה בגיטין
 46 (עב), הגמרא את אשתו מֵהַיּוֹם וְלֵאחֶר מִיתָה, גט זה הוא גַּם וְאִינוּ
 47 גַּם – ספק גט, ולכן אִם מֵת המגרש ללא בנים, אשתו חוֹלְצָת
 48 מחשש שלא חל הגט והיא זקוקה ליבום, וְלֹא מְתִיבָמָת, מחשש
 49 שהגט חל והיא פטורה מיבום, ואסורה על אחי בעלה. מְשַׁלְמָא לְרַב
 50 הסובר שזו לשון ספק, משנה זו מְשַׁיָּעָא לִיה, שמוכח ממנה שזו
 51 ספק גט. ואף לְשִׁמּוּאֵל הסובר שזו לשון תנאי, מכל מקום נָמִי יש
 52 ליישב, שמשנה זו הוּא מְנִי דְרַבְּנָן הוּא, הסוברים (לעיל דה) שלשון
 53 זו היא ספק, וְאִין דְאָמַרְי, כלומר שמואל עצמו סובר כְּרַבִּי (שם)
 54 שזו לשון תנאי. אָלָא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְאָמַר שלשון זו 'שיראה' הוּא,
 55 ומתחילים הגירושין לחול עכשיו ומסתיימים לאחר מיתתו, הרי

1 **אפילו** מאה תופסין בה - פירושו: דהא קונן ומשיירם. שהרי המקדש רוצה לומר
2 מעבשיו יתחילו הקדושין ולאחר שלשים יום יגמרו. ופירש בקונטרס: דליכא
3 למימר דטעם דרבי יוחנן משום דקטבר דמספקא לה אי הלשון משמע תנאה או חזרה -
4 דאם כן לא שייך למימר ולמיתני לשון "תופסין", דהא אין קדושין תופסין אלא באחד מהן,
5 ואין לא ידענו היי ניהו, ומספיקא צריך גט
6 מכולהו. ולישנא ד"תופסין" משמע דסבירא ליה
7 שיש בכלום צד קדושין. ואם תאמר: אמאי
8 אמרינן הכא דמקודשת, דהא אמר לעיל בפרק
9 קמא (ו.א.) האומר לאשה "חציץ מקודשת לך" -
10 אינה מקודשתו ויש לומר: דהתם היינו טעמא לפי
11 שאין אשה מתקדשת לחצאין. והוא שייך בגוף
12 האשה. אבל הכא - לא שייך בגוף האשה כלום,
13 אלא גומרין כולם. כל גיטא דמשייר ביה לא
14 כלום הוא - פירש בקונטרס: דלא הוי גט כריתות,
15 כיון דשייר בה. ולא נהירא, דאם כן תקשי ליה
16 מקדושין גפייהו, דהכי אמר רבי יוחנן אפילו
17 מאה תופסין בה - כיון דמשייר לאו כלום הוא,
18 דהא איתקש היה לצינאה! לכך נראה לומר:
19 דהאי כבי האי גוונא הוי כריתות. אלא הכי
20 פירושו: כל גיטא דמשייר בה - לאו כלום הוא,
21 כיון שאינו יכול להיות נגמר אלא אחר מיתה -
22 אינו גט, דאין גט לאור מיתה. והוא הדין בקדושין
23 אם אמר "מהיום ולאחר מיתה" דיניה מקודשת.
24 דהכי דאמר "מהיום ולאחר שלשים יום",
25 מקודשת - דהא קדושין תופסין בה אחר שלשים
26 כמו לפני שלשים.

איכא

1 **וכא אחר ואמר מעבשיו ולאחר עשרה** - והוא הדין בהאי אחר אם קדשה סתם, הואיל
2 ולא בא אחר אחריו - מה לי ולתנאו. אלא סדירא נקט ותנאו, אי חזרה הוי דבתרא הוי
3 קידושין - שלא בא אחר אחריו, וגמרו קידושין לאחר עשרה. האי לישנא משמע תנאה
4 ומשמע חזרה - שתי לשונות במשמע; יש אומרה בלשון תנאי, יש אומרה בלשון חזרה.
5 ואיכא למימר להאי תנאה ולהאי חזרה, ותבעי

6 **וכא אחר ואמר לה "הרי את מקודשת לי מעבשיו**
7 **ולאחר עשרה ימים"**, מראשון ומאחרון - צריכה גט,
8 **מאמצעי** - אינה צריכה גט. מה נפשך? אי תנאה
9 **הואי** - דקמא קידושי, דהנהך - לאו קידושי. אי חזרה
10 **הואי** - דבתרא קידושי, דהנהך לאו קידושי. - פשיטא!
11 - מהו דתימא: האי לישנא משמע תנאה ומשמע
12 חזרה, ותיבעי גיטא מפל חד וחד, קא משמע לך. עולא
13 **אמר רבי יוחנן**: אפילו מאה תופסין בה, וכן אמר רבי
14 **אסי** אמר רבי יוחנן: אפילו מאה תופסין בה, אמר ליה
15 **רב משושא בריה דרב אמי לרבי אסי**: אסברה דך
16 **טעמא דרבי יוחנן דקטבר שתי לשונות**
17 **במשמע**, ומספקא ליה לגבי האי גברא בתנאה
18 ולגבי האי בחזרה, דאם כן לא שייך למיתני
19 "תופסין", דאין תפיסה אלא באחד מהן, ואין
20 הוא דלא ידענו היי ניהו. ומדקתני "תופסין" -
21 משמע דסבירא ליה שיש בה צד קדושין
22 לכולהו. דשוו נפשיהו כי שרנא דליבני -
23 המסדר לבנים ורחב כולן שוה, אינו מסדר ממש
24 זו על זו, דאם כן הרי שורה החיצונה נופלת
25 וחיבתה אחריה. אלא מסדר תחילה זו אצל זו,
26 והזו ומסדר עליה שורה אחרת, ונותן החיצונה
27 משוכה לחזן כדי שישאר ריח בתחתונה להיות
28 שניה יושבת מקצת עליה ומקצת על שאצלה,
29 ונשאר ריח גם בשניה להיות שלישית מקצת
30 עליה, וכן כולם. הכא גמי, כל אחד מצא מקום
31 זמן פניו לקדושין, ותפסו כולן לאוסרה. חולצת
32 - שמא אינו גט חוקקה ליבם. ולא פתיבמת -
33 שמא גט הוא והוא לא גרשתא אחיו, והרי היא
34 לו בכרת - שאין עליה דקת יבום. אם מני רבנן
35 היא - דמספקא להו אי תנאה אי חזרה. נישא
36 דשייר ביה לא כלום הוא - דרמנא אמר
37 (ברביס כו) "כריתות", אם מתי - פשיטא לך
38 התנאה חזון, והוי גיטא למפרע לכשמות. הרי
39 זה גט - ואינה צריכה חליצה משימות. אמי
40 מהיום ולאחר מיתה - דפשיטא לרבי יוחנן
41 דשיורא הוא, ולא הוי גט כלל. ומשנא אתה
42 מצריכה חליצה אתו נמי ליבמה - דאמר:
43 מדאצרכה חליצה - קים להו לרבנן דלאו גיטא
44 הוא, ואתו ליבומי גרשה, והיא בכרת. ופרכינן:
45 הכא נמי ב"מהיום ולאחר מיתה" נידוש דלמא
46 אתי ליבומה, שאם אתה אומר חולצת -
47 מתיבמת. ומשנא תתיבם ואין בכך כלום, דגיטא

18 **מכנסה לרשות יבם!** אלא אמר אביי: התם טעמא מאי - גזירה משום "מהיום אם מתי" הרי זה
19 גט. - ונגזור "מהיום אם מתי" דתחלוץ, אטו "מהיום ולאחר מיתה" -! אם אתה אומר חולצת
20 מתיבמת. - הכא נמי אם אתה אומר חולצת - מתיבמת. - תתיבם, ואין בכך פלוג, חששא
21 דרבנן הוא. משנא האומר לאשה "הרי את מקודשת לי על מנת שאמתן לי על מנת שאמתן לי מאתים וזו" הרי
22 זו מקודשת, והוא יתן. "על מנת שאמתן לי מאתים וזו" הרי זו מקודשת, ויראה לה. ואם תראה על השלחן - אינה מקודשת.
23 **גמרא** איתמר, רב הונא אמר: והוא יתן, רב יהודה אמר: לכשיתן. רב הונא אמר: והוא יתן;
24 תנאה הוי, מקים תנאה ואויל. רב יהודה אמר: לכשיתן; לכי יהיב הוי קידושי, השתא מיהא
25 לא הוי קידושי. מאי בינייהו? איכא בינייהו: שפשיטה ידה וקבלה קידושין מאחר. לרב הונא
26 לא הוי קידושי, לרב יהודה הוי קידושי. ותנן גמי גבי גיטין כי האי גוונא: האומר לאשה
27 "הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים וזו" - הרי זו מגורשת והיא תתן. איתמר, רב הונא
28 אמר: והיא תתן, רב יהודה אמר: לכשתתן. רב הונא אמר: והיא תתן. תנאה הוי, מקיימא
29 תנאה ואולה. רב יהודה אמר: לכשתתן; לכי יהיב ליה הוא דהוי גט, השתא מיהא לא הוי גט.
30 מאי

49 דשייר ביה - לאו גיטא הוא כלל. והא דקתני לא מתיבמת - חששא דרבנן היא, דגורו אטו "מהיום אם מתי". אחוקה דיבם מוקמינן לה" לא שייך למיתני הכא, אלא ביבמות גבי
50 מילתא אחריתי דמשום ספיא, בפרק "ארבעה אחין" (יבמות לא.א.), אבל הכא, דאפילו ספיא ליכא - לא בני חוקה, דהא ודאי יבמה היא. משנא הרי את מקודשת לי - בפרשתה
51 זו, על מנת שאמתן לך מאתים וזו. הכי גרסינן: ואם הווא על השלחן אינה מקודשת - ואם היה שולחנה, והראה לה מעות שאינן שלו חם על שלחן שלפניו - אינה
52 מקודשת, דלא נתכוננה זו אלא לראות משלו. **גמרא** אמר רב הונא והוא יתן - לכשריצה, וקדושין חליץ למפרע משעת קידושין. ומיהו, מודה רב הונא דאם מת קודם שניתנו -
53 אינה צריכה חליצה, שהרי לא קיים תנאו. וקיבלה קידושין מאחר - קודם שיקים תנאו, ואחר כך עמד זה וקיים תנאו. לרב הונא לא הוי קידושין - שני קדושין, דהא גמרו קידושין
54 ראשון למפרע, לרב יהודה הוי קידושין - שני קדושין, שהרי הראשון לא נתכון לקדשה בפרשה אלא במאתים וזו. דלית ליה לרב יהודה באומר "על מנת" כאומר "מעבשיו" דמי,
55 ודרי קדמו קידושי שני.

מאי

מאי בנייהו — על כרחיך לרב הונא נמי אסורה לינשא עד שתתן, שמוא לא יתיקם
 התנאי, וגט בטל, ובניה ממזרים. דלקרובה אתי — ומיהר לקרבה אליו, וגמר קידושין
 בפרוטת שנתן לה. אינא מודה ליה לרב יהודה — דלא גמר למיהו גיטא עד שתתן, אולי
 יתיקסו בינתים, שאין אדם ממחר לרחק אתו. בתך קאמר רב הונא — דמגורשת
 מיד, לא חש הבעל לעבד ליה עדיין שיקבל
 המעות, משום דלא כסוף למתנה לה. אינא
 מודה ליה לרב יהודה — שהרי לא נתרצית
 בקדושה עד שיתן, שנתקע — קודם שנתנה.
 נתנה — קודם שמת. אבל לבולי עלמא תנאה הוי
 — ואפילו תנא קמא מודה שאם פירש "על מנת
 שתתן לי או לירשתי", שאפילו מת — נתנה
 לירשתי ופטורה מן החליצה, דהוה ליה גט
 למפרע משקבלתו. כאומר מעכשיו — על מנת
 כך וכך דמי. בי סלקי להתם — כשעליתי לארץ
 ישראל, לא נחלקי — כלומר, לא מספקא להו
 לרבנא אי תנאי אי חורה, אלא ב"מזדים ולאחר
 ליתנה". והתניא — בניחוא. פשיטא — דאם לא
 נתן לה בתוך שלשים יום אינה מקודשת. לאו
 תנאה הוא — ולא קפדה אשלשים יום, אלא
 לרודיה בעלמא קאמרה. ויש לו — משמע שיש
 עדים שיש לו. הא לאו הכי אינה מקודשת,
 ומותרת לאחר. ואמאי? חושבנא שמוא יש לו
 קידושי ודאי הו — אם אנו יודעים שיש לו.
 ונפקא מינה, שאם בא אחר וקדשה — אינה
 מקודשת. וכי לא דעינן — חיישנן שמוא יש לו,
 ואינה מותרת לאחר. ומיהו, צריכה גט מן השני,
 דשמיא לא הוי הראשונים קדושין. לא נתבונה
 זו אלא לראות משלו — לפיכך אם הראה על
 השלחן שפלגיה, והוא שולחני והמעות אינם שלו
 — אינה מקודשת. בעיפא — למחצית שכר, הוי
 לפניו על שולחנו להחליף ולהשתכר.
משנה בית כור — מקום הראוי לרודע
 שלשים סאין, וחשבנין לכל סאתים מאה על
 חמשים. כחצרי המשכן, חמשים על חמשים
 לבית סאה. ובית כור אלף וחמש מאות אורך על
 חמשים רוחב. ואם אתה מרבעו תמצאנו מאתים
 ושבעים ושלושה וחמשה טפחים על מאתים
 ומוטע. ואם הראה בבקעה — דהרי לך בקעה
 גדולה, ובה כמה בתי כורין, ואין אחד מתוך שלו.
גמרא זוי הוא דעבדי אינשי דמענגי —
 והתם הוא דחוינא אי יש לו — הוה קידושי דאי,
 לא חוינא — הוה קידושי ספק. אבל ארינא — אי
 לא דיענן דיש לו — אפילו קידושי ספק ליבא,
 דמאן דאית ליה ארינא — קלא אית ליה, קא
 משמע לן מדרתננהו גבי הדרי — למימרא
 דארעא כי זוי, מה התם יש לו — דאי, אין לו
 — ספק, אף קרע יש לו — דאי, אין לו — ספק.
מאי נפקא ליה מינה — אם רחוק הוא? אלא
 טרחנא ומייחנא התבואה לבית. בייסתרואי =
 אריסות.

בשעת

איבא בנייהו שנתקע הגט או שנאבד — ולא רצה לשנוי: איבא בנייהו דפשטה ידה
 וקבלה קידושין מאחר, כדלעיל. דאם כן היה צריך לומר ולרב הונא צריכה גט
 משני, ולרב יהודה אינה צריכה גט משני. הא ליתא, דהא אפילו לרב יהודה נמי צריכה גט
 מספק וכדפירש רבינו יצחק פרק "מי שאחור" (גיטין ע"א): לכשתתן — דמגורשת אינה
 מגורשת עד שתתן. ולעיל נמי גבי קידושין לא
 מצי לשנוי: איבא בנייהו שנאבדו קידושין
 שנתן לה בשעת קידושין, כדמשמע הכא גבי גיטין
 שנאבד הגט, והכי נפרש לעיל: לרב הונא הו
 קידושין ולרב יהודה לא הו קידושין — דהא
 לכולי עלמא אפילו נתאבלו המעות — הו
 קידושין, כיון דבתורת קידושין יתבניה: כדאמרין
 בפרקין (נט"א): האומר לאשה "הרי את
 מקודשת לי לאחר שלשים יום" — מקודשת,
 אפילו נתאבלו המעות. **אבל** דכולי עלמא
 תנאה הוי — פירושו: ואפילו תנא קמא מודה, שאם
 פירש "על מנת שתתני לי או לירשתי", שאפילו
 מת — נתנת לירשתי, ופטורה מן החליצה, דהוה
 ליה גיטא למפרע משקבלתו, תיובתא דרב
 יהודה, דאמר לעיל "לכשתתן", דלרדידה לא הוי
 גט, דהא לבי יתבה ליה הוי גיטא. והשתא מיהא
 לא הוי גיטא, דאין גט לאחר מיתה. ואם תאמר:
 מאי מקשה לרב יהודה? דלמא דכולי עלמא סברי
 "לי" — ואפילו לירשתי, ובהא פליגי בין תנא קמא
 לרבן שמעון בן גמליאל, דתנא קמא סבר כרב
 יהודה, דאמר "לכשתתן", ולא הוי גט. ורבן שמעון
 בן גמליאל סבר כרב הונא, ומשום הכי קאמר
 דנותנת לירשתי — שהגט חל עליה למפרע ויש
 לומר: דמשמע ליה לגמרא דהלשון דקאמר: לא
 נתנה זקוקה ליבם — רוצה לומר דמתייבמת אם
 תרצה. ולרב יהודה מגורשת מיהא מספק למפרע,
 כדפירשתי לעיל. "לכשתתן" מגורשת ואינה
 מגורשת עד שתתן. ואם כן, הוי ספיאק אשת
 אחיו שלא במקום מצוה. שהרי אם תתנה לאחר
 מן הקרובים — מגורשת מספק למפרע. ואם כן
 כיון דספיאק הוא — חולצת ולא מתייבמת.
 ומכאן הוי ראייה למאי דפירשתי לעיל ולרב
 יהודה דאמר "לכשתתן" — הוי גט, ואינו גט עד
 שתתן. דאם לא כן — לישינא הכא נמי דקאי כתנא
 קמא.

הכי

רבי אומר: פוה גט. — ולרב יהודה, דאמר ב"על מנת" נמי פליגי, אדמפלגי ב"מהיום ולאחר
 מיתה" נפלגי ב"על מנת"? — להודיעך פח דרבי, ד"מהיום ולאחר מיתה" נמי הרי זה גט. —
 ונפלגי ב"על מנת" להודיעך פח דרבנן! — פח דדיתירא עדיף. "על מנת שאתן לך מפתן
 וכו'". פשיטא! מהו דתימא: לאו תנאה הוא, ולרודיה קאמר, קא משמע לן. "על מנת שיש
 לי מאתים וזו וכו'". וניחוש שמא יש לו? ועוד, תנאי: חיישנן שמא יש לו? — לא קשיא; הא
 בקידושי ודאי, הא — בקידושי ספק. "על מנת שאראף מאתים וזו וכו'". תנא: לא נתפנה
 אלא לראות משלו. "ואם הראה לה על השלחן אינה מקודשת". פשיטא! לא צריכא, דאף
 על גב דנקט דמי בעיפא. **משנה** "על מנת שיש לי בית כור עפר" — הרי זו מקודשת, ויש
 לו. "על מנת שיש לי במקום פלוני", אם יש לו באתו מקום — מקודשת, ואם לאו — אינה
 מקודשת. "על מנת שאראף בית כור עפר" — הרי זו מקודשת, ויראנה. ואם הראה בבקעה
 — אינה מקודשת. **גמרא** וניחוש שמא יש לו? ועוד, תנאי: חיישנן שמא יש לו? — לא קשיא; הא —
 ספק. למה לי למיתנא גבי ארעא, ולמה לי למיתנא גבי זוי? — צריכא, דאי אשמעינן גבי זוי — משום דעבדי אינשי דמענגי. אבל
 ארעא, אינא: אי דאית ליה ארעא — קלא אית ליה, קא משמע לן. "על מנת שיש לי במקום פלוני אם יש לו וכו'". פשיטא! — מהו
 דתימא: אמר לה "מאי נפקא לך מינה, אנה מרחנא ומייחנא", קמשמע לן. "על מנת שאראף בית כור עפר". תנא: לא נתפנה
 זו אלא לראות משלו. "ואם הראה בבקעה אינה מקודשת". פשיטא! לא צריכא דנקט בדיסתורא. גבי הקדש תנן:
 המקדיש

56 שהגירושין יחולו מיד בשעת נתינת הגט, ונתינת המאתים וזו אינם
 57 אלא תנאי בלבד, ולכך ניתן לקיימו אף אחר מיתת הבעל, והרי זה
 58 תְּיֻבְּקָא דְּרַב יְהוּדָה האומר שכונת המגרש שיחולו הגירושין רק
 59 לאחר נתינת מאתיים וזו, שהרי אם כן כיון שבאותה שעה כבר מת,
 60 שוב אין הגירושין יכולים לחול.
 61 מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רַב יְהוּדָה, אִף שְׂמוּכָה מְבַרֵּיתָא זו כדברי
 62 רב הונא, מכל מקום אין להקשות על שיטתי, כיון שְׂהָא מְנִי –
 63 שְׂבַרֵּיתָא זו כשיטת רבי היא. דְּאָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַבִּי, כָּל הָאוֹמֵר
 64 עַל מְנַת פְּאוּמֵר מַעֲכָשׁוּ דְמִי – התולה את חלות הדבר ב'על מנת'
 65 שיעשה כך וכך, כוונתו שיחול כבר מעכשיו על מנת שיתקיים
 66 התנאי לבסוף, ולכן שנינו כברייאתא שאפשר לקיים את התנאי
 67 לאחר שנקרע הגט, ולאחר מיתת המגרש, ופְּלִיגֵי רַבְּנָן עֲלֵיהּ –
 68 אמנם חכמים חולקים על רבי וסוברים שאין כוונתו שיחול
 69 המעשה מיד, וְאֵינָא דְּאָמַרֵי – ואני סבור כדעת רַבְּנָן.
 70 הגמרא מביאה שתי שיטות במה נחלקו רבנן על רבי: גּוֹפֵא, אָמַר
 71 רַב הוּנָא אָמַר רַבִּי, כָּל אָדָם הָאוֹמֵר עַל מְנַת פְּאוּמֵר מַעֲכָשׁוּ דְמִי.
 72 אָמַר רַבִּי יוֹזָא, כִּי הוּיָיִן כְּכַל הוּהוּ אָמְרִינָן – כשהיינו בבבל היינו
 73 אומרים שְׂהָא דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַבִּי כָּל הָאוֹמֵר עַל מְנַת פְּאוּמֵר
 74 מַעֲכָשׁוּ דְמִי, פְּלִיגֵי רַבְּנָן עֲלֵיהּ – חכמים חולקים וסוברים שאין
 75 כוונת האומר אלא שיחול לאחר קיום התנאי. אמנם כִּי פְּלִיגֵי
 76 לְהֵתָם – כשעליתי לארץ ישראל, אֲשַׁכְּחִיהּ – מצאתי לרבי אָסִי
 77 דִּיתֵיב וְקָאָמַר לֵהּ – שהיה יושב ואומר מְשֻׁמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחֲנָן כִּי, הַכֹּל
 78 מוֹדִים פְּאוּמֵר עַל מְנַת שְׂפְאוּמֵר מַעֲכָשׁוּ דְמִי, וְלֹא נִחְלְקוּ חַכְמִים עַל
 79 רַבִּי אֱלָא בַּאֲפֹן שְׂאמֵר הַמְגַרֵּשׁ שִׁיחֻלוּ הַגִּירוּשִׁין מְהִיּוּם וְלֹאֲחַר
 80 מִיתָהּ. שהסתפקו חכמים אם מה שאמר 'ולאחר מיתה', כוונתו
 81 לתלות את הגירושין בתנאי שימות, או שחור בו, ורצונו שיחולו
 82 הגירושין לאחר מיתה, שאז שוב אינו יכול לגרשה, ולכן אמרו
 83 שהיא ספק מגורשת.
 84 הגמרא מביאה סיוע לדעת רבי יוחנן מברייאתא: וְהֵתְנִיא, האומר
 85 'הרי זה גיטך מיהוים ולאחר מיתה', הרי זה גִּט וְאֵינִי גַּט, כלומר,
 86 הרי זה ספק גט, דְּכִרֵּי הַקְּמִים. רַבִּי אוֹמֵר, כֶּהָ גַּט – הרי זה גט כשר,
 87 שודאי לא נתכוון אלא לתלות את הגירושין בכך שימות. נמצא
 88 מוכח מהברייאתא שמחלוקת רבי וחכמים היא כשגירש את אשתו
 89 מהיום ולאחר מיתה, ולא בכל תנאי, שאם לא כן היו מפרשים
 90 מחלוקתם בכל מגרש על תנאי, ולא רק במגרש מהיום ולאחר
 91 מיתה.
 92 מקשה הגמרא: וְלָרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר שְׂפַעֲלָ מְנַת, נְמִי פְּלִיגֵי – גם כן
 93 נחלקו רבי וחכמים אם כוונתו שיחולו הגירושין מיד או רק לאחר
 94 קיום התנאי, אֲדִמְפְּלִיגֵי – עד שפירשו מחלוקתם כְּמַגְרֵשׁ את אשתו
 95 מְהִיּוּם וְלֹאֲחַר מִיתָה, נִפְּלִיגֵי עַל מְנַת – היה להם לפרש מחלוקתם
 96 לגבי המגרש את אשתו בתנאי, שלדעת רבי חלים הגירושין מיד,
 97 ולדעת חכמים ספק אם חלים הגירושין מיד או לאחר קיום התנאי,
 98 וממילא נלמד שכל שכן במגרש 'מהיום ולאחר מיתה' יסברו
 99 חכמים שיתכן שכונתו לגרשה רק לאחר מיתה, ואין הגירושין
 100 חלים. מתרצת הגמרא, משום כך הביאה הברייאתא את מחלוקתם
 101 לגבי מגרש 'מהיום ולאחר מיתה', כדי להודיעך את פֶּה סַבְרַתוּ
 102 דְּרַבִּי, בדמגרש את אשתו מְהִיּוּם וְלֹאֲחַר מִיתָה נְמִי – גם כן הרי זה
 103 גִּט, אף על פי שאמר בפירוש 'לאחר מיתה' שהוא זמן שאינו ראוי
 104 לגירושין, וכל שכן בגירושין על תנאי.
 105 הגמרא חוזרת ומקשה, וְנִפְּלִיגֵי עַל מְנַת, וכדי להודיעך את פֶּה
 106 סַבְרַתָּם דְּרַבְּנָן, שאף כשגירשה בתנאי רגיל, חוששים שכונתו
 107 שיחולו הגירושין רק לאחר קיום התנאי. מתרצת הגמרא, פֶּה
 108 דְּהִיתֵירָא עֲדִיף – יש חידוש גדול יותר בדעת רבי, שמתיר אותה
 109 להנשא, ואינו חושש לאיסור 'יבמה לשוק', שהרי בזה מתבאר
 110 שדעתו ברורה, מה שאין כן בדעת חכמים יש לומר, שאין סברתם

1 מבררת הגמרא: מַאי בְּיַיְהוּ – איזה חילוק דין ישנו ביניהם, הרי
 2 אף לדעת רב הונא אסורה היא להינשא, מחשש שלא יתקיים
 3 התנאי, ונמצא הגט בטל ובניה ממזרים. מבארת הגמרא: אִיפֵּא
 4 בְּיַיְהוּ, באופן שְׂתִּתְקַרַע הַגִּט או שְׂאָבֵד מִן הַאֲשֵׁה, קודם שנתנה
 5 האשה מאתיים וזו, לְרַב הוּנָא, אף שאבד או נקרע הגט קודם קיום
 6 התנאי, מכל מקום כשהתקיים התנאי הוּי גַּט למפרע מזמן נתינתו,
 7 מה שאין כן לְרַב יְהוּדָה שהגירושין חלים רק בעת נתינת המאתים
 8 וזו, יש צורך שבאותה שעה יהיה הגט ברשות האשה, ומאחר
 9 ובאותה שעה כבר נקרע הגט או אבד, לֹא הוּי גַּט. מבארת הגמרא
 10 מדוע הוצרכו רב הונא ורב יהודה לכפול מחלוקתם גם בקידושין
 11 וגם בגיטין: וְצִרִיבָא, כיון דְּאִי אֲשַׁמְעִינָן – אם היו משמיעים לנו את
 12 דעתם רק לְנִיב קִדּוּשִׁין, היינו סוברים שרק כֶּהָ – במקרה זה
 13 קָאָמַר רַב הוּנָא שהקידושין חלים מיד בשעת הקידושין, מְשׁוּם
 14 דְּלִקְרוּבָה קָאָתִי – שכיון שבא הוא לשאת אותה לאשה, מן הסתם
 15 מתכוין הוא שיחולו הקידושין מעכשיו, שהרי חפץ הוא בה כעת.
 16 אָבֵל לגבי גִּירוּשִׁין, דְּלִקְרוּבָה קָאָתִי – שבמעשה זה הוא מרחיקה
 17 ממנו, ומגרשה, אִימָא מוֹדֵי לֵיהּ – היה מקום לומר שרב הונא מודה
 18 לְרַב יְהוּדָה שכונת הבעל שיחולו הגירושין רק בעת קיום התנאי,
 19 שמא יתפייסו בניתיים. לכך השמיענו רב הונא שאף לגבי גירושין
 20 רצונו שיחול הגט לאלתר.
 21 ממשכיה הגמרא לבאר: וְאִי אִיתֵמַר כֶּהָ – אם היתה מחלוקתם
 22 נאמרת רק לגבי גירושין, היינו אומרים שרק כֶּהָ – בגירושין קָאָמַר
 23 רַב הוּנָא שחלים הגירושין מיד, מְשׁוּם דְּאִיהוּ לֹא כְּסִיף לֵיהּ לְמִתְבְּעָה
 24 – כיון שהבעל לא מתבייש לתבוע מהאשה את המעות, ולכך אין
 25 סברא שיעכב את חלות הגירושין עד לקיום התנאי, אָבֵל כֶּהָ –
 26 כאן, בקידושין דְּאִיהוּ כְּסִיפָא לֵהּ לְמִתְבְּעָה – היא מתביישת לבקש
 27 מבעלה שיקיים את תנאו ויתן לה מאתיים וזו או שיפטרנה ממנו
 28 לגמרי, יתכן שאין רצונה להתקדש לו מיד אלא רק לכשיקיים
 29 הבעל את התנאי, ויתן לה מאתיים וזו, וְאִימָא מוֹדֵי לֵיהּ – היה מקום
 30 לומר שרב הונא מודה לְרַב יְהוּדָה שחלים הקידושין רק בקבלת
 31 המאתים וזו, צִרִיבָא – לכך הוצרכו להשמיענו את מחלוקתם גם
 32 בקידושין וגם בגירושין.
 33 הגמרא מקשה על שיטת רב יהודה: מִיתֵיב, שנינו בתוספתא (גיטין
 34 פ"ה ה"ה), המגרש את אשתו ואומר לה הרי זה גִּיטְךָ, עַל מְנַת
 35 שְׂתִּתְנִי לִי מְאָתִים וזו, אִף עַל פִּי שְׂתִּתְקַרַע הַגִּט או שְׂאָבֵד קודם
 36 שנתנה מאתיים וזו, הרי זו מְגוֹרֶשֶׁת, באם קיימה את התנאי לאחר
 37 מכן. ומכל מקום לְאָדָם אֲחֵר לֹא תִּשָּׂא עַד שְׂתִּתְנֵן לוּ מאתיים וזו
 38 ותקיים את התנאי, כיון שיש לחשוש שמא לא תקיים את התנאי,
 39 ויתברר שהרידי אשת איש. הרי לנו בפירוש שלא כדעת רב
 40 יהודה, שהרי אף אם נקרע הגט הרידי מגורשת.
 41 וְעוֹד יש להקשות מדתְּנִיא (שם). אָמַר לֵהּ הַרִי זֶה גִּיטְךָ עַל מְנַת
 42 שְׂתִּתְנִי לִי מְאָתִים וזו, וְמַת הִבֵּעַ לֵלֵא בְּנִים. אם קיימה את התנאי
 43 וְנִתְּנָה לוּ מאתיים וזו, חלו הגירושין וְאֵין היא וְקוּבָה לְבָבָם, אבל אם
 44 לֹא נִתְּנָה לוּ מאתיים וזו קודם שמת, הרי לא חלו הגירושין, כיון
 45 ששוב אין בידיה אפשרות לקיים התנאי, וְקוּבָה לְבָבָם כדין אלמנה.
 46 רַבִּן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אף אם לא נתנה לו מאתיים וזו בחייה,
 47 הרידי נותנת מאתיים וזו לְאִחִיו, או לְאִבּוֹ, באם אביו קיים, או אם
 48 אין לו אב או אח נותנת לְאִחֵהּ מִן הַקְּרוּבִים שהוא יורשו, ובכך
 49 ייחשב לה שקיימה את התנאי, ויחולו הגירושין למפרע. הגמרא
 50 מסיימת את הקושיא, ומדייקת, עַד כָּאֵן לֹא פְּלִיגֵי תַנָּא קַמָּא ורבין
 51 שַׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֱמַלֵּא דְּמֵר – תנא קמא כֶּהָ שכונת המגרש
 52 בתנאי, שנתן דווקא לְאִי וְלֹא לְיוֹרְשֵׁי, ולכן כשמת אין לה
 53 אפשרות לקיים את התנאי. אָמַר – רבין שמעון בן גמליאל כֶּהָ
 54 שכונת המגרש שתוכל לתת אֲפִילוּ לְיוֹרְשֵׁי, ומשמע דְּבוּלֵי עֲלֵמָא
 55 מִיָּהָ תִּתְּנָהּ הוּי – שעל כל פנים לדעת כולם כוונתו היתה

56 דְּאֶרְעָא מְקָרוּ - נקראים בליטות הקרקע. הרי שקרויים הם על שם
 57 הקרקע כולה, ואינם נחשבים כמקום חשוב בפני עצמם, אלא
 58 בטלים אגב הקרקע, ולכן דינם להיפדות בשיעור זה של זרע
 59 חומר שעורים בחמישים שקל.
 60 הגמרא מביאה משנה הדנה באופן דומה, לגבי מכירת קרקע: גְּבִי
 61 מְכָר תֵּנֵן בְּמִשְׁנָה בְּבָבָא בְּתָרָא (דף קב). אדם הֹאמֵר לְחֵבְרִי, בֵּית
 62 כּוּר עֶפְרָ אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, וְהוּי שָׂם לְיָדְךָ נְקֻעִים עֲמוּקִים עֲשֶׂרָה
 63 מְפָחִים, או סְלָעִים נְכוּחִים עֲשֶׂרָה מְפָחִים, אִין אוֹתָם נְקֻעִים וְסַלְעִים
 64 נְמַדְרִים עֲמָה להשלים לשיעור בית כור, אלא עליו לתת בית כור
 65 קרקע, בלא אותם נקעים וסלעים. אבל אם היו הנקעים והסלעים
 66 פְּחוּתִים מְכָאָן - עמוקים או גבוהים פחות מעשרה טפחים, הריהם
 67 נְמַדְרִים עֲמָה, ועולים לשיעור הבית כור.
 68 וְאִמְרַ מִר עוֹקְבָא פִּר הִמָּא בבאיור משנה זו, שאותם נקעים
 69 העמוקים יותר מעשרה טפחים, אינם נחשבים כחלק מהקרקע, אִפֵּי
 70 עַל פִּי שְׂאִין הַנְּקֻעִים מְלֵאִים מַיִם, ואפשר לזרוע בהם. מבררת
 71 הגמרא, מֵאִי מְעָמָא - מה הטעם שאף כשאפשר לזרוע בנקעים,
 72 אין הם משלימים לשיעור הבית כור. מבארת הגמרא, אִמְרַ רַב
 73 פְּפָא, לְפִי שְׂאִין אוֹרֵם רוֹבְחָ בְּכָךְ, שִׁיתֵּן אֶת מְעוּתֵי בְּשִׂיחָ אַחַת -
 74 שיתן הוא מעות על מנת לקנות בהם שדה אחת, וְיִרְחָף לִזְי המקום
 75 בְּשִׁנָּים וְכִשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת חֲלוּקִים זֶה מִזֶּה, מחמת הנקעים שבו, על
 76 אף שכל המקומות ראוים לזריעה, כיון שיש בוזה טירחה מרובה,
 77 לְחֻרְשׁ וְלוֹרְעוּ וְלְקַצוֹר בְּשֵׁנֵי שְׂדוֹת, יותר בשדה אחת, אלא
 78 בודאי היתה כוונתו לקנות בית כור בלא נקעים.
 79 לאחר שהתבאר שישנו חילוק דין בין המקדיש את שדהו, לבין
 80 המוכר לחבירו בית כור, ויש בה נקעים עמוקים עשרה טפחים.
 81 שלגבי הקדש, רק אם הם מלאים מים, אין הם נמדדין עם הקרקע,
 82 מה שאין כן לגבי מכר, אף אם אינם מלאים מים, אין הם עולים
 83 לשיעור. עוברת הגמרא לדון בדינו של המקדש אשה בתנאי שיש
 84 לו קרקע בית כור, ויש בה נקעים עמוקים עשרה טפחים שאינם
 85 מלאים מים, אם עולים הם לשיעור.
 86 מבררת הגמרא: הִמָּא מֵאִי - כאן, במקדש אשה בתנאי שיש לו
 87 קרקע בשיעור בית כור, כיצד דנים את הנקעים הללו, לְהִקְדִּישׁ
 88 מְדַמְיָן לָהּ - האם יש לדמות את דינו להקדש, שאם אין הנקעים
 89 מלאים מים, הריהם עולים לשיעור בית כור, והתקיים התנאי, או
 90 לְמִכְרֵי מְדַמְיָן לָהּ - או שמא יש לדמות את דינו למכר, שאף אם
 91 הנקעים ריקים וראויים לזריעה, אין הם עולים לשיעור. משיבה
 92 הגמרא, מִסְתַּבְּרָא שֶׁלְהִקְדִּישׁ מְדַמְיָן לָהּ, שאם אין הנקעים מלאים
 93 מים, הריהם עולים לשיעור. משהי הדבר שבמכר אין
 94 הנקעים מצטרפים, היינו כיון שאין הלוקח רוצה ששדהו תיראה
 95 כשנים או שלשה שדות, שיש לו טירחה בכך, וכאן אין שייך טענה
 96 זו, כיון דְּאִמְרַ לָהּ - הבעל לאשתו, מה אכפת לך, הרי אֲנִי מְכָרְתָּ
 97 וְזִרְעָנָא וּמִיִּיתֵינָא - אני אטרח ואזרע בשדה זו ואביא לך את פירות
 98 הקרקע, וכיון שלאשה אין שום טורח מנקעים אלו, התקיים התנאי
 99 והריהי מקודשת:

משנה

100 אחרי שבבשו ישראל את ארץ גלעד שבעבר הירדן ביקשו בני גד
 101 ובני ראובן לקבלו בחלתם, תמורת חלקם בארץ ישראל, והסכים
 102 משה רבינו לתתה להם בתנאי שיעברו חלוצים לפני אחיהם
 103 למלחמה בכיבוש ארץ ישראל, וכמו שכתוב (במדבר לב כט"ל)
 104 וַיֹּאמְרוּ מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם יַעֲבְרוּ בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן אִתְּכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן
 105 כָּל הַלּוֹחַץ לְמַלְחָמָה לְפָנֵי ה' וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לְפָנֵיכֶם וְנִתְּתֶם לָהֶם
 106 אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאֶחָזָה, וְאִם לֹא יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנִאָחוּזוּ
 107 בְּתַכְכֶּם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, משנתנו מביאה מחלוקת תנאים האם צריך
 108 התנאי להיות כפול, כשם ששפלה משה רבינו:

1 הַמְקַדֵּשׁ עֲשֶׂהוּ בְּשַׁעַת הַיּוֹבֵל - בזמן שהיובל נוגח, ורוצה לפדותו,
 2 נִיתֵן מְרֻעַ חוֹמֵר שְׁעוּרִים - הריהו נתון עבור קרקע, בשיעור
 3 שאפשר לזרוע בו חומר שעורים, חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף, ואם היו
 4 בקרקע נְקֻעִים - גומות עמוקים עֲשֶׂרָה מְפָחִים, או סְלָעִים נְכוּחִים
 5 עֲשֶׂרָה מְפָחִים, אִין הנקעים או הסלעים נְמַדְרִין עֲמָה - עם השדה,
 6 להיפדות לפי שיעור זה, אלא נפדין בשווים. אך אם היו הנקעים
 7 או הסלעים פְּחוּתִים מְכָאָן - עמוקים או גבוהים פחות מעשרה
 8 טפחים, הריהם נְמַדְרִין עֲמָה, להיפדות אף הם לפי זרע חומר
 9 שעורים בחמישים שקל כסף.
 10 הגמרא מבררת את טעם הדין שאין הנקעים נמדדין עמה: וְהוּיֵין
 11 בָּהּ - בני השיבה התקשו בבאיור משנה זו, נְהִי דְבַתְּרֵי אֶרְעָא לֹא
 12 קָרְשׁוּ - אכן מסתבר שאין למדוד את דפנות הנקעים ביחד עם
 13 השדה, ולהחשיבם כחלק משטח השדה, אך מכל מקום נְקָרְשׁוּ
 14 בְּאִפֵּי נַפְשֵׁיהוּ - מפני מה לא נמדוד על כל פנים את קרקעית
 15 הנקעים בלבד בפני עצמם, להיפדות אף הם לפי זרע חומר
 16 שעורים.
 17 הגמרא מוכיחה מברייתא, שאף שדה קטנה חשובה להיפדות
 18 בשיעור זה: וְכִי תִּמְכַּר - ואם תרצה לומר וליישב, שֶׁכֶּמָּה דְּלֵא הוּי
 19 - כל עוד שאין בקרקע שיעור בית כור, שהוא זרע חומר שעורים,
 20 לֹא חֲשִׁיב להיפדות כפי שיעור זה, אלא נפדה בשוויו. ולכן נקטה
 21 המשנה שאין נמדדין עמה, כיון שנחשבים כשדה בפני עצמה,
 22 וממלא נפדים בשוויו. וְיִמְנָהוּ - הרי זה נסתר מדברי הברייתא,
 23 שנאמר בתורה (ויקרא כו טו) וְאִם שָׂדֶה אֶחָדוֹתוֹ יְקַדֵּשׁ אִישׁ לְה',
 24 ולכאורה המילה 'שדה' מיותרת, שהרי יכלה התורה לומר וְאִם
 25 מאחוזותו יקדיש איש לה', וְכֵּן תִּלְמַד לִזְמַר. מבארת הברייתא,
 26 לְפִי שְׂאִין בְּאוֹתוֹ פְּסוּק שִׁיעוֹר הַפְּדוּיִן הוּא זֶרַע חוֹמֵר שְׁעוּרִים
 27 בְּחִמְשִׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף, אם כן אִין לוֹ לְלַמּוֹד מִן הַפְּסוּק שְׂאִינוּ פוּדֵה
 28 את הקרקע לפי שוויה, אֲלֵא כִּשְׁהַקְדִּישׁ מְדַמְיָן לָהּ, דהיינו, זרע
 29 חומר שעורים שהוא בית כור. מְנִין לְרִבּוֹת אִף אִם הַקְדִּישׁ שִׁיעוֹר
 30 קטן מזה, ובגון לְתָךְ - חצי כור, וְחֻצֵי לְתָךְ - רבע כור, או אף
 31 שיעורים קטנים יותר כֶּסֶף, או תְּרַבֵּב - חצי סאה, וְחֻצֵי תְּרַבֵּב,
 32 וְאִפִּילוּ אִם הַקְדִּישׁ רַק רֹבַע תְּרַבֵּב - שהוא שיעור קטן ביותר, מְנִין
 33 שאף בוזה פדיונו כשיעור היחס של חמישים שקל כסף לכור,
 34 תִּלְמוּד לִזְמַר שְׂדֵה, מְכָל מְקוֹם - שבכל שדה נאמר שיעור פדיון
 35 זה, אפילו בשדה קטנה ביותר. ואם כן השאלה במקומה עומדת,
 36 משום מה אין נמדדין עמה על כל פנים קרקעית הנקעים.
 37 מתרצת הגמרא: אִמְרַ מִר עוֹקְבָא פִּר הִמָּא, הִמָּא מְנַקְעִים מְלֵאִים מַיִם
 38 עֲמוּקִים - המשנה עוסקת בנקעים מלאים מים, ולכן אינם נפדים
 39 לפי חשבון זרע חומר שעורים בחמישים כסף, מְשׁוּם דְּלֵאָו גְּבִי
 40 זִרְעָה נִיבְחָה - אי אפשר לזרוע בהם כלל, ומתוך שכתבה התורה
 41 שהשיעור הוא זֶרַע חוֹמֵר שְׁעוּרִים נִלְמַד שֶׁלֹּא נִיתֵן שִׁיעוֹר זֶה אֵלֶּא
 42 בקרקע הראויה לזריעה, ולכן אמרה המשנה שנקעים אלו אינם
 43 נמדדים יחד עם שאר השדה, אלא נפדים בפני עצמם בשווים.
 44 הִיָּקָא גְּבִי - ואף כן מדויק מדברי המשנה, שכונתה לנקעים מלאים
 45 מים, דְּקָתְנִי דִּימְיָא דְּסְלָעִים נְכוּחִים - שהי המשנה נקטה נקעים
 46 וסלעים, ומשמע ששוים הם, וכשם שסתם סלעים קשים הם ואינם
 47 ראויים לזריעה, מסתבר שאף בנקעים מדובר שאי אפשר לזרוע,
 48 והיינו בכגון שהם מלאים מים, שְׁמַע מִינְהּ.
 49 הגמרא שבה ומקשה: אִי תְּכִי - אם אכן נכון הדין, שכל שאינו
 50 ראוי לזריעה, הריהו נפדה בשוויו, אם כן אִפִּילוּ אִם הנקעים
 51 והסלעים פְּחוּתִים מְכָאָן - מעשרה טפחים גְּבִי - גם נאמר שאינם
 52 נמדדים יחד עם השדה, אלא נפדים בשווים, שהרי סוף כל סוף
 53 אינם ראויים לזריעה. מתרצת הגמרא, הִנְהוּ - אותם נקעים
 54 הפחותים מעשרה טפחים 'אֲנִי דְּאֶרְעָא מְקָרוּ' מִקְרוּ - נקראים 'אגנות
 55 (יקערות) הקרקע', והסלעים הפחותים מעשרה טפחים 'שְׂדֵרָא

1 **בשעת היובל** — בזמן שהיובל נוהג. שכל שדה אחוזו פרונו שנה מגורית הכתוב, אחת
 2 יפה ואחת רעה. אבל בזמן שאין היובל נוהג — נפדין בשוין. נקעים — כמין גומות. נתי
 3 דבתי **ארעא לא קדש** — להיות נמדדים בקרקע שדה, להיות קטפרס שלהן נמדד לעלות
 4 בחשבון. נקדשו **באפי נפשייהו** — להיות נמדדין לפי מה שיש בהן, ולא יעלה מדרון שלהן
 5 בחשבון. שדה מה תלמוד לומר — יהיה ליה
 6 למכתב "ואם מאחוזו יקדיש איש" וגו', וכתב
 7 "ואם משרה אחוזותי". כענין הוה — כדי זרע
 8 חומר שעורים. לתך — חצי כור. תרקב — חצי
 9 סאה. דלאו בני זריעה נינהו — וכתב הכתוב
 10 "זרע", ומדי דלאו בני זריעה נינהו — אינן נפדים
 11 בדמים הללו, אלא בשוויה. וזמניא פדעיס —
 12 ששתם סלע אין ראו לזריעה, קדשה הוא. נאנני
 13 **דארעא מקרו** — הנקעים קרוין אגנות הקרקע,
 14 שהמים מתמצין להונק, כמו "וישם באגנות"
 15 (שמות כד). **שיריא דארעא** — מקום הסלעים אין
 16 להם שם סלעים לעצמן, אלא על שם הקרקע
 17 הם נקראים "שיריאנות הקרקע". **הכא מאי** —
 18 גבי קידושי אשה, אם היו בו סלעים ונקעים של
 19 עשרה טפחים ואינן מלאים מים. להקדש מרמינן
 20 לה — ונמדדין עמה. או למכר מרמינן לה — ואין
 21 נמדדין. **משנה כל תנאי** — שאין כפול.
 22 **כתנאי בני גר ובני ראוון אינו תנאי** — ואף על
 23 פי שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים. כגון:
 24 "דרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז" ולא
 25 פירש לכפול "ואם לא תתני לי לא ידא גטי" —
 26 אין כאן תנאי של מאתים זוז כלל, ואפילו לא
 27 נתנה — היו גט. וכמו שצמינו שהוצרך משה
 28 רבינו עליו השלום לכפול "ואם לא יעברו
 29 חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם" — שבע מינה
 30 דאי לא כפל — היתה מתנתו קיימת, ונחולין
 31 ארץ לגדע אפילו לא יעברו את הירדן. אף על
 32 פי שאמר "אם יעברו ונתתם" לית "מכלל הן
 33 אתה שומע לאר". והוא אמר נמי דבעינן תנאי
 34 קודם למעשה. מדלא אמר "תנו להם אם
 35 יעברו", משמע דאם אמר הכי — לא אתי תנאה
 36 ומבטל מעשה דמתנה דקדמייה. ושמעין נמי
 37 דבעינן הן קודם ללאו, ולא אמר תחילה "אם
 38 לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם" רבי
 39 **הנינא אמר** — אתנאי כפול לחודיה פליג, למימר
 40 אינא צריך לכפול, דמכלל הן נשמע לאו, והו
 41 שכפלו — משום צורך היה הדבר לאומרו, מפני
 42 דבר אדור. שאלמלא כן שכפלו — יש במשמע
 43 שאם לא יעברו אף בארץ כנען שמעבר הירדן
 44 הללאה, שהיו קצין בה מפני מקנה רב שלהן —
 45 אף בה לא יטלו. דהכי הוה שמעינן לה: אם
 46 יעברו — ונתתם להם את ארץ הגלעד בשביל
 47 כל חלקם, הא אם לא יעברו — ידיו נקנסים, ולא
 48 יטלו חלק לא כאן ולא כאן כלל. לכך פירש
 49 שאם לא יעברו — לא יפסידו חלקם בכך. (דאי
 50 שחם שומע מכלל לאו, אם אינו מפרש לכתוב,
 51 ויטלו ולא כאן על פי הגרל. **גמרא** שפיר קאמר רבי
 52 מאיר מינה דבעינן כפילה? הא שפיר קאמר ליה רבי תנינא דכפילה לאו למכפל אתא,
 53 שלא יטלו ארץ גלעד כולה — דהא מכלל שמעינן לה, אלא למימה ונאחזו בארץ כנען,
 54 אפילו אין עורבין למלחמתה אמר לך רבי מאיר אי סלקא ערתך — קרא לפרושי אתא.
 55 דאפילו לא יעברו לא יפסידו חלקם בכל ארץ ישראל, ולאו לתנאי כפול אתא, להחזיק
 56 את התנאי שאם לא יעברו לא תתא מנתא ארץ גלעד מתנה, ואשמעינן דמכלל הן אי
 57 אתה שומע לאו אם אינו מפרשו. לכתוב **לאו** יעברו ונאחזו בתוככם — ועל כדרך
 58 הייתי מפרשו: שאם לא יעברו — לא יפסידו. בא ללמדנו.

1 **בשעת היובל** — בזמן שהיובל נוהג. שכל שדה אחוזו פרונו שנה מגורית הכתוב, אחת
 2 יפה ואחת רעה. אבל בזמן שאין היובל נוהג — נפדין בשוין. נקעים — כמין גומות. נתי
 3 דבתי **ארעא לא קדש** — להיות נמדדים בקרקע שדה, להיות קטפרס שלהן נמדד לעלות
 4 בחשבון. נקדשו **באפי נפשייהו** — להיות נמדדין לפי מה שיש בהן, ולא יעלה מדרון שלהן
 5 בחשבון. שדה מה תלמוד לומר — יהיה ליה
 6 למכתב "ואם מאחוזו יקדיש איש" וגו', וכתב
 7 "ואם משרה אחוזותי". כענין הוה — כדי זרע
 8 חומר שעורים. לתך — חצי כור. תרקב — חצי
 9 סאה. דלאו בני זריעה נינהו — וכתב הכתוב
 10 "זרע", ומדי דלאו בני זריעה נינהו — אינן נפדים
 11 בדמים הללו, אלא בשוויה. וזמניא פדעיס —
 12 ששתם סלע אין ראו לזריעה, קדשה הוא. נאנני
 13 **דארעא מקרו** — הנקעים קרוין אגנות הקרקע,
 14 שהמים מתמצין להונק, כמו "וישם באגנות"
 15 (שמות כד). **שיריא דארעא** — מקום הסלעים אין
 16 להם שם סלעים לעצמן, אלא על שם הקרקע
 17 הם נקראים "שיריאנות הקרקע". **הכא מאי** —
 18 גבי קידושי אשה, אם היו בו סלעים ונקעים של
 19 עשרה טפחים ואינן מלאים מים. להקדש מרמינן
 20 לה — ונמדדין עמה. או למכר מרמינן לה — ואין
 21 נמדדין. **משנה כל תנאי** — שאין כפול.
 22 **כתנאי בני גר ובני ראוון אינו תנאי** — ואף על
 23 פי שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים. כגון:
 24 "דרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז" ולא
 25 פירש לכפול "ואם לא תתני לי לא ידא גטי" —
 26 אין כאן תנאי של מאתים זוז כלל, ואפילו לא
 27 נתנה — היו גט. וכמו שצמינו שהוצרך משה
 28 רבינו עליו השלום לכפול "ואם לא יעברו
 29 חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם" — שבע מינה
 30 דאי לא כפל — היתה מתנתו קיימת, ונחולין
 31 ארץ לגדע אפילו לא יעברו את הירדן. אף על
 32 פי שאמר "אם יעברו ונתתם" לית "מכלל הן
 33 אתה שומע לאר". והוא אמר נמי דבעינן תנאי
 34 קודם למעשה. מדלא אמר "תנו להם אם
 35 יעברו", משמע דאם אמר הכי — לא אתי תנאה
 36 ומבטל מעשה דמתנה דקדמייה. ושמעין נמי
 37 דבעינן הן קודם ללאו, ולא אמר תחילה "אם
 38 לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם" רבי
 39 **הנינא אמר** — אתנאי כפול לחודיה פליג, למימר
 40 אינא צריך לכפול, דמכלל הן נשמע לאו, והו
 41 שכפלו — משום צורך היה הדבר לאומרו, מפני
 42 דבר אדור. שאלמלא כן שכפלו — יש במשמע
 43 שאם לא יעברו אף בארץ כנען שמעבר הירדן
 44 הללאה, שהיו קצין בה מפני מקנה רב שלהן —
 45 אף בה לא יטלו. דהכי הוה שמעינן לה: אם
 46 יעברו — ונתתם להם את ארץ הגלעד בשביל
 47 כל חלקם, הא אם לא יעברו — ידיו נקנסים, ולא
 48 יטלו חלק לא כאן ולא כאן כלל. לכך פירש
 49 שאם לא יעברו — לא יפסידו חלקם בכך. (דאי
 50 שחם שומע מכלל לאו, אם אינו מפרש לכתוב,
 51 ויטלו ולא כאן על פי הגרל. **גמרא** שפיר קאמר רבי
 52 מאיר מינה דבעינן כפילה? הא שפיר קאמר ליה רבי תנינא דכפילה לאו למכפל אתא,
 53 שלא יטלו ארץ גלעד כולה — דהא מכלל שמעינן לה, אלא למימה ונאחזו בארץ כנען,
 54 אפילו אין עורבין למלחמתה אמר לך רבי מאיר אי סלקא ערתך — קרא לפרושי אתא.
 55 דאפילו לא יעברו לא יפסידו חלקם בכל ארץ ישראל, ולאו לתנאי כפול אתא, להחזיק
 56 את התנאי שאם לא יעברו לא תתא מנתא ארץ גלעד מתנה, ואשמעינן דמכלל הן אי
 57 אתה שומע לאו אם אינו מפרשו. לכתוב **לאו** יעברו ונאחזו בתוככם — ועל כדרך
 58 הייתי מפרשו: שאם לא יעברו — לא יפסידו. בא ללמדנו.

למה

1 לא כתב בארץ כנען הזה אמינא בתוככם בארץ גלעד — פירש בקונטרס: דאם לא יעברו
 2 — יטלו חלקם כפי המגיעם בארץ גלעד שנאוחו בה כבר, והם סייעו [אתכם] לכבשה,
 3 אבל בארץ כנען — כלל וכלל לא. שהרי לא סייעו לכבשה. קא משמע לן דאף על פי כן
 4 יטלו. וקי איוו סברא היא שישבו בבתיהם וירשו עם אחיהם שיצאו למלחמה? ותרע:
 5 דאינו לומד למשל דמיתין תוספות ישנים. לכך
 6 נראה לרבינו יצחק לפרש דפשטה דקרא הכי: אם
 7 יעברו חלוצים בראשי הצבא, להיות ראשונים
 8 במלחמה, שכבר טובה זו שיעשו עם אחדים —
 9 נתנו להם ארץ הגלעד. ואם לא יתאמצו יותר
 10 מאחדים — ונאחזו. הכי נפרש: דאי לא כתב
 11 "בארץ כנען" הוה אמינא שאם לא יעברו חלוצים
 12 בראש המלחמה ולא סייעו בכיבוש הארץ, אלא
 13 כשאר שבטים — כלל וכלל לא יטלו מארץ כנען,
 14 קמשמע לן דאף על פי כן טלו. וקשה: דהכי
 15 תיסק אדעתיה שלא יטלו כלל בארץ כנען כיון
 16 שסייעו בכיבוש כמו אחרים; ויש לומר: דסלקא
 17 דעתך אמנא: כיון שהוקצה ארץ כנען לשאר
 18 שבטים, שהרי מאותה שעה ששאלו בני גד ובני
 19 ראובן ארץ גלעד נעשו כמו שסלקו עצמם מלחלק
 20 בארץ כנען, ונימא שאם לא קיימו תנאים — לא
 21 יהיה להם חלק בה. קא משמע לן "בארץ כנען",
 22 לומר שיתלו חלקם בשבטים כן וכן. ואם
 23 תאמר: לכתוב בקרא "בארץ כנען" בלבד, ולא
 24 נכתוב "ונאחזו בתוכם" וממילא ידענו, כיון
 25 שנטולים חלקם בארץ שהוקצה לשאר שבטים כל
 26 שכן שיתלו חלקם בארץ גלעד שלא הוקצה
 27 לשאר שבטים; ויש לומר: דאדרבה, הוא אמנא:
 28 בארץ כנען שלא נתייפה כחם — דין הוא שישלו,
 29 אבל בארץ גלעד שנתייפה כחם בה — וינסו
 30 ממנה. ולא יקחו בה כלל, לכך נכתבו שניהם.
 31 **בשלא** לרבי מאיר היינו דכתיב אז נתקח
 32 מאלתי אלא לרבי חנינא למה לי —
 33 תימה: מה ענין זה אצל מחלוקתו; והלא אל היה
 34 תנאי, אלא בפירוש אמר שישבע לו שבק אשה
 35 לבנו ממשפחתו, ואם לא פירש הקרא: נתקח
 36 מאלתי אם לא יתנו לך — הייתי אומר שהיה
 37 עובר שבועה בן יתנו ובין לא יתנו, אם לא היה
 38 מביא אשה. ומה שפירש הקונטרס קשה להבין,
 39 שהיה משמע מתוך פירושם שאם הלך אליהו
 40 למשפחת אברהם, והם לא ירצו ליתן לו — שהיא
 41 מותר בבנות כנען. וזה אינו. ודלפי זה סלקא דעתך
 42 אמנא לרבי חנינא בן גמליאל איירי בעינן אחר
 43 ממה שאמר רבי מאיר: תוספות ישנים. לכן פירש
 44 רבינו יצחק: בשלמא לרבי מאיר דלית ליה "מכלל
 45 הן אתה שומע לאור", אף על פי שסברא הוא
 46 כשארם מתנה עם חבירו "אם תעשה זה אתן לך"
 47 זה, ואם לא תעשה לא אתן לך" — כמו כן באן,
 48 אף על פי שהוה סברא שלא השביעו אלא על
 49 מנת שיתנו — הוצרך לפרש: אם לא יתנו תהיה
 50 נקי. אבל לרבי חנינא דאולי בטר סברא יתו דעת
 51 בעלי אשה פירש "אם לא יתנו לך?"
 52 פשיטא, אם לא ירצו ליתן דיהיה נקי! ולמורנו
 53 הרב רבי יצחק נראה ששתי שבועות השביעו:
 54 אחת — שיקח אשה לבנו ממשפחתו. ושבועה אחרת — שאם לא יתנו — לא תקח אשה
 55 מבנות כנען. ודיק מדרבתי "ונקית משבויעי זאתי" — ומשמע שיש שבועה אחרת.
 בשלמא

למה לי? — "בארץ כנען", דמשמע מיעוטא — למעוטי שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם
 שבארץ כנען. (הרי משמע נמי מיואחזו בתוכם) שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ
 ישראל. אלא קרא יתירא הוא למרש ביה תנאי כפול). שמע מינה הוצרך לכתוב ולומר: אם
 לא יעברו — לא יהא בדבריי כלום. ואי לא כפול. היתה מתנתו קיימת, דמכלל הן לא
 נשמע לא כלל. ורבי חנינא — אמר לך: לעולם לא
 בא לכתוב אלא לפרש, שאפילו לא יעברו — לא
 יפסידו נחלתם מכל ארץ ישראל. ואם כתב
 "ונאחזו בתוכם" ותו לא — היה אמנא: ואם
 לא יעברו — יטלו כפי המגיעם בארץ הגלעד
 שנאחזתם בה כבר, והם סייעו אתכם לכבשה.
 אבל בארץ כנען — כלל לא. כלל לא. אבל בתוכה יטלו
 ולא בארץ גלעד כנגדה. להכי כתב "בארץ
 כנען" — שאף בארץ כנען יטלו, אף על פי שלא
 סייעו לכבשה. אבל למעוטי שלא יטלו ארץ
 הגלעד כנגדה — לא איצטרך, דמכלל הן הזה
 שמעין לאו. כל חיבא דאית לכו משמע — ועל
 כדרך כל כתב "בארץ כנען" אלא למעוטי ארץ
 גלעד, שלא יטלוה כולה על פי מתנתו, שאמר
 להם "ונתתם להם". וללמדנו דמכלל הן לא
 היה שמעין לאו. משל — דמשה. למה הריב
 דימה ב' — כך שאר השבטים יטלו ארץ כנען,
 ושני שבטים אלו יעברו את הירדן למלחמה.
 דהיינו דמאי דיתן ליהם מאתינו וכו' ויטלו ארץ
 הגלעד, ואם לא יעברו — לא יפסידו חלקם
 בארץ כנען. דהיינו שאר נכסים. מי גרם לו
 ליפול עם אחיו כבאר נכסים בפילו גרמא לו —
 דאם לא כפל הייתי שומע דאם לא יתן — יטול
 באותו שדה כפי חלק המגיע בו. אבל בשתי
 שדות שהקצינים לאחיו — לא יטול כלום, וכל
 שכן שלא יטול באותו שדה כנגד שאר נכסים.
 אף בני גד ובני ראובן, כפילה הדברים גרמא
 להם ליטול חלקם בארץ כנען, שאם לא כפל —
 הייתי אומר: לא יטלו בה כלום, אלא בארץ
 גלעד מה שמגיעם בה. התיב — מתניתין קניי
 שאם לא כפל לא היו נטלין כלום לא כאן ולא
 כאן, דקאמר: שאף בארץ כנען שאינה חביבה
 להם לא יטלו. מדרשתי "שאף" — משמע וכל
 שכן בארץ גלעד שבחרו בה. הכי גרסינן: אלמא
 כפילה חזקין גלעד נמי חזקין ותבא קניי מי גרם
 לו ב' — אלמא לא אהני אלא בארץ כנען,
 דבלאו כפילה נהי חזקין מה שמגיעם בארץ
 גלעד. לא קשיא — מתניתין דקניי "שאף"
 דמשמע דכל שכן בארץ גלעד. קמפי דנימא ליה
 רבי מאיר — אם כן נכתוב "ונאחזו". והוה סבר
 רבי חנינא דכולא מילתא דריש רבי מאיר לתני
 כפול, הלכך אמר ליה: שאלמלא כן שכפל
 דבריו יש משמע שאף בארץ כנען לא יטלו, וכל
 שכן במקום החביב להם דמכלל הן היינו
 שומעין לאו: ואם לא יעברו לא תתנו להם את
 ארץ כנען וממילא דבארץ כנען על שקלי, דהא
 לא אזלי למכבשה. וברייאתא דקניי דלא אהני
 כפילה אלא לארץ כנען אמר רבי חנינא בטר
 דאמר ליה רבי מאיר: נכתוב קרא ונאחזו למה
 לי "בארץ כנען"? אמר ליה רבי חנינא: ליטול חלק בארץ כנען אהני. דאי לא כתביה הוה
 אמנא: ונאחזו בתוכם — בארץ גלעד. שאת — משאת שבר. ואם לא תישיב לפתח —
 פורענות מוכבת לבא. אלמא: כפילה בעינן, ואם לא כפיליה, מ"כ אמר אבי תישיב שאת"
 הוה שמעין דאפילו אם לא תישיב — נמי שאת, דתנאי שלא כפלו אינו מבטל מתנה.
 למה לי אם תישיב [לא תישיב] — נשמעת מכללא. סלקא דעתך ב' — כלומר, מכללא לא הוה נפקא לן אלא ביטול מתנה: הא אם לא תישיב — לא תשא שבר, ופורענותא נמי לא
 תשקול. להכי איצטרך כפילה דינא דפורענותא. בשלמא לרבי מאיר — דאמר מכללא לא שמעין, היינו דכתיב "אז נתקח מאלתי", לפי שהשביענו: אם לא אל ביתא אבי תלך — תחול
 עליך שבועה. ומכללא לא שמעין דאם תלך לא תחול. למה לי — לפירושי: אם תלך נתקח? אלא דאי לא כפילה לא הוה מבטל תנאה לשבועה, דאפילו ילך — תחול עליו, ואם יקח
 לו אשה מבנות כנען, היבא דיחא לה — לאשה. ולא יחא להו — לקרובים. נייתי — להכי נכתב האי — למיתלי נמי בקרובים, ואם לא יתנו לך קרובים — והיית נקי. למה לי — זאם
 בחקותי תמאסו? נשמע מכלל ברכה קללה

למה לי? — "בארץ כנען", דמשמע מיעוטא — למעוטי שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם
 שבארץ כנען. (הרי משמע נמי מיואחזו בתוכם) שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ
 ישראל. אלא קרא יתירא הוא למרש ביה תנאי כפול). שמע מינה הוצרך לכתוב ולומר: אם
 לא יעברו — לא יהא בדבריי כלום. ואי לא כפול. היתה מתנתו קיימת, דמכלל הן לא
 נשמע לא כלל. ורבי חנינא — אמר לך: לעולם לא
 בא לכתוב אלא לפרש, שאפילו לא יעברו — לא
 יפסידו נחלתם מכל ארץ ישראל. ואם כתב
 "ונאחזו בתוכם" ותו לא — היה אמנא: ואם
 לא יעברו — יטלו כפי המגיעם בארץ הגלעד
 שנאחזתם בה כבר, והם סייעו אתכם לכבשה.
 אבל בארץ כנען — כלל לא. כלל לא. אבל בתוכה יטלו
 ולא בארץ גלעד כנגדה. להכי כתב "בארץ
 כנען" — שאף בארץ כנען יטלו, אף על פי שלא
 סייעו לכבשה. אבל למעוטי שלא יטלו ארץ
 הגלעד כנגדה — לא איצטרך, דמכלל הן הזה
 שמעין לאו. כל חיבא דאית לכו משמע — ועל
 כדרך כל כתב "בארץ כנען" אלא למעוטי ארץ
 גלעד, שלא יטלוה כולה על פי מתנתו, שאמר
 להם "ונתתם להם". וללמדנו דמכלל הן לא
 היה שמעין לאו. משל — דמשה. למה הריב
 דימה ב' — כך שאר השבטים יטלו ארץ כנען,
 ושני שבטים אלו יעברו את הירדן למלחמה.
 דהיינו דמאי דיתן ליהם מאתינו וכו' ויטלו ארץ
 הגלעד, ואם לא יעברו — לא יפסידו חלקם
 בארץ כנען. דהיינו שאר נכסים. מי גרם לו
 ליפול עם אחיו כבאר נכסים בפילו גרמא לו —
 דאם לא כפל הייתי שומע דאם לא יתן — יטול
 באותו שדה כפי חלק המגיע בו. אבל בשתי
 שדות שהקצינים לאחיו — לא יטול כלום, וכל
 שכן שלא יטול באותו שדה כנגד שאר נכסים.
 אף בני גד ובני ראובן, כפילה הדברים גרמא
 להם ליטול חלקם בארץ כנען, שאם לא כפל —
 הייתי אומר: לא יטלו בה כלום, אלא בארץ
 גלעד מה שמגיעם בה. התיב — מתניתין קניי
 שאם לא כפל לא היו נטלין כלום לא כאן ולא
 כאן, דקאמר: שאף בארץ כנען שאינה חביבה
 להם לא יטלו. מדרשתי "שאף" — משמע וכל
 שכן בארץ גלעד שבחרו בה. הכי גרסינן: אלמא
 כפילה חזקין גלעד נמי חזקין ותבא קניי מי גרם
 לו ב' — אלמא לא אהני אלא בארץ כנען,
 דבלאו כפילה נהי חזקין מה שמגיעם בארץ
 גלעד. לא קשיא — מתניתין דקניי "שאף"
 דמשמע דכל שכן בארץ גלעד. קמפי דנימא ליה
 רבי מאיר — אם כן נכתוב "ונאחזו". והוה סבר
 רבי חנינא דכולא מילתא דריש רבי מאיר לתני
 כפול, הלכך אמר ליה: שאלמלא כן שכפל
 דבריו יש משמע שאף בארץ כנען לא יטלו, וכל
 שכן במקום החביב להם דמכלל הן היינו
 שומעין לאו: ואם לא יעברו לא תתנו להם את
 ארץ כנען וממילא דבארץ כנען על שקלי, דהא
 לא אזלי למכבשה. וברייאתא דקניי דלא אהני
 כפילה אלא לארץ כנען אמר רבי חנינא בטר
 דאמר ליה רבי מאיר: נכתוב קרא ונאחזו למה
 לי "בארץ כנען"? אמר ליה רבי חנינא: ליטול חלק בארץ כנען אהני. דאי לא כתביה הוה
 אמנא: ונאחזו בתוכם — בארץ גלעד. שאת — משאת שבר. ואם לא תישיב לפתח —
 פורענות מוכבת לבא. אלמא: כפילה בעינן, ואם לא כפיליה, מ"כ אמר אבי תישיב שאת"
 הוה שמעין דאפילו אם לא תישיב — נמי שאת, דתנאי שלא כפלו אינו מבטל מתנה.
 למה לי אם תישיב [לא תישיב] — נשמעת מכללא. סלקא דעתך ב' — כלומר, מכללא לא הוה נפקא לן אלא ביטול מתנה: הא אם לא תישיב — לא תשא שבר, ופורענותא נמי לא
 תשקול. להכי איצטרך כפילה דינא דפורענותא. בשלמא לרבי מאיר — דאמר מכללא לא שמעין, היינו דכתיב "אז נתקח מאלתי", לפי שהשביענו: אם לא אל ביתא אבי תלך — תחול
 עליך שבועה. ומכללא לא שמעין דאם תלך לא תחול. למה לי — לפירושי: אם תלך נתקח? אלא דאי לא כפילה לא הוה מבטל תנאה לשבועה, דאפילו ילך — תחול עליו, ואם יקח
 לו אשה מבנות כנען, היבא דיחא לה — לאשה. ולא יחא להו — לקרובים. נייתי — להכי נכתב האי — למיתלי נמי בקרובים, ואם לא יתנו לך קרובים — והיית נקי. למה לי — זאם
 בחקותי תמאסו? נשמע מכלל ברכה קללה

בנמשל היו בני גד נוחלים בארץ גלעד שסייעו בכיבושה, אף ללא כפילת התנאי, ונמצא שאין דברי רבי חנינא במשנתנו שוים לדברי רבי חנינא בבבלייתא.

מיישבת הגמרא: לא קשיא, הא - דברי רבי חנינא במשנה, שללא הכפילות לא היו בני גד נוחלים אפילו בארץ גלעד, נאמרו מקמי דנימא ליה רבי מאיר 'נאחזו' - לפני שאמר לו רבי מאיר, שאם היתה כוונת התורה לחדש שאף ללא קיום התנאי ינחלו עם שאר השבטים, היה די באמירת 'נאחזו בתככם', והיה סבור רבי חנינא שלדעת רבי מאיר כל הפסוק נאמר לכך, ולכן השיב לו רבי חנינא שלולי הפסוק 'נאחזו בתככם בארץ כנען' היינו סוברים שללא קיום התנאי לא ינחלו כלל בשום מקום. והא - דברי רבי חנינא במשל שבבבלייתא נאמרו לקתה דנימא ליה - אחרי שאמר לו רבי מאיר שלצורך חידוש זה היה די לומר 'נאחזו בתככם', ואילו תיבות 'בארץ כנען' לא נאמרו אלא משום שיש צורך לכפול את התנאי, וכלפי שלב זה, אמר רבי חנינא את המשל, שכשם שהבן השלישי לולי שפירש האב, היה נוחל רק בשדה השלישית. אף כך לולי שהוסיפה התורה את התיבות 'בארץ כנען' היו בני גד נוחלים רק בתככם, והיינו בארץ גלעד, והוצרכה התורה לומר 'בארץ כנען', לחדש שינחלו אף בארץ כנען.

הגמרא מביאה כמה מקומות בתורה שמצינו תנאי כפול, ומבארת משום מה הוצרכו לכפולם לדעת רבי חנינא. שואלת הגמרא: בשלמא לרבי מאיר הסובר שמכלל הן אתה שומע לאו, היינו - זו הסיבה דקתיב (בראשית ד' ז) שכלל ה' את דבריו לקין אחרי שהרג את הבל ואמר לו 'אם תיטיב, שאת' - תקבל שכר, 'ואם לא תיטיב, לפתח חמאת רבין' - הפורענות מוכנה לבא. כיון שלולי שכלל את התנאי, היינו אומרים שאף אם לא ייטיב יטול שכר, שהרי תנאי שאינו כפול אינו מבטל את המתנה. אלא לרבי חנינא הסובר שמכלל הן אתה שומע לאו, למה לי לכפול 'ואם לא תיטיב', משיבה הגמרא, ללא הכפילות שלקא דעתה אמינו שאם תיטיב, אנרא - תקבל שכר, ואם לא תיטיב, לא אנרא ולא דינא - אכן לא תקבל שכר, אך גם לא תענש, קא משמע לן שאם לא ייטיב ייענש. שואלת הגמרא: בשלמא לרבי מאיר, היינו דקתיב כששלח אברהם אבינו את אליעזר לקחת אשה ליצחק בנו, והשביעו שלא יקח אשה מבנות כנען, ותלה את חלות השבועה בתנאי שלא ילך מקודם אל משפחתו, הוצרך אברהם להוסיף ולומר (בראשית כד מא) 'אז תנקה מאלתי כי תבוא אל משפחתי ואם לא יתנו לך הדיית נקי מאלתי, כיון שאם לא היה כופל ומפרש זאת, היתה השבועה חלה על אליעזר אף אם היה מקיים התנאי. אלא לרבי חנינא בן גמליאל האומר שמכלל הן אתה שומע לאו, למה לי - למה הוצרך אברהם לומר בפירוש שאם לא יתנו לו אשה יפטר משבועתו, והרי תלה את השבועה באם לא ילך תחילה אל משפחתו, ומכלל זה נשמע שאם קיים זאת והלך, הריהו פטור מן השבועה, ויכול לקחת מבנות כנען. משיבה הגמרא, איצטרך, כיון ששלקא דעתה אמינו, היכא דניחא לה לדידה - האשה עצמה רוצה להנשא ליצחק ולא ניחא ליה לדידהו - ובני משפחתה לא רוצים בכך, מיתיה בעל דקתייהו - יצטרך אליהו להביאה בעל כרחם, קא משמע לן - לכן אמר אברהם 'אז תנקה מאלתי וכו' ואם לא יתנו לך הדיית נקי מאלתי, שאם בני משפחתה לא ירצו בכך יהיה נקי משבועתו.

מקשה הגמרא לדברי הכל: כיון שכבר נאמר שאם לא יתנו לו אשה ממשפחת אברהם יפטר מהשבועה, אם כן הפסוק (שם כד ח) 'ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבעתי זאת' למה לי. מתרצת הגמרא, איצטרך פסוק זה, כיון ששלקא דעתה אמינו - היה אפשר לומר שהיכא דניחא להו לדידהו - בני משפחתה רוצים שתנשא ליצחק ולא ניחא לה לדידה - והאשה עצמה אינה

למה לי, אלא שמע מינה שלתנאי כפול הוא דאחא - שהוסיף משה תיבות אלו, כיון שצריך היה לכפול את התנאי כדי לקיימו, ולולי שהיה משה כופל, היו נוטלים את ארץ הגלעד כולה על אף שלא קיימו התנאי.

הגמרא מבארת מה ישיב רבי חנינא על דברי רבי מאיר: ורבי חנינא בן גמליאל (אמר) סבור שאכן אין צורך לכפול התנאי, ומכל מקום אי לא קתב רחמנא - כתבה התורה 'בארץ כנען', אלא רק 'נאחזו בתככם', הוה אמינו שכונת התורה באומרה 'נאחזו בתככם', שיקבלו חלק עם שאר השבטים רק בארץ גלעד שסייעו בכיבושה, אכל בארץ כנען שלא סייעו בכיבושה, כלל לא ינחלו, לכן הוצרכה התורה לפרש 'בארץ כנען' לומר שאף אם לא יסייעו בכיבוש ארץ כנען, ינחלו גם בה ככל השבטים.

הגמרא שבה ומבארת מה ישיב רבי מאיר על דברי רבי חנינא: ורבי מאיר סבור, שלשון התורה 'נאחזו בתככם', לא היכא דאתי לכו משמע - משמעותו, שבכל מקום שינחלו עם השבטים, ינחלו עמהם אף בני גד ובני ראובן, ולא הוצרכה התורה להוסיף ולפרש 'בארץ כנען', אלא משום שצריך היה לכפול את התנאי כדי לקיימו.

הגמרא מביאה ברייתא בה מבאר רבי חנינא את דבריו בדרך משל: תניא, אמר רבי חנינא בן גמליאל, משל, למה הדרך - תנאו של משה רבינו דומה, לאדם שהיה מחלק את נכסיו לבניו, ואמר פלוני בני יורש לאחר מיתתי שדה פלונית, ופלוני בני יורש שדה פלונית, ופלוני בני יתן לשני אחיו מאתים זו ויורש שדה פלונית, ואם לא יתן מאתים זו ויורש עם אחיו בשאר נכסים, כלומר, שיחלקו בשוה אף בשתי השדות שניתנו להם. מבארת הבבלייתא, מי - איזה דיבור גרם לו - לכן השלישי יורש עם שני אחיו בשאר הנכסים כשלא קיים את התנאי, כפילו של התנאי גרם לו, שהרי בתחילה אמר האב שיתן מאתים זו ויורש את השדה השלישית, והיה אפשר להבין שאם לא יתקיים התנאי יחלוק עם אחיו רק בשדה השלישית, אך לא יקבל חלק בשתי השדות הראשונות, וכל שכן שלא היה מקבל חלק בשדה השלישית, כנגד חלקו בשני השדות שניתנו לאחיו, ובכך שכלל את תנאו פירש האב שאם לא יתן מאתים זו יחלוק עם אחיו גם בשאר הנכסים. וכך משה רבינו הנחיל לעשרת השבטים את ארץ ישראל וכעין האב שהנחיל לשני בניו שתי שדות, ולבני גד ובני ראובן הנחיל את ארץ גלעד בתנאי שיעברו חלוצים למלחמה בארץ כנען וכעין השדה שהנחילה לבן השלישי בתנאי שיתן מאתים זו, והיה אפשר להבין שאם לא יתקיים התנאי לא ינחלו כלל בארץ כנען, ואף לא בארץ הגלעד כנגדה, אלא חלק שוה לשאר השבטים בארץ הגלעד בלבד. וכפילת התנאי חידשה שאף ללא קיום התנאי ינחלו עם שאר השבטים בארץ כנען.

הגמרא מקשה שדברי רבי חנינא במשנה, אינם שוים למשל. מקשה הגמרא: והא לא דמיא - והרי אין דומה המשל, למיתתי - לדברי רבי חנינא במשנה, שהרי קתני - במשנתנו שנינו שאם לא היה התנאי כפול יש משמע שאם לא יתקיים התנאי, אפילו בארץ כנען שמאסו בה לא ינחלו, וכל שכן שלא ינחלו בארץ גלעד שרצו בה. אלמא - מוכח ששפילה של התנאי לארץ גלעד נמי קתני - הועילה גם להנחלים בארץ גלעד, כיון שללא הכפילות לא היו נוחלים לא בארץ גלעד ולא בארץ כנען, ואילו קמא - בבבלייתא קתני - אמר רבי חנינא שמי גרם לו - לכן השלישי יורש עם שני אחיו בשאר נכסים - בשתי השדות הראשונות, כפילו גרם לו, אלמא - הרי מבואר מלשון 'שאר נכסים' ששפילה של התנאי לשאר נכסים הוא דקתני - הועילה רק לגבי שיחלוק עם אחיו גם בשתי השדות שקיבלו, מה שאין כן בשדה השלישית היה חולק עמהם אף ללא שפירש כן האב. ומשמע שדעת רבי חנינא שאף

56 הזאות נאמר רק להיתר אכילת קִדְּשִׁים, אִכְלָ לְאִכִּילַת תְּרוּמָה בְּחַד
 57 נְמוּ סָנְיָא - די בהזאה אחת, קָא מְשַׁמְעַ לָן הַפְסוּק וְחָטְאוּ בְּיוֹם
 58 הַשְּׁבִיעִי, שאף כדי לאכול בתרומה צריך שתי הזאות: במשניות
 59 הקדמות התבאר שאפשר לקדש אשה בתנאי, ולא יחולו
 60 הקידושין אלא אם יתקיים התנאי. תחילת המשנה תדון באדם
 61 שלא התנה את תנאו בפיו, אלא חשבו בליבו.

משנה

62 הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה, וְאָמַר לְאַחַר שְׂקִידְשָׁהּ, פְּסָכּוֹר הֵייתִי לְפָנֶיךָ
 63 שְׂקִידְשֵׁתִיךָ שֶׁהֵיא בְּהֶנֶת - שיחוסה חשוב, ולכן קידשתיה, ונמצא
 64 שְׁחָרִי הִיא לְוֵיתָה, ורצונו לבטל את הקידושין. וכן אם אמר כסבור
 65 הייתי שהאשה שקידשתי היא לְוֵיתָה ולכן קידשתיה, ונמצא שְׁחָרִי
 66 הִיא בְּהֶנֶת. וכן אם אמר שקידשה מחמת שחשב שהיא עֵנְיָה,
 67 ונתברר שְׁחָרִי הִיא עֵשִׂירָה. או שקידשה מחמת שחשב שהיא
 68 עֵשִׂירָה, ועתה התברר שְׁחָרִי הִיא עֵנְיָה, ורצונו לבטל את הקידושין
 69 מחמת טעותו. אין הקידושין בטלים בכל אופנים אלו, אלא חָרִי זו
 70 מְקוּדָּשָׁתָּה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה הַמְעַלְתּוֹ קוֹדֵם שְׂקִידְשָׁהּ, אלא המקדש
 71 שראעה את עצמו, שמדעתו חשב שהיא כהנת או עשירה, וכיון
 72 שלא פירש בפיו שמקדשה על דעת כן, לא חל תנאו, שהרי דברים
 73 שבלב אינם דברים, וכאילו שלא התנה כן.

74 כעת תדון משנתנו באדם המקדש אשה בזמן שאין הקידושין
 75 בניניהם יכולים לחול, מחמת חסרון בו או בה, ורצונו שיחולו
 76 הקידושין לאחר זמן כשיוכלו לחול: גוי הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה בֵּת יִשְׂרָאֵל
 77 חָרִי אֶת מְקוּדָּשְׁתִּי לִי, ויחולו קידושין אלו לְאַחַר שְׂחָתְנִי, או בן
 78 ישראל שאומר לגויה חָרִי אֶת מְקוּדָּשְׁתִּי לִי לְאַחַר שְׂחָתְנִי, וכן
 79 עבד כנעני המקדש בת ישראל ואומר שיחולו הקידושין לְאַחַר
 80 שְׂאִשְׁתְּתֵרָר, או בן ישראל המקדש שפחה כנענית ואומר שיחולו
 81 הקידושין לְאַחַר שְׂחָתְנִי, וכן אדם המקדש 'אשת איש' ואומר
 82 לה שיחולו הקידושין לְאַחַר שְׂחָתְנִי בְּעֵלֶיךָ, או אדם המקדש את
 83 אחות אשתו שאין קידושין תופסים בה בחיי אשתו, ואומר לה
 84 שיחולו הקידושין לְאַחַר שְׂחָתְנִי אִשְׁתִּי אֲחֵיךָ, או המקדש
 85 'בבה', אשה שמת בעלה ולא השאיר אחריה זרע, והיא זוקקת
 86 לזיבום או חליצה מאחי בעלה כדי להתירה להנשא לאחר, ואומר
 87 לה שיחולו הקידושין לְאַחַר שְׂחָתְנִי לִיךָ יְבָמִיךָ - אחי בעלך, בכל
 88 אופנים אלו אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת אִף אִם יִתְקַיֵּם הַתְּנַאי, לפי שבשעה
 89 שקידשה לא היתה האשה יכולה להתקדש לו, והרי הקידושין
 90 דבר שלא בא לעולם, ואינם יכולים לחול.

91 וְכֵן הָאוֹמֵר לְחֵבִירוֹ, אִם לָדָה - אם תלד אֶשְׁתְּךָ נְקֵבָה, חָרִי זו - הבת
 92 מְקוּדָּשֶׁת לִי, אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת לְפִי שֶׁהַבַּת עֵדִיין אֵינָהּ בְּעוֹלָם. (אם
 93 הָיְתָה אִשְׁתִּי חֵבִירוֹ מְעוּבָרָה, וְבִשְׂמַעַת הַקִּדּוּשִׁין כָּבַר עֵבֶר שֶׁלֹּשָׁה
 94 חֲדָשִׁים מֵעִיבּוּרָה וְהוֹבֵר עוֹבְרָה - ידוע שיש עובר, הרי דְּבָרָיו של
 95 המקדש קָיָּמִין, ולכן אם אכן יָלְדָה האשה נְקֵבָה, חָרִי היא
 96 מְקוּדָּשֶׁת):

גמרא

97 . הגמרא מביאה נידון דומה לנידון המשנה, באדם שתורם תרומה
 98 על פירות שעדיין לא התחייבו בתרומה, ורוצה שיחולו מעשיו
 99 לאחר שיתחייבו הפירות בתרומה:
 100 לגבי תרומות ומעשרות נאמר בתורה (דברים יח ד) 'ראשית דגןך
 101 תלישך ו'צהרך', ומלשון 'דגן' משמעונו דגון ואסיפה של
 102 התרומה, יש לדרוש שרק פירות שכבר נתלשו מהקרקע וראויים
 103 לאסיפה חייבים בתרומה, אבל פירות המחוברים לקרקע אינם
 104 חייבים בתרומה, ואם הפריש תרומה מן התלוש על המחובר
 105 לקרקע, אין התלוש תרומה, והוא טבל בידי הכהן, וכן אין

1 'חֵרֵב הָאִכְלָ' משמעוה שיאכלו חרבות, והוא דבר שלא יתכן.
 2 מבאר הגמרא: אָמַר רַבָּא, כּוּונַת הַפְסוּק שֶׁמֵאֵכְלֵם יִהְיֶה מִלְּחָא
 3 וְלָלְוִיָּהּ - מלח גס, וְנִחְמָא דְשַׁעְרֵי אַקּוּשָׁא - לחם שעורים קשה
 4 ויבש, וְצִלְיָ - ובצלים, דָּאֵמַר מַר, פַּת פּוּרְגֵי תְּרִיבָה - פת גדולה
 5 יבשה, הנאכלת בְּמֵלֶח וְצִלְיָ, קָשִׁים - מזיקים לְנוֹף בְּהַרְבּוֹת.

6 הגמרא עוברת להקשות לדעת רבי מאיר: בְּשֶׁלְמָא לְרַבִּי חֲנִינְא בְּן
 7 גְּמִלְיָאֵל הַסּוֹבֵר שֶׁמְכַלל הֵן אֲתָה שׁוֹמֵעַ לָאוּ, חֲנִינְא - זו הסיבה
 8 דְּכֵתִיב לְגַבִּי טוֹטָה הַשׁוֹתָה הֵן אֲתָה הַשּׁוֹמֵעַ מֵאֵרִים, שאומר לה הכהן
 9 (במדבר ה יט) 'אם לא שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ וְאִם לֹא שָׁמִית מְטָמָה תַּחַת
 10 אִישׁךָ הֲנִקִּי מִמִּי הַמְרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה', ואינו צריך לפרש את
 11 הצד השני כיון שמכלל זה נשמע שאם אכן זינתה, לא נתקה ממים
 12 אלו. אֵלֶּה לְרַבִּי מְאִיר הַסּוֹבֵר שֶׁצָּרִיךְ לְפָרֵשׁ אֶת שְׁנֵי הַצַּדִּים, הֲנִקִּי
 13 מִיָּבֵעִי לִיָּה - היה הכהן צריך להוסיף ולומר שאם זינתה תיחנק
 14 משתיית המים. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי תַנְחֻם, 'הֲנִקִּי' כְּתִיב לֵאל
 15 יוֹד, ולא 'הִנְקִי', והיינו כדי שנדרוש תיבה זו אף כאילו נכתב
 16 'הִנְקִי'. והרי זה מתפרש כתחילת הפסוק שלאחריו, והיינו 'הִנְקִי'
 17 ואת כי שטית', שאם זינתה תחנק מהמים.

18 הגמרא שבה ומקשה לאידך גיסא: בְּשֶׁלְמָא לְרַבִּי מְאִיר, חֲנִינְא
 19 דְּכֵתִיב 'הִנְקִי' לֵאל יוֹד, וכמו שנתבאר שהרי זה כאילו נכתב
 20 'הִנְקִי', ולהשמיענו בפירוש שאם זינתה תחנק. אֵלֶּה לְרַבִּי חֲנִינְא בְּן
 21 גְּמִלְיָאֵל לְמָה לִּי דְרַשְׁהּ זו, והרי מכך שאם לא זינתה תינקה, נשמע
 22 שאם זינתה תיחנק. מתרצת הגמרא, אף לדעת רבי תינא אֶצְטְרִיךָ,
 23 כִּיּוֹן שֶׁלְּשִׁישִׁי דְּעֵתָךְ אֵמִינָא, אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתְךָ הֲנִקִּי, וְאִם שָׁכַב
 24 לֹא הֲנִקִּי וְלֹא הֲנִקִּי - לא תהיי מנוקה לגמרי אך גם לא תענשי, אֵלֶּה
 25 אִסְוֵרָא בְּעֵלְמָא - איסור בלבד יש כאן, קָא מְשַׁמְעַ לָן, שאם זינתה
 26 תיחנק.

27 הגמרא מקשה מתנאי נוסף, לדעת רבי חנינא: בְּשֶׁלְמָא לְרַבִּי מְאִיר,
 28 חֲנִינְא - זה הטעם שלגבי דין הזאת מי חטאת על טמא מת כפלה
 29 התורה את שני הצדדים, דְּכֵתִיב (במדבר יב יב) 'הוא יתחמט בו
 30 כִּיּוֹן הַשְּׁלִישִׁי בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִחֵר וְאִם לֹא יִתְחַטָּא וְגו' בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 31 וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר', כיון שמכלל הן אין שומעים לאו, והיינו
 32 אומרים שאף אם לא קיים את התנאי, דהיינו ההזאה, מכל מקום
 33 נטהר. אֵלֶּה לְרַבִּי חֲנִינְא בְּן גְּמִלְיָאֵל, לְמָה לִּי לְכַתּוּב זאת, והלא
 34 מכלל הן אתה שומע לאו. מתרצת הגמרא, אֶצְטְרִיךָ, כיון ששֶׁלְמָא
 35 דְּעֵתָךְ אֵמִינָא, שְׂמֻצּוֹת הָיָה לְכַתּוּלָהּ הִיא בְּשִׁלְשִׁי וּבְשִׁבְעִי, וְהִיא
 36 דְּעֵבֶד בְּחַד מִיַּיְחּוּד עֵבֶד - אך גם אם עשה הזאה רק באחד מימים
 37 אלו, מכל מקום נטהר, קָא מְשַׁמְעַ לָן - הוצרכה התורה לפרש
 38 שאם לא יזו עליו גם בשלישי וגם בשביעי לא יטהר.

39 מבאר הגמרא פסוק נוסף, מפני מה הוצרכה התורה לאומרו: כיון
 40 שכבר נאמר 'הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטְהַר',
 41 הפסוק (שם יט יט) 'וְהָיָה מִחֵר עַל הַטָּמֵא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם
 42 הַשְּׁבִיעִי, לְמָה לִּי - מה בא ללמדניו. משיבה הגמרא, אֶצְטְרִיךָ, כיון
 43 ששֶׁלְמָא דְּעֵתָךְ אֵמִינָא שאפשר להוות עליו אף בימים אחרים,
 44 והפסוק 'ביום השלישי' נכתב רק לְמַעוּטֵי שאין להוות קודם לכן,
 45 ביום השני לטומאתו, 'וביום השביעי' נכתב רק לְמַעוּטֵי שאין להוות
 46 ביום הששי, כיון דְּקָא מְמַעַט האדם בְּיַמֵּי פְהָרָה שלו, שעברו מזמן
 47 שנטמא, אִכְּלָ הֵיכָא דְּעֵבֶד - אבל אם הזה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם
 48 הַשְּׁבִיעִי לטומאתו, דְּקָא מְפִישׁ - שמרבה בכך האדם בְּיַמֵּי פְהָרָה,
 49 כלומר שמרחיק יותר משעה שנטמא עד ההזאה השנייה, אֵמִינָא
 50 שְׂפִיר דְּמִי - היינו אומרים שתועיל הזאתו, קָא מְשַׁמְעַ לָן שֶׁהַזְּוָה
 51 תיעשה דווקא ביום השלישי והשביעי.

52 תמישכה הגמרא ושאלת: כיון שכבר למדנו שההזאה נעשית רק
 53 בימים השלישי והשביעי, טוים הפסוק (שם) 'וְחָטְאוּ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי
 54 וְכִבְסוּ בְּגָדֵי וְרַחֲצוּ בַמַּיִם וְיָטְהַר בְּצַרְב' לְמָה לִּי. משיבה הגמרא,
 55 אֶצְטְרִיךָ, כיון ששֶׁלְמָא דְּעֵתָךְ אֵמִינָא, שְׁחָרִי מִלִּי - דין זה שצריך שתי

1 חרב תאכלו — משמע: אכילתכם הוא, חרב תהיו נשבעים. נללייתא = גסה. היינו דכתיב
2 **אם לא שבב תנקי** — לא כפל "ואם שבב לא הנקי", אלא מכלל ברכה אתה שומע קללה.
3 דאי משום דסמיך ליה "זאת כי שטית" וגו' — והוא לא מפרש ביה קללה אשבועה
4 קמייאת. אלא אשבועה דבתרייה קאי, דסמיך ליה "והשבעי הכון את האשה בשבועת
5 האלה". וקמייאת שבועה שאין בה אלה. דהכי
6 כתיב: "והשבעי אותה הכון" וגו', ולא פירש
7 קללה, אלא מכלל ברכה. **אלא לרבי מאיר** —
8 "ואם שבב הנקי" מיבעי ליה. הנקי כתיב — בלא
9 יוד, למידרשיה במקראו לשבועת ראשונה: אם
10 לא שבב — תהא נקיה. ובמסורת נמי מדרשיה
11 אשבועה קמייאת. למישרייה אקרא דבתרייה
12 ולמיורה: הנקי ואת כי שטית, כלומר: אם שטית
13 — תתחנקי. **אלא לרבי חנינא** — דלא בעי
14 כפילה, למה לי למיכתב כי האי לשנא, ואיכא
15 למידרשיה הכי חזקי? נכתוב "תחיה" או לשון
16 אחרו סלקא דעתך אמינא מצות הואה כשלישי
17 ובשביעי ותי עבר בחד מנייהו עבר — דרשנא
18 דקרא לאו בלישנא דתנאה כתיב, דלא כתיב
19 "אם יתחטא בר" למשמע מיניה: הא אם לא
20 יתחטא — לא יטרה. אלא "הוא יתחטא בר",
21 ואיכא למימא לשון ציווי בעלמא הוא. והוא
22 הפטור על המצא וגוי למה לי — לאו לרבי חנינא
23 שחוקי, אלא לרביהי הכי בעי ליה. למעוטי שש —
24 שלא ירחק הואתו מטומאתו. הכי גרסינן: אבל
25 היכא עקב כשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי
26 מחרה אימא שפיר דמי — ולא גרסי: ברביעי
27 ובשמיני, הוא דאי שפיר דמי, דכל מה
28 שמשטה דהא ראשונה אין בכך כלום, ובלבד
29 שלא ירבה ושלא ימעט בימים שבין והואה
30 להזאה, כדאמר גבי כהן הפורש שבעה לפני יום
31 הכפורים (וימא תב: בשלמא ראשון — שמא
32 שלישי, שני — שמא שלישי, ואף על גב דאיכא
33 לספקי נמי שמא עשירי או יותר הוא. ואי גרסינן
34 הכי — לענין מצות הואה בזמנה הוא דגרסינן.
35 דקא מפיש בימי טהרה — מרחיק הוולך מיום
36 מגע הטומאה. **משנה** שלא הפעו — אלא
37 הוא טהרה את עצמו. ובין דלא פירש — לאו
38 כל כמנייה, דהוה ליהו דקיסם שבלב. לאחר
39 שיהלוצין ליד יבמיך — קסבר האי תנא: אין
40 קידושין ותפסין בימנה לשוק. אינה פקודשת —
41 דהוה ליה דברים שלא באו לעולם, ועכשיו אין
42 בידי לקדשה. **גמרא** מחובר אינו חייב
43 בתרומה "ראשית דגן" כתיב (דברים יח) מיד
44 דמידגן, שנאסר כברי. הלכך לא חל שם תרומה
45 על התלוש שהופרש עליו, וטבל הוא ביד כהן,
46 ויכול לתרום עליה ממקום אחר, וכולה חולצין.
47 והמחובר שהופרש עליו לא נתקן, ולכשתלוש
48 צריך לתרום. פירות ערוגה זו מחוברים —
49 כלומר, לא שאמר: פירות ערוגה זו מחוברים יהיו
50 תרומה כו. ונתלש מהו — שתהא תרומה
51 למפרע, מי הוה במקדשת בר שאלא פק לעולם,
52 או לא? כל שבידו — כי האי, שבידו תלוש
53 ולהפריש מיד. צ"ד

1 **הרב האבולו?** **אמר רבא:** מילחא גלגלייתא, נהמא
2 **דשערי אקווא, ובגלי.** **דאמר מר:** פת פורני הריבה
3 **במלה ובגלים** - קשים לגוף פתרבות. **בשלמא לרבי**
4 **חנינא בן גמליאל היינו דכתיב "אם לא שבב איש**
5 **אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי"**,
6 **אלא לרבי מאיר "הנקי" מוכיעי ליה** - **אמר רבי**
7 **תנחום:** "הנקי" כתיב. - **בשלמא לרבי מאיר היינו**
8 **דכתיב "הנקי"**, **אלא לרבי חנינא בן גמליאל למה**
9 **לי?** - **אצטריך, סלקא דעתך אמינא:** "אם לא שבב
10 **איש" - הנקי, "ואם שבב" - לא הנקי ולא הנקי,**
11 **אלא איפוא בעלמא, קא משמע לן. בשלמא לרבי**
12 **מאיר היינו דכתיב "הוא יתחטא בו ביום השלישי**
13 **וביום השביעי וטהר, ואם לא יתחטא" וגו', אל**
14 **לרבי חנינא בן גמליאל למה לי?** **אצטריך, סלקא**
15 **דעתך אמינא:** מצות הואה בשלישי ובשביעי, והיכא
16 **עקב בחד מנייהו - עבר, קא משמע לן. והוה**
17 **טהרה על המצא ביום השלישי וביום השביעי"**
18 **למה לי?** - **אצטריך, סלקא דעתך אמינא:** שלישי
19 - **למעוטי שני, שביעי - למעוטי ששי, דקא ממעט**
20 **בימי מחרה. אבל היכא עקב בשלישי ובשמיני,**
21 **דקא מפיש בימי מחרה - אימא שפיר דמי, קא**
22 **משמע לן. והפוא ביום השביעי" למה לי?** -
23 **אצטריך, סלקא דעתך אמינא:** הגי מילי - **לקדשים,**
24 **אבל לתרומה - בחד נמי סגי, קא משמע לן.**
25 **משנה המקדש את האשה ואמר: פסכו הייתי**
26 **שהיא פהנת - והרי היא ליה, ליה והרי היא**
27 **פהנת, עניה והרי היא עשירה, עשירה והרי היא**
28 **עניה - הרי זו מקודשת, מפני שלא הפעו. האומר**
29 **לאשה "הרי את מקודשת לי לאחר שאתנייר" או**
30 **"לאחר שתתנייר", "לאחר שאשתחרר" או "לאחר**
31 **שתשתחרר", "לאחר שמוות בעליך" או "לאחר**
32 **שמוות אחותיך", "לאחר שיהלוצין ליד יבמיך" -**
33 **אינה מקודשת. וכן האומר לחבירו: "אם ילדה**
34 **אשתך נקבה הרי זו מקודשת לי" - אינה מקודשת.**
35 **אם יהיה אשת חברי מעופרת, והופר עופרה -**
36 **דכירו קיימין, ואם ילדה נקבה - מקודשת. גמרא**
37 **תנן התם: אין תורמין מן התלוש על המחובר, ואם**
38 **תרם - אין תרומתו תרומה. בעא מיניה רב אסי**
39 **מרב יוחנן: אמר "פירות ערוגה זו תלושים יהיו**
40 **תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים", "פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות**
41 **ערוגה זו תלושים לכשיתלוש" ונתלשו, מהו? אמר ליה: כל שבידו - לאו במקחופר**
42 **מעשה דמי. איתביה: האומר לאשה "הרי את מקודשת לי לאחר שאתנייר" "לאחר**
43 **שתתנייר" "לאחר שאשתחרר" "לאחר שתשתחרר" "לאחר שמוות בעליך" "לאחר שמוות**
44 **אחותיך" "לאחר שיהלוצין ליד יבמיך" - אינה מקודשת. בשלמא פולחו - לאו בידו,**
45 **אלא גר - הוה בידו! - גר נמי לאו בידו, דאמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן:**
גר

תוספות

1 גר צריך שלשה משפט כתיב ביה כדון — נראה דוקא בקבלת מצות הוא דבעינן שלשה,
2 אבל בטבילה — כדון טעמא, אם כבר קיבל עליו המצות. וראיה מההיא דיבמות (מהב).
3 דקאמר התם: הווא דהוה קרי ליה בר ארמאי, פירוש: משום דמל ולא טבל. אמר רבי יהושע
4 בן לוי: מי לא טבל לקרי? כלומר, וכי לא ראת קרי מימיו דצריך לטבול — אם כן משמע
5 מרוביך בטבילת קרי, משמע דלא בעינן שלשה.
6 ומיהו, קשה מהא דאמר (שם מהב): דמושיבין
7 אותה במים עד צוארה, ושני תלמידי חכמים
8 יושבים במחור ומודיעין לה מקצת מצות קלות
9 ומקצת חמורות. ופריך: הווא בעינן שלשה! ומשני:
10 הני שלשה. אלמא משמע דלטבילה נמי בעינן
11 שלשה! וש לומר: הוואי למצוה בעינן שלשה.
12 אבל לא לעכב. אי נמי יש לומר: הווא דבעי
13 שלשה — היינו טעמא משום קבלת מצות. ואם
14 תאמר: משום קבלת מצות נמי, אמאי בעינן
15 שלשה? וירי הודאות והלואות דכתיב בן
16 משפט, ואפילו הכי אמרינן בסנהדרין (גא, דין)
17 אפילו יחיד! וש לומר: דש לנו להשתוות גזילות
18 החלות דלעולם בעי שלשה. דכל היכא דאיכא
19 לאקושי לקלא ולחורא — לוחמרא מקמינן,
20 ואם תאמר: אם כן ליבעי מומחין כמו גזילות
21 החלות! וש לומר: דשליחותיהו עבדינן.
22 כדאמרינן גביטין (פסח). עד אמר דרב רבין
23 נתאל: דבג כתיב "לדורותיכם" — דמשמע בכל
24 ענין, אף על גב דשאינן מומחין. דעל כרחך שכל
25 ליכא מומחין, שדרי אף סמוכין, ר"ל דורותיכם"
26 משמע לדורות עולם.
27 **אלא** מעתה הנותן פירושה לשפחתו כו' —
28 תימה: אמאי לא משני נמי הכא: מי יימר
29 דמדוקדקי לא הלחא, כדמשני לעיל, ואם כן אנו
30 בידו וש לומר: דסוגיא זו אתאי כמאן דאמר
31 ביבמות (מנב), עבד אף חייב בקבלת מצות לאחד
32 שחרור, לפי שהיה חייב קודם שחרור במצות
33 אשה, אם כן בשעת קנינו דהו מטבילין אותו כדי
34 לקבל המצות, וטבילה דלאחר שחרור — היינו
35 טבילה גר, וההיא לא בעי שלשה.
36 **נהי** דבידו לנרשה בידו לקדשה — הווא הדין נמי
37 דמצי לשנויי לעיל הכי.
38 **ואמר** רבי תינא לא שנו אלא שאין אשתו
39 מעוברת — פירש בקונטרס: דאירי
40 אליבא דרבי אליעזר בן יעקב, דאילו רבנן — אין
41 אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ואם כן אפילו
42 מעוברת לאו כלום הוא. ואם תאמר: מנא ליה
43 לרבי תינא דאירי כשאין אשתו מעוברת ורבי
44 אליעזר בן יעקב הווא דילמא איירי אף כשאשתו
45 מעוברת, ורבנן הווא, ואם כן אמאי קאמר "לא
46 שנו"? וש לומר: משום דבבבלי ברייתא דבסמוך
47 "הרי את מקודשת לי לאור שאתיך" כו' דקתני,
48 "רב מאיר אומר: מקודשת, ולא תני בהיריהוה זו
49 "אם ילדה אשתך נקבה" כו' — אלמא סביר
50 דאפילו רבי מאיר מודה דאיהו מקודשת היכא
51 דאמר ליה "אם ילדה אשתך נקבה". ורבי מאיר
52 ורבי אליעזר אמרו דבר אחד, כדאמר לקמן.
53 ולפיכך תאמר רבי תינא לפרש דלא אמר רבי
54 אליעזר בן יעקב אלא כשאין אשתו מעוברת וכו',
55 כדפירשתי. והא רבי אליעזר בן יעקב מודה היכא
56 דאמר לו "אם ילדה אשתך נקבה" לאו כלום הוא.
57 ונראה דאף על גב דהלכה כרבי אליעזר בן יעקב
58 בעלמא, דקב ונקי הוא, הכא לית הלכתא כוותיה,
59 ולא כבבולו ונאי דאמר רבי תינא אדם מקנה דבר שלא
60 בא לעולם. והא פליגי בבבא מציעא (סו.ב) רב
61 נחמן ורב הונא במוכר פירות דקל לחבירו; רב
62 הונא אומר: עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו.
63 משבאו לעולם — אין יכול לחזור בו, ואדם מקנה
64 דבר שלא בא לעולם. ורב נחמן אומר: הוואדם מקנה
65 דבר שלא בא לעולם.

1 צריך שלשה — ישראלים, שנוקקין לו להטבילו ולהודיעו מקצת מצות קלות וחמורות,
2 כדאמר ביבמות (מ.א). משפט כתיב ביה — "משפט אחד יהיה לכם כגון באוה"ן. מי יימר
3 ומדוקקו ליה — הלכך לאו בידו הוא. הכי נמי הוה קידושין — הוואל ובידו לחסררה
4 ולקדשה. הכי גרסין: מעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת — הלכך אין מחוסר מעשה
5 גדול מזה. הכי גרסין: הנותן פירושה לאשתו
6 ואמר הרי את מקודשת לי לאור שאנרשיך אינה
7 מקודשת — אם גירשה. הכי נמי הוה קידושין
8 לרבי יוחנן? בידו לקדשה — בתמידי; וכי בידו
9 לקדשה אם יגרשה? שמא לא תתרחש
10 בקידושיה תפשוט דבעי רבי אושיעיא — מהא
11 דאמרן: דמשום דאין בידו לקדשה משיגרשה
12 — לא הוה קידושין, ולא מירד. תפשוט דבעי רבי
13 אושיעיא נמי — דלא הוה קידושין דהשתא חלין
14 לשניגרשה. דלמט כו' הכי דתפסי וכו' —
15 כלומר, להכי מספקא ליה לרבי אושיעיא בהא,
16 משום דאיכא למימר: דלמא סבירא לן מנו דאי
17 בעי לקדשי השתא מקדשי — תפסי בה קידושין
18 לאחר זמן מהשתא. אבל המקדש שאשתו לא
19 חזיא השתא לתפסי קדושי, שדרי מקדשת
20 ועומדת. תניא כוותיה דרבי יוחנן — דכל שבידו
21 לאו כמחוסר מעשה דמי. אבל אם אמר
22 לבשיתלשו תרומה ונתלשו דבריו קיימין —
23 הוואל ובידו תלתוש ולהפריש. יתר על כן אפילו
24 מה שאין בידו, דקסבר: אדם מקדוש ומקדו דבר
25 שלא בא לעולם. לבשיבאו שלישי — שדריין לא
26 הביאו שלישי, ואין בידו תלתוש ולהפריש.
27 דהבואה שלא הביאה שלישי — לאו הבואה
28 היא, כדאמר בראש השנה (ג.ג), מרועשת את
29 חזי בשתא לשלש", אל תקרי לשלש אלא
30 לשלישי. אלא בשחת — שאף על פי שלא
31 נתבטלו הגרעין שלישי, או אפילו עדיין לא
32 לבלבו החיטים — שחת מיהא הוי, ורואי לקצור
33 ולהאביל לכהמה, דמידי דמינבר מחשוב הווא.
34 **אבל כגבם** — שאינה אלא מחוסר רכים. ולקמן
35 מפרש מאי לשון אגם. לא — דכיון דלא חשיב
36 — לא חייל עליה שם תרומה למפרע. דבצלמא
37 שהוא מבצל ועולה מן הארץ, וש בו כדי
38 לכוף. ותבירו בעירובין (ט.ב.ב), דלא איבער
39 זיראת — שלא גדל ורת. כמאן אולא — אורבי
40 תינא קאי כמאן פריש רבי תינא אמתיניתן
41 דאם אשתו מעוברת דבריו קיימין, אלמא, דבר
42 שלא בא כלל לעולם — הווא דאין מקנה, אבל
43 בא מצותו — מקנה. כמאן אי כרבה — סבירא
44 ליה: דאוקמה לרבי אליעזר בן יעקב בשחת —
45 הכא מעוברת נמי בשחוכר עובר, וכדרי
46 אליעזר בן יעקב. ואי כרב יוסף סבירא ליה,
47 דאפילו באדם אמרה רבי אליעזר — הכא אפילו
48 לא חוכר אמר רבי תינא מקדושה, לדברי רבי
49 אליעזר בן יעקב. וכדרי אליעזר בן יעקב קיימא
50 לן, דמשנתו קב ונקי. דבי כישבא — שדה של
51 בית הבעל, שרייה בני גשמים. אבל בשחת דבי
52 שקיא — של שדה בית השלחין, שצריכה
53 להשקות — לא אמר, דעבידא דפסידי כו' לא
54 משקה לה כדמיבעי לה. הלכך נמי שלא באה
55 לעולם כלל הווא. אפילו שחת דבי שקיא —
56 הוואל והגיע לכלל שחת. ודברי הכל — בן
57 לרבה בן לרב יוסף חוכר עובר, בעינן, דומיא
58 דשחת. והא נמי בשחת דבי כישבא הווא, שגמור
59 בידו שמיים. שלא בא לעולם — ביאה גמורה. כי
60 הכא דלא הביא שלישי.

לא

לא

אליעזר בן יעקב. והלכה כרב נחמן ביניי. ואם כן הלכה כרבי

כגון

התלושים או להיפרך, ונתלשו הפירות, דכרין קנימין וחלה
 הפרשתו. ומוכח כרבי יוחנן, שכיון שביד האדם לתלוש את
 הפירות ולהפריש תרומה, לכן אף אם לא עשה כן אלא נתלשו
 לאחר זמן, חלה תרומה.
 מביאה הגמרא את המשך התוספתא: יתר על כן - חידוש גדול
 יותר אמר רבי אליעזר בן יעקב, שאפילו אמר האדם שפירות ערוגה
 זו התלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת שעדיין לא
 צמחו לגמרי, או שאמר פירות ערוגה זו מחוברת שעדיין לא צמחו
 לגמרי יהיו תרומה על פירות ערוגה זו שהם כבר תלושין, לכשיביאו
 הפירות המחוברים שלישי - יגיעו לשליש גידולם, ונתלשו, שאז חל
 עליהם חיוב תרומה, והביאו הפירות המחוברים שלישי ונתלשו,
 דכרין קנימין וחלה תרומתו, ואף שהדבר כעת אינו בידו, שהרי
 בזמן ההפרשה עדיין לא הביאו הפירות שלישי ואף אם יתלשם
 כעת לא יתחייבו בתרומה, אעפ"כ דבריו קיימין, כיון שלדעת רבי
 אליעזר בן יעקב יכול אדם להקדיש ולהקנות דבר שעדיין לא בא
 לעולם לגמרי.
 מביאה הגמרא מחלוקת בדעת רבי אליעזר בן יעקב: אמר רבה, לא
 אמר רבי אליעזר בן יעקב שאדם יכול להפריש תרומה מתבואה
 שלא הגיעה לשליש גידולה, אלא כתבואה שכבר גדלה מעט,
 והיא שחתה - ראויה לקצירה למאכל בהמה, שכיון שיש לה
 חשיבות ניתן לומר שכשתביא שלישי תהיה תרומה, אבל באגוס -
 תבואה שעתה התחילה לצמוח, והצמיח עדיין רכים ואינם
 ראויים לכולם לא אמר, ואף לדעתו אי אפשר לתרום לתבואה זו,
 שכיון שאינה חשובה לא חל עליה שם תרומה למפרע. ורב יוסף
 אמר, שדברי רבי אליעזר בן יעקב נאמרו אפילו באגוס, שכיון
 שהתחילה התבואה לגדול, ניתן לתרום ממנה ועליה.
 הגמרא מבררת את לשון רב יוסף: מאי משמע - מהיכן משמע
 דהאי אגוס? שאמר רב יוסף לישנא דבגלגלנא הוא - הכונה מלשון
 דבר המצבץ ועולה מן הקרקע, ויש בו שיעור מועט לכופפה, אמר
 רבי אליעזר, דאמר קרא ישעיה נח דה' יתכן יתה צום אבחרהו יום
 ענות אדם נפשו יתלבף באגמן ראשו, כלומר, וכי רצון ה' רק
 שיכופף אדם את ראשו כ'אגמון', שזו מחט כפופה שצדים בה
 דגים, והרי רצון ה' בתשובה אמיתית. ומצינו שאמר הכתוב
 'אגמון' והכונה למחט כפופה, ואף כאן 'אגוס' הוא כינוי לתבואה
 שגדלה מעט והיא עדיין רכה וניתן לכופפה, ועדיין אינה ראויה
 אף למאכל בהמה.
 מבררת הגמרא: במאן אולא - כשיטת מי נאמרו דברי רבי חנינא
 על הא (דתיגיא) [דתיגין] במשנתינו, האומר להכיר, אם ילדה - תלד
 אשתך נקבה, הבת מקודשת לי, לא אמר כלום - ואין הקידושין
 חלים. ואמר רבי חנינא על דין זה, לא שנו - לא נאמר דין זה
 במשנתנו אלא כשאין אשתו מעוברת עדיין, אבל אם שכשקידש את
 הבת היתה אשתו מעוברת, דכרין של המקדש קנימין, ואם ילדה
 נקבה הרי היא מקודשת לו. ומשמע מדבריו שאין אדם מקנה דבר
 שלא בא לעולם כלל, אבל דבר שמקצתו בעולם, אף שעדיין אינו
 גמור אדם מקנה, ולכן אם אשתו מעוברת אף שעדיין לא נולדה
 הבת, מקודשת הבת, כיון שמקצתו בא לעולם. ומבררת הגמרא,
 במאן - כשיטת מי נאמרו דבריו.
 הגמרא מבארת שרבי חנינא יכול לסבור כדעת רבה וכדעת רב
 יוסף שנחלקו בדעת רבי אליעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי.
 מבארת הגמרא: אי רבי חנינא סובר כשיטת רבה שאומר שניתן
 להפריש תרומה רק מתבואה שכבר גדלה לפחות שלישי, אם כן
 גם כאן אין כוונת רבי חנינא שבכל אופן שהאשה מעוברת
 הקידושין חלים, אלא אין הקידושין חלים אלא אם כשקידשה
 הובר עוברת של האשה, והיינו לאחר שלישי זמן עיבורה, שכבר
 ניכר שהיא מעוברת, והזו שיעור זמן חשוב בעיבורה הדומה

1 נר, צריך שיהיו שלשה דינים בטבילתו, להודיעו מקצת מצות. מאי
 2 מעמא, שנאמר (ויקרא כד כב) 'משפט אחד יהיה לכם בגר כאורח
 3 יהיה', 'משפט' פתיח ביה בגר, והרי הוא כדכרין, וכשם שאין משפט
 4 בפחות משלשה, לכן גם בגירות צריך שיהיו שלשה דינים. ולפי
 5 שצריך שלשה דינים בגירות, א"כ אין הגירות בידו, שהרי מי ימר
 6 למקדשן ליה תני תלתא - מנין שישכמו שלשה דינים לגיירו
 7 ולהודיעו המצוות, ולכן אף המקדש לאחר שיתגייר אין הקידושין
 8 חלים.
 9 מקשה הגמרא: מתקופה לה רבי אמא בר מלל, אלא מעתה - לשיטת
 10 רבי יוחנן, שאדם יכול לקדש אשה שאינה ראויה להתקדש, אם
 11 בידו לגרום שתהיה ראויה להתקדש ויחולו הקידושין כשתהיה
 12 ראויה להתקדש, אם כן הנותן פרוטה לשפחתו הכנענית, ואמר
 13 הרי את מקודשת לי ויחולו הקידושין לאחר שאשתהררה, הכי נמי
 14 יהיו קידושין - האם גם באופן זה יחולו הקידושין כיון שבידו
 15 לשחררה ולקדשה.
 16 מתרצת הגמרא: הכי השתא - וכי הדבר דומה, והרי התם, לגבי
 17 שפחה כנענית, מעיקרא קודם שהשתחררה הרי היא שפחה והיא
 18 כפחה, והשתא אחר שהשתחררה הרי יש כאן יצת אחרת, והיא
 19 בכריה חדשה, וא"כ אף שאמר רבי יוחנן שכל שבידו לאו כמחוסר
 20 מעשה, מכל מקום כאן אף שהדבר בידו הוא כמחוסר מעשה,
 21 והוא כדבר שלא בא לעולם ואין הקידושין חלים.
 22 מקשה הגמרא: ואלא הא דאמר רבי אשיעיא שהנותן פרוטה
 23 לאשתו, ואמר לה, הרי את מקודשת לי לאחר שאנרשיה, אינה
 24 מקודשת, ולכאורה, אם גירשה האם הכי נמי - גם כאן לדעת רבי
 25 יוחנן שבכל מקום שהדבר בידו חלים דבריו אף שעתה אין
 26 המעשה ראוי לחול, האם יחלוק על דבריו ויסבור דהו קידושין,
 27 מחמת שבידו לגרשה ולקדשה לאחר שיגרשה.
 28 דוחה הגמרא: נהי דכרין של בעל לרשה שהרי האשה מתגרשת
 29 בעל כרחה, אך האם בידו לקדשה לאחר שיגרשה, שהרי יכול
 30 שלא תתמצה להתקדש לו, וכיון שאין הקידושין בידו אינו יתכן
 31 לחול עתה. ואף רבי יוחנן יודה לדברי רב אושעיא. מבררת
 32 הגמרא: לסברא זו שאף אם יגרשה אינו בידו לקדשה ולכן אינה
 33 מקודשת תפשוט את הספק דבעי רב אושעיא, באדם הנותן שתי
 34 פרושות לאשה פנויה, ובפרוטה אחת שנתן אמר לה התקדשי לי
 35 היום, ובפרוטה אחת אמר לה התקדשי לי לאחר שאנרשיה, האם
 36 חלים הקידושין השניים לאחר שתתגרש. ותפשוט מינה -
 37 מהסברא שאמרה הגמרא ניתן לפשוט דהקידושין השניים לא הו
 38 קידושין - לא יחולו לכשיגרשה, כיון שאין בידו עבשיו לקדשה
 39 לאחר שתתגרש.
 40 דוחה הגמרא: דלמא באופן זה יש סברא אחרת שמחמתה יחולו
 41 הקידושין השניים, כי היכי דתפסי קידושין השתא - כשם שאם
 42 היה רוצה לקדשה עבשיו היו הקידושין חלים, שהרי היא פנויה,
 43 כך כשקדשה לזמן שאחר הגירושין, תפסי נמי אותם קידושין
 44 מעבשיו לאחר כן - לאחר שתתגרש, ואינו דומה לנותן פרוטה
 45 לאשתו לקדשה לאחר שיגרשה, כיון שעתה היא נשואה לו ואין
 46 בידו לקדשה.
 47 הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי יוחנן: תניא בתוספתא (תרומות
 48 פ"ב ה"ז) פותיה דרבי יוחנן, אין תורמין תרומה מן התלוש מהקרקע,
 49 על המחובר ואם עבר ותרם אין תרומתו תרומה. ביצר, אדם שיש
 50 לו שתי ערוגות, באחת מן הפירות מחוברים לקרקע ובשניה
 51 נתלשו הפירות, ואמר, פירות ערוגה זו שהם תלושין מהקרקע יהיו
 52 תרומה על פירות ערוגה זו - השניה, המחוברת. או שאמר שפירות
 53 ערוגה זו שהיא עדיין מחוברת, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו
 54 התלושין, לא אמר כלום - לא חלה הפרשתו, אבל אמר שתחול
 55 התרומה לכשינתלשו הפירות ובין שהפריש מהמחוברים על

המשך בעמוד 10

55 דְּמִיּוֹ, שאם מכר את הקודש, דמיו נאסרים כמותו, אף - כך גם
 56 שְׁבִיעִית תּוֹפְסֶת את דְּמִיָּהּ, שאם מכר פירות שביעית, נעשים
 57 הדמים קדושים כמותם.
 58 שואלת הגמרא: אִי - אם דינו של שביעית קודש, אם כן מדוע
 59 לא נשווה את דינם לגמרי, ונאמר מֶה - כשם שקודש תּוֹפֵס אֶת
 60 דְּמִיּוֹ והקודש עצמו יוצא לחולין ומותר בהנאה, אף - כך גם
 61 שְׁבִיעִית תּוֹפְסֶת את דְּמִיָּהּ והיא עצמה יוצאת לחולין, ואם כן תפקע
 62 קדושת שביעית מן הפירות שנמכרו, כיוון שהדמים נעשו קדושים
 63 במקומם, וכמו שמצינו לגבי קודש. עונה הגמרא: תּלְמוּד לזִמְרָה -
 64 לכך נאמר בתורה (שם) 'תְּהִיחַ/ והיינו בְּתוֹרַת תְּהִיחַ, ואם הלך המוכר
 65 הפירות פוקעת אפילו אם נמכרו, אלא הם נשארים בהוייתם,
 66 קדושים כפי שהיו.
 67 הגמרא מרחיבה בביאור דין זה. פִּיצוּד מתקיים דין זה שהפירות
 68 תופסים את דמיהם והם עצמם נשארים בקדושתם, לֶקְחָה - קנה
 69 בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית בְּשָׂרָה, אֱלוֹ וְאֵלוֹ - הפירות והבשר מְתַבְעִים
 70 בְּשְׁבִיעִית, כלומר נתפסה קדושת הפירות גם בבשר ויש לבער הן
 71 את הפירות והן את הבשר כשיגיע זמן הביעור. ואם הלך המוכר
 72 וקנה בְּבָשָׂר שקיבל ותמורת הפירות דָּגִים, אזי יוצא הַבָּשָׂר
 73 מקדושתו ונִכְנְסוּ הַדָּגִים בקדושת שביעית תחת הבשר. ואם הלך
 74 המוכר שוב וקנה פְּדִיָּים הללו וְיָו, יוצא הַדָּגִים מקדושתם ונִכְנְסוּ
 75 הַיָּו תחתיהם. וכן אם הלך עתה המוכר וקנה פִּזְיוֹ שְׂמֹן, יוצא הַיָּו
 76 מקדושתו ונִכְנְסוּ הַשְּׂמֹן תחתיהם. מסכמת הגמרא, הֵא פִּיצוּד - מה
 77 הוא הכלל, לעולם אַחְרוֹן אַחְרוֹן - המוחלף האחרון נִתְפָּס
 78 בקדושת שְׁבִיעִית, ובסופו על האחרון גם פִּירֵי עֲצָמוֹ - פירות
 79 השביעית בעצמן אֶסוּף בהנאה לאחר זמן הביעור, ומשום שהפרי
 80 עצמו אינו יוצא כלל מקדושתו, כמו שלמדנו לעיל 'תהיה
 81 בהוייתה תהא'.
 82 הגמרא שבה להקשות מדוע אין למדים איסורי הנאה מעבודה
 83 זרה. מקשה הגמרא: הֵנִיחָא שאין למדים את שאר איסורי ההנאה
 84 מעבודה זרה ושביעית, לפי מֵאן דְּאָמַר שני כתובים הבאים כאחד
 85 אין מְלַמְדִין, וכפי שנתבאר לעיל, שכיוון שאינם מלמדין, אפשר גם
 86 לדייק וללמוד להפך, שדווקא בהם נאמר שדמיהם אסורים
 87 כמותם, ולא בשאר איסורים. אֱלֹא לְמֵאן דְּאָמַר שגם שני כתובים
 88 הבאים כאחד מְלַמְדִין, ומאן דאמר זה חולק וסובר שאפשר ללמוד
 89 גם משני כתובים, אם כן מֵאן אֵיכָא לְמִמֵּיהּ, מדוע לא נלמד
 90 מעבודה זרה ושביעית גם לשאר איסורים, שכשם שבעבודה זרה
 91 ובשביעית דמיהם אסורים בהנאה, כך היא גם בכל איסורי ההנאה
 92 בתורה, שאם מכרן יהיו דמיהם אסורים.
 93 מתרצת הגמרא: לא נחלקו אם שני כתובים מלמדין או אין
 94 מלמדין, אלא במקומות אחרים. אבל בעבודה זרה ובשביעית
 95 מיעוטי כְּתִיבֵי - נאמר הלימוד בלשון של מיעוט, שדווקא פה כן
 96 הוא הדין ואין ללמוד למקום אחר. וכיוון שכך, אף הסובר בשאר
 97 מקומות שאפשר ללמוד משני כתובים הבאים כאחד, מודה הוא
 98 כאן שאי אפשר ללמוד מעבודה זרה ושביעית. כְּתִיב הָכָא -
 99 בעבודה זרה (שם) 'כִּי תִרְם הוּא/ וְכְתִיב הֵתֶם - בשביעית (שם)
 100 'יִזְבַּל הוּא/ והרי מיעטה התורה שדווקא היא ועבודה זרה
 101 ושביעית, אֵין - היא הדין כך, שהאיסור תופס את דמיו. אבל מִיֵּדִי
 102 אַחְרֵינָא - שאר הדברים שנאסרו בהנאה לא - אין האיסור נתפס
 103 בדמים, ומותרים בהנאה. ולפיכך אם מכר את איסורי ההנאה
 104 וקידש בדמיהם, הרי זו מקודשת:

משנה

105 המשנה הקודמת מנתה דברים שאשה לא מתקדשת בהם, משנה
 106 זו מונה דברים שנתחדש שאפשר לקדש בהם אשה:
 107

1 שאם קידש בהם מקודשת. מספרת הגמרא שרב יוסף ורב שמואל
 2 בריה דרבה בר בר חנה אֵישְׁתִּיקוּ, ולא ידעו לענות תשובה על
 3 קושייתו. אָתוּ - וכנסו רב יוסף ורב שמואל בריה דרבה בר בר חנה
 4 לְקַמְיָה דְּרַבָּה, והציגו לפניו קושיא זו של מר יהודה. אָמַר לְהוּ רבה,
 5 פִּלְנָא אִוקְמִינֵי - קנטרן שרגיל לחלוק על חבריו השתיק אתכם,
 6 אך באמת אין זו קושיא. משום שְׁהָכָא בְּמֵאי עֲסָקִינָן - מה שאמר
 7 רבי שמעון שהמקדש בחולין שנשחטו בעזרה מקודשת, היינו גִּזְוִין
 8 שְׁנִשְׁחָתָה בהמת החולין בעזרה וְנִמְצָאת מְרִיפָה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שאמר
 9 שבשר זה אינו אסור בהנאה והמקדש בו חלו הקידושין, הוא
 10 לְמַעֲמֵיהּ - לשיטתו במקום אחר, דְּתַנְיָא - למדנו בביריתא, הוּא
 11 אֶת הַמְרִיפָה שרואים שהיא טריפה קודם השחיטה, כגון שנחתכו
 12 רגליה וְכֵן הַשׁוֹחֵט וְנִמְצָאת אחר השחיטה שהיא מְרִיפָה בבני
 13 מעיים, זֶה וְזֶה אם הם חולין ושחטם בְּעֶזְרָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר אותם
 14 בְּהַנְּאָה, וְהַכְּמִים חולקים ואִסְרִים אותם בהנאה. ומבואר שרבי
 15 שמעון סובר שהשוחט בעזרה בהמת חולין שהיא טריפה, הרי היא
 16 מותרת בהנאה, כיוון שהיא שחיטה שאינה ראויה ואין שמה
 17 שחיטה. ואין בהמת החולין נאסרת בשחיטה כזו. ויש להעמיד
 18 שאף מה שאמר שהמקדש בחולין שנשחטו בעזרה הרי היא
 19 מקודשת, היינו באופן שאותן החולין נטרפו, והרי הם מותרים
 20 בהנאה, ולפיכך היא מקודשת. אבל אם לא נטרפו החולין אלא
 21 נשחטו שחיטה ראויה כדיומם, מודה גם רבי שמעון שהם אסורים
 22 מן התורה. ולפיכך אף חיה שנשחטה בעזרה דינה בשריפה: שנינו
 23 במשנה: מְכַרְן את האיסורי הנאה וְקִדַּשׁ את האשה בְּדַמֵּיהֶן, הרי
 24 זו מְקַדְּשֶׁת: מבררת הגמרא: מְזַלְן שאין איסור נתפס בדמים,
 25 ומותרים הם בהנאה. משיבה הגמרא. מְזַלְן רְהַמְנָא - ממה
 26 שגילתה התורה בְּעִבּוּדַת בּוֹכְבִים (דברים ז, כו) 'וְהָיִית הָרִם כְּמַהוּ/
 27 שדורשים מן הלשון 'והיית' שְׂגַל מה שְׂאָתָה מְהִיית הִימְנָה - כל
 28 מה שיש לך מן העבודה זרה, כלומר אפילו דבר אחר שיש לך
 29 כתוצאה מן העבודה זרה, כגון שהחלפת את העבודה זרה בדבר
 30 אחר, הֵרִי המוחלף הוא 'חרם כְּמַהוּ' - כמו העבודה זרה, שהוא
 31 גם אסור בהנאה. ומלימוד זה יש לדייק וללמוד שדווקא בעבודה
 32 זרה כן הוא הדין, שגם דמי האיסור או דבר אחר שקיבלת תמורתו
 33 נאסרים בהנאה, מְקַלְל דְּכָל שאר איסורים שְׁפַתְוָרְהָ שָׂרוּ - מותרים,
 34 שבשאר איסורי הנאה שבתורה לא נאמר דין זה, ואין הדמים
 35 נתפסים באיסור, אלא רק הם עצמם אסורים, אבל חליפיהם
 36 ודמיהם מותרים.
 37 שואלת הגמרא: וְגִילָף מִיָּנָה - ונלמד מעבודה זרה לכל שאר
 38 האיסורים, שכמו שמצינו בעבודה זרה שגם דמיהם אסורים, כך
 39 יהא גם הדין בשאר איסורי הנאה. משיבה הגמרא: אי אפשר
 40 ללמוד מעבודה זרה לשאר איסורים מִשּׁוּם דְּהָהוּ עִבּוּדַת בּוֹכְבִים
 41 וְשְׁבִיעִית שְׁנֵי כְּתוּבִים הָכָאם בְּאֶחָד, שבשני כתובים אלו (עבודה
 42 זרה ושביעית) בלבד נאמר חידוש זה, שדמיהם אסורים בהנאה.
 43 והרי שניהם 'באים כאחד' שהם שווים בדין זה, וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִים
 44 הָכָאם בְּאֶחָד, אֵין מְלַמְדִין - אין למדים מהם למקומות אחרים.
 45 ולפיכך אין למדים חידוש זה של איסור הדמים לגבי שאר איסורי
 46 הנאה.
 47 הגמרא מבררת היכן הם הכתובים הבאים כאחד. אמרת
 48 הגמרא: הכתוב שבו נאמר שבעִבּוּדַת בּוֹכְבִים גם הדמים נאסרים
 49 בהנאה, הוא הֵא דְּאָמְרֵן, 'והיית חרם כמהו', שממנו למדנו לעיל
 50 'כל שאתה מהייה הימנה הרי הוא כמותו'. אמנם שְׁבִיעִית שנזכרה
 51 קודם שהיא תופסת את דמיה כמותה, מֵאי היא - מזהיכן למדים כן.
 52 משיבה הגמרא: נאמר בתורה (ויקרא כה, יב) 'יִזְבַּל הוּא קִדַּשׁ תְּהִיחַ
 53 לְכֶם', והרי שפירות השביעית נקראו 'קודש', ויש ללמוד מפסוק זה
 54 להשוות את קדושת פירות השביעית לקודש, מֶה קִדַּשׁ תּוֹפֵס אֶת

53 שְׁאֵרָאָהּ – אראה לך בית בור עפר, הרי זו מקודשת ובלבד שרְאָהָהּ
 54 קרקע בשיעור זה משלו. וְאֵם הָרָאָהּ לה קרקע כזו בְּבִקְעָה – מקום
 55 שיש בו שדות רבות, אך אין אף אחת מן השדות שלו. אֵינָה
 56 מְקוּדָּשֶׁת: גמראשינינו במשנה הרי היא מקודשת זיש לו.
 57 ומשמעות הלשון הוא, שרק אם יש עדות ברורה שיש לו קרקע
 58 הרייה מקודשת, אבל בלא עדות אינה מקודשת ומותרת להנשא
 59 לאחר. מקשה הגמרא: מפני מה מותרת היא להנשא, וְיַחֲזֹשׁ –
 60 נחשוש שְׁמָא יש לו קרקע כזו, והרייה מקודשת. וְעוֹד קשה, שהרי
 61 תִּנְיָא בתוספתא (פ"ג ה"ה) שאף כשאין עדים חִיִּישֵׁין שְׁמָא יש לו
 62 קרקע כזו, ויתכן שהיא מקודשת. מתרצת הגמרא. לֹא קָשְׁיָא, ואין
 63 מחלוקת בין המשנה והתוספתא, אלא הָא – משנתינו עוסקת
 64 בְּקִידוּשֵׁי וְדָא, ולכך אמרה שרק אם ידוע בעדים שיש לו קרקע
 65 בשיעור זה, מקודשת בודאי, וְהָא – התוספתא עוסקת בְּקִידוּשֵׁי
 66 קָפָא, ולכך נקטה שאף אם לא ידוע בביור, מכל מקום יש לחשוש
 67 שמהא יש לו קרקע כזו, ומספק אסורה להנשא לאחרים ללא גט
 68 ומספק.
 69 הגמרא מבארת, מפני מה כפל התנא דין זה בין במעות בין בקרקע.
 70 שואלת הגמרא: לָמָּה לִי לְמִתְנָא נְבִי אֲרָעָא, וְלָמָּה לִי לְמִתְנָא נְבִי
 71 וְזוּי – מפני מה הוצרך התנא לכפול בין במעות בין בקרקע, דין זה,
 72 שאם קידשה על מנת שיש לו, ואכן ידוע לנו שיש לו, הרייה
 73 מקודשת ודאי, ובאם אין ידוע לנו, על כל פנים הרייה מקודשת
 74 מספק, וכי יש סברא לחלק בזה בין מעות לקרקע.
 75 מתרצת הגמרא: צְרִיכָא, כיון דְּאִי דְּמִשְׁמַעֵינוּ דִּין זה, שאף אם אין
 76 ידוע לנו שיש לו, הרייה מקודשת מספק לְנִבִי וְזוּי, היינו סבורים
 77 שדוקא במעות כן הדין מִשּׁוּם דְּעֵבְרֵי אִינְשֵׁי דְּמִצְנְעֵי – אנשים
 78 נוהגים להטמין את ממונם, ועל כן יש לחשוש שמהא אכן יש לו
 79 והצניעם, אֲבָל אם קידשה בתנאי שיש לו אֲרָעָא – קרקע, אִימָא –
 80 היה מקום לומר, אִי דְּאִית לִיה אֲרָעָא – אם אכן היתה לו קרקע,
 81 בודאי קָלָא אִית לִיה – היה לכך קול ופרסום, וממילא לא תהיה
 82 מקודשת אפילו מספק, קָא מְשַׁמַּע לָן – לכך השמיענו התנא, שאף
 83 באופן כזה חוששים שיש לו קרקע שאינה ידועה לנו, ומקודשת
 84 מספק;
 85 שנינו במשנה, עַל מִנְתַּ שְׁשֵׁי לִי בְּמִקוּם פְּלוּנִי אִם יֵשׁ לִי זֶכֶר קרקע
 86 באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת: הגמרא מבארת
 87 מה חידשה לנו המשנה בדין זה. שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא – הרי
 88 פשוט הוא שאם אין לו קרקע באותו מקום, לא נתקיים התנאי,
 89 ואינה מקודשת. מתרצת הגמרא, מַהוּ דְּתִיגָא – היינו יכולים לומר,
 90 שאף אם יש לו קרקע במקום אחר, ייחשב בכך שקיים התנאי, כיון
 91 שהבעל אֲמַר לָהּ – לאשה, מֵאִי נִפְקָא לָךְ מִיָּגָה – מה חילוק יש לך
 92 אם הקרקע נמצאת במקום שאמרת או במקום אחר, הרי אף
 93 שמקום זה רחוק יותר אֲנָא מִתְנָא וּמִתְנָא – אני אטרח ואביא את
 94 פירות הקרקע לכאן, וממילא אין מקפדת האשה בכך. קָמְשַׁמַּע לָן
 95 – לכך השמיע לנו התנא, שאף על פי כן אינה מקודשת, ולא נחשב
 96 בכך שקיים את התנאי;
 97 שנינו במשנה, עַל מִנְתַּ שְׁאֵרָאָהּ בֵּית בּוֹר עֶפְרַיִם הרי זו מקודשת,
 98 ויראה לה. ואם הראה בבקעה אינה מקודשת:
 99 הגמרא מבארת את טעם המשנה: תְּאֵנָא – שנינו בתוספתא (פ"ג
 100 ה"ה) שהטעם שאינה מקודשת כשהראה לה קרקע של אחרים,
 101 כיון שלא נִתְבַּוְּנָה זו אֲלָא לְרָאוּת קרקע מְשֻׁלוּ, ולא שיראה לה
 102 קרקע של אחרים;
 103 שנינו במשנה, וְאֵם הָרָאָהּ בְּבִקְעָה אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת: הגמרא מבארת
 104 מה חידשה לנו המשנה בדין זה. שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא – הרי
 105 פשוט הוא שלא נתבונה אלא שיראה לה קרקע שלו. מתרצת

1 ברורה בעיניהם לגמרי, ומכל מקום אסרו את האשה מספק שאמ
 2 כוונת המגרש שיהולו הגירושין רק לאחר מותו, וממילא אשתו
 3 זקוקה ליבום: [*]
 4 שנינו במשנה, עַל מִנְתַּ שְׁאֵתָן לָךְ מְכָאן זְכוּי ועד שלשים יום, נתן
 5 לה בתוך שלשים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת: שואלת
 6 הגמרא: פְּשִׁיטָא – הרי פשוט הוא שאין חלים הקידושין אלא אם
 7 כן נתן לה בתוך שלושים יום, שהרי כך התנה עמה, ומדוע הוצרך
 8 התנא להשמיענו זאת. משיבה הגמרא. מַהוּ דְּתִיגָא, שמה שהוסיף
 9 הבעל 'מכאן ועד שלשים יום', לֹא תִנְיָא הוּא – אין זה תנאי ממש,
 10 שאם יתן לה לאחר שלשים יום לא יחולו הקידושין, וְלְזִוְוִיָּה
 11 קָאמַר – ולא רצתה האשה שיאמר לשון זה, אלא כדי לזרזו
 12 שיקיים את תנאו במהרה, אבל לא היתה כוונתה שיתן בדווקא
 13 בתוך שלשים יום, קָא מְשַׁמַּע לָן הַתְנָא, שאף זמן נתינת המעות הוא
 14 מעיקר מהתנאי: [*]
 15 שנינו במשנה, עַל מִנְתַּ שְׁשֵׁי לִי מֵאֵתָם זֶכֶר וְזוּי הרי זו מקודשת, ויש
 16 לו: משמעות לשון המשנה 'יש לו' היא, שרק אם יש עדות ברורה
 17 שיש לו הרייה מקודשת, אבל בלא עדות אינה מקודשת ומותרת
 18 להנשא לאחר. מקשה הגמרא: מפני מה מותרת היא להנשא,
 19 וְיַחֲזֹשׁ – נחשוש שְׁמָא יש לו מאתים זה, ואם כן הרייה מקודשת.
 20 וְעוֹד קשה, שהרי תִּנְיָא בתוספתא (פ"ג ה"ה) שהמקדש בתנאי שיש
 21 לו מאתים זה, אף אם לא ידוע לנו שיש לו מאתים זה חִיִּישֵׁין –
 22 מכל מקום חוששים אנו שְׁמָא יש לו מאתים זה וחלו קידושו,
 23 ואסור לה להנשא לאחר בלא שתקבל גט מאדם זה, וממשנתינו
 24 משמע שרק אם ידוע שיש לו, מקודשת.
 25 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, ואין מחלוקת בין משנתינו לתוספתא,
 26 אלא הָא – משנתינו עוסקת בְּקִידוּשֵׁי וְדָא, ולכך אמרה שרק אם
 27 ידוע בעדים שיש לו מאתים זה, הרייה מקודשת, מה שאין כן הָא
 28 – התוספתא עוסקת בְּקִידוּשֵׁי קָפָא, ולכך נקטה שאף אם לא ידוע
 29 בביור שיש לו מקודשת מספק, כיון שיתכן שיש לו: [*]
 30 שנינו במשנה, עַל מִנְתַּ שְׁאֵרָאָהּ מֵאֵתָם זֶכֶר וְזוּי הרי זו מקודשת,
 31 ויראה לה. ואם הראה לה השולחן אינה מקודשת: הגמרא
 32 מבארת את טעם המשנה: תִּנְיָא בתוספתא (פ"ג ה"ו) טעם הדבר
 33 שאם הראה לה מעות שאינם שלו על השולחן אינה מקודשת,
 34 כיון שלא נִתְבַּוְּנָה האשה בתנאי זה אֲלָא לְרָאוּת מְשֻׁלוּ, ולא שיראה
 35 לה של אחרים;
 36 שנינו במשנה, וְאֵם הָרָאָהּ לָהּ עַל הַשְּׁלָחַן אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת: שואלת
 37 הגמרא: פְּשִׁיטָא – הרי פשוט הוא שלא היתה כוונתה שיראה לה
 38 מעות של אחרים, אלא שיראה לה מאתים זה שלו, ומדוע הוצרך
 39 התנא להשמיענו דין זה. מתרצת הגמרא, לֹא צְרִיכָא – לא הוצרך
 40 התנא להשמיענו בסתם מעות של אחרים, שאינה מקודשת, אלא
 41 החידוש הוא דָּאָף עַל גֵּב שיש לו שייכות לממון זה, וכגון דְּנִקְטַת דְּמִי
 42 בְּעֵיפָקָא – שקיבל מאתים זה אלו על מנת שיעשה בהם עסקאות
 43 ויקבל חצי מהרווחים, שאין מעות אלו שייכים לו לגמרי, לא
 44 התקיים התנאי ואינה מקודשת:
 45 **משנה.**
 46 משנתינו מונה תנאים נוספים, שתולה בהם הבעל את חלות
 47 הקידושין ואופן קיומם:
 48 האומר לאשה, הרי את מקודשת לי על מִנְתַּ שְׁשֵׁי לִי בֵּית בּוֹר עֶפְרַיִם
 49 – קרקע הראויה לזרוע בה כור תבואה, הרי זו מְקוּדָּשֶׁת, ובלבד
 50 שאכן יש לו קרקע בשיעור זה. ואם אמר לה על מִנְתַּ שְׁשֵׁי לִי קרקע
 51 בְּמִקוּם פְּלוּנִי, אִם יש לו פְּאוּתוּ מְקוּם, הרי היא מְקוּדָּשֶׁת, וְאֵם לֹא,
 52 אף אם יש לו קרקע במקום אחר, אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת. ואם אמר על מִנְתַּ

אגרות קודש

ב"ה, ה' מר חשון, ה'תשי"א
ברוקלין,

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ וכו' מוה"ר מענדל שי' גלאטט

שלום וברכה!

נעם לי לקבל פ"ש ממנו על ידי ידידנו הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ איש חי ורב פעלים וכו' מוהר"ר יוסף שי' הלוי וויינבערג.

ידוע פירוש המא' כל ישראל ערבים זה בזה, שהמלה ערבים משמע א) מתיקות, ב) תערובת, ג) אחריות, היינו שמשום אהבת ישראל כל ישראל מעורבים זה בזה ואחראיים כל אחד בעד חברו. אשר כל זה נמצא גם בגשמיות במסחר האינשורענס, ומכש"כ ברוחניות.

כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ הדגיש האחריות הגדולה המוטלת על כל איש מישראל לתת צדקה רוחנית ברוח נדיבה להעניי בדעת אשר בסביבתם וקהלתם, לזכות את הרבים בשיעורי לימוד ברבים ולהשפיע עליהם לקרבם לתורה ולמצוות, אשר כל זה הם כלים רחבים לקבלת ברכות כל טוב בגשמיות וברוחניות. ויש ללמוד מזה גם על גודל הצדקה שחייב כל איש מישראל לגמול לנפשו האלקית בקביעת עתים לתורה, תורת הנגלה ופנימיות התורה הוא לימוד הדא"ח.

והנני מקוה לשמוע בשורות טובות ממנו בעבודתו בזה, ות"ח על הודעתו מזה.

בברכת הצלחה מרובה בגשמיות וברוחניות,

מנחם שניאורסאהן

ב"ה, ה' מר חשון, ה'תשי"א
ברוקלין,

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו עם הפדיון נפש וכבקשתו קראתיו על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בשאלתו להתברך בזרעא חייא וקיימא.

וצדיקא דאתפטר, דאשתכח בהאי עלמא יתיר מבחיוהי - כמבואר בזהר ח"ג דף ע"א - יעורר עליו רחמים למלא משאלות לבבו לטוב.

אתענין לדעת מה היא עצת הרופאים בזה, ולפי דעתי צריך הוא וגם זוגי תי' לשאול בעצת הרופאים ולעשות כהוראתם.

ועוד הצעתי עפ"י מאמר המגיד ממעזריטש ותלמידו אדמו"ר הזקן בעל התניא והשו"ע כשביקש אצלו על בן זכר וענה לו בלשון הכתוב במה יזכה נער (במה יזכה לבן זכר) את ארחו (על ידי מצות הכנסת אורחים), ויהי רצון אשר על ידי לימוד התורה וקיום המצוות בכלל והשתדלות במצות הכנסת אורחים בפרט, גם על ידי אחיזה בדרכי הטבע על ידי מילוי הוראת מומחה במקצוע זה, יזכה לזרעא חייא וקיימא בבן זכר.

ואשמח להתבשר בשורות טובות ממנו בזה.

אתענין לדעת פרטי עסקנותו הציבורית אשר בטח משתדל לזכות את הרבים באופן המתאים.

המברכו ומחכה לבשו"ט.

מנחם שניאורסאהן

ב"ה, ח' מרחשון, ה'תשי"א
ברוקלין

התמים וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצרכי ציבור

וכו' מוה"ר משה שי' דולצין

שלום וברכה!

שמחתי לקבל פ"ש ממנו על ידי ידידנו הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ איש חי ורב פעלים וכו' מוה"ר יוסף שי' הלוי וויינברג. ואתענין לדעת מעבודתו הציבורית ובטח יש לו גם קביעות עתים לתורה בכלל ולתורת חב"ד בפרט ללמוד וללמד ולזכות את סביבתו.

ידוע פתגם כ"ק אדמו"ר (הרש"ב) נ"ע כי התמימים הם נרות להאיר. וכ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ הדגיש תמיד לכל אלה מאנ"ש שעלה בגורלם לנוד למרחקים, ובפרט מהתמימים שיחיו, כי מה' מצעדי גבר כוננו, היינו שלא לשם פרנסה גשמית יהודי יוצא לדרך אלא מפני תפקיד נפשי שעליו להוציא לפועל במקום פלוני ובמדינה פלונית.

וידוע פירוש דא"ח על הפ' לך לך, כי כל איש מישראל, בני אברהם אבינו ע"ה, צריך לאחוז בדרכו של אאע"ה שהי' נודד ממקום למקום ובכל מקום בואו - ויקרא בשם ה', אל תקרי ויקרא אלא ויקריא, שהי' מפרסם אלקותו ית'. והגם שעבודה זו קשה היא לעובר דרכים, אבל לכל אחד ניתנו הכוחות להוציא תפקידו ושליחות נפשו לפועל.

וראשית העבודה היא, כאמור, נר להאיר, היינו להכניס נר מצוה ותורה אור בכל הסביבה, ות"ל שחננו השי"ת בכוחות, בכוחות וכשרונות גלויים, וגם מכובד הוא בקהלתו, הנה בטח יכול לפעול הרבה, ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, חזקה על תעמולה שאינה חוזרת ריקם.

והנני מקוה לשמוע בשורות טובות ממנו בעבודתו הציבורית ומהקביעות עתים לתורה שיש לו ות"ח על הודעתו מזה.

באיחולי כל טוב לו ולכל הנלוים אליו.

מנחם שניאורסאהן

מוסג"פ קבלה בעד תרומתו למעמד.

אתענין לדעת משלום בנו שביקר פה לפני שנים אחדות.

[מוסג"פ] ר"ד ש"ק בראשית.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

מזו כָּבֵר נִתְבָּאָר בְּסִמְנָן ש"ט שְׁפָלִי שְׁנַעֲשֶׂה בְּסִים לְאִסּוּר וּלְהִתֵּר - מִתֵּר לְמַלְמְלוֹ קכח, וְהוּא שְׁדָּבֵר הַמִּתֵּר
חֲשׁוֹב מִדְּבַר הָאִסּוּר, אֲבָל אִם דְּבַר הָאִסּוּר חֲשׁוֹב יוֹתֵר מִדְּבַר הַמִּתֵּר קכח - הֵרִי הַהִתֵּר בְּמִלְ אֲצֵל
הָאִסּוּר קכט, וְאִסּוּר אֲפִלּוֹ לְנַעַר הָאִסּוּר קצו כְּמוֹ שְׂאֵם הִיָּה בְּסִים לְאִסּוּר בְּלִבְדוֹ, שְׂאִסּוּר אֲפִלּוֹ לְנַעַר כְּמוֹ
שְׁנִתְבָּאָר שָׁם.

ביאורי הלכה

חשיבותם כלפי הבסיס עליו הם מונחים¹⁴⁴.
קבט] אצל האיסור – אם ההיתר שווה לאיסור –
הבסיס מותר בטלטול¹⁴⁵, ויש אוסרים¹⁴⁶.
קל] לנער האיסור – כגון במקום שהאיסור מפריע
לשימוש בכלי הבסיס¹⁴⁷.

קבז] מותר לטלטלו – לאחר שפירט דיני כיס של מעות
ותיבה שיש בה מעות, חוזר לביאור כללי 'בסיס'
בשבת, ומבאר דין בסיס לדבר האסור ודבר המותר¹⁴⁰.
קבח] מדבר המותר – מדידת החשיבות נעשית לפי
ערכם הכספי של החפצים¹⁴¹, לפי הצורך של הבעלים
בהם בשבת זו¹⁴², לפי שווים בעיני הבעלים¹⁴³, ולפי

צינונים והוספות

143) ראה לעיל ריש סעיף יא על החילוק בין דיני 'בסיס'
שבסימן זה לדיני בסיס שבסי' שט, וגם בבסיס לאיסור
ולהיתר העיקר בסימן זה הוא גדר ביטול ההיתר אל האיסור
(צריך להיות חשוב הן כלפי האיסור והן כלפי האדם), אבל
בסי' שט העיקר הוא אופני טלטול הבסיס כשמונחים עליו
איסור והיתר, ולכך כולל שם דין בסיס לאיסור והיתר עם
דין איסור ששכחו על הבסיס בהלכה אחת (משא"כ כאן לא
מתייחס לדין איסור שנשכח על הבסיס, ומביא דוגמא
ממחתה שאין בה דין שכחה והנחה מדעת (ראה להלן
הערה קנג), בשונה מהדוגמה של כלכלה של פירות והאבן
בתוכה שבסי' שט).
144) לדוגמה: שולחן ערוך עליו שטר כסף וצלחת פשוטה
נאסר בטלטול (המדידה נעשית על פי שטר הכסף עצמו ולא
עם הנספחים אליו (כמו ארנק המיוחד אליו) כדמשמע בסי'
רעז ס"ו שמחשבים מול ההיתר את חשיבות השלהבת בלבד
ולא את הנר, הפפוט והמגש המיוחד להם).
142) במקום שאין משמעות לשווי הכספי כלפי הבסיס,
ולדוגמה נר שבת המונח על השלחן שהוא נחשב כ'עיקר'
גם אם נמצא על השלחן תכשיט יקר שאין שם מקומו, ולכך
יש להעדיף נתנית חלה על השלחן שמקומה שם וצריכים
אותה לסעודת היום, על פני דבר אחר שקשה להעריך את
שווי מול השלהבת (ראה לעיל על סי' רעז הערה מט
מ'קצות השלחן' שהחשיבות נקבעת לפי הדבר עליו אין
האדם מוכן לוותר).

144) לדוגמה: ארנק המיוחד למעות בלבד או מגש
המיוחד לנרות בלבד, לא יועיל שיתנו בו דברי היתר כדי
להתירו בטלטול, כי המעות הן העיקר עליו גם אם הדבר
המותר בטלטול חשוב יותר (ראה לעיל על סי' רעט הערה
כה).
145) איסור הטלטול משום שההיתר בטל כלפי האיסור
שהוא העיקר, וכששניהם שווים האיסור אינו העיקר והבסיס
עומד עדיין בהיתרו (כן משמע כאן, ולעיל סי' שט ס"ד),
אבל לא מצינו שהאיסור צריך להיות בטל כלפי ההיתר כדי
להתיר הבסיס.
146) בקצות השלחן סי' קיב בדה"ש ס"ק כא הוכיח שדין
דבר שאינו חשוב בעיני העשיר שבהמשך ההלכה לא ייתכן
אלא בשווין, וממילא צריך לומר שבשווין אסור לטלטל,
ועוד הביא ראי' לזה מלשון רש"י שבת דקמ"ב על הא
דאמרו בכלכלה מליאה פירות עסקינן ופי' רש"י ז"ל מליאה
פירות דעיקר נעשית בסיס לפירות הילכך אבן מיטלטלת
אגב כלי ופירות שהוא מותר עכ"ל, מפורש דבענין שעיקר
הבסיס יהא לפירות והיינו דוקא כשההיתר חשוב יותר מן
האיסור ולא כששניהן שווים. ע"כ. והנה, אף שעל ידי איסור
טלטול 'שווין' מתורצת קושייתו, אין לזה רמז בפשט
שוע"ר, ויש ליישבה באופנים אחרים כדלהלן הערה קמח.
147) כמו אבן שעל פי החבית דלעיל סי' שט ס"ו ואילך.

וְאִם הִתֵּתָר אֵינּוּ חֲשׂוֹב אֶצְלוֹ מִחֲמַת רַב עֲשָׂרוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חֲשׂוֹב לְכָל הָעוֹלָם - אֵינּוּ נִקְרָא חֲשׂוֹב קַלָּא, שֶׁהֵבֵל הוֹלֵךְ אַחֵר הַבְּעָלִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִמְנֵן ש"ח, עֵינֵן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִין זֶה:

חלק ב סימן שי, דיני מקצה בשבת, סעיף טז:

ביאורי הלכה

להם ערך כספי, לא מתירים בטלטול בסיס השייך לעשיר שהבלאות לא חשובות בעיניו כלל, ואסור בטלטול גם עבור עניים¹⁴⁸.

קלא] אינו נקרא חשוב – דבר המותר בטלטול שאין לו שום חשיבות עבור הבעלים, אינו מתיר את הבסיס בטלטול גם אם ערכו הכספי יותר מן האיסור, ולדוגמה: בגדים בלויים השווים יותר מאבנים שאין

ציונים והוספות

בעיני העשיר' ומכאן מוכח שאסור לטלטל הבסיס אם האיסור שווה להיתר (כדלעיל הערה קמו), אך קרוב יותר לפשט שוע"ר יש לומר שטעם האיסור הוא כי הבלאות לא נחשבות עבור העשיר כדבר היתר וממילא נותר הבסיס באיסורו, ובא להשמיענו שאף שמדובר בחשבון של שווי ההיתר מול שווי האיסור ולא על שוויו כלפי הבעלים, מכל-מקום יש לחשב את שווי ההיתר גם כלפי הבעלים. נמצא שבסעיף זה נתבאר שני דינים שונים בעניין חשיבות ההיתר: (א) שההיתר יהיה חשוב מן האיסור, (ב) שההיתר יהיה בעל חשיבות עבור הבעלים, ולא די שיהיה בעל חשיבות כלפי האיסור.

(148) בקצות השלחן סי' קיב בדה"ש ס"ק כא הקשה: לכאורה צריך להבין, דבעשיר שההיתר אינו חשוב אצלו ממילא גם האיסור אינו חשוב אצלו, ואם בעניים ההיתר חשוב יותר מן האיסור ממילא גם אצל העשיר ההיתר חשוב יותר מין האיסור, וצ"ל דמיירי בדבר היתר פחות הערך שאצל העשיר חשיבותו מועט מאד ואינו תופס מקום אצלו וממילא עומד בערך אחד עם האיסור, וכמו במחתה של אפר עם קרטין של לבונה (שבת דמ"ז) שמשם מקור הדין כמ"ש המחשה"ק, דעשיר אין הקרטין של לבונה חשובים אצלו, ואינם חשובים יותר מן האפר. ע"כ. ובהמשך דבריו ביאר (קצות השלחן שם) שטעם האיסור הוא משום ששווין

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות יום-טוב ~

עין ולא התירו לטלטל עצים אלא להסקה בלבד לפי שהן עומדין ומיוחדין לכך אבל שלא לצורך הסקה אסור לטלטלן אפילו לצורך גופן ומקומן מפני שאין עליהם תורת כלי כלל והרי הן כאבנים שאסור לטלטלן שלא לצורך אוכל נפש כמו שיתבאר בס' תק"ט.

אבל ענף עץ שהוא חד בראשו כקוץ וראוי לתקעו בצלי כמין שפור ולצלות בו מותר לטלטלו כדי לצלות בו מפני שתשמיש זה דומה להסקה דמה לי לצלות בו או לצלות בגחלתו שאילו היה רוצה היה מסיקו תחת תבשילו כמה דברים אמורים כשהוא יבש דראוי להסקה אבל אם הוא רטוב שאינו ראוי להסקה בלי תערובת עצים אחרים ואינו יכול לצלות בגחלתו בלבד אסור לתקעו בצלי כעין שפור ומכל מקום מותר לטלטלו להסיק עם עצים אחרים אף על פי שאינו ראוי להסיק בפני עצמו.

ויש אמורים העצים יבשים כיון שהן ראויים להסקה הרי הן מוכנים ליו"ט ואין עליהם דין מוקצה ומותר לטלטלן אפילו שלא לצורך הסקה ושלא לצורך צליה אבל עין רטוב שאינו ראוי להסקה בפני עצמו רק ע"י תערובת עצים אחרים אסור לטלטלו אפילו לצורך צליה רק להסיקו עם עצים אחרים וכמו שנתבאר.

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תקב דיני האש ביום טוב:

ז אגודה של עצים שהודלקה במדורה כל עץ שלא אחו בו האור מותר לשמטו מן המדורה אבל אותן עצים שאחזה בהן האור אסור לסלקן מן המדורה שהרי הוא מכחיש אורן דכשהן באגודה אחת הן דולקין יותר בטוב מכשהן נפרדין והרי זה דומה למכבה אבל מותר ליטלן מצד אחד של המדורה ולהניחן בצד אחר של המדורה או להניחן במדורה אחרת דכיון שאינו מסירן לגמרי מן האש אינו דומה למכבה ואף שלפעמים הן נכבים קצת קודם שמהווין למדורה אין בכך כלום כיון שאפשר בלא כביו כלל והוא אינו מתכוין לכבוי.

במה דברים אמורים שאינו ראוי להסירן לגמרי בעצים אגודים ביחד או אפילו אם אינן אגודים אלא שהם עצים דקים דכשמסיר אחד מהם הוא קרוב ליכבות אבל עצים גסים שאינם אגודים מותר להסירן לגמרי מן האש אפילו כבר אחזה בהן האור ומכל מקום העולם נוהרים בכך ואין מסירין לגמרי מן המדורה שום עץ שאחזה בו האור וכן נכון להחמיר:

ח אין סומכין את הקדרה ולא שום דבר אחר בבקעת של

שיום אחד הוא קדש מן התורה ויום שני חול גמור מן התורה ונמצא מכון מיו"ט לחול ולכן יש לזהר שלא להביא יין ביו"ט ראשון לצורך קידוש של ליל יו"ט שני וכן לא יחפש בספר תורה ביו"ט ראשון מה שצריך לקרות ביו"ט שני או בשבת שאחר יו"ט אע"פ שהניח עירובי תבשילין שאין עירוב תבשילין מתיר אלא תיקון צרכי סעודת שבת אבל לא שאר הכנות מיו"ט לשבת כמ"ש בס' שצ"ג:

ד בשני דרכים התירו חכמים לעשות מלאכת אוכל נפש ביו"ט לצורך החול אם נהנה מן מקצת מלאכה זו ביו"ט עצמו הא' שעושה כל המלאכה בבת אחת כגון שממלא חבית של מים ונותנה על האש ואין צריך לו ביו"ט אלא קיתון אחד הרי זה מותר כיון דבשעת עשיית המלאכה דהיינו בשעה שנותנה על האש היא נעשית כולה כאחת ואינו מוסיף מלאכה לצורך החול ומכל מקום אסור לומר בפה בשעת בישול המים שהמותר יהיה לחול אלא מבשל סתם.

ואפילו אם אינו צריך ביו"ט אפילו קיתון אחד של מים שמבשל ביו"ט מותר לו להערים ולומר צריך אני לקיתון אחד של מים המין ומותר לו לבשל חבית מלאה מים כדי להשתמש בקיתון אחד של מים המין ביו"ט והוא שיקיים הערמתו וישתמש ביום טוב בקיתון אחד של מים שמבשל:

ה הב' שמקצת המלאכה שנהנה ממנה ביו"ט היא משכחת ומתעלה ע"י שארית המלאכה שהיא לצורך החול ולפיכך אע"פ שאין כל המלאכה נעשית בבת אחת הרי זה מותר כיצד מותר למלאות קדרה בשר אע"פ שביו"ט אינו צריך אלא חתיכה אחת ואע"פ שלאחר שהעמיד הקדרה אצל האש הוסיף בה עוד בשר ואפילו היתה קדרה קטנה ועירה ממנה לקדרה גדולה והוסיף בה הכל מותר ואע"פ שהוא מוסיף במלאכה לצורך החול מכל מקום כיון שהתבשיל יותר משתבה ומיתקן כשיש בשר הרבה בקדרה נמצא שמה שהוא לצורך יו"ט הוא מתעלה על ידי מה שהיא לצורך החול והרי כל המלאכה היא לצורך יו"ט אבל אסור לומר בפה בשעת בישול שהמותר יהיה לצורך החול אלא יבשל בסתם:

~ יום רביעי ~

ו אבל אם אינו צריך כלל לקדרה זו ביום טוב שיש לו אחרות ואינו מבשל אלא לצורך החול או לצורך יום טוב שני או לצורך שבת ולא הניח עירובי תבשילין אף על פי שרוצה לאכול ביו"ט גם מקדרה זו אין הערמה זו מועלת לו כלום כיון שאינו אוכל אלא כדי להתיר לו הבישול.

במה דברים אמורים כשאנו עושה כל המלאכה בבת אחת דהיינו שלאחר שנתן הקדרה אצל האש הוסיף בה בשר לצורך מחר ונמצא שהוא מוסיף במלאכה לצורך מחר ולפיכך אע"פ שמה שאוכל מקדרה זו ביו"ט עצמו הוא

ולענין הלכה לכתחלה יש לחוש לסברא הראשונה אבל אם הוא שעת הדחק כגון שנצרך לו מאד להשתמש בעץ יבש יש לסמוך על סברא האחרונה:

~ יום שני ~

ז אסור לבשל בקדרה חדשה של חרס ביו"ט מפני שע"י בישול הראשון הן מתחזקין ומתקשין ומחזקין מים בטוב וזהו גמר תיקון עשייתן ואסור משום תולדת מכה בפטיש שהוא גמר מלאכה של כל דבר ודבר כמ"ש בס' ש"ב ע"ש, אבל מותר לבשל בכלי חרס המצופין שקורין (גיגלזיר"ט) לפי שהן מחזקין מים בטוב אפילו קודם הכישול הראשון ונמצא שאין הכישול גמר מלאכתן ויש מתירין לבשל בכלי חרס חדשים שלנו אפילו אינן מצופין לפי שכל תיקונן וגמר עשייתן של כלי חרס שלנו הוא בתנור של יוצרים.

ולענין הלכה יש להחמיר כסברא הראשונה ולכן נהגו כשקונין קדרות חדשות בפסח מבשילין בהם פעם אחת קודם יו"ט אבל בשעת הדחק כגון שאין לו קדרות אחרות ונמצא במל משמחת יו"ט יש לסמוך על סברא האחרונה:

ח חלק ד סימן תקג שלא להכין מיו"ט לחבירו:

א כל מלאכת אוכל נפש לא הותרה ביו"ט אלא אם כן עושה אותה כדי ליהנות בה ביו"ט אבל אסור לאפות ולשחוט ולבשל ביו"ט מה שיאכל בחול ואם אפה ושחט ובישל או עשה שאר מלאכות אוכל נפש ביו"ט לצורך מחר אפילו הוא שבת שחל להיות אחר יו"ט הרי זה לוקה מן התורה:

ב במה דברים אמורים כשעשה המלאכה ביו"ט סמוך לחשכה בענין שאי אפשר כלל ליהנות ממנה ביו"ט עצמו אבל אם אפשר ליהנות ממנה ביו"ט עצמו אע"פ שאינו רוצה ליהנות ממנה ביו"ט ואינו עושה אותה אלא לצורך חול הרי זה פטור מן התורה אע"פ שאין המלאכה צריכה לו כלל ביו"ט שכבר אכל כל סעודתו הואיל אם היו מזדמנים לו אורחים שלא אכלו עדיין היום היתה מלאכה זו צריכה להם והיה מותר לו לעשותה א"כ הרי מלאכה זו נקראת מלאכת אוכל נפש ואף שאין לו אורחים אין איסור מן התורה לעשותה ומכל מקום חכמים אסרוה והעושה כן מכין אותו מכת מרדות:

~ יום שלישי ~

ג ואפילו דבר שאין בו מלאכה כלל כגון להדיח כלים וכיוצא בזה אסור לעשות ולהכין ביו"ט לצורך חול ואפילו לצורך שבת שלאחריו אם לא הניח עירובי תבשילין וכן לצורך יו"ט שני כגולה ואפילו לצורך יו"ט שני של ראש השנה שהן קדושה אחת ונחשבים כיום אחד ארוך להחמיר אבל לא להקל שהרי אנו בקיאין בקביעות החדש ואנו יודעים

אבל אסור לבשל מין אחד בשתי קדרות ולטעום מעט מכל אחת כיוון שמעם שתי הקדרות הוא שוה א"כ כל מה שטועם משתייהן יכול לטעום מאחת ונמצא שהקדרה השנית אינה מתבשלת אלא לצורך החול אבל מותר לבשל כמה ממטעים בכמה מיני קדרות קודם אכילת שחרית (ביו"ט ראשון לצורך ליל יו"ט שני) וטועם כזית מכל אחת ואחת ואפילו מטעים לתינוק די בכך לפי סברא הראשונה שביארנו שהיא עיקר:

יא וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד שכבר בישל ביום טוב לצורך החול אפילו אחר אכילת שחרית ואפילו בישל בכמה קדרות אם הם מיני מטעים שונים בכל קדרה וקדרה הרי זה טועם כזית מכל קדרה ביום טוב ומותר לאכלם במוצאי יום טוב מיד ואינו צריך להמתין כלום ואף על פי שבישל באיסור לא קנסוהו חכמים כיוון שמעם מכל קדרה וקדרה ביום טוב ולא היה בישולו לגמרי לצורך החול ואפילו לא טעם מאומה מהקדרות אלא שבשעת הבישול היה בדעתו לטעום מכל אחת ואחת אם בישל קודם אכילת שחרית מותר לאכול מהם במוצאי יו"ט מיד כיון שבישולו היה בהיתר שהיה רוצה לאכול מכל אחת ואחת:

~ יום שישי ~

יב אבל אם בישל לצורך החול שתי קדרות ממין אחד שווין במעמם אע"פ שבישל קודם אכילת שחרית על סמך היתר הערמה דהיינו שיאכל כזית מכל אחת ואחת או אפילו אכל כזית מכל אחת ואחת או שהערים לומר שמא יזדמנו לי אורחים ואצטרך לשתי הקדרות בין שאכל מהן ביו"ט בין שלא אכל הרי מאכלים הללו אסור לו ולכל אנשי ביתו לעולם כיון שהורה היתר לעצמו להערים הערמה שאסורה חכמים יש לחוש שמא יתיר לעצמו פעם אחרת וגם אחרים ילמדו ממנו היתר זה לכך קנסוהו חכמים אבל אחרים מותרים לאכול מהם במוצאי יו"ט מיד:

יג וכל זה במערים שסבור שעושה כהיתר חכמים אבל המבשל במזיד ביו"ט לצורך החול הרי תבשיל זה מותר במוצאי יו"ט מיד אפילו להמבשל עצמו דכיון שהוא רשע שעשה במזיד אין לחוש שמא ילמדו אחרים ממנו לעשות כמעשהו במזיד וגם הוא עצמו משיב אל לבו ושב לכך לא קנסוהו חכמים וגם על מה שכבר עבר ובישל ביו"ט לא ראו חכמים לקנסו על איסורי יו"ט הקלים אלא על איסורי שבת החמורים הוא שקנסו כמ"ש בס"י שי"ח ושכ"ג ושל"ט וכן הדין בעושה שאר מלאכות אוכל נפש לצורך החול או לצורך שבת שלאחריו ולא הניח עירובי תבשילין או לצורך יום טוב שני:

חלק ד סימן תקד דין התבלין ביום טוב:

א דכין את התבלין במכתשת כדרכן ואין צריך לעשות שום שינוי כיון שאי אפשר לו לעשות מלאכת אוכל נפש זו בערב יו"ט בלא הפסד והסרון מעם שהרי אם יודך אותם

משתבח ומתעלה ע"י תוספת מלאכה זו אין שבה ועילוי זה מועיל כלום כיון שהוא בעצמו אינו צריך לשבח ועילוי זה כלל שהרי אינו צריך לאכול כלל מן קדרה זו ביו"ט ואינו אוכל ממנה אלא כדי להתיר לו לבשלה לצורך מחר אבל אם הוא עושה כל המלאכה בבת אחת דהיינו שמתחלה נתן כל הבשר בקדרה והעמידה אצל האש ונמצא בשעת עשיית המלאכה דהיינו עמידת הקדרה אצל האש היא נעשית כולה כאחת מותר להערים ולומר אוכל מקדרה זו היום ואע"פ שאינו צריך כלל לאכילה זו אע"כ מותר לו לבשלה בשביל אכילה זו לפי שלא חלקה התורה במלאכת אוכל נפש בין שצריך לאכול בין שאינו צריך לאכול ואוכל וכיון שמה שיאכל ביו"ט הוא מבשל בבת אחת עם שאר הבשר שיאכל בחול ואינו מוסיף בשביל החול הרי זה היתר גמור.

ובלבד שלא יאמר בפיו שהוא מבשל שאר הבשר לצורך החול כיון שהיתר זה הוא ע"י הערמה שהרי באמת אינו צריך כלל לאכול מקדרה זו אבל אם אינו מערים כלל אלא באמת הוא צריך לקצת בשר שבקדרה זו מותר לומר כפה שהמותר צריך לו לחול כיון שאין כאן שום חשש איסור כלל שהרי הוא צריך למעט בשר ואותו המעט הוא מבשל בבת אחת עם שאר הבשר וגם אותו המועט משתבח ומתעלה על ידי שאר הבשר:

ז ועכשיו נהגו העולם לבשל ביו"ט ראשון בשחרית לצורך ליל יו"ט שני וטועמין מעט מתבשיל זה ביו"ט ראשון ואין נוהגין מלומר בפירוש שמבשלין לצורך הלילה וצריך להזהירם על כך וגם צריך להזהירם שלא יוסיפו בשר בקדרה אחר שכבר העמידה אצל האש כיון שאינו אוכל ממנה אלא מעט נמצא שהוא מוסיף במלאכה בשביל יו"ט שני ולא הותרה הערמה אלא אם כן עושה כל המלאכה בבת אחת:

~ יום חמישי ~

ח וגם נכון להזהירם שלא ינהגו כן אלא ביו"ט ראשון לצורך ליל יו"ט שני שהוא לצורך מצות שמחת יו"ט אבל לא יבשלו בהערמה זו ביו"ט שני לצורך החול לפי שיש מחמירין ואוסרים ההערמה לגמרי ואין היתר אלא אם כן באמת הוא צריך למעט בשר ואז התירו לו חכמים על דרכים הללו שביארנו וכל בעל נפש יחוש לדבריהם אף ביו"ט ראשון לצורך ליל יו"ט שני:

ט ואף לסברא הראשונה אין היתר להערים אלא קודם אכילת שחרית הואיל ומבשל בשעה שכל הבשר הוא ראוי לו שאילו היה רוצה היה אוכל כל בשר הזה בסעודת שחרית אבל אחר אכילת שחרית אין היתר להערים אלא אם כן באמת הוא צריך לחתיכה אחת מותר לו להוסיף בקדרה כמה חתיכות אפילו בזה אחר זה ואע"פ שעושה כן לצורך החול מכל מקום כיון שמה שלצורך יו"ט משתבח ומתעלה על ידי ריבוי הבשר הרי הכל נחשב צורך יום טוב: **י** ואפילו קודם אכילה אין היתר להערים אלא בקדרה אחת

כיון שדרך לשחוק הרבה ביחד ביום אחד לצורך ימים רבים הרי זה דומה לעובדין רחול והוא זלזול ליום טוב ומטעם זה אסור לגרר ביו"ט התמכא שקורין קריי"ן במורג חרוץ לפי שדרך לגררו הרבה ביחד לצורך ב' וג' ימים:

ה אבל מותר לגרור הגבינה במורג חרוץ לפי שאין דרך לגרור הרבה אלא מה שהוא צריך לשעתו ומכל מקום צריך לשנות קצת מדרך החול כיון שהיה אפשר לגרור אותה מערב יום טוב ולא היה טעמה מפיג ואפילו אם היה טעמה מפיג יש להחמיר ולעשות שינוי מעט אם היה יודע מאתמול שיצטרך לגרור למחר מטעם שביארנו למעלה לסברא האחרונה:

ו אבל מותר לגרור כדרכו במורג חרוץ לחם האפוי כיון שהחטים כבר נטחנו פעם אחת שוב אין איסור טחינה שייך בהם שאין טחינה אחר טחינה כמ"ש בס' שכ"א.

אבל מכל מקום צריך לזוהר שלא לברור פירורין הגדולים קצת מתוך פירורים הנטחנים ודקים כקמח לפי שהן חשובים כשני מינים שונים שאסור לברור מין אחד מתוך חבירו אפילו ביו"ט כמ"ש בס' תק"ו ע"ש על דרך שנתבאר בסימן שי"ט ע"ש:

ז אין כותשין הריפות (פירוש שכותשין חטים ושעורים להסיר קליפתן) במכתשת גדולה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול משום זלזול יו"ט אבל כותשין במכתשת קטנה שזהו שינוי שלהם כמה דברים אמורים במקומות שרגילין כל השנה באכילת הריפות והן עיקר תבשיליהם ולכך רגילין לעשותן במכתשת גדולה ומכתשת קטנה היא שינוי להם אבל בארץ ישראל וכיוצא בה מהמקומות שאין רגילין בריפות ודי להם כל השנה במכתשת קטנה ואין להם שינוי בקטנה לכך אסור להם לכתוש ביו"ט אף במכתשת קטנה:

מערב יו"ט יפיגו טעמן והוא הדין כל הנידוכין המפיגין טעמן כגון שום ושחליים ופלפלין אבל אסור לדרך ביו"ט דבר שאינו מפיג טעם אם היה נידוך מערב יו"ט כגון מלח וכרכום אלא אם כן הטה המכתשת על צדה בשעת דיכה או שידוך בקערה כדי שישנה מדרך הדיכה בחול ויהיה ניכר שהיום הוא יום טוב ולא יבאו זלזול בו בשאר מלאכות.

ויש חולקין על זה ואומרים דאפילו תבלין המפיגין טעמן אסור לדרך כדרכן ביו"ט בלא שום שינוי שמחמת קלקול טעם מועט שהיה מתקלקל אם היה נידוך מערב יו"ט אין אנו מתירים לו לעשות מלאכה גמורה ביו"ט אלא אם כן לא ידע בערב יו"ט אם יצטרך כלל לתבלין ביו"ט דהיינו שלא ידע איזה מין תבשיל יבשל למחר שאין כל תבשילין צריכים תבלין ויש להחמיר כדבריהם:

~ שבת קודש ~

ב ואפילו אם לא ידע בערב יו"ט אם יצטרך לתבלין ביו"ט נוהגין להחמיר לשנות קצת בדרכתן כדי שמתוך כך יהיו זכורין שאסור לדרך יותר ממה שצריך ליו"ט וכן ראוי להורות להמון עם שאינן יודעין לחלק בין ידע מאתמול שיצטרך לתבלין למחר לשלא ידע אם יצטרך:

ג ומותר להוליך תבלין או מדרך אצל מדוכה או מדוכה אצל תבלין ומדרך ואין חוששין שמא ימלך ולא ידוך ונמצא טרח ביו"ט שלא לצורך ואפילו דרך רשות הרבים מותר להוליכם אף על פי שהיה אפשר להוליכם מערב יו"ט לפי שלא גזרו על הוצאה שהיה אפשר לעשותה מערב יום טוב מטעם שנתבאר בסימן תצ"ה:

ד וכל זה במדוכה אבל אסור לשחוק את הפלפלין ואת החרדל כרחיים קטנים שלהם אפילו שוחקן אחד אחד

~ 'תורה אור' פרשת בראשית - הפרשה החסידית ~

הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי, וְהָאָרֶץ הַדּוֹם רְגֵלִי, אִי זֶה בֵּית וְגו'.

אֵךְ לְהַבִּינִי הַעֲנִין:

כִּי הִנֵּה הַתּוֹרָה הִיא מִן הַשְּׁמַיִם, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת כ, ה): "כִּי מִן הַשְּׁמַיִם דִּבְרַתִּי וְגו'", דִּהְיִינוּ שְׁהִיא כְּהִינֵת שְׁמַיִם. כִּי שְׁמַיִם – אֲנִשׁ וְנִיט, וְכֵךְ נִבִּי הַתּוֹרָה כְּתִיב (דְּבָרִים לז, ט): "מִיִּמֵּינוּ אֲנִשׁ דִּת לְמוֹ".

וְהִנֵּה כְּתִיב (נִקְרָא כ, ה): "וְשִׁמְרֵתֶם אֶת חֻקּוֹתַי וְעֲשִׂיתֶם

"הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי, וְהָאָרֶץ הַדּוֹם רְגֵלִי, אִי זֶה בֵּית וְגו'" (שְׁעֵרֵי טו, א):

לְהַבִּינִי אֵיךְ שִׁיךְ עָלָיו וְתַכְרֵךְ לֹאמֵר "כְּסָאֵי" וְ"הַדּוֹם רְגֵלִי"? שְׁהִי "אִין לֹא דְמוֹת הַגּוֹפֵה", וְאִינוּ בְּגֵרֵךְ מְקוֹם, וְכְמוֹ שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת לז, כא): "הִנֵּה מְקוֹם אֲתִי" – שִׁ"הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאִין הַעוֹלָם מְקוֹמוֹ!"

1. [להבין - בקתב ד' ליתא].

רוחו ונשמתו אליו יאכף": כי "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח", שעל ידי רוח האדם העולה למעלה⁴ ש"ישוים אליו"⁵, דהיינו שלבבו יכסף לדבקה בו ותברך, ולהמשיך בחינת גילוי אלהותו⁶ ותברך על נפשו ותוד נפשו. אזי "רוחו ונשמתו" מבחינת 'סוכב כל עלמין' – "אליו יאטף", להיות מתאסף השראתו אצלו ב"קרר איש ולב עמוק" (תהלים סד, ז).

ומזה נמשך להיות "והיו הדברים האלה אשר אנכי" – "מי שאנכי" – "מצוץ כו" (דברים ג, ז) – שעל ידי זה נמשך גילוי אלהותו, והתהוות התורה בבחינת שמים – אש ומים.

כי הנה ה"תורה קדמה אלפים שנה לעולם" – פירושו: "עולם" נקרא בחינת אש ומים, והתורה נבקה מעלתה מאד – בבחינת "אלפים שנה", שהם למעלה מבחינת עולם. וכדי שתמשך לבחינת עולם, דהיינו להיות "מיינו אש כו", שהוא רמ"ח מצות עשה שמימין, ושם"ה מצות לא-תעשה משמאל כו, הנה המשכה זו היא על ידי אתערותא דלתתא ב"ואהבת" [..] בכל לבבך", "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח",

ועל ידי זה "וידברת בם" (שם ג, ז): "ודברת" – לשון הנהגה והמשכה, דהיינו להיות המשכת אור אינסוף ברוך-הוא בתורה.

וזהו ענין "וידבר ה' אל משה": שהמשכת הו"ה להיות התורה צריך להיות המשכה תחלה לבחינת משה, שהוא מבחינת "כי מן המים מושתיהו" (שמות ב, ז).

וזהו "השמים בסאי": שהשמים היא התורה, הרי היא פסא⁷ על דרך משל, שנעשה לשבת, וישיבה זו היא השפלה לגבי עמידה. שפשהאדם עומד הנה הוא בעליקומה, וראשו ומוחו גבוהים מעל הארץ, ועל ידי ישיבה נשפל קומתו. כך התורה נעשה פסא לאור אינסוף ברוך-הוא לבחינת ראשו, שהיא בחינת רצונו והכמתו ובינתו. ד"את חפים ולא בחכמה ידיעא, ומכין ולא כבינה ידיעא", ובתורה יורדים ומשתלשלים חכמתו ובינתו בדברים גשמיים כתפילין, וציצית, וצדקה, ותרומות ומעשרות, וקרנות כו. :

אתם" – "אתם" כתיב, שהאדם הוא העושה את התורה. וכך אנו מבקשים בברכת "אהבת עולם אהבתנו כו", לשמור ולעשות ולקיים" – תחלה לעשותה ואחר כך לקיימה. והיינו על ידי "אב הרחמן רוח עלינו, ותן בלבנו בינה", שפמחינת רחמים עליונים נמשך בינה והתבוננות בלב, להיות בה ועל ידה עשית והתהוות התורה.

וכיצד תהיה התבוננות זו?

מבואר בקריאת-שמע: "שמע" – לשון הכנה, והכנה זו היא בתיבת שמע עצמה. כי שמע – שסע, פירושו: כי עין רבתי היא בחינת "לך ה' הגדולה והגבורה וכו" (דברי הימים א' כט, ז), ז' מדות עליונות שהם בחינת "לך". דהיינו שהם בטלים אליו ונקללים במקורו, שעדיין אינן בבחינת המשכה והתפשטות למטה להיות עולים בשם "גדולה" ו"גבורה" וכו', ואזי נקרא בשם "ע' רבתי". והמשכה שנמשך ומתפשט למטה הוא רק בחינת שם לבד, שהוא הארה בעלמא. וכמאמר: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שאין זו אלא מבחינת שם ומדת מלכותו ותברך, כי "מלכותך מלכות כל עולמים" (תהלים קמ"ג, ז) כתיב.

וזהו ענין בינה – להכין דבר מתוך דבר. פירושו: "תוך דבר" נקרא בחינת 'ממלא כל עלמין', שהיא בחינת שם, דהיינו בחינת זו והארה הנמשך תוך⁸ עלמין, וצריך להכין מזה שאינו אלא זו כנ"ל, שהוא ותברך הוא הסוכב כל עלמין, ו"לית מהשכה כו"⁹, "ולאו מפל מדות אלן בכל".

ועל ידי זה נמשך להיות "ואהבת את הו"ה אלהיך" (דברים ג, ה) ממש, לדבקה בו ותברך באינסוף ברוך-הוא ממש. כמו שפתיב (תהלים עג, כה): "מי לי בשמים, ועמד לא חפצתי וגו'", שיהיה רק חפצו ורצונו ש"הו"ה", אור אינסוף ברוך-הוא עצמו, יהיה "אלהיך" – שורה בקרבך. דהיינו שיהא גילוי אור אינסוף ברוך-הוא עצמו על נפשו.

והיינו על ידי "בכל לבבך":

שהוא כמו שפתיב (איוב לד, ז): "אם ישים אליו לבו,

5. [אליו – בכתב יד 2044: אליו לבו].

6. [אלהותו – בכתב יד 2044 ליתא].

7. [פסא – בכתב יד 2044: כמו פסא].

2. [תוך – בכתב יד 1092: בתוך כל].

3. [תפיסא ביה בכל].

4. [על פי קהלת ג, כא: "רוח בני האדם העלה היא למעלה"].

"והארץ הרום רגלי":

וכך הוא בכל ישראל, על ידי שמתקן מעשיו שהם בכח המעשה בעשיה נשמיות בבחינת רגלים, נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה.

והנה להיות "הרום" לבחינת רגל שהוא בחינת בנסת ישראל, דהיינו להגביה ולהעלותה ממוטה למעלה, הוא על ידי בחינת "הארץ" שהם מצות מעשיות, וכללותן היא הצדקה.

ועל זה נאמר (משלי יד, לד): "צדקה תרוםם גוי" – "תרוםם" ממוטה למעלה. והגביה והעלאה זו היא בבחינת "גוי", שהם אותיות ג' ו' י', דהיינו העלאת המדות שחלקן דרך פלל לג' בחינות: חסד, דין, רחמים. (פי נה"י אינו אלא התפשטות חג"ת וענפיהן). והעלותן היא לבחינת יו"ד, שהיא בחינת החכמה, על ידי תוא"ו שהוא המפושף ומחבר המחשבה כו'.

ככה ממש נעשה למטה בנפש האדם – העלאת המדות בשכלו ובנתנו: פי בשהמדות נפרדות מהשכל, הם נחשבות לדבר בפני עצמו. ולכן יש לך אדם שמתעורר לבו בשעת התפלה וכיוצא בה, שאז היא שעת גדלות המוחין, ואחר כך חולפת ועוברת האהבה, ופונה לדרבו מהיפך להיפך, באין מכין פי הם שני הפכים. והיינו מפני שהמדות נפרדים מהשכל. מה שאין כן בהתפללותן כו'. והרי אז הוא עילוי המדות ביותר שאת – שנעשו בחינת מוחין.

וזהו "בכל נפשך" דהיינו בכל כחות הנפש, אפילו בבחינת רגל, שגם בחינת הרגל תרום ותגביה:

והנה זהו דרך פלל שנקרא שמים וארץ – תורה ומצות. ודרך פרט בתורה עצמה, שמים זו תורה שבכתב, שמים – שם-מים, ד"אורייתא מהכמה נפקת". וארץ נקרא תורה שבעלפה.

פי ארץ מלשון רצון, כמאמר רי"ל: "למה נקרא שמה ארץ? שרצתה כו"¹⁰. וארץ אותיות: א' ר'ן כו'.

והענין: פי תורה שבעלפה היא השגת תכלית הרצון, לידע איך זמה. פגון "סופה שהיא גבוה כו"¹¹, שאין זה מבוואר בתורה שבכתב, ותורה שבכתב היא רק בחינת אותיות להיות כדמותן בצלמן, שהן שמוותיו של הקדוש ברוך-הוא. ולכן נקרא "קודא בתורה", כמו שקורא בשם, והיינו מלמעלה למטה. אבל תורה שבעלפה

"הרום" בלשון הפסוק, הוא כמו שרפרף בלשון הנמרא, שהוא גם כן פסא קטן. והוא מה שמעמידין תחת רגלי היושב להגביה הרגל מעל הארץ. ועל זה אמרו בנמרא על פסוק (דניאל ז, ט) "כרסון רמיו"⁸: אחד לכסא ואחד לשרפרף. פסא הוא הגדול שיושבין עליו, ושרפרף הוא הקטן שמעמידין תחת הרגלים.

והענין: פי הנה בנסת ישראל נקרא רגל, כמו שכתוב (דברים יד, א): "בנים אתם לה' אלהיכם", ו"ברא – נרעא דאבוה".

והנה כמו על דרך משל שנמצא מעלה יתירה ברגל מה שאין בראש – שהרגלים הם המהלכים, והם נושאים את הראש ומוליכין אותו למחוץ חפצו, ונמצא הראש צריך להרגל. וגם גידי הראש, וחייתו – ש"הדם הוא הנפש" (דברים יב, כג) – הם ברגלים. וכשמקויון דם מהרגל מתרפא הראש ומתקיים. וכן פמה רפואות יש שעושים ברגלים ומתרפא הראש. ובבחינה זו נקרא הרגל – ראש, והראש – רגל, שהוא למטה מהרגל במדרגה זו.

וכך הוא למעלה: על ידי התפללות המשכות המדרגות "נעוץ תחילתן בסופן, וסופן בתחילתן" – אור-ישר ואור-חזור: אור-ישר נקרא מלמעלה למטה, כל מה שלמעלה הוא העליון, ואור-חזור – ממוטה למעלה – כל מה שלמטה הוא העליון. וזהו "נעוץ תחילתן בסופן" – שסופן הוא תחילתן, שבחינת הרגל נקרא ראש.

וישראל נקראו "ראשית", וכתוב (דברים לג, כא): "וירא ראשית לו". ועל ידי אתערותא-דלתתא נעשה למעלה תיקון אורות עליונים.

וזהו שמצינו במושה שבהטא העגל נטלו ממנו אלף אורות (ובשבת חזרין ונותנין אליו כמתנה, וזהו "ישמח מושה כמתנת חלקו"). ועל זה רמזו רי"ל במה שאמרו על פסוק (שמות יט, כד) "לך רד" – "רד מגדולתך. כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל". והיינו לפי שהיו ישראל בבחינת הרגל שלו, וכמו שכתוב (במדבר יא, כא): "יש מאות אלף רגלי – הענם אשר אנכי בקרבו"⁹, והם היו לו בחינת מקיף ובחינת ראש, אף שהם היו לו בבחינת רגל ודאי.

8. [תרגום: "פסאות הנחין"].

9. [במדבר יב – בבית יד 2044 נוסף: שהוא היה בקרבם].

10. [לעשות רצון קודם].

עיקרה ממהות למעלה, על ידי השגת הרצון בנפש תכלל הנפש במקורה למעלה.

(¹²) ושלשה נקראו ארץ: בנסת ישראל, ותורה שבכלפה, ומצות. וכולן נרמזין במקרא אחד (ירמיהו כב, כט): "ארץ, ארץ, ארץ, שמעי דבר ה'".

אך "אי זה בית כו" ¹³ (ישעיהו ס, א) ?

כי הכפא והשרפרף אין דרךן להעמידן בחוץ, אלא בתוך הבית. ובחינת בית היינו "בכל מאדך", שהוא בבחינת מקוץ. כמו על דרך משל בית שהוא מקוץ את האדם בנגו ובקורותיו. ובית זה הוא בית התפלה, שעל ידי התפלה ח"י פעמים "ברוך אתה כו", היא המשכת מקיפין מבחינת 'סוכב כל עלמין'. (והיא בחינת "רוחו ונשמתו אליו יאסף" בנוזר לעיל) שהם נמשכין על ידי בריעות והשתתויות ב"אבות" וב"הודאה", תחלה וסוף, שהם בחינת ביטול.

והענין: כי אי אפשר להיות גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא - ד"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", ו"לאו מפל מדות וכו", בבחינת פנימיות-הלב, רק מעט מזעיר הארה בעלמא. ואפילו גילוי במוח והשגה "לית מחשבה כו", רק בבחינת מקוץ וסוכב לבר.

ועל זה נאמר¹⁴: "ואל זה אביט" - שרומז על בחינת התפלה.

ופירוש הפסוק: "ואת כל אלה ידי עשיתה" - בחינת

עשיה היינו מעשה המצות.

"ויהיו כל אלה נאם ה'" היא בחינת תורה שבכלפה, שהיא נאם ודבר ה', בחינת דבור. מה שאין כן "אל זה אביט" הוא בחינת תפלה. "אביט" הוא בחינת הבטה, היא הסתכלות בבחינת "עיניך יונים" (שיר השירים א, טו), שהיא בחינת המחשבה לבר, והיא היא בחינת מקוץ וסוכב. כמו על דרך משל מחשבה שמקפת מחשבתו את הדבר שחושב עליו, וכן הראיה והסתכלות כו. מה שאין כן דבור ומעשה הם פנימיים כו. והבטה זו היא -

"אל עני ונכה רוחך" - בחינת ביטול, "דלית ליה מגרמיה כלום", אפילו תורה ומצות. לפי שהמשכה זו אי אפשר להשיג על ידי התורה ומצות שהם פנימיים, רק על ידי ביטול בתפלה, ובריעות והשתתויות. כמשל המלך שפורעים ומשתחוים לו מפני שאי אפשר להתקרב אליו מוגדל מעלתו, אוי ממילא נמשך אליו בחינה זו.

וזהו "ברוך אתה": פלומר, ברוך מעצמך ומאליך.

והנה בבחינה זו של המשכת המקוץ פתיב (במדבר כג, כא): "לא הביט און בעלמא". שבבחינת פנימיות פתיב (תהלים י, ט): "ברוח לבות וכליות", דהיינו להבחין התשוקה המורגשת, אם הוא מ"קרב איש ולב עמוק" (תהלים סד, ז) באמת לאמתו. מה שאין כן בבחינת מקוץ - "לא הביט און וגו'", רק "ה' אלהיו עמו" (במדבר שם) - שנמשך מאליו תמיד. :

14. (ישעיהו ס, ב): "ואת כל אלה ידי עשיתה, ויהיו כל אלה נאם ה', ואל זה אביט, אל עני ונכה רוח ותרד על דברי".

11. [למעלה מעשרים אמה פסולה" - משנה סבה א, א].

12. [סימון הסוגריום מופיע בכתב יד מאמרי אדמו"ר תקנן - תקס"ה].

13. ["אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחת"].

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

עליך כו. אך הנה כתיב מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה כו. דהנה ארו"ל דא"א ע"ה ביקש שיהיו בניו בעול שיעבוד מלכות לפוטרי' בזה מדין גיהנם כו' ואין הפי' בשיעבוד מלכויות בעול המסים ואימת מלך ושרים שהרי כימי דוד ושלמה ושאר המלכים היה עול

(א) אלה תולדות נח נח איש צדיק כו. כתיב כי כאשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצוף עליך כו. ויש להבין למה נק' מי המבול בשם מי נח דוקא וגם מה שייכות יש למו המבול לענין הקצף והרוגו שתלה זה בזה דכמו שנשבע מעבור מי נח כך נשבע מקצף

ואינה אוכל' ויש אש אוכלת אש ושותה מים הוא אש ה' שבנשמה ששורפת ומכלה לחום הטבעי ג"כ כמו ע"י התפעלות אלקות שבנשמה בלב בשר בחום הטבעי כמו לבי ובשרי כו' וכן צמאה לך נפשי כו' (ומ"ש בר"מ הוציאווה בגלותא ותשרף בשלהובי מיהרא שהן בגבורות קשות דחום התאות רעות דק"נ זהו כאשר אין אור ה' מאיר בנשמות ישראל ואין כח באש וניצוץ האלקי לשרוף ולכלות התאווה רעה כו' וראייה ממ"ש מים רבים לא יוכלו לכבו' אף בגלותא כו') וזהו מים רבים לא יוכלו לכבות כו' דהיינו שלא תחשך אור הנשמה האלקית ולא יכבה אורה כלל ממים רבים דטרודת הפרנסה ככל ימי חיי הכלה בעוה"ז ואין בה שינוי כלל מכמו שהיה התקשרות אור הנשמה האלקית קודם התלבשותה בגוף החומרי שהיתה צרורה ודבוקה למעלה במקור חוצבה באלקים חיים בתמידות ברוב עוז ידידות ומתיקות באה"ר ודביקות נפלאה ליהנות ולחזות בנועם ה' בצרור החיים את ה' ממש בג"ע העליון או בג"ע התחתון בלי שום פירוד כניצוץ הנמשך אחר השלהבת כו' כך גם אחר שהיא מתלבשת בעוה"ז בחומר הגופני ובחבלי מרדין דמים רבים כו' לא יכבה נרה ולא תכבה האהבה והדביקות האלקי' שיש בה כמו שהיתה דבוקה למעלה בלי שינוי כלל כו' (וראייה מן צדיקים ובע"ת אמית' שגם אחרי הוטמאה הנפש החוטאת בכל לכחך ומיאוס לא יכבה נרה ויכולה לעלות וליטתר וליכלל בקדושה העליונה כמו שהיתה בתחלה ממש וכמ"ש וחשב מחשבות לבלתי ידה ממנו נדה וכתוב ובאו האובדים כו' והנרחים כו' והשתחוו לה' כו' וכמ"ש במ"א ע"פ אני ה' לא שניתי ואתם ב"י לא כליתם דהא בהא תליא משום דנר הוי"ה ממש נשמת אדם וכמ"ש כי חלק הוי"ה עמו יעקב חבל נחלתו ע"כ כמו שאני הוי"ה לא שניתי כך אתם ב"י לא כליתם שלא יכלה כח ואור נשמתם האלקי' כו') והנה מלבד שאין בכח המ"ר הנ"ל לכבות את אור האהבה רבה המוסתר הנ"ל אלא אדרבה ע"י התלבשות וירידת הנשמה האלקי' בעוה"ז והיא נטרד' מאד בבחי' מ"ר הנ"ל עי"ז דוקא הרי תוכל הנשמה לעלות ולהגיע למעלה במדרגה העליונה וגבוה הרבה יותר אחר צאתה מעוה"ז דהיינו למעלה הרבה ממדרגתה הראשונה כשהי' צרורה בצרור החיים בג"ע העליון או ג"ע התחתון לפי שירידה זאת ודאי לצורך עלייה גדולה היא וכמ"ש ימי שנתינו בהם שבעים שנה דימים ניתן לאדם שהוא הנשמה בגוף בעוה"ז בהיכלות דנוגה שתהיה לה עלייה גדולה עי"ז כו' וד"ל:

המסים הרבה יותר ואימת מלך ושרים יותר רק הוא הכוונה על טרדת הפרנסה בעול קשה בלחץ ודחק ובעבודה קשה בכל כלי המוח והלב עד מיצוי הנפש ממש כמו בנפשו יביא לחמו שמשמעבדי' כל כחות נפשו במחשבות טורדות ועמוקות נוגעים עד הנפש שמבלבל' המוח והלב לגמרי מכל וכל עד שניוו מדעתו ומקומו כו' כידוע (כמו יורדי הים באניות כו' שיעלו שמים ירדו תהומות יחגו וינעו כו' עד וכל חכמתם תתבלע כו' כמ"ש במ"א). והנה על זה אמר מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה כו' שטרדות הפרנס' המבלבלים לנקודת הלב והמוח נק' מים רבים כמו עד"מ הנמבע במי הים או נהר גדול וכמ"ש כי באו מים עד נפש כמו שאמר דוד אל תשטפני שבולת מים כו' ועכ"ז א' מים רבים הללו לא יוכלו לכבות את האהבה דהיינו שלא יוכלו לבטל ולעקור את נקודת אור האהבה העצמית והטבעית שבכאו"א מישראל שנק' אהבה המוסתר' בנקודת פנימית העלם הלב כידוע שמכחה יוכל לבא בנסיון למס"נ על קדה"ש ולתשובה אמיתית מקרב ולב עמוק עד כלות הנפש ממש כראב"ד שיצא' נשמתו בבכי' כו' וכמו בעי"ת שכאו"א עושה תשובה שלימה מקורות לבו ובוכה במר נפשו כו' לפי שאהבה רבה זו היא כמו טבעית ממש בנפשותינו מצד שרש מחצב הנשמות כי חלק אלוה הוא מבחי' מהו"ע אלקות כמו כי נר הוי"ה (ממש) נשמת אדם וטבע האש לעלות וליכלל למעלה במקור חוצבה כשלהבת העולה מאליה וכמ"ש בסמוך לזה רשפיה רשפי אש שלהבת יה ממש וקאי על אה"ר זו שהיא כרשפי אש שלהבת יה דוקא ולהיותה בחי' שלהבת יה ע"כ מים רבים לא יוכלו לכבותה כלל דאע"פ שיש בטבע המים לכבות את האש אבל יש אש שאין המים מכבים אותו כלל והוא הנק' שלהבת יה דוקא שהוא אור הנשמה האלקי' שנק' ניצוץ כניצוץ מן השלהב' כי כאשר מתלהבת בלהב אש התשוקה ודביקות כרשפי אש האלקית שנק' שלהובין דרחימותא או אין מים רבים שהוא המשכת כל לבו ומוחו בעומק טרדות הפרנסה מכבים אותה כלל (לפי שאין המים מכבים רק לאש גשמי בחום אש הטבעי שמקרר ומכבה אותו המים המנגרו) וכך נראה בחוש שהתפעלות רשפי אש מחום הטבעי בלב בשר לבד בלי התפעלות הנשמה באלקים חיים בשלהב' יה בקל ובמהרה תכבה גם במעט מים רעים של המשכת הבלי עוה"ז אבל אש האלקי' שנק' שלהבת יה בהתפעלות הנשמה האלקית לא תכבה מכל מים כו' אדרבה נק' אש שותה ששותה ולוחכת המים כאשר ה' שנפל על המים שיצק אליהו כו' וכמאמר ו' אשות הן יש אוכלת ואינה שותה ויש שותה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - כי תבואו גו' ושבתה הארץ (תקס"ב)

התחלקות זו וירידת החיות בבחי' צמצומים והסתרות רבות הוא שהי' יכול להבראות גם הנבראים הגשמי' וד' יסודות גשמיים בבחי' יש ממש והיינו ע"י החילופים והתמורות מצירופי האותיות כמ"ש בלק"א: והנה כתיב ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה פי' כי בראשית הבריאה בי' מאמרות הי' מצד עצמות אלקות כי חפץ חסד הוא אבל אח"כ צריך לעורר תמיד השפע אלקות שבמחשבה א' הנ"ל שתתחלק תמיד ל"מ וזהו ע"י העבודה ברמ"ח מ"ע ולשמרה בשם"ה ל"ת והוא ענין שארז"ל שת"ח עוסקים בבנינו של עולם שהי' בנין עולם הדיבור והמשכתו מבחי' העלם המחשבה א' אל הגילוי ולכן בונייד הוא ל' נקבה רמז לעולם הדיבור הנ"ל הוא מדת מלכותו ית' (וע' בזהר ר"פ זו וברמ"ז שם ע"פ היא העולה דמה"ט נמי נק' היא העולה ל' נקבה אע"פ שבאה מן הזכרים דוקא אלא לפי שרומזו לכנס"י היא מדת מלכותו ית') והמשכה זו היא ע"י תורה שנק' תורת חסד וכן ע"י גמ"ה שע"ז ממשכים גילוי בחי' כי חפץ חסד הוא להיות עולם חסד יבנה וזהו כי חסד הפצתי כו' ולכן ת"ח דוקא נק' בונייד. וביאור הענין איך הוא המשכה זו ע"י תומ"צ וגם ענין ויניחהו בג"ע לעבדה כו' שנמשל לעבודת הארץ שצריך זריעה וחרישה ולהבין ענין המשל הנה ג"ע הוא זיו השכינה ופי' זיו הוא ענין גלוי והיינו בחי' תוספת הארה על חיות העולמות שיהיו משיגים ונהנים בהשגתם מהארה זו וכמשל שיביאו שלהבת גדולה בבית אע"פ שיש שם האור של הנר מ"מ נעשה תוספת אורה מכמו שהיה, כמ"כ הוא ענין זיו השכינה שבג"ע שהוא בחי' תוספת אור וגלוי אלהות בהשגתם, והו ענין המאיר לארץ ולדרים עליה שממשיך ומאיר תוספת אור לארץ העליונה הנק' ארץ החיים ולדרים עליה המקבלים ממנה וכנו' בסידור בפי' מרחם על הארץ ואח"כ על הבריות כו', אך מהיכן באה תוספת הארה זו והו ענין מארז"ל שת"ח עוסקים בבנינו של עולם הג"ע ר"ל שהם ממשכים תוספת אור וגילוי ממדת מל' ית' בבי"ע (כי החוק הקבוע להמשכת החיות בעולמות א"צ למעשה התחתונים ומעשה התחתונים הוא רק להמשיך תוס' אור כמ"ש בפע"ח בהקדמה) והיינו ע"י תומ"צ שלהם כי שכר המצוה הוא נמשך מהמצוה עצמה כידוע שזהו פי' שכר מצוה מצוה וכן הוא בתורה כו' שמהתורה עצמה שלמדה למטה נעשה זיו השכינה להאיר לנשמה זו שלמדה התורה למטה אך איך הוא שמגשמות

כי תבואו אל הארץ כו' ושבתה הארץ שבת לה'. וצ"ל דמשמע מיד כי תבואו אזי תיזמו' ושבתה הארץ והלא באמת צריך שהיה ששה שנים עד שאח"כ בשנת השביעית תהי' שנת השמטה, והענין יובן בהקדים להבין כמה שלפעמים מצינו שת"ת עדיף מתפלה כמארז"ל ת"ת כנגד כולם היינו אף כנגד עיון תפלה וגמ"ח ובמ"א משמע להפך כמו שאמרו הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו וכיוצא בזה מצינו דגמ"ח עדיף מתורה ותפלה כמו שאמרו רבה דעסק בתורה לחוד הי' מ' שנין כו' גם כתי' חסד הפצתי ולא זבח וחסד היינו תורה שנק' תורת חסד וגמ"ח שהם למעלה מתפלה הנק' זבח במקום קרבן תיקנו וכו': הנה ארז"ל ת"ח מרבים שלום בעולם שנאמר ורב שלום בניך א"ת בניך אלא בונייד אלו ת"ח שעוסקי' בבנינו של עולם וי"ל הלא עולם הוא ל' זכר ואיך אומר בונייד שהוא ל' נקבה ויובן כ"ו ע"פ מארז"ל הידוע דבעשרה מאמרות נברא העולם והלא כמאמר א' יכול להבראות כו' פי' המאמר האחד הוא מאמר דבראשית שהוא הכולל כל הי"מ וכמ"ש בזהר ע"פ בראשית ברא את השמים ואת הארץ את השמים לאכללא כל עובדיו דבשמים כו'. והענין הוא כי בראשית הוא בחי' חכמה וכתוב כולם בחכמה עשית שבחכמה נכללו כל שאר המאמרות והוא ע"מ כמי שחושב במחשבה א' שנכלל בה הרבה דיבורים שידבר אח"כ כמ"כ המאמר דבראשית הוא בחי' מחשבה א' דאנא אמלוך שעלה במחשבתו ית' להבראות השמים והארץ וכל אשר בהן שמיד שעלה במחשבתו נתהוו כולם ע"י מחשבה זו וכדא' בדברי רז"ל שבמחשבה א' נברא העולם, וז"ש שבמאמר א' יכול להבראות, שהרי באמת נתהוו כולם ע"י מאמר זה הא' רק שלא יצאו לגילוי כמו שהן עתה אלא ע"י ט' מאמרות שאח"כ שע"י אמרו ית' יהי רקיע יצא הרקיע מהעלם שהי' במחשבה אל הגילוי להיות יש ודבר כמו שהוא כי בעורו כמאמר דבראשית לא הי' כ"כ בבחי' יש כמו עתה, וכעד"ז בשאר כל המאמרות, והמעם שהיה כן הוא לפי שאם לא היה הנבראים נמשכים בבחי' גילוי ע"י ט' מאמרות שהוא בחי' דיבור העליון אלא שהיה חיותם וקיומם מבחי' המחשבה הא' לבד לא היו כלל בבחי' יש ודבר כלל אלא היו במילים במציאות וגם ההתחלקות לחלקים רבים הוא ע"י הדבור כמשל השכלה א' שבדיבור נחלקת לכמה וכמה תיבות שבכל תיבה יש חלק קטן מההשכלה כו' וע"י

החכמה אלקית שיש בזה נשארה שם להוסיף אור וגילוי לנשמתו שישגי ויבין השגה זו האלקית והוא ענין זיו השכינה שארז"ל שצדיקים יושבי' ונהנין מזו והיינו זיו תורתם ועבודתם ממש וענין רבה בר נחמני ששאלוהו במתיבתא דרקיע אם ספק אם בהרת קדמה בו' דמשמע שם שהנשמות לומדים שם כל מה שלמדו כאן (ולפי שרבה היה יחיד בנגעים ואהלות לכן שאלו ממנו ספק זה כי לתחתונים דוקא יש כה זה לפסוק הדין שמסתפקים בו מחמת שהקליפות מעלימו' על הלכה זו והתחתונים יש בהן כח לברר ולהעלות מהשבירה לפי שהן מלובשים בגוף בו' עמ"ש באגרת הק' בביאור מאמר הר"מ פ' נשא והמשכילים בו' דכ"ג ע"ב). וענין לשמרה הוא כי השמירה היא לעדור ולחרוש הכרם ולסקלו מן האבנים והקוצים שבו, והן שם"ה ל"ת לבער הרע מקרבנו כמשל זריקת הקוצים, והחרישה הוא בחי' המרירות ולב נשבר ונדכא שהוא כמשל החרישה דמרפי ארעא שאוי דייקא תצמיח הזרע כמ"ב בכדי שיהיה כלי לשבו ועל ידו יהיה צמיחת זיו השכינה ע"י זריעת התומ"צ צ"ל מתחלה בבחי' לב נשבר בו' כמ"ש תנית למאור להעלות נר שדייקא ע"י הכתיבה יומשך אח"כ בחי' מאור ונר וזיו השכינה וד"ל:

לימוד הלכה המדברת בענינים גשמיות כמו שנים אוחזין במלית בו' יתהוה בחי' זיו השכינה, הענין שזהו פי' לעבדה שנמשלו רמ"ח מ"ע לעבודת הארץ בוריעה וקצירה, שהזרע עצמה הנזרע בהקרקע נרקב מכל וכל ולא נשאר ממנו מאומה אלא שע"י זה נכלל כחם בכח הצומח שבארץ ונתאחד עמו ואז ע"י מוציא כח הצומח את כחו אל הפועל ומשפיע חיות לגדל שבולת מעין הזרע וכן פירות בעילוי רב ועצום למעלה מעלה ממהותו ועצמותו של הגרעין הנמוע בו' כמ"ב פשט ההלכה של שנים אוחזין במלית וכדומה שמדברת בענין סיפור מעשה גשמיות בשנים שמצאו מלית וזה טוען כולה שלי וא' טוען שקר, כ"ו יתבטל והי' כלא הי' דהיינו כשלומד הלכה זו בג"ע שהוא בחי' זיו השכינה הנולד מלימוד הלכה הגשמי' שלמד בעוה"ז לא נו' שם כלל סיפור מעשה זו בגשמיות בשנים אוחזין במלית גשמי ח"ו כי אין שם מלית גשמי ואין שם מענת שקר, אלא הוא גילוי השכל אלקי מח"ע שיש בהלכה זו למה יהיה הדין והפסק שיחלוקו שיש בזה למעלה סוד ה' ע"פ חכמתו ית' דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעא אלא שנתלכשה במעשה זו הגשמיות, ולכן בג"ע הלבושים הגשמיים דאורייתא נרקבו והיה כלא היה אבל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

וידבר בו' אנכי

יש באדם כח למס"נ באחד בו'. ולכן כתיב בישראל העמוסים מני בטן, דהנה כמו שיש עיבור למטה כמ"כ קודם התגלות ולדת הנשמה היא בבחי' עיבור בבטן אימא וכמ"ש חי הוי' אשר עמדתי לפניו, והנה ארז"ל כשהתינוק במעי אמו נר דלוק על ראשו ומלמדיו אותו כל התורה, דהיינו מ"ש נש"י עלו במחשבה דהיינו במח' דאותיות התו' והנה ע"י שהוא בבחי' עיבור ומלמדיו אותו ע"י נותנין לו הכח לקיים תומ"צ למטה בו', וזהו נר דולק על ראשו, נר הוא מ"ש נר הוי' נשמת אדם והוי' יו"ד ה' הוא בחי' תושב"כ ותושבע"פ ו"ה הוא בחי' מצות, דהיינו שע"י יכולה הנשמה לקיים תומ"צ למטה, וזהו העמוסים מני בטן העמוסים לשון יום יום יעמס לנו, או מלשון אבי העמים עליכם בו' שהוא בחי' עול שנותנין עליו הכח לקיים תומ"צ. והנה גם לזה הבחי' צ"ל ג"כ בחי' הוי' דהיינו יו"ד צמצום ה' התפשטו' בו' כדי שיעלו במח', ולכן נאמר ב"פ הוי'.

והנה הוי' אלקינו היינו ענין נשמות כי נשמות ישראל עלו במחשבה מח' עילאה שאינו שייך אל הדבור, והנה כמו שהמח' של אדם מתאחד עם עצם הנפש יותר מבחי' דבור כי הדבור נראה כמו שנעשה נפרד מעצמותו, אבל מח' מתאחד בו', כמ"כ נש"י מתאחדים ביחוד אמיתי עם אוא"ס והוא ע"י אותיות התורה כי ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה, כי שרש ס"ר נש"י הם ס"ר אותיות התורה וזהו ישראל ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, וזהו מ"ש ישראל עלה במח' היינו במח' של אותיות התו' ולכן נקראו בנים וכמ"ש בנים אתם להוי' אלקיכם בו', והיינו כמו שהבן נמשך ממוח האב כמ"כ נש"י נמשכים מח"ע. ולכן כתי' ואהבת, ולכאו' קשה איך שייך הציווי על אהבה הלא היא מדה שבלב, ואיך שייך ציווי ע"י, אך משום כי נש"י נקראו בנים למקום ע"כ האהבה מבקעת אצלם כי ממילא נמשך להם אהבה כמו אהבת הבן אל האב, ולכן

וּפ' שני' של ק"ש כתיב בה ואספת דגנך כו', ולכא' קשה מאי איכפת לי' אם יאסוף או לאו הלא אומר אח"כ ואכלת ושבעת, אך הענין הוא דהנה ארז"ל עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי, והנה בבחי' קבע ועראי אין הפי' דוקא בבחי' ריבוי ומיעוט דא"כ למה לא אמר למוד הרבה אלא הפי' בעיקר הרצון, שעיקר כוונתו ורצונו יהי' רק ללמוד תורה דהיינו שאפי' אם עוסק במו"מ יהי' המכוון מזה כדי שישתכר ויהי' לו פרנסה לפרנס ועי"ז יוכל ללמוד תורה, וכן כה"ג בכל מה שעושה, וזהו ואספת דגנך דהיינו שיאסוף הכל לבחי' אחד דהיינו לבחי' ביטול מעלמא דפרודא לעלמא דיהודא.

והנה מ"ש שמע ישראל, שמע הוא לשון הבנה דהיינו להוציא האהבה מהעלם אל הגילוי הוא ע"י התבוננות כי תבונה אותיות בן ובת היינו אהבה ויראה, ובניה נק' אם הבנים, וכמ"ש כי אם לבינה תקרא והיינו רק להוציא את האהבה מהעלם לגילוי הוא ע"י התבוננו' שמתבונן איך שהוי' אלקינו נש"י עלו במח' העצמו' שמתאחדת עם עצמות או"ס, והוי' אחד היינו בחי' דבור שנתהווה מזה יש ודבר נפרד ומ"מ הוא בבחי' אחד לפי שכולם בטלים אצלו דכולא קמי' כלא חשיב, ועי"ז ואהבת דהיינו שע"ז יוצא האהבה מהעלם אל הגילוי, וגם להיות בכל לבבך בשני יצרך כו'.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

אלה הדברים, שבת פרשת דברים, תער"ג

וכמשנת"ל), י"ל דבזה אינו שייך כלל ענין מטולמ"ט כו', ועמ"ש בד"ה יו"ט של ר"ה הנ"ל דבעצמו' שייך רק בחי' שוב כו' (והוא בחי' העתקת העצמו' כו'), ועפ"ז י"ל דבראשית הקו אינו שייך גם בחי' מטולמ"ט וממילא א"ז גם בבחי' גדר מקור לבחי' הזמן כו'). ובכדי שיהי' התהוות האצ"י שהוא בחי' ס' זמן מא"ס ב"ה שלמע' מגדר זמן, ה"ז ע"י שנאצל תחלה בחי' א' ממוצעת בין שני הפכים אלו, והוא בחי' א"ק ונק' קדמון מפני שקדם לכל האצ"י דאבי"ע (ור"ל בחי' קדימת המע' שקדם במעלתו ומדרגתו לכל העולמות שאינו בבחי' מציאות דבר כלל עדיין כו', וכמ"ש בע"ה דא"ק נק' א"ס בהשאלה כו', ומ"מ יש לו שייכות אל העולמות ורק שקדם להם כו', דענין קדם הוא שכבר ישנו להדבר ומוכן להתגלות רק שלא נתגלה עדיין כו', והיינו שלמע' עדיין מהתגלו' אבל יש לזה שייכות אל הגילוי כו'). דהנה ידוע דא"ק נק' מחה"ק ועי"ז צופה ומביט עד סוף כה"ד וכולם נסקרים בסקירה א', דכל מה שנתהווה בעולמות הכל עלה במח' זו רק שהן שם בבחי' בלתי מציאות ניכרת כלל, וזהו שנק' מח' שמורה ע"ז שאינו בבחי' מציאות, וכמ"ש הפרד"ס בשעה"כ ערך מחשבה דמח' מורה על הדקות כי אין בנשם יותר דק ממח', ועש"ז נק' אצ"י נקודה מחשבות להראות על הדקות כו', וכמו"כ בחי' א"ק נק' מחה"ק שהוא מח' כללית על כל מה שנתהווה כו', וכמ"א מכו' דא"ק הוא בחי' הסכם שלמע' גם ממח' כו' וכמשנת"ל פס"ו, וא"כ בחי' א"ק ה"ז

קסט) וכ"ז שייך בעולמות שהן בבחי' מציאות דבר וע"כ שייך בהם בחי' המקום כו', וכן שייך בהם בחי' הזמן להיות שהאור הוא שבא בבחי' המשכה ובבחי' התלבשות כו'. אבל עצמות המאציל הוא למע' מגדר זמן ומקום וכמא' מי איכא זקנה קמי' קוב"ה כו', והיינו שגם בראשית המשכת הקו כמו שהוא למע' מבחי' התלבשות גם בפרצוף דא"ק ה"ה למע' מגדר זמן כו', ועמ"ש בדרוש יו"ט של ר"ה רס"ו באורך איך שבחי' הכתר הוא למע' מבחי' הזמן, משום דהרצו"ש דשם הוא בבחי' מטי ולא מטי שא"ז ענין הסתלקות והתפשטות שבבחי' התחלקות כו' יעו"ש, וכ"ש שהוא כן בבחי' עתיק דלעילא מגולגלתא דא"ק כו' (ו"ל דכללות ענין רצו"ש והיינו גם בחי' מטול"מ שייך רק בבחי' חיצוני' הכתר שזהו בבחי' שייכות אל העולמות וההמשכה בזה הוא בבחי' המשכה אל העולמות (דהיינו בחי' הארה לבד כו', דרק בהארה שייך ענין רצו"ש או מטולמ"ט דלהיותה רק הארה ה"ה בבחי' רצוא לגבי מקורה ואח"כ היא בבחי' שוב כו', וכמדרי' הכתר ה"ז בבחי' מטולמ"ט אבל כ"ז הוא להיותו הארה לבד כו'), וזהו"ע דרצון שהוא בבחי' מרועה עכ"פ ושייך בזה בחי' מטי שהוא בבחי' התפשטות וכו' לא מטי כו', אבל בבחי' עתיק שזהו בחי' עצמו' שהמשכה בזה א"ז המשכה אל העולמות כו' (והוא בחי' העתקת העצמות כו', ויובן כן בראשית הקו שבא בבחי' בקיעה שזהו כדוגמת נקודת המל' שבקעה את הפרסא

למע' מבחי' זמן ומקום שהרי נתהווה שם הכל בבחי' בלתי מציאו' ניכרת כלל בו, ועמ"ש בדרוש יו"ט של ר"ה הנ"ל דהספי' כמו שהן בא"ק (וכן כל מה שנמצא בבחי' א"ק) אינו גם בבחי' הגדרה מופשטת בו, וע"כ שם הכל בבחי' השוואה לגמרי בו' וגם לא יש שם קדימה ואיחור כלל בו'. וע"כ ה"ז בחי' ממוצעת בין למע' מהזמן והזמן, שהרי בבחי' א"ק לא יש שם גם בחי' ס' זמנים ומ"מ בבחי' א"ק שייך עכ"פ ל' שיהיו נספרים בסקירה א' שהיא בחי' מח' א' בו', דע"ה דמח' א' ה"ז הוראה דמח' היא ג"כ לא בבחי' מח' עדיין בו' (דכד"כ ענין היחידות שולל ענין המציאות דכל שהוא במציאות אינו בחי' יחידות בו', והיינו שהוא בעצמו אינו בבחי' היחידות דמאחר שהוא בבחי' המציאות ה"ה בבחי' ריבוי בעצם מהותו בו', וכמו יש לי רב דהיינו בחי' המציאות בעצם ע"כ אמר יש לי רב בו', וכמו כי רבה כי גדלה דהיינו ריבוי התפשטות הישות בו', דכל שהוא בבחי' מציאות דבר ה"ה בבחי' ריבוי והתפשטות בו' והיחידות שולל זה בו', הרי דיחידות ומציאות המה הפכים זמ"ו בו', וגם כל דבר שהוא במציאות הרי יכול להיות עוד דבר שכמוהו מאחר שהוא ג"כ בבחי' מציאות דבר בו', וכמו היחיד בדורו בהכרח שיש בו דבר שבזה הוא מובדל מכולם וע"כ הוא יחיד בו'. וא"כ מה שנק' מח' א' ה"ז הוראה שאינו בבחי' המציאות בו', והגם דנק' אחת ולא יחיד בו', ה"ז עכ"פ כמו העקודים שעקוד בכלי אחד, דמכו' הפי' בזה שהכלי היא בבחי' אחד בו', וכ"ש שהוא כן בבחי' א"ק בו'), ומ"מ ה"ז בבחי' מח' וסקירה א' בו'. הרי שבא"ק יש בו הענין דזמן וכלי זמן, שהרי א"א שאינו בבחי' זמן כלל שה"ה מ"מ בחי' סקירה א', וגם אינו בבחי' הזמן שהרי ההתכללות שבו הוא שהן שם בבחי' בלתי מציאות לגמרי ואינו שייך שם קדימה ואיחור בו'. והו' מה שא"ק הוא תחלת ההתהוות דנת"ל שיש בא"ק ב' ענינים שהוא תחלת ההתהוות ובחי' כוללת בו', והיינו שאינו רק תחלת ההתהוות לכד כ"א הוא בחי' כוללת שכל מה שיתהווה הכל הוא כלול בא"ק בו', ואופן ההתכללות בו הוא בבחי' בלתי מציאות לגמרי והיינו שהוא כמו תחלת התהוות דבר שהוא דבר אחד ופשוט בו', וכמו חומר הראשון הנושא הד' צורות בו' וכנ"ל. ונמצא דבא"ק יש בו ב' הענינים ע"כ הוא בבחי' ממוצע בו', דהרי עצמות אוא"ס ה"ה למע' מגדר הזמן לגמרי והעולמות הן בבחי' זמן בו', ובחי' א"ק להיות בו ב' הענינים הנ"ל ע"כ זהו מדרי' ממוצעת שע"י מדרי' זו יהי' מא"ס ב"ה שלמע' מגדר זמן לגמרי התהוות בחי' סדר זמנים בו'.

המצוה ולא יעסוק בהמצוה עצמה בו', ובפרט שיש מצות שכשנעשים ע"י אחרים ולא על ידו אין לו המצוה ואיך אין מבטלין בו', ובהכרח ל' שיש מעלה בתורה על המצות. דהנה המצות הן תחת הזמן וכמו מצות מצה בפסח שהוא בזה הזמן דאו נמשכים כל המשכות בו', וכן מצות שבת וכה"ג הכל הוא בזמן דברגע קודם או אחריו לא יש המצוה כ"א בזה הזמן דוקא בו', וכ"ה במקום וכמו קרבנות שצ"ל במקום התקרבה דוקא ומחשבת חוץ למקומה או חוץ לזמנה פוסל בו'. משא"כ התורה אינו תחת הזמן שהרי כל העוסק בתו' עולה כאלו בו' גם שאינו זמן ומקום התקרבה בו', וכן הלמוד הל' פסח בסוכות בו', רק שדבר בעתו מה טוב, אבל מ"מ ישנה להמשכה בו'. והיינו לפי שהתו' היא בחי' חכ' הקדומה דא"ק שלמע' מבחי' הזמן ע"כ גם התורה היא למעלה מהזמן בו', משא"כ מצות ה"ה בחי' התגלות שבאו בבחי' התגלות פריטיות ע"כ הן בבחי' הזמן בו', והגם שבתורה יש ג"כ בחי' כלל ופרט וכמשי"ת, מ"מ כללות התורה היא בבחי' א"ק בו'. והו' מה שתורה נאמרה משלישי המדבר דהיינו בחי' א"ק שזהו בחי' שלישי המדבר ומגלה בו', אבל משנה תורה משה מפי עצמו אמרו, דהנה משנה תורה הוא בחי' התגלות, שהרי כל הענינים שבהד' ספרים הראשונים נאמרו ונשנו כמשנה תורה בו', ולהיות שזהו בחי' התגלות ע"כ נאמרה ממש מפי עצמו בו', רק התחלת התורה נאמ' אלה הדברים בו', מפי שלישי המדבר בו', והו' כמו בעשרת הדברות דכתיב וידבר אלקים את כל הדברים האלה, דהיינו שכל התו' היא בכלל העשה"ד בו', דהיינו דכל מה שנפרט בתושב"כ וגם בתושב"ע הכל כלול בעשה"ד בו', והו' כל הדברים האלה בו'. וכמו"כ כאן נא' אלה הדברים בו' להורות שכל הדברים דמש"ת ע"ה שהן בחי' התגלות מ"מ הכל הי' כלול בבחי' הכלל דא"ק בו', וע"כ נא' ג"כ ההתחלה מפי שלישי המדבר שזהו בחי' הכלל דמח"ק דא"ק בו', גם י"ל להיות שהתו' הרי גם הפרטים המה עצמו בו'. והו' אלה הדברים דמשנה תורה ע"ה שהוא בחי' התגלות ה"ה אותן הדברים ממש שבבחי' הכלל דא"ק בו', ע"כ נא' ההתחלה מפי שלישי המדבר להורות שזהו בחי' הכלל בו', וכל משנה תורה נא' מפי משה להורות שזהו בחי' התגלות בו', רק שהתגלו' הוא כמו העצם בו'. והו' אלה הדברים אשר דבר משה בו', שהד' ספרים נא' מפי שלישי המדבר שזהו בחי' א"ק, ומשנה תורה נא' מפי משה להיות שזהו בחי' התגלו' והתחלת משנה תורה נאמר מפי שלישי המדבר, להורות שכ"ז הי' כלול בהכלל דא"ק, וכמו שהו' בבחי' הכלל דא"ק באופן כזה נתגלו מן הכלל אל הפרט בו'. קיצור. אמנם בחי' עצמות המאציל עתיק דא"ק למעלה מגדר זמן, דככתר הוא מטול"מ שאינו התחלקות, וי"ל דהו' בארץ, ועתיק להיותו העתקת העצמות אינו שייך

וע"פ הנ"ל יובן מה שהד' ספרים נאמרו מפי שלישי המדבר בו', דהנה לכאן א"מ מפני מה אין מבטלין ת"ת מפני מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, וכמו בהפרשת תרומה שאפשר להיות ע"י שליח בו', ואיך יעסוק הוא בפי' וביאור

ענין המציאות), וא"כ הוא זמן ולא זמן, וז"ע הממוצע. והוא אלה הדברים שלישי המדבר, מצות תחת הזמן, ותורה עם היותה פרטים ה"ה למעלה מהזמן.

גם מטול"מ, ובכדי שיהי' בחי' הזמן נאצל בחי' א"ק שכולל הכל בפרטיות ובסקירה א', והוא שנק' מח' והיא מח' אחת שאינו במציאות, גם לא בהגדרה מופשטת (דיחידות שולל

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אשר ברא ששון

ביעקב אתה עשית שהצדקה הוא ע"פ משפט, והיינו ששופט את עצמו כמה מגיע לעצמו והשאר הוא נותן לצדקה, וגם זה במשפט התורה דנתינת הצדקה הי' מפני שזהו מצוה והיינו דאין זה לפי שהוא בעל טובה וחסדן כ"א לפי שהוא צווי השי"ת, והו"ע הנדיבות של אברהם דגם ענין הפירות בסעודה שהוא ענין עידון ותענוג הנה לבד זה שחשב זה להכרחיות (בשביל זולתו) הנה עוד זאת נתן יגיעתו על זה כמ"ש ויטע כו', והגם דכל זה הי' בשביל כוונה אלקית לפרסם אלקותו ית' בעולם, כדכתיב ויקרא שם בשם ה' אל עולם ופרש"י ע"י אותו אשל נקרא שמו של הקב"ה אלוק"ה לכל העולם, לאחר שאוכלים ושותים אמר להם ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר והי' העולם אכלתם, ובוה פרסם אלקותו ית' בעולם, א"כ הרי השפעת הטוב הי' בשביל כוונה אלקי', הנה האמת הוא כן, דחסד דקדושה היא עצמה עבודה אלקי', והיינו דמה שנותנים צדקה ועושים חסד עם זולתו אינו רק מפני מדת הטוב כ"א לפי שהוא צווי הוי' אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות טוב וחסד במדות טובות, אשר עי"ז אנו הולכים בדרכיו ית' וכמאמר מה הוא חנון ורחום אף אתה תהא רחום וחנון, והרי זה נדיבות גדולה.

קיצור. אאע"ה הי' נדיב בממונו, ויבאר דמין האנושי הוא רחמני כמכעו, דבע"ח הם רק לעצמם, ויבאר מעלת הצדקה עפ"י התורה מה שנותן לזולתו יותר מכמו שלוקח לעצמו, וחסד דאברהם הי' בשביל העבודה לפרסם אלקותו ית' בעולם.

ד) והנה ראי' לדבר מהא דמצינו באברהם אבינו ע"ה שהי' איש הטוב והחסד בעצם וכדאיתא בספרים דאאע"ה הי' נדיב כממונו גופו ונפשו, שהי' נדיב כממונו והי' מאכיל ומשקה לכל אפי' לערביים וכמ"ש ויטע אשל בבאר שבע, ופרש"י רב ושמאל חד אמר פרדס להביא ממנו פירות לאורחים בסעודה, וחד אמר פונדק ואכסניא וכו' כל מיני פירות, דדבר זה מורה על הנדיבות ביותר, דהנה זה מה שנתן להם לאכול ולשתות הוא ענין החסד, וטוב המאכלים כבשר ויין כדאיתא במדרש, הו"ע נדיבות שהוא השפעה מרובה וביותר רב, אמנם כל זה הם מעניני סעודה אבל פירות הם מאכל של עדון ותענוג שאינם מעניני סעודה כלל וזה מורה על נדיבות ביותר, ומרובה מדת הנדיבות דאאע"ה בזה שנמע אשל, פרדס או פונדק, כלומר שעשה זה כמו דבר המוכרחי, היינו דאין זה דבר של עדון ותענוג כי אם שזהו כמו דבר הכרחי ממש, דזהו ההפרש בין חסד דאברהם שהוא חסד עפ"י התורה לחסד דישמעאל שהוא חסד דמדות בני אדם, דהנה האדם כמבעו יש בו מדת הטוב והחסד להתחסד עם זולתו אשר בזה יבדל כללות מין המדבר ממין הבע"ח, דהבע"ח הרי כל ענינם הוא רק לעצמם ולא לזולתם אפילו לוולדותיהם (רק כהיותם קטנים), ומין המדבר הוא נבדל בזה שבמבעו הוא מטיב גם עם זולתו, והוא מצד עצם המבעו שלו, אמנם הוא רק דלאחר שיש לו כל המוכרח לו לעצמו הנה מהמותרות שלו הוא נותן גם לזולתו, ובוה יש כמה אופנים במדות בני אדם, אבל החסד שע"פ התורה שהוא החסד דאברהם הוא באופן אחר לגמרי כמ"ש משפט וצדקה

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

חג הפסח, תרצ"ד

להגיע כל כך רחוק. ברם, בחיים המתונים והזכים של אז, הבינו והרגישו בדבר היטב.

הדרת-כבוד מיוחדת, התעוררה בי כלפי החסידים האלה. ראיתי בעין את כוחם הרוחני הגדול של אנשים אלה, להתפשט מחיי החולין ולהגיע לעליית נשמה כזו, להתעלות אל העבר הרחוק בכל הלהט של נשמתם.

אח! כמה חיות ועידוד מביאה התועודות חסידית כזו, היא משרשת את כל החרולים מן החיים הברייים ומוזגת "רביעית" של חיים בחיי יום יום, כך שחיי השעה של חיי העולם הגשמי נהיים שונים לגמרי, זכים וטהורים יותר.

התועודויות חסידיות כאלו, מטהרות את האויר ויוצרות סביבה של אור, מצביעות על דרכים בעבודת השי"ת ומעמידות את האברך על בסיס האמת, הנחקקות במוחו ובלבו לעד.

זכרונות עסיסיים כאלה, ישנם בודאי בכל אחד שמגזע החסידים. כל בן, בת או נכד חסידי, הרי לבד זאת שזורם בהם הדם, המוח והלשד של הוריהם החסידים, נושאים הם בתודעתם זכרונות ימי הנעורים ממה שראו ושמעו אצל הוריהם.

ח. זכרונות כאלה ברגעים מסויימים בחיים, עשויים להביא למהפכה באדם, לשמור מכל רע, ולהעמיד משפחה שלימה בדרך חיים יהודיים אמיתיים.

מעשה שהיה באחד מגדולי עשירי העיר הגדולה פטרבורג שברוסיה, אדם בשנות העמידה, מגזע החסידים, שבהיותו בגיל 14 השתקע בפטרבורג, ולרגל נסיבות שונות הביאהו זרם החיים לאוירה מרוחקת ביותר, עד כדי חילול שבת, אכילת טריפות וכו' ר"ל.

בהיותו צאצא למשפחה חסידית נכבדה בפלך מוהילוב שהיתה קשורה מאד אל הרביים – טרח, מיד עם הדפסת תמונתו של אדמו"ר הזקן, והזמין את אחד מגדולי הציירים שיעתיק עבורו את התמונה, וכן את תמונת בעל ה"צמח צדק" כפורמט גדול. סכום גדול שילם בעד התמונות, ועם השלמתן – קבע אותן בחדר ספרייתו.

שנים נקפו ועסקיו הסתעפו, לילדים שנולדו לו העניק אמנם שמות עבריים אלא שמיד היסב אותם לשמות

ז. אחד מן העשרות הרבות של זכרונות הילדות שלי הוא המחזה הבהיר, כשבאחד מלילות חנוכה, בשנת תר"נ, התאספו מורי החסיד רשב"ץ, החסיד ר' הענדל והחסידים ר' אהרן ור' יקותיאל מדוקשיץ והחסיד ר' זלמן והפליגו בזכרונות ימי קדם, עת היו אברכים ונוסעים אל אב"הסבא, ה"צמח צדק". בתוך כך התרומם לפתע ממקומו החסיד ר' זלמן והחל לנגן ניגון ידוע של אב"הסבא בו היה מתפלל מוסף של ראש השנה. כל הנוכחים עמדו ממקומם והצטרפו לשירתו.

כשהגיעו לאותה "תנועה" ידועה, בה היה אב"הסבא, ה"צמח צדק", אומר המלים "אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בכך"¹, נכנסו כולם להתלהבות גדולה, פניהם להטו ודמעות נזלו על לחייהם. היה נראה לכל שאנשים אלה חיים כעת מחדש אותם רגעי אור וקודש, ואין ספק שכל אחד מהם חש באותו רגע שהוא עומד ליד הרבי, רואה ושומע את הרבי בתפלתו.

בידעי ברור – מן הפעמים הרבות ששמעתי על כך – כיצד נראה ה"זאל" של אב"הסבא, ה"צמח צדק", ואת המקום בו עמד בשעת תפלתו, עשו עלי ניגונם ומראה פניהם רושם חזק, עד שנשפחתי בהתלהבותם ונדמה היה לי שאני רואה את אב"הסבא, ה"צמח צדק", עטוף בטליתו, לבוש בגדי לבן ובכיפתו הלבנה ואומר – "אשרי איש שלא ישכחך" וכאילו אני שומע את קולו הקדוש המשתפך במלים "ובן אדם יתאמץ בכך".

בהיותי ספוג בסיפורים רבים על התגלות נשמות הצדיקים, בגלוי ובסתר, לבניהם ולתלמידיהם, הייתי בטוח שאב"הסבא, ה"צמח צדק", נוכח כעת כאן, והדבר שימח אותי, ויחד עם כך גם הפחיד אותי. הייתי כולי אפוף רגש נעלה, רגש שאינו מתבטא במלים, מן הדרגות הגבוהות של "תונוי דליבא דלא כתבי אינשי"².

או חשתי בכך בתמימותי הילדותי הטהור והזך, וכשגדלתי והתחלתי ללמוד חסידות ולהבין יותר מהי ההתקשרות של חסיד לרבי, הבנתי היטב שדביקות מחשבה כזו של חסידים לרבי, אכן יש בכוחה לפעול שהרבי יבוא אל אותם חסידים.

אמת, בחיים הבהולים הנוכחים, קשה מאד לתאר ולהבין את הדבר, כיצד בכוחה של דביקות המחשבה

(2) ראה נדה כ, ב.

(1) תפלת זכרונות במוסף דראש השנה.

הערים והעיירות במרחבי עולם בכל המדינות, אלא שחגיגת י"ט כסלו בעיר פטרבורג (מקום שאירע בו הנס) לפני ארבעים שנה, בחיי זקני החסידים ובתוכם החסידים ר' יצחק ור' זלמן ז"ל רובשוב, שהכירו בעצמם אנשים, גם מהחסידים וגם מהמתנגדים, שחיו בתקופת התרחשות הנס – היתה בהתלהבות ובקדושה ובשמחה מיוחדות במינה.

עוברות שעה, שעתיים ושלש, ה"נכד" שכח כי הזמין כרטיסים לתיאטרון יחד עם רבי השלטון, הוא נסחף כל כך בחוויה החסידית עד שהיה נדמה לו לשעה כי הוא נמצא בבית הישן בין הוריו החסידים.

חגיגת י"ט כסלו העירה בו זכרונות משנות ילדותו: מסיבות י"ט כסלו שהוחגו בבית המדרש של סבו, והמסיבות שהיה הסבא עורך כשהיה חוזר, יחד עם חבריו החסידים, מנסיעה לליובאוויטש. הסבתא היתה טרודה ושקועה בהכנת הסעודה כשאמא והדודות מסייעות בידה. זכרונו גולל לפניו מאורעות שונים מן העבר הרחוק, בן עשר, בן שתים עשרה, ה"בר מצוה" שלו, ורבו החסיד ר' ברוך אשר המלמד.

בסוף, לאחר שעות של בילוי באוירה החסידית, חזר הביתה. בשנת תרנ"ז – חמש שנים לאחר המאורע – סיפר לי אחד ממקורביו, כי, מיד עם בואו אז הביתה, נכנס לחדר ספרייתו והתפלל תפלת ערבית בככיות גדולות.

כעבור ימים מספר, החליף העשיר ה"נכד" את כליו בחדשים ובביתו נקבע מטבח כשר, והאיש השתנה לגמרי. אותה החזרה בתשובה שיכולה לבוא על ידי פוגרום או על ידי מלך ושר קשה כהמן ח"ו, מסוגלים להביא גם התוועדות חסידית או זכרונות מבית חסידי, בטוב ובלי יסורים ח"ו.

יוד. בשדותיו של ר' זלמן שצערבינער היתה נקצרת החטה למצה שמורה, והיה סדר קבוע בכך – לגבי בחירת השדה שהניבה את החטה המעולה ביותר לגבי בחירת יום הקצירה.

תנאי יום הקצירה היו: שיהא בהיר וצח, בו זורחת השמש בכל תקפה, כשלושה ימים לפניו לא ירדו גשמים. השעות הקבועות לקצירה היו מן השתים-עשרה בצהריים, עד שתים או שתים וחצי.

כשהתקרב זמן הקצירה היה ר' זלמן בא לליובאוויטש לשם סידורי הקצירה. הסידור התבטא בכך: מאחר שאי אפשר לדעת מראש מתי תהיה האפשרות לקצירה, כיוון שיש צורך בתנאים האמורים, היה מביא לליובאוויטש מרכבות מספר משלו כדי להסיע לשצערבינא את האנשים שהיו רגילים לקצור את החטים, כדי שיהיו מוכנים

רוסיים, הבית התנהל בעשירות מופלגה ובמלוא הקצב של תענוגי ותאוות העולם הזה. כרגיל במצב כזה – היתה החברה, שאיתה התרועע בעל הבית, מורכבת ברובה מנכרים או, להבדיל, מיהודים ששכחו – לא עלינו – מכבר את מקור מחצבתם היהודי.

אירע – בהשגחה פרטית – והעשיר היה זקוק, לרגל עסק חשוב, ליהודי עשיר ירא-שמים וחסיד. בהיות הדבר דחוף – מיהר לביתו של החסיד.

בהיכנסו לבית ראה, באולמות הרחבים, אנשים רבים מסובים ליד שולחנות ערוכים ושרים בחדה גדולה. התמונה הזכירה לו מחזות דומים מתקופת ילדותו בסביבת הוריו.

המארח יצא אליו, והכניסו לחדרו לשם שיחה בדבר העסק המשותף.

כשהסתיימה השיחה העסקית, שאל האורח לפשר המסיבה, האם היא לרגל שמחה משפחתית? ואם כך ברצונו לאחל "מזל טוב". החסיד שהכיר יפה את הוריו של אורחו וידע על ריחוקו מן היהדות, ענה:

הן, זו שמחה משפחתית, אנו משוחחים עתה טלפונית עם הורינו וזקנינו הנמצאים בגן-עדן, ומרוב שמחה על הבשורות הטובות שאנו שומעים מהם – הננו עורכים מסיבה חגיגית.

האורח עמד משתומם לדברים הבלתי מובנים, ובראות החסיד את מבוכתו, הסביר:

היום הוא חג י"ט כסלו³ (הלז ידע היטב מה זה י"ט כסלו) ובהיכלו של רבנו הזקן בגן-עדן שוררת שמחה גדולה, כל הצדיקים התאספו בהיכלו של רבנו להביע לו "מזל טוב" לגאולה שהיתה לו, ולישועה שבאה על ידה לרבבות יהודים – שהיו לחסידים.

אבותינו שהסתופפו בצילם של רבותינו, משתתפים ודאי בשמחה זו, ואנו – צאצאיהם – שמחים בחגם-חגנו.

ט. לאחר שמיעת דברים אלה – תקף את ה"נכד" חשק עז להיכנס לשעה קלה למסיבה זו, אך הרגיש עצמו זר ומרוחק מאוירה זו, ולא היה לו האומץ לבטא את משאלתו. הוא התבייש פשוט כלפי עצמו: מה לאוכל טריפות ולמסיבה כזו!

החסיד הפיקח הבחין מיד בלבטי ה"נכד" והזמינו להיכנס למסיבה: בוא ושמע ד"ש מן הסבא ומן האבא. החסיד אף ידע לדאוג לכך שהאורח ירגיש עצמו טוב במסיבה ה"זרה".

למותו, אמנם, לתאר את צורתה של סעודת מצוה בין חסידים, וביחוד סעודת י"ט כסלו הנערכת עתה ב"ה בכל

(3) יום שיצא אדמו"ר הזקן ממאסרו בפטרבורג בפעם הראשונה, י"ט כסלו תקנ"ט. ראה לקוטי דיבורים יט כסלו תרצ"ד.

למן היום שבו נסע ר' זלמן בליווי שלוחי המצוה, ועד היום הבהיר שבו קצרו את ה"שמורה" – היתה שיחת כל יום מוקדשת למזג האויר, היו מביטים אל השמים, אם הרוח יבשה ואם אין מורגשת רטיבות באויר. עשרות השערות הובעו מדי יום על מזג האויר העתיד להיות ביום המחרת. בכל יום ציפו לבוא השליח המיוחד משצערבינא שיבשר כי היום תתקיים הקצירה.

הנסיעה לשצערבינא, שארכה כשעתיים, וכן הדברים שמסביב, עשו רושם גדול עלי (כילד בגילי אז – מצאתי במחשבתי לכל מאורע – סיפור דומה בתנ"ך או באגדות רז"ל שידעתי), והם רשומים פחות או יותר בזכרונות ילדותי.

ומזמנים לכך (למרות שהמתעסקים העיקריים בקצירת החטים היו ר' זלמן ובני ביתו והיהודים תושבי האחוזה – היו נוהגים להצטרף מספר "יושבים" מליובאוויטש וכן אורחים ששהו בו בזמן בליובאוויטש).

לעתים, היתה אורכת שבוע ימים הציפיה, ליום בהיר בעל התנאים הנדרשים לקצירת החטים ל"שמורה".

היתה זו לר' זלמן עבודה בשמחה רבה כפולה ומשולשת: ראשית – קצירת חטים ל"שמורה" בשביל הרבי, נוסף לכך – קבלת אורחים למשך מספר ימים. דבר שהיה חביב מאד על ר' זלמן שחונן בחוש מיוחד לכך, ועל הכל – העובדה שסבא, ובזמני – אבי, היו באים בכבודם ובעצמם אל הקצירה, ענין שהיה מעניק לו "חיות" לשנים מספר.

~ רשימת המאסר ~

הרבי הרי"צ

המבוא הלזה הוא חדר ארוך ביותר על חמשים אמה, רחב כארבעה אמה ובשני צדדיו פתחים ודלתותיהם סגורות, ועל כל עשר אמות דולק בתקרה גר קטן, ובכל אורך החדר עומדים כעשרה או שנים עשר איש מזוינים.

כל אחד מהשומרים הללו, מזוינים בכידון קאזאקי מאחוריו, בידו השמאלית חרב מלוטשת, ובידו הימנית קנה-רוכה, ועומד כאבן שיש כפסיל-אבן מבלי אשר יזוז ממקומו, רק עיניו צופות על כל צדדיו.

המראה הנורא המוזר הלזה, הנה בהכרח יפיל אימה על אדם ישר. האדם הישר לא יוכל להבין למה הן המה כלי זיין הללו, ולמי דרוש כלי משחית הללו. ואיזה אפוא ימצאו חברת אנשים מושחתי מדות פאלו, אשר יוכלו להשתמש בכלים פאלו. והאפשר אשר האדם יהיה חיה רעה כזו אשר למען הישיר דרכיו יודרש להשתמש בענשים פאלו.

השקיטה החרישית, האופל, שחרות הפתלים, גרות הקטנים, הפסילים המשחיתים, מבנה גופם החזק, גבהות קומתם, רוחב כתפיהם, קני פניהם, מלבשתם אדום ושחור, תכשיטיהם הפירון, החרב והקנה-רוכה, פלם יחדיו מבהילים את עין הרואה, ומרעידים את הלב.

בין שדרות האזרחים הללו, בחשף האיום ובהדומיה המטה הלזו, הלכתי אל קצה המבוא, ובמוחי מתעוררת שאלה: אנה הנני הולך, ולאיזה צרך הנני הולך. מה עלי לעשות ומה יהיה אחרית דבר זה.

וכמו אל נפשי אדברה, מענה ברורה, ברורה בכרוור גמור, הנני הולך לבא אל הפתח אשר דלתה פתוחה לכל אסיר – כמו שאמר לי שומר פתח המבוא, הלא הוא דבר אתי דברים ברורים. הגיד לי בשפה ברורה – פי עלי לכתב גליון שאלות.

ומה יהיה אחרי כן? אחרי כן! בטח יבוא יעודו של נחמנְסָאהן אֲשֶׁר הִבְטִיחַ לִי לְהִבְיָאֵנִי אֶל מקום שם מדברים בחפץ או שלא בחפץ, ברצון ובאונס. הולך הנני לאט וחושב: מסכת גיהנום מדור ראשון.

* * *

אם בשוגג או במזיד, זאת לא אדע. אבל פנראָה אֲשֶׁר לְרַגְלֵי עֵמֶק מַחְשְׁבוֹתַי או בלבול רעיוני, נְטִייתִי הַצְדָּה לְיָמִין²⁴ כְּלוֹמֵר, בְּבוֹאֵי קְרוֹב לְאוֹתָהּ דְלֶת הַפְּתוּחָה, רְאִיתִי כִּי עוֹד מְבוֹא אַרְוֶה נִמְשָׁךְ לְיָמִין, וְכִנְרָאָה אֲשֶׁר נְטִייתִי שָׁמָּה. הַמְּבוֹא אֶרְכּוּ כְּאוֹרֶה הַמְּבוֹא הָאֶפֶל אֲבָל מְבָדֵל הוּא בְּמִינוֹ. כְּתָלִים מְשׁוּחִים בְּסִיד וְעֲשׂוּי כְּעֵין אַכְסֶרֶת מְלֵאָה חֲלוּנוֹת בְּלֹא שׁוּמְרִים מְזוּיָיִנִים, וְסִפְסָלִים אֲרָכִים עוֹמְדִים בְּכָל אוֹרֶה הַמְּבוֹא, גַּם בְּמְבוֹא זֶה הַכְּתָל הַפְּנִימִי מְלֵא פְתָחִים, אֲבָל דְלֶתוֹתֵיהֶם לְכְנוֹת, עִם מְסָפְרִים פְּתוּבִים, וְגַם שְׁלֻטִים שׁוֹנִים פְּתוּבִים בְּכִתִּיבָה דְקָה וּמְגוּוּהָצָה, אֲבָל לֹא שְׁמַתִּי לְכִי לְקְרוֹא אוֹתָם או גַּם לְהִתְבוּנָן בָּהֶם, כִּי נִרְעַשְׁתִּי מִהַהֲבָדֵל הַגְּדוֹל בֵּין הַחֲשֵׁךְ הַגָּס וְהַשְּׁמִירָה הַמְּזוּיָיִנָה, לְהֵאוֹר שֶׁל הַיְשׁוּב. וְכִהְשַׁפְּעָה זֶה הַלְכָתִי בְּצַעְדִּים יוֹתֵר גְּדוֹלִים וְיוֹתֵר בְּטוּחִים, וְאֵין אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁאַלְנִי דָבָר או יַגִּיד לִי דְבָר מָה. בְּהִלְכִי נִזְכַּרְתִּי כִּי טְעִיתִי בְּדֶרֶךְ הַלּוּכִי, כִּי הֲלֹא עָלִי הָיָה לְלַכֵּת אֶל הַדֶּלֶת הַפְּתוּחָה לְרוֹחָה לְכָל אֶסִיר. וְאֵיךְ זֶה הַלְכָתִי הִנֵּה אֲשֶׁר מִי יוֹדֵעַ פֶּן אֲגַדִּיל עוֹנִי. פֶּן וְאוֹלֵי עוֹד יְגוֹלְלוּ עָלַי אֲשֶׁמָּה כִּי חָטָאתִי לְלַכֵּת בְּמִקוֹם אֲשֶׁר אֶסִירִים כְּמוֹנֵי לֹא יִלְכוּ שָׁמָּה וְיִהְיֶה הַלּוּכִי זֶה לְחוֹמֵר עֲלִילָה, כִּי מְרַגֵּל הֲנִי אֶת מְבוֹאוֹתָיו וּמוֹצָאָיו שֶׁל הַשְּׁפָאֵלְעֶרְקֵעַ.

בְּכָל זֹאת לֹא מֵהֲרַתִּי לְשׁוּב עַל עֲקָבִי, בְּחֲשָׁבִי כִּי לְכַתְחִילָה לֹא הֵייתִי מְרַהִיב לְלַכֵּת, אֲבָל מִפְּנֵין שֶׁהֲנִי הוֹלֵךְ בְּמְבוֹא זֶה, כְּבָר עֲבַרְתִּי אֶת הַגְּבוּל וְלֹא בְּכּוֹנֵה מְכוֹנֵת. הֲלֹא פֹה הִיא הַנְּהַגַּת הַשְּׁגָחָה הַעֲלִיוֹנָה. וְהָאֵם פְּחוּתָה הִיא פְּעֻלָּה זֹו מֵהַתְּפִכּוֹת קִשׁ נִמְלָל או עֲלָה נֶדֶף מִצַּד אֶל צַד, אֲשֶׁר הוּד כ"ק רַבִּינוּ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב נ"ע אָמַר שְׁזָהוּ עַל פִּי הַשְּׁגָחָה הַעֲלִיוֹנָה (כְּמְבוֹאָר בְּדַבְרוֹר-הַמִּתְחִיל "תְּקַעוּ" רפ"ח²⁵).

מִרְחוֹק אֵיזָה צַעְדִּים רְאִיתִי סִפְסָל אַרְוֶה. הַלְכָתִי אֶל סִפְסָל זֶה וַיִּשְׁכַּחְתִּי לְנוּחַ מַעַט, וּכְרָגַע הִיא נִזְכַּרְתִּי אֲשֶׁר יִלְקוּטֵי אֵין עֲמִי, וְנִפְלְאָתִי עַל עֲצָמֵי אֵיךְ שְׁכַחְתִּי עָלָיו עַד פֹּה. אֵיזָה אֵיפּוֹא אֲבַדְתִּיו. הַתְּחִלְתִּי לְהִתְבוּנָן וְנִזְכַּרְתִּי, אֲשֶׁר מֵאֵז נִפְרַדְתִּי מֵאֵת הַכַּת הַשְּׁנֵיָה שֶׁל מְלֵאכֵי גֵיהֶנֶם, כְּלוֹמֵר נַחְמְנְסָאהן וְלוּלָב, וְנִכְנְסְתִי בְּמִקְיָפוֹ שֶׁל שׁוּמֵר הַמְּבוֹא הָאֶפֶל הַזֶּה, כְּנִרְאָה נִבְהַלְתִּי בְּמֵאֵד עַד כִּי שְׁכַחְתִּי עַל הַיִּלְקוּט.

כְּמוֹנֵי – הֲנִי חוֹשֵׁב – גַּם יִלְקוּטֵי הוּא בְּמִדּוֹר זֶה. בְּכָל אוֹפֵן אִישׁ לֹא יִגְנוּב אוֹתוֹ. אִם לוּלָב לְקַחוּ לְהִבְיָאוּ לְבֵית הַפְּקִידוֹת הֲלֹא שָׁם הוּא, וְאֵם הַעֲמִידוֹ אֲצֵל שׁוּמֵר הַמְּבוֹא הָאֶפֶל, שָׁם הוּא. בְּכָל אוֹפֵן, יִהְיֶה שָׁלֵם. וּבְשַׁעֲרָה זֹו עָלִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְהִתְבוּנָן בְּמִצְבֵי הַהוֹה, וְלִהְכִין אֶת עֲצָמֵי אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בְּחֶדֶר הַדֶּלֶת הַפְּתוּחָה לְרוֹחָה לְכָל אֶסִיר.

* * *

מה נעשה בביתנו בשעה זו?

(24) ראה שיחת י"ב תמוז תש"ל.

(25) ספר המאמרים תרפ"ח סוף עמוד ה ואילך. וראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 126, 134. וע' 194 ובהערה 28.

רעיון זה הכריע אותי, בידעי היטב טבעם ארחם ורבעם של כל אחר ואחד ביהוד, יכולתי להעריף לי ציור פללי. בכיתה של כבוד אמי מורת הרבנית. הפנים הלכך, האמלל של זוגתי בלוגית הנאקת הפנימית באין אומר ודברים, שברון לב ובהילותם של בנותי האבודות, טרדתו ומחזות פני חתני. ומה נעשה עם המיועד להיות חתני מר מנחם²⁶, שהלך²⁷ אל מעונו של מזכירי מר ליבערמאן. האם ח"ו לא נתפס בפה, מה נעשה עם ידידנו אנ"ש, מה עושים? התמונה הכללית הרהיבתני ושטף דמעה התפרץ מעיני, דמעות חמות מאד התגלגלו על פני, לבי מתרגש וכל גופי רועד: מי יודע פן ואולי ח"ו לוקחו הפתבים... רואה הנני בעליל כי נקמה עושים בי. פי דברי הקצף של נחמנסאהן, שיחתו עם עצמיתו לולב, מראים גלוי כי דבר לי עם נוקמים, עם אורגי עלילה, עלילה כבדה, ומי יודע האם לא נגעו בכבת עיני בהפתבים כתבי יד קדש. ואם היה לא תהיה, נהיה פזאת, איך איום הוא מצבו של הדבר בעצמו, ומה גדול השקר, האם גם המה, הפתבי יד קדש, ילכו לבית הפלא.

דום מלהרהר – הבריק במוחי – וכאור ברק זרח ברעיוני: והאלקים מה? מי עשה פזאת? מי פעל פזאת? הלא הכל מאת האלקים. אמת הדבר בן הנני, בעל הנני, אב הנני, חותן הנני, אוהב ואהוב הנני, הם תלויים בי ואני תלוי ב"מי שאמר והיה העולם". אנכי עשיתי המוטל עלי והאלקים יעשה את אשר עלה ברצונו ית'. וברגע זה יצאתי מרפש מעמדי ומטיב מצבי. עליתי בשמי רום במחשבות גבוהות מיושבי פתי חומר, באמונה טהורה ובכטחון גמור באלקים חיים, ובזכות אבות הקדושים.

(אותיות המחשבה)²⁸

28) גם זה מרשימות כ"ק מו"ח אדמו"ר [נראה שיחת ל"ג בעומר הישי"ת סעיף ט"ז (תורת מנחם חלק א ע' 67)].

26) כ"ק אדמו"ר שליט"א.
27) ראה לעיל הערה 14.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, יעמדו לעד וכאמרו וצדקתו עומדת לעד, בעולם העליון הזך והטהור, ותהיי נפשו צרורה בצרור החיים את הוי.

קוב"ה עביד עלמא תתאה כגוונא דעלי עילאה, ועשי לעילא, ובפרט ההתמסרות וההתקשרות שהן הנה מהכחות הפנימי, הנה כעבור על[דן ועדנים בחוק הניתן כו יזכה לעמוד לשרת את הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקי, כאשר זכה להיות מקושר אליהם, ועל ידם לטוב לדי, בחייו בעלמא דין.

המקום ינחם אתכם בתוך אבלי ציון וירושלים ועינינו תחזינה בטוב כו, ויקומו כו וירננו לפני הוי.

וזאת תורת הנחלאות, האב מזכה את בנו בכל דבר טוב ומועיל, אשר ע"כ הנני בזה כי יקבל עליו בלי"נ להיות

בי"ה אי כ"ח שבט, תרפ"ב
רוסטוב-דאן

כבוד ידידי ווי"ח אי"א מו"ה יחיאל שי

שלום וברכה,

מאד עגמה נפשי מהשמועה המעציבה פטירת אביו ז"ל, ידידנו הנעלה העסקן במצות, ואשר עמל ויגע למלאות תעודת האדם עלי אדמות, כתורת החסידות, ליתן כחו ונפשו על עשיית הטוב, ואין טוב אלא תורה, להחזיק לומדי תורה, ויושבי באהלה של תורה, אשר בזה עושים את התורה, וכמבואר בענין תמכין דאורייתא דאינון עבדין רגלין לשכינתא.

זכות התורה טהרת המצוה וקיומה במס"נ לעת זקנותו, התקשרותו להוד כ"ק אבותינו רבותינו הקי

מתעסק בכל עניני הצדקה, אשר עשה אביו ז"ל בהשתדלות גדולה, ובסדר מסודר, ויתן דעתו ולבו ע"ז. יעשה, יצליח ויעלה בעילוי אחר עילוי בזכות הצדקה בפועל ובכח פנימי.

והויי הטוב הנותן תורה לעמו ישראל, אשר קדשנו במצותיו, הוא יתן לו ברכה והשפעה מרובה, ובכל אשר והויי ברכה ושלוש כאוי"ש והדו"ש ידידו המברכו בן מו"ר.

נקודה משיחת קדש

הַשְּׁפָעָה לְכָל הַשָּׁנָה

שַׁבַּת־בְּרֵאשִׁית מְשַׁפְּעָה עַל כָּל הַשָּׁנָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאָנוּ: "בְּאִפְן שֶׁהָאָדָם מַעְמִיד אֶת עַצְמוֹ בְּשַׁבַּת בְּרֵאשִׁית, כִּךָּ תִהְיֶה הַשָּׁנָה כְּלָה".

מה המיוחד בשבת בראשית שבכוחה להשפיע לכל השנה?

בְּפָרְשָׁתֵנוּ מֵתֹאֲרָת בְּרֵיאת הָעוֹלָם. כְּאֲשֶׁר יְהוּדֵי יִזְכָּר בְּמִשְׁנֵה כָּל הַשָּׁנָה שֶׁה' הוּא בּוֹרֵא הָעוֹלָם וְשֶׁהוּא מְחַדֵּשׁ אוֹתוֹ בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ, זֶה יִקַּל עָלָיו לַעֲבֹד אֶת ה' בְּכָל יוֹם יוֹם.

לְעֵתִים הָאָדָם נִתְקַל בְּמִשְׁהוֹ שֶׁמִּפְרִיעַ לוֹ לַעֲבֹד אֶת ה'. אוֹמְרֵת לוֹ הַתּוֹרָה: "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים". ה' בְּרָא אֶת הָעוֹלָם וְהוּא שֹׁנֵת לָנוּ תּוֹרָה וּמִצְוֹת. מִמִּילָא לֹא יִתְכַן שֶׁהָעוֹלָם יִפְרִיעַ לַיהוּדֵי לְקִיּוּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת. לְהַפְּךָ, עַל יְהוּדֵי לְרֵאוֹת בְּעוֹלָם מְקוּם שְׁבוּ יֵשׁ לוֹ הַזְדַּמְנוֹת לְקִיּוּם מִצְוֹת.

כְּשִׂיְהוּדֵי לֹקַח אֶת הַמָּסַר הַזֶּה מִשַּׁבַּת־בְּרֵאשִׁית, כָּל הַשָּׁנָה שְׁלוֹ נִרְאִית כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ...

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א, עמ' 1. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

המשך ביאור למס' קידושין ליום שיש עמ' 1

14 לא ברכה ולא קללה, קא משמע לן שאם לא ילכו בחוקות ה',
15 יתקללו.
16 מקשה הגמרא: בשלמא לרבי מאיר, היינו דכתיב שאמר ישעיהו
17 לעם ישראל (ישעיהו א יט-כ) 'אם תאבדו ושמעתם וגו' טוב הארץ
18 תאכלו, וגם אמר 'ואם תמאנו ומריתם וגו' חרב תאכלו, כיון
19 שמכך שתלה ישעיהו את הטובה בכך ששמעו לה, עדיין לא
20 נשמע שאם לא ישמעו, לא יקבלו את הטובה. אלא לרבי חנינא בן
21 נמליאל, למה לי - מדוע הוצרך ישעיהו לפרש זאת, והרי מכלל
22 לאו אתה שומע הן. משיבה הגמרא, אצטרף, כיון ששלמא דעתך
23 אמינא, שאם תאבדו, תקבלו טובה, ואם תמאנו לא טובה ולא רעה -
24 לא תקבלו לא טובה אך גם לא רעה, קא משמע לן שאם לא ישמעו
25 בקול ה', ייענשו.
26 מבררת הגמרא את פשט הפסוק: מאי - מה פירוש הקללה

1 רוצה בכך, נייטי בעל ברחה - היה אליעזר צריך להביאה בעל
2 כרחי, קא משמע לן שאף אם האשה אינה רוצה לבוא, אין
3 השבועה חלה עליו.
4 הגמרא שבה להקשות מתנאי נוסף, לדעת רבי חנינא. מקשה
5 הגמרא: בשלמא לרבי מאיר, היינו דכתיב (ויקרא כו ג) 'אם כחקתי
6 תלכו' הרי שיתברכו בכל הברכות המנויות שם, וגם (ויקרא כו טו)
7 'ואם כחקתי תמאסו' הרי שיתקללו בכל הקללות המנויות שם, כיון
8 שמכך שתלתה התורה את הברכות בכך שיקיימו את המצוות,
9 עדיין לא נשמע שאם לא יקיימו אותם, לא יתברכו. אלא לרבי
10 חנינא בן נמליאל, למה לי לפרש את שני הצדדים, הרי מכלל הן
11 אתה שומע לאו. משיבה הגמרא, אצטרף, כיון ששלמא דעתך
12 אמינא - היה אפשר להבין שאם כחקתי תלכו' תחול עליהם
13 ברכה, ואם כחקתי תמאסו' לא ברכה ולא קללה - לא תחול עליהם

חומש לקריאה בציבור

פרשת בראשית

לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ: ^ה וּלְמַשֵּׁל בַיּוֹם וּבַלַּיְלָה
וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים
כִּי־טוֹב: ^ו וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי: ^ז
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַפְּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה
וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם:
^ח וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֶת
כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה | הַרְמִשָּׁת אֲשֶׁר שְׂרָצוּ הַפְּיִם
לְמִינֵיהֶם וְאֶת כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים
כִּי־טוֹב: ^ט וַיִּבְרָךְ אֶתֶּם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ
וּמְלֵאוּ אֶת־הַפְּיִם בַּיּוֹם וְהָעוֹף יִרֶב כְּאָרֶץ:
^י וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי: ^{יא} וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בַּהֶמָּה
וּרְמִשׁ וְחַיֹּת־אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן: ^{יב} וַיַּעַשׂ
אֱלֹהִים אֶת־חַיֹּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה
לְמִינָהּ וְאֶת כָּל־רִמְשׁ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא
אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: ^{יג} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֵׂה אָדָם
בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵנוּ וַיְרַדּוּ בְדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־רִמְשׁ
הָרִמְשׁ עַל־הָאָרֶץ: ^{יד} וַיִּבְרָא אֱלֹהִים | אֶת־
הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר
וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם: ^{טו} וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים
וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ
וּכְבִּשְׁתֶּה וּרְדוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־
חַיָּה הַרְמִשָּׁת עַל־הָאָרֶץ: ^{טז} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה
נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב | זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בוֹ פְּרִי־
עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יְהִי לְאָכְלָהּ: ^{יז} וְלְכָל־חַיֹּת
הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל | רוֹמֵשׁ עַל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֵשֶׂב
לְאָכְלָהּ וַיְהִי־כֵן: ^{יח} וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר

א « בְּרָאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
הָאָרֶץ: ^א וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְכֵהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל־
פְּנֵי תְּהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:
^ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי־אֹר: ^ג וַיֵּרָא
אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין
הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: ^ד וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לְאֹר יוֹם
וְלַחֹשֶׁךְ קֶרָא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם
אֶחָד: ^ה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ
הַמַּיִם וְיְהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם: ^ו וַיַּעַשׂ
אֱלֹהִים אֶת־הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר
מִתַּחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לַרְקִיעַ
וַיְהִי־כֵן: ^ז וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־
עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: ^ח וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מְקוֹם
אֶחָד וְתִרְאֶה הַיַּבְשָׁה וַיְהִי־כֵן: ^ט וַיִּקְרָא אֱלֹהִים |
לַיַּבְשָׁה אָרֶץ וּלְמְקוֹה הַמַּיִם קְרָא יַמִּים וַיֵּרָא
אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: ^י וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשֵּׂא הָאָרֶץ
דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֶּרַע זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ
אֲשֶׁר זֶרַע־בוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: ^{יא} וְתוֹצֵא
הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֶּרַע זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ
עֵשֶׂה־פְּרִי אֲשֶׁר זֶרַע־בוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים
כִּי־טוֹב: ^{יב} וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: ^{יג}
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ
הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ
לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וְלַיּוֹמִים וְשָׁנִים: ^{יד} וְהָיוּ
לְמְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ
וַיְהִי־כֵן: ^{טו} וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמְּאֹרֶת
הַגְּדֹלִים אֶת־הַמְּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם
וְאֶת־הַמְּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֶת
הַכּוֹכָבִים: ^{טז} וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם

הָאָדָמָה וַיִּפַּח בָּאָפוּי נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: ^ה וַיִּפְעַע יְהוָה אֱלֹהִים גִּן־בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יִצְרָ: ^ו וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאָדָמָה פֶּלֶעַץ נְחֹמֶד לְמַרְאֵה וטוֹב לְמַאֲכָל וַעֲצֵן הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן וַעֲצֵן הַדְּעַת טוֹב ורָע: ^ז וַנְּהַל יִצְחָק מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעַה רְאשִׁים: ^ח שֵׁם הָאָחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסֹּכֵב אֶת כָּל־אֶרֶץ הַחַוִּילָה אֲשֶׁר־שָׁם הַזֹּהֵב: ^ט וְזוֹהֵב הָאֶרֶץ הֵוא טוֹב שֵׁם הַבְּרִלַח וְאִבְנֵי הַשָּׁהֶם: ^י וְשֵׁם־הַנְּהַר הַשְּׁנַי גִּיחוֹן הוּא הַסּוּכָב אֶת כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ: ^{יא} וְשֵׁם־הַנְּהַר הַשְּׁלִישִׁי חַדְקָל הוּא הַחֲלָד קְדֻמַּת אֲשׁוּר וְהַנְּהַר הַרְבִּיעִי הוּא פָּרַת: ^{יב} וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְּגִן־עֵדֶן לְעִבְדָּה וּלְשִׁמְרָה: ^{יג} וַיִּצְוֵ יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ־הַגֵּן אָכַל תֹּאכַל: ^{יד} וּמִעֵץ הַדְּעַת טוֹב ורָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיֹם אָכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת: ^{טו} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה־לּוֹ עֹזר בְּגַנְדּוֹ: ^{טז} וַיִּצְרֵ יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאָדָמָה כָּל־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל־הָאָדָם לְרֹאוֹת מַה־יִּקְרָא־לּוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא־לּוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּצְרֵ ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם (ב, ז)

שְׁנֵי יִצְרִים . . . יִצְרָ טוֹב וַיִּצְרָ הָרַע (ברכות סא, א)

הַקְּבִי"ה נִתֵּן בָּאָדָם יִצְרָ הָרַע כְּדִי לְהִבְיֹאוֹ לְמַלְכִּית שְׁלֵמוֹתוֹ, כִּי כַּאֲשֶׁר אָדָם מִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ, עֲבוּדָתוֹ הִיא בְּתַכְלִית הַעֲלוּי וּמִתְגַּלִּים כַּחוֹתְמוֹ וּמְעֵלוֹתָיו. וְכַמְבָּאָר בְּחִסְדֵי מִשְׁל מִמְּלָךְ שֶׁשָּׁלַח אֶת בְּנוֹ לְמַרְחָקִים, כְּדִי לְבַחֵן אִם יִתְנַהֵג כְּדָבָרֵי גַם בְּהִיּוֹתוֹ רְחוּק מֵאַרְמוֹן הַמְּלָךְ, וְכָךְ יִגְלַח וַיִּנְצַל אֶת כַּחוֹתְמוֹ בְּשֵׁלֵמוֹת.

(שיחת ש"פ בראשית תשמ"ו)

שְׁלֵשִׁי = וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל־הַבְּהֵמָה וְלַעוֹף

עֶשֶׂה וְתַנְה־טוֹב מֵאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: **פ ב** * וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם: ^ג וַיְכַל אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: ^ד וַיְבָרַךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי כֹן שָׁבַת מִכָּל־מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר־

בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם התחלת התורה באות ב"ת

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: (א, א)

"כְּבִי"ת נִבְרָא הָעוֹלָם . . . וְלָמָּה כְּבִי"ת שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן בְּרָכָה וְלֹא בְּאֵל"ף שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן אֲרִיכָה... (ירושלמי פ"ב ה"א) כַּאֲבֵן־עֹזָרָה הַקְּשָׁה: יֵשׁ הַרְבֵּה מַלִּים שֶׁעֲנִינָם הַפֶּךְ הַבְּרָכָה הַמַּתְחִילוֹת בְּאוֹת ב', וְלֹא־יִדְוֶה רִבּוּי מַלִּים הַמַּתְחִילוֹת בְּאוֹת א' שֶׁעֲנִינָם טוֹב וּבְרָכָה.

יֵשׁ לומר הַבְּאוּר בְּנָה, בְּתוֹךְ יְשָׁנִים שְׁנֵי עֲנִינָים: א. לְמוֹד הַתּוֹרָה בְּהַכְנֵה וְהַשְׁגָּה. ב. הַתְּאַחְדוּת וְדַבְּקוּת בְּנוֹתֵן הַתּוֹרָה, שְׂדוּחֵי קְדֻשַׁת הַתּוֹרָה וְעֲצֻמוֹתָהּ שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַשְׁכָּל שֶׁבְּתוֹרָה. וְעַל פִּי הַנּוֹפֵר לְעִיל, יוֹבֵג וְדַבְּרֵי הִירוּשָׁלַיִם: כְּנוֹגַע לְמוֹד הַתּוֹרָה, אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, "זָכָה נַעֲשִׂית לּוֹ סַם חַיִּים, לֹא זָכָה נַעֲשִׂית לּוֹ סַם מִיתָה", וְזוֹהוּ הַעֲנֵנּוּ דְבִי"ת לְשׁוֹן בְּרָכָה, דְּכַאֲשֶׁר לְמוֹד הַתּוֹרָה הוּא בְּאֵפֶן ד' זָכָה" מִלְּשׁוֹן זְכוּת, שֶׁנִּרְגָּשֶׁת בּוֹ קְדֻשַׁת הַתּוֹרָה, וְנִרְגָּשׁ אֲצִלוֹ שְׂדוּחֵי הָאֵל"ף (הַתְּחַלְתָּה וְהַעֲקָר) דְּתוֹרָה, אֲזִי יִשְׁנָה הַבִּי"ת – "בְּרָכָה", נַעֲשִׂית לּוֹ סַם חַיִּים".

מִה־שְׂאִי־כֵן כַּאֲשֶׁר "לֹא זָכָה", שֶׁהַכְּנֵה וְהַשְׁגָּה בְּתוֹרָה נִחְשָׁבֶת אֲצִלוֹ כְּאֵל"ף שֶׁל תּוֹרָה, וְחִסְרָ אֲצִלוֹ ה"זָכָה" – הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּתוֹרָה (אֲמַתִּית עֲנֵנּוּ הָאֵל"ף), אֲזִי נַעֲשִׂית אֲצִלוֹ הָאֵל"ף לְשׁוֹן אֲרִיכָה, נַעֲשִׂית לּוֹ סַם מִיתָה".

(על־פי לקוטי־שיחות כרך טו עמוד 1 - מתוך 'לקראת שבת')

שְׁנֵי - אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וּשְׁמַיִם: ^ה וְכָל א שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יְהוָה בְּאֶרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאֶרֶץ וְאָדָם אֵין לְעַבֵּד אֶת־הָאָדָמָה: ^ו וְאָד יַעֲלֶה מִן־הָאֶרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי הָאָדָמָה: ^ז וַיִּצְרֵ יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עֶפְרָל מִן

לְאִשָּׁה מִה־זֹאת עֲשִׂית וּתְאָמַר הָאִשָּׁה הִנְחֵשׁ
הַשִּׂיאִנִי וְאָכַל: ^ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים | אֶל־
הִנְחֵשׁ כִּי עֲשִׂית זֹאת אֲרוּר אַתָּה מִכָּל־הַבְּהֵמָה
וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל־גִּהְיֶנְךָ תִּלְךָ וְעַפְרָה תֹאכַל
כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ: ^ה וַאֲיִבָהּ | אִשִּׁית בִּינְךָ וּבֵין
הָאִשָּׁה וּבֵין זֶרְעֶךָ וּבֵין זֶרְעָהּ הוּא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ
וְאַתָּה תִּשׁוּפֶנּוּ עֵקֶב: ^ו אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר
הַרְבֵּה אֲרֵבָה עִצְבוֹנְךָ וְהִרְבֵּנְךָ בְּעֵצֵב תִּלְדֵי בָנִים
וְאֶל־אִישׁךָ תִּשְׁוָקְתָךְ וְהוּא יִמְשַׁלְּכֶךָ: ^ז וְיִלְדְּךָ
מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ
אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבּוּרְךָ בְּעֵצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל
יְמֵי חַיֶּיךָ: ^ח וְקוֹץ וְדַרְדַּר תִּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ
אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: ^ט בְּזַעַת אִפְיֶךָ תֹּאכַל לֶחֶם
עַד שׁוֹבֵךְ אֶל־הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לָקַחְתָּ כִּי־עֲפַר
אַתָּה וְאֶל־עֲפָר תִּשׁוּב: ^י וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם
אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל־חַי: ^{יא} וַיַּעַשׂ
יְהוָה אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כִּתְנֹת עוֹר
וַיִּלְבָּשֵׂם: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

ויאמר לו איפה (ג, ט)

כְּאִשֶּׁר רִבְּנוּ הַזְקֵן הָיָה בְּמַאֲסָר, שְׁאַלוּ אוֹתוֹ: מַה פֶּשֶׁר
שְׁאַלָה זוּ. הַשִּׁיב הַרְבִּי: הַקְּבָ"ה שׁוֹאֵל אֶצְלָךְ כָּל אָדָם – הֵיכַן
אַתָּה? הַאִם הִנְךָ יוֹדֵעַ מַה מִּשְׁרַת בְּרִיאַתְךָ בְּעוֹלָם, מַה הִנְךָ
צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת, וּמַה עֲשִׂיתָ בְּפִעֲלֵי . . ? וְהִנֵּה כְבוֹד קְדוּשַׁת
מוֹרֵי וְחִמֵי אֲדָמוֹ"ר אָמַר, שְׂמַעְנָה זֶה הַצִּיל אֶת אֲדָמוֹ"ר הַזְקֵן
מִקְלוֹת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהִיְתָה לוֹ מְרַב שְׂמִחָה וְתַעֲנוּג שְׂזֻכָה לְמִסַּר
נַפְשׁוֹ עַל חִסְדֵי דָוִד. וְאָכֵן, הַקְּבָ"ה שׁוֹאֵל תָּמִיד אֶת כָּל אֶחָד
'אֵיפֹה' (וּשְׁאַלָה זוּ הִיא גַם נְתִינַת פֶּחַ): יֵשׁ מִי שֶׁהִשְׁאֵלָה
מִצִּילָתוֹ מִקְלוֹת הַנֶּפֶשׁ, וַיֵּשׁ מִי שֶׁהִשְׁאֵלָה גִּדְמָת לוֹ לֹא
לְהִיֵּת שְׂקוּעַ בְּתַאוּוֹת אֶלָּא לְהִתְחַזֵּק בְּעִבּוּדַת ה'.

(לקוטי שיחות א עמ' 73)

רביעי כב ויאמר | יהוה אלהים הן האדם היה
באחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה | פנישלה
ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם:

הַשָּׁמַיִם וְלִכְל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא־מִצָּא עוֹר
כְּגַגְדוֹ: ^כ וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים | תִּרְדְּמָה עַל־
הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אַחַת מִצִּלְעוֹתָיו וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר
תַּחְתָּנָה: ^{כב} וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים | אֶת־הַצִּלְעַת
אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבֵאֶהָ אֶל־הָאָדָם:
^{כג} וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפֶּעַם עֵצִים מַעֲצָמִי וּבָשָׂר
מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לָקַחְתִּי
זֹאת: ^{כד} עַל־כֵּן יַעֲזֹב־אִישׁ אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ
וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד: ^{כה} וַיְהִי שְׁנֵיהֶם
עְרוּמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ:
ג וְהִנְחֵשׁ הָיָה עָרוֹם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר
עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַף
כִּי־אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֵּן:
ד וְתְאָמַר הָאִשָּׁה אֶל־הִנְחֵשׁ מִפְּרֵי עֵץ־הַגֵּן
נֹאכַל: ^ה וּמִפְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַגֵּן אָמַר
אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶן־
תָּמֹתוּן: ^ו וַיֹּאמֶר הִנְחֵשׁ אֶל־הָאִשָּׁה לֹא־מֹת
תָּמֹתוּן: ^ז כִּי יֵדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶם מִמֶּנּוּ
וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם כַּאֱלֹהִים יוֹדְעֵי טוֹב
וְרָע: ^ח וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכַל וְכִי
תַאֲוָה־הִוא לְעֵינָיִם וַנְחַמֵּד הָעֵץ לְהִשְׁפִּיל וַתִּקַּח
מִפְּרִיָו וַתֹּאכַל וַתֵּתֵן גַּם־לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל:
י וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עִירַמְם הֵם
וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תֹאנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חִגְרֹת:
יא וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהִלְךָ בְּגֵן
לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה
אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן: ^{יב} וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים
אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיפֹה: ^{יג} וַיֹּאמֶר אֶת־קוֹלְךָ
שָׁמַעְתִּי בְּגֵן וַאֲיִרָא כִּי־עִירַם אָנֹכִי וְאַחְבָּא:
יד וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לָךְ כִּי עִירַם אֶתָּה הַמִּן־הָעֵץ
אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבָלְתִי אֲכַל־מִמֶּנּוּ אָכַלְתָּ:
יז וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא
נָתַנְהָ לִּי מִן־הָעֵץ וְאָכַל: ^{יח} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים

מְחַיֶּיאל וּמְחַיֶּיאל יִלְד אֶת־מְתוֹשָׁאֵל וּמְתוֹשָׁאֵל יִלְד אֶת־לָמֶד: ~

~ נקודות משיחות קודש ~

ואכל וחי לעולם (ג, כב)

לכאורה, מה בכך אם יחיה לעולם, וימרי האדם נכרא מלכתחלה שיחיה לעולם, שלכן נצטווה לא לאכל מעץ הדעת. ומבאר בחסידות, שקדם החטא היה הרע מכדל מהטוב, ועל ידי החטא התערבו הטוב והרע, שאין טוב בלא רע ואין רע בלא טוב; ואם יחיה לעולם, גם הרע שבו יתקדם לעולם. לפי זה נמצא, שמיתה באה לעולם כדי שלא יחיה קיום לרע. ובעמק יותר יש לומר, שהמיתה היא תוצאה מהחטא. שכן, חטא הוא מנת רוחני (פי חיות היא בקדשה וקרא, ואלו רע וטמאה הם מנת), ומנת רוחני הביא גם מיתה גשמית.

(ספר המאמרים מלוקט ב עמ' רעו)

חמישי י ויקחלו ללמד שתי נשים שם האחת עדה ושם השנית צלה: ותלד עדה את יבבל הוא היה אבי ישב אהל ומקנה: וישם אחיו יבבל הוא היה אבי פל-תפיש בגור ועונוב: וצלה גם-הוא ילדה את-תובל קון למיש פל-חרש נחשת וברזל ואחות תובל-קון נעמה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויקרא את שמו אנוש, אז הוחל לקרא בשם ה' (ד, כו) יש לשאל, מדוע מדברת התורה בגנותו של אנוש, שבזמנו התחילו לעבד עבודה-זרה. ויש לומר, שהתורה רומזת לנו שאדם יכול לעבד עבודה-זרה רק באשר הוא בבחינת אנוש, לשון חלישות (כפתיב עקוב הלב מפל ואנוש הוא), הינו שעניני האדם שבו, יתרון האדם על הבהמה, הם בחלישות. ואלו באשר יתרון האדם על הבהמה הוא בהתגברות, לא שייכת עבודה-זרה, שהיא דבר מפרך לגמרי גם מצד השכל הפשוט. בדור שמנהיגו נקרא 'אנוש' (לפי תכונת דורו) - יש אפשרות שבני הדור יעבדו עבודה-זרה. (ספר השיחות תשמ"ח ב עמ' 591)

ששי כ ויאמר ללמד לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי ללמד האונה אמרתי כי איש הרגתי לפעמי וילד לחברתי: כי שבעתים יקם-קון וללמד שבעים ושבעה: כי וידע אדם עוד את-אשתו ותלד בן ותקרא את-שמו שת כי שת-לי

כ וישלחו יהוה אלהים מגן-עדרן לעבד אתי האדמה אשר לקח משם: כ ויגרש את-האדם וישבן מקדם לגן-עדרן את-הפרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמור את-דרך עין החיים: ס ד ויהאדם ידע את-חיה אשתו ותהר ותלד את-קין ותאמר קניתי איש אתי יהוה: ויתסף ללדת את-אחיו את-הבל ויהי הבל רעה צאן וקון היה עבד אדמה: ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה ליהוה: והבל הביא גם-הוא מבכרות צאנו ומחלבהו וישע יהוה אל-הבל ואל-מנחתו: ואל-קין ואל-מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו: ויאמר יהוה אל-קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך: הלוא אם-טייב שאת ואם לא טייב לפתח חטאת רבץ ואליד תשוקתו ואתה תמשלבו: ויאמר קין אל-הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל-הבל אחיו ויהרגהו: ויאמר יהוה אל-קין אי הבל אחיד ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי: ויאמר מה עשית קול דמי אחיד צעקים אלי מן האדמה: ועתה ארוור אתה מן-האדמה אשר פצתה את-פיה לקחת את-דמי אחיד מידך: כי תעבד את-האדמה לא-תספ תת-פחה לך נע ונד תהיה בארץ: ויאמר קין אל-יהוה גדול עוני מגשוא: הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתור והייתי נע ונד בארץ והיה כל-מצאי יהרגני: ויאמר לו יהוה לכן פל-הרג קין שבעתים יקם וישם יהוה לקין אות לבלתי הפות-אתו פל-מצאו: ויצא קין מלפני יהוה וישב בארץ-גור קדמת-עדרו: וידע קין את-אשתו ותהר ותלד את-חנוך ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר בשם בנו חנוך: ויולד לחנוך את-עירד ועירד ילד את-

אֱלֹהִים זָרַע אַחֲרַי תַּחַת הַכֶּלֶל כִּי הִרְגוּ קִיּוֹן:
 כו וְלִשְׁתַּגְּמֵהוּא יִלְד־בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲנֹשׁ
 אז הוחל לקרא בשם יהוה: ס ה ם זה ספר
 תולדת אדם ביום ברא אלהים אדם בדמות
 אלהים עשה אתו: ז זכר ונקבה בראם ויברך
 אתם ויקרא את־שמם אדם ביום הברואם:
 ויחי אדם שלשים ומאת שנה וילד בדמותו
 בצלמו ויקרא את־שמו שת: ה ויהיו ימי־אדם
 אחרי הולידו את־שת שמנה מאת שנה וילד
 בנים ובנות: ה ויהיו פל־ימי אדם אֶשְׁרֵי־חַי
 תשע מאות שנה ושלשים שנה וימת: ס
 ויחיי־שת חמש שנים ומאת שנה וילד את־
 אנוש: ויחיי־שת אחרי הולידו את־אנוש שבע
 שנים ושמונה מאות שנה וילד בנים ובנות:
 ה ויהיו פל־ימי־שת שתים עשרה שנה ותשע
 מאות שנה וימת: ס ויחי אנוש תשעים שנה
 וילד את־קינן: ויחי אנוש אחרי הולידו
 את־קינן חמש עשרה שנה ושמונה מאות שנה
 וילד בנים ובנות: ם ויהיו פל־ימי אנוש חמש
 שנים ותשע מאות שנה וימת: ס ויחי קינן
 שבעים שנה וילד את־מהללאל: ויחי קינן
 אחרי הולידו את־מהללאל ארבעים שנה
 ושמונה מאות שנה וילד בנים ובנות: ה ויהיו
 פל־ימי קינן עשר שנים ותשע מאות שנה
 וימת: ס ויחי מהללאל חמש שנים ושלשים
 שנה וילד את־ירד: ויחי מהללאל אחרי
 הולידו את־ירד שלשים שנה ושמונה מאות
 שנה וילד בנים ובנות: ה ויהיו פל־ימי
 מהללאל חמש ותשעים שנה ושמונה מאות
 שנה וימת: ס ויחי־ירד שתים ושלשים שנה
 ומאת שנה וילד את־חנוך: ויחי־ירד אחרי
 הולידו את־חנוך שמונה מאות שנה וילד
 בנים ובנות: ז ויהיו פל־ימי־ירד שתים ושלשים

שנה ותשע מאות שנה וימת: ס ויחי חנוך
 חמש ושלשים שנה וילד את־מתושלח:
 ז ויתחלף חנוך את־האלהים אחרי הולידו
 את־מתושלח שלש מאות שנה וילד בנים
 ובנות: ז ויהי פל־ימי חנוך חמש ושלשים שנה
 ושלש מאות שנה: ז ויתחלף חנוך את־
 האלהים ואיננו פילקח אתו אלהים: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

זכר ונקבה בראם ויברך אותם (ה, ב)

הברכה האמתית באה מלמעלה כשלישנו הענין של זכר ונקבה - ברקאן לא אשתכחו אלא באתר דאשתכח דכר ונקבא (וח"א נה, ב). ובקרא אָמרו (יבמות סב, ב) כל אדם שאין לו אשה, שריו בלא ברכה. וכתב בספר מדבר קדמות להחיד"א (מערכת נשים): אין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו. . . ואפשר דהטעם, דאיש ואשה שזכו י"ה ביניהם. ונמצא, שעל־ידי צרוף אשתו גורם יחוד עליון, ומשם ישמשל של פי שם צוה ה' את הברכה.

(לקוטי שיעור ח עמ' 211)

שביעי כה ויחי מתושלח שבע ושמונים שנה ומאת שנה וילד את־למך: כו ויחי מתושלח אחרי הולידו את־למך שתים ושמונים שנה ושבע מאות שנה וילד בנים ובנות: כו ויהיו פל־ימי מתושלח תשע ושלשים שנה ותשע מאות שנה וימת: ס ויחי־למך שתים ושמונים שנה ומאת שנה וילד בן: ז ויקרא את־שמו נח לאמר "זה נחמנו מבעשנו ומעצבון יד־ינו מן־האדמה אשר אררה יהוה: ז ויחי־למך אחרי הולידו את־נח חמש שנה וילד בנים ובנות: ז ויהי פל־ימי־למך שבע ושבעים שנה ושבע מאות שנה וימת: ס ויחי־נח בן־חמש מאות שנה וילד נח את־שם ואת־חם ואת־יפת: ו ויחי כִּי־תחל האדם לרב על־פני האדמה ובנות ילדו להם: ז ויראו בני־האלהים את־בנות האדם כי טובת הנה ויקחו להם נשים מכל

בפתח־תּוֹנִים, הִינּוּ שָׁכַל עֲנָן בַּתּוֹרָה עֲקָרוֹ הוּא לְמַעַלָּה, וּמִמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ וְנִשְׁתַּלְשַׁל 'רָמָז' לְמַטָּה. וְאַף כָּאֵן: פֶּרֶשְׁתָּנוּ מִכִּלְהַ עֲנִינִים רַבִּים, 'בְּעֵלְיוֹנִים', וּמִזֶּה נִשְׁתַּלְשַׁל שֶׁהִיא מִקְיָפָה שְׁנַיִם רַבּוֹת, בְּמַתְחַתּוֹנִים'.

(לקוטי שיחות ב עמ' 450)

מִפְּשֵׁר הַ וַיֵּרָא יְהוָה כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכִלְיָצָר מַחְשַׁבַת לְבָבוֹ רַק רַע פְּלִיִּיּוֹם: וַיִּנְחַם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בְּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֵל־לְבוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בְּרָאֹתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחֲמָתִי כִּי עָשִׂיתִם: הַ וְנָח מִצָּא חַן בְּעֵינֵי יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויהי רצון, שבהתאם להוראה של רש"י בתחילת פרושו לפרשת בראשית, שכל הכריאה שבפרא הקב"ה (השמים והארץ וכל אשר בהם) הרי זה בשביל "ב' ראשית", שני דברים הנקראים "ראשית": התורה וישראל (שקבלו את התורה, לומדים את התורה ומקנמים את התורה ואת מצותיה), שמנה מובנת עוד יותר החשיבות החינוכית של למוד התורה, ומוכן גם כי כל הוספה בכך, ובחיינויות ובשמחה, מבאה תוספת ברכה מן הקב"ה בכל הענינים האישיים, הן בגשמיות ("ארץ") והן ברוחניות ("שמים") - יברך ה' ויצליח, שהדבר יקיים בכל אחד ואחת, בתוך כלל ישראל, ושנת תשמ"ה תקיה שנת תורה, שנת שמחה, שנת אודה, שנת ברכה בכל המובנים, עם מניחת הנפש ומניחת הגוף אמתית, דבר המביא גם יתר הצלחה בלמוד התורה, ובכלמוד התורה המביא לידי מעשה.

ושפכר ממוצאי שבת קדש מברכים חדש מרחשון הזה, וימשכו בטוב הנראה והנגלה כל הברכות האלוניות, מן השבת הזה אל כל ימי השבוע, ומראש-החדש אל כל ימי החדש, ומחדש מרחשון, שהוא חדש ה"חליו" הראשון לאחר "החדש השביעי", החדש המשבע (מלשון שבע) בכל טוב - אל כל חדשי כל השנה.

ובפרט הברכה העיקרית שאליה מקוים כל יום ו"כל היום" - גאלה האמתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ונדעו כי אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ.

(מכתב כללי - מוצאי שבת בראשית, מכה"ח מרחשון, ה'תשמ"ה)

פפפ קמ"ו פסוקים, אמציה, יחזקיהו סימן.

אֲשֶׁר בָּחָרוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־יִדּוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעַלְמָם בְּשֹׁגֶם הוּא בֶשֶׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה: הַ הַנְּפִלִים הָיוּ בְּאָרֶץ בְּיָמַים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי־כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל־בְּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדוּ לָהֶם הַמָּה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אֲנִשֵּׁי הַשָּׁמַיִם: פַּ הַ וַיֵּרָא יְהוָה כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכִלְיָצָר מַחְשַׁבַת לְבָבוֹ רַק רַע פְּלִיִּיּוֹם: וַיִּנְחַם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בְּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֵל־לְבוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בְּרָאֹתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחֲמָתִי כִּי עָשִׂיתִם: הַ וְנָח מִצָּא חַן בְּעֵינֵי יְהוָה:

חצי קריש

ויתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קרוב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברין הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושרתא, תשבתתא ונחתתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

פרשת בראשית

כבוד קדושת מורי ורבי אדמו"ר אמר, ש'בראשית' היא 'פרשה גדולה', כי היא כוללת משך זמן של יותר מאלף וחמש מאות שנה - יותר מכל הפרשיות שבחמש בחד (שהרי סיום החמש הוא בשנת ב' אלפים תפ"ח). והנה, "התורה מדברת בעצם בעליונים ורומזת בשניות"

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲנִיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶיָּה מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְחֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּיהָ, בְּשִׂמְאֹלָה עֶשֶׂר וְכַבֹּד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֵלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֹּאמְרִים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאָמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יח וַיֹּאמְרֵלָּו יְהוֹנָתָן מַחֵר חֲדָשׁ וְנִפְקְדָתָּ יִזְכַּר בְּךָ הַמֶּלֶךְ כִּי יִפְקֹד וְיַחֲסֵר מוֹשֶׁבֶךְ מֵאֵין יוֹשֵׁב בּוֹ: יט וְשִׁלְשֶׁת כְּשֶׁנִּעַ הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אַחֲרֵי רֵאשׁ חֲדָשׁ, וּבִשְׂבִילֶךָ הַסִּפְּתָה גְדוּלָה מְאֹד, אִם תִּרְדּ מְאֹד בְּמִקּוֹם סִתְרֵי וְתַחֲבַבְתָּ תְרַבָּהּ, כִּי אִם וּבִקְשׁוֹךְ וּבֵאתָ אֶל־הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה בְּיוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּע שְׂאוֹל לַיהוֹנָתָן לְכָל הַיּוֹם אֵת דָּוִד וַיִּשְׁבַּתְּ אֶצְלֵ הָאָבִן הָאֵוֹל כִּי שָׁם אִמְצָאֶיךָ: כ וְאֵנִי שְׁלִשֶׁת הַחֲצִיִּים צְדָה לְעַד הָאָבִן הַהוּא אֹרְחָה כִּפְאוֹ אֵנִי מוֹרָה לְשַׁלְחֵלִי לְמִטְרָה לַחֵן: כא וְהִנֵּה לְאַחַר זֶה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנֶּעֱרָר וְאֵנִי לוֹ לֶךְ מִצָּא אֶת־הַחֲצִיִּים הַסִּיּוֹן הֵנָּה יִהְיֶה בְּיַד אִם־אֶבֶר אֲמַר לְנֶעֱרָר הֵנָּה הַחֲצִיִּים קְרוּבִים אֵלַי מִמֶּנָּה וְהִנֵּה עֲבַרְתָּ מִמֶּנָּה, קְתַנִּי עַתָּה הַחֵן וּבָאָה בּוֹא אֵלַי

שי למורא

יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן, וְהִנֵּהנָּה בֵּן שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ אָמַר לְדָוִד. מַחֵר חֲדָשׁ, מַחֵר רֵאשׁ חֲדָשׁ. וְנִפְקְדָתָּ כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶךְ, וְיַחֲסֵרוּ אוֹתְךָ כְּשֶׁנִּחְסַר מוֹשֶׁבֶךְ יוֹשֵׁב. יט) וְשִׁלְשֶׁת תִּרְדּ מְאֹד, שְׁלִשֶׁת יָמִים תִּסְתַּמְרֵר וְתִרְדּ מְאֹד דְּעַמְק לְהִסְתַּמְרֵר שָׁם. בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה, בְּיוֹם הַל לְנַמְרֵי, כְּלוּמַר לְפָנַי רֵאשׁ חֲדָשׁ. פְּרוּשׁ אַחֲרַי, בְּיוֹם מַעֲשֵׂה הַשְּׂבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂאוֹל לַיהוֹנָתָן שְׂלֵא יָמִית אֵת דָּוִד, שֶׁנֶּשֶׁם אִם הִסְתַּמְרֵר דָּוִד שָׁם. הָאָבִן הָאֵוֹל, הָאָבִן שֶׁהִיָּתָה אוֹת לְהוֹלִכֵי דְרָכִים. "הָאֵוֹל", הוֹלִכֵי הַדְּרָד, כְּמוֹ "אֵוֹל" שֶׁפְּרִישׁוֹ הַלֶּךְ. כ) צְדָה אֹרְחָה, לְעַד הָאָבִן אֵתֵּה מוֹרָה הַחֲצִיִּים. לְשַׁלַּח לִי לְמִטְרָה, שְׁתַּחֲתִּיה הָאָבִן לִי לְמִטְרָה. כא) קְתַנִּי וּבָאָה, צֵא אֵתֵּה בְּעַצְמְךָ מִמִּקּוֹם מִחְבּוּאֶיךָ וְקַחְנֵנוּ יוֹבֵא

הפטרה לערב ראש חודש שחל בשבת

שמואל א פרק ב

יה וַיֹּאמְרֵלָּו יְהוֹנָתָן מַחֵר חֲדָשׁ וְנִפְקְדָתָּ כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶךְ: יט וְשִׁלְשֶׁת תִּרְדּ מְאֹד וּבֵאתָ אֶל־הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה בְּיוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּתְּ אֶצְלֵ הָאָבִן הָאֵוֹל: כ וְאֵנִי שְׁלִשֶׁת הַחֲצִיִּים צְדָה אֹרְחָה לְשַׁלְחֵלִי לְמִטְרָה: כא וְהִנֵּה

כִּי־שָׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּבַר רַע, חִי־יְהוָה נִשְׁעַע לֹא: כַּב וְאִם־כָּה אָמַר
 לְעֵלָם הִנֵּה הַחַצִּים מִמֶּנּוּ וְהַלֵּאָה לְחַן מִמָּקוֹם עֲמֻדָּה, אִז לָךְ לְדַרְכֵךְ
 וְכַת לָךְ כִּי שִׁלְחָךְ יְהוָה וְנִצַּלְתָּ בְּהַשְׁמַתָּה ה': כַּב וְאִם תִּלְךְ לָךְ, וְכֹר תִּמְכֹּר
 וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דְּבַרְנָו דְּבַר יְהוָה שְׁפָרְתָּ אֲנִי וְאֵתָה הִנֵּה יְהוָה יְהוָה
 הַעַד בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד־עוֹלָם:

כַּב וַיִּסְתַּר דָּוִד בְּשֹׂדֶה וַיְהִי
 הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְּחָם
 לֶאֱכֹל: כַּב וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־
 מוֹשָׁבוֹ מְקוֹם הַמִּיּוֹחַד לֹא לְשֵׁבֶת בּוֹ
 כְּפַעַם | כְּפַעַם אֶל־מוֹשָׁב שְׂאֵל
 הַקִּיּוֹר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב וַיְהִי־שֵׁב
 אֲבָנָר מִצַּד שְׂאוֹל אָבִיו כִּי לֹא רָצָה
 לְהִיטֵם סָמוּךְ לְאָבִיו, שָׂאֵם וַיִּקְנֹף עָלָיו
 עַל דְּבַר דָּוִד, וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:
 כַּב וְלֹא־דָבַר לֹא שָׂאֵל שְׂאוֹל
 מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא מִדּוֹעַ לֹא בָּא
 דָּוִד כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה
 קָרִי בְלַתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא
 טְהוֹר כִּי עַדּוֹן לֹא מִכַּל לְקָרִי:
 כַּב וַיְהִי מִמְּחַרְתָּ רֹאשׁ הַחֲדָשׁ
 בַּיּוֹם הַשְּׁנִי לַחֲדָשׁ וַיִּפְקֹד מְקוֹם
 דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־יְהוֹנָתָן
 בְּנֹו מִדּוֹעַ לֹא־בָּא בְּיָדִישִׁי גַם־
 הַמּוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלְּחָם אִם
 הָיָה מִקְרָה, הָיָה לֹו לְכֹאֵם הַיּוֹם חִלּוּפֹו:
 כַּב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל
 נִשְׂאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מִעֲמֻדֵי רֶשֶׁת
 לְלַכֵּת עַד־בַּיִת לְחָם: כַּב וַיֹּאמֶר
 שִׁלְחָנִי נָא תָן לִי רֶשֶׁת לְלַכֵּת כִּי
 זָבַח מִשְׁפָּחָה וְזָבַח שְׁלָמִים לָנוּ
 בְּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אֶלְאָב אָחִי
 הַכֹּהֵן לְכֹאֵם אֵל תְּנִיבָה, וְעֵתָה אִם־
 מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶמְלָטָה נָא
 וְאַרְאֶה אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָּא
 אֶל־שִׁלְחָן הַמֶּלֶךְ כִּי נִתְמִי לֹו רֶשֶׁת
 לְלַכֵּת, וְהִלֵּךְ לֹו: ל וַיַּחֲרֵ־אֶף שְׂאוֹל
 בַּיּוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לֹו בְּרַעְיֹת
 הַמְּרֻדוֹת אֵתָה כָּאֲמֹד שְׂחִי מִנְּרֵת
 בְּרַעְיֹו, כֵּן אֵתָה מִנְּרֵת כִּי לֹא־כַת מַה
 שְׂאֵנִי שׂוֹנֵא הִלּוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר

אֶלִי. כַּב לָךְ כִּי שִׁלְחָךְ ה', לָךְ לְדַרְכֵךְ וְכַת, שְׂחַבְיָה אָמַר לָךְ
 לְכַרְח וְלַחֲמַלְטָה. כַּב וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דְּבַרְנָו, הַקְרִית שְׁפָרְתָּנוּ וְכַר, הִנֵּה
 ה', ה' יְהוָה עַד. כַּב אֵל מוֹשָׁב תְּקִיר, בְּרֹאשׁ הַמִּסְכָּבִים סָמוּךְ לְקִיר.
 וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבָנָר מִצַּד שְׂאוֹל,
 סָמוּךְ הַיְשִׁיבָה הָיָה, שְׂדוּד
 הָיָה יוֹשֵׁב סָמוּךְ לְמֶלֶךְ, וְאַחֲרָיו
 יְהוֹנָתָן, וְאַחֲרָיו אֲבָנָר. וַיְהִי־
 כִּשְׁהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ וַיְהוֹנָתָן
 בְּמִקְוָמוֹ, וְדוּד לֹא בָּא, אִם כֵּן נִשְׂאֵר
 יְהוֹנָתָן יוֹשֵׁב סָמוּךְ לְאָבִיו מִכֵּלִי
 שְׁהַפְסִיק אָדָם אַחֵר בֵּינֵיהֶם, וְאִין
 מִנְּרֵת הַכֵּן לִישֵׁב בְּהַסְבָּה אֶצֶל אָבִיו,
 לְכֹו קָם יְהוֹנָתָן מִמִּקְוָמוֹ לְשֵׁבֶת
 בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל אֲבָנָר, וְאַבְנָר יוֹשֵׁב
 בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל יְהוֹנָתָן כִּדִּי לְהַפְסִיק בֵּין
 שְׂאוֹל לְיְהוֹנָתָן בְּנֹו, וּמִקְוָמוֹ שֶׁל דָּוִד
 נִשְׂאֵר פְּנִי, שִׁיבֵל לְכֹאֵם אַחֵר כְּדִי.
 וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד, נִחְסַר הָיָה
 הַמִּקְוָמוֹ מִן הַיּוֹשֵׁב. כַּב כִּי לֹא
 טְהוֹר, וְהֵם הָיוּ נִשְׁמָרִים מִלְּאָכֵל
 יַחַד הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר. אִז שְׂחִי
 אוֹכְלִים וְזָבַחֵי שְׁלָמִים, וְאִסוּר
 לְטָמֵאִים. וְגַם וַיִּכְּן שְׂאִין מִנְּרֵת
 הַמּוֹסֵף לְכֹאֵם טָמֵא לְשִׁלְחָן הַמֶּלֶךְ.
 כַּב מִמְּחַרְתָּ הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי,
 בַּיּוֹם הַשְּׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַחֲדָשׁ, דְּתִנּוּ
 לְמַחְרָת. כַּב מִעֲמֻדֵי, מִמֶּנּוּ לְקַח
 רֶשֶׁת בְּלַכְתּוֹ לְבַיִת לְחָם, וְלֹא הִלֵּךְ
 בְּלִי רֶשֶׁת. כַּב שִׁלְחָנִי, תָן לִי
 רֶשֶׁת לְלַכֵּת. זָבַח מִשְׁפָּחָה, אוֹתוֹ
 הַיּוֹם הָיָה בְּנִי מִשְׁפָּחָתוֹ וְזָבַחִים וְזָבַחֵי
 שְׁלָמִים. וְהוּא צָוָה לִי אָחִי,
 וְאָחִי הַגְּדוֹל צָוָה עָלַי לְהִיטֵם שָׂם. ל)
 כֵּן נִעֲוֹת הַמְּרֻדוֹת, בְּנָה שֶׁל
 מַעֲנַתָּה הַמּוֹסֵף, כְּלֹמֵר שְׂאֵמוֹ לֹא
 הוֹכִיחַתוּ בְּקִטְנֹוֹתוֹ וְלֹא קָבַל מִיִּסָּר
 כְּרָאוּי. (וְאָמַר ר"ל, שֶׁכְּשֶׁחֲטָפוּ בְּנֵי
 בְּנִימִין מִנְּעוֹת שִׁילָה שִׁנְעָאוּ לְחוֹל
 בְּכַרְמֵיב, הָיָה שְׂאוֹל בִּישׁוֹן וְלֹא רָצָה
 לְחַטֵּף, עַד שֶׁבָּאָה הוּא עֲצָמָה וְהַעֲוָה
 פְּנִיָה וְדָרְפָה אַחֲרָיו). כִּי בֹחֵר

אֶשְׁלַח אֶת־הַנְּעָר לָךְ מִצָּא אֶת־הַחַצִּים
 אִם־אָמַר אָמַר לְנְעָר הִנֵּה הַחַצִּים |
 מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קַחְנָו | וְכָאָה כִּי־שָׁלוֹם לָךְ
 וְאִין דְּבַר חִי־יְהוָה: כַּב וְאִם־כָּה אָמַר
 לְעֵלָם הִנֵּה הַחַצִּים מִמֶּנּוּ וְהַלֵּאָה לָךְ
 כִּי שִׁלְחָךְ יְהוָה: כַּב וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דְּבַרְנָו
 אֲנִי וְאֵתָה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ
 עַד־עוֹלָם: כַּב וַיִּסְתַּר דָּוִד בְּשֹׂדֶה וַיְהִי
 הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְּחָם לֶאֱכֹל:
 כַּב וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבוֹ כְּפַעַם |
 כְּפַעַם אֶל־מוֹשָׁב הַקִּיּוֹר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן
 וַיֵּשֶׁב אֲבָנָר מִצַּד שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם
 דָּוִד: כַּב וְלֹא־דָבַר שְׂאוֹל מְאוּמָה בַּיּוֹם
 הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בְּלַתִּי טְהוֹר
 הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר: כַּב וַיְהִי מִמְּחַרְתָּ
 הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר
 שְׂאוֹל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֹו מִדּוֹעַ לֹא־בָּא
 בְּיָדִישִׁי גַם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלְּחָם:
 כַּב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל נִשְׂאֵל
 דָּוִד מִעֲמֻדֵי עַד־בַּיִת לְחָם: כַּב וַיֹּאמֶר
 שִׁלְחָנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בְּעִיר
 וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעֵתָה אִם־מִצְּאֵתִי

חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶמְלָטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָּא אֶל־שִׁלְחָן הַמֶּלֶךְ: ל וַיַּחֲרֵ־אֶף
 שְׂאוֹל בַּיּוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לֹו בְּרַעְיֹת הַמְּרֻדוֹת הִלּוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֵתָה לְבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

אתה לבן ובן ישי לבשתך ולבשת ערות אמוך כי יאמרו השומעים שאתה אוהב אדם שאני שונא, אביך בני ואמוך ונתת: לא כי כל-הימים אשר בן-ישי חי על-האדמה לא תפון לא תתקום אתה ומלכותך ועמה שלח וקח אתו אליו הואיל ואתה נתת לו רשות ללכת כי בן-מית הוא: לב ויען יהונתן את-שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה אם ה' המליט: לב ויטל שאול את-החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי-כלה היא גבר דעתו מעם אביו להמית את-דוד: לב ויקם יהונתן מעם השלחן בחריי-אף ולא-אכל ביום-ההוא השני השני ביום השני להדש לחם כי נעצב אל-דוד בראותו כי כלתה אליו הרעה, ועוד כי הכלמו אביו שקראו בו געתי הפחדות: לה ויהי בפקד ביום השלישי להדש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את-החצים אשר אנכי מורה הנער רץ אחר המן הראשון שורה, ובעודו רץ והוא-ירה החצי השני להעברו להלאה למורה והוא האבן האול: לו ויבא הנער עד-מקום החצי אשר ירה יהונתן בראשונה ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא החצי אשר ירה הוא מן-החצים וילקט נער יהונתן את-החצים ויבא אל-אדניו: לב והנער לא-ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ ויתן יהונתן את-כליו אל-הנער אשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את-רעהו ויכפו איש את-רעהו עד-דוד הגדיל: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום ואמרתי יהיה ויהי | ביני וביןך ובין ורעי ובין ורעיך עד-עולם:

אתה לבן ובן ישי לבשתך ולבשת ערות אמוך כי יאמרו השומעים שאתה אוהב אדם שאני שונא, אביך בני ואמוך ונתת: לא כי כל-הימים אשר בן-ישי חי על-האדמה לא תפון לא תתקום אתה ומלכותך ועמה שלח וקח אתו אליו הואיל ואתה נתת לו רשות ללכת כי בן-מית הוא: לב ויען יהונתן את-שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה אם ה' המליט: לב ויטל שאול את-החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי-כלה היא גבר דעתו מעם אביו להמית את-דוד: לב ויקם יהונתן מעם השלחן בחריי-אף ולא-אכל ביום-ההוא השני השני ביום השני להדש לחם כי נעצב אל-דוד בראותו כי כלתה אליו הרעה, ועוד כי הכלמו אביו שקראו בו געתי הפחדות: לה ויהי בפקד ביום השלישי להדש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את-החצים אשר אנכי מורה הנער רץ אחר המן הראשון שורה, ובעודו רץ והוא-ירה החצי השני להעברו להלאה למורה והוא האבן האול: לו ויבא הנער עד-מקום החצי אשר ירה יהונתן בראשונה ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא החצי אשר ירה הוא מן-החצים וילקט נער יהונתן את-החצים ויבא אל-אדניו: לב והנער לא-ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ ויתן יהונתן את-כליו אל-הנער אשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את-רעהו ויכפו איש את-רעהו עד-דוד הגדיל: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום ואמרתי יהיה ויהי | ביני וביןך ובין ורעי ובין ורעיך עד-עולם:

אתה לבן ובן ישי לבשתך ולבשת ערות אמוך כי יאמרו השומעים שאתה אוהב אדם שאני שונא, אביך בני ואמוך ונתת: לא כי כל-הימים אשר בן-ישי חי על-האדמה לא תפון לא תתקום אתה ומלכותך ועמה שלח וקח אתו אליו הואיל ואתה נתת לו רשות ללכת כי בן-מית הוא: לב ויען יהונתן את-שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה אם ה' המליט: לב ויטל שאול את-החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי-כלה היא גבר דעתו מעם אביו להמית את-דוד: לב ויקם יהונתן מעם השלחן בחריי-אף ולא-אכל ביום-ההוא השני השני ביום השני להדש לחם כי נעצב אל-דוד בראותו כי כלתה אליו הרעה, ועוד כי הכלמו אביו שקראו בו געתי הפחדות: לה ויהי בפקד ביום השלישי להדש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את-החצים אשר אנכי מורה הנער רץ אחר המן הראשון שורה, ובעודו רץ והוא-ירה החצי השני להעברו להלאה למורה והוא האבן האול: לו ויבא הנער עד-מקום החצי אשר ירה יהונתן בראשונה ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא החצי אשר ירה הוא מן-החצים וילקט נער יהונתן את-החצים ויבא אל-אדניו: לב והנער לא-ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ ויתן יהונתן את-כליו אל-הנער אשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את-רעהו ויכפו איש את-רעהו עד-דוד הגדיל: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום ואמרתי יהיה ויהי | ביני וביןך ובין ורעי ובין ורעיך עד-עולם:

אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יְהִיָּה | בֵּינֵי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעֵי וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד-עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְבָרָיו אֶמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְבָרֶיךָ, וְדַבַּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלֵד: מוֹצְאֵי שַׁבַּת-קוֹדֶשׁ, שְׁעָה 6 בְּעֶרֶב, 33 דְּקוֹת וְחֶלֶק אֶחָד רֵאשׁ חֲדָשׁ מֵר־חֲשׁוֹן, בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

עטרת מרים

נְבוּאָה בְּשׁוֹרָה עַל הַנְּאֻלָּה: הַעֲנֵן הָיָה אֶמְרוּ הַנְּבִיא כְּמָה פְּעָמִים, לְפִי שְׁחִי בְּדוֹרוֹ פְּעָלֵי אֲמוֹנָה רַעָה שְׁחִי מֵאֲמוּנִים כִּי הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא כִּד הָיָה קְדָמוֹן, וְשִׁי שְׁחִי מֵאֲמוּנִים כִּי הָעוֹלָם מְקַרָּה אֵין לוֹ בּוֹרָא וְלֹא עִלָּה כְּמוֹ שְׁכַחְבְּנוּ, וּמִפְּנֵי הָאֲמוּנוֹת הָרַעוּת הַחֵם הָיָה שׁוֹנֵה תְּמִיד הַעֲנֵן הָיָה כִּי הַשֵּׁם יִתְעַלָּה הוּא בּוֹרָא הָעוֹלָם וּמְחַדְשׁוֹ וְהוּא מוֹצִיא מֵאֵין לִישׁ, וְאֵמֵר בּוֹרָא הַשָּׁמַיִם, אֵמֵר אֵל יְהִשׁוּב אֲדָם כִּי הַשָּׁמַיִם בְּעִבּוֹר שְׁחֵם קְנֻמִּים וְלֹא יִקְרָה אוֹתָם שׁוֹם הַפֶּסֶךְ וְשׁוֹם שְׁנֵי שְׁחֵם קְדָמוֹנִים, אֶלָּא הָאֵל בְּרָאם וְחַדְשָׁם וְהוּא מוֹצִיא מֵאֵין לִישׁ:

הפטרה לפרשת בראשית לשמו"ת

בישעיה פרק מב

מב הַבְּה־אֵמֵר הָאֵל יְהוָה בּוֹרָא הַשָּׁמַיִם וְנִוְטִיָּהֶם רַקַּע הָאָרֶץ וְצִאֲצִיאָהָ נִתָּן נִשְׁמָה

שי למורא

(ה) הָאֵל ה', בְּעַל הַדִּין וּבְעַל הַרְחָמִים. וְנִוְטִיָּהֶם, שְׁנֵמָה אֶת שְׁבַע הַרְקִיעִים כְּאֵהֵל עַל הָאָרֶץ. רַקַּע, פּוֹרֵשׁ, כְּמוֹ "וְרַקַּעוּ אֶת פְּתֵי הַתְּהִב" (שמות 28:1). וְצִאֲצִיאָהָ, הַצְּמִיחִים. לָעָם עָלֶיהָ, לְאֲנָשִׁים

שחיים עליה. ורוח להלכים בה, ולשאר הבריות נתן רוח של חיות. (1) קראתיך, לישעיה הוא אומר. ואצרך, אשמך. לברית עם, להשיב את עמי לבריתי, לקדם התורה והמצוות. לאור גוים, כל שבט קרוי גוי לעצמו. (2) לפקח עינים עורות, שאינם רואים את גבורתי, לתת לב לשוב אל. אפיר, ישראל שהם אפירים בגולה. (ח) וכבודי לאחר לא אתן, שלא יהיו הגוים מושלים בעמי, ולא יאמרו "יבנו רקמה". (ט) הראשונות הנה כאן, מה שהקטתי לאברהם לזמן צאתם מגלות מצרים ו"גם את הגוי אשר יעבדו דן אגבי" (בראשית 17:13). (י) שירו לה' שיר חדש, בעת גאולת ישראל. איים וישיבהם, על דרך מליצה אמר, שגם האיים וגם יושביהם ישירו. (יא) ישאו מדבר וערו, המדבר והערים שישגם גם בו, כלם ירימו קול שיר. חצרים תשב קדר, גם החצרים שיושבים בהם בני קדר. יושבי סלע, גם המתים שחיוו רגנו ויצנחו, ורימו קולם בשיר. (יג) יצא, להזיע את ישראל. יעיר קנאה, לקנא עבור עמו. ריע, גבור הנצח במלחמה. (יד) החשיתי מעולם, זה זמן רב שתקתי על מה שעשו הגוים לעמי. אתאפק, הייתי מתחזק לכבש פעמי. ביולדה אפקה, אבל מעבשיו אשאג בקול ביולדה על אויבי עמי. אשם ואשאף יחד, אעשה שמחה בגוים ואבלעם כלם יחד. (טו) אחריב הרים וגבעות וגו', כלומר, אהרג מלכים ושרים וכל הנגלים עליהם. (טז) והולכתי עורים וגו', או אוליך את ישראל לארצם בדרך שאינם מפרים והם בה בעורים. ומעקשים, דרכים

להיות פאולה, רקע פרש הארץ וצאצאיה הם הצמחים כולם הוציא, נתן נשמה לעם עליה ורוח החיני להלכים בה לשאר הבריות: נבואת ה' לישעיה: ו על המשים יאמר אני יהוה קראתיך בשמך על ידי הנביאים בצדק ואחזק בידך להגביר אותך על כל ואצרך אשמור

לעם עליה ורוח להלכים בה: ואני יהוה קראתיך בצדק ואחזק בידך ואצרך ואתנדך לברית עם לאור גוים: ולפקח עינים עורות להוציא ממסגל אפיר מבית פלא ישבי חשך: האני יהוה הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים: ט הראשונות הנה כאן וחדשות אני מגיד בטרם תצמחנה אשמיע אתכם: ישירו ליהוה שיר חדש ותהלתו מקצה הארץ יורדי הים ומלאו איים וישיבהם: יא ישאו מדבר וערו חצרים תשב קדר יבנו יושבי סלע מראש הרים יצנחו: יב ישומו ליהוה כבוד ותהלתו באיים יגידו: יג יהוה בגבור יצא פאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר: יד החשיתי מעולם אחריש אתאפק ביולדה אפקה אשם ואשאף יחד: טו אחריב הרים וגבעות וכל עששפם אוכיש ושמתי נהרות לאיים ואגמים אוכיש: טז והולכתי עורים בדרך לא ידעו בנתיבות לא ידעו אדריכם אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים

אותך ואתנדך הכח לברית עם להסב עמי לבריתי לקיים התורה והמצוות לאור גוים להאיר לשבטי ישראל (כל שבט קרוי גוי לעצמו) לדעת שה' הוא האלהים: זה' פועל לפקח עינים אשר נהיו עורות מרוב הצרות, ה' פועל להוציא ממסגל אפיר ומבית פלא את ישראל האסורים כבבל וגם יוציא יושבי חשך שמה: ח אני יהוה הוא שמי המיוחד לי וכבודי לאחר לא אתן עוד ותהלתי מה שראוי להלל אותי לא תללו עוד לפסילים: ט הנבואות הראשונות שנבאתי על סנחריב הנה כבר כאן וחדשות שלא שמעתם עדיו והיא הנאולה העתידה אני מגיד בטרם תצמחנה לפני שהיא תתחיל, אשמיע אתכם: יא שירו ליהוה שיר חדש ותהלתו יהיה נשמע מקצה הארץ יורדי הים ומלאו ובריות הממלאים את הים, גם המה איים וישיבהם, תללו לה' (והיא ענו מליצה, כי אין האיים ובריות בעלי דעה ודבור תללו): יא ישאו קול שיר מדבר וערו וכל חצרים אשר תשב בהם ענת קדר (השוכנים במדבר באהלים) ויבנו תהלות ה' יושבי על הסלע מראש הרים יצנחו ויהי נשמע קול צוהה של שמחה ותלל: יב ישומו בניהם ויהי ליהוה כבוד ותהלתו באיים יגידו האנשים השוכנים שם: יג יהוה בגבור יצא להשועת ישראל פאיש

מלחמות הבני בהנהגת המלחמה, ואינו לוחם בעצמו רק יעיר ועורר קנאה בלבם יריע בגבור הנצח במלחמה אף יצריח וסבב שאויביו יצרו ועתה שבר שבים אותם, וכן על אויביו יתגבר: יד החשיתי מעולם זה זמן רב אני שותק על מה שעשו האומות לעמי, אתאפק אתחזק לכבוש פעמי. אבל מעתה ביולדה אפקה אשאג אשם אעשה שמחה ואשאף יחד ואבלעם כלם יחד: טו אחריב הרים וגבעות וכל עששפם אוכיש ושמתי נהרות לאיים להיות חרב ובש באים ואגמים אוכיש: טז וכי החשיתי מעולם אשר אחריש גם עתה? הלא אלה הדברים עשיתים - מימות עולם והולכתי בעורים את ישראל לארצם בדרך המדבר לא ידעו בנתיבות לא ידעו אדריכם אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים בדרך המעקם

עטרת מרים

עשיתי למישור ישר וישרה. אלה הדברים עשיתם מאז בשיצאו ממצרים ולא עובדתם גם עתה: יז או נסגו אחר הבטחים בפסל, דרך אדם הנקלם שחזרו לאחוריו לכל וראוהו בקשתו. יבשו בלשון הבטחים בפסל האמרים למסכה אתם אלהינו: יח אתם ישראל החרשים שמעו דבר ה' והענינו מלואות מצותיו, שמעו מעתה הבטו לראות: יט מי הוא היותר ראוי להקרא עור כי אם עבדי על פי הוא יודע ומכיר בקליל הדור, ואינו מסתפל במעשיהם להשירים ולהתקנם. יכן מי הוא היותר ראוי להקרא חרש כמלאכי אשלה שנתתי חכמה בלבם וכאלו שלחתי, והוא כחרש לא ישמע מעשי בני העם להחזירם על הדבר מי עור כמשלם השלם במדות ועור פעבד יהוה: כ הלוא הנה ראות רואים רבות הרבה חכמה ולא תשמרו ואין בהם מי אשר ישמור את האולת להשיבו מדרך הרעה, ולכן מהראוי להקרא עור, פקוח אונים הלא יש להם אונים בתורות להבין מצות ה' ולא ישמעו ואין בהם מי אשר ישמע ואינו מזהיר לולת, כי עושה עצמו כאלו לא יבין, ולכן מהראוי להקרא חרש: כא יהוה

שי למורא

מעקמות. יח החרשים וגו', אתם ישראל אשר הייתם חרשים משמע דבר ה', ועורים מלראות מצותי, מעתה שמעו וראו. יט מי עור כי אם עבדי, כלומר, הגויים שאין זה מסבבם לראות בראיה פנימית ולשמע דבר ה', אין לכנותם עורים וחרשים, שהרי הם לעגנו זה פעם ואכן, אבל ישראל שיכולים לראות מעשי ה' ולשמע דברו, ואינם רואים ושומעים, יצדק עליהם שם עורים וחרשים. כמלאכי אשלה, כלומר, מי שנתתי חכמה בלבם, וכאלו שלחתי ללמד דעת את העם, והוא כחרש ואינו מלמד. עור כמשלם, השלם במדות וכוונות מתולדתו, ומסתיר עינו מלראות מעשי ה'. פעבד ה', כמי שתפן מדותיו ושכלו מצד בחירתו ועבודתו. כ ראות רבות ולא תשמרו, ראית הרבה לפניכם, ואינכם שומרים להביט במעשי ולשוב אלי. וכן פקוח אונים וגו'. כא ה' חפץ למען צדקו וגו', ה' חפץ להראותכם ולפקח אוניכם, למען צדקו. ולכן הוא מנדיל לכם תורה ומצותקה.

למישור אלה הדברים עשיתם ולא עובדתם: יז נסגו אחר ויבשו בלשון הבטחים בפסל האמרים למסכה אתם אלהינו: יח החרשים שמעו והעורים הבטו לראות: יט מי עור כי אם עבדי וחרש כמלאכי אשלה מי עור כמשלם ועור פעבד יהוה: כ ראות רבות ולא תשמרו פקוח אונים ולא ישמעו: כא יהוה חפץ למען צדקו וגדיל תורה ויאדיר:

חפץ באנשים למען צדקו שכל אחד מהם יצדק את האולת ללמדו דרך הישר וגדיל תורה ויאדיר להבנות למוד דעת את העם:

בשנה מעוברת מוסיפים ומסיימים ב"ואחרי לא יהיה". "הנהגה זו ענין פרטי השייך אלי - ואין זו הוראה לרבים".

(משיחות שבת בראשית (א) ה'תשי"ז סעיף ו', שבת בראשית תשכ"ה סעיף ג' (גדפס לעיל ע' נט) ושבת בראשית

ה'תשר"מ סעיף יב):

עטרת מרים

כב והוא עמישראל בעונם, הלאו הוא עמי ציון בוי וישויו ורמסים לכל, כי לא למוד דעת את העם. הפח בחורים כלם כל בחוריהם היו להם מפח נפש ובבתי כלאים בבית האסורים התבא עמי ישראל מפני האויב, לכן היו לבו ואין מציל מן הבזה. ויותר מזה, היו למשפחה ענין רמיסה, ומדוע ואינאמר השב השיבו למקומו ואל תוסף לרמסהו: משיב להם ה': כג וכי נמצא מי ככם אשר יאזין לזאת האמור למשה יקשב וישמע להאחר העתיד להיות: כד וזהו הדבר שיש להבין מי נתן למשיפה יעקב וישראל לבוזהם הלא יהוה יעקב ולא במקרה בא, ותסיבה, כי זו חטאנו לו ולא אבו ולא רצו בדרך הלוך ולא שמעו בתורתו: כה וישפך עליו חמה אפו ועזו מלחמה ותלהטו

שי למורא

כב) והוא עם ציון וישויו, כלומר, והם לא שבו מדרך הרעה, ולכן הם צוויים ורמסים. "שסוי", רמס, כמו "שפשו כל עובדי דרך" (תהלים 109). הפח בחורים כלם, כל בחורים יש להם מפח נפש. משפח, היו לרמיסה. השב, להשיבם למקומם. כג) יאזין, לתת לב לזאת. וישמע לאחור, וישמע דבר שעמד לו באחרונה. כה) ותלהטוהו, לשון להב ולהט.

כב והוא עמי ציון וישויו הפח בחורים כלם ובבתי כלאים התבאו היו לבו ואין מציל משפח ואינאמר השב: כג מי ככם יאזין זאת יקשב וישמע לאחור: כד מי נתן למשיפה יעקב וישפך עליו חמה אפו ויעזו מלחמה ותלהטוהו

עטרת מרים

ועזו קשה וחזק מלחמה ותלחמה וכאשר עברה מסביב ולא ידע שמה פאה ותבערבו ולא ישים על לב שבא בהשגחה: מנ א ועתה בכל זאת אל תחיש, כי כה אמר יהוה בראך יעקב ויצרך ישראל אל תירא פן תכלה בגולה כי הלא ממזרים גאלתיך וקראתי או בשמך לייאתה עמי ויני כבודי: ב פיתעבר בפנים ותהיה קרוב לחיות נסבע בהם אתך אני אף אם ובגהרות מעבוד לא ישטפוך פיתלך במואש לא תפנה ולהכה ותלהב לא תבערך בך בלומר, אף אם תהיה בעומק הצרות לא תכלה שמה: ג כי אני יהוה אלהיך קדוש ישראל מושיעך ותכל בדי. הלא

נתתי כפרך מצרים כי המה נאבדו תחתיך אף כי הייתם תיבים בלה (יחזקאל ב) פוש וסבא תחתיך כאשר סחרוב שם פניו להלחם בירושלים יצא להלחם בתחלה עם פוש וסבא ואבדו במקומך, והם היו לך לפדיון: ד מאשר יקרת אתה ישראל יקר בעיני וגם נכבדת נכבד אתה ואני אהבתיך וזה ואתן אדם אלה העמים כמו הנענים והמצרים תחתיך ולאמים תחת נפשך כאשר עשיתי לשעבר: ה אל תירא כי אתך אני ממוזרח אביא ורעד הנפוצים שמה וממערכ אקבצך: ו אמר לצפון תני מן את ישראל הפורים שמה ולתימן אל תכלאי אל תפגעו מלחת את ישראל, לכל אחד מרוחות השמים אני מצוה תביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ: ז כל ישראל הנקרא בשמי בשם עם ה' ולכבודי כדי להתפבד ולהפאר בהם בראתיו יצרתיו אף עשיתיו קבר הנתי לו כל צרכי הנאולה אין מחסור: ח הוציא להוציא מהגולה עם עור ועינים יש להם ולא ראו מעשה ה' והישים נעשו פחדים ואונים למו להם ולא ישמעו מצות ה': ט אם כלהגוים

שי למורא

ג) כפרך, תחתיך. (1) תני, תני את ישראל הפורים שם. אל תכלאי, אל תמנעו את ישראל לצאת מגלותם. מלשון "ויקלא העם מהביא" (שמות 17.1) אתם עדי, אתם ישראל עדי, שהגדתי לאברהם אביכם על דבר הגלות, וראיתם שבאו.

מסביב ולא ידע ותבערבו ולא ישים על לב: מנ א ועתה כה אמר יהוה בראך יעקב ויצרך ישראל אל תירא פני גאלתיך קראתי בשמך לייאתה: ב פיתעבר בפנים אתך אני ובגהרות לא ישטפוך פיתלך במואש לא

תפנה ולהכה לא תבערך: ג כי אני יהוה אלהיך קדוש ישראל מושיעך נתתי כפרך מצרים פוש וסבא תחתיך: ד מאשר יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך ואתן אדם תחתיך ולאמים תחת נפשך: ה אל תירא כי אתך אני ממוזרח אביא ורעד וממערכ אקבצך: ו אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ: ז כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו: ח הוציא עם עור ועינים יש וחרשים ואונים למו: ט כלהגוים נקבצו יחדו ויאספו לאמים מי בהם יגיד זאת וראשנות ישמעונו ותנו עדיהם ויצדקו וישמעו ויאמרו אמת: י אתם עדי נאם יהוה ועבדי אשר בחרתי למען תדעו ותאמינו לי ותבינו פיאני הוא לפני לא נוצר אל

ואחרי לא יהיה:

נקבצו יחדו ויאספו או לאמים מי בהם יגיד זאת העתידות וכן וראשנות שכבר עברו האם ישמעונו לאמר אנחנו הגדנו אותם עד לא פאו או ותנו עדיהם וביאו עדים שהשמיע דבר עד לא פא ויצדקו בדבריהם או וישמעו ויאמרו אמת או יודו על האמת: י אכל לי יש עדים, אתם ישראל עדי נאם יהוה ועבדי הנביא אשר בחרתי בו גם הוא לעד שהגדתי מפלת סחרוב מאו עד לא פא למען תדעו מן הראשנות כל האחרונות שכן יתה ותאמינו לי שאקיים מאמרי ותבינו פיאני הוא לבר אלהים, לפני לא נוצר אל לא היה דבר נוצר מאל וולתי ואחרי שצרתיו את הצירות לא יהיה דבר נוצר מאל וולתי, כי אין אלה וולתי:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ו אלה תולדת נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח: ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת:

מתחת השמים כל אשר-בארץ יגוע:
 יח ותקמתי את-בריתי אתך ובאת אל-התבה
 אתה ובנך ואשתך ונשי-בניך אתך: יט ומכל-
 החי מכל-בשר שנים מכל תביא אל-התבה
 לתחית אתך זכר ונקבה יהיו: (ישאל) כ מהעוף
 למינהו ומן-הבהמה למינה מכל רמש
 האדמה למינהו שנים מכל יבאו אליך
 לתחיות: כא ואתה קח-לך מכל-מאכל אשר
 יאכל ואספת אליך והיה לך ולהם לאכלה:
 כב ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלהים פן
 עשה:

ג ויאמר אלהים לנח קח כל-בשר בנא לפני
 כי-מלאה הארץ חמס מפניהם והנני
 משחיתם את-הארץ: יד עשה לך תבת עצי-
 גפר קנים תעשה את-התבה וכפרת אתה
 מבית ומחוץ בפפר: טו וזה אשר תעשה אתה
 שלש מאות אמה ארך התבה חמשים אמה
 רחבה ושלשים אמה קומתה: טז צהר | תעשה
 לתבה ואל-אמה תכלנה מלמעלה ופתח
 התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים
 תעשה: (זי) ז ואני הנני מביא את-המבול מים
 על-הארץ לשחת כל-בשר אשר-בו רוח חיים

אגרות קודש

[י"ג תשרי תשט"ו]

במענה על מכתבו, אודות ספר התכונה להר"ח ויטאל, נמצא בהספרי, ויוכל להתדבר עם הרב... ש"י לעיין בו בכקשתו.

וזאת למודע, אשר לע"ע לא מצאתיו מוזכר בספרי חסידות. וכן כיון שבטופס שלי חסר השער הרי אינני יודע ג"כ מי הו"ל והפרטים בזה.

ב) ומה שהעיר בספק אם תפיסת יד קטן עושה בע"ז, ומגביל סוג הראיות בזה, שיהי דוקא באותו ענין לא מענין אחר (ופלא על הגבלה זו שאינה מצויה בשקו"ט דד"ת).

הנה אין הזמן גרמא לחפש בספרים, ובכ"ז יש להביא כמה נמוקים שאין חילוק בתפיסת יד אדם בין יד קטן לגדול. והם א) ע"פ דרישתו - הנ"ל בעניני ע"ז - הנה בכ"מ (ע"ז מו, א ועוד) הובאו יחד שני הענינים דמחובר ובע"ח, שאינם נאסרים כ"א ע"י תי"א, ומובאת הדוגמא שחיטה בבהמה ותפיסת יד אדם במחובר, וכמו שבשחיטה פשוט הדבר דגם שחיטת קטן מכשרת הבהמה לאיסור ע"ז. ואפילו של מיעוט סימנים, כיון שזהו חלק משחיטתו המכשרת לאכילה. ה"ה למחובר. ב) כנ"ל - הענין דמחובר הוא שהוא כבריתו, שלכן יש מ"ד דאבני הר - שנדלדלו אפילו בכחות הטבע ג"כ נאסרים, כיון שנשנתנו מתחלת בריאתם, ולית לן לאפושי פלוגתא ולומר דבר פלוגתי אינו מחשיב אפי' מעשה קטן. ג) פשטות וישרות הסוגיא מוכיחא, דתפיסת יד אדם הוא ענין של מעשה, ולא של כוונה, והרי קטן יש לו יד ומעשה אלימתא אפי' יותר מכח כחו של גדול (חולין ט"ז ע"א וראה צפנת פענח להגאון מרגצוב הלכות שחיטה פרק ב הלכה יא).

בברכת החג.

ג.ב. לחדודי בעלמא רציתי להביא רא"י דתפיסת יד אדם - קטן מועלת, כיון ד"אדם" כולל קטן. וכמובא כמה ראיות בזה בבית האוצר למהר"י ענגיל א' כלל יא. שוב ראיתי דהדבר שנוי במחלוקת וכמובא בספרים שהובאו בשדי חמד כללית א' ס"ק ע"ב. ודבריהם תמוהים...

לוח זמנים לשבוע פרשת בראשית - בערים שונות בעולם

רנד

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר ז		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
18:47	17:52	18:37	18:44	18:11	18:18	12:57	12:58	10:32	10:32	09:33	09:31	08:59	08:58	06:43	06:39	באר שבע (ק)
18:45	17:40	18:35	18:42	18:12	18:19	12:56	12:58	10:32	10:31	09:32	09:31	08:58	08:57	06:43	06:39	חיפה (ק)
18:45	17:35	18:35	18:42	18:13	18:21	12:55	12:57	10:30	10:30	09:31	09:30	08:57	08:56	06:41	06:37	ירושלים (ק)
18:47	17:49	18:36	18:44	18:10	18:17	12:57	12:59	10:32	10:32	09:33	09:32	08:59	08:58	06:43	06:39	תל אביב (ק)
18:55	17:52	18:42	18:53	18:08	18:20	13:11	13:12	10:51	10:49	09:54	09:50	09:10	09:07	07:12	07:03	אוסטריה, וינה (ק)
20:16	19:17	20:05	19:59	19:37	19:31	13:39	13:40	10:57	11:01	09:50	09:55	09:12	09:17	06:37	06:46	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:58	17:57	18:45	18:56	18:13	18:24	13:13	13:15	10:53	10:51	09:56	09:52	09:14	09:10	07:12	07:04	אוקראינה, אודסה (ק)
18:29	17:27	18:16	18:28	17:43	17:55	12:45	12:46	10:25	10:23	09:28	09:25	08:45	08:41	06:46	06:37	אוקראינה, דונייבק (ק)
18:40	17:38	18:27	18:39	17:54	18:05	12:56	12:57	10:36	10:34	09:39	09:36	08:56	08:52	06:57	06:49	אוקראינה, דניפופטרובסק (ק)
19:05	18:01	18:52	19:04	18:17	18:29	13:21	13:23	11:02	11:00	10:06	10:02	09:21	09:17	07:25	07:16	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
18:58	17:53	18:44	18:56	18:09	18:22	13:14	13:16	10:55	10:53	09:59	09:55	09:13	09:09	07:18	07:08	אוקראינה, קייב (ק)
18:31	17:38	18:22	18:27	17:57	18:03	12:39	12:40	10:12	10:12	09:12	09:12	08:41	08:40	06:20	06:17	אחדו אמירויות אבו דאבי (ח)
19:24	18:24	19:12	19:23	18:43	18:53	13:39	13:41	11:19	11:17	10:21	10:18	09:40	09:37	07:38	07:30	איטליה, מילאנו (ק)
18:34	17:46	18:26	18:27	18:03	18:05	12:30	12:32	09:59	10:00	08:56	08:58	08:28	08:29	05:57	05:58	אקוודור, קיטו (ח)
19:45	18:48	19:34	19:29	19:08	19:03	13:12	13:13	10:31	10:35	09:25	09:29	08:48	08:53	06:13	06:21	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:47	19:46	20:35	20:28	20:05	19:58	14:04	14:05	11:20	11:25	10:13	10:18	09:32	09:38	06:58	07:08	ארגנטינה, בריליזה (ח)
19:09	18:13	18:58	19:07	18:29	18:38	13:22	13:24	11:00	10:59	10:02	09:59	09:24	09:22	07:15	07:09	ארה"ב, בולטימור (ק)
18:58	18:01	18:47	18:56	18:17	18:27	13:12	13:13	10:49	10:48	09:52	09:49	09:13	09:11	07:06	06:59	ארה"ב, בוקלין (ק)
18:59	18:01	18:47	18:56	18:18	18:27	13:12	13:14	10:50	10:49	09:52	09:50	09:14	09:12	07:06	07:00	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
19:34	18:36	19:22	19:32	18:52	19:02	13:48	13:50	11:26	11:25	10:29	10:26	09:50	09:47	07:44	07:37	ארה"ב, דטרויט (ק)
19:28	18:35	19:18	19:24	18:53	19:00	13:37	13:39	11:12	11:12	10:13	10:12	09:40	09:39	07:22	07:19	ארה"ב, האוסטון (ק)
18:57	18:03	18:46	18:54	18:19	18:27	13:08	13:10	10:44	10:43	09:45	09:43	09:10	09:09	06:56	06:51	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:29	18:37	19:19	19:25	18:55	19:01	13:37	13:38	11:11	11:11	10:11	10:10	09:39	09:39	07:19	07:16	ארה"ב, מיאמי (ק)
18:54	17:56	18:42	18:52	18:13	18:22	13:08	13:09	10:46	10:44	09:48	09:45	09:09	09:07	07:02	06:56	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:22	18:25	19:11	19:20	18:42	18:51	13:36	13:37	11:14	11:13	10:16	10:13	09:38	09:35	07:30	07:23	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
18:52	17:54	18:41	18:50	18:11	18:21	13:07	13:08	10:45	10:43	09:47	09:44	09:08	09:06	07:02	06:55	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:04	18:14	18:55	18:54	18:32	18:31	12:50	12:51	10:14	10:17	09:10	09:13	08:40	08:43	06:05	06:10	בוליביה, לה-פס (ח)
19:42	18:36	19:28	19:41	18:52	19:05	13:58	14:00	11:40	11:38	10:44	10:40	09:57	09:53	08:04	07:54	בלגיה, אנטוורפן (ק)
19:42	18:37	19:28	19:41	18:53	19:06	13:59	14:00	11:40	11:38	10:44	10:40	09:58	09:53	08:03	07:54	בלגיה, בריסל (ק)
18:45	17:52	18:35	18:33	18:15	18:13	12:24	12:25	09:47	09:50	08:42	08:45	08:10	08:14	05:35	05:40	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:32	17:40	18:23	18:20	17:58	17:56	12:12	12:13	09:35	09:38	08:30	08:34	07:58	08:02	05:23	05:29	ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)
19:00	17:57	18:46	18:59	18:12	18:25	13:16	13:18	10:58	10:56	10:02	09:58	09:15	09:11	07:22	07:12	בריטניה, לונדון (ק)
19:08	18:03	18:53	19:07	18:16	18:30	13:25	13:27	11:07	11:05	10:12	10:07	09:23	09:18	07:33	07:22	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
19:06	17:59	18:51	19:05	18:16	18:30	13:23	13:24	11:05	11:02	10:09	10:04	09:21	09:16	07:30	07:19	גרמניה, ברלין (ק)
19:25	18:21	19:12	19:24	18:37	18:49	13:41	13:43	11:22	11:20	10:26	10:22	09:41	09:37	07:45	07:36	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:48	17:55	18:38	18:35	18:20	18:17	12:25	12:26	09:47	09:50	08:42	08:45	08:09	08:13	05:34	05:40	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:49	17:59	18:40	18:45	18:17	18:21	12:55	12:56	10:27	10:28	09:26	09:26	08:56	08:56	06:32	06:31	הודו, מומבאי (ח)
18:46	17:56	18:37	18:41	18:13	18:18	12:51	12:52	10:23	10:24	09:22	09:22	08:52	08:52	06:28	06:26	הודו, פונה (ח)
18:44	17:42	18:31	18:43	17:58	18:10	13:00	13:01	10:40	10:38	09:43	09:39	09:00	08:56	07:00	06:52	הונגריה, בודפשט (ק)

לוח זמנים לשבוע פרשת בראשית - בערים שונות בעולם

רנה

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניסית שבת	יעיאת שבת
			מג"א		אדמו"ר ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:04	06:10	08:16	08:18	08:56	08:54	09:54	09:53	12:18	12:16	17:32	17:22	18:01	17:51	17:06	18:03
יוון, אתונה (ק)	07:27	07:32	09:41	09:43	10:20	10:18	11:18	11:17	13:43	13:41	18:58	18:50	19:26	19:18	18:33	19:29
מולדובה, קושינב (ק)	07:12	07:21	09:18	09:21	10:00	10:03	11:00	10:59	13:22	13:21	18:31	18:20	19:04	18:53	18:04	19:05
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:28	06:30	08:53	08:53	09:24	09:24	10:24	10:25	12:53	12:52	18:18	18:13	18:42	18:37	17:56	18:46
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ (ח)	05:37	05:26	08:09	08:02	08:54	08:48	10:03	09:58	12:49	12:48	18:55	19:03	19:28	19:36	18:44	19:50
נפאל, קטמנדו (ח)	06:00	06:03	08:21	08:22	08:54	08:53	09:54	09:54	12:21	12:20	17:43	17:36	18:08	18:01	17:19	18:11
סין, בייג'ין (ח)	06:17	06:23	08:30	08:32	09:07	09:09	10:08	10:07	12:32	12:30	17:47	17:37	18:15	18:06	17:19	18:18
סינגפור, סינגפור (ח)	06:50	06:48	09:20	09:19	09:49	09:47	10:50	10:51	13:23	13:21	18:55	18:53	19:17	19:16	18:36	19:24
פולין, ורשא (ק)	06:48	06:59	08:46	08:50	09:34	09:38	10:34	10:31	12:54	12:52	17:58	17:45	18:34	18:21	17:29	18:35
פרו, לימה (ח)	05:47	05:44	08:20	08:18	08:50	08:47	09:53	09:51	12:26	12:25	18:04	18:05	18:27	18:28	17:47	18:37
צרפת, ליון (ק)	07:47	07:55	09:54	09:57	10:36	10:39	11:36	11:34	13:58	13:57	19:08	18:57	19:40	19:29	18:41	19:42
צרפת, פריז (ק)	08:00	08:09	10:03	10:06	10:47	10:51	11:47	11:45	14:08	14:07	19:17	19:05	19:49	19:38	18:48	19:51
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:43	05:42	08:13	08:11	08:41	08:40	09:42	09:43	12:14	12:12	17:45	17:43	18:07	18:05	17:25	18:14
קנדה, טורונטו (ק)	07:23	07:30	09:32	09:35	10:12	10:15	11:12	11:11	13:35	13:34	18:49	18:39	19:17	19:07	18:20	19:19
קנדה, מונטריאול (ק)	07:01	07:09	09:08	09:11	09:49	09:52	10:50	10:48	13:12	13:10	18:23	18:12	18:53	18:43	17:55	18:55
קפריסין, לניקה (ק)	06:45	06:50	09:02	09:04	09:37	09:39	10:38	10:37	13:03	13:02	18:20	18:13	18:47	18:40	17:56	18:50
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	07:11	07:23	09:04	09:09	10:00	09:55	10:55	10:53	13:14	13:12	18:16	18:01	18:54	18:40	17:45	18:55
רוסיה, מוסקבה (ח)	06:45	06:57	08:37	08:42	09:29	09:34	10:29	10:26	12:47	12:46	17:51	17:36	18:27	18:12	17:17	18:28
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:29	06:37	08:34	08:37	09:17	09:20	10:15	10:15	12:39	12:37	17:48	17:36	18:20	18:09	17:20	18:22
שווייץ, ציריך (ק)	07:34	07:42	09:39	09:42	10:21	10:25	11:20	11:22	13:43	13:42	18:57	18:45	19:25	19:14	18:25	19:26
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:08	06:09	08:36	08:35	09:05	09:04	10:06	10:07	12:36	12:34	18:03	18:00	18:26	18:23	17:42	18:32

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בכל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבניב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב